

DAUTONIA
GENERAL

MASCHAT

JURIS

CANONICI

2

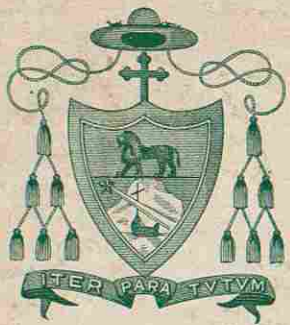
BX1936

.5

M3

v. 2

007603

1080016110

EX LIBRIS

HEMETHERII VALVERDE TELLEZ

Episcopi Leonensis

HE

CURSUS
JURIS CANONICI.

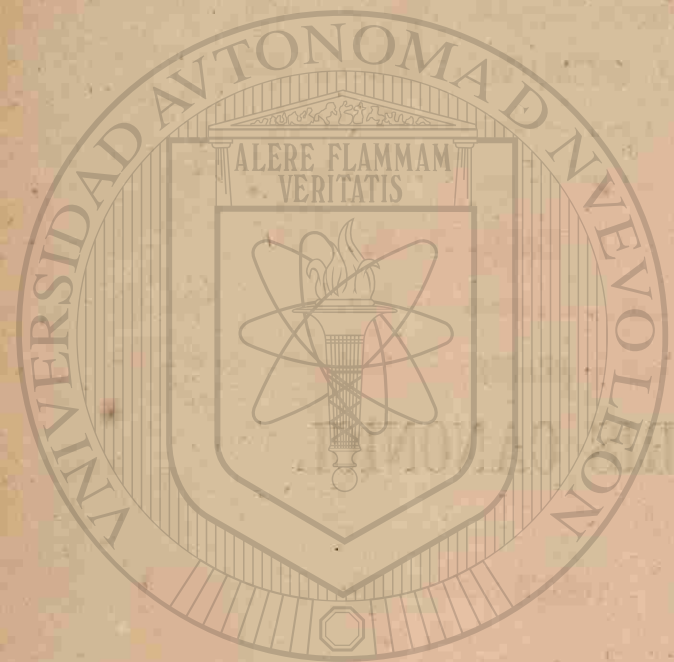
U A N L

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

®

345.1
No

CURSUS JURIS CANONICI

JUXTA METHODUM DECRETALIUM GREGORII IX.

à

R. P. REMIGIO MASCHAT,

Scholarum Piarum clerico regulari, olim scriptus,

postea præclaris locupletatus additionibus

P. UBALDI GIRALDI,

NUNC VERO AD HISPANORUM SEMINARIORUM USUM

DENUO IN LUCEM EMISSUS, ATQUE ACCURATISSIME RECOGNITUS, A D. D. M. L. ET G.

UANI

TOMUS SECUNDUS.

De licentia Ordinarii.

Capilla Alfonsina
Biblioteca Universitaria

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

UNIVERSIDAD DE NUEVO LEÓN
Biblioteca de Arce y Tellez

MATRITI.

TYPIS A. MORENO, VIA VULGÒ DICTA DE LA JUSTA 25.

ANNO 1865

FONDO BIBLIOTECARIO
VALVERDE Y TELLEZ

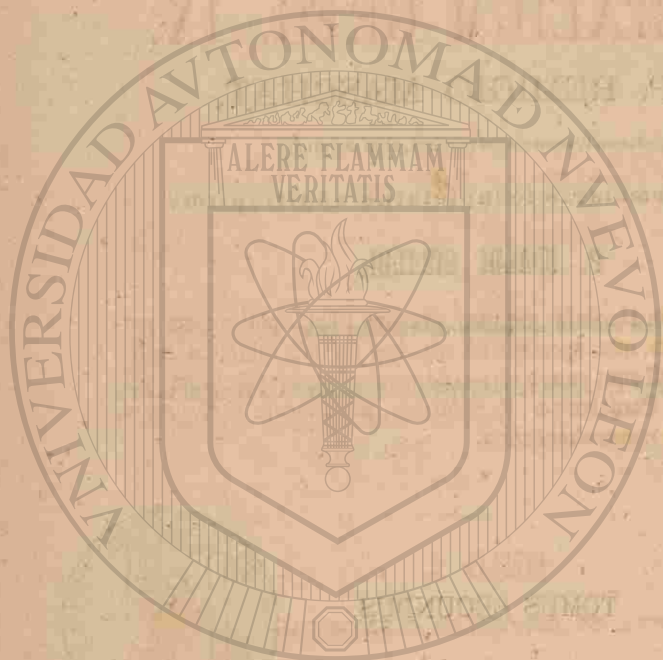
44391

BX 1936

5

M3

V12

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

10844

LIBER TERTIUS

DECRETALIUM GREG. IX.

Judiciorum ordine absoluto, sequitur præsens liber, potissimam partem eorum continens, quæ spectant ad res, seu tertium obiectum materiale juris; cujusmodi sunt causæ civiles beneficiorum, contractuum, ultimarum voluntatum, Parochorum, Regularium, patronorum Ecclesiarum, et aliorum hoc libro comprehensorum.

TITULUS I.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

1. *Nota I.* In omnibus quidem Christi fidelibus exigi vitam honestam et opera bona, ex quibus glorificetur Pater cælestis; maximè tamen honestatem vitæ desiderari in Clericis, quia *in eos, tanquam speculum reliqui oculos conjiciunt, ex iisque sumunt quod imitentur* (Trid. sess. 22. c. 1. de reform.) Porro honestas ista est duplex: interna, quæ consistit in statu gratiæ sanctificantis, et actuali exercitio virtutum theologiarum et moralium, de qua hic non agitur; et externa, quæ consistit in decenti habi-

a—Agitur de hac materia in Sexto, Clementin. et xtrav. com. h. t.—In Decreto Can. 1. d. 21. Can. 3. 21. et seqq. d. 25. dist. 35. 41. 43. 44. 86. 91. 92. et 12. q. 1. et 21. q. 4. item de consecr. Can. 35 et seqq. d. 5.—In Trid. sess. 2. c. sacrosancta v. et quoniam et in Decret. Reform. sess. 14. cap. 6. sess. 22. cap. 1. sess. 23. cap. 4. sess. 24. c. 13. sess. 25. cap. 1.—In Codice sparsim tit. de Episc. et Cler. et in Nov. 123. Quæ jura civilia, nisi concordent cum sacris Canonibus, auctoritatem non habent.

007603

tu corporis et opere exteriori inculpabili, et de hac multa præcepta, præsertim negativa hic traduntur.

Nota II. Nomine *Clericorum* in ampla significatione venire eos omnes, qui in sortem Domini vocati, peculiariter in Ecclesia Christi deservunt (c. 1. *Cleros d. 21.*): uti sunt majoribus vel minoribus Ordinibus, imò et primà tonsura insigniti, Regulares utriusque sexus, etiam novitii, tertiarium in communi vivente, et eremita sub obedientia Episcopi alicui Ecclesie deservientes. Hæc ampla significatio Cleri plerumque locum habet in favorabilibus; at in obligationibus, pœnis, et aliis odiosis, nomine *Clericorum* veniunt soli Clerici seculares specialiter non qualificati, ut omnino non comprehendantur Episcopi, Prælati, Canonici et Regulares, nisi ex mente legislatoris aliud constet, vel materia subjecta aliud suadeat (Fagnan. *lib. 1. Decret. in cap. 3. bona memoriæ n. 42.*) Hic propter materiam communem, quæ de Clericis dicuntur, proportionaliter applicanda erunt S. R. E. Cardinalibus, Episcopis et Regularibus, exceptis iis, quæ specialiter illorum dignitati et statui attributa sunt, ut certus color et forma habitus etc.

2. Q. I. *Quid spectat ad honestatem habitus clericalis?*

Ante responsionem nota, nomine habitus latius accepti venire non solum vestem, sed et tonsuram Clericalem, ut ex Concil. Toletan. IV. *Can. 40.* Hinc:

R. Honestas habitus Clericalis consistit in tonsura et veste Clericis propria, ita ut ex habitu exteriori primo aspectu Clericus discernatur à laico; secus percutiens Clericum veste clericali non indutum, justam habet ignorantie causam (c. 4. *de sent. excom.*), nisi aliunde scivisset esse Clericum. Cùm verò qualitas tonsuræ et vestis Clericalis non sit determinata à Sac. Canonibus, desumenda erit ex rationabili consuetudine diæcesis et præscripto Episcopi. Ea tamen, quæ modestiæ Clericali ad-versantur, specialiter hic prohibita referuntur. Unde:

1.º Clerici non debent laxare comam more lascivo, vano et fæmineo, nec barbam nutrire (c. 4. 5. *h. t.*), nec ficto capillito, vulgò peruciis, uti, nisi rationabilis causa et dispensatio accedat, ut antea Inn. XII et recenter Ben. XIII. in Conc. Rom. c. 3. *h. t.* prohibuit. Quam dispensationem presbyteris actu celebrantibus Bened. XIV. in Instit. 34. §. 4. probat, concedi non posse neque ab Episcopis, neque à legatis Sedis Apostolici.

2.º Non debent uti veste nimis brevi vel nimis longa, sed talari, communiter recepta, non rubra, vel viridi, virgata seu partita, hoc est, diversos colores et acupicturas referente; nec manicis consutitiis, seu chirothecis, quæ filis aureis, argenteis et holosericis distinctæ, et quasi consutæ sunt; nec sotularibus rostratis, seu calceis in formam rostri porrectis, lunatis et cornutis; nec frænis, sellis et pectoralibus, quibus equi ornantur, aut calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus: fibulas omnino non ferant, nec corrigias auri vel argenti ornatum habentes, sed nec annulos, nisi quibus compeit ex officio dignitatis. Ità hæc et plura similia indecora prohibentur in Conc. Gener. Later. sub Innoc. III. relato c. 45. *h. t.*, et in Viennensi relato in *Clem. 2. eod.*

An verò Clerici doctores portare possint annulum, dubitatur. Negantium sententia est juri conformissima; tum quia doctoratus non est dignitas Ecclesiastica propriè talis, sed quidam honor Clericis et laicis communis, qui lato modo dicitur dignitas (*Clem. 2. de Magistr.*); tum quia non omni, sed certis tantum dignitatibus jus ferendi annuli conceditur. Quale jus doctoribus fuisse concessum nullo jure constat, tum quia instrumenta investituræ doctoralis, inter quæ etiam est annulus, non ferunt secum usum; aliàs Clericus deferre posset torquem aureum, cùm et iste ei tradatur; et Clericus, qui per sceptrum investituræ de feudo, etiam sceptrum deferre posset. Et hæc rationes evincunt, quod neque Clericus Rector Universitatis deferre possit annulum, cùm nec iste habeat dignitatem Ecclesiasticam, cujus jurisdictio propriè extendat se ad Clericos, nisi speciale adsit privilegium contra citat. Conc. Lateran. quo concedatur usus annuli. Ceterum ex Decretis S. Rituum Cong. relatis à Bened. XIV. loco mox cit., hujusmodi usus interdictus est universis sacerdotibus, licet protonotariis Apost. aut qualibet dignitate et Canonici titulo præditis, etiam in cathedralibus et metropolitanis, dum missam celebrant.

3. Q. II. *Qui Clerici obligentur ad tonsuram et habitum clericalem?*

R. 1.º Omnes in sacris constituti, et minoristæ beneficiati, *Clem. 2. h. t.*; quam confirmat Trid. S. 14. c. 6. *de ref.* statuens, ut transgressores ab Episcopo moniti, etiam generaliter per edictum publicum primum suspendi ab officiis et beneficiis; si verò semel correpti, denuò in hoc deliquerint, etiam privari officiis et beneficiis possint, et debeant. Quæ jura exasperavit Sixtus V. Const. incip. *Cum sacrosanctam* (1589. die 28. Jan.), volens Clericos, non tantum jus in re, sed etiam jus ad rem seu ad beneficium aut pensionem habentes, ipso facto privari beneficiis et talibus juribus, si habitum non deferant clericalem. Sed constitutio ista non est ubique usu recepta, et ideo non stringit Canonicos in Germania, qui in minoribus constituti actu non sunt residentiales, nec ullos fructus participant. Neque locum habet in pensionariis laicam pensionem ab Ecclesia habentibus, ut declaravit idem Papa Const. *Pastoralis*.

2.º Minoristæ non beneficiati absolute non obligantur ad deferendum habitum et tonsuram Clericalem, bene verò conditionatè, si velint gaudere privilegio fori, cùm inter alias conditiones, sub quibus hoc privilegium conceditur, præcipua sit delatio tonsuræ et vestis clericalis; secus, hac non servata, certò amittitur privilegium fori (*Clem. 1. h. t. Trid. S. 23. c. 6. de refor.*) Quæ tamen jura, cùm versemur in materia odiosa, non extenduntur ad amissionem privilegii Canonis, ut docent Pignatelli, Garcias et alii contra Suar. Laym. etc., nisi consuetudo aliud obtineat, vel Clericus per sententiam privilegio Canonis privetur. At si Clericus habitum dimissum reassumat, recuperat privilegium fori, cùm eo privatus fuerit tantum conditionatè, donec habitum reassumat (*cit. Clem. 1. h. t. ibi: quamdiù præmissis institerint.*)

4. Q. III. *Quæ specialiter prohibeantur Clericis, tanquam adversa honestati clericali?*

R. Seqq:—1.º *Incontinentia*, et quidquid speciem incontinentiæ præ se

fert (c. 13. h. t.); nam decet ministros purissimo altaris ministerio consecratos puros esse. Ex quo capite prohibetur Clericis cohabitatio cum mulieribus (tit. seq.), ingressus in monasteria Monialium sub pœna depositionis (c. 8. h. t. c. un. pr. de regul. in 6.) et excommunicationis latæ sententiæ, nisi adsit licentia Episcopi in scriptis data (Trid. sess. 25. c. 5. de regg.)

2.º *Armorum delatio*, sub pœna excommunicationis ferendæ (c. 2. h. t. Clem. 1. eod.); nam Clerici sunt milites cœlestes, qui studere debent orationi et contemplationi, non digladiationi et jaculationi. Religiosi autem intra septa monasterii sine licentia superioris arma tenentes, ipso facto excommunicati sunt (Clem. 1. §. quia verò, de statu monach.) Consuetudo tamen permittit Clericis, in itinere constitutis, arma ad defensionem necessaria deferre.

3.º *Intemperantia*, seu crapula et ebrietas (c. 14. à crapula h. t.), quia omnium vitiorum fomes ac nutritrix est (c. final. d. 35.) Ex quo capite Clerici non debent certare, potando ad haustus æquales; secùs moniti et non emendati, ab officio et beneficio suspendendi (ibid.); nec accedere ad convivia, præsertim nuptialia (c. 19. d. 34. c. 6. d. 44.), nec ingredi tabernas, nisi itineris necessitas excuset (can. 2. et seqq. d. 44. c. 15. h. t.); hæc enim, et his similia temperantiam lædunt, animos secularium offendunt, et vilipensionem status clericalis pariunt.

4.º *Avaritia*, et omne id, quod avaritiam sapit. Ex quo capite, non debent exercere usuras, sub pœna excommunicationis (c. 2. h. t.); nec quæstum secularium negotiationum, secùs ter moniti quoad bona sua perdunt privilegium fori (cap. fin. h. t.); nec munera aut salaria accipere pro ministerio iudicandi (c. 16. eod.), de quo egi lib. 1. tit. de off. iud. Denique, abstinere debent ab omnibus indiscretis exactionibus et divitiarum corraSSIONIBUS, ne, dum pecunia sollicitè quæritur, aurum charitatis amittatur (12. quæst. 1. can. 26. et seqq. et 12. quæst. 2. can. 70. et seq. et alibi passim.)

5.º *Exercitia vitia et infamantia secundum morem patriæ*. Ex quo capite, non debent personaliter exercere officium carnis fici, seu macellarii, tabernarii, nec agere jocularios, goliardos, buffones, seu mimos et agyras, aut interesse spectaculis joculariorum (cap. unic. hoc tit. in 6. Clem. 1. eod.) sub pœnis ibi expressis: nec ludere aleis, seu taxillis, quo nomine venit omnis lusus magis fortunæ, quam arti subjectus (c. 15. h. t. et c. 41. Apost.)

6.º Ad honestatem Clericorum spectat cura, ne, quando sacra mysteria celebrantur, laici stent vel sedeant inter Clericos secùs altare (c. 1. h. t.), ne ludi theatrales fiant in Ecclesia (c. 12 eod.), ne musica vana et lasciva in divinis officiis producat (Extr. un. Doct. h. c. int. com.); musica tamen artificiosa et gravis, stylo Ecclesiastico, utique longè diverso à theatrale concinnata, non prohibetur, ut patet ex cit. Extrav. §. fin. per hoc autem, ubi ratio additur: cum hujusmodi consonantia auditum demulceant, devotionem provocent, et psallentium Deo animos torpere non sinant. Cetera prohibita Clericis, ut venatio, factio testamenti, studia medicinæ et legum, alchymia et alia suis titulis dicentur.

TITULUS II.

DE COHABITATIONE CLERICORUM ET MULIERUM. *

5. In hoc titulo generaliter prohibetur Clericis cohabitatio et familiaritas cum mulieribus quibuscumque de incontinentia suspectis: tum quia Clerici per tales mulieres in eandem incontinentiæ suspicionem trahuntur; tum quia mulieres exurunt conscientiam viri secum habitantis (S. Hier. c. 17. d. 32.) Hæc tamen regula non est sine exceptione: Hinc.

6. Q. 1. *Quibus mulieribus Clerici licitè cohabitare possint?*

R. 1.º Consanguineis in primo et secundo gradu, uti sunt mater, soror, avia, amita, matertera, neptis ex fratre vel sorore: ita Conc. Nicen. relatum c. 16. d. 32. Cum enim ipsa natura horreat conjunctionem incestuosam, in his personis naturale fœdus nihil permittit sævi criminis suspicari (c. 9. h. t.) Si tamen consanguineæ istæ essent de incontinentia suspectæ, neque his Clericus cohabitare potest; sed si opus est, necessaria eis ministrabit in alia separata domo (c. 1. h. t.) Porrò eo casu, quo Clericus licitè cohabitavit suis consanguineis, etiam cohabitare potest earum ancillis et pedissequis; dummodò fœminæ istæ in discretis conclavibus maneant.

2.º Fœminæ extraneæ provecæ ætatis saltem 40 annorum, si sint honestæ famæ, et nulla incontinentiæ suspitione laborent, permittuntur cohabitare Clericis, ut habet plurium diœcesum consuetudo, interpretans cit. c. 16. d. 32. ibi: aut etiam eas idoneas personas, quæ fugiant suspiciones. Cum verò fœminæ affines in d. c. non excipiantur, imò generaliter excludantur c. 31. d. 81., sequitur Clericos eis cohabitare non posse, nisi, ut personæ extraneæ ab omni suspitione incontinentiæ alienæ sint: quales maximè videntur affines in primo gradu, ut noverca, nurus etc.

3.º Episcopi et Prælati cohabitare possunt, sicut alii Clerici, fœminis consanguineis et extraneis, nulla suspitione laborantibus; nam Canon Nicænus (cit. c. 16. d. 32.) non excludit, sed expressè complectitur Episcopos. Interim consultius et laudabilius est ad imitationem S. Augustini, ne Episcopus domi suæ ullam fœminam patiat, sed necessaria subministret: tum ne Clerici in domo Episcopali scandalizentur; tum quia illæ, quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt (Can. 25. d. 81.) Quo sensu explicari etiam potest consultiva Auth. Episcopo C. de Episc. et Cler., ut ita jura ista concordent cum Can. 6. d. 77. et cit. c. 25. et 31. d. 81.

4.º Ad vitandam omnem suspitionem incontinentiæ statuunt SS. Canonnes, ne Clericus solus ad fœminæ tabernaculum accedat, vel solus cum

a.—Agitur de hac materia in Decreto dist. 32. c. 5. 6. 16. et seqq. dist. 33. c. fin. dist. 34. c. 1. et seqq. dist. 81. c. 13. et seqq. item in 18. q. 2. c. 19. et 26.—In Trid. sess. 21. c. 6. et sess. 25. c. 14. de ref.

sola fabulas seu sermones misceat, etiam prætestu religionis, aut spiritualis colloquii vel obsequii; sed simillia fiant præsentate alio Clerico, vel gravi christiano, c. 20. 22. 32. *dis.* 81., qui Canones, regularibus institutis firmati, quam maximè à viris religiosis observandi sunt.

7. Q. II. *Qui Clerici in jure censeantur concubinarij, et quæ pænæ in eos statuta?*

R. 1.º Concubiniarius ille censetur, qui domi suæ, vel alibi extra domum, fæminam instar uxoris sibi associat, et cum ea assiduam consuetudinem habet. Et quidem, quod forum internum et sacramentale concernit, certum est concubinarium non posse absolvi à peccatis, nisi concubinam dimittat, et tollat proximam occasionem peccandi, ut patet ex propos. 41. ab Alexandro VII. et propos. 61. et 62. ab Innoc. XI. damnatis, de quibus plura TT. Morales. At quoad forum externum, et pœnas in eo debitas, concubinitus Clerici debet esse notorius notorietate facti vel juris, vel plenè probatus per testes, vel præsumptiones vehementes seu violentas, ex indicij valdè propinquis delicto.

2.º Modus puniendi Clericos concubiniarios beneficiatos præscribitur à Trid. sess. 23. c. 14. *de refor.* Et quidem:—I. Clericus monendus est personaliter; et si post primam monitionem non abstinuerit à concubinato, ipso facto privatur tertia parte fructuum, Ecclesiæ vel alteri pio loco arbitrio Episcopi applicanda. Hic tamen, cum versemur in pœnis, nomine fructuum non videntur venire distributiones quotidianæ, ut docent Garcias, Schmalz. et alij contra Barbos. c. 4. *h. t. n.* 5. Pirhing. etc.—II. Si post alteram monitionem Clericus non respiscat, eo ipso privatur fructibus omnibus, dictis locis applicandis, et pro arbitrio Episcopi suspendi debet ab administratione beneficii. Et si illa suspensus in eodem delicto perseveret, tunc officiis et beneficiis privari, inhabilis ad ea reddi. Tandem, si nec his pœnis emendetur, excommunicationis gladio plecti debet. Colligitur autem ex verbis cit. Trid. quod privatio beneficiorum, suspensio ab administratione beneficii et excommunicatio, sint pœnæ sententiæ ferendæ; privatio verò fructuum, licèt ipso jure et facto incuratur, non tamen stringat citius, nisi post sententiæ declaratoriam criminis, quæ retrotrahitur ad tempus delicti: tum quia pœna vindicativa non obligat ante sententiæ; tum quia in cit. Trid. ad executionem harum pœnarum requiritur ministerium Episcopi, vel alterius ordinarii.

3.º Clerici concubinarij non beneficiati, pro qualitate delicti puniendi sunt ab Episcopo carceris pœna, suspensione ab ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, aliisve modis, juxta SS. Canones.

4.º Episcopus, quod absit, si monitus à synodo provinciali, ab hujusmodi crimine non abstinuerit, ipso facto est suspensus; et si perseverat, à Papa Episcopatu privari potest. Et hæc est dispositio Trid. loco cit. qua jura antiqua corriguntur, vel potius determinantur, ut *Can. 1. d. 34. Can. 12. et seqq. d. 81. c. 2. 4. 5. h. t.* Cum verò in Trid. pœna suspensionis ipso facto incurrenda, lata sit in solum Ediscopum, cujus dignitas peccatum aggravat, rectè infertur ceteros Clericos concubiniarios non incurere suspensionem ipso facto; maximè cum suspensio ista clarè non colligatur

ex jure antiquo (*c. fin. h. t. c. 5. d. 32. c. 12. 45. 46. 47. d. 81.*) Quilibet autem concubiniarius Clericus incurrit suspensionem latè talem, seu simplicem prohibitionem, quatenus jus naturale vetat eum sacris misteris operari, donec per pœnitentiam peccatum deleat: quo sensu procedit *cit. c. 45. d. 81. et c. fin. h. t.*

8. Q. III. *Quid juris circa judicium in crimine concubinitus?*

R. 1.º Judex in hoc judicio est solus Episcopus, non verò vicarius generalis, nisi id ei specialiter committatur; nec Archidiaconus, vel alius inferior (*Trid. cit. sess. 23. c. 14. de ref. c. 2. de offic. Vicar. in 6.*) Nomine autem Episcopi venit quicumque Prælatus ordinarius plenissimo jure cum Clero et populo exemptus. Nam Trid. promiscuè utitur nomine Episcopi et Ordinarii.—2.º Antequam Episcopus procedat ad pœnas, concubinitus debet plenè probari, vel ex notorietate facti, vel per testes et violentas præsumptiones, cum certæ pœnæ non debeantur nisi certo delicto. Si verò sola fornicatio probetur absque qualitate concubinitus, attento jure communi, dictæ pœnæ non habent locum, sed aliæ, quæ hodie plerumque sunt arbitrariæ pro qualitate delicti; licèt Episcopus contra Clericum fornicarium, si monitus se non emendet, procedere possit ad privationem fructuum et beneficiorum, suspensionem, aliasque pœnas conformiter *Can. 12. d. 81.*—3.º Episcopus, præmissis monitionibus supradictis, instituto processu summario sine strepitu et figura judicii, et sola facti veritate inspecta, plenè tamen probato delicto, decernet pœnas à Trid. statutas; quarum executionem impedire vel suspendere nulla potest appellatio vel exemptio, cum respectu Clericorum exemptorum Episcopus procedat ut Sedis Apostolicæ delegatus (*Trid. loc. cit.*)—4.º Concubina Clerici pariter subejitur judicio Episcopi et condignis pœnis ab eo infligendis; nam concubinitus est crimen individuum, adeoque clericus reus trahit secum corream concubinam ad eundem judicem ecclesiasticum. In praxi autem judices laici solent procedere contra concubinas Clericorum; maximè si à judice ecclesiastico eorum auxilium impleretur.—5.º Licèt Episcopus cogere possit Clericum ad concubinam dimittendam, non tamen ad illam adjurandam, seu ad præstandum juramentum de illa non recipienda (*c. 3. h. t.*); tum quia tale juramentum non est necessarium ad finem hujus correctionis, tum quia periculum est perjurii. Nec est paritas ex *Can. 9. ab isto 35. q. 6. et c. 2. qui Cleric. vel nov.*; quia consensus internus, vel dissensus in matrimonio aut hæresi non potest melius probari, quam delato juramento.

9. Q. IV. *An Clericus concubiniarius vitandus sit in divinis officiis et Sacramentis?*

R. Cum distinctione: si concubinitus est occultus, non est vitandus Clericus, ne forsan ex mala suspitione illius fama minuat; at si notorius est notorietate facti vel juris, de jure antiquo vitandus erat, ut nec Missa ejus audiri, nec Sacramenta ab eo recipi potuerint (*c. 7. et fin. h. t. et can. 5. 6. d. 32.*) Hodie autem non videtur vitandus, donec per sententiæ judicis suspendatur ab officio, et talis denuntietur (*arg. Const. Ad evitanda in Conc. Const. sub Mar. V.*); licèt ceteroquin fideles, si notorium est cle-

ricum esse concubinarium, non sint cogendi ad Missam ejus audientiam, et Sacramenta ab illo recipienda.

TITULUS III.

DE CLERICIS CONJUGATIS. ^a

10. *Nota*, Sacris ordinibus annexum esse cœlibatum et votum continentiae in Ecclesia latina; non utique jure naturali aut divino, quod non probatur, sed solo jure Ecclesiastico jam ab Apostolis tradito, ut meminit S. Paulus c. 1. *ad Tit.*, ubi vult Episcopum esse continentem, et *can. 25. Apostolor.* Et quamvis olim Subdiaconatus certò computatus non fuerit inter ordines sacros; deinde tamen decreto Urbani II. relatus est inter ipsos, ut probat Innoc. III. c. 9. *de cœtate et qual.*; at in Ecclesia græca conjugati ordinantur, eisque usus matrimonii est permissus, exceptis Episcopis: in sacris tamen constituti uxorem ducere non possunt, nec una virgine ducta, mortua, alteri copulari.

11. Q. I. *Ad clerici minoristæ licitè matrimonia contrahant, et quid contracto matrimonio amittant?*

R. 1.º Minoristæ non tantùm validè, sed per se etiam licitè matrimonia ineunt. Nam nullo jure obligantur ad cœlibatum, imò expressè eis matrimonia permittuntur *Can. 7. 14. d. 22. c. 1. h. t.* ex quibus explicatur *C. 25. Apostolor.* Nam nomine lectorum et cantorum veniunt omnes ministri in sacris non constituti.—Nec obstat error privatus, quo quis judicaret his ordinibus annexum esse votum continentiae, et illud emitteret. Nam tale votum ex errore factum, et accessoriè se habens, non teneret; secùs si quis per se et principaliter voveret continentiam.

2.º Minorista, contracto matrimonio, redditur inhabilis ad beneficia Ecclesiastica: ita *c. 2. h. t.*; nam talis Clericus æquiparatur laico, qui non est capax beneficii Ecclesiastici (*c. 17. de rescript.*) Si tamen Clericus monogamus Ecclesiæ deserviat, dari ei potest salarium et pensio quasi laicalis: quo sensu explicatur *Can. 3. d. 32.* et alii similes.

3.º Minorista validè contrahens matrimonium, ipso jure et facto privatur beneficiis antea habitis; ita *com. sententia contra Rodriq. et paucos.* Nam *c. 1. h. t. Alex. III.* dicit Clericos compellendos esse *ad relinquenda beneficia Ecclesiastica*: quæ verba significant beneficia à conjugatis verè non possideri, sed tantùm de facto detineri, et consequenter de facto solum iis sunt spoliandi, tanquam injusti detentores: quo sensu procedit *c. 3. h. t.* Ratio est, quia beneficia Ecclesiastica conceduntur Clericis sub conditione cœlibatus, ut clarè colligitur ex *c. 2. et 8. h. t.*; ergò, hac con-

^a—Agitur de hac materia in Sexto *h. t.*—In Decreto *dist. 27. 28. 31. 32. et c. 40. ut lex. 27. q. 1.* In Trid. *sess. 23. c. 6. §. in clericis et c. 17. in fin. de refor.*

ditione deficiente, ipso jure resolvitur titulus beneficii absque ulla sententia condemnatoria. Tum quia status conjugalis ex dispositione juris fingitur impossibilis cum statu clericali; nam per *c. 5. h. t. cithara psalterio*, seu vita conjugalis cum clericali *malè concordat*; cùm vir cogitet, quomodo placeat uxori, Clericus verò, quomodo placeat Deo; ergò assumpto statu conjugali, propter impossibilitatem statim resolvitur status clericalis, puta quoad titulum et effectum deserviendi Ecclesiæ.—*Dices*: Amissio beneficii est quædam pœna; ergò ad eam requiritur sententia declaratoria saltèm, si non condemnatoria. R. Cùm contrahere matrimonium in minorista non sit peccatum, neque amissio beneficii est propriè pœna vindicativa, sed tacita renunciatio, seu negatio gratiæ sub conditione cœlibatus concessæ; ac proinde nulla requiritur sententia declaratoria, cui locus est in delictis.

4.º Si minorista ex aliquo defectu invalidè contrahat matrimonium, ipso facto non amittit beneficium. Nam *jura c. 1. 2. etc. h. t.* loquuntur de matrimonio cum effectu, vi ejus Clericus assumit statum incompatibilem cum beneficio, et compellitur *ad retinendam uxorem*; quod sanè non verificatur contracto matrimonio invalido, sicut nec contractis sponsalibus. Interim attentatio ista matrimonii est causa sufficiens, ob quam Episcopus talem Clericum privare possit beneficiis.—Nec obstant paritates à Garcia, Barbos. et aliis allatæ ex *c. 3. de transl. Episc. c. 18. de præb. c. 4. de Cler. non resid. c. fin. de Cler. non ord. c. 4. de bigam.* et *arg. ex l. 14. ff. ad L. Corn. de Sicar. lib. 5. C. ad L. Jul. majest.* Nam quod in his, et aliis expressis actus attentatus pari jure censeatur cum actu reipsà completo, specialiter in jure provisum est: extensio autem ad nostrum casum, utpote odiosum, non est facienda (*arg. reg. Odi in 6.*)

5.º Clericus minorista conjugatus, si contraxit cum una, eaque virgine, si tonsuram et habitum Clericalem defert, et ab Episcopo deputatus alicui Ecclesiæ deservit, gaudet privilegio fori, sed tantùm in criminalibus criminaliter vel civiliter intentatis. Ità Trident. *Sess. 23. cap. 6. de reform.* renovans Constitut. Bonifacii VIII. *cap. unic. h. t. in 6.* Quod jus ad causas civiles trahi, non mihi persuadet Engl., cùm Papa expressè dicat: *in ceteris autem eos gaudere nolumus privilegio clericali.* Multò minùs conjugati immunes sunt à gabellis, tributis et aliis oneribus, neque gaudent privilegio competentiae, et aliis similibus, nisi aliud habeat consuetudo. At si Clerici conjugati præscriptas à Trid. condiciones non servent, non gaudent privilegio fori clericalis. Bigami verò omnibus privilegiis clericalibus spoliati sunt.

12. Q. II. *Quas pœnas incurrant Clerici in sacris constituti, attentantes contrahere matrimonium?*

R. 1.º Per suspensionem et excommunicationem compellendi sunt ad agendam pœnitentiam (*cap. 1. hoc. tit.*); imò ipso jure et facto excommunicantur (*Clem. unic. de consanguin.*), et ut tales denunciari. Peracta autem pœnitentia, ab Episcopo absolvi possunt, cùm excommunicatio ista non sit reservata Papæ.—2.º Fiunt irregulares, in qua tamen irregularitate, si absit scandalum, dispensare potest Episcopus (*cap. 1. 2. qui Cleric. vel*

nov.)—3.º In pœnam tanti delicti per sententiam privari possunt beneficiis (can. 2. 5. 9. d. 28.); at ipso jure et facto beneficiis non privantur, multò minùs privilegio fori, aut Canonis, cùm id nullo jure sit expressum. Neque hic valeat extensio à minoristis ad Clericos in sacris: tum quia versamur in materia odiosa, in qua majoritas delicti non infert extensionem legis pœnalis; tum quia constitutus in sacro ordine, tantùm attentat, non verò reipsa assumit statum incompatibilem cum beneficio.

43. Q. III. *Quis possit cum conjugato dispensare ad beneficium?*

R. Solus Papa, cùm inferior jus commune relaxare non possit. Sic ex privilegio Papali quidam Clerici conjugati, præsertim Ordinum militarium, retinent pensiones Ecclesiasticas. At si monogamus mortua uxore, habitum et tonsuram reassumat, redditur capax ad obtinenda beneficia, quia sublata causa, tollitur effectus.

TITULUS IV.

DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA, VEL PRÆBENDA. ^a

44. *Nota I.* In Clericis præter vitæ honestatem et continentiam, insuper requiri exactam officii sui executionem, quæ fit per residentiam in beneficio. *Residentia* est; assidua commoratio in loco beneficii causa officii Ecclesiastici personaliter præstandi: ita in re comm. Unde patet, ad residentiam duo præcipuè requiri:—1.º Incolatum assiduam, non physicè sed moraliter; nam qui aliquantisper tantùm absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt (*Trid. S. 23. c. 1. de ref.*)—2.º Personalem præstationem, seu impletionem servitii Ecclesiastici; nam residentia non debet esse purè materialis quoad corpus locatum; sed formalis, seu cum effectu, ut residens personaliter præstet servitium suæ Ecclesiæ, ad quæ obligatus est *c. 3. 4. h. t.*

Nota II. Quod residentia est duplex: *vera* per realem præsentiam; et *facta* per interpretationem juris, dum beneficiatus ex justa causa absens habetur pro præsentem in sua Ecclesia (*c. 43. et 45. h. t.*) Porro necessitas residendi, vel est *absoluta*, dum Clericus sub gravi obligatione tenetur adesse, et personaliter Ecclesiæ deservire, ut in beneficiis curatis; vel *conditionata*, dum Clericus non aliter obligatur adesse, nisi sub conditione, si certos fructus lucrari velit: ut contingit in quibusdam Canonice-

^a.—Agitur de hac materia in Sexto *h. t.*—In Decreto 7. q. 1.—In *Trid. S. 6. c. 1. et 2. de ref.* addita declar. et Bulla Pii IV. incip. *In suprema*, et motu proprio ejusd. Papæ; item *S. 7. c. 3. S. 13. c. 1. pr. S. 21. c. 3. S. 22. c. 3. S. 25. c. 1. S. 24. c. 12. de refor.*

45. Q. I. *Quo jure residentia sit introducta?*

R. 1.º Residentia Episcoporum et Curatorum est juris divini, saltèm in thesi, seu genere. Ità comm. sententia contra Ambros. Catharinum, et quosdam alios, qui in Conc. Trid. residentiam juris Ecclesiastici esse contendebant; et ideò quæstio ista insoluta mansit. *Prob.* Episcopi et curati, jure naturali et divino, tenentur oves suas pascere, Joan. ult. *Pasce oves meas.* II. *Timoth. 4. v. 27. Tu verò vigila*, Act. 20. ibi: *Attendite vobis, et universo gregi* etc. et insinuat *Trident. sess. 23. cap. 1. de refor.*: *cùm præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere* etc. Sed nisi Episcopi et curati resideant in sua Ecclesia, non possunt oves suas pascere, et officium pastorale debitè implere; ergò sicut jure divino tenentur ad pascendum oves, ità eodem jure tenentur ad residendum: quod licet non deciderit *Tridentinum*, tamen satis clarè id insinuavit, cùm ex præcepto pascendi intulerit præceptum residendi.—Sive autem præceptum hoc sit divinum, sive Ecclesiasticum, gravissimè tamen obligat pastores ad residendum, ne per ipsorum absentiam et negligentiam animæ pretioso Christi sanguine redemptæ, detrimentum salutis patiantur.—Dicitur autem *in thesi*, quia determinatio re-residentiae in particularibus circumstantiis pertinet ad potestatem Ecclesiasticam.

2.º Residentia Clericorum beneficia curata non habentium est juris Ecclesiastici: ità omnes. Nam nullum jus divinum reperitur, ex quo talis residentia colligatur; sed Ecclesia solùm talibus Clericis beneficia et fructus eorum concedit sub conditione, si personaliter resideant (*Trid. sess. 24. c. 12. à v. præterea de refor. c. 8. h. t. c. fin. de refor. in 6.*) Sub hac tamen dispositione non veniunt *Præstimonias*, seu subsidia temporalia, cùm non sint propriè beneficia; ac proinde, licet quis ratione eorum obligetur ad horas canonicas, vel officium B. V., non tamen ad residentiam.

16. Q. II. *An præceptum residendi relaxari possit per dispensationem, vel consuetudinem?*

In beneficiis simplicibus non est dubium, cùm residentia in eis sit tantùm juris Pontificii. Tota quæstio est in beneficiis curatis, quia præceptum divinum residendi non videtur facto humano mutari posse. Nihilominus:

R. 1.º In præcepto residendi Papa, vel alius Superior hac potestate pollens, dispensare potest ex justa causa: ità com. cum praxi, et *S. D. 2. q. 185. a. 5. Prob. ex c. 7. et seqq. h. t. Trident. sess. 23. c. 1. de ref.*, ubi talis dispensatio generaliter permittitur ex justa causa. Ratio est, quia residentia curatorum non est juris divini absoluti in hypothesi et pro omni circumstantia, sed in thesi, seu genere, et conditionatè, si justa causa non suadeat absentiam; ergò si talis causa adsit, Papa dispensare poterit in residentia; cùm Papæ sit determinare particulares circumstantias, in quibus necessaria sit vel non sit residentia pastoris; sicut Papa variè determinat privilegium fori Clericalis: et per hoc satisficit rationi dubitandi.—*Dices*: repugnat etiam juri naturali, ut grex relinquatur sine pastore; ergò. R. D. A. Sine pastore, saltèm vicario, qui aequè bene, vel melius

gregi prodesse possit, C. A. Sine pastore principali, N. A. Ut grex christianus aliquem pastorem habeat, hoc est juris divini indispensabilis, quod dicimus jus divinum in thesi; ut verò in omni circumstantia proprium pastorem principalem habeat, hoc non est juris divini, cum potestas ecclesiastica determinare possit, quibus casibus proprius pastor abesse valeat.

2.º Consuetudo saltèmmemorialis, justæ causæ innixa, potest curatum excusare à residentia personali, dummodò cura animarum exerceatur per vicarium æquè, vel magis idoneum: ità Abb. Pignat. Schmal. cum cit. contra Fagn. c. 8. h. t. à n. 22. et contra alios, licèt hi reipsa non videantur dissentire. Nam privilegio Apostolico id fieri potest; ergò et consuetudine immemoriali, quæ æquiparatur tali privilegio. Instantia habetur in vicariis perpetuis, qui sicut à jure, ità etiam ex consuetudine permitti possunt. Excipe consuetudines irrationabiles, quæ justa causa à residentia excusante carent, vel ratione quarum substituuntur vicarii minùs idonei, et non approbati ab Episcopo; tales enim consuetudines, gregi noxiæ, potiùs sunt corruptelæ.— Quoad immemorabilem consuetudinem non residendi respectu choro addictorum, notanda est sequens Pontificia declaratio emanata ann. 1573. et registr. lib. 4. Decr. Cong. Conc. pag. 33. à tergo:—«SS. D. Noster etiam ex sententia Sac. Cong. Conc. declaravit immemorabilem consuetudinem non excusare à residentia in Ecclesiis cathedralibus et collegiatis insignibus: in collegiatis autem non insignibus posse excusare; dum tamen sunt rurales prorsus destitutæ, et in quibus numquam antea supra hominum memoriam solitum esset residere; aut quæ adeò tenuis redditus essent, ut Canonicos, aliunde non habentes unde vivant, alere non possint.»

17. Q. III. Qui, et quomodo obligentur ad residendum?

R. 1.º Episcopi, et his superiores, parochi, vicarii perpetui, et generaliter omnes, quibus incumbit cura animarum, uti etiam abbates, et alii Prælati regulares, cum et isti suorum religiosorum sint pastores, tenentur personaliter residere in sua Ecclesia de jure divino, ut supra dictum (c. 2. 3. etc. h. t. Trid. sess. 23. c. 1. de ref.), ne grex mercenariis commissus, per eorum absentiam detrimentum patiat. Monet autem cit. Trident. ne Episcopi (idem dic de aliis curatis) «Dominicis adventus, quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item et Corporis Christi diebus, quibus refici maximè, et in Domino gaudere pastoris præsentia oves debent, ab Ecclesia sua cathedrali ullo pacto absint etc.»

Vi hujus residentia, tenentur personaliter exercere ea quæ sunt sui officii: putà pro ovibus suis sacrificium offerre, verbum divinum prædicare, Sacramenta administrare, pauperum et miserarum personarum curam paternam gerere, et in cetera munia pastoralia incumbere (Trid. *ibid.*) Quo præcepto stringuntur etiam Prælati regulares, ut suis religiosis, qui non sacrificant, saltèmmem in majoribus festivitatibus sacram communionem ministrent, infirmis extremam unctionem, et vialicum conferant; nisi hæc ultima commodius per alium religiosum fieri possent. Similiter Parochi non sunt plerùmque tuti in conscientia, si ipsi, desidia torpentes,

omnia per vicarios suos faciant, cum hoc non sit residere cum effectu (c. 30. §. quia vero, de Præb.)

2.º Dignitates, personatus, Canonici cathedralis, vel collegiatæ Ecclesiæ, tenentur personaliter residere in sua Ecclesia; et vi hujus residentia, tenentur assistere in choro, psallere, et ea quæ ad cujusque spectant officium personaliter exequi: ità de jure com. sess. 24. c. 12. de refor. ibi: *omnes verò divina per se, et non per substitutos compellantur obire officia.* Sed hoc jus cum tanto rigore non est ubique receptum, ut videantur excusari Canonici in certis Germaniæ Ecclesiis, si præsentés in choro non psallant, sed submissè recitent horas Canonicas, vel quandoque per vicarium intersint; dummodò cultus divinus per hoc non minuatur. Consultius tamen est, ut Canonici psallant ad præscriptum Trid. et vocem in laudem Dei attollere non erubescant.

* Ex Constit. Benedicti XIV. 49. Augusti 1744. *Cum semper*, ad universos Italiæ Ordinarios §. 24: Choro addicti, licèt præsentés sint, non tamen una cum aliis alta voce psallentes, præbendarum ac distributionum fructus suos minimè faciunt, et ad eorum restitutionem tenentur, quavis consuetudine in contrarium non obstante; nisi forte illis præstò sit legitimum ac vigens Apostolicum privilegium.—Ex Decretis Congreg. Conc. per extensum relatis ab eodem Pontifice in suis Institut. Ecclesiast. (*Instit. 107. §. 3.*) notandum, quod ex cit. Trident. Decreto non est eis sublata facultas sese invicem substituendi; dummodò eodem tempore substituens et substitutus eidem servitio adstricti non sint; et dummodò substituens non sint absentes à civitate, ejusque suburbiis, neque ea abutantur; licèt ad substituendum causa non requiratur. Qua tamen facultate uti nequit coadjutor.

18. Q. IV. Quanto tempore beneficiati abesse possint à suis Ecclesiis?

R. 1.º Episcopi ex justa causa, licèt non sit gravis, à sua diocesi abesse possunt singulis annis per duos, aut ad summum tres menses continuos, vel interpolatos, modò id fiat absque detrimento gregis. Si autem per longius tempus abesse volunt, duo requiruntur copulative: justa causa, et licentia danda à Papa, vel Metropolitano, vel hoc absente à seniori Suffraganeo; nisi justitia causæ esset notoria; quo casu ipsum jus dat licentiam (Trid. sess. 23. c. 1. à v. *quoniam de ref.*) Idem dic de Prælati plenissimè exemptis cum clero et populo.

2.º Parochi et alii curati abesse possunt per duos menses continuos, vel interpolatos; et tunc requiritur copulative justa causa, et licentia in scriptis ab Episcopo obtenta; maximè si ultra bimestre absentia sit protrahenda, substituto interim vicario idoneo ab Episcopo approbato. Hæc elare disponit Trid. loc. cit. à v. *eadem omnino*; ut non sit audiendus Navarrus cum aliis, docens ad bimestrem Parochi absentiam non requiri licentiam Episcopi, sed sufficere justam causam. At si absentia sit modica, v. g. per sex, vel septem dies, vi consuetudinis receptæ non solet peti licentia Episcopi; præsertim si is procul distet, sed sufficit sola justa causa et consensus vicarii foranei. Quo casu Parochus substituet vicarium idoneum sibi benè visum, aliàs ab Episcopo approbatum, vel viciniam

Parochum, si is etiam absentis Parochiæ satisfacere possit; in his enim consuetudo optima legum interpret spectanda est, hoc semper attento, ut gregi nullum detrimentum inferatur.

3.º Canonici Cathedralis, aut collegiatae abesse possunt per tres menses continuos, vel interpolatos, et si nulla justa causa interveniat; at pro longiori tempore requiritur licentia Superioris, et justa causa. Unde Canonici singulis annis novem mensibus residere tenentur, nisi statuta Ecclesiæ longius tempus requirant (Trid. sess. 24. cap. 12. à vers. præterea de reform.) Huic tamen juri perspecialia statuta à Sede Apostol. confirmata derogatum est in multis Germaniæ Ecclesiis, in quibus tempus residentia ad semestre, et quandoque brevius, restrictum est. Quo jure speciali stante, Canonicus dispensatus ad duos Canonicatus, utriusque residendo satisfacere, et fructus percipere potest: secus, si Canonicatus utriusque requirat residentiam novem mensium secundum jus commune, dispensatus non percipiet fructus ex utroque, sed in optione habet residendi in alterutro, et ex eo fructus percipiendi; nisi simul dispensatus fuisset in obligatione residendi.

Ex Decr. Sac. Congr. Conc. relatis à Bened. XIV. (cit. Instit. 107.), residentia debet esse nedum in civitate, locove, in quibus sita est choro addictorum Ecclesia, sed in personali servitio ejusdem Ecclesiæ. Neque absentia contingere debet tempore Quadragesimæ et Adventus, neque in amplioribus anni solemnitatibus. Neque itidem hæc trimestris spatium excedere potest, licet fiat intermissis diebus; qui tamen simul collecti toto anni spatium, et in unum numerum redacti dictum trimestre superent. Pro hac trimestris absentia non opus est Episcopi licentia, nisi forte fiat extra diocesim; et suffragatur ad lucrandos quidem præbendarum fructus, non verò quotidianas distributiones. Verum non omnes simul abesse possunt, ne Ecclesia suo debito servitio destituatur.

19. Q. V. Quæ sint pœnæ non residentium?

R. 4.º Episcopi, etiamsi sint Cardinales, ultra tres menses sine justa causa et licentia absentes à sua diœcesi, præter reatum peccati mortalis, fructus non faciunt suos pro rata temporis absentia, eosque in conscientia, alia etiam declaratione non secuta, tenentur fabricæ Ecclesiarum, aut pauperibus loci erogare, nullo pacto, vel privilegio in contrarium obstante; ita Trid. sess. 23. cap. 1. de reform. ubi corrigitur, vel potius exasperatur pœna dictata in sess. 6. c. 1. v. si quis de res. Quod si hæc pœna non emendetur Episcopus, debet illum Metropolitanus, et hunc senior Suffraganeus, sub pœna interdicti ingressus Ecclesiæ eo ipso incurrenda, denuntiare Romano Pontifici, pro qualitate delicti ab eo puniendum (Trid. cit. sess. 6. c. 1. de ref.) Insuper ita absentis Episcopi bona, si in hac absentia moriatur, per modum spoli cedunt Cameræ Apostolicæ ex Const. Pii IV. In Suprema, et altera Cum tam, quæ interseruntur Trident. sess. 6. post c. 2. de ref. Hujus autem spoli exequutor ibi decernitur Auditor Cameræ Apostolicæ.

2.º Parochi et alii curati, si ultra duos menses sine justa causa et licentia Superioris absint, pro rata absentia, præter reatum peccati mor-

talis fructus non faciunt suos eodem modo, quo Episcopi (Trid. cit. sess. 23. cap. 1. à v. eadem omnino de ref.) Quod si hæc pœna non moveantur, Ordinarius contra eos liberè procedere potest per censuras, subtractionem fructuum, aliaque juris remedia usque ad privationem beneficii, si per edictum citati, etiam non personaliter, contumaciter non redierint. Quo casu, cum delictum sit notorium, in quo non requiritur ordo juris (c. 2. de jurej.), Episcopus absentem contumacem beneficio privare, et illud alteri idoneo conferre potest, ita ut executionem istam nulla pacta, privilegia et consuetudo etiam immemorialis impedire possit (Trid. ibid.) Expedi tamen, si sciatur, ubi beneficiatus moretur, et non nimis procul distet, ut personaliter per nuncium, vel litteras maneat; secus per tria edicta publica, vel unum peremptorium, antequam privatio beneficii decernatur.

3.º Canonici, vel alii portionem, aut præbendam in Ecclesia obtinentes, si ultra tres menses sine debita licentia absint, primo anno privandi sunt dimidia parte fructuum, secundo anno omnibus fructibus; et crescente contumacia, si legitime moniti non redierint, proceditur contra eos usque ad privationem beneficii (Trid. à sess. 24. c. 12. à v. alioquin de refor. conformiter c. 8. 10. 11. et fin. h. t.) His tamen pœnis non subiacet beneficiatus, qui sine causa recessit, et deinde absenti supervenit impedimentum, ut pestis, infirmitas etc., ob quod redire non potest, nisi cessante impedimento, recidat in contumaciam.

Circa pœnam non residentium attendendum est Cong. Conc. Decretum relatum ab eodem Bened. XIV. in cit. Instit. 107. Quæritur I. An durante triennio præscripto à Sac. Conc. c. 12. sess. 24. de refor. possit adversus obtinentes in cathedralibus, aut collegiatis dignitates, Canonicatus, præbendas, aut portiones, eosque non residentes procedi ad suspensionem juxta dispositionem cap. Ex tua, de Cleric. non resident. et quatenus affirmative: II. An id possit etiam post inchoatam viam procedendi à Concilio præscriptam.—Sacra.... Ad I. Respondit affirmative. Ad II. pariter affirmative respondit, exclusa privatione.

Ulterius ex altero Decr. ejusdem Cong. (24. Maj. 1674. ibid. relato) subjacent pœnis non interessentium pro rata absentes etiam per primum tantum nocturnum, aut in diebus ferialibus per sex psalmos, contraria consuetudine non obstante.

Circa residentiam Episcoporum vide Const. dict. Bened. Ad universa 3. Sept. 1746.

4.º Prælati Regulares, cum ob votum paupertatis sibi non acquirant, non puniuntur privatione fructuum; sed aliis pœnis secundum statuta regularia; et merito quidem, quia per illorum absentiam plerumque labefactatur disciplina regularis, ut omnino, si diutius vel sæpius sine legitima causa absint, excusentur à reatu peccati mortalis, ex cit. Trid. sess. 23. c. 1. de ref.

20. Q. VI. Quæ sint justæ causæ excusantes à residentia?

R. Sequentes quatuor à Trid. sess. 23. c. 1. v. nam. cum de reform. allatæ: I. Christiana charitas: ut si quis abeat ad componendas inimici-

tias inter Principes, vel Respublicas, vel ad conversionem certi populi, vel ad succurrendum alteri necessitati spirituali. Quibus tamen casibus opus est licentia Superioris; et si Parochus ultra annum abfuturus est, probabiliter requiritur licentia Papæ, ut docent Barbo. Fagnan. in *c. fin. de magistr. à n. 17.*

II. *Urgens necessitas:* ut infirmitas, vel pestis, ratione cujus aër est mutandus; graves inimicitia cum plebe, aut domino loci, obstaculum, quo quis prohibetur redire ad suum beneficium etc. Parochus tamen tempore pestis recedere non deberet, quia ejus præsentia necessaria videtur ad solatium Parochianorum; si tamen adsint viri Religiosi idonei, qui pro salute pestiferorum exponunt animam suam, excusatur Parochus à personali administratione Sacramentorum, et probabiliter etiam à residentia; at in defectu aliorum Sacerdotum idoneorum tenetur deservire ex justitia Parochianis, juxta illud Joann. 10. v. 11.: *bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis.* De quo plura vide in Engl. à num. 17.—*Bened. XIV. lib. XIII. de Synod. diœc. c. 49. n. 2. et seq., ex decreto Cong. Conc. approbato à Græg. XIII. ostendit, non licere Parocho à residentia loco abscedere tempore pestis, licet sint alii Sacerdotes, qui accedente licentia Episcopi, vices ejus adimpleant.*

III. *Debita obedientia:* ex qua causa à residentia excusantur beneficiati Sedi Apostolicæ deservientes (*c. 14. h. t.*); duo Canonici Ecclesiæ cathedralis in servitio Episcopi occupati (*c. 7. 43. h. t. et Trid. sess. 24. c. 42. in fin. de refor.*) Quæ jura non extenduntur ad Parochos, et Canonicos Ecclesiæ collegiatæ; ac proinde hi in servitio Episcopi occupati non excusantur à residentia, nec fructus faciunt suos, nisi adesset magna necessitas, eo quod nullus ex Canonicis cathedralis sit idoneus ad ministerium præstandum Episcopo. Ratio est, quia jus ideo permittit duos Canonicos Ecclesiæ cathedralis deservire Episcopo, quia Canonici isti faciunt idem corpus cum Episcopo; ac proinde servitium impensum Episcopo cedit immediate in utilitatem cathedralis; quæ ratio non currit in Parochis et Canonicis Ecclesiæ collegiatæ. Et similiter, quia ratio ista deficit, juri conformis videtur, quod Canonici cathedralis deservientes Legato Apostolico in provincia residenti, non excusentur à residentia propria, nisi consuetudo jura ista aliter interpretetur. Multò minus beneficiati in ministerio Principum secularium occupati excusantur à residentia, nisi accedat privilegium Sedis apostolicæ.

IV. *Evidens Ecclesiæ, ac reipublicæ utilitas:* ut si Clericus eat ad synodum, ad comitia electionum, ad perseguenda jura Ecclesiæ, vel si fungatur munere oratoris, aut legati (*c. 49. de appell. et Gloss. ibid. v. in legatione.*) Causa studiorum, cum utilitatem Ecclesiæ concernat, est causa sufficiens dandi licentiam Clerico beneficiato, ut in scholis publicis Theologiæ, et sac. Canonibus vacare possit (*cap. 4. et 12. h. t.*) Et quidem, privilegium hoc excusans à residentia discentibus conceditur per annos quinque (imò Parochis per annos septem, dummodò Subdiaconatum suscipiant. *c. 34. de elect. in 6.*); magistris verò, quamdiu docuerint in scholis publicis theologiæ, et Sac. Canones, cum sint quædam portio theologiæ: ità c.

fin. de magistr. Et quia hoc jus antiquum non apparet correctum per Trid. S. 23. c. 1. *de refor.* sed potius roboratum S. 5. c. 1. *de refor.* ibi: *docentes verò ipsam S. Scripturam etc.* et S. 6. c. 3. *de refor.* ibi: *indulgentiis verò,* inferunt quamplures DD. adhuc hodie probabiliter excusari Parochos à residentia, si in scholis publicis theologiæ doceant, et consequenter fructus sui beneficii facere suos, contra Garciam, et Fagnan. docentes contrarium ex quibusdam declarationibus, et responsis Pontificiis, cum de his non constet authenticè; et videntur fundari in concursu præscripto à Trid. S. 24. c. 48. *de reform.*; et ideo non censi facere jus commune, præsertim in diœcesibus Germaniæ, ubi beneficia rarò per concursum conferuntur.—Declarationes Cong. Conc. in dubium revocari nequeunt Parochis, scilicet post Trident. indulta, absentia causa studiorum tam in docendo, quàm in vacando studio S. Scripturæ et juris Canonici in publicis universitatibus non suffragari, neque Episcopos facultate sibi à Sac. Canonibus tributa has licentias, concedendi quoad dd. Parochos amplius frui non posse, cum reverà reperiantur extensæ lib. I. decretor. ejusdem Cong. (*pag. 46. lib. VIII. pag. 129. et 140. à tergo, et lib. XVI. pag. 292.*) Vide Elencho I. n. 6.

V. Si aliqua ex his quatuor causis occurrat, Clericus licitè abesse potest, etsi fecerit juramentum de residendo (*c. 13. h. t.*); nam tale juramentum in materia juris factum recipit interpretationem à jure communi, et ipso jure imbitam habet hanc conditionem: *nisi justa causa à residentia excuset.*—Nec obstat *c. 7. de jurej.*; nam tum juramentum implendum est in forma specificæ, dum fit in gratiam tertii, et is damnum pateretur, si tantum fiet, et non verè impleteretur; hic autem Ecclesia nullum damnum patitur, quia in beneficio curato ei providetur per vicarium æquè, vel magis idoneum: in beneficio verò simplici tunc tantum præsentia beneficiati requiritur, dum jus ejus absentiam non cohonestat.

VI. Privilegium non residendi deficit, dum Ecclesia ex absentia privilegiatorum notabile detrimentum et diminutionem cultus divini patitur (*cap. pen. h. t.*); nam ex mente Papæ concedentis nunquam privilegia ista extenduntur ad illum casum, quo Ecclesia talibus privilegiis notabiliter prægravatur. Unde etiam Canonici eo tempore, quo licitè abesse possunt, non omnes simul, sed successive absentiam eligere debent, ne per hoc cultus divinus in Ecclesia minuatur.—Ex his solvitur Trid. sess. 6. c. 2. v. *indulgentiis de refor. c. 43. h. t. reg. 47. in 6. arg. l. 25. ff. de adopt. et l. 9. ff. de obseq. et l. 1. cum seqq. ff. si advers. libert.*; nam jura ista procedunt in is casibus, quibus privilegia et actus non redundant in damnum Ecclesiæ, et diminutionem cultus divini. Sic privilegium decimandi cessat, si beneficiatus non habet unde sustentetur, *c. 9. de decim. etc.*

VII. Aliæ causæ, præterrelatas à Trid. non excusant à residentia: v. g. peregrinatio devotionis causa, studia litterarum profanarum, tempus longissimum 40 annorum, quo Canonicus servit Ecclesiæ, nisi speciale adesset privilegium Sedis Apostolicæ.—Nec hic urget paritas ex *l. un. C. de Professor. qui in U. CP.*—De novitiatu Religionis est dubium: quidam asserunt, novitium lucrari fructus grossos, cum causa Religionis favora-

bilior sit quam causa studiorum, et contineatur sub causa Christianæ charitatis, quæ prior est erga se ipsum, quam proximum. Tam quia privatio fructuum decreta est in eos, qui cum reatu peccati mortalis absunt; novitius autem abest ex causa honesta, à jure approbata, licet specificè in Trid. S. 23. c. 1. et S. 24. c. 12. de refor. non exprimat. Alii verò negant, ducti ea ratione, quod causa ista specificè non sit expressa in jure. Prior opinio videtur probabilior et favorabilior.

21. Q. VII. *Quales fructus obveniant Clericis residentibus?*

Ante resp. nota, in capitulo dari mensam communem, quæ complectitur universos fructus capituli inter Clericos dividendos. Fructus autem isti sunt duplices: *annui*, seu *grossi*, qui dantur propter annuam residentiam, et simpliciter dicuntur *fructus præbendæ*, seu *præbenda* (c. 9. de Const), et *distributiones quotidianæ*, seu *præsentivæ*, *victualia*, seu *fructus Canonicales*, quæ dantur propter interessentiam in choro, seu divino servitio, et favore divini cultus conservandi, et augendi introductæ sunt (c. un. h. t. in 6. Trid. S. 24. cap. 1. de refor.) In materia odiosa nomine fructuum absolutè veniunt fructus grossi, seu annui, non verò distributiones (arg. reg. Odi. in 6.).

R. 1.º Fructus annui obveniunt Clericis residentibus: at distributiones quotidianæ solis interessentibus in choro, seu divinis officiis. Prima pars habetur in Trid. cit. S. 23. c. 1. S. 24. c. 12. de refor, et de fictè residentibus c. 7. 14. 15. h. t. c. fin. de Magistr. : nam justum est, ut qui Ecclesiæ deservit, ab Ecclesia sustentetur. Secunda pars habetur in c. un. h. t. Trid. S. 24. c. 12. *distributiones, de refor.* Nam distributiones istæ institutæ sunt, ut Clerici invitentur ad exercenda divina officia propter conservandum et augendum cultum divinum; ergò non debentur, nisi his qui actu physicè intersunt divinis officiis. Unde fictè residentes, seu ex legitima causa absentes, licet lucrentur fructus grossos, non tamen distributiones quotidianas (exceptis casibus infra referendis); sed hæ accrescunt interessentibus; neque absentibus remitti, aut condonari possunt, ne sub spe remissionis detur Canonice occasio se absentandi à choro. Trid. S. 24. c. 3. et S. 24. c. 12. de refor.

2.º Causæ, ob quas absentibus dantur distributiones quotidianæ, sunt tres expressæ in c. un. h. t. in 6. scilicet: I. *Infirmitas*. II. *Justa et rationabilis corporis necessitas*: ut in valetudinariis, decrepitis, injustè incarceratis, aut excommunicatis: vel qui propter periculum mortis non audent ad Ecclesiam proficisci etc. At justè incarceratis, et justè excommunicatis non prodest hoc privilegium, ut colligitur ex c. 53. in fin. de appell.: hi enim suæ culpæ imputare debent, quod à divinis impediuntur. Nec est paritas ab infirmo, qui causam dedit infirmitati; quia infirmitas absolutè excusat ab interessentia; incarceratio verò, vel excommunicatio, quatenus est justa et rationabilis necessitas, qualis utique non est in eo, qui ob culpam justè incarceratur, vel excommunicatus est. Insuper requiritur, ut infirmi, vel alias corpore impediti, dum sani erant, consueverint frequentare divina officia. Pirhing. Covar, et alii. III. *Evidens Ecclesiæ utilitas*: ut si absens jura Ecclesiæ, capituli aut beneficii defendat, vel nomine

Ecclesiæ legatione fungatur, aut eat ad Concilium, vel si eo tempore quo divina peraguntur, actu quis in suo officio sit occupatus, sicut vicarius generalis; vel si Canonici ex officio suo assistant Episcopo in alia Ecclesia pontificanti: et probabiliter etiam, si Canonici eo tempore missam legat, quo cantantur horæ, maxime si id habeat consuetudo etc. Ceteræ causæ non prosunt ad lucrandum distributiones quotidianas, ut occupatio in servitio Papæ, aut Episcopi, et similes (c. 7. h. t. c. 32. de præb. c. fin. de refor. in 6. S. 24. cap. 12. de refor.); nisi adesset privilegium Apostolicum, vel fructus annui consisterent in his distributionibus. An verò Canonici ex privilegio obtinens duas præbendas in eadem Ecclesia, v. g. præposituram, et Canonicatum, obtineat pro una interessentia duplicatas distributiones, standum est consuetudini.

Ex Decretis Cong. Conc. relatis à Bened. XIV. (Inst. 107.) neque Episcop. neque capitulum condonare possunt quotidianas distributiones iis, qui ab Ecclesiæ servitio abfuerint; et si acceperint, suas non faciunt, sed ad earum restitutionem omnino cogantur.

Quoad distributiones verò dandas absentibus ratione infirmitatis, quorum favore videnda sunt plura ejusdem Sac. Cong. Decreta ibidem relata §. 8., notandum est illud de cæco, cui debentur, etiam si memoriter recitare possit horas in choro, et non recitet, neque intersit; immunisque est, nedum à missarum celebratione in collegiata, sed etiam ab onere alium suo loco pro hac celebratione substituendi.

Quoad distributiones dandas injustè carcere mancipatis ex aliis Cong. Decretis (ibid. relat.), injustitia incarcerationis constare debet ex favorabili judicis sententia, quæ transierit in rem judicatam; etiamsi hæc munita fuerit clausulis, vel tamquam non repertus culpabilis, vel ex hæcenis deductis, vel non molestetur; non verò si munita fuerit clausula, ex quo satis.

Quoad distributiones dandas absentibus ob evidentem Ecclesiæ utilitatem ex decretis ibid. relatis, illas lucrari possunt:—1.º Canonici Theologiæ ea die, qua legit.—2.º Pœnitentiarius ea hora, qua actu confessiones audit, sive in confessionario, sive extrâ.—3.º Canonici deputatus ab Episcopo ad audiendas confessiones loco pœnitentiarii.—4.º Canonici, seu beneficiati, quibus annexa est cura animarum actu eam exercentes, et Sacramenta ministrantes tempore divinorum officiorum.—5.º Canonici absens ob visitationem Sacrorum liminum tempore accessus, mansionis et regressus; sive solus mittatur ab Episcopo, sive eum in dicta visitatione comitetur: pro qua tamen peragenda assignatum est tempus trium tantum mensium.—6.º Ex privilegio Clementis XI, ut ex ejus bullario p. 347, absentes occasione exercitiorum spiritualium peragendorum, tamen de licentia Episcopi in æde aliqua Regularium, ut dixi Elencho III. n. 21, non verò tempore quadragesimæ, adventus, vel in festis magis solemnibus: hæc tamen non sunt peragenda ab omnibus simul, et eodem tempore. Vide alios exemptos dicto Elench. III. cit. n. 21.—7.º Si qui liberi et immunes à choro declarati sunt, quique coadjutorem sibi adlegerint, licet hic præsens non sit ratione infirmitatis, sive intra, sive extra locum, ubi sita est collegiata, quo casu coadjutus etiam liber est à servitio.

Notandum verò ex aliis Decretis ejusdem S. C. cit. loc. relatis non deberi absentibus distributiones:—1.º De emolumentis anniversariorum, quæ ex voluntate fundatorum distribui consueverunt solum inter præsentibus.—2.º Nec penitentiario, tempore quo residet in confessionario, confessiones non audiens; aut quo missam celebrat, vel privatim officium recitat; etiamsi id faciat, ut opportuniùs confessiones audiat.—3.º Nec Canonico, aut beneficiato Episcopum in visitatione diocesis comitantibus.—4.º Nec inservientibus eidem Episcopo missam privatim celebranti (secus si pontificaliter), aut quodcumque aliud munus obeunti; licet Episcopus in vim cap. *De cetero h. t.* eos pro suo servitio adhibere possit, sive ii sint ex cathedrali, sive ex collegiata; non plures tamen, quam duos, et dummodò annexam non habeant curam animarum, aut non sint coadjutores.—Verum tamen est hos, sicuti et comitantes Episcopum in visitatione diocesis, lucrari posse duas partes distributionum, si redditus omnes præbendæ constarent tantum dictis distributionibus.—5.º Nec deberi vicario generali Episcopi.—6.º Nec examinatori synodali, etiam vocato ad interessendum examini pro Parochialibus Ecclesiis, vel pro collatione Ordinum.—7.º Nec inquisitoribus, seu ministris Sac. Inquisitionis.—8.º Nec ministris generalis Camerae Apostolicæ, v. g. subcollectoribus spoliatorum, decimarum etc.—9.º Nec visitantibus devotionis causa Ecclesiam Laurentanam, ac Angelorum de Assisio, aliaque loca pia.—10. Nec Canonicis, aliisque cathedralium et collegiatarum Ecclesiarum officialibus, qui in isdem habent capellanas, chorum dimittentibus tempore divini officii, ut penitentiae Sacramentum administrent, aut devotionis gratia missam celebrent in dictis Ecclesiis; excepto casu, quo à Superiore iis injungatur, ut eo tempore celebrent: qui tamen ex mandato Sac. Cong. abstinere debet ab hujusmodi jussu.—11. Nec tandem magistris juris Pontificii, aut Sac. Theologiæ, et has facultates addiscentibus: qui tamen cum indulto lucrari possent duas partes distributionum, si eorum præbendæ fructus nulli sint, vel valdè exigui. Et notandum est, quod ex Decreto Innoc. XII. ut in ejus bullario pag. 262, hoc indultum non confertur studentibus vigessimum quintum annum jam attingentibus, neque ultra triennium: qui Pontifex 15 Martii 1692, mandavit insuper idem indultum illis non suffragari, nisi Ordinario loci, et in actis ipsius cancellariæ præsentetur intra tempus à Secretario Congr. Conc. præfigendum, et hujusmodi indultum numquam à Sac. Cong. confertur coadjutoribus.

Hactenus de obligationibus, et officiis Clericorum. Nunc de bonis, ex quibus Clerici sustentandi sunt, uti sunt, præbendæ et beneficia: et de modis, quibus ad beneficia promoventur, uti sunt collationes et institutiones: et de potestate Prælati et capituli.

TITULUS V.

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

22. *Nota I.* Ex hac rubrica colligi præbendam in rigore differre à dignitate. Nam præbenda est, beneficium inferius annexum Canonicali; dignitas verò est beneficium majus. Hic paulò latius agitur de præbenda et dignitate, prout convertuntur cum beneficio ecclesiastico, à cujus ratione excluditur præbenda temporalis, quæ datur laico vel Clerico pro temporali servitio Ecclesiæ impenso: ut cantori, advocato, ædituo etc.

Nota II. In beneficio Ecclesiastico duo distingui jura, scilicet, *jus officii*, quod formaliter et per se est spirituale, dans potestatem exercendi actus spirituales, ut administrandi Sacramenta, eligendi, etc.; alterum est *jus præbendæ*, seu *beneficii* strictè accepti, quod est formaliter et per se temporale, dans potestatem ad exigendos fructus temporales. At quia hoc jus præbendæ auctoritate ecclesiastica annexum est officio spirituali, cum beneficium detur propter officium; ideo etiam jus præbendæ, dicitur spirituale *connexivè*, seu consequenter, adeò ut jus officii et jus præbendæ, ubi unita et connexa sunt, nulla potestate, nisi papali separari valent: *c. 1 et seqq. 1. q. 3.*

In hoc sensu Præbenda est: *Jus perpetuum auctoritate Ecclesiastica constitutum, ad percipiendos fructus ex bonis Ecclesiasticis, propter officium spirituale Clerico destinato.* Ità in re com. Ex qua definitione constat, ad rationem beneficii tres principales requiri qualitates, scilicet:—1.º Ut sit erectum auctoritate Ecclesiastica, Papæ, vel Episcopi. Unde laicus fundans certa anniversaria, pro quibus Clerico stabiles redditus assignat, non facit præbendam, sed piam donationem.—2.º Ut sit annexum officio spirituali, et consequenter soli Clerico, non laico à Superiore Ecclesiastico conferibile. Ex quo capite pensiones laicales, quæ dantur ministris Ecclesiæ, ut ædituis, musicis, et similibus, non sunt beneficia; cum pensiones istæ non sint annexæ officio clericali.—3.º Ut sit perpetuum, non tantum quoad se, sed etiam quoad beneficiatum; ità ut ei auferri nequeat sine causa per Sac. Canones approbata. Unde beneficia *titulata*, seu in titulum perpetuum collata, propriè sunt beneficia, *c. fin. d. 70. ibi: in qua Ecclesia quilibet titulatus est, in ea perseveret.* Cujusmodi sunt non tantum Episcopatus, dignitates, Parochiæ, sed etiam vicariæ perpetuæ; item commendæ, pensiones, prælimonia, hospitalia, modò hæc omnia sint collativa in titulum perpetuum. Econtrà, beneficia manualia, quæ ad tempus plerumque indeterminatum conferuntur, in rigore non veniunt nomine præbendæ seu beneficii, cum eis desit perpetuitas in beneficiario; at in communi usu dicuntur beneficia, quatenus ex parte sui perpetuitatem habent, licet beneficiatus pro arbitrio collatoris revocari possit; ut accidit in beneficiis

Notandum verò ex aliis Decretis ejusdem S. C. cit. loc. relatis non deberi absentibus distributiones:—1.º De emolumentis anniversariorum, quæ ex voluntate fundatorum distribui consueverunt solum inter præsentibus.—2.º Nec penitentiario, tempore quo residet in confessionario, confessiones non audiens; aut quo missam celebrat, vel privatim officium recitat; etiamsi id faciat, ut opportuniùs confessiones audiat.—3.º Nec Canonico, aut beneficiato Episcopum in visitatione diocesis comitantibus.—4.º Nec inservientibus eidem Episcopo missam privatim celebranti (secus si pontificaliter), aut quodcumque aliud munus obeunti; licet Episcopus in vim cap. *De cetero h. t.* eos pro suo servitio adhibere possit, sive ii sint ex cathedrali, sive ex collegiata; non plures tamen, quam duos, et dummodò annexam non habeant curam animarum, aut non sint coadjutores.—Verum tamen est hos, sicuti et comitantes Episcopum in visitatione diocesis, lucrari posse duas partes distributionum, si redditus omnes præbendæ constarent tantum dictis distributionibus.—5.º Nec deberi vicario generali Episcopi.—6.º Nec examinatori synodali, etiam vocato ad interessendum examini pro Parochialibus Ecclesiis, vel pro collatione Ordinum.—7.º Nec inquisitoribus, seu ministris Sac. Inquisitionis.—8.º Nec ministris generalis Camerae Apostolicæ, v. g. subcollectoribus spoliarum, decimarum etc.—9.º Nec visitantibus devotionis causa Ecclesiam Laurentanam, ac Angelorum de Assisio, aliaque loca pia.—10. Nec Canonicis, aliisque cathedralium et collegiatarum Ecclesiarum officialibus, qui in isdem habent capellanas, chorum dimittentibus tempore divini officii, ut penitentiae Sacramentum administrent, aut devotionis gratia missam celebrent in dictis Ecclesiis; excepto casu, quo à Superiore iis injungatur, ut eo tempore celebrent: qui tamen ex mandato Sac. Cong. abstinere debet ab hujusmodi jussu.—11. Nec tandem magistris juris Pontificii, aut Sac. Theologiæ, et has facultates addiscentibus: qui tamen cum indulto lucrari possent duas partes distributionum, si eorum præbendæ fructus nulli sint, vel valdè exigui. Et notandum est, quod ex Decreto Innoc. XII. ut in ejus bullario pag. 262, hoc indultum non confertur studentibus vigessimum quintum annum jam attingentibus, neque ultra triennium: qui Pontifex 15 Martii 1692, mandavit insuper idem indultum illis non suffragari, nisi Ordinario loci, et in actis ipsius cancellariæ præsentetur intra tempus à Secretario Congr. Conc. præfigendum, et hujusmodi indultum numquam à Sac. Cong. confertur coadjutoribus.

Hactenus de obligationibus, et officiis Clericorum. Nunc de bonis, ex quibus Clerici sustentandi sunt, uti sunt, præbendæ et beneficia: et de modis, quibus ad beneficia promoventur, uti sunt collationes et institutiones: et de potestate Prælati et capituli.

TITULUS V.

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

22. *Nota I.* Ex hac rubrica colligi præbendam in rigore differre à dignitate. Nam præbenda est, beneficium inferius annexum Canonicali; dignitas verò est beneficium majus. Hic paulò latius agitur de præbenda et dignitate, prout convertuntur cum beneficio ecclesiastico, à cujus ratione excluditur præbenda temporalis, quæ datur laico vel Clerico pro temporali servitio Ecclesiæ impenso: ut cantori, advocato, ædituo etc.

Nota II. In beneficio Ecclesiastico duo distingui jura, scilicet, *jus officii*, quod formaliter et per se est spirituale, dans potestatem exercendi actus spirituales, ut administrandi Sacramenta, eligendi, etc.; alterum est *jus præbendæ*, seu *beneficii* strictè accepti, quod est formaliter et per se temporale, dans potestatem ad exigendos fructus temporales. At quia hoc jus præbendæ auctoritate ecclesiastica annexum est officio spirituali, cum beneficium detur propter officium; ideo etiam jus præbendæ, dicitur spirituale *connexivè*, seu consequenter, adeò ut jus officii et jus præbendæ, ubi unita et connexa sunt, nulla potestate, nisi papali separari valent: *c. 1 et seqq. l. q. 3.*

In hoc sensu Præbenda est: *Jus perpetuum auctoritate Ecclesiastica constitutum, ad percipiendos fructus ex bonis Ecclesiasticis, propter officium spirituale Clerico destinato.* Ità in re com. Ex qua definitione constat, ad rationem beneficii tres principales requiri qualitates, scilicet:—1.º Ut sit erectum auctoritate Ecclesiastica, Papæ, vel Episcopi. Unde laicus fundans certa anniversaria, pro quibus Clerico stabiles redditus assignat, non facit præbendam, sed piam donationem.—2.º Ut sit annexum officio spirituali, et consequenter soli Clerico, non laico à Superiore Ecclesiastico conferibile. Ex quo capite pensiones laicales, quæ dantur ministris Ecclesiæ, ut ædituis, musicis, et similibus, non sunt beneficia; cum pensiones istæ non sint annexæ officio clericali.—3.º Ut sit perpetuum, non tantum quoad se, sed etiam quoad beneficiatum; ità ut ei auferri nequeat sine causa per Sac. Canones approbata. Unde beneficia *titulata*, seu in titulum perpetuum collata, propriè sunt beneficia, *c. fin. d. 70. ibi: in qua Ecclesia quilibet titulatus est, in ea perseveret.* Cujusmodi sunt non tantum Episcopatus, dignitates, Parochiæ, sed etiam vicariæ perpetuæ; item commendæ, pensiones, prælimonia, hospitalia, modò hæc omnia sint collativa in titulum perpetuum. Econtrà, beneficia manualia, quæ ad tempus plerumque indeterminatum conferuntur, in rigore non veniunt nomine præbendæ seu beneficii, cum eis desit perpetuitas in beneficiario; at in communi usu dicuntur beneficia, quatenus ex parte sui perpetuitatem habent, licet beneficiatus pro arbitrio collatoris revocari possit; ut accidit in beneficiis

regularibus. Canonatus verò per se est officium, non præbenda, c. 9. h. t.

Nota III Beneficia latè sumpta variè dividi:—1.º In *simplicia*, et *duplicia*. *Simplex* est, quod obligat ad servitium altaris, vel assistantiam in choro, absque ulla speciali qualitate: uti sunt pleræque capellanæ et pensiones titulatae. Canonatus verò ob præcellentiam Canonicorum dicuntur beneficia *simplicia majora*: et in materia odiosa et in rescriptis provisorii non veniunt nomine *beneficii simplicis* (c. 4. de præb. in 6) *Duplices* est, cui aliqua specialis qualitas adjuncta est, ut sunt: *dignitas*, cui annexa est jurisdictio pro foro externo, et administratio propriè talis; *personatus*, cui annexa est sola præcedentia, v. g. in choro, in processionibus, in votationibus etc.; *cura*, seu beneficium curatum, cui annexa est cura animarum, et jurisdictio pro foro interno, non externo: ut sunt Parochiæ, vicariæ et commendæ perpetuæ ecclesiarum parochialium: *officium specificè*, cui annexa est administratio rerum Ecclesiasticarum sine ulla jurisdictione et præeminentia: uti est officium Primicerii, custodis, sacristæ; *officium* verò genericè acceptum vagatur per omnia beneficia, cum omni beneficio annexum sit officium spirituale à Clerico præstandum.—Rursum, *dignitates* aliæ sunt *minores*, ut Archidiaconatus, Decanatus cathedralis, saltè in Germania, Præposituræ, Abbatia, et aliæ prælaturæ tam seculares, quam regulares, ut Generalatus, Provincialatus, Rectoratus, sive alio quocumque nomine vocentur. Aliæ sunt *maiores*, seu culmina dignitatum: ut Episcopatus, Archiepiscopatus, Præmia, Patriarchatus, et Cardinalatus; Papatus verò est apex omnium dignitatum.—2.º Dividitur beneficium in—*Electivum*, quod per vota capitularium, accedente Superioris confirmatione aut admissione, acquiritur; uti sunt in Germania dignitates pastorales. Illa autem beneficia, quæ conferuntur per electionem sine confirmatione Superioris, non tam electiva, quam collativa sunt, cum electio ad ea facta vim habeat liberæ collationis. Sic in certis Ecclesiis eliguntur Decani, Archidiaconi etc. *Collativum*, seu liberum, quod à Superiore ecclesiastico liberè confertur, et independentè ab ulla præsentatione, nominatione et electione. Ex his beneficiis beneficia curata etiam jurispatronatus ecclesiastici per concursum conferri præcipit Trid. (sess. 24. cap. 48. de reform.) *Patronatum* est, quod ad præviam patroni præsentationem confertur ab Episcopo.—3.º In *secularia*, quæ Clericis secularibus; et *regularia*, quæ Religiosis conferenda sunt juxta tritum brocardicum; *Secularia beneficia secularibus, et regularia regularibus conferenda sunt*, ex c. 37. et 38. de elect.—4.º In *titularia simpliciter*, quæ conferuntur in titulum perpetuum; et *manualia*, quæ conferuntur quidem in titulum, sed revocabiliter; ita ut pro arbitrio conferentis revocari possint, uti pleræque sunt regularia. Si tamen collata sunt ad tempus indeterminatum, saltè Clericis secularibus, honestè non revocantur sine justa causa, cum revocatio sine causa censeatur irrationabilis.—5.º Dantur præterea varia beneficia: ut *Patrimonalia*, quæ conferenda sunt idoneis personis ex certa familia, aut civitate, vel natione. *Monocula*, dum Superior unicum tantum beneficium conferendum habet. *Parochia*, seu Rectoratus Ecclesiæ;

commenda, seu Ecclesia commendata, quæ suo Parocho destituta, interim alterius Clerici curæ committitur, seu commendatur. *Vicaria perpetua, et temporalis*, de quibus dictum lib. I. (tit. de off. vicar.) *Præstimonium*, quæ sunt certa stipendia ex bonis Ecclesiasticis detracta; et quidem, si dantur Clericis in titulum perpetuum propter officium spirituale, sunt beneficia propriè dicta; si verò ex alia causa dentur, v. g. pauperibus studiosis, aut Clericis, vel pugnantis pro fide, vim habent eleemosynæ, et pensionis laicalis. Sic explicatur c. fin. pr. de concess. in 6. *Capellania*, quæ habet onus celebrandi missas annuas in certa capella, seu altari: si collativa est in titulum perpetuum, numeratur inter beneficia, vel saltè, si erecta sit auctoritate Episcopi. At si erecta est auctoritate laicali, non venit nomine beneficii; et ideo in pacto circa talem capellaniam non est simonia, ut ait Gonz. ad reg. 8. cancell., atque ita per tres conformes sententias judicatum fuisse.

His præactis, in hac amplissima materia beneficii, de qua præ ceteris fusè tractat Garzias, meliora et discentibus utiliora proponuntur.—1.º De erectione, et constitutione beneficiorum.—2.º De collatione.—3.º De pluralitate.—4.º De reservatione eorumdem.—5.º De primis precibus Imperatoris.

* Circa concursum, et examen habendum pro collatione beneficiorum Parochialium, Præbendæ theologalis, et penitentiarum, vide Additiones ad Titulum VII. de institutionibus post. n. 64."

§. I.

De erectione, unione, divisione, dismembratione, et suppressione beneficiorum.

23. Q. 1. Quid sit erectio beneficii, et quid juris circa illam?

R. 1.º Erectio beneficii est actus legitimus, quo redditus annui constituuntur Clerico propter officium spirituale, seu ministerium in exequendo cultu divino. Ita in re comm. et patebit ex dicendis.

2.º Ad erectionem beneficii requiritur:—I. Consensus expressus Episcopi, qui in dubio præsumitur legitime adfuisse, si Ecclesia extracta et dotata est.—II. Congrua dos pro alendis ministris Ecclesiæ.—III. Locus decens et congruus, ut talis erectio non sit aliis præjudiciosa; quia non decet unum altare discooperire, ut cooperlatur alterum.—IV. Ut erectio ista fiat ex fine cultus divini, quem intendit officium clericale.—V. Ut fundator beneficii non apponat condiciones reprobatae à Sac. Canonibus. Honestas tamen condiciones et possibles potest apponere, licet adversentur juri communi: v. g. ut Canonatus conferatur in ætate minori, quam requirat Tridentinum: vel ut conferatur alicui ex certa familia etc. Hæ tamen condiciones, postquam semel firmatae sunt consensu Episcopi, nec à

fundatore, nec ab ejus successore mutari possunt in præjudicium Ecclesiæ et ministrorum, ex *reg. 33. in 6.*

24. Q. II. *Quid sit, et quot modis fieri possit unio beneficiorum?*

R. 1.º Unio ista est duorum, vel plurium beneficiorum adunatio à legitimo Superiore facta. Si beneficia adunantur in perpetuum, est propriè dicta unio; si verò ad tempus, et in favorem beneficiarii, est unio impropriè talis.

2.º Unio beneficiorum fieri potest tribus modis:—*Confusivè*, dum duæ Ecclesiæ confunduntur in unam, ut Canonici, seu ministri hujus Ecclesiæ sint etiam Canonici, seu ministri alterius. Quo casu jura et privilegia utriusque Ecclesiæ mutuò confunduntur; vel si incompatibilia sint, meliora reservantur, ceteris rejectis.—*Æquè principaliter*, dum duæ Ecclesiæ uniuntur sub eodem rectore: ita ut quælibet servet suam naturam, jura, privilegia et ceteras qualitates. Unde effectus hujus unionis ferè unicus est, quod idem sit rector utriusque Ecclesiæ; cetera verò distincta et inconfusa maneant.—*Accessoriè*, dum Ecclesia minùs principalis per annexionem adunatur principali, ejusque naturam, jura et qualitates participat, *reg. Accessorium in 6.* Unde si Ecclesia non exempta accessoriè uniat, exempta, evadit exempta. Porro ut discernatur qualis sit unio, instrumentum unionis inspiciendum erit. Hæc verba: *Ecclesiam A unimus, incorporamus Ecclesie B*, significant unionem accessoriæ; ista verò: *Ecclesiam A et Ecclesiam B inter se unimus*, significant unionem æquè principalem. Quia verò uniones odiosæ sunt, cum per illas diminuatur cultus divinus (*c. 5. h. t.*), ideo restringi debent; et in dubio censenda est unio æquè principaliter facta.

25. Q. II. *Quis, et qua forma unire possint beneficia?*

R. 1.º Papa ex generali administratione habet amplissimam potestatem uniendo beneficia; imò præter illum nullus inferior unire potest Ecclesias cathedrales. Inferiora autem beneficia unire potest Archiepiscopus et Episcopus in suis diocesis, modò non sint exempta; capitulum cathedrale, sede vacante, cum unio ista ob necessitates Ecclesiarum sit jurisdictionis necessaria; Legatus à latere extra Germaniam, cum per *c. 1. de off. leg. in 6.* beneficia conferre possit, et *c. 4. eod. in antiq.* prohibeatur ei sola unio Ecclesiarum cathedralium.—At Vicarius generalis, vel Prælati inferior sine speciali mandato Episcopi non potest unire Ecclesias (*c. 8. de excess. Prælat.*) Ceterum, Trid. *sess. 7. c. 4. et sess. 24. c. 17. de refor.* prohibet temporales uniones ad vitam beneficiati; quia propriè non sunt uniones Ecclesiarum, sed reipsa concessionem plurium beneficiorum; neque hoc modo providetur Ecclesiis, sed personis. Item Clem. fin. (*de reb. Eccl. non al.*) prohibetur Episcopus, et consequenter etiam capitulum, mensæ suæ aliquod beneficium unire, ne factum proprium videatur auctorizare.—Ex Constit. Bened. XIII. *Pastoralis* (4. Kal. Jun. 1725.), Episcopi possunt et debent unire beneficium simplex primò vacaturum in quocumque mense, et qualitercumque, ac quomocumque Sedi Apost. affectum et reservatum, præbendæ tam Theologali, quam pœnitentiali jam erectæ, vel erigendæ in cathedralibus Italiæ et insularum adjaecen-

tium ad conficiendam summam, si aliàs desit, scutorum LX monetæ Romanæ pro qualibet ex dictis præbendis. Excipiuntur tamen ab hujusmodi unione omnia ea beneficia, quæ pro Cardinalibus, Nunciis Apost., et Prælatiis à secretis Congregationum, quibus Cardinales intersunt, reservata fuerunt ab eodem Pontifice in Constit. *Creditæ* (9. Maji 1723) pro seminariorum erectione.

2.º Ad formam unionis beneficiorum spectant:—I. Justa causa *necessitatis*, ut si Ecclesia unienda sit pauper, vel desolata ab hostibus, paucò populo constans etc.; aut *magnæ utilitatis*, ut si desint Clerici idonei, qui Ecclesiæ, præsertim cathedrali, deservire velint. Secus unio sine justa causa facta non valet, arg. ducto ab alienatione rerum minoris (*lib. 5. §. 45. ff. de rebus eor.*), quo casu etiam rescriptum papale unitivum censetur subreptitium, cum preces veritate non nitantur.—II. Sufficiens cognitio, et discussio hujus causæ.—III. Expressio annui valoris utriusque Ecclesiæ, ex *reg. 21. cancel.*—IV. Citatio eorum, quorum interest, ut patroni, Prælati, et aliorum, qui in Ecclesia unienda præsentationem, administrationem, vel aliud jus habent; nam quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet, ex *reg. 29. in 6.* Consensus autem rectoris beneficii non requiritur; quia unio ante vacationem Ecclesiæ non sortitur effectum. Dum Episcopus procedit ad unionem, requiritur consensus capituli, cum unio ista sit quædam species alienationis (*Clem. fin. de reb. Eccl.*) Ceterum, si justa causa subsit, Papa auctoritate sua solemnitates istas supplere potest. Super unione facta ad faciliorem probationem confici solet instrumentum; quia unio, cum sit facti, probari debet per litteras, et his amissis, per testes, diurnitatem temporis, confessionem partis etc. Idem autem qui unire, etiam dissolvere potest unionem Ecclesiarum, ex *reg. 1. in antiq.*

26. Q. III. *Quæ beneficia, et quibus uniri possint?*

R. 1.º Duæ Parochiæ inter se vicinæ facilius uniri possunt, quia citra incommodum ab uno rectore administrari valent.—2.º Beneficium regulariter uniri non debet, nisi beneficio. Unde, teste Corrado, Cancellaria Apostolica maluit beneficium supprimi, ut proventus ejus cederent pro paramentis altaris, quàm illud uniri altari. *Excipe* collegia pia, hospitalia, et seminaria propagandæ fidei, et juventuti instruendæ destinata, quibus uniri possunt beneficia saltèm simplicia ex Trid. (*sess. 23. c. 18. de reform.*)—3.º Beneficia curata non debent uniri Abbatiis, dignitatibus, collegiis, seminariis etc. Trident. (*ibid. et sess. 24. c. 13. de reform.*) Unde Parochiæ unitæ monasteriis, vel erant incorporatæ ante Trid., vel post illud cum auctoritate Papæ, vel forsàn consuetudo, et necessitas temporum uniones istas cohonestavit.—4.º Beneficia unius diocesis non sunt unienda beneficiis alterius diocesis, Trid. (*sess. 14. c. 9. de reform.*), nec collativa libera patronatis, Trid. (*sess. 25. c. 9. v. insuper. de reform.*), nisi patronus renuntiet juri patronatus.

27. Q. IV. *Quid sit divisio, dismembratio, et suppressio beneficii?*

R. Divisio seu sectio beneficii est actus legitimus, quo auctoritate Superioris ob justam causam, ex uno beneficio fiunt duo vel plura (*c. 26.*

h. t.) si scil., idem rector non possit obligationibus talis beneficii satisfacere, et proventus sufficiunt pro duobus rectoribus alendis.—Dismembratio est, ablatio partis fructuum ex uno beneficio ad alterum ex justa causa, et auctoritate Episcopi, quatenus tali beneficio aliter provideri non potest (*c. 10. h. t. à sens. contr.*)—Suppressio beneficii est, totalis extinctio beneficii, omniumque jurium ei cohærentium ex justa causa, ut tenuitate proventuum, ex quibus ministri alii non possunt: *cap. 22. de Const. Trid. sess. 24. c. 15. de refor.*, ubi permittit Episcopis talem suppressionem beneficii, saltè quod non est dignitas. In his omnibus requiruntur solemnitates pro alienatione præscriptæ, citatio eorum, quorum interest, licet Episcopus, stante justa causa, dividere possit beneficia, *etiam invitis rectoribus. Trid. sess. 21. c. 4. de reform.*

§. II.

De collatione beneficiorum.

28. Hic agitur de *collatione libera*, dum collator pro arbitrio suo potest dare beneficium huic, vel illi Clerico, indepenter ab alterius præsentatione, vel nominatione, vel electione; ob quod etiam talis collatio vocatur donatio (*c. fin. de off. vicar. in 6. et c. 5. de concess. præb.*)

29. Q. I. *Qui possint conferre beneficia?*

R. Seqq.—1.º Papa per totam Ecclesiam, tanquam supremus ordinarius pastor (*c. 2. h. t. in 6.*); idque vel jure concursus, seu *cumulative* cum aliis Ordinariis, quo casu locus est præventioni; vel jure anticipationis, seu *præventionis*, dum Papa præveniendo vacationem beneficii, dat mandatum, seu gratiam expectativam de illo conferendo; vel jure *devolutionis*, dum jus conferendi devolvitur ad Papam ob culpam, vel negligentiam inferiorum collatorum (*c. 48. de elect. in 6.*) Vide lib. 4. tit. 10. n. 20. Jure concursus et præventionis rarò utitur Papa, ne perturbationes oriantur; sed juri reservationis est locus, ut infra dicitur.—2.º Episcopus confirmatus, licet consecratus non sit, conferre potest omnia beneficia suæ diocesis, nisi specialiter excepta sint; ita *Can. 4. regendæ, 10 q. 1. et Can. 40. cum seq. 16. q. 7. c. 46 de off. ord. etc.* Quæ jura fundant intentionem Episcopi; ita ut asserens collationem beneficio ad se pertinere, teneatur id probare ex privilegio, vel præscriptione quadragenaria cum titulo, et immemoriali sine titulo (*c. 4. de præscr. in 6.*), licet contra alium non Episcopum sufficiat præscriptio quadragenaria cum titulo præsumpto, cum inferiori, seu non Episcopo ordinario jus positivè assissat. Idem dic de Prælato, plenissimè exempto cum Clero populo, cum in jurisdictione æquiparetur Episcopo.—3.º Capitulum de jure communi conjunctim cum Episcopo confert canonicas et dignitates, ita ut Episcopus unam vocem habeat, et capitulum alteram (*c. 15. de concess. præb.*) Sed in hoc plerùmque attenditur consue-

tudo et statuta particularia cujusque Ecclesiæ. Nam Canonici alicubi conferunt, eligendo *conjunctim*, seu capitulariter; alicubi per *turnum*, seu circulum, ita ut singuli Canonici alternatim conferant in certis mensibus. Item *jure singulari*, dum jus conferendi annexum est certæ dignitati, vel Canonicatui. Si aliter cautum non est, servari debet const. Bonif. VIII. *c. un. ne sede vac. in 6.* Et quidem, si collatio præbendarum communiter spectat ad Episcopum et capitulum, mortuo Episcopo, vel per censuram impedito, capitulum conferet, et suspenso capitulo, conferet Episcopus. Secus si collatio libera ad solum Episcopum spectet, licet cum consilio, vel assensu capituli; tunc enim conferet futurus Episcopus. At collationes necessariæ, seu institutiones ad patroni præsentationem, sede vacante, fiunt à capitulo, seu vicario generali capituli; quia hæc collatio est jurisdictionis necessariæ, quæ transit in capitulum (*c. un. de M. et O. in 6.*) Quid vicarius generalis Episcopi possit, dictum fuit lib. 1. tit. *de off. vic.*—4.º Legatus à latere, nisi per concordata impediatur, sicut in Germania, in collatione beneficiorum concurret cum Ordinariis, ut locus sit præventioni (*c. 31. h. t. in 6.*); et S. R. E. Cardinales, tantum ex privilegio et limitate, conferunt beneficia suorum titularum; cum de jure talis collatio spectet ad Papam, ut urbis Episcopum.—5.º Si qui alii beneficia conferre possunt, id ex privilegio, vel præscriptione habet. Laici verò, secluso speciali privilegio Apostolico, sicut incapaces sunt possidendi jus spirituale, ita quoque ex nulla consuetudine, vel præscriptione, conferre possunt beneficia: *c. 5. de jure patr.*, ubi ratio additur: *quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de jure donare.*

30. Q. II. *Cui possit beneficium conferri?*

R. Clerico habenti qualitates à Sac. Canonibus præscriptas, ita ut eum commendet ætatis maturitas, gravitas morum, et litterarum scientia (*c. 7. de elect. et Can. 4. d. 23.*), ubi ratio additur: *quia melius est Domini Sacerdoti, seu Episcopo, paucos habere ministros, qui possint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus grave ordinatori adducant.* De qualitatibus eligendorum, et præficiendorum dixi lib. 1. tit. 6 et 14.

Circa concursum, et examen promovendorum ad Parochiales, vide infra tit. VII *de institut.* post numer. 64.

Unde:—1.º Beneficia secularia conferre possunt novitio Religionis; nam novitius adhuc est sui juris, neque novitiatus incompatibilis est cum beneficio. At beneficia regularia, quæ jurisdictionem cum administratione habent, nequeunt conferri novitio (*c. 49. de elect. et cap. 28. eod. in 6.*), quia in magistrum assumi non debet, qui formam discipuli vix assumpsit. Contrà, beneficia regularia nullam administrationem habentia conferri possunt novitio, modò is professionem velit emittere: ita de jure novo Trid. S. 14. c. 10. *de refor.*—2.º Spectato jure communi, parochia secularis conferri potest Religioso absque dispensatione Sedis Apostolicæ; ita Abb. Less. Bordon. Engl. Schmier cum eitt. contra Quarant. Monacell. Pignatelli, Schmalz. qui id generaliter negant, et contra Gonz. Zypæum, Wiestn. et alios, qui id concedunt Canonicis regg., non verò aliis regularibus. Prob. ex *c. 21. et seqq. 16. q. 1.*, ubi monachis idoneis permittitur

promotio ad curam animarum, licet eo tempore, quo plerique monachi erant laici et indocti, remoti fuerint à cura animarum (c. 1. et seqq. *ibid.*) Idem clarè colligitur ex Trid. S. 14. c. 14. *de ref.* *ibi: taliter translatus, etiam si Canonorum regularium fuerit, ad beneficia secularia, etiam curata, omnino incupax existat;* ergò Tridentinum manifestè supponit, regulares, qui ità translati non sunt, ad beneficia curata capaces esse; sicut ad dignitates seculares cathedrali inferiores (c. 24. *de elect. in 6.*); exceptis Mendicantibus (c. un. *de postul. in 6.*) Ratio est, quia cura animarum non adversatur statui Religioso; imò Religiosi, longo tempore in spiritu et litteris exercitati, multum prodesse possunt salutì animarum, dummodò viri exemplares et litterati ad tale ministerium assumantur. Dixi *spectato jure communi*: nam si Declarationes Cardd. ex mente Grégor. XIII an. 1581. 8. Jul., et jussu Clem. X. 1671. die 17 Martii authenticæ sunt, observari debent in diocesis, ubi usu receptæ sunt; ubique autem illas receptas non fuisse testatur Tambur. Engl. et alii cum praxi; imò contrà per Rotam decisum, et per Cardinales declaratum Engl. in *priv.* 43.

• Ex Const. Bened. XIV. *Quo magis* 18. Decem. 1742.) beneficia curata, aut residentialia conferri nequeunt Presbyteris, aut Clericis Congregationis missionis. Ex altera const. ejusdem *Quod inscrutabile* (9 Jul. 1745), beneficia Ecclesiastica secularia conferri non possunt Canonice regularibus Lateranensibus, aut SS. Salvatoris absque indulto Apostolico. "

31. Q. III. *Qualis intentio requiratur in recipiente beneficium?*

R. Cum distinctione:—1.º Qui recipit beneficium simplex, cui non est annexus ordo sacer, non tenetur habere intentionem permanendi in statu Clericali, vel suscipiendi ordines sacros; nam id nullo jure requiritur, imò talibus beneficiatis permittitur liber transitus ad nuptias (c. 1. 5. 7. *Cler. conjug.*) Nec talis decipit Ecclesiam, cum ista non exigit perseverantiam in statu Clericali.—2.º Recipiens beneficium Parochiale, si non est Sacerdos, debet habere seriã intentionem suscipiendi Sacerdotium, et permanendi in statu Clericali; secus graviter peccat, et tenetur ad restitutionem fructuum, utique ante omnem sententiam, *cum eos receperit fraudulenter* (c. 35 *commissa, de elect. in 6.*) Nam Ecclesia fructus Parochiæ non concedit, nisi conditionatè, si adest animus suscipiendi Sac. ordines, vel saltè restituendi fructus, si prior voluntas mutetur, *ibid.* Non requiritur autem, ut quis in eadem intentione perseveret; sed si advertit statum Clericalem sibi non fore accommodum, resilire potest, et tunc fructus ante mutationem voluntatis perceptos facit suos; ceteri verò post percipiendi substant restitutioni.—3.º Recipiens dignitatem, cui secundariò annexa est cura animarum, vel beneficium, cui annexus est ordo sacer, peccat quidem graviter, cum in materia gravi non habeat propositum observandi præceptum Ecclesiæ. Probabiliùs tamen non tenetur ad restitutionem fructuum, saltè ante sententiam judicis; nam id nullo jure cavetur, et dispositio c. 35. *de elect. in 6.* cum sit odiosa, non debet extendi ad dignitates et beneficia non curata, *arg. reg. Odiã in 6.*

• Vide notata in summaris lib. III. tit. IV. de Cleric. non resident. post cap. *Ex parte* 13. par. 1. "

32. Q. IV. *Quæ forma servanda sit in collatione beneficii?*

R. 1.º Ad hanc formam requiri:—1.º Ut beneficium sit actu vacans (c. 2. *de concess. præb.*)—2.º Ut collatio sit gratuita sine simonia (c. 8. *de Simon.*)—3.º Ut sit libera à metu, et coactione (*arg. c. 2. de his quæ vi.*)—4.º Ut sit absoluta et determinata, non verò conditionata sub conditione extranea, vel alternativa, ut isti, vel illi confero (*arg. c. 2. de elect. in 6.*); nam collatio et electio numerantur inter actus legitimos, qui per reg. 50. in 6. conditionem non recipiunt, nec diem.—5.º Ut absit pactum onerosum extraneum (c. *fin. de pactis*); si tamen onus de jure insit beneficio, exprimi potest in collatione, v. g. *confero tibi parochiam, ut intra annum sacerdos fias* etc. Similiter si à principio fundati beneficii quædam onera ei imposita cum consensu Episcopi, v. g. ut beneficiatus catecheses faciat, certas missas cantet etc. talia onera, cum non sint nova, exprimi possunt in collatione.—6.º Si beneficium confertur à Papa, vel Legato à latere, requiritur rescriptum nullo *subreptionis*, vel *obreptionis* vitio laborans (*Extrav. 1. de elect. int. com. c. fin. de off. leg. in 6.*) Unde gratia in signatura expressa per verbum *fiat*, vel *conceditur*, non est gratia perfecta, sed inchoata, donec collatio in plenam scripturam redigatur; vel in forma *communi*, seu *pauperum*, dum supplicans allegat paupertatem; vel in forma *dignum arbitramur*, si supplicans dignus et idoneus inventus fuerit; vel in forma *gratiæ factæ*, vel *faciendæ*, ut dictum tit. *de rescript.* At si collatio fiat ab Ordinario, scriptura non requiritur ad substantiam, sed tantum ad probationem.—7.º Denique requiritur, ut observentur sac. canones hinc inde sparsim (ut suis locis dictum est, vel adhuc dicitur) circa provisionem disponentes; ità ut provisio beneficalis absque vitio formæ et personæ, sit canonica, per reg. 1. in 6. His verò solemnitatibus non obligatur Papa, c. 4. *de concess. præb.* *ibi: qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare.* Unde Papa conferre potest beneficia vacantia, vel vacatura, absolute, vel conditionatè, cum, vel sine modo, et onere, in perpetuum, vel ad tempus etc.

33. Q. V. *Quis sit effectus collationis?*

R. 1.º Jus in re, seu quasi dominium beneficii; et consequenter collatario collationem acceptanti competit actio utilis concessoria et negatoria (c. *fin. in fin. de concess. præb. in 6.*); nam collatio æquiparatur confirmationi et institutioni, et vim habet traditionis factæ, quæ ad trasferenda jura spiritualia sufficit.—2.º Collatio necdum acceptata tribuit jus reale, non absolute sed conditionatè, si collatarius consenserit; ità ut collator nequeat illud alteri conferre (c. 17. *h. t. in 6.*) Nam talis collatio ex parte collatoris est perfecta, sed solum suspenditur ex defectu consensus in collatario; qui consensus utique non tribuit jus reale, sed supponit tributum à conferente; ergò. Porrò collator præfigere potest terminum, intra quem consentiat collatarius, quo elapso, liberè poterit illud beneficium alteri conferre; nisi re integra interim collatarius consentiat, et collationem acceptet (*cit. c. 17.*) Parum autem refert, sive quis per se, sive per procuratorem speciali mandato instructum collationem acceptet, et de beneficio investiat (c. 25. *h. t.*); imò pro absente et ignorante potest ac-

ceptari collatio; quæ tamen absolutum effectum non parit, donec acceptatio à collatario resciente ratificetur, ut colligitur ex *cit. c. 23. h. t. et arg. c. fin. de jurej. in 6.*; quo casu ratihabitio retrotrahitur ad tempus acceptationis, per reg. 10. in 6.

Dices: Donatio non acceptata, nihil juris tribuit (*lib. 10. ff. de donat.*); sed collatio libera vim habet donationis (*c. fin. de off. Vicar. in 6.*); ergò.—2.º Collatio non acceptata saltèm non tribuit jus reale, sed tantùm jus ad rem, ut docent Barbos. Schmier. Schmalz. cum *citt. n. 63. ex d. c. 17. h. t. in 6. ibi: licet jus in ipso beneficio, ut tuum dici valeat, non acquiras.*

R. ad 1.º Collatio ex parte collatarii est donatio méré liberalis; at ex parte conferentis est necessaria, cum ex officio facienda sit. Collator autem, semel facta collatione, functus est suo officio, ut ampliùs collationem in præjudicium alterius revocare nequeat (*arg. c. 9. de off. deleg. et l. 53. ff. de re jud.*).—Ad 2.º Ista sententia mihi non probatur: nam si collatio ista non tribuit jus reale, quis illud tribuit? Non utique consensus acceptantis, qui solùm per modum conditionis necessariæ requiritur ad hoc, ut jus reale absolutum acquiratur: tum quia, si collatio ista tribueret tantùm jus personale, sicut, v. g. promissio acceptata beneficii vacantis, valeret secunda collatio acceptata à tertio, ex *reg. l. 15. C. de R. V.* Sed in nostro casu non valet; quia scilicet ipsum beneficium non est ampliùs liberum, sed gravatum jure reali, ut clarè colligitur ex verbis seqq. *ibi: quod si fecerit, ejus ordinatio facta de beneficio non libero, viribus non subsistet*; ergò verba textus in *cit. cap. 17. commode intelliguntur: ut tuum absolutè dici valeat*, licèt sit tuum conditionatè, si consenseris; qui consensus retrotrahitur, ut antè dictum. Instantiam habes in re legata, quæ, mortuo testatore, statim fit legatarii, non absolutè, sed conditionatè, si legatum acceptaverit; et acceptatio ista retrotrahitur ad tempus mortis, et aditæ hæreditatis (*l. 86. §. 2. ff. de legat. 1. etc.*)

§. III.

De pluralitate beneficiorum.

34. Singula beneficia singulis personis esse conferenda, non plura uni, instar regulæ receptum est, ex *c. 1. d. 39.*, ubi Greg. I. ait: *Singula ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis singulatim committi jubemus.* Nam ecclesiasticus ordo pervertitur, cultus divinus minuitur, execrabilis cupiditas, et ambitio nutritur, dum unus plurium officia occupat clericorum, ut nervosè id describit Joan. XXII. in *Extrav. Execrabilis h. t. int. com.* Sed regula ista non est sine suis exceptionibus. Unde:

Nota, beneficia esse duplicis generis: *compatibilia*, quæ in una persona non contrariantur, sed administrari possunt ab eodem clerico; et talia beneficia dari supponunt plura, *c. 7. de rescript. in 6. ibi: utrumque tamen,*

et Trident. *sess. 7. c. 4. de refor. etc. Incompatibilia*, quæ in una persona ita contrariantur, ut utrumque simul haberi nequeat.

Porrò ista incompatibilitas oritur ex duplici capite:—1.º *Ex residentia continua*, dum utrumque beneficium exigit continuam clerici residentiam: sive jure divino et naturali, sicut duo episcopatus, vel duæ parochiæ, aut vicariæ perpetuæ; sive jure ecclesiastico, sicut duæ dignitates, duo personatus, duo canonicatus; sive jure speciali vi primæ foundationis, aut particularis statuti; nam sicut repugnat eandem personam in duplici loco residere cum effectu, ita quoque repugnat duplex simile beneficium oblinere.—2.º *Ex honesta*, seu *congrua sustentatione unius*, licèt alioquin clericus utriusque satisfacere posset (*can. fin. d. 70. Trid. sess. 24. c. 17. de ref.*); nam si unum beneficium sufficit ad honestam sustentationem, alterum indebitè et sine causa tenetur.

35. Q. I. Quæ beneficia sint compatibilia?

R. Extra casum sufficientis sustentationis sunt sequentia:—1.º Duo beneficia simplicia, etiam uniformia sub diverso tecto, seu in diversis Ecclesiis, si alterum etiam non exigit, vel utriusque residentia impleri possit per alternum tempus. Sic in Germania idem clericus potest esse canonicus in duabus Ecclesiis.—2.º Duo beneficia simplicia difformia sub eodem tecto, seu in una Ecclesia. Et sic in una Ecclesia idem potest esse prepositus, aut decanus, et simul canonicus; item parochus et capellanus, seu obtinens capellaniam in sua Ecclesia parochiali (*c. 4. de consuetud. in 6.*); et probabiliter etiam idem clericus in eadem Ecclesia potest habere duas capellanas ad duo altaria fundatas, ita ut distinctis diebus v. g. bis, vel ter celebret ad unum altare, et toties ad alterum; nam in hoc casu capellaniam, licèt genericè sint uniformes, tamen specificè sunt difformes propter diversum onus celebrandi ad diversum altare; Garcias Laym. Conig. et alii.—3.º Si dignitati, vel parochiæ alterum beneficium sit accessoriè unitum, vel datum in titulum, et alterum in commendam temporalem. Vallens, etc.

36. Q. II. Quæ beneficia sint incompatibilia?

R. 1.º Illa, quorum utrumque ex jure divino requirit residentiam continuam: ut sunt duo episcopatus, duæ parochiæ, vel vicariæ perpetuæ, cum vicarius perpetuus æquiparetur parochi; duæ prælaturæ regulares quibus annexa est cura animarum suorum religiosorum. Unde citra dispensationem apostolicam, non potest idem religiosus obtinere simul generalatum et provincialatum, vel rectoriam localem. Ità hæc habentur *can. 3. §. sed et hoc 10., q. 3. Trid. sess. 24. c. 17. de refor. et de religiosis signanter, c. 32. cum singula h. t. in 6.* ubi contra transgressorem ponitur pœna, ut *eo ipso efficiatur ineligibilis, et tanquam ambitiosus ab utroque repellatur.*—Vide notata in summaris post *cit. cap. 32.*

2.º Duæ dignitates, vel duo personatus (*cap. 17. et 28. h. t. extrav. Execrabilis Jo. XXII. cod. Trid. sess. 7. c. 4. de ref.*) etiam in diversis Ecclesiis, cum jura indistinctè loquantur; nam dignitas, et personatus exigunt de jure assiduam residentiam.—3.º Duo beneficia uniformia sub eodem tecto, seu in eadem Ecclesia, ut duo Canonicatus. Ità *c. 28. h. t. ibi:*

ceptari collatio; quæ tamen absolutum effectum non parit, donec acceptatio à collatario resciente ratificetur, ut colligitur ex *cit. c. 23. h. t. et arg. c. fin. de jurej. in 6.*; quo casu ratihabitio retrotrahitur ad tempus acceptationis, per *reg. 10. in 6.*

Dices: Donatio non acceptata, nihil juris tribuit (*lib. 10. ff. de donat.*); sed collatio libera vim habet donationis (*c. fin. de off. Vicar. in 6.*); ergò.—2.º Collatio non acceptata saltèm non tribuit jus reale, sed tantùm jus ad rem, ut docent Barbos. Schmier. Schmalz. cum *citt. n. 63. ex d. c. 17. h. t. in 6. ibi: licet jus in ipso beneficio, ut tuum dici valeat, non acquiras.*

R. ad 1.º Collatio ex parte collatarii est donatio méré liberalis; at ex parte conferentis est necessaria, cum ex officio facienda sit. Collator autem, semel facta collatione, functus est suo officio, ut ampliùs collationem in præjudicium alterius revocare nequeat (*arg. c. 9. de off. deleg. et l. 53. ff. de re jud.*).—Ad 2.º Ista sententia mihi non probatur: nam si collatio ista non tribuit jus reale, quis illud tribuit? Non utique consensus acceptantis, qui solùm per modum conditionis necessariæ requiritur ad hoc, ut jus reale absolutum acquiratur: tum quia, si collatio ista tribueret tantùm jus personale, sicut, v. g. promissio acceptata beneficii vacantis, valeret secunda collatio acceptata à tertio, ex *reg. l. 15. C. de R. V.* Sed in nostro casu non valet; quia scilicet ipsum beneficium non est ampliùs liberum, sed gravatum jure reali, ut clarè colligitur ex verbis seqq. *ibi: quod si fecerit, ejus ordinatio facta de beneficio non libero, viribus non subsistet*; ergò verba textus in *cit. cap. 17. commode intelliguntur: ut tuum absolute dici valeat*, licèt sit tuum conditionatè, si consenseris; qui consensus retrotrahitur, ut antè dictum. Instantiam habes in re legata, quæ, mortuo testatore, statim fit legatarii, non absolute, sed conditionatè, si legatum acceptaverit; et acceptatio ista retrotrahitur ad tempus mortis, et aditæ hæreditatis (*l. 86. §. 2. ff. de legat. 1. etc.*)

§. III.

De pluralitate beneficiorum.

34. Singula beneficia singulis personis esse conferenda, non plura uni, instar regulæ receptum est, ex *c. 1. d. 39.*, ubi Greg. I. ait: *Singula ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis singulatim committi jubemus.* Nam ecclesiasticus ordo pervertitur, cultus divinus minuitur, execrabilis cupiditas, et ambitio nutritur, dum unus plurium officia occupat clericorum, ut nervosè id describit Joan. XXII. in *Extrav. Execrabilis h. t. int. com.* Sed regula ista non est sine suis exceptionibus. Unde:

Nota, beneficia esse duplicis generis: *compatibilia*, quæ in una persona non contrariantur, sed administrari possunt ab eodem clerico; et talia beneficia dari supponunt plura, *c. 7. de rescript. in 6. ibi: utrumque tamen,*

et Trident. *sess. 7. c. 4. de refor. etc. Incompatibilia*, quæ in una persona ita contrariantur, ut utrumque simul haberi nequeat.

Porrò ista incompatibilitas oritur ex duplici capite:—1.º *Ex residentia continua*, dum utrumque beneficium exigit continuam clerici residentiam: sive jure divino et naturali, sicut duo episcopatus, vel duæ parochiæ, aut vicariæ perpetuæ; sive jure ecclesiastico, sicut duæ dignitates, duo personatus, duo canonicatus; sive jure speciali vi primæ foundationis, aut particularis statuti; nam sicut repugnat eandem personam in duplici loco residere cum effectu, ita quoque repugnat duplex simile beneficium oblinere.—2.º *Ex honesta*, seu *congrua sustentatione unius*, licèt alioquin clericus utriusque satisfacere posset (*can. fin. d. 70. Trid. sess. 24. c. 17. de ref.*); nam si unum beneficium sufficit ad honestam sustentationem, alterum indebitè et sine causa tenetur.

35. Q. I. Quæ beneficia sint compatibilia?

R. Extra casum sufficientis sustentationis sunt sequentia:—1.º Duo beneficia simplicia, etiam uniformia sub diverso tecto, seu in diversis Ecclesiis, si alterum etiam non exigit, vel utriusque residentia impleri possit per alternum tempus. Sic in Germania idem clericus potest esse canonicus in duabus Ecclesiis.—2.º Duo beneficia simplicia difformia sub eodem tecto, seu in una Ecclesia. Et sic in una Ecclesia idem potest esse prepositus, aut decanus, et simul canonicus; item parochus et capellanus, seu obtinens capellaniam in sua Ecclesia parochiali (*c. 4. de consuetud. in 6.*); et probabiliter etiam idem clericus in eadem Ecclesia potest habere duas capellanas ad duo altaria fundatas, ita ut distinctis diebus v. g. bis, vel ter celebret ad unum altare, et toties ad alterum; nam in hoc casu capellaniam, licèt genericè sint uniformes, tamen specificè sunt difformes propter diversum onus celebrandi ad diversum altare; Garcias Laym. Conig. et alii.—3.º Si dignitati, vel parochiæ alterum beneficium sit accessoriè unitum, vel datum in titulum, et alterum in commendam temporalem. Vallens, etc.

36. Q. II. Quæ beneficia sint incompatibilia?

R. 1.º Illa, quorum utrumque ex jure divino requirit residentiam continuam: ut sunt duo episcopatus, duæ parochiæ, vel vicariæ perpetuæ, cum vicarius perpetuus æquiparetur parochi; duæ prælaturæ regulares quibus annexa est cura animarum suorum religiosorum. Unde citra dispensationem apostolicam, non potest idem religiosus obtinere simul generalatum et provincialatum, vel rectoriam localem. Ità hæc habentur *can. 3. §. sed et hoc 10., q. 3. Trid. sess. 24. c. 17. de refor. et de religiosis signanter, c. 32. cum singula h. t. in 6.* ubi contra transgressorem ponitur pœna, ut *eo ipso efficiatur ineligibilis, et tanquam ambitiosus ab utroque repellatur.*—Vide notata in summaris post *cit. cap. 32.*

2.º Duæ dignitates, vel duo personatus (*cap. 17. et 28. h. t. extrav. Execrabilis Jo. XXII. eod. Trid. sess. 7. c. 4. de ref.*) etiam in diversis Ecclesiis, cum jura indistinctè loquantur; nam dignitas, et personatus exigunt de jure assiduam residentiam.—3.º Duo beneficia uniformia sub eodem tecto, seu in eadem Ecclesia, ut duo Canonicatus. Ità *c. 28. h. t. ibi:*

in eadem Ecclesia, c. 9. de concess. præ. Clem. fin. h. t. Nec obstat quod duo beneficia difformia sub eodem tecto sint compatibilia: nam si unus haberet duo beneficia uniformia, minueretur numerus ministrorum, et consequenter cultus divinus; cum unus pro duobus non possit stare in choro: quod inconvenientis non sequitur, si unus habeat duo beneficia difformia, cum is diverso tempore utrique satisfacere possit. Secus si utrique satisfaceri nequeat, erunt incompatibilia, sicut Canonicatus et capellania, cujus onus est assistere in choro, ut fertur declarasse S. Congreg.—4.º Beneficia duo regularia inferiora non possunt ab eodem Religioso obtineri, etiam in diversis monasteriis, nisi unum annexum esset alteri (c. 32. §. prohibemus h. t. in 6.).—5.º Si unum beneficium sufficiat ad congruam sustentationem Clerici, alterum quodcumque est incompatible cum ipso, etsi personalem residentiam non requirat: ita com. ex Can. 1. et seqq. 24. d. 1. c. 6. h. t. et c. 19. eod. in 6., ubi dicitur etiam ad mandatum Papæ non esse providendum ei, qui beneficium sufficiens habet. Quæ jura renovavit Trid. sess. 24. c. 17. de refor., ubi severè præcipit, ut unum tantum beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur, si ad vitam est sufficiens; non verò plura, sive secularia, sive regularia, sive commendata, sive alia cujuscumque tituli ac qualitatis existant; ita ut fructus ex iis percepti tuta conscientia retineri non possint. Idem docet Gloss. in c. 54. de elect. v. retinere iniquiens: Qui habet plura beneficia, quorum alterum per se sufficeret, non potest sine mortali peccato aliud retinere. Ratio est, quia pluralitas beneficiorum, dum unum sufficit ad honestam sustentationem, non tantum contrariatur juri positivo Sac. Canonum, sed etiam juri naturali. Tum quia, ut inquit Joan. XXII. Extrav. Execrabilis h. t. unus plurima stipendia præripit, quæ pauperibus idoneis Clericis abundè sufficerent, contra præceptum: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Tum quia habentibus plura beneficia paratur vagandi materia, divinus cultus minuitur, hospitalitas debita non servatur, Ecclesiarum detrahitur commodis et honori, animarum cura negligitur, vitiorum sentibus fomentum periculosè præbetur, ibid., quæ omnia sunt adversa juri naturali. Tum denique quia pluralitas ista est contra primam fundatorum intentionem ab Ecclesia acceptatam et approbatam, et cons. violativa justitiæ; ergò. Quæ rationes, et jura generaliter loquentia evincunt, quod is, qui habet beneficium unum sufficiens, tuta conscientia non possit recipere alterum per se insufficiente; nec obtento sufficiente, retinere prius de se insufficiente; quia alterum insufficiente non est ei necessarium; et aliunde alii pauperi Clerico esset congruum ad sublevandam egestatem.—Nec consuetudo in contrarium valet: nam cum adversa sit juri naturali, est omninò irrationabilis (cap. fin. de consuetud.), et dicitur corruptela de ambitionis radice procedens (c. 4. eod. in 6.), et perversio ordinis Ecclesiastici (Trid. sess. 24. c. 17. de refor.) Hanc materiam concludat sententia S. Bernardi relata à S. Thoma quod l. 9. ar. 15, quod qui non unus, sed plures est in beneficiis, non unus, sed plures futurus sit in suppliciis; Garz. Reiff. Schmalz. Fagn. in c. 5. quia h. t. n. 16.

37. Q. III. An., et ex qua causa dispensari possit in pluralitate beneficiorum?

R. Ad 1.ºm Affirmativè ex c. 28. in fin. h. t. Nam licet quædam beneficia de jure naturali incompatibilia, tamen hoc jus naturale non extendit se ad circumstantias omnes, sed materia subduci potest, ut pro eo casu, quo potestas ecclesiastica ex altioribus causis aliter disponit, non contineatur sub jure naturali; ergò in pluralitate beneficiorum dispensari potest; et quidem directè, seu propriè, si pluralitas adversatur soli juri ecclesiastico; indirectè verò seu impropriè ratione materiæ subductæ, si adversatur juri naturali, seu divino. Instantias in pluribus habes: sic enim reddere depositum est juris naturalis, et tamen hosti non est reddendum depositum; obligatio juramenti, voti, pacti, est juris naturalis, et tamen relaxari potest.

R. Ad 2.ºm Justæ causæ dispensandi in pluralitate beneficiorum sunt tres:—1.ºa Necessitas; ut si plures desint ministri idonei, maxime in locis hæreticorum infidelium.—2.ºa Evidens utilitas Ecclesiarum, ut si unus clericus etiam absens sua auctoritate, prudentia, potentia, aliisque dotibus plus potest prædesse Ecclesiis, quam alii præsentis. Sic enim S. Greg. lib. 2.º epist. 32. Agnello duas Ecclesias cathedrales contulit.—3.ºa Prærogativa meritorum, si persona aliqua propter suam doctrinam, scripta, defensionem, et alia obsequia benè merita sit de Ecclesia, et consequenter digna pluribus Ecclesiis; cum talis concessio redundet in commodum totius Ecclesiæ. Hæ causæ istæ colliguntur ex Can. 17. tali. 4. q. 7., et expressè in Concil. Later. excipiuntur ab Innocentio III. relato in cap. 28. h. t. in fin. ibi: Circa sublimes tamen et litteratas personas, quæ majoribus beneficiis sunt honorandæ; cum ratio postulaverit, per Sedem apostol. poterit dispensari. Et Joan. XXII. in Extrav. Execrabilis, eod., excipit S. R. E. Cardinales, et Regum filios, quibus ob insignem prærogativam facilius conceduntur plura beneficia.

38. Q. IV. Qui dispensare possint in pluralitate beneficiorum?

R. 1.º Regulariter solus Papa ob plenitudinem potestatis (cit. c. 28. h. t.) Alii verò, cum inferiores sint, jure communi, dispensare nequeunt, nisi speciali privilegio id eis competat.—2.º Episcopus conferre potest duo beneficia simplicia compatibilia, vel unum curatum, et alterum simplex, aut commendatum, si neutrum per se est sufficiens ad congruam sustentationem; hoc enim ei permittit Trid. Sess. 24. c. 17. de reform. At si duo non sufficerent, tertium similiter compatibile non potest adjicere, ut declarasse dicitur S. Congr. cum Trident. d. c. loquatur de altero, non tertio, ibi: licet aliud simplex sufficiens eidem conferri. Quòd si beneficia sint curata, vel propter residentiam incompatibilia, Episcopus duo conferre nequit, licet unum non sit sufficiens, sed dispensatio à Sede apost. petenda est (c. 28. h. t.) Idem dic de Legato à latere. Vicarius autem generalis Episcopi sine speciali mandato alterum beneficium conferre nequit; imò nec capitulum, sede vacante, quia talis collatio non est jurisdictionis necessariæ, cum ad sustentationem clerici sufficiat alterum beneficium dare in commendam temporalem, donec Episcopus eligatur.—3.º Consuetudo conferendi tria beneficia sub diverso tecto simplicia et compatibilia, aliàs de se insufficientia, non videtur esse corruptela, cum

nullibi à jure reprobetur; et aliunde pro more et utilitate diœcesis coonestari possit. At consuetudinem conferendi tria beneficia difformia sub eodem tecto, tanquam corruptelam reprobant Fagn. *c. litteras, de conc. præb. n. 3.* Garc. et alii. Eam verò sustinent, saltèm si immemorialis sit, Navar. Zerol Schmalz. et alii, quia cap. 1 *de consuetud.* in 6 reprobatur consuetudo conferendi plures dignitates, personatus, administrationes, et officia sub eodem tecto; non verò consuetudo conferendi tria beneficia simplicia de se insufficientia.

39. Q. V. *Quid requiratur ad licitam et validam dispensationem in pluralitate beneficiorum?*

R. 1.º Ut dispensatio etiam papalis sit licita, requiritur justa causa, cum Papa rationabiliter relaxare soleat jus commune, ne dispensatio sit dissipatio.

2.º Dum Papa dispensat motu proprio, et beneficia sunt compatibilia, vel solo jure Ecclesiastico incompatibilia, valida est dispensatio, etsi nulla justa causa adesset, cum Papa in jure suo validè dispenset sine causa, ex reg. generali *c. 1 de R. J. in antiq.*; at si dispenset ad instantiam supplicantis, causa finalis allegata debet esse vera: secus dispensatio est ob vel subreptitia (*c. 15, 20 de rescript.*)

3.º Si beneficia de jure naturali et divino sint incompatibilia, ut duo episcopatus, duæ parochiæ, vel duo beneficia, quorum utrumque per se est sufficiens, et Papa in his dispensat motu proprio, et ex certa scientia, etsi nulla causa exprimat, talis dispensatio in foro externo præsumitur valida, quia Papa præsumitur ex justa causa motus fuisse ad faciendam dispensationem. Neque Papa redargui potest, cum in terris Superiorem non habet, et aliunde majestas et sanctitas ejus purget omnem suspicionem invalidæ dispensationis. Sed pro foro interno major est difficultas: an scil. dispensatio papalis, justa causa deficiente, prosit beneficiato in foro animæ coràm Deo? In hac sanè difficili et periculosa quæstione, quidam dicunt talem dispensationem esse validam, licet illicita fuerit, adeoque beneficiato prodesse, quamvis recipiendo dispensationem sine causa justa, peccaverit. Pro hac sententia non audeo securè aliquem doctorem allegare, ne illi injuriam faciam; nam quos ab aliis citatos legi, vel contrarium deprehendi, vel obiter assertum inveni sine ulla probatione, vel id solum volunt, quod talis dispensatio sit valida pro foro externo, quatenus in eo Papa præsumitur ritè agere, ut ab alio reprehendi et corrigi non possit. Nisi proposito meo scribendi laconicè insisterem, facilè esset sententiæ doctorum in medium producere; quem laborem alteri tempori, volente Deo, reservo, id solum monens: hanc opinionem non debere dici communior, ut eam, forsàn ex relatione aliorum vocat P. Schmalz. (*hic num. 142*), licet illam nec probet, nec mentem suam aperiat, ut alias solet clarissimè; ob quod inter clarissimos sæculi nostri doctores meritò numerandus est.

4.º Dispensatio papalis in pluralitate beneficiorum ex natura sua, vel ex sufficientia incompatibilium, justa causa deficiente, est invalida pro foro interno, et consequenter non predest beneficiato coràm Deo: ità S. D.

quod l. 9. art. 15, et cum eo communissima TT. et Canonistarum sententia, ut verè Fagnanus cap. 3. *Quia h. t. n. 15* dicat: *Et in hoc, putà S. Thoma, seu ejus sententia, tandem resident hic Canonistæ nostri.* Prob. 1.º ex Conc. Trid. sess. 24. c. 17 de refor. ibi: *Quoniam multi improbæ cupiditatis affectu se ipsos, non Deum decipientes, ea quæ benè constituta sunt, variis artibus eludere, et plura simul beneficia obtinere non erubescunt.* Istæ autem variæ artes non sunt aliæ, quàm dispensationes sine justa causa obtentæ, quibus beneficiati se ipsos, non Deum decipiunt.—2.º Papa, utpotè inferior, sine justa causa non potest dispensare in jure naturali et divino, ut tenet certa sententia, ex c. 1. d. 9 et pr. d. 13. Quis enim credat, quod Christus Dominus Papæ dederit potestatem irrationabiliter relaxandi jus naturæ? Sed dicta beneficia plura retinere est contra jus naturale, sicut occidere hominem, ut docet S. D. l. c.; ergò. *Prob. min.* Habere plura beneficia curata, quæ ex jure divino et naturali reserentiam continuam exigunt, vel alia simplicia, quorum singula per se sufficiunt ad vitam, non est actus indifferens, sicut levare festucam, sed intrinsecam continet turpitudinem, seu rectæ rationi repugnat: nam hoc modo unus stipendia plurium præripit, Ecclesiæ debitæ sibi ministris privantur, cultus divinus minuitur, cupiditas, ambitio et luxus beneficiorum augetur, fundatorum voluntas negligitur, salus animarum vix obiter curatur, populus offenditur, dum unum clericum videt abundare, alterum agere; quæ omnia rectæ rationi, et consequenter juri naturali sunt dissona, ut benè expendit Joan. XXII, Extrav. *Execrabilis h. t.*, ubi merito ambitionem plurium beneficiorum vocat execrabilem; ergò habere plura beneficia dicto modo incompatibilia, est contra jus naturale, et consequenter sine justa causa indispensabile. Unde rescribit benè Alex. III. (*c. 6. h. t.*), nec ad mandatum Sedis Apostolicæ esse providendum ei, qui aliud beneficium habet, de quo valeat commode sustentari.—3.º Jus naturale mutari, seu relaxari nequit, nisi ex parte materiæ, quatenus hæc in certis circumstantiis subducitur à præcepto juris naturalis, ut patet in usucapionibus, spoliis Hebræorum Ægyptios spoliantium, libello repudii etc.; ergò etiam jus naturale, de se adversans pluralitati præbendarum, nequit à Papa relaxari, nisi in circumstantia justæ causæ, vi cujus turpitudinis hujus pluralitatis purgetur, et receptio ac retentio plurium beneficiorum coonestetur. Hinc rectè concludit S. D. l. c. *Quamvis, iniquiens, habere plures præbendas, aliquas inordinationes contineat, tamen aliæ circumstantiæ possunt supervenire, ità honestantes actum, ut inordinationes illæ totaliter evacuentur: putà si sit opus in pluribus Ecclesiis alicujus obsequio, et possit in plus servire Ecclesiæ, vel tantundem absens, quàm alius præsens.* Deficiente autem justa causa, nunquam tales circumstantiæ supervenient, nec inordinationes in pluralitate præbendarum imbibitæ evacuantur. His adde terrificum exemplum, quod ex Dionysio Richelio monacho carthusiano refert Azor. (*p. 2. l. 6. cap. 11 quæst. 5. §. sciendum.*) Philippus Cancellarius Parisiensis multis præbendis dives, morti vicinus à Gulielmo Episcopo Parisiensi monitus, ut uno beneficio retento, cetera resignaret, respondit, se experiri malle, an lethale peccatum com-

mitteretur in multis beneficiis simul habendis: et ita excessit ē vivis. Tertio ab obitu die apparens dicit. Gulielmo dixit, se apud inferos aternis suppliciiis torqueri ob tria crimina: quod senserit pluralitatem beneficiorum, ubi unum sufficit, jure naturali non improbari; quod eorum fructus in vanos et malos usus impenderit; et quod libidinis et luxuriæ peccatis conscientiam maculaverit. Pro hac sententia plures auctoritates non affero, sed quod dixit sapientissimus Azor. *l. c. §. duæ sunt*, idem et ego dico: *michi quidem sufficit vel unius S. Thoma auctoritas*, in qua resident Canonistæ, teste Fagn. *l. c.*

Obj. 1.º Quoad ab intrinseco et jure naturali est malum, in eo nec Papa ex causa justa, potest dispensare, ut in fornicatione etc.; ergo si pluralitas præbendarum ab intrinseco est mala, Papa nullo modo poterit in ea dispensare; quod sanè est nimium et falsum.—*2.º* Papa habet plenariam dispositionem beneficiorum (*cap. 2. h. t. in 6.*); ergo etiam sine causa validè dispensat.—*3.º* Privatum commodum non est causa sufficiens ad relaxandum jus naturale; sed Papa dispensat ex causa privati commodi; nam nobilitas principum, et litteratura doctorum numerantur inter causas dispensandi, *cap. 28 h. t. Extrav. Execrabilis h. t.*—*4.º* Licet jus naturale circa pluralitatem beneficiorum sit prohibens, non tamen est irritans, cum irritatio ista ex nullo capite, vel jure colligatur; ergo licet dispensans sine justa causa, et dispensatus peccent mortaliter sic agendo, tamen facta semel dispensatione, beneficia validè retinentur. In hoc argumento firmatur sententia Sanchez, ut refert Schmalz. num. 443, sed non firmiter.

Ad 1.º Ex comm. doctrina, ad quæstionem *an jus naturale sit dispensabile*, quod objecta juris naturalis aliqua sint intrinsecè mala tam formaliter, quam materialiter, ut in nullo casu cohonestari possint, ut odium Dei, hæresis, mendacium etc.; aliqua verò sint ab intrinseco mala formaliter, non verò materialiter, quorum materia subduci potest à præcepto, dum scilicet materia dependet à voluntate divina, vel humana Principis, et ponitur in his circumstantiis, in quibus jus naturale non extendit se ad talem materiam. Sic si Deus det jus in vitam innocentis, in corpus solutæ, vel conjugatæ, non peccatur peccato homicidii, fornicationis, aut adulterii, sed actus isti jure exercentur (*S. D. 1. 2. quæst. 94. art. 5.*) Pluralitas beneficiorum est contra jus naturale hoc secundo modo, et ex parte materiæ mutari et cohonestari potest ob justam causam necessitatis et utilitatis Ecclesiarum; et quia materia beneficalis subjecta est dispositioni Papæ, ideo Papa ob justam causam dispensare potest in pluralitate beneficiorum; non verò in fornicatione, vel adulterio, vel pluralitate uxorum, et similibus; quia eorum materia non subest potestati Papæ, sed potestati divinæ. Hinc in forma: *D. A.* Quod est ab intrinseco malum tam formaliter, quam materialiter, ut materia non sit extrahibilis à præcepto naturali, *C. A.* Si tantum est malum formaliter, seu in thesi, non verò materialiter, seu in hypothesi, et in qualibet circumstantia, *N. A.*—*Ad 2.º* Potestas Papæ est plenaria, quatenus non dependet à jure positivo sacr. Canonum; non verò plenaria, seu independens à jure naturali.—*Ad*

3.º Nobilitas et litteratura per se non constituunt diversam causam à causa necessitatis, et utilitatis, sed pluralitas beneficiorum filiis Regum et litteratis concessa indirectè cedit ad utilitatem totius Ecclesiæ, quatenus Ecclesia per tales personas potentiùs defenditur et illustratur.—*Ad 4.º* Dico hoc jus naturale esse irritans: nam ex recepta regula theologorum, tunc jus naturale est non tantum prohibens, sed etiam irritans, quando actus perpetuam continet turpitudinem: ut patet in contractu usurario, in matrimonio patris cum filia, in pacto concubinario etc.; sed pluralitas beneficiorum sine justa causa perpetuam continet turpitudinem: siquidem non tantum recipere, sed etiam retinere beneficia plura turpe et inordinatum est, ob rationes in probatione allatas; ergo. Imò si oppositum semel esset verum, aperiretur latissima via transgrediendi jus naturale et sanctiones canonicas, et pauci propter unum peccatum in dispensatione, et receptione commissum absterrentur à cupiditate ista, et ambitione execrabili.

Dices: Papa sæpe confert plura beneficia, quorum unum esset sufficiens; sed non est credibile, quod Papa tam notoriè delinquat; ergo collatio plurium beneficiorum non videtur adversari juri naturali.

R. Quando Papa dispensat motu proprio, semper præsumitur ex justa et legitima causa dispensare (*C. Si Papa dist. 50, et ut notat Abbas cap. in causis num. 2. de sentent. et re judicat. Felinus cap. ad aures sed, de rescrip. Piasecius part. 2. prax. episcop. c. 5. art. 3. num. 79.*) Quando verò dispensat ad instantiam partis, cum semper intelligenda sit conditio: *si preces veritate nitantur* (*cap. ex parte 2. de rescrip.*), hac non subsistente, nec subsistit dispensatio. Unde si beneficiariis justa causa per ipsos allegata pro obtinenda dispensatione non subsistit, viderint, quid aliquando coram Deo iudice sint responsuri, quia reverà se ipsos, et non Deum decipiunt, ut ait Tridentin. *cit. Sess. 24. cap. 17. de reformatione.* Quid confessario agendum, videatur Cajetan. in Summa, V. *beneficium ecclesiasticum*, Azor. *l. cap. 12. q. 11.*

40. Q. VI. Quid in rescripto dispensationis attendendum?

R. 1.º Expressio beneficii prioris, etiam modici, facienda est (*c. 21. h. t.*)—*2.º* Hæc clausula: *non obstante quod aliud beneficium obtineas*, non operatur retentionem utriusque, sed tantum indicat rescriptum non fuisse subreptitiè impetratum.—*3.º* Dispensatio ad plura beneficia, cum sit odiosa et vulnus legis, strictè est interpretanda: ad ea tamen, quæ inseparabiliter accessoria sunt, extendi debet. Cetera de rescriptis beneficiis, vide. *lib. 1. titul. de rescriptis.*

41. Q. VII. An, seclusa dispensatione, ex pluribus obtentis beneficiis aliquod amittatur, et quomodo, vel quando?

Hic inter jura antiqua, et nova distinguo, et:

R. 1.º Ante Concilium Lateranense sub Alexandro III beneficiatus in optione habuit alterum ex duobus retinendi, *cap. 17. 14. hoc titulo*, quæ duo capita non erant superflua in Decretalibus Gregorianis propter *cap. 28. eod.* Nam illorum dispositio serviebat pro beneficiis simplicibus; imò et hodie serviunt pro illo casu, quo beneficiatus acquisivit duo bene-

ficia, et nescitur, cujus possessionem prius adeptus sit. Deinde in Concil. Later. sub d. Alexandro III. optio ista sublata est, et beneficiatus privabatur priori beneficio, non ipso jure, sed per sententiam (*cap. 3. de cler. non resid.*)—Tum in Concil. Later. sub Innocentio III. definitum est, ut obtinens alterum beneficium curatum, dignitatem, aut personatum, priori ipso jure sit privatus (*cap. 28. h. t.*), et nisi sine mora prius beneficium in manibus superioris dimiserit, ipso jure utroque careat, flatque inhabilis ad sacr. ordines, et quodcumque beneficium, ex Constitut. Joann. XXII. *Execrabilis h. t.*

2.º Ex jure Trid. *Sess. 7. c. 4. de reform.*, obtinens quodcumque secundum beneficium incompatible, priori ipso jure; et si utrumque retinere præsumperit, utroque pariter ipso jure privatus existit: ita hodie communis cum S. Congr. declarante, quod Trident. *l. c.* non solum confirmaverit constitutionem *c. 28. de multa h. t.*, sed etiam illam ampliaverit ad quæcumque beneficia, etiam simplicia incompatibilia: ut proinde hodie inter incompatibilitatem beneficiorum curatorum, dignitatum, personatum, et beneficiorum simplicium, quoad effectum nulla sit differentia. Nam Trid. generaliter dicit: *quicumque de cetero plura curata, aut aliis incompatibilia beneficia; et subdit particulam implicativam: præsertim contra formam Const. Ino. III. de multa; ergo Trid. comprehendit generaliter omnia beneficia incompatibilia.*

3.º Beneficium prius vacare incipit eodem instanti, quo obtenta est pacifica possessio alterius beneficii (*c. 28. h. t. in 6.*) Quod quidem rectè statutum est, ne fortè beneficiatum contingat, utroque privari, si ante pacificam possessionem alterius, etiam quoad fructus, prius amitteretur, et posterius propter litigia, et turbationes non obtineretur. Porro collator à die vacationis, quo possessio pacifica alterius beneficii obtenta est, illud prius statim conferre potest alteri Clerico, et intra 6 menses (si verò est patronatum laicum intra 4 menses) debet; alioquin potestas conferendi devolvitur ad Superiorem; et collator de suis proventibus tantum in utilitatem Ecclesiæ, cujus est illud beneficium, conferre tenetur, quantum perceptum est à tempore vacationis (*c. 28. h. t.*) At in possessionem novus beneficiatus introduci non debet, altero non vocato; cum ei forsitan Jus possit competere retinendi (*c. 28. eod. in 6.*), nisi notoria esset possessio pacifica alterius beneficii. Tunc autem censetur possessio non esse pacifica, dum beneficiatus statim in principio, hoc est, intra unum, vel alterum mensem incipit turbari judicialiter, vel extrajudicialiter. Ceterum æquitas Canonica suadet, ut beneficiatus, post obtentam pacificam possessionem secundi, non cogatur dimittere statim possessionem primi beneficii; ne forsitan ei lites oriantur super secundo, et ita utroque privetur.

Quo sensu intelligendi sunt DD. dicentes vacationem istam accidere post duos menses pacificæ possessionis: loquuntur enim de vacatione facti, seu actuali dimissione possessionis, non verò de vacatione juris, cum resolutio tituli fiat à momento acquisitæ possessionis pacificæ (*cit. cap. 28. hoc tit. in 6.*)

42. Q. VIII. *Qui sint casus, in quibus, obtento beneficio secundo, non vacat primum?*

R. Seqq. 1.º Obtento Cardinalatu, non vacat prior Episcopatus, Canoniam, vel aliud beneficium, nisi obstaret residentia utrinque requisita: quo casu opus esset dispensatione.—2.º Obtento Episcopatu solum tituli, in terris infidelium sito, non vacat prior Canoniam, vel aliud beneficium; cum talis Episcopatus non habeatur quoad possessionem. At si Episcopus possessionatus obtineat Abbatiam, vel aliud incompatible beneficium, collatio sine dispensatione non valet.—3.º Si secundum beneficium accessorie uniatur priori, vel detur in commendam temporalem, vel si primum sit insufficientis, et addatur ei alterum simplex non exposcens residentiam: nam in his et similibus casibus nulla est incompatibilitas beneficiorum. At in illo casu, quo prius beneficium est sufficiens, et additur ei alterum sufficiens ratione residentie compatibile, attento jure Trid. videtur prius vacare ipso facto; quia reverà ex capite sufficientiæ est incompatible; adeoque comprehenditur sub dispositione *sess. 7. cap. 4. de refor.* Gonzalez tamen, et alii dicunt primum non vacare, nisi per sententiam Ordinarii.

43. Q. IX. *An ad introducendam vacationem beneficiorum, quæ ipso jure Tridentini vacant, requiratur sententia declaratoria?*

R. Cum distinctione: et quidem, ad vacationem prioris, obtento secundo incompatible, nulla requiritur declaratio; sed sufficit sola incompatibilitas, cum hic nullum sit delictum, quod declaratur. Econtra, ad privationem secundi requiritur sententia declaratoria; nam privatio ista vim habet pœnæ propter inobedientiam contra Sac. Canones commissam, quatenus beneficiatus prius illud beneficium sine mora coram Superiore non dimisit, sed utrumque retinere præsumpsit. Eadem doctrina procedit in casu, quo quis duo beneficia dispensativè obtinens, pacificè acquisivit tertium incompatible; tunc enim prioribus ipso jure privatur absque ulla declaratione (*Clem. 3. de præbend.*)—Nec obstat, quod acquisitio tertii beneficii sit invalida (*c. 3. de off. ord. in 6. Trid. sess. 24. c. 17. de refor.*); nam sufficit, quod tertium beneficium sit pacificè possessum de facto. Sic etiam intrusus in beneficium curatum de facto, priori ipso jure privatur (*c. 18. h. t. in 6.*)

§. IV.

De reservatione beneficiorum.

44. Nota I. Quòd reservatio est: beneficii vacaturi per Superiorem ad se facta avocatio. Et hæc regulariter fit à solo Papa ex variis causis justis; nam ad Sedem Romanam primitus pertinebant omnia beneficia, quorum collationem liberaliter concessit inferioribus collatoribus; non utique privativè, sed cumulativè, adeoque justè aliqua sibi reservare potest: tum quia ad sedem Rom. undique conflunt pauperes Clerici, quibus

ficia, et nescitur, cujus possessionem prius adeptus sit. Deinde in Concil. Later. sub d. Alexandro III. optio ista sublata est, et beneficiatus privabatur priori beneficio, non ipso jure, sed per sententiam (*cap. 3. de cler. non resid.*)—Tum in Concil. Later. sub Innocentio III. definitum est, ut obtinens alterum beneficium curatum, dignitatem, aut personatum, priori ipso jure sit privatus (*cap. 28. h. t.*), et nisi sine mora prius beneficium in manibus superioris dimiserit, ipso jure utroque careat, fiatque inhabilis ad sacr. ordines, et quodcumque beneficium, ex Constitut. Joann. XXII. *Execrabilis h. t.*

2.º Ex jure Trid. *Sess. 7. c. 4. de reform.*, obtinens quodcumque secundum beneficium incompatible, priori ipso jure; et si utrumque retinere præsumpsit, utroque pariter ipso jure privatus existit: ita hodie communis cum S. Congr. declarante, quod Trident. *l. c.* non solum confirmaverit constitutionem *c. 28. de multa h. t.*, sed etiam illam ampliaverit ad quæcumque beneficia, etiam simplicia incompatibilia: ut proinde hodie inter incompatibilitatem beneficiorum curatorum, dignitatum, personatum, et beneficiorum simplicium, quoad effectum nulla sit differentia. Nam Trid. generaliter dicit: *quicumque de cetero plura curata, aut aliis incompatibilia beneficia; et subdit particulam implicativam: præsertim contra formam Const. Ino. III. de multa; ergo Trid. comprehendit generaliter omnia beneficia incompatibilia.*

3.º Beneficium prius vacare incipit eodem instanti, quo obtenta est pacifica possessio alterius beneficii (*c. 28. h. t. in 6.*) Quod quidem rectè statutum est, ne fortè beneficiatum contingat, utroque privari, si ante pacificam possessionem alterius, etiam quoad fructus, prius amitteretur, et posterius propter litigia, et turbationes non obtineretur. Porro collator à die vacationis, quo possessio pacifica alterius beneficii obtenta est, illud prius statim conferre potest alteri Clerico, et intra 6 menses (si verò est patronatum laicum intra 4 menses) debet; alioquin potestas conferendi devolvitur ad Superiorem; et collator de suis proventibus tantum in utilitatem Ecclesiæ, cujus est illud beneficium, conferre tenetur, quantum perceptum est à tempore vacationis (*c. 28. h. t.*) At in possessionem novus beneficiatus introduci non debet, altero non vocato; cum ei forsitan Jus possit competere retinendi (*c. 28. eod. in 6.*), nisi notoria esset possessio pacifica alterius beneficii. Tunc autem censetur possessio non esse pacifica, dum beneficiatus statim in principio, hoc est, intra unum, vel alterum mensem incipit turbari judicialiter, vel extrajudicialiter. Ceterum æquitas Canonica suadet, ut beneficiatus, post obtentam pacificam possessionem secundi, non cogatur dimittere statim possessionem primi beneficii; ne forsitan ei lites oriantur super secundo, et ita utroque privetur.

Quo sensu intelligendi sunt DD. dicentes vacationem istam accidere post duos menses pacificæ possessionis: loquuntur enim de vacatione facti, seu actuali dimissione possessionis, non verò de vacatione juris, cum resolutio tituli fiat à momento acquisitæ possessionis pacificæ (*cit. cap. 28. hoc tit. in 6.*)

42. Q. VIII. *Qui sint casus, in quibus, obtento beneficio secundo, non vacat primum?*

R. Seqq. 1.º Obtento Cardinalatu, non vacat prior Episcopatus, Canoniam, vel aliud beneficium, nisi obstaret residentia utrinque requisita: quo casu opus esset dispensatione.—2.º Obtento Episcopatu solum tituli, in terris infidelium sito, non vacat prior Canoniam, vel aliud beneficium; cum talis Episcopatus non habeatur quoad possessionem. At si Episcopus possessionatus obtineat Abbatiam, vel aliud incompatible beneficium, collatio sine dispensatione non valet.—3.º Si secundum beneficium accessorie uniatur priori, vel detur in commendam temporalem, vel si primum sit insufficientis, et addatur ei alterum simplex non exposcens residentiam: nam in his et similibus casibus nulla est incompatibilitas beneficiorum. At in illo casu, quo prius beneficium est sufficiens, et additur ei alterum sufficiens ratione residentie compatibile, attento jure Trid. videtur prius vacare ipso facto; quia reverà ex capite sufficientiæ est incompatible; adeoque comprehenditur sub dispositione *sess. 7. cap. 4. de refor.* Gonzalez tamen, et alii dicunt primum non vacare, nisi per sententiam Ordinarii.

43. Q. IX. *An ad introducendam vacationem beneficiorum, quæ ipso jure Tridentini vacant, requiratur sententia declaratoria?*

R. Cum distinctione: et quidem, ad vacationem prioris, obtento secundo incompatible, nulla requiritur declaratio; sed sufficit sola incompatibilitas, cum hic nullum sit delictum, quod declaratur. Econtra, ad privationem secundi requiritur sententia declaratoria; nam privatio ista vim habet pœnæ propter inobedientiam contra Sac. Canones commissam, quatenus beneficiatus prius illud beneficium sine mora coram Superiore non dimisit, sed utrumque retinere præsumpsit. Eadem doctrina procedit in casu, quo quis duo beneficia dispensative obtinens, pacifice acquisivit tertium incompatible; tunc enim prioribus ipso jure privatur absque ulla declaratione (*Clem. 3. de præbend.*)—Nec obstat, quod acquisitio tertii beneficii sit invalida (*c. 3. de off. ord. in 6. Trid. sess. 24. c. 17. de refor.*); nam sufficit, quod tertium beneficium sit pacifice possessum de facto. Sic etiam intrusus in beneficium curatum de facto, priori ipso jure privatur (*c. 18. h. t. in 6.*)

§. IV.

De reservatione beneficiorum.

44. Nota I. Quòd reservatio est: beneficii vacaturi per Superiorem ad se facta avocatio. Et hæc regulariter fit à solo Papa ex variis causis justis; nam ad Sedem Romanam primitus pertinebant omnia beneficia, quorum collationem liberaliter concessit inferioribus collatoribus; non utique privative, sed cumulative, adeoque justè aliqua sibi reservare potest: tum quia ad sedem Rom. undique conflunt pauperes Clerici, quibus

etiam vult liberaliter providere; tum denique, ut per hoc conservetur debita reverentia, et major inferiorum Ecclesiarum cum Romana communicatio. Insinuantur hæ rationes c. 14. *de præb.* in 6. et reg. 8. *Cancell.*

Nota II. Reservationem variè dividi:—1.º *In generalem*, qua in communi et indeterminatè reservantur beneficia: v. g. omnia beneficia regni, omnes Ecclesiæ cathedrales, metropolitanæ etc.; et *specialem*, qua reservantur certa et determinatâ beneficia; vel *in certo loco*, v. g. in Ecclesia hac numero; vel *ratione certæ qualitates* ut dignitates; vel *ratione personæ*, ut pro hoc Clerico.—2.º *In temporalem* usque ad beneplacitum Papæ, et hæc mortuo Papa expirat; et *perpetuam*, dum beneficia reservantur sedi Apostolicæ, ejusque successoribus in papatu.—3.º *In fixam*, seu *continuumam*, quæ tempore aut loco non interrumpitur; et *discontinuumam*, seu *eventualem*, quæ interrumpitur ratione mensis, aut loci.—4.º *In irritantem*, cui additum est decretum, seu clausula irritans, v. g. *decernentes irritum et inane, quicquid sevis scienter vel ignoranter contigerit attentari*; et *simpliciter avocantem*, seu *prohibentem*, cui talis clausula non est addita. Inter has est discrimen notabile: nam reservatio sine decreto irritante probabiliter non impedit valorem collationis, vel saltè non inficit titulum coloratum et possessionem; econtrà, reservatio cum decreto impedit valorem collationis, et insuper inficit titulum coloratum, possessionem et omnia, quæ inde consequuntur, ut patet ex decreto Clem. VII. incip. *Admonet* ibi: *declaramus præteritas collationes nullum titulum, vel colorem tribuisse, aut in futurum tribuere.* Ignoranti tamen Clerico succurritur, ut ad prius beneficium, etsi jam alteri collatum fuerit, redire valeat; non tamen illi, qui scienter acceptavit beneficium Papæ reservatum vel difficilem se præbuit ad illius dimissionem (c. 20. *h. t. in 6.*)—5.º *In eam, quæ est clausa in corpore juris communis*: qualis censetur illa, quæ continetur in Decretalibus Gregorianis, in Sexto et Clementinis; et *in eam, quæ est extra corpus juris communis*, ut in Extravagantibus, regulis Cancellariæ, et aliis constitutionibus Apostolicis; et specialiter in concordatis cum Sancta Sede initis, de quibus infra.

Nota III. Hæc duo: *Vacare apud sedem* et *vacare in Curia* synonymicè usurpari à Glossa, Garzia, Card. de Luca, et aliis. At Gomez, Covar, Engl., et alii dicunt ea differre tanquam magis et minus patens; ità ut omnia beneficia vacantia apud sedem, etiam vacant in curia, sed non econtrà. Illa autem beneficia dicuntur *vacare apud sedem*, quæ vacant per verum obitum beneficiarii, sive is moriatur in curia Romana (c. 2. *h. t. in 6.*), sive in loco vicino, ultra duas dietas legales à curia non distante (cap. 34. *eod. in 6.*) *In curia* verò vacant: beneficia omnia, quæ non tantum verè per obitum, sed etiam fictè apud sedem vacant; ut per renuntiationem, translationem, depositionem, privationem auctoritate Papæ factam (*Extrav. Ad regimen. h. t. int. com.*); sed obstat *Extrav. ex debito, de elect. int. com.* ubi beneficia per renuntiationem, electionem et cassationem vacantia, dicuntur vacare apud sedem. Ex quo sat clarè colligitur, quod termini isti promiscuè usurpentur. Porrò curia Romana ibi censetur existere, ubi moratur Papa cum suis tribunalibus et officialibus;

non verò ubi moratur solus tantum diversionis causa. Si tamen Papa alibi resideret, et curiam relinqueret Romæ, utrobique vacatio contineret, quia utrobique esset curia, illic cum capite, et Romæ cum corpore; sicut factum sub Clem. VIII. ann. 1598. Ferrariam profecto, edita super hoc Const. 54. *Cum ob nonnullas.*

45. Q. I. *Quæ beneficia reserventur in corpore juris communis?*

R. Illa solum, quæ vacant apud Sed. Apostol. vel in curia Romana. Et hæc est unica reservatio in Corpore Juris communis (c. 2. *h. t. in 6.*), quam determinat Bonif. VIII. c. 34. *eod.*, et Clem. V. *Clem. 1. ut vite pend.*, ut illa beneficia Sedi Apostol. reservata intelligantur, quæ obtinent Legati, aut Nuncii Apostolici, curiales curiæ Romanæ, Papæ, vel Cardinalibus deservientes, et alii ad Rom. Curiam negotiorum causa venientes, vel inde recedentes; si eos ibi, vel in loco vicino ad duas dietas (dieta una, seu iter unius diei, continet 20 milliaria italica) mori contingat. Hæc autem reservatio durat tantum uno mense, intra quem si Papa non provideat, ordinarius collator providere poterit, ne diuturnior vacatio Ecclesiis sit damnosa (c. 3. *h. t. in 6.*)

46. Q. II. *Quæ sint reservationes in Constitutionibus Extravagantibus?*

R. 1.º *Extrav. Piæ h. t. int. com.* reservantur beneficia apud sedem vacantia, conformiter c. 2. 34. *h. t. in 6.*—2.º *In Extrav. Ex debito, de elect. int. com.* plura beneficia reservantur, sed constitutio ista temporaria cum Papa expiravit, ibi: *donec Christi dignatio etc.*—3.º *In Extrav. 5. Execrabilis h. t. int. com.* (ponitur etiam inter Extravagantes Joannis XXII.), reservantur dignitates, personatus, officia, prioratus, beneficia curata, non solum pro foro interno, sed et externo, quæ quis per pluralitatem obtinuit. Reiff. hic à n. 456. dicit, tantum beneficium posterius, quo quis ob inobedientiam privatur ipso jure, reservari Papæ; prius verò pertinere ad collationem Ordinarii, secundum c. 38. *h. t.* Alii verò dicunt utrumque reservare sanctæ Sedi, et quod magis videtur conforme textui, ibi: *quæ omnia etc.*, et ibi: *Et hi de beneficiis tam dimissis, quam perditis etc.*; si autem utrumque retineatur, utrumque est perditum.—4.º *In Extrav. Bened. XII. Ad regimen 23. h. t. int. com.* reservantur Sedi Apostolicæ omnes Ecclesiæ cathedrales, et his majores, et omnia alia beneficia vacantia apud Sedem, etiam electiva et regularia: item vacantia per translationem, depositionem, cassationem, promotionem, consecrationem, et similes modos, qui auctoritate Papæ exercentur.—5.º *In Const. 85. Pii IV. Romanum Pontificem* reservantur beneficia per simoniam confidentialem obtehta, imò omnia beneficia talis simoniaci, ex Cons. 85. S. Pii V. *Intolerabilis.*—6.º *In Constit. S. Pii V. In conferendis*, reservantur beneficia Parochialia contra formam Tridentini sine concursu collata. Sed sicut dispositio Tridentina, ità et constitutio ista non est ubique usu recepta.—7.º *In Const. Greg. XIII. 66. In Ecclesiis*, et Const. 29. S. Pii V. *Cum ex Apostolatus* reservantur beneficia vacantia propter crimen hæresis.—8.º *In Const. 12. Pauli IV. Inter ceteras*, reservantur beneficia vacantia eorum, qui se pro aliis examini subjiiciunt ad consequendas annuas pensiones. Plura de his vide in Reiff. et Gonz. ad reg. 8. *Canc. Gl. 31.*

47. Q. III. *Quæ beneficia, reservantur in regulis Cancellariæ Apostolicæ?*

De his regulis vide dicta in prolegom. n. 18. Exempla earum scitu digna, plura inveniunt in Bullario Rom. ut Const. 7. Urbani VIII. 1623. die 21. Octobr. Alex. VIII. Constitut. 2., Innoc. XII. Const. 6. etc.

R. *In regula 1.^a*—Reservantur beneficia expressa in Extrav. *Ad regimen execrabilis* cum ampliacione ad beneficia officialium S. Sedis, licet ante obitum officiales esse desierint, et ad beneficia notariorum, et ea, quæ contra formam, et decreta Concilii. Trid. sunt obtenta.

In regula 2.^a—Reservantur Papæ omnes Ecclesiæ cathedral. et his majores, monasteria virorum monachis destituta, vel commendari solita, excedentia annum valorem 200 florenorum auri, et beneficia omnia ad collatores ordinarios pertinentia, quæ vacant, sede eorum vacante, donec successores eorum pacificam possessionem obtineant.

In regula 3.^a (in recentioribus est addita.)—Ampliatur Const. *Execrabilis*, ne quis secundum beneficium incompatibile cum priori obtinens, illud resignet in fraudem Apostolicæ reservationis.

In regula 4.^a (olim tertia.)—Reservantur omnes dignitates majores post Pontificalem seu Episcopalem in cathedralibus, et principales in collegiatis Ecclesiis, scil. una in singulis Ecclesiis, nisi duæ essent æquæ principales. Item prioratus, præposituræ, et aliæ dignitates regulares conventuales et præceptorie generales Ordinum, non tamen militarium; modo sint dignitates perpetuæ etc.

In regula 5.^a—Beneficia collectorum et subcollectorum.

In regula 6.^a—Curialium.

In regula 7.^a—Cubiculariorum etiam honoris.

In regula 8.^a—Beneficia Ecclesiæ Lateranensis, et S. Mariæ Majoris, et S. Petri, et omnia ad provisionem Cardinalium pertinentia; si in eorum absentia à Romana curia vacant, sunt Sedi Apostolicæ reservata.

In regula 9.ª—Reservantur omnia beneficia qualitercumque qualificata, vacantia mensibus papalibus: Januario, Febuario, Aprili, Majo, Julio, Augusto, Octobri et Novembri. Ceteris verò collatoribus pro alternativa collatione relinquuntur quatuor menses, scil. semper unus post duos papales, Martius, Junius, September, et December. Plenius ista vide in textu Regularum. At Episcopis et his Superioribus conceditur ibi gratia alternativæ collationis per sex menses; dummodo vacatio accidat, ipsis in diœcesi existentibus. Plenius per concordata Germaniæ alternativa sex mensium conceditur collatoribus Germaniæ, sive die vacationis existant, sive non existant in sua diœcesi. Et juxta hoc menses papales sunt: Januarius, Martius, Majus, Julius, September, November. Menses verò ordinariorum collatorum: Februarius, Aprilis, Junius, Augustus, October, December. Ultima dies mensis finitur hora duodecima noctis, et in discordia horologiorum attenditur principale, si bene incedat, vel statur pro favore Ordinarii. Porrò sub alternativam cadunt omnia beneficia non reservata, nec specialiter excepta, licet sint parochialia, patrimonialia, monocularia, dignitates secundariæ in Ecclesiis cathedralibus et collegiatis:

nam in *cit. reg.* 9 textus generaliter loquitur de beneficiis quibuscumque, et qualitercumque qualificatis. De exceptis infra dicam.

48. Q. IV. *Quæ beneficia reservantur in concordatis Germaniæ? ^a*

49. Q. V. *Quæ beneficia non comprehendantur sub reservatione generali?*

R. Seqq.:—1.º *Manualia*, sive secularia, sive regularia; quia ex defectu perpetuitatis non sunt propriè beneficia.—2.º *Beneficia juris patronatus laicorum*, imò et mixti; quia juri quæsito laicorum, nisi specialem de hoc mentionem faciat, Papa nunquam censetur derogare.—3.º Beneficia resignata *ex causa permutationis*; et forsitan etiam ex alia causa, cum resignata non dicantur in rigore vacare; Laym.—4.º *Beneficia de mensa*, sive sint incorporata mensæ Episcopali, sive capitulari, sive regulari; vel si sint accessoriè unita, vel vicariæ perpetuæ, quibus rector Vicarium præficit. San. Pius Const. 47. *Ad exequendum*.—5.º Beneficia Ecclesiæ non numeratæ, seu *receptivæ*, cum defuncto beneficiato non vacant, sed cum eo moriantur.—Denique ea omnia, quæ in rigore non sunt beneficia: nam reservatio, utpotè odiosa, et juri communi adversa, non tantum specialis, sed et generalis, est strictæ interpretationis, ut communis tenet contra Gonzalez: atque ita sub reservatione dignitatum non veniunt Episcopatus; nec sub reservatione collationum electiones etc. Similiter reservationes specialiter post concordata non videntur stringere Germanos, ut in Const. S. Pii V. *Cum ex Apostolatus*. et altera *Romanum Pontificem*, Greg. XIII *Humano*, Alexand. VI *In eminenti*, in Trid. S. 24. c. 43. *de refor.* etc.; nam Pontifex non censetur derogare concordatis, nisi id exprimat, ut supra dictum. Item si Episcopus in Ecclesia electiva, factus Cardinalis, obtinuit indultum liberæ electionis, non censetur Episcopatus reservatus Papæ.

50. Q. VI. *Quid, et quæ sint beneficia affecta?*

R. 1.º Affecta sunt illa, quibus Papa aliquando manum apposuit incipiendo conferre; ita ut ab inferiori collatore conferri nequeant. Convenit affectio cum reservatione, quod per utramque inferiori collatori tollatur potestas conferendi. Differt verò in multis; nam reservatio fit per verba expressa, est continua et diuturna, et locum habet tantum in beneficiis: econtra affectio fit ipso facto, ex quo tacita oritur reservatio; desinit si provisio secuta est, ut, secuta vacatione, inferior conferat: et locum habet etiam in Ordinibus, ut ordinatus à Papa nequeat Superiores Ordines ab alio recipere (c. 42. *de temp. Ord.*)—Vide notat. post hoc c. tom. I. p. 407. —Item in causis, si Papa per se, vel per delegatum cæpit cognoscere; tunc enim inferior non cognoscat in eadem causa, nisi utrobique adsit licentia Papæ.—2.º Beneficia per appositionem manus papalis fiunt affecta: I. Si Papa prohibuit, ne electores ad electionem procedant. II. Si beneficium, vel jus ad illud resignetur in manibus Papæ. III. Si Papa alicui dat beneficium in Commendam. IV. Si mandet alicui provi-

^a—Cum hæc quæstio, ut patet, ad jus particulare Ecclesiæ Germanicæ spectet, omittitur ejus responsio. (N. E.)

deri de beneficio proximè vacaturo. V. Si Papa etiam invalidè conferat alicui beneficium, ut comm. docet contra Abbatem.—Econtra affectio non fit: I. Si Papa apposuit manum, non ad conferendum, sed ad alium effectum, v. g. ad præstandam pensionem. II. Si conferre voluit ex causa permutationis, vel resignationis in favorem tertii; et interim beneficium vacat per obitum. III. Si conferre voluit ex falsa relatione reservationis, quæ non fuit. IV. Si Ordinarius prior contulit: at in dubio præferendus est provisor à Papa. V. Si beneficium sit juris patronatus laici, aut vertatur præjudicium concordatorum. VI. Si appositio manus semel est sortita suum effectum; Gonz. Reiff. et alii.

§. V.

De primis precibus Imperatoris Romanorum.

51. Preces istæ sunt: nominatio personæ idoneæ ad certa beneficia competens Imperatori, seu Regi Romano ex indulto Sedis Apostolicæ. Dicuntur *preces*, quia Imperator non confert, sed tantum petit nominando, ut collator ordinarius conferat; et quia *preces* hæc nituntur mandato Apostolico, evadunt *preces armatæ*. *Primæ* verò vocantur, quia sunt prima petitio Imperatoris; et *primariæ*, quia præferuntur collationi omnium aliorum collatorum.—Jus primarum precum est omnino antiquissimum, et descendit ex gratia et indulto Sedis Apostolicæ; non verò ex vi electionis imperatoris, ut tenent catholici contra hæterodoxos Fritsch, Vitriar. Reinking. etc.; nam id probant antiquissima diplomata Rudolphi I et II. Ferdinandi II et III, in quibus tales preces dicuntur favorabiliter, ex mera liberalitate, et de Apostolicæ potestatis plenitudine concessæ; et licet in illis revocatio sit ad antiquam consuetudinem, tamen hæc consuetudo dicitur probata, et roborata auctoritate Apostolica. An verò jus primarum precum competat Imperatori ex indulto Apostolico semel pro semper dato, aut consuetudine per Sedem Apostolicam approbata; an verò singulis Imperatoribus opus sit novo speciali indulto, lis est etiam inter catholicos, quam hic non decido. Vide Engel, Reiff. Schmalz. et præ ceteris Chokier.

52. Q. I. *Quid juris habeat Imperator vi primarum precum?*

R. 1.º In omnibus Ecclesiis Rom. Imperii, prout nunc est, junctis Ecclesiis Metensi, Tullensi et Verdunensi, quæ salvis prioribus juribus in Pacific. Westphal. incorporatæ sunt coronæ Gallicæ, semel pro uno beneficio quocumque, etiam electivo, nominare potest, et quidem in singulis Ecclesiis: sic enim habetur in tenore primarum precum. Excipe dignitates Pontificales et principales in Ecclesiis cathedralibus et collegiatis, beneficia juris patronatus laicorum, ex natura sua regularia, ut Abbatis,

litigiosa, manualia, resignata ex causa permutationis, Vicarias temporales, monocularia; et si collator non habet ultra tria beneficia.

2.º Nominatio Imperatoris non impeditur per concordata Germanicæ, nec per regulas Cancell., nec per rescripta, aut reservationes papales (exceptis, quæ continentur in extrav. *Ad regimen. h. t.*), nec per statuta et consuetudines particulares: et ideo precista ignobilis recipi debet in Ecclesia, in qua non nisi nobiles recipiuntur. His tamen non obstantibus, cum privilegium hoc exorbitet à jure communi, strictæ est interpretationis.

3.º Imperator hoc jus nominandi committere potest aliis, sicut Wenceslaus Imp. commisit Ruperto Seniori Paletino per diocesim Spirensis et Wormatiensem. In dubio, an quis prius à Cæsare: an ab ejus Commissario nominatus sit, præfertur nominatus à Cæsare, utpote digniore.

4.º Imperator auctoritate Apostolica constituit exequutores primarum precum, qui hanc potestatem, cum sint delegati principis, subdelegare possunt, et cogere ordinarios collatores ad conferendum; alioquin, ipsis recusantibus, exequutores conferent.

5.º Imperator postquam unum nominavit, re integra potest variare, et alium nominare, etiam privative: nam per talem nominationem nullum jus acquisitum est nominato, etsi in rotulo, seu albo Cæsaris adscriptus sit; ergo sicut exequutor revocari potest, ita et nominatio. Tunc autem res desinit esse integra, dum imploratum est officium exequutoris, aut collatoris.—Nec urget paritas à præsentatione ex c. 24. *de Jure patr.*; nam præsentatio est ad beneficium vacans, adeoque favorabilis; nominatio autem ista est ad beneficium vacaturum, adeoque odiosa et restringenda.

53. Q. II. *Quid juris circa precistam?*

R. 1.º Precista, seu nominatus debet esse idoneus Clericus.

2.º Intra mensem à die notæ sibi vacationis petere debet beneficium, ne Ecclesiæ diu vacent (*cap. 6. elect. in 6.*); lapso mense, re integra, adhuc est acceptationi locus (*arg. cap. 17. h. t. in 6.*); obtento autem pacificè secundo incompatibili, primum vacat.

3.º Precista nominatus ad plura beneficia, uno obtento, ad cetera non habet jus, sed hæc redeunt ad Imperatorem; cum talis nominatio sit alternativa.

4.º Si nominatio fuit indeterminata ad quodcumque beneficium, precista in optione habet, ut acceptet beneficium proximè vacans, vel eo omisso, expectet vacantiam alterius. At si nominatio fuit determinata ad hoc beneficium, eo non acceptato, preces expirant; cum ad aliud se non porrigant.

5.º Si precista dicat vacare beneficium per obitum Titii, quod vacat per obitum Caji, dummodo reipsa vacet, id non obest acceptationi; quia falsa demonstratio non nocet, si de corpore, seu re constet (*l. 17. ff. de condit. et demon.*)

6.º Mortuo Imperatore ante acceptationem beneficii, preces non expirant, cum sint gratia; sicut præsentatio à patrono facta, re integra, non evanescit.

7.º Precistæ minori, vel impedito, tempus mensis unius ad insinuandum præfixum non currit, *arg. l. 1. C. de anal. except. l. 21. C. ad. L. Jul. de adult. et similibus*: ex quibus regula desumitur, quòd legitime impedito tempus non currat. Ità hæc deducuntur ex instrumento indulti, quo preces continentur. Ceterùm, preces istas licitas esse declaravit S. Congr. Greg. XIII approbante; neque damnari à jure com. (*cap. 2. 11. de concess. præb. cap. 2. eod. in 6. et Trid. Sess. 24. cap. 19. de refor.*), ubi promissiones et collationes vacaturorum beneficiorum, et gratiæ expectativæ reprobantur, nam per preces nullum jus acquiritur precistæ; et cum preces generales sint, non inducunt tantum periculum optandæ, vel captandæ mortis alienæ, sicut gratiæ expectativæ dantes jus in re.

TITULUS VI.

DE CLERICO EGROTANTE, VEL DEBILITATO. ^a

54. Q. I. *An Clericus ob senium, vel infirmitatem, removeendus sit à sua præbenda?*

R. Negative, sive sit Episcopus, sive Parochus, sive alius simplex beneficiatus: ità *c. 2. percussio q. 1. et c. 1. et seq. h. t.*; tum quia afflicto afflictio non est addenda (*c. 5. h. t.*); tum quia Clerici infirmi censentur Ecclesiæ servire, sicut servi infirmi domino, *l. 3. §. 5. ff. de statu lib. ibi: serviri enim nobis intelliguntur etiam hi, quos curamus ægros*; tum quia non facile aliquis idoneus vellet deservire Ecclesiæ, si sciret se infirmum negligi ab Ecclesiâ. Unde infirmus fructus sui beneficii lucratur, ac si personaliter Ecclesiæ deserviret.

55. Q. II. *An ægro dandus sit Vicarius, seu coadjutor*

R. 1.º Canonicus æger, vel inhabilis factus, non tenetur sibi assumere Vicarium; nam id nullo jure præcipitur; sed si sanus solitus est eorum frequentare, præter fructus grossos, percipit etiam distributiones quotidianas (*c. un. de Cler. non resid. in 6.*)

2.º Cappellanus, qui ad certas missas singulis septimanis obligatus est, si per duas, vel juxta Lugonem, per quatuor septimanas infirmetur, non tenetur missas omissas recompensare; nisi in instrumento foundationis caveatur, ut per se, vel substitutum celebret.

Vide infra tit. XLI. post n. 372.

3.º Episcopo, vel Parocho ad exercitium pastorale inhabili facto dandus est coadjutor, sive inhabilitas proveniat ex causa senii, sive infirmita-

^a—Agitur de hac materia in Sexto *h. t.*—In Decreto *dist. 55 et 7. q. 1. 2. per lpt. et c. 1. Gonsaldus 17. q. 1.*—In *Trid. de coadjutoribus S. 21. c. 6. et S. 25. 6. 7. v. in coadjutoribus de refor.*

tis perpetuæ, ut amentia, lepræ etc., sive ex alia causa, ut captivitate apud hostes, ineptia aut negligentia, aut defectu sufficientis litteraturæ; ità *c. 3. 5. h. t. Trid. sess. 24. c. 6. de refor.*, quo casu certa pensio assignanda est coadjutori: et si Parochia non sufficit ad utrumque alendum, Parochus, utpote habens jus in re preferendus est; et coadjutori succurrendum per collationem beneficii simplicis, vel ex subsidio Parochianorum, vel alio modo.—Nec obstat *c. 3. h. t.*; nam Sacerdos, seu Parochus tantùm ab exercitio officii, non à titulo Parochiæ removendus est, nisi impedimentum esset antecedens, ratione cujus non posset suscipi ordo annexus præbendæ; vel nisi crimen mereretur privationem beneficii: quo sensu procedit *Can. fin. d. 55. et cap. 1. de ætate et qual. et Canon. 15. si quis 18. q. 2.*

56. Q. III. *Quid, et quotuplex sit coadjutoria, et quid juris circa eam?*

R. 1.º Est potestas Clerico concessa ad beneficiatum in regimine sui beneficii adjuvandum. Est duplex; *temporalis*, seu revocabilis, quæ datur ad tempus ob utilitatem Ecclesiæ, et maximè ob curam animarum: et hæc, mortuo coadjuto, vel sanitati restituto, aut alio modo à beneficiis absoluto, expirat, sicut mortuo pupillo, expirat officium tutoris (*§. 1. 2. Inst. quib. mod. tutel. fin.*) *Perpetua*, seu cum jure succedendi, quæ datur non tantùm ad rectorem adjuvandum, sed etiam ad illi succedendum, si Episcopatus vel Parochia per mortem, aut resignationem vacaverit: atque ità coadjutor perpetuus succedit in locum et officium coadjuti absque nova collatione vi clausulæ *ex nunc pro tunc*; dummodò litteræ coadjutoriæ perpetuæ expeditæ sint ante mortem, vel resignationem coadjuti; cum in iis spectetur tempus datæ, etsi necdum pervenerint in notitiam coadjutoris.

2.º Coadjutor perpetuus non potest dari, nisi à solo Papa; et regulariter tantùm in Ecclesiis cathedralibus, aut monasteriis ob causam necessitatis et utilitatis prius à Papa cognitam: ità *comm. Can. 17. petivisti 7. q. 1. Trid. sess. 25. cap. 7. de refor.* Nam coadjutoria perpetua, cum vim habeat collationis beneficii vacaturi, generaliter prohibetur à jure communi salva semper et excepta auctoritate Sedis Apostolicæ, quæ ob necessitates et utilitates Ecclesiarum dispensare potest in sac. Canonibus, sicut *cit. Can. 17. S. Bonifacio Moguntino Præsuli concessus est à Zacharia Papa coadjutor cum jure successionis.*

3.º Coadjutor temporalis Episcopis, et his Superioribus, de via ordinaria dari potest à solo Papa, *c. un. h. t. in 6. ex ratione ibi addita*, quia talis datio numeratur inter causas graviores Papæ reservatas, et consuetudo in contrarium rejicitur. At in casu necessitatis, et distantia à sede Romana, Episcopus æger, judicio tamen pollens, ipsemet auctoritate Pontificia cum consilio et consensu majoris partis capituli sibi eligit unum, vel alterum coadjutorem. Si verò Episcopus morbo animi, ut dementia laboret, capitulum per vota duarum partium ex tribus eliget coadjutorem unum, vel ad summum duos (ne Ecclesia prægravetur) totumque hunc actum, uti etiam, si Episcopus inutilis nollet accipere coadjutorem, Sedi Apostolicæ nuntiabit (*cit. c. un. h. t. in 6.*)

4.º Coadjutor temporalis Parocho, vel alteri Prælato inferiori dari po-

test ab Episcopo, etiam tanquam Sedis Apost. delegato, vel alio Prælato habente jus instituendi: *c. 3. h. t. Trid. sess. 21. c. 6. de refor.* Nam talis datio est necessaria, ne Ecclesia, maxime in cura animarum debito ministerio destituatur; nullibi verò prohibita reperitur, sed concessa, imò imperata per cill. jura.

57. Q. IV. *Quæ sit idoneitas, potestas et obligatio coadjutoris?*

R. 1.º Coadjutor debet esse instructus omnibus qualitatibus ad ministerium coadjutorie necessariis, *Trid. sess. 25. c. 7. in fin. de ref.*; unde coadjutor Episcopi in spiritualibus debet esse ætatis 30 annorum, morum gravitate, scientia, et ordine Episcopali insignitus, nisi Sedes Apostolica in aliqua qualitate dispenset, uti solet in coadjutoribus perpetuis. Quoad statum parum refert, an sit Clericus secularis, an regularis. Sic constitutus coadjutor, licet præcedat omnes inferioris ordinis, non tamen pares; quamvis coadjutus eos præcederet, quia in eodem ordine clarior est, qui propriis, quam qui alienis radiis fulget: unde coadjutor Episcopi, vel Abbatis, non præcedit alios Episcopos, vel Abbates.

2.º Potestas coadjutoris tanta est, quanta exprimitur in litteris coadjutorie, et generaliter loquendo, coadjutor in spiritualibus et temporalibus Episcopo amenti datus, in his omnibus habet liberam potestatem, ut etiam beneficia vacantia, cum sint dationis necessariae, conferre, et resignationes recipere possit; datus verò Episcopo seni, usu rationis pollenti, exercebit omnia, quæ sunt jurisdictionis et ordinis; nisi aliqua excepta sint: alienare tamen non poterit, nec libera beneficia conferre. Barbos. et alii.

3.º Onus coadjutoris est residere in loco beneficii cum effectu, seu exercitio sui officii; licet more Episcoporum per trimestre abesse possit: item rationem suæ administrationis dare, vel coadjuto, si sanæ mentis est, vel capitulo; vel si id antè non fecit, successorì coadjuti, (*c. un. h. t. in 6.*) Et quamvis de jure Rom. (*l. 4. ff. de tutel. act.*) à tutoribus et curatoribus, durante eorum officio, non exigantur rationes, exigi tamen possunt, durante officio coadjutoris (*cit. c. un. in fin. h. t. in 6.*)

58. Q. V. *An Sacerdos laborans epilepsia, seu morbo caduco, arcendus sit ab altaris ministerio?*

R. Circa morbum istum ita disponitur in jure:—1.º Qui frequenter hoc morbo tangitur, abstinere debet à celebratione: *indecens enim est et periculosum, ut in consecratione Eucharistiæ morbo victus epileptico cadat.* Quòd si plenè liberatus est, sacrificare poterit (*c. 4. in tuis 7. q. 1.*) Probandus autem est unius anni spatio, an reipsà liberatus sit (*c. 3. d. 33.*)—2.º Qui rarò hunc morbum patitur (semel intra mensem, ut inquit Tamburinus), et cadendo, voces confusas et spumas non jactat, permittitur celebrare, non solus, sed cum assistentiâ Sacerdotis, qui supplere possit ministerium (*can. 13 illud 7. q. 1.*) At si morbo hoc correptus confusas voces et spumas jactet, cum videatur similis arreptitio, non est permittendus celebrare (*c. 2. Nuper. 7. q. 2 conformiter c. 3. d. 33.*); et cum res gravis sit, præcipit Gelasius Papa Superioribus sub divini contemplatione judicii et conscientie respectu solertissimè de veritate inquirere. Nec

sufficit, quòd incusatus de hoc morbo neget, vel publicè non constet; quia forsàn in occulto morbus hic accidit; et ideo mandat Gelasius, ut Rusticus Episcopus apud se retineat. probetque Episcopum Foro populensem per 30 dies, dando ei carnes indifferenter.

TITULUS VII.

DE INSTITUTIONIBUS. ^a

59. *Nota I.* Institutionem et collationem etiam in jure sæpe promiscuè usurpari, ut *reg. 4 in 6.* Strictè autem et specificè, *collatio* significat liberam dationem beneficii independentè ab ullius præsentatione, aut nominatione. *Institutio* est, datio beneficii vacantis auctoritate legitimi Superioris facta ad præsentationem, vel nominationem patroni: et cum institutio sit de necessitate, ita ut Ordinarius præsentatum idoneum recipere non possit, dici solet *collatio necessaria*.

Nota II. Tres esse species institutionum:—1.ª Est *collativa tituli*, qua titulus, seu jus in beneficio confertur.—2.ª Est *auctorizabilis*, seu *auctorizativa*, qua Clericus approbatur, et promovetur ad curam animarum.—3.ª Est *investitura*, qua Clericus accipit possessionem beneficii. Et hæc *investitura*, vel est *abusiva*, quæ solet fieri in consistoriis per traditionem signorum sensibilibum, ut clavium etc.; vel est *realis*, seu actualis missio et introductio in possessionem beneficii, et vulgò dicitur *installatio*; quamvis propriè soli Episcopi investiantur per installationem solitis cæremoniis factam. Porrò ut institutio sit canonica, sine qua beneficium Ecclesiasticum non obtinetur (*reg. 4 in 6.*), debet esse in institute potestas, in recipiente habilitas, in actu ipso solemnitas; adè quidem, ut fiat sine vitio conferentis, recipientis, et formæ, de quibus hic agendum.

60. Q. I. *Quis possit instituere?*

R. 1.º Post Papam solus Episcopus in sua diœcesi, *cap. 3. h. t. c. 12 in fin de hæret. ibi: ad Episcopi officium tam institutio, quam destitutio Sacerdotum noscitur pervenire.* Quibus et similibus juribus fundatur in jure intentio Episcopi, ut alius, contendens sibi competere jus instituendi cogatur illud probare. Nomine autem Episcopi venit hic etiam Prælatas plenissimo jure cum Clero et populo exemptus.—2.º *Vicarius generalis* Episcopi *c. 3. h. t. ibi: qui hoc de jure possunt.* Nam institutio nec numeratur inter causas arduas, sicut destitutio; nec reservata est Episcopo, sicut collatio libera (*c. fin. de off. Vicar. in 6.*)—3.º *Capitulum*, sede vacante (*c. 4. h. t. in 6.*); quia institutio est jurisdictionis necessaria, quæ transit in capitulum (*c. un. de M. et O. in 6.*)—4.º Prælati specialiter à Papa

^a—Agitur de hac materia in Sexto *h. t.*—In Decreto 16. q. 7. c. 9. et seqq.—In *Trid. S. 7. c. 13. S. 14. c. 12, 13 et S. 25. c. 9 de refor.*

privilegiati, cujus privilegii etiam Abbatisa est capax (c. 12. de M. et O.); imò et laicus. Secluso autem privilegio, laici, sicut incapaces sunt possidendi jus Spirituale instituendi, ita etiam nulla præscriptione, vel consuetudine, illud acquirere valent.—3.º Potestas instituendi non potest in fundatione reservari alteri, quàm Episcopo: ita Trid. S. 14. cap. 12 de ref. indistinctè dicens: *In casu autem fundationis, aut dotationis, institutio Episcopo, et non alteri inferiori reservetur.* Cui juri non videtur posse renuntiare Episcopus in præjudicium successorum, approbando fundationem in contrarium. Oppositum tenent Card. de Luca, Emerix, la Croix, explicantes Trident. non loqui de institutione collativa, sed auctorizabili; vel pro eo casu, quo Episcopus spontè non consentit. Sed nostra communis sententia videtur verior.—6.º In Ecclesia sita in confinio duarum diocesium is instituit, qui est in quasi possessione juris instituendi; quia ex reg. 63 in 6., in pari causa melior est conditio possidentis. Secus ille, in cujus territorio est caput Ecclesiæ, vel porta principalis, vel potius jus instituendi erit commune (arg. §. 22. Insula Ins. de R. D.)

61. Q. II. *Quis institui possit?*

R. 1.º Clericus idoneus (c. 2. h. t.) à patrono præsentatus: et quidem, si unus ab uno, alter à duobus præsentetur, iste instituendus est, non ille, etsi esset dignior, quia in hoc casu non censetur præsentatus (c. 3. de jurepatr. Rota in Piscensi 20 Maji 1638.) Si verò pares sunt in voce, dignior præfertur; si æquè digni, locus est gratificationi.—2.º Principes laici ex speciali privilegio in præbendis honorariis institui possunt, sicut Imperator coronatus ad S. Petrum in Vaticano, Rex Hispaniæ in Ecclesia Legionensi, Rex Galliæ in Pictavensi et Cenomanensi, Rex Romanorum in Aquisgranensi etc.—3.º Minorista aliàs idoneus ad Parochiam præsentatus, instituendus est, dummodò intra annum ad Sacerdotium valeat promoveri (c. fin. h. t. in 6.) Idoneus autem aliàs non censetur, nisi habeat ætatis annum 25, saltè inchoatum (c. 7 de elect. c. 9 de rescr. in 6.)—4.º Clerici etiam alterius originis et nationis præsentari et institui possunt, modò aliàs sint idonei (c. 5. h. t.); nisi beneficia essent patrimonialia pro certa familia, civitate, aut natione.—5.º Clericus habens jus instituendi, non potest se ipsum instituere; etsi à patrono præsentetur, et alteri potestatem deleget ad se instituendum (c. fin. h. t.), quia interdantem et recipientem debet esse distinctio personalis: tum quia in tali institutione ambitionis et avaritiæ turpitudine relacet (cap. 26 de jurepatr.), ob quod cessant hic paritates, ex l. 1. 5. ff. de manum. vindict. l. 3. 4. ff. de adopt. cap. 33 de elect.—6.º In Ecclesiis, vel monasteriis tot sunt instituendi, quod commodè ali possunt (c. 1. 4. h. t.), et in decreto refer. Clem. VIII. §. 7: si tamen redditus notabiliter accrescant, vel decrescant, augeri vel minui potest numerus instituendorum (c. 9 de constit.)

62. Q. III. *Qua forma fieri debeat institutio?*

R. 1.º Præcedere debet præsentatio; aliàs institutio est nulla, nisi deinde patronus ratam haberet, c. 32. Decernimus 16. q. 7 et c. 8 de jurepatr.; ubi talis institutio dicitur irritanda, h. e., irrita declaranda. Si verò Episcopus scienter instituit non præsentatum, tenetur ei de alio beneficio

providere, c. 29 de jurepatr.: quatenus in eo, in quo ipsum non est dubium deliquisse.—2.º Si præsentatio et institutio eidem personæ competat de diversis titulis, ut si Episcopus ratione patrimonii sui sit patronus, expediet, ut præsentatio et institutio fiat duplici actu, v. g. præsentatio per procuratorem, et institutio per Episcopum, ne forsitan jura ista confundantur. At si dignitati Episcopali donatum est jus patronatus, beneficium evadit liberum et collativum; et tunc præsentatio et institutio facienda est unico actu collationis.—3.º Facta præsentatione, accedere debet auctoritas Superioris Ecclesiastici, qui jus instituendi habet, c. 3. h. t. Trid. S. 14. c. 13 de reform.; aliàs patronus laicus per se instituens anathemate feriendus, et institutus ab eo communione privandus; et si perstiterit in delicto, ab officio et ordine deponendus est (c. 4 et 21 de jurepatr.).—4.º Episcopus, antequàm instituat, proponere debet edictum publicum in valvis Ecclesiæ, quo generaliter et peremptoriè citentur ii, quorum interest, an quid in contrarium habeant (arg. c. fin. de elect. in 6.) Hujus tamen edicti in multis diocesisibus non est usus.—5.º Tandem, examinata idoneitate personæ, Episcopus consensum præbet institutioni quocumque loco, etiam existens extra diocesim, et quacumque die, etiam feriata; cum ista institutio sit actus jurisdictionis voluntariæ, et expediatur sine strepitu: et desuper conficiuntur in praxi litteræ, non tam ad substantiam, quàm probationem institutionis necessariæ.—Ceterum, licet Superior non habeat præfixum tempus, intra quod teneatur instituere, tamen ne Ecclesia ex diuturna vacatione damnum sentiat, expedit institutionem quantociùs fieri, etiam ante elapsam quadrimestre, quia volenti patrono non fit injuria.

In Parochialibus tamen, ex Constit. S. Pii V. In conferendis 18. Mar. 1567. §. 4, fieri debet intra duos menses à die præsentationis computandos, et... cipsis Ordinariis illam facere negligentibus, et ultra dictos duos menses deferentibus, possint (patroni) pro hujusmodi institutione obtinenda habere recursum ad Metropolitanum, vel viciniorum Ordinarium, aut ad Sedem Apostolicam.»

Circa alia beneficia, nullum in jure præfixum est tempus ad capiendam possessionem ac institutionem. Provisi tamen, præsertim de beneficiis residentiam requirentibus, cogi possunt post tres menses ab Episcopo ad eam capiendam, sub pœnis statutis à Trid. sess. 24. cap. 12. de ref. contra non residentes (Clericat. de benef. discordia 90. n. 13. Laurentius de benef. par. 2. q. 818.) Circa provisos verò de beneficiis per resignationem et permutationem, vide addita lib. 1. tit. IX. post num. 116. "

63. Q. IV. *Quid juris circa institutionem auctorizabilem?*

R. 1.º Approbatio ad curam animarum de jure communi facienda est ab Episcopo (vel Vicario generali, vel à capitulo, sede vacante), etiamsi institutio collativa tituli spectet ad alium Prælatum, c. 4. de off. Archid.; si verò ultraque institutio collativa et auctorizabilis spectet ad Episcopum, uno actu expediri potest, præmisso examine, Trid. S. 7. c. 13. de refor.; nisi aliunde constaret de idoneitate Clerici, vel is præsentaretur, seu nominaretur ab universitate, seu collegio generalium studiorum, ibid.

2.º Institutio auctorizabilis contra Episcopum non præscribitur, etiam præscriptione, vel consuetudine immemorabili, Trid. cit. S. 7. c. 13. de reform. ibi: *Neque admittantur, etiam prætextu cujusvis privilegii, seu consuetudinis, etiam ab immemorabili tempore præscriptæ, nisi fuerint prius à locorum Ordinariis examinati et idonei reperti.* Quibus verbis reprobat præscriptio et consuetudo non tantum præterita, sed etiam futura; et ita ampliatur dispositio c. 4. de off. Archid. Nam talis consuetudo est prorsus irrationabilis: tum quia nocet Ecclesiis, dum, sublato examine, multi imperiti irrepunt ad curam animarum; tum quia contrariatur juri divino, quo Episcopus obligatur pascere suum gregem; et consequenter scire, an idoneos habeat pastores subordinatos. Atque ita contra hoc jus nulla currit præscriptio, nisi translative; dum tota Parochia cum Parochianis ab uno Episcopo transfertur per præscriptionem ad alterum: quo sensu procedit c. 1. de præscr. c. 32. in fin. de privil. c. 7. eod. in 6. arg. ex l. A. C. de patria potest. l. 3. §. 10. ff. de acq. poss. c. 3. si quis 17. c. 2. Institutio autem collativa tituli, cum istas repugnantias non habeat, præscribi potest, sicut et alia jura Episcopalia (c. 4. 13. 15. 18. 19. de præscr.); non tamen ea quæ sunt curæ pastoralis: ut visitatio, obedientia etc. (cap. 11. 12. eod.), et consequenter nec institutio commissoria curæ animarum.

Notandum est hic obiter, quod cum in primis editionibus Conc. Trid. Romæ proditis duplici paginarum forma, altera in folio, altera in octava folii parte, è typis Pauli Manutii Aldi filii anno 1564, legatur in principio cit. c. 13. Trid. «*Præsentati, seu electi, vel nominati à quibusvis*» illa præpositio A mendosè est impressa, ut constat ex uno exemplari earundem editionum in folio, emendato ab Angelo Massarello Episcopo Thelesino, secretario ejusd. Conc. qui ad calcem dicti exemplaris testatur, se illud cum authentico originali contulisse, adhibitis etiam duobus Concilii notariis, Marco Antonio Peregrino Clerico comensi, et Cynthio Pamphilo de S. Severino camerinen. diocesis: quod sic authenticè ipsiusmet Massarelli manu correctum, asservatum vidi in insigni Biblioth. Corsina. Alterum exemplar ita et eodem caractere correctum legi in Bibliotheca Ghisia: juxta quam correctionem idem Manutius eodem anno, et eadem duplici paginarum forma Concilium Romæ iterum impressit, additis in fronte utriusque posterioris editionis verbis. *Index dogmatum, et reformationis: In cædibus Populi Romani.* Hunc eundem errorem animadvertenter prius Fagnanus in cap. *Accepimus de cætat. et qualit. præficien. n. 34*, et postremò clarissimus vir Cardinalis Lanfredinus: in editione enim ejus opera prodita Romæ è typis Hieronymi Mainardi anno 1732 facta collatione cum authenticis actis ipsius Concilii in archivio S. Angeli asservatis, non legitur dicta præpositio A, ut mendosè legitur addita in aliis ferè omnibus editionibus, quæ variis locis tam ante, quam post hanc prodire. Et quidem, rectè perpenso vèro ipsiusmet textus spiritu, statim apparet mendosa impressio A. Concilium enim hic loquitur in casu, quo præsentatio, electio, vel nominatio fiat aliis, quam Episcopo; ac proinde ad præservandum ipsius jurisdictionem, jubet præsentatum electum, vel

nominatum, non aliter confirmandum, vel instituendum, quam prævio Episcopi examine; prout etiam declaratur alio ejusdem Concilii textu c. 9. sess. 25. de reform. non autem loquitur in casu, quo ipsimet Episcopo fiet præsentatio, vel nominatio: tunc enim extra controversiam illæsa remaneret illius jurisdictio, ut consideranti patet.

64. Q. V. *Quid juris circa institutionem corporalem, seu investituram?*

R. 1.º Clericus habens collationem tituli, non potest propria auctoritate apprehendere possessionem beneficii; secus pro merito puniendus est, secundum c. 18. de præb. in 6. Excipe, nisi à Prælato suo accepisset investituram *abusivam* per traditionem, v. g. bireti, clavium etc.; tunc enim liberum habet ingressum ad beneficium: saltè si actu à nullo alio possessore occupatum est, ut passim hic practicatur.—2.º Ad investituram requiritur auctoritas Superioris Ecclesiastici (c. 9. de off. Archid.); secus laici dantes, et Clerici ab eis recipientes investituras excommunicantur, Can. 12. et seq. 16. q. 7. Iste autem Superior Ecclesiasticus de jure communi, vel saltè ex commissione Episcopi, est Archidiaconus (c. 7. 9. de off. Archid.); at de consuetudine est Episcopus, qui per se, vel suos Vicarios, ut Decanos rurales, hanc introductionem facit (c. 28. de præb. in 6.) Quòd si alius Clericus actu possideat, vel detineat beneficium, prius citandus est, et causa summarie cognoscenda (c. 28. de præb. in 6.); nec admittuntur exceptiones, cum plerumque sint malitiosæ, nisi de crimine diffamato, de tituli Canonici defectu, et aliæ similes, quæ in contententi probari possunt.—3.º Modus, seu cæremonia investituræ realis varia est pro varietate locorum; et consequenter consuetudo cujusque loci observanda. Episcopi solent investiri per installationem, Abbates per collationem in sede Abbatiali, Canonici per assignationem loci et sedis in choro et capitulo, Parochi per insignia Parochialia, traditionem clavium, libri rationum etc.—4.º Effectus hujus investituræ sunt iidem, qui acquisitæ possessionis, puta, interdicta possessoria, jus faciendi fructus suos, præsumptio tituli, et conditio præscribendi. Et quidem, quod speciale est, si beneficiatus bona fide cum titulo colorato possideat beneficium, secluso vitio simoniæ et alio simili, per triennium plenè præscribit illud in foro externo et interno, ex reg. 36. *Cancell. de triennali possessore.* Si verò per unum annum pacificè beneficium possideat, impetratio ejus ab altero facta non valet, nisi ostendatur vitium tituli, in supplicatione exprimat nomen, gradus in litteris, nobilitas possessoris, tempus possessionis, causa specifica vitiosi tituli, et tota ista actio intra sex menses usque ad sententiam definitivam in judicio terminetur, reg. 35. *Cancell. de annali possessore.*

Suppletur hic quod addi debuerat ad tit. V. de præb. §. 11. de collat. benef., circa ea, quæ servari debent in collatione beneficiorum per concursum in litteris encyclicis Clem. XI. et Constit. Bened. XIV. *Cum illud* 14. Decem. 1742, in qua insertæ sunt dictæ litteræ, hæc servanda præscribuntur:

1.º Ut Episcopus, habita notitia vacationis beneficii curati, statim in

ea deputet Vicarium cum congrua fructuum assignatione ad curæ onera sustinenda, donec de rectore provideatur.

2.º Ut edicto intimetur concursus, præfigaturque terminus, intra quem tantum coram Cancellario Episcopi, vel alio ab hoc deputato exhibeantur in actis concurrentium requisita. Romæ præfigitur terminus decem dierum.

3.º Ut hæc redigantur in compendium, et ejus copia die concursus tradatur tam Ordinario, quam examineribus, ut hi una cum illo iudicium ferant, nedum super doctrina, sed etiam super vitæ honestate, aliisque concurrentium dolibus ad animarum curam exercendam necessariis.

4.º Ut coadunatis concurrentibus, omnes claudantur in eodem conclavi, unde nemo egredi vel alius quispiam eo ingredi possit, donec conferint intra certum et idem temporis spatium omnibus constitutum, exhibuerintque scripta, et subscripta propria cujusque manu, responsa eorum uno eodemque tempore dictatorum latine exarata, et sermonem seu orationem conscriptam eo idiomate, quod populum haberi solet super textu Evangelii eodem pariter tempore omnibus tradito. Romæ proponuntur resolvendi novem casus.

5.º Ut singula responsa et orationes subscribi debeant ab Ordinario, vel ejus Vicario, examineribus et Cancellario concursus.

6.º Cavetur etiam, ne peracto hoc modo concursu, collataque Ecclesia Parochiali magis idoneo ac digniori, admittatur appellatio, aut a mala relatione examinerum, aut ab irrationabili iudicio Episcopi, nisi intra decem dies a die collationis interponatur; et ne iudex, ad quem possit pronuntiare, nisi secundum acta concursus, ad ipsum clausa, et obsignata transmittenda, vel originalia, vel eorum authentica exempla, confecta à cancellario concursus, et ab altero notario collata coram Vicario, vel alio in Ecclesiastica dignitate constituto, eligendo ab Episcopo, ac subscripta ab examineribus, qui concursui interfuerunt. Et hoc juxta cit. Bened. Const. disertè vetantis posse recipi documenta cujuscumque generis post concursum expiscata; derogando hæc in parte præfatis litteris encyclicis id permittentibus.

7.º Quod si Ordinarius, posthabito uno vel altero ex approbatis, Parochiam contulerit magis idoneo ex informata conscientia, hæc sibi tantum notam causam per litteras familiares indicabit iudici appellationis; qui nec illam revelare, nec postulare poterit, ut ea juridicè probetur. At si eidem Ordinario suspecta sit fides iudicis ad quem, dictam causam aperire teneatur Præfecto Cong. Conc.

8.º Statuitur præterea, ut si sententia iudicis appellationis sit uniformis præelectioni factæ ab Ordinario, non possit ulterius provocari; si verò fuerit contraria, possit præelectus ab Ordinario ad alium appellare: retenta tamen interim Parochiæ possessione. Sed ubi secundus iudex pronuntiaverit, is Parochiam obtinere debeat, cui duæ assistunt sententiæ, ne cum animarum curæ iactura justo longiores sint provocationes.

9.º Ultima cavetur ut semper liceat Episcopo, nulla petita à S. Sede licentia, concursus indicere, et complere pro Parochialibus, aut aliis dig-

nitatibus animarum curam adnexam habentibus; sive vacaverint in mensibus reservatis, sive ex alio capite eidem S. Sedi reservatæ sint; hæc tamen lege, ut si reservatæ tantum sint ratione mensium, eligat magis idoneum, et Dataria significet absque transmissione actorum concursus, nisi ab eadem Dataria requirantur. Si verò reservatæ sint ex alio capite, absteat à ferendo dignioris iudicio, et acta concursus ultrò Dataria exhibeat. Relinquitur tamen Ordinariorum arbitrio familiaribus litteris denuntiare Datario personam magis dignam, eundemque monere, an occulta aliqua, et in actis justè reticita subsit causa, quæ cuipiam obstet ad Parochiam obtinendam.

TITULUS VIII.

DE CONCESSIÖNE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIE NON VACANTIS. ^a

65. *Nota I.* Præbendam tunc vacare, dum destituitur proprietario, vel possessore, aut detentore. Et quidem, si titulus resolutus est, nullusque possidet, vel detinet beneficium, tunc hoc plenè vacat *de jure et facto*. Si verò titulus non est resolutus, et beneficiatus animo, vel corpore, possessionem amisit, beneficium vacat *de facto*, seu quoad possessionem tantum. Si tandem titulus reipsa resolutus est, et beneficiatus retinet possessionem, aut saltè tenentam, beneficium dicitur vacare de jure, sed non de facto.

Nota II. Vacationem induci vel *per sententiam iudicis*, dum is beneficiatum privat beneficio; vel *ipso jure*, dum jus absque facto hominis resolvit titulum. Nunquam autem beneficium vacat ipso jure, nisi in casibus à jure expressis; cujusmodi sunt:—1.º Mors beneficiati, dummodo beneficium in re habitum fuerit in Ecclesia numerata, et interim non sit suppressum, *c. 36. de elect. cap. 10. h. t.*, nam mors omnia solvit; *Nov. 22. c. 20.* At si quis, v. g. ex electione habeat tantum jus ad rem, et interim moriatur, vel ei renuntiet, non dicitur beneficium vacare per mortem, vel renuntiationem electi, sed per decessum prioris beneficiati.—2.º Translatio, *c. 2. et fin. de transl.*—3.º Renuntiatio, *c. 12. de renunc.*—4.º Assumptio status de jure incompatibilis cum beneficio, uti est matrimonium, processio Religiosa, militia terrestris, *c. 1. 5. de Cler. conjug.*—5.º Non promotio ad Sacerdotium intra annum in Parochia (*c. 14. de elect. in 6.*)—6.º Non susceptio consecrationis Episcopalis intra tempus à jure præfixum. (*Trid. sess. 23. c. 2. de reform.*)—7.º Intrusio, vel violenta occupatio alterius beneficii inducit privationem prioris (*c. 18. de præb. in 6.*)—8.º Atr-

^a—Agitur de hac materia in Sexto, et Clementinis. Extravag. Joann. XXII. *h. t.*—In Decreto 8. q. 1. 3. et cap. 10. non furem. 7. qu. 1.—In Trid. sess. 24. c. 19. de refor.

ciora crimina, quibus annexa est privatio beneficiorum, ipso facto et jure incurrenda: ut hæresis, simonia realis, et confidentialis, falsatio litterarum Apostolicæ, persecutio S. R. E. Cardinalium, assassinium, et alia, de quibus suis locis. Porro vacatio per sententiam, et ipso jure inducta multum differunt: nam beneficio privandus per sententiam, ante eam retinet titulum, fructus suos facit, beneficium permutare et resignare potest, et si moriatur ante condemnationem, beneficium vacat per mortem ejus; econtrà, ipso jure privatus beneficio, titulum non retinet, nec fructus facit suos; quia sententia declaratoria criminis retrotrahitur ad tempus delicti, nec beneficium permutare aut resignare potest, nec beneficium vacat per mortem ejus, sed per privationem jure inductam.

66. Q. I. *An beneficium actu non vacans conferri possit?*

R. Negative, c. 1. 2. 3. h. t. etc. In quibus juribus semper excepta manet auctoritas Papæ, cujus solius est conferre beneficium vacatorum. Unde: 1.º Attento jure ordinario, sublata sunt gratiæ expectatiæ et reservationes mentales, dum Papa reservat aliquod beneficium pro certa persona; quam tamen non exprimit, nisi dum confert beneficium actu vacans (Trid. sess. 24. c. 19. de ref.) Unde, ut conferatur beneficium, debet esse vacans de jure, seu resolutio titulo; si quis verò illud adhuc possidet cum titulo colorato, vel detinet, citandus est, et causa summarie cognoscenda (c. 6. h. t. et c. 28. de præb. in 6.); nisi defectus tituli esset notorius, cum in notoriis ordo juris non sit servandus.

2.º Collatio beneficii actu non vacantis, vel tantum vacantis de facto, ipso jure est irrita (c. 3. 4. h. t.); recipiens verò tale beneficium, tanquam intrusus repellendus est ab eo, sine spe illud obtinendi (nisi per Papam dispensetur), et à communione fidelium segregandus (c. 1. h. t. c. 40. num. 7. q. 1.) Hæ tamen pœnæ non stringunt ignorantem, nec eum [cui sola promissio, et non collatio, facta est; cum verba cap. 1. h. t. accipienda sint cum effectu saltè attentato.

3.º Vivens non potest sibi designare successorem jure hæreditario in beneficio (Can. 3. et seqq. 8. q. 1. et c. 1. de præb. Trid. sess. 25. c. 7. de ref.) Nam tales successiones maximè horrent et detestantur Sac. Canones: tum quia per eas Ecclesiis nocetur, quatenus beneficia plerumque in indignos transmittuntur; tum quia ambitiosa cupiditas fovetur, et cura pauperum negligitur, dum opes corraduntur, successori relinquendæ. Si tamen aliqua persona sit spectatæ virtutis, commendari potest, ut beneficiato succedat: quo sensu explicantur Can. 1. 2. 6. et c. 8. q. 1. etc. 12. 13. 14. et c. 7. q. 1. Item auctoritate Papæ dari potest coadjutor cum jure successionis, Can. 17. et seq. 7. q. 1. Trid. loc. cit.

67. Q. II. *An saltè promitti possit beneficium vacaturum, conferendum, cum actu vacaverit?*

R. Licet jure veteri c. 14. h. t. promitti potuerit beneficium vacaturum in genere, seu indeterminatè, tamen jure novo nullum promitti potest, sive determinatum in specie, sive indeterminatum, v. g. *conferam, cum potuero* etc., et talis promissio est invalida: ita Bonifac. VIII. c. 2. *Detestanda* h. t. in 6., determinans, seu amplians Canonem Concilii Later. re-

lati c. 2. h. t. Ratio est, quia per tales promissiones fovetur improba ambitio et cupiditas Clericorum, mortis alienæ obtandæ vel captandæ votum ingeritur, Ecclesiis et Prælati gravamina plurima inferuntur, et generaliter, quia *ejusmodi pactiones sunt odiosæ, et plenæ tristissimi et periculosi eventus*; ob quam rationem etiam jus civile irritat pacta de successione, seu hæreditate viventis (l. fin. C. de pact.) Et licet in d. l. permittantur talia pacta, si is, de cujus successione agitur, consentiat, tamen Sac. Canones non admittunt hanc conditionem *si beneficiatus vivens consenserit*; sed simpliciter et independenter à voluntate beneficiati talia pacta promissoria improbant et irritant, cap. 2. 13. hoc tit. et cap. 2. eodem in 6. Nec promissio ista convalescit abjecto juramento; nam hoc juramentum adversans bonis moribus et bono publico, vimque sacrorum Canonum evacuans nullius est momenti, c. 28. de jurej.

Dices: I. Si promissio beneficii vacaturi tantas deformitates habet, nec Papa promittere poterit beneficium vacaturum; quod falsum est per cap. 4. hoc tit. II. Patroni et collatores sæpe promittere solent beneficium, cum occasio se obtulerit.—R. Ad I. Deformitates istæ non sunt ex natura rei, sed occasionaliter ex malitia hominum, cui obviare voluerunt Sac. Canones. Unde dignitas Papæ, et rarus usus promissionum, et perspecta virtus promissarii evacuant istas deformitates et pericula: secus verò, si promiscuè omnibus indulgeretur promittere beneficia vacatura, Ad II. Talis promissio, cum ex ea nullum jus acquiratur promissario, non est efficax, sed tribuit quamdam spem, quæ sæpe fallit.

68. Q. III. *An valeat receptio Canonici supernumerarii?*

R. 1.º De jure communi valet, modo purè et simpliciter constet, cap. 9. de constit., ubi referuntur quatuor Canonici supernumerarii recepti, neque id à Papa improbat.—2.º Si tali receptioni, vel in continenti, vel ex postfacto adjiciatur pactum de præbenda proximè vacatura, rejecto pacto tanquam inutili, valet receptio: ita Innocent. III. cap. 19. de præbend. subtiliter interpretans Canonem Concilii Later. relatum cap. 2 hoc tit.; quia, in Canonicum *supernumerarium* recipi Canonicis non obviat institutis, et vacaturam expectare præbendam Lateranensi Concilio non est dubium obviare. Id ipsum declaravit S. Congreg. teste Fagnan. in cap. 9. cum M. de const., censens, posse ab Episcopo Cononicos supernumerarios creari; ea tamen conditione, ut ex tali creatione nullum jus quæsitum habeant ad præbendam vacaturam. Ratio est, quia aliud est Canonica, aliud præbenda; nam Canonica est jus spirituale ex receptione ortum conferens stallum et vocem in capitulo: præbenda verò est jus exigendi et percipiendi fructus temporales ratione officii spiritualis. Sed Concilium Later. prohibet solum conferre, vel promittere præbendam vacaturam; non verò receptionem in Canonicum supernumerarium; ergo talis receptio valet, nec vitatur per pactum de præbenda vacatura, quia utile per inutile non vitatur (reg. 37. in 6.)

Dices: cap. 9. de præbend. duo dicuntur: I. Quod Canonico recepto debeatur præbenda proximè vacatura. II. Quod debeatur ex promissione Archiepiscopi Cantuariensis.—R. Ad I. Debetur quidem præbenda,

sed non vi pacti et promissionis, sed vi Canonice receptæ, seu vi connexionis, quam ex dispositione juris Canonica habet eum præbenda: quia non est congruum, ut præbenda careat, qui in Canonicum noscitur esse receptus (cit. cap. 9.): puta si in choro, capitulo et aliis actibus assistat: quæ ratio etiam redditur cap. 10. de præbend. ibi: quia videtur indignum etc. Ad II. Papa promissionem istam, quæ saltè spem tribuit, ibi exagerat, non tamen dicit jus ex illa quæsitum fuisse, sed quare præbenda sit danda, causam insinuat in fine: quia non est congruum etc.—Nec etiam obstat, quod Episcopus conferens Canonicatum habeat intentionem conferendi præbendam proximè vacaturam, cum ex tali intentione nullum jus acquiratur Canonico recepto.

69. Q. IV. An Episcopus delegare possit facultatem conferendi beneficia, ubi vacaverint?

R. Per generalem commissionem potest (c. fin. de off. vicar. in 6.); at delegatio ad conferendum primum beneficium vacaturum reprobatur cap. 11. hoc tit.; quia dat occasionem captandæ mortis alienæ. Idem dic de patrono, qui procuratori committere nequit præsentationem ad beneficium proximè vacaturum, ne fraus fiat Concilio Later. c. 2. h. t.

70. Q. V. Intra quod tempus providendum sit Ecclesiæ vacanti?

R. De jure communi, Ecclesiis cathedralibus et regularibus intra trimestre (cap. 41. de elect.); dignitatibus inferioribus et beneficiis intra semestre, (cap. 12. hoc tit.), nisi beneficia essent juris patronatus laicorum, qui intra quadrimestre præsentare tenentur (c. un. in fin. de jurepatr. in 6.).—Hoc tempus incipit à die habitæ notiæ vacationis, et cessante impedimento, est continuum (cap. 5. hoc tit.) In casu negligentia, quis eam suppleat, vide lib. 1. tit. de supplend. negligent. et tit. de elect. à num. 87.

TITULUS IX.

NE, SEDE VACANTE, ALIQUID INNOVETUR. ^a

71. Nota. Sedem Episcopalem tamdiu vacare, donec litteræ obtentæ confirmationis capitulo præsententur: Extrav. 1. Injunctæ de elect. int. com.; et decisio Rotæ in contrarium in una Burgensi Canonicatus, 1583. die 28. Januar. correctæ est per aliam decisionem ejusdem anni, die 3. Junii. Porrò occasione hujus rubricæ negativæ, quæ habet sensum completum, dubitant DD. an ei prævaleat regula affirmativa: Sede vacante jurisdictio transit ad capitulum. Negat Gloss., Clem. 1. de hæret. v. Capituli, licet etiam in oppositum inclinet; Archid. Felin. et alii volentes capitu-

^a—Agitur de hac materia in Sesto, in Extrav. Joannis XXII et Com. h. t.—In Decreto Can. 38. et seqq. 12. q. 2.—In Trid. sess. 7. c. 10. sess. 23. c. 10. sess. 24. c. 16. de refor.

lum nihil posse, nisi quod expressè in jure concessum est. Afirmat Gloss. in cap. 14. de M. et O. Abb. Reiff. et alii communiter, quorum sententia est verior, dicens: capitulum omnia posse, exceptis iis, quæ ei specialiter sunt prohibita. Nam jura clarè dicunt, sede vacante, jurisdictionem transire in capitulum, idque ob necessitatem et utilitatem Ecclesiæ (cap. 41. et 14. de M. et O. et c. un. eod. in 6. cap. 3. §. Episcopo de temp. Ord. in 6. c. 3. et fin. de suppl. negl. Trid. Sess. 24. cap. 16. de refor.)—Nec obstat cit. rubrica: nam intelligitur de his, quæ innovantur in præjudicium Ecclesiæ et futuri Episcopi, et de his, quæ competunt Episcopo ex speciali commissione juris, vel hominis; item de his, in quibus Episcopus procedit, etiam ut Sedis Apostolicæ delegatus; quo casu à sententia illius appellatur ad Papam; quia Episcopus eo casu licet posset procedere jure ordinario, tamen censetur procedere jure delegato, tanquam digniori.

In Indiis orientalibus, ubi non sunt Canonici et Clerus, qui defunctis Vicariis Apostolicis Episcopali caractere insignitis, procedere possint ad electionem Vicarii capitularis, ex Const. Ben. XIV. 26. Januar. 1753 succedit Vicarius generalis, quem Vicarius Apostolicus carens coadjutore cum futura successione, eligere debet ex Clero seculari, vel regulari; cui sic electo, tanquam delegato Sedis Apostol. Pontifex indulsit exercitium omnium et singularum facultatum vicariis capitularibus competentium, ac earum, quibus utebatur Vicarius Apostolicus Episcopus, (iis exceptis, quæ requirunt characterem Episcopalem, vel non sine sacr. oleorum usu exercentur), donec à S. Sede de novo Vicario Apostol. provideatur: tributa tamen facultate, urgente necessitate, consecrandi calices, patenas atque altaria portatilia; sed cum oleis ab Episcopo benedictis.

De Vicario capitulari vide Elencho II. n. 46. et lib. I. tit. 28. n. 202. **

72. Q. I. Quæ in specie possit Capitulum, sede vacante?

R. Sequentiæ:—1.º Condere leges et statuta pro tota diœcesi.—2.º Cognoscere causas ad forum Episcopi pertinentes; inquire in criminosos; pœnas, et censuras infligere, et ab eis absolvere; uti et causas istas delegare.—3.º Dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio.—4.º Approbare ad curam animarum, instituere in beneficiis, exigere subsidium charitativum, adigere Clericos ad ostendendos titulos suorum beneficiorum.—5.º Assistere matrimoniis, dispensare in denuntiationibus, in petitione debiti conjugalis, observatione festorum et jejuniorum, votis, juramentis, modò non sint reservata; in defectu natalium ad ordines minores, simplicia beneficia; et in similibus casibus, in quibus ob difficilem recursum ad Papam solent dispensare Episcopi.—6.º Dare monialibus licentiam egrediendi ex claustris, ut tenent passim DD. cum Barbosa de offic. et potest. Episcop. par. 3. alleg. 102. n. 28.—Vide additiones infra tit. 35. de statu monachorum circa clausuram, in fine.—7.º Constituere visitatorem idoneum diœcesis pro reformatione morum, ut potior tenet contra Monach. Boer. etc., et colligitur ex c. fin. de suppl. negligent. in 6., ne scil. Archiepiscopus, capitulo negligente, imponat visitatorem.—Nec obstat c. 16. d. 61.; nam ibi refertur factum S. Gregorii constituentis visitatorem: sed capitulo id non

negatur.—8.º Unire beneficia, quod est necessitatis; non verò dissolvere, vel suppressere, quod est species alienationis (*c. 1. h. t.*)—9.º Admittere resignationes beneficiorum, cum et possit destituere invitum. Extrav. *Execrabilis v. ceterum, de præb. int. Constit. Joann. XXII.* Oppositum tenent Flamin. Rebuff. et alii.—10. Ire ad Concilium provinciale per suum vicarium cum voto decisivo; cum alioquin sede plena capitulo competat solum votum consultivum.—11. Cognoscere de crimine hæresis subditorum diæcesanorum, non tamen exemptorum, de quibus judicat Episcopus, ut delegatus Sedis Apost. (*c. 9. de hæret.*)—12. Capitulum metropolitani succedit in jurisdictione Archiepiscopali, cum superioritatem habeat in Ecclesias suffraganeas, ut colligitur ex Extrav. 5. v. *Et quia, de præb.* Denique capitulum potest ea omnia, quæ Episcopus jure ordinario, nisi sint specialiter prohibita. Ratio horum omnium est, quia hæc et similia pertinent ad ordinariam et necessariam jurisdictionem Episcopi; sed hæc transit in capitulum, sede vacante; ut supra ostensum; ergò.

73. Q. II. *Quæ non possit capitulum sede vacante?*

R. Seqq:—1.º Dare dimissorias ad ordines ab extraneo Episcopo recipiendos intra annum vacationis; nisi his, qui aretati sunt ratione beneficii recepti, vel recipiendi; secus punitur pœna interdicti, Trident. S. 7. *cap. 10. de refor.*—2.º Dare licentiam ædificandi novum monasterium, quia in Const. Greg. XIII. incip. *Quoniam*, Episcopalis licentia per modum formæ requiritur; idque de vicario capituli declaravit sac. Congreg. an 1633. die 19. Jan.—3.º Concedere indulgentias, ut verior tenet contra Sylv. Azor. Barbos., quia facultas concedendi indulgentias videtur specialiter attributa dignitati Episcopali (*c. 12. de excess. prælat.*)—4.º Alienare bona immobilia Ecclesiæ, et mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt (*c. 1. h. t.*), nisi specialiter accederet auctoritas Papæ, vel contingeret casus urgentis necessitatis, qui moram non patitur.—5.º Litem inchoare, vel ab Episcopo inchoatam prosegui (*c. fin. h. t.*), quia sede vacante, Ecclesia caret legitimo defensore; nisi Papa ei det administratorem ad effectum agendi. Capitulum verò Ecclesiæ collegiatæ suo prælato destitutæ, si subjectum est Episcopo, cum hujus auctoritate, vel capituli sede vacante, agere potest in judicio. Similiter capitulum quoad bona et jura sua propria, ab Episcopo independentia, in judicio stare potest: uti et feuda ad solum capitulum spectantia conferre; vel si spectent communiter ad Episcopum et capitulum.—6.º Conferre beneficia, quæ ad liberam collationem Episcopi pertinent (*c. 2. h. t. c. un. eod. in 6. et c. 1. de institut. in 6.*), nam talis collatio est donatio, quæ capitulo non permittitur. At si collatio pertineat ad Episcopum et capitulum communiter, mortuo Episcopo, vel suspenso, fieri potest a solo capitulo, servata forma *cap. unic. h. t. in 6.* A fortiori collationes necessariae, seu institutiones sub potestatem capituli cadunt (*c. 1. de institut. in 6.*) Quod si Episcopus ex causa permutationis suscepit resignationem, capitulum conferre potest beneficia resignata, quia collatio est necessaria; at si capitulum suscepit resignationem beneficii liberi, istud conferre nequit; sed collatio reservatur futuro Episcopo, cum non sit necessaria.—7.º Capitulum non admittitur ad elec-

tionem Imperatoris, etsi Archiepiscopus elector fuerit, cum jus hoc eligendi specialiter attributum sit dignitati Archiepiscoporum.—8.º Denique capitulum non potest ea, quæ potest Episcopus, ut Apostolicæ Sedis delegatus: ut visitare et corrigere exemptos (Trid. Sess. 25. *cap. 9. de Regg. Clem. fin. de statu Monach.*); nec ea, quæ competunt Episcopo ex speciali privilegio, vel quæ ejus dignitati sunt alligata. De vicario capituli vide *l. 1. tit. de off. Vicar. à n. 204.*

74. Q. III. *An sede regulari vacante, jurisdictio transeat in Capitulum Regularium?*

R. Affirmativè, ex *c. fin. de Regg. in 6. Clem. 1. Ne in agro §. si quis autem. de statu Monach.* Et quidem, si monasterium pleno jure exemptum est, tota jurisdictio transit ad capitulum, si est subditum Episcopo, jurisdictio manet in Episcopo, et sola potestas disciplinæ regularis in capitulo. Porrò potestas ista exercenda est per unum priorem specialiter electum a capitulo; nisi præcedens prior communiter constitutus fuisset ab Episcopo et capitulo simul (*c. 1. de off. Vicar. in 6.*)

TITULUS X.

DE HIS QUÆ FIUNT A PRÆLATO SINE CONSENSU CAPITULI. ^a

75. *Nota consensum et consilium capituli esse diversa.* Nam ubi requiritur *consensus capituli*, Episcopus non tantum tenetur eum exquirere, sed etiam sequi. At ubi requiritur *consilium*, regulariter tenetur illud exquirere, non tamen sequi, cum consilium non sit obligatorium: *l. 2. §. fin. ff. mandati*, ibi: *nemo ex consilio obligatur*; *c. 7. de arbitr. et can. fin. 13. q. 1.* ubi ex S. Hieron. dicitur: *ubi consilium datur, offerentis arbitrium est; ubi præceptum, necessitas est servientis.* Neque tamen consilium est superfluum, quia per illud consulitur præcipitantiæ prælati, et ex multorum rationibus sæpe prælatus inducitur ad aliquid faciendum, quod, consilio non adhibito, non fecisset. Ceterum, actus, qui fieri debuit eum consilio, sine eo factus, regulariter valet; nisi consilium præcipiatur per modum formæ, ut *c. 52. de elect.*, vel ut prælatus procedat secundum consilium, vel si addatur decretum irritans, vel si ex subjecta materia constet, non esse purum consilium, sed consensum; et si petendum est consilium a superiore, cujus est præstare auctoritatem actui, quo modo clericus sine consilio sui Episcopi non potest in se prorogare jurisdictionem alterius prælati?

76. Q. I. *Quando Episcopus opus habeat consensu capituli?*

R. In omnibus gravioribus et magis arduis negotiis: ita instar regu-

^a—Agitur de hac materia in Decreto *can. 22. et seqq. 12. q. 1. et c. 50. et seqq. 12. q. 2. et 16. q. 7.*—Sparsim Trid. S. 2. c. 6. *de refor.*

læ tenent DD. ex toto *hoc tit.* Hujusmodi negotia sunt: alienare res Ecclesiæ, concedere, vel unire Ecclesiis aliis, aut monasteriis, maximè parochiales, conferre beneficia communiter ad prælatum et capitulum spectantia (c. 1. 2. 3. 6. 8. 9. h. t.) Processus criminales instituere contra aliquem canonicum, Trid. S. 23. c. 6. *de refor.*, ubi forma præscripta observanda jubetur; ut scil. capitulum initio cujuslibet anni duos ex canonicis eligat, qui in tali processu unum votum habeant; si verò uterque ab Episcopo discordaverit, eligatur tertius ab Episcopo et capitulo; et si in hac electione discordaverint, electio tertii devolvatur ad viciniorem Episcopum; et juxta eam partem, cum qua tertius conveniet, articulus causæ finiatur.—Hanc dispositionem Trident. tunc locum habere, quando capitula sunt exempta à jurisdictione ordinaria Episcopi, fertur declarasse S. Congr. conformiter decreto Pauli III. S. 6. c. 4. *de refor.* At si capitulum non sit exemptum, Episcopus sua auctoritate procedet contra singulares personas; imò si totum capitulum, etiam exemptum, deliquit, solus Episcopus procedet, ut iterum declaravit S. Congr., nisi verteretur causa propria Episcopi, in qua judicare nequit: et tunc potestas devolvitur ad superiorem; Engl. n. 4. et alii.—Denique Episcopus, aut alius prælatus opus habet consensu capituli in iis negotiis, in quibus consuevit talis consensus exquiri, vel in quibus Ecclesiæ, aut capituli præjudicium vertitur. Et quamvis sine tali consensu Ecclesiam parochialem convertere nequeat in regularem (can. 73. *si Episcopus* 12. q. 1.); tamen absque consensu capituli monasterio donare potest quinquagesimam, vel centesimam partem, can. 74. *ibid*; quæ constitutio salva manet, ut indicat Inn. III. c. 9. h. t.

77. Q. II. Quando Prælatus opus habeat consilio capituli?

R. In casibus à jure, vel consuetudine expressis: ut in condendis statutis, in institutionibus et destitutionibus Clericorum, eorumque excessibus puniendis; in rerum Ecclesiæ administrationibus, et in casu quo res inferioris Ecclesiæ alienanda est; in convocanda synodo, ceterisque alicujus momenti negotiis (c. 4. 5. h. t.) Expediet autem, ut Episcopus proponat causam maturè à capitularibus ponderandam; si tamen causa esset propria Episcopi, is actui deliberationis non deberet interesse, ne libertas respondendi capitularibus impediatur, Trid. S. 23. c. 6. *de ref.*

Hæc ita de jure communi, quod consuetudo in multis immutavit, cum videamus Episcopos multa per se igere, quæ sine consensu, vel consilio capituli agi non deberent; ut Lambertinus dicat præsentem titulum jam recessisse ab aula. Videtur autem talis consuetudo approbari c. 3. *de consuet.* 6., nisi damnosa esset Ecclesiis; tunc enim corruptela dicenda foret (cap. 4. *de consuetud.*)

TITULUS XI.

DE HIS, QUÆ FIUNT A MAJORI PARTE CAPITULI. *

78. Nota I. Capitulum in præsentem esse collegium Clericorum, qui tanquam membra sub uno Prælato, tanquam capite principali vivunt; uti sunt capitula secularia, et regularia, collegiata, cathedralia, et metropolitana etc. Et quidem, ad capitulumulare soli pertinent Canonici, non verò Pensionarii, nec dignitates, nisi simul sint Canonici; nec Episcopus, seu Prælatus, qui tit. præcedenti contra distinguitur capitulo; nec omnes Canonici vocem habent in Capitulo, sed tantum qui saltè in sacro Subdiaconatus ordine constituti sunt (Trident. sess. 22. c. 4. *de ref.*) Ad capitulum verò regulare pertinent soli professi in Subdiaconatu saltem constituti, nisi regula à Sede Apost. probata plus, vel minus requirat, *ibid.*

Nota II. Substantialia capitulum constituentia esse:—1.º Plures personas, ab initio saltem tres (l. 85. ff. *de V. S.*); et quidem sub uno capite, seu Prælato; aliàs non communitas, sed singularitas esset. Jura autem Capituli conservantur in uno, si ceteri deficerent, quia in uno stat nomen universalitatis (l. 7. *in fin.* ff. *quod cujusque univer.*); imò in muris, et his dirutis, in pavimento remanent jura, nisi communitas supprimatur, seu extingatur. Unde Pontifex monasteria desolata citra causam publicam ab uno Ordine nequit transferre ad alterum, vel alteri usui applicare, cum jura quæsita subditorum sine gravi et publica causa tollere nequeat: ita comm. DD. ex præcepto naturali: *neminem lædere, jus suum cuique tribuere* (§. 3. *Inst. de J. et J.*)—2.º Ad capitulum requiritur ærarium, seu cassa communis, sigillum commune, quo acta capitularia muniantur; syndicus, seu procurator communis pro juribus capituli defendendis.

79. Q. I. Quid juris circa convocationem capituli?

R. 1.º Sede plena, potestas convocandi capitulum est penes Prælatum, cum et ejus sit rem majoris momenti proponere capitulo; at sede vacante, potestas ista competit decano, seu primariæ personæ capituli. (Trid. sess. 25. c. 6. *de ref.*)—2.º Vocandi sunt omnes præsentem, vel non præcùl absentes, secundum dicta *lib. 1. tit. de elect. num. 79.*, in qua convocatione maximè attendenda est consuetudo et statuta particularia, quæ tamen recipiunt interpretationem ex jure communi: v. g. est statutum, ut omnes absentes vocentur, si unus, vel alter non vocetur, actus à ceteris gestus ipso jure erit validus; sicut de jure communi, licet contempti

*—Agitur de hac materia *Can. 2. et. 10. q. 2.* et alibi sparsim, ut de electionibus, alienationibus etc.

agere possint ad ejus rescissionem, nisi specialiter per Sedem Apostolicam confirmaretur statutum contrarium juri communi; cum inferiores condere nequeant statuta adversantia juri Pontificio (*cap. 7. institutionis 25. qu. 2. cap. 9. de M. et O.*)—3.º Tempus celebrando capitulo præfigi potest quodcumque, etiam feriatum, exceptis illis horis, quibus divina officia celebrantur, nisi necessitas urgeret: nam actus capitulares non exercentur cum strepitu, sicut judiciales, qui diebus feriatis prohibentur (*cap. 1. et fin. de ser.*) Locus verò erit solitus, vel alius honestus, in quo omnes conveniant, cum separatim acta à singulis non censeantur acta capituli, et aliud sit capitulum, aliud singulare personæ capituli.

80. Q. II. *Qua forma expediendus sit actus capitularis?*

R. 1.º Proposito negotio, quilibet capitularis mentem suam exprimere debet viva voce, ut appareat etiam sanior pars consentientium, vel dissentientium: nam nonnulli, præsertim juvenes, quos plerumque privatus affectus sursùm deorsùm, in laxitates et exorbitantias trahit, sæpe imprudenter darent suffragia secreta, cum magno dispendio Ecclesiæ et boni communis. Excipe certa negotia, quæ ob specialem causam melius per secreta suffragia expediuntur: ut electiones, maximè apud Regulares (*Trid. sess. 25. c. 6. de reg.*), et alia præsertim odiosa; quo casu commodiàs suffragiis dantur in scripto, ut motiva et rationes suffragantis appareant. In levioribus negotiis fabæ, seu lapilli solent adhiberi.

2.º Facta collatione, prævalet major et sanior pars capituli, modò sit major absolutè quoad omnes, non verò major respectu aliarum partium minorum, etsi tamen medium supersit votum, ut si consentiant sex capitulares ex undecim: ità instar regulæ ex *cap. 1. hoc tit. ibi: Prævalet semper, et suum consequatur effectum, quod à majori et saniori parte capituli fuerit constitutum*; dummodò plusquam tertià pars capituli non sit contempta, cum potestas capitularis resideat saltèm in duabus partibus ex tribus (*l. 3. 4. ff. quod cujusque univer.*)—Hæc regula non est sine suis exceptionibus, ut mox videbitur.

3.º Super actu capitulari erigi solet scriptura, seu instrumentum, quod munitur sigillo communi, et subscriptione, non necessariò omnium, sed juxta consuetudinem duorum, vel trium; nisi aliud specialiter in jure vel statuto caveatur: absentium verò nomina, ob periculum falsitatis, non subscribuntur.

81. Q. III. *In quibus casibus major pars non sufficit ad valorem actus capitularis?*

R. 1.º In electione Papæ, in postulatione concurrente cum electione, in dando coadjutore Episcopo amenti, ubi concurrere debent duæ partes ex tribus, ut suis locis dictum.—2.º Consensus omnium requiritur in admissione Clerici extranei ad suffragandum, transferenda potestate eligendi in compromissarios; in actibus meræ facultatis, et donationibus liberalibus. Nam in his casibus procedit regula 29. in 6: *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.*—3.º Circa bona communia capituli, seu omnium ut universorum, major pars potest aliquid decernere in præjudicium minoris, cum major pars quoad bona communia repræsentet totam com-

munitatem; at quoad bona propria, ut sunt redditus Ecclesiastici cuilibet Canonico assignati, tunc tantum major pars potest aliquid decernere in præjudicium minoris, dum id, de quo agitur, applicandum est eidem Ecclesiæ, seu capitulo, ob ejus necessitatem, aut evidentem utilitatem: ut pro fabrica Ecclesiæ, pro Seminario, ut Ecclesia ista habeat idoneos ministros; vel si id, de quo agitur, applicandum sit operi extraneo necessarii, aut utilibus. Et in hoc sensu procedit *cap. fin. hoc tit.* Nam in his casibus, dum major et sanior pars bono communi consulere volens, aliquid ex abundantibus et superfluis singulorum redditibus detrahendum decernit, valdè rationabiliter agit, et minor pars irrationabiliter contradicit; ergò æquum est, ut prævaleat decretum majoris et sanioris partis. At si id, de quo agitur, applicandum sit operi extraneo, specialiter non necessario, vel utili, major pars nihil potest decernere in præjudicium minoris; sed etiam unus contradicendo impedire potest tale decretum, cum hic procedat *reg. Quod omnes* in 6. Multò minùs circa bona patrimonialia, vel quasi, aliquid decerni potest in præjudicium singulorum (*argum. l. 11. ff. de S. P. R.*), ubi Celsus ait, jus eundi per fundum communem non aliter meum fieri, quam si omnes cedant; cum in re communi potior sit conditio prohibentis (*reg. 56 in 6.*)

82. Q. IV. *An minor pars contradicere possit decreto majoris partis, vel ab eo appellare?*

R. 1.º Contradicere potest, si causam rationabilem afferat, eamque probet coràm Superiore capituli, vel arbitris ad hoc electis (*c. 1 h. t.*); appellare verò non permittitur, nisi decretum vergat in detrimentum Ecclesiæ, aut singulorum capitularium. Quo casu, si appellaverit (non tenetur autem appellare, sed sufficit contradicere, cum acta extrajudicialia non transeat in rem judicatam), id commodi habet, quod non teneantur obedire decreto majoris partis; hoc tamen, non obstante appellatione, executioni mandari potest, sed revocabiliter: quia evicta causa appellationis, decretum et gesta post appellationem revocanda sunt. Si verò decretum non vergat in præjudicium Ecclesiæ et capitularium, sed tertii extranei, contradicenti non admittitur appellatio, sed denuntiatio Evangelica coràm Superiore; ut is peccatum capitularium emendet.—2.º Contradictio expressa requiritur in iis actibus, in quibus tacitus consensus sufficit ad valorem; quia tunc tacens habetur pro consentiente, ex *reg. Qui tacet* in 6.; at in illis actibus, in quibus ad valorem actus requiritur expressus consensus, non requiritur expressa contradictio, ut in electione, alienatione rerum Ecclesiæ etc., quia tacens non habetur pro consentiente, ex *reg. Is qui tacet*, in 6.

83. Q. V. *Quid Episcopus, seu Prælati possit in actu capitulari?*

R. 1.º Episcopus, aut Prælati, regulariter non dat votum in actibus capitularibus; imò si vota sint paria, non potest accessu suo unam partem complere. Nam juxta *Trid. Sess. 25. c. 6. de ref.* Episcopi est capitulum convocare, vota exquirere, et juxta ea concludere; non verò votum dare, nisi simul esset Canonicus, vel nisi aliud haberet consuetudo.—2.º Epis-

copus minorem partem, quæ irrationabiliter et sine causa probata contradicit, cogere potest ad parendum decreto majoris partis, v. g. ut in casu necessitatis aliquid contribuatur pro fabrica Ecclesiæ etc.

TITULUS XII.

UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DIMINUTIONE CONFERANTUR.

84. Rubrica ista habens sensum completum, instar regulæ allegatur, et justissime: tum quia æquum est, ut toto officio et onere ad Clericum transeunte, etiam totum beneficium sine diminutione ad illum transeat; tum ne collatores pro suo suorumque commodo, beneficia gravent et diminuant per *impositionem pensionum*, et *reservationem fructuum*, quod etiam vetat Trid. Sess. 24. c. 13. v. *ad hæc de ref.* Sed quia nulla regula sine exceptione, ideo:

85. Q. I. *An, et quis imponere possit beneficiis pensionem, seu jus ad certam portionem reddituum?*

R. 1.º Papa non tantum beneficiis inferioribus, sed etiam cathedralibus imponere potest pensionem perpetuam ex juxta causa, cum habeat plenam potestatem disponendi de beneficiis; et similiter reservare fructus beneficiorum vacantium (c. 2. de præb. in 6. Clem. 4. ut lit. pend.)—2.º Episcopus ex justa causa imponere potest pensionem temporalem, non verò perpetuam, sicut Papa (c. 21. et 30. de præb.)

Ex Constit. Bened. XIV. In sublimi 29. Aug. 1741, Resignationes beneficiorum cum reservatione pensionis et pacto eam cassandi per anticipatas vel anticipandas solutiones, annullantur; additurque pœna privationis beneficii, inhabilitatis ad alia assequenda, et etiam restitutionis perceptæ pecuniæ pro ejusdem pensionis cassatione; cassationesque, et extensiones pensionum irritantur intra sex menses à capta beneficii possessione; ac etiam cassationes commodi eas exigendi factæ intra sex menses à capta possessione.

86. Q. II. *Cui constitui possit pensio?*

R. 1.º Clerico saltè prima tonsura insignito, non conjugato, non bigamo, non excommunicato, aut suspenso, non irregulari (ex stylo Curia; sed teste Garcia, oppositum declaravit S. Congr. in Cremonens.) non illegitimo, nisi dispensatus sit ad primam tonsuram. Quia verò pensio non est beneficium propriè (c. 4. de præb. in 6.), non requiruntur in pensionario 14 anni, sed sufficit ætas supra septennium apta ad suscipiendam primam tonsuram.—2.º Pensionarius obligatur recitare horas Canonicas; secus omittendo, pro rata non facit pensionem suam. Et similiter pro rata tenetur ad collectas, subsidium charitativum et similia onera: non tamen tenetur deferre habitum, et tonsuram clericalem, ex Constitut. 92 Sixti V. Cum sacrosanctam correctoria Const. Pii V 71, nisi pensio excedat

summam 60 ducatorum auri de camera.—3.º Laicus ex solius Papæ licentia percipere potest pensionem temporalem; quia jus exigendi fructus nemo alius separare potest à titulo spiritualis officii. Hac autem separatione facta, pensio, utpote jus temporale, citra simoniam vendi, aut redimi potest.—Vide notata supra.

87. Q. III. *Qua forma pensio constituatur?*

R. 1.º *Ex justa causa*, v. g. ob bonum pacis et concordia inter litigantes; ob merita vel ministerium Ecclesiæ exhibitum; ob sustentationem Clerici, qui causa senii vel infirmitatis renuntiaverit beneficio; pro subsidio pauperum scholarium, captivorum, egentium etc.—2.º Pensiones istæ debent esse *moderatae*: et ideo Episcopatus qui mille, Canonicatus et parochiæ quæ centum, et beneficia simplicia quæ 24 ducatorum summam annuam non excedunt, non debent gravari pensionibus (Trid. sess. 24. c. 13. de ref.); quia non debet beneficiato sustentatio surripi, et discooperiri unum altare, ut cooperiatur alterum. Quod si beneficium gravatum est una pensione, impetratio Papalis ad alteram censetur subreptitia; nisi prioris mentionem faciat; quia Papa non censetur velle bis gravare.—3.º Exquirendus est consensus beneficiati, qui sufficit tacitus; uti et patroni, si beneficium est patronatum, saltè pro eo casu, quo ipsum beneficium gravatur. Papa his solemnitatibus non ligatur. Ut tamen licite pensionem imponat, requiritur juxta causa; secus non tam dispensaret, quam dissiparet bona Ecclesiastica.

88. Q. IV. *An fieri possit translatio pensionum ab una in aliam personam?*

R. Potest de solius Papæ licentia. Nam talis translatio est extinctio veteris pensionis, et constitutio novæ in vitam translatarii; quod fieri nequit, nisi vi indulti Apostolici, et coram exequutore Canonico cathedrali, vel persona in dignitate constituta. Gare. Flamin. etc. Indulta ejusmodi translationum revocata sunt à Pio V. Constit. Sacrosanctum, ita ut potestas transferendi deinceps non concedatur, nisi S. R. E. Cardinalibus; et ex privilegio Sixti V. Militibus Lauretanis. Fieri autem potest hæc translatio, etiam in articulo mortis, non obstante reg. Cancell. de viginti; non tamen per testamentum, ut decidit Rota in Placentina pensionis 1602. 17. Jun.

Quicumque alii pensionarii transferre nequeunt pensiones, nisi ex speciali indulto S. Sedis, toties quoties concedi solito familiaribus Papæ et conclavistis. Circa formam hujusmodi translationis servandam, inspicendus est tenor indulti, in quo semper poni consuevit clausula: *Servata tamen forma Constitut. Innoc. XI super translationibus pensionum editæ.* relatæ à Card. de Luca post tractatum de pensionibus, ad ornatum Constit. Innoc. XI. de non transferendis pensionibus ultra medietatem illarum.

89. Q. V. *Quomodo extinguatur pensio?*

R. 1.º Si pensio imposita est beneficiato, morte illius; si verò beneficio, morte pensionarii.—2.º Matrimonio contracto à pensionario, nisi adesset dispensatio Papæ, vel pensio esset laicalis.—3.º Professione religiosa.—4.º Militia assumpta; etsi non pugnaverit. Sac. Congr. in Nicens.

19. Dec. 1648.— Et novissimè in *Ulixboncn.* orientalis pensionis 23 Novemb. 1737. ut in fol. ejusd. diei in Thesaur. resol. Cong. Conc., ubi eminentissimus Cavalchini, tunc secretarius plura eruditissimè de more in hac eadem facti specie cumulat; etiamsi agatur de militia custodia corporis Pontificis equitum levis armaturæ, ut ibidem decisum fuisse refert ab eadem Sac. Cong. 7 Decemb. 1720."—5.º Remissione pensionis in perpetuum.—6.º Promotione ad Episcopatum ex stylo Curie; nisi Episcopatus esset titularis, vel Cardinalitius.

Pensio annexa officio spirituali citra simoniam redimi pecunia non potest: imò probabilius nec pensio mixta, quæ datur Clerico; non tamen ob aliquod ministerium spirituale. Nam beneficiatus, nisi obtenta licentia Papæ, non habet potestatem extinguendi priorem pensionem, et taxandi certam summam in locum pensionis succedentem. Plura de his vide in García, Flamin. et aliis.

90. Q. VI. Quid Episcopus possit circa reservationem fructuum?

R. 1.º Episcopus non potest differre collationem beneficiorum, ut ipse intermedios fructus percipiat (*arg. cap. 30. §. fin. de præb.*); sed fructus isti asservandi sunt successoribus; nisi pars aliqua eorum impendi deberet fabricæ Ecclesiæ (*cap. 4. in fin. de offic. Ord.*) Insuper prohibetur ei, ne ex beneficio conferendo aliquam partem fructuum sibi, vel suis amicis reservet (*c. un. h. t.*), quia hic ex pacto daretur spirituale pro temporali.—2.º In casu necessitatis potest Episcopus redditus vacantis beneficii reservare, v. g. ad exsolvenda debita nomine Ecclesiæ contracta, ad fabricam Ecclesiæ, modo beneficiorum sit abundans; talisque reservatio aliquorum fructuum fiat ante, vel in ipsa collatione beneficii. Ita com. cum S. D. 2. 2. *quæst. 100, a. 4. in fin.*; nam quod in jure est illicitum, necessitas facit licitum, ex *reg. 4. in antiq.* At pro sua, vel capitulari mensa tales fructus non potest applicare, *Clem. 2. de reb. Eccl. non al. et c. 32. de V. S.*, ubi id tribuitur privilegio Apostolico, ne scilicet Episcopus cum capitulo auctorizet suum proprium factum.

TITULUS XIII.

DE REBUS ECCLESIE ALIENANDIS, VEL NON. ^a

91. Nota. I. Res Ecclesiæ alias esse corporales, quæ sensu corporeo tangi possunt, ut fundi, pecunia; alias incorporales, quæ solo intellectu

^a—Agitur de hac materia in Sexto, Clementinis, et Extrav. com. h. t.—In Decreto 10. *quæst. 2. et 12. q. 2. et 16. quæst. 6. etc. id constituimus 17. q. 4.*—In Trident. Sess. 22. c. 11. et Sess. 25. c. 11. *de reform.*—Nov. 7. 40. 46. 120. et l. 14. cum *seqq. C. de Sac. Eccl.* Item argumento ducto a minoribus in Pandectis *lib. 27. tit. 9.*—In Codice *lib. 5. tit. 71. 72. 73.*

percipiuntur, ut jura.—Alias immobiles, quæ loco moveri nequeunt, vel naturaliter, ut fundi, vel civiliter, quæ licet ex natura sua moveri possint, tamen quia destinatae sunt ad perpetuum ornamentum, seu utilitatem rei immobilis, accessorie dicuntur immoviles, ut portæ, fenestræ etc. (*l. 13. §. final. de action. empt.*); alias mobiles, quæ de loco moveri possunt. Jura et actiones sequuntur conditionem rei, cui inhærent; ac proinde immobilibus et mobilibus accensentur.—Res immobiles, vel sunt magni momenti, seu magnæ utilitatis; vel exigui momenti, seu parvæ utilitatis. De quo, cum jure definitum non sit, prudens judex arbitrabitur secundum circumstantias locorum et temporum.—Similiter res mobiles, vel sunt fungibiles, quæ uno usu consumuntur, et servando servari non possunt, ut frumentum, vinum, oleum, quibus etiam pecunia accensetur; vel sunt servabiles, seu non fungibiles, quæ servando servari possunt: et hæc vel pretiosæ, ut monilia, vasa aurea etc., vel non pretiosæ, ut communis alia suppellex. Quantum valor requiratur, ut res dicatur pretiosa, non conveniunt DD.: alii 100, alii 25, alii 20 aureorum valorem assignant; sed in hoc maxime attendi debet praxis et consuetudo locorum.— Vide infra post n. 92. —Ex rebus Ecclesiæ, aliæ sunt profanæ, quæ sunt juris humani, et intra commercium, ut fundi, prædia, animalia, servi etc.; aliæ sacræ, et religiosæ, quæ sunt juris divini, ob specialem deputationem ad cultum divinum: atque ita extra commercium humanum, ut templa, altaria, calices etc. (*§. 7. Inst. R. D.*) In certis tamen casibus alienari possunt; dummodo labes simoniæ evitetur.

Nota II. quod alienatio strictè sumpta sit actus, quo dominium plenum, aut saltè directum rei in alterum transfertur, ut venditio, donatio, permutatio (*l. 67. pr. ff. de V. S.*) Alienatio latè accepta est: actus, quo jus quodcumque rei in alterum transfertur, ut dominium utile, usufructus, servitus, etc.; et in hoc secundo sensu hic alienationem accipi, infra dicitur.

Agetur autem hic:—1.º De rebus alienari permissis, vel prohibitis.—2.º De modis.—3.º De forma.—4.º De effectu alienationum: et ultimò de pænis malè alienantium.

92. Q. I. Quæ res Ecclesiarum alienari sint permisæ?

R. Id pendere ex praxi et consuetudine locorum, cum regula à Jure definita non sit. In specie autem alienari possunt:—1.º Res mobiles non pretiosæ, et quæ servando servari non possunt, ut poma, oleum, etc.—2.º Res inutiles, et multò magis si damnosæ sint, ut servi fugitivi.—3.º Bona ab antiquo in feudum, vel emphyteusim dari solita: quæ si redeant ad Ecclesiam, iterùm hoc modo obligari possunt (*c. fin. de feud.*)—4.º Pecunia, quæ regulariter rebus fungibilibus accensetur (*§. 2. Inde usufr.*)—5.º Bona etiam immobilia donata, vel legata Regularibus ad ea possidenda incapibus; nam tunc alienatio est necessaria necessitate juris. Pretium verò ex iis alienatis perceptum, convertendum est in utilitatem monasterii; sicut accidit apud FF. Minores S. Francisci.—6.º Terrullæ, et aliæ res immobiles exigui valoris et parvæ utilitatis, *Can. 35. terrullas 12. q. 2.*, cui Canon non fuisse derogatum per Extr. *Ambitosæ h. t. int. com. nec per Trid. S. 22. c. 11. de refor.* declaravit S. Congr. Conc. teste Fagn. in c. 5.

nulli h. t. à n. 24. Ratio est, quia Prælati permittitur donatio rei modicæ (c. 3. *de donat.*), licet aliàs donatio generaliter sit eis interdicta; ergo et alienatio rei modicæ et parvæ utilitatis. ut jura ista optimè interpretatur praxis et consuetudo. Porrò res istas alienabilis potest licitè Prælati alienare, licet fecerit juramentum de non alienando; cum ta e juramentum in materia juris emissum, interpretationem ex jure recipiat, ut intelligatur de non alienando tunc, quando jus alienationem prohibet (c. 24. 25. *de jurejur.*)

Hæc eadem facultas, ex decreto Cong. Conc. 17. Novemb. 1703 relato à Card. Petra in commentar. ad cons. V. Pauli II. tit. 19. n. 70, competit etiam Abbatibus verè nullius: non verò aliis Superioribus regularibus, etiam majoribus, ex decret. Cong. Episc. in *Tropejen.* alienat. 11. Januar. 1692. à Monacelli in formul. fori Eccles. tit. 5. formul. 45. n. 28; quin in hujusmodi rerum exiguarum alienatione indigeant licentia et decreto Ordinarii, ut firmat etiam Bened. XIV. Instit. Eccles. 69. Res verò exiguæ, vel modici valoris, ex decreto d. Congreg. Episc. 22. Martii 1711 relato ab eodem Petra loc. cit. num. 62, ex stylo Curie dicuntur, quæ non excedunt summam 25 scutorum aureorum, licet Congr. Conc. testo Fagn. in c. *Nulli hoc eod. tit.*, usque ad an. 1613 duxerit, nihil circa hanc valoris summam statuere, sed deducendam esse ex jure communi. Nec ultra dictam summam suffragatur consuetudo, ut ex aliis ejusd. Cong. Conc. decretis, relatis à d. Petra n. 63, à quo solidè reprobatur abusus et dolus, quo res magni valoris per plures alienationes modicas diversis vicibus concedi posse ab Episcopis aliqui dictitarunt, cum id fieret in fraudem legis."

93. Q. II. *Quæ res Ecclesiarum alienare sint prohibita, putà sine solemnitatibus à jure requisitis?*

R. Omnes res immobiles magni momenti, et mobiles pretiosæ, quæ immobilibus æquiparantur: ita Impp. Leo, et Anthemius, Justin. Nov. 7, 46, 120 et lib. 21. cum auth. *hoc jus c. de Sac. Eccl.*; quæ prohibitio multis Canonice sanctionibus firmata est *Can. 19 et seq. 12. q. 2. c. 1, 7, 3, de his, quæ à Præl. et per plura capitula hoc tit. et Trident. Sess. 22. c. 11 d^o refor.*, et per plures speciales Sedis Apost. constitutiones. Cujus prohibitionis causa est necessitas et utilitas Ecclesiarum, ne, patrimonio earum consumpto, ministri egeant, cultus divinus minuatur; et tandem ipsæ Ecclesiæ pereant.

In specie alienari prohibentur:—1.º Oppida, castra, villæ, prædia, et similia bona, quæ radicem habent.—2.º Vasa aurea, argentea, ususfructus longi temporis, census annui, reliquæ insignes Sanctorum: ut totum corpus, caput, brachium etc.; Bibliothecæ: unus tamen, vel alter liber (nisi esset specialiter rarus et utilis, non facile acquisibilis) alienari posset.—3.º Actiones rerum immobilium, vel pretiosarum, quarum conditionem sequuntur.—4.º Pecunia data cum conditione, ne alienetur, sed instar thesauri asservetur; vel data, aut ex venditione rerum redacta in eum finem, ut res immobilis, vel mobilis pretiosa ematur.—5.º Pecunia in dotem Ecclesiæ, et sustentationem ministrorum data, ut ex censu illius

vivant; cum talis pecunia æquiparetur fundo ad sustentationem perpetuam destinato. Idem dic de pecunia pro annuis foundationibus, et oneribus Misarum et similibus destinata: nam sicut sustentatio pro ministris debet esse perpetua, ita pecunia censu, vel aliis licitis usuris fructificans, perpetua sit oportet. Quo in genere potissimam stringuntur Prælati Ecclesiarum et monasteriorum, quæ fundis carent, et ex solis annuis censibus sustentantur: ita hæc omnia deducuntur ex cap. 5. *hoc tit. Extrav. Ambitosæ eod. int. com.*, ubi generaliter prohibetur alienatio honorum Ecclesiæ, ex quibus pendet ejus sustentatio.

94. Q. III. *Quibus modis censeantur res Ecclesiæ alienari?*

R. 1.º Omnibus illis modis, quibus res, seu patrimonium Ecclesiæ diminuitur. Cujusmodi sunt: donatio, venditio permutatio, hypothecatio specialis in certa re, concessio feudi, aut emphyteusis, locatio ultra triennium, contitutio servitutis realis, vel personalis, seu ususfructus, cessio litis, vel actionis, transactio, vel compromissum, vi quorum sequeretur alienatio rei immobilis, seu mobilis pretiosæ; unio Ecclesiarum, translatio honorum vel reddituum ab una Ecclesia ad alteram, vel ab uno monasterio ad aliud.

Locatio ultra triennium facta, est nulla, etiam pro triennio ex veteri sententia; si verò ex fundo locato percipiuntur fructus quolibet tantum biennio, aut triennio, locatio fieri potest etiam ad sexennium, vel novennium, cum Extravag. *Ambitosæ* solum respiciat fructum triennem, non temporis spatium: Fagn. in cap. *Nulli hoc eod. tit. n. 43.*

Denique omnis *conditio*; quo nomine varii varia intellexerunt, ut refertur in scholio cap. 5. *h. t.*; sed probabilius nomine *conditionis* venit hic omne pactum, quo citra translationem dominii directi, vel utilis res gravantur in præjudicium Ecclesiæ: ut concessio usus, servitutis, juris ligandi, venandi etc.; nam in jure conditio frequenter accipitur pro pacto: *l. 76. ff. pro socio, ibi mecum coisti ea conditione, l. 7. C. de pact. l. 6. §. fin. ff. de contrah. empt.*

Non est tamen prohibitum arbores nocivas eradicare, alias subrogando in aptiori loco, ex Decreto Cong. Conc. 29. Jul. 1684. relato à Petra loc. mox cit. sect. 2. num. 45.; imò Passerin *de statu hominum* tom 1. quæs. 185. art. 7. num. 340. tenet arbores licitè incidi posse, si materia sit parva, et fundus notabiliter non deterioretur, ex *Rot. decis. 553. part. 2. recent.*

2.º Hypothecatio generalis omnium rerum Ecclesiæ non videtur prohibita; adeoque urgente justa causa, Prælati absque solemnitatibus Canonice poterit bona Ecclesiæ subijcere hypothecæ generali, v. g. ad firmandum contractum; nam cap. 5. *hoc tit.* exprimitur sola hypotheca specialis; ergo generalis videtur permissa, cum in illa, et non in ista sit periculum alienationis. Excipe casum tantæ quantitatis, ut non esset spes bona Ecclesiæ redimendi; Abb. Covar. Fagn. Schmalz. n. 20. cum citt.

3.º Repudiatio hæreditatis delatæ, vel legati relictæ Ecclesiæ, valide fit à Prælato sine solemnitatibus canonicis; et consequenter non continetur sub dictis modis alienandi: ita Abb. Jason. Schmalz. Reiff. *tit. de his,*

quæ à Præl. à n. 35. cum glossa *Can. fin. 16. q. 6. meliorem*, contra Lamb. Pichler, et alios ex integro negantes; et contra Azor. Engl. Schmier, et alios, qui affirmant repudiationem hæreditatis esse validam, sed repudiationem legati invalidam esse contendunt.—*Prob. 1.ª pars.* Ideo repudiatio hæreditatis non esset valida, quia est alienatio rerum, seu juris Ecclesiæ juxta præsentem rubricam; sed non est alienatio rerum, seu juris Ecclesiæ nam *quæ occasione acquirendi non utitur, non intelligitur alienare, veluti qui hæreditatem omittit* (l. 28. pr. ff. de V. S.); ergò. Tum quia alienare est deperdere, seu res in patrimonio quæsitam diminuere (l. 1. in fin. et seqq. maximè l. 6. §. 2. ff. quæ in fraud. creditor.); sed repudiatio hæreditatem, non deperdit aliquid de patrimonio Ecclesiæ, cum jus hæreditatis ante aditionem non sit in bonis hæredis, l. 5. §. 13. ff. de donat. int. V. et U., ubi ratio additur: *neque enim pauperior sit, qui non acquirit hæreditatem, sed qui de patrimonio suo deposuit*; et l. 23 pr. ff. de acq. poss. Ictus. ait: *cum hæredes instituti sumus, adita hæreditate, omnia jura ad nos transeunt*: ergò Prælatus repudiatio hæreditatem non alienat bona Ecclesiæ, et cons. validè operatur.—*Prob. 2.ª pars.* Ideo repudiatio legati non valeret, quia legatum à morte testatoris, et adita hæreditate, statim transit in dominium legatarii, per l. 77. §. 3. et l. 80. ff. de legat. 2.; sed non transit absolute, sed tantum conditionate, si legatarius legatum non repudiaverit, sed acceptaverit, ut patet ex his l. citt., et clarius ex l. 38. §. 1. ff. de legatione 1. l. 86. §. 2. eod. ubi Ictus. ait: *cum tibi servus legatur, et ipsius servi status, et omnium, quæ personam ejus attingunt, in suspensio est: nam si legatarius repulerit legatum, numquam ejus fuisse videbitur; si non repulerit, ex die aditæ hæreditatis ejus intelligitur*; ergò repudiatio legati valet, cum non transiverit in dominium absolutum Ecclesiæ: ita Prælatus, licet non acquisiverit, tamen patrimonium Ecclesiæ non dimittit, sed non alienavit. Idem docet Ictus. l. 5. §. 14. de donat. int. V. et U.—*Confir.* utraque pars, ex l. 80. ff. de V. O. et l. 12. ff. de reb. dub.: in dubio standum est pro valore actus, ut potius valeat, quam pereat; sed controversia ista est dubia, ergò. Ceterum repudiatio ista, si fiat à Prælato sine justa causa, est illicita. Prælatusque peccans contra officium suum, quo obligatur bonum Ecclesiæ quærere, tenetur ei ad compensationem damni illati (c. *Quicumque* 13. q. 4.); si verò excussus Prælatus non sit solvendo, Ecclesiæ competit aliud remedium restitutionis in integrum, sicut minori læso per repudiationem hæreditatis (l. 24. §. 2. ff. de Minor.).

Obj. I. Ecclesia ex institutione hæredis, vel ex relicto legato habet jus quæsitum; sed Prælatus repudiare et alienare nequit jura quæsitam Ecclesiæ, nisi cum debitis solemnitatibus (c. 5. h. t.); ergò.—II. In h. t. alienatio accipitur latissime; sed repudiatio hæreditatis, aut legati continetur sub alienatione latissime accepta, l. 5. §. 8. ff. de reb. eor., ubi Ulp. ait: *fundum autem legatum repudiare pupillus sine prætoris auctoritate non potest: esse enim et hanc alienationem, cum res sit pupilli, nemo dubitat.*

R. *Ad I. D. m.* Habet jus quæsitum absolute, *N. m.* Conditionate, si Prælatus nomine Ecclesiæ acceptaverit, *C. m.*; cum jus istud actu non sit in patrimonio Ecclesiæ, validè repudiatur, seu non acquiritur; non tamen

alienatur.—*Ad II.* Alienatio hic accipitur latissime; attamen proprie pro diminutione rerum Ecclesiæ; hæreditas verò ante aditionem, et legatum ante agnitionem, seu acceptationem, necdum est res Ecclesiæ; ergò repudiando non alienatur. *Ad prob.* In pupillo id speciale est, quod sine prætoris auctoritate hæreditatem, aut legatum repudiare non possit: at minor validè repudiat; si tamen læsus est, re integra salvum habet beneficium restitutionis in integrum (l. 24. §. 2. ff. de Minor. l. fin. C. de repudiand. hæred.) Ecclesia autem fungitur jure minoris (c. 1. de in integr. rest.), non pupilli, nisi sit viduata. Cetera, quæ hic objici solent, ex dictis manent soluta, ut *Can. 52. et 66. caus. 12. q. 2. et Can. 45. 46. q. 6. c. 4. 5. hoc. tit. Reg. 76 in 6. et l. 49. ff. de V. S. ibi: æquè. l. qui actionem. ff. de R. J. et l. 77. §. 3. et l. 80. ff. de legat. 2. et l. à Titio ff. de furtis. ibi: ea quæ legantur, et l. 23. C. de SS. Eccl. l. 1. et seqq. ff. de pollicitat.*

95. Q. IV. *Qua forma res Ecclesiæ alienari possint?*

R. Sex requisita copulative esse necessaria, et sunt:

1.º *Justa causa*,—vel *urgentis necessitatis*, cui aliter succurri nequit: ut si Ecclesia reparatione, vel paramentis necessariis indigeat, vel aliter ære alieno se liberare non possit;—vel *evidentis utilitatis*, cum pro re minus utili magis utilis acquiri valeat;—vel *pietatis*, ut pro redemptione captivorum, pro necessitatibus pauperum, ne fame pereant, pro bello sacro, laxandis cæmeterii spatiis etc.;—vel *incommoditatis*, ut si res, v. g. ager, vinea, sylvæ ob distantiam, vel aliud impedimentum sit Ecclesiæ inutilis, aut damnosa, eo quod plus in eam impendi debeat, quam fructificet: quæ causa refertur ad causam utilitatis. Ità hæ causæ insinuantur c. 1. h. t. in 6. Can. 45. 46. 52. 70. caus. 12. q. 2. etc. Sufficit autem causa de præsentibus existens; licet postea per accidens causa ista cesset, v. g. major utilitas, modò sit causa vera legitime probata; sola verò existimata causa non videtur sufficere, ut docet Nayar. et alii donformiter c. 1. h. t. in 6. et Clem. 1. h. t.

2.º *Tractatus capitularis*, in quo Prælatus cum capitulo legitime convocato deliberat, an expediens sit alienatio (c. 1. h. t. in 6.) Si verò Ecclesia capitulo careat, sufficit quòd rector Ecclesiæ consulat Episcopum, ejusque licentiam obtineat ad alienationem, modò cetera necessaria non desint.

3.º *Consensus capituli capitulariter datus* (c. 1. de his, quæ à Prælato); etiam si Episcopus nomine suo alienet rem inferioris Ecclesiæ (Clem. 2. hoc. tit.), excepto casu cap. 7. eod., ubi solius Episcopi consensus ad donandas Ecclesiæ alteri decimas, quas laicus ante Conc. Later. acceptas, non vult propriæ Ecclesiæ restituere. At si Rector Ecclesiæ, vel Prælatus Ecclesiæ collegiatæ nomine suo vult alienare, non requiritur consensus capituli cathedralis, sed tantum consensus Episcopi; nam eo caso Episcopus non alienat, sed alienationi consensum præstat. Porrò consensus capituli debet esse expressus; nec sufficit tacitus, saltè ad alienationem perpetuam et magni momenti, c. 1. de his, quæ à Prælato, ubi irrita dicitur alienatio absque collaudatione et subscriptione Clericorum.—Nec obstat cap. 2. eod. ibi: *conventu sciente, et non contradicente*; nam sermo est de

donatione. seu temporali concessione *decimæ* ad certum tempus; vel potius, ut explicat Gonz., nomine *decimæ* venit ibi ipsum beneficium Ecclesiasticum, cujus præsentatio pertinebat ad Abbatissam et conventum; et ita præsentatio data magistro N., sciente et non contradicente conventu, subsistit: secus, si facta est conventu ignorante, aut contradicente, prævalet ei altera præsentatio de consensu conventus facta magistro H. Sufficit autem consensus capituli per ratihibitionem datus (*cap. 3. de his, quæ à Prælato, et reg. 10. in 6.*), ut hic locum non habeat regula 18, eod.; nam consensus capituli non auctorizat alienationem, sed ei consentit, quod obtinetur, sive antè, sive post per ratificationem consensus capituli præstetur.

4.º *Subscriptio capituli*, quæ necessaria est ad substantiam alienationis, et non tantum ad probationem (*c. 1. de his, quæ à Prælato et c. 8. eod.*) An verò omnes capitulares, an solum aliqui ex eis subscribere debeant, locorum consuetudo attendenda est. Et hic est specialis casus, in quo ad formam contractus scriptura requiritur.

5.º *Auctoritas superioris*, cui Ecclesia subjecta est, uti sunt Episcopus, capitulum, sede vacante, ejusque vicarius; non verò vicarius Episcopi, Prælati plenissime cum clero et populo exemptus, et Papa in Ecclesiis exemptis. Item, si Ecclesia regularis exempta habet suum provincialem, aut Generalem, ejus auctoritas sufficit absque auctoritate Episcopi. Ita Can. 41. *Abbatibus* 12. q. 1. *auth. hoc jus porrectum.*—Cod. de Sac. Eccl.

Vide additionem hoc eod. tit. post n. 92. "

At consensus patroni, aut principis secularis per se non requiritur; nisi bona et feuda Ecclesiæ ea conditioni data sint, ne sine consensu Principis alienentur, ut in Imperio, Austria et Boemia observatur, factis super hoc concordatis.

6.º Denique requiritur *consensus Sedis Apostolicæ*, ex Const. Greg. X. cap. 2. h. 1. in 6., et Pauli II. Extrav. *Ambitiosæ* eod. int. com. Et quidem ad omnem alienationem, *præterquam in casibus à jure permissis*: cujusmodi sunt, locatio infra triennium, infeudatio et emphyteuticatio ab antiquo fieri solita, alienatio necessaria necessitate juris; sicut professi S. J. et FF. Minores necessitantur alienare bona immobilia, casus magnæ et urgentis necessitatis, quæ moram non patitur pro recursu ad Sedem Apost.; nam necessitas non habet legem (*reg. 4. in antiq.*)

Has omnes solemnitates observare tenentur etiam Regulares, ut patet ex cit. Extrav. *Ambitiosæ*, et speciali S. Congr. decreto jussu Urbani VIII. edito 7 Sept. 1624. incip. S. *Congregatione Cardd. etc.* cujus tenor refertur in exemplaribus Trid. S. 25. *post c. 11. de refor.* Ft hæc sunt requisiti ad formam alienationis rerum Ecclesiæ, quorum uno deficiente, alienatio rerum alienari prohibitarum de jure communi non subsistit.

His tamen non ligatur Papæ extraordinaria potestas, cum Papa de jure supra jus possit dispensare (*c. 4. de concess. præb.*) Unde si Papa dispensativè ex justa causa (secus dispensatio esset illicita) concedat potestatem alienandi, non opus erit tractatu, consensu et subscriptione capituli, nec

auctoritate immediati Prælati; *qui habet verbum superioris, non opus habet verbo inferioris*, ut ait Bald. l. 2. C. *quando decreto opus non est.*

96. Q. V. *Quid consuetudo possit circa alienationes rerum Ecclesiæ?*

R. 1.º Consuetudine abrogari possunt solemnitates canonicæ seorsim, hæc vel illa, cum sint juris humani, non tamen omnes simul; et multò minus sine justa causa, quia talis consuetudo esset irrationabilis, et gravamen Ecclesiis afferret.

2.º An Extravag. *Ambitiosæ h. t.* ubique recepta sit, vel in certis locis consuetudine abrogata ex toto, vel ex parte, sub iudice lis est. Nam Quaranta, Piaseo. Fachin. et alii dicunt eam esse integraliter receptam per totum orbem; Cajet. Zyp. Sarmient. et alii dicunt non esse ubique receptam; imò nullibi extra Italiam, teste Zypæo; Navar. Vallens. et alii dicunt eam receptam esse quoad principalem dispositionem, non verò quoad pœuas; Sayrus, Donatus, Reiff. Engl. König, et alii dicunt consulendam esse praxim et consuetudinem, vi cujus Episcopi Germaniæ et Prælati inferiores sine recursu ad Papam solent alienare; eorumque alienationes sustinentur ut validæ, non obstante juramento de non alienando sine consensu Papæ; quia juramentum hoc in materia juris præstitum interpretationem recipit ex jure consuetudinario, tacitamque habet conditionem: *si, vel quatenus Extravagans ista usu recepta est.* Laudabilius tamen et tutius foret juramentum hoc in forma specifica observare, cum non vergat in præjudicium salutis æternæ (*c. 28. de jurejur.*)

Quia verò circa Regulares non affertur à Doctoribus talis consuetudo, imò scriptores passim inculcant observantiam decreti supra citati, ideo necesse est concludere, quod Regulares, etiam in Germania, teneantur ad observantiam hujus decreti sub pœnis in eo statutis, scil. ut, non obstantibus privilegiis quoad hoc revocatis, intra fines Europæ nulla bona immobilia, vel mobilia pretiosa alienent, præterquam in casibus à jure expressis, absque ipsius Congregationis Concilii expressa licentia in scriptis, et gratis concedenda sub pœna privationis omnium officiorum, vocisque activæ et passivæ, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, quam ipso facto absque alia declaratione incurrant etc. Nolim tamen Prælatos, præsertim Germaniæ condemnare, sicubi ex recepta apud eos praxi et consuetudine alienant cum solo consensu capituli, sine ullo recursu ad S. Cong.; nam consuetudo ista, cum de se non sit irrationabilis, legitimo tempore præscribi potest, et cons. prævalere juri positivo dictæ Extrav. *Ambitiosæ*, et decreti S. Cong. per *cap. fin. de consuet.*

97. Q. VI. *An, et quomodo sit invalida alienatio sine dictis solemnitatibus celebrata?*

R. 1.º Est invalida pro foro externo. Ita omnes, ex Can. 32. *Sine exceptione* 12. q. 2. et c. 1. 3. 8. *de his, quæ à Præl. c. 6. h. t. c. 1. in. fin. eod. in 6. Clem. 1. et Extravag. Ambitiosæ eod.* Quibus juribus expressè irritatio additur; et aliunde actus sine forma gestus, est invalidus, saltè in foro externo.

2.º Est invalida, etiam in foro interno, ut nullam producat obligationem ex parte Ecclesiæ: ita Gibalin. König., Schmier., et multi TT. ac

Can. contra Abb. Navar. Zoes, et alios, quorum sententia probabilis est, eique ex recentioribus subscribunt Schamb. Schmalz. Pichler, et alii.

Prob. ex dictis juribus, quæ satis clarè indicant nullitatem pro foro interno. Nam:—I. juxtà Clem. 1. h. t. recipienti nullum jus acquiritur: si autem alienatio valeret in foro interno, jus recipienti acquireretur.—II. Extrav. Ambitosæ, eod. Papa dicit: Tum qui alienat, quàm is qui alienatas res et prædicta bona receperit, sententiam excommunicationis incurrat; quæ sententia utique locum habet in foro interno; ergò Constitutio ista locum habet in foro interno.—III. Gregor. X. c. fin. h. t. in 6. signanter ait: Decernimus adeò viribus omninò carere, ut nec jus aliquod tribuant, nec præscribendi etiam causam parent; sed si alienationes valerent in foro interno, viribus omninò non carerent, sed jus et conditionem præscribendi pararent; ergò. Nec cum aliquo fundamento solido dici potest, quòd eadem Constitutio, ut prohibitoria, obliget in conscientia, non verò ut irritatoria.—IV. Prælati non sunt domini, sed tantum procuratores et administratores rerum Ecclesiæ, nec potestatem alienandi habent, nisi quatenus eis jus concedit; ergò si non observent formam à jure præscriptam, invalidè agunt pro utroque foro: sicut procurator excedens fines mandati invalidè agit, etiam in foro conscientie. Nec jus naturale in his circumstantiis locum habet; quia, cum permissivum sit, censetur restrictum à sac. Canonibus, sicut in contractibus pupillorum et minorum sine debita solemnitate factis. Tum quia solidè probandum esset, quòd Prælati ex jure naturali potestatem habeat ad alienandum; cum tota ista potestas ei tanquam administratori detur ex jure positivo, ut consequenter formam ab eo præscriptam observare teneatur; secus verò nihil agat.—Argumenta contraria nihil speciale continent, suntque eadem cum illis, quæ contra leges irritantes attuli lib. 1. tit. de const. à n. 24.

3.º Alienatio sine solemnitatibus facta claudicat, ita ut Ecclesiam nullo modo obliget; benè verò alterum contrahentem, ut is resilire non possit, si deinde contractus appareat Ecclesiæ esse utilis, et per ratihabitionem superioris consolidetur: ita com. argumento ducto ex contractu minorum et pupillorum, quorum contractus onerosi claudicant (*pr. In de auctor. tutor. l. 13. §. 29. ff. de action. empt. etc.*) Quod etiam insinuat Can. 42. si qua 12. q. 2., ubi arbitrio Episcopi relinquitur, an pretium, an res recipi debeant, et c. 3. de his, quæ à Prælat. Alienatio invalida per ratihabitionem convalescit, ut etiam dicitur c. 2. de pactis. Nam jura ista succurrere voluerunt Ecclesiis, quæ per Prælatos administrantur; non verò aliis dominis, qui cum Ecclesiis contrahunt; ergò si ex postfacto appareat, quòd contractus sit utilis et favorabilis Ecclesiæ, potest à superiore consolidari, et alter contrahentium tenetur eo stare, ne quod in favorem Ecclesiarum introductum est, in earum odium detorqueatur, contra reg. 61. in 6.—Undè in praxi is, qui res alienatas sine solemnitatibus ab Ecclesia accepit, nullo dolo et læsione contra æqualitatem rei et pretii interveniente, rem acceptam retinere potest cum animo eam reddendi, si revocetur; cum jus nullum acquisiverit, sed solam permissionem detinendi, seu jus conditionatum, si contractus consolidatus fuerit. Item resti-

tuere tenebitur fructus, deductis expensis, si quas in rem fecit: ita in rem comm. DD. etiam adversæ sententiæ; cum etiam sententia declaratoria nullitatis retrotrahatur ad tempus celebrati contractus.

4.º In dubio, an alienatio sit valida, si nullus objiciat defectum, præsumitur valida et ritè celebrata; quia actus præsumitur ritè fieri, donec probetur contrarium. At si pars adversa intentionem suam fundet super solemnitatibus, eas probare debet per testes, vel instrumentum publicum; quia solemnitates istæ sunt facti, adeòque probari debent, contra eum qui negat aliquam solemnitatem fuisse adhibitam.

98. Q. VII. Quid sentiendum de re data, vel legata cum conditione, ut semper, vel ut nunquam alienari possit?

R. 1.º Si res legata cum conditione alienabilis nunquam incorporata est rebus Ecclesiæ, probabiliter validè alienatur sine solemnitatibus; tunc talis conditio nec sit turpis, nec contraria juri. Palao, de Luca, Petra, contra Quar. Bonac. etc.—2.º Res legata cum conditione inalienabilis, ex justa causa, et de consensu Papæ circa hoc informati, validè alienari potest, maxime in casu necessitatis; nam talis conditio, ne juri repugnet, benignè est interpretanda, quòd res in casibus ordinariis non sit alienanda; benè verò in casu necessitatis, vel magnæ utilitatis.

99. Q. VIII. Quis sit effectus alienationis?

R. 1.º Alienatio validè facta transfert dominium, vel jus aliud, in eum in quem facta est; modò traditio subsequuta fuerit (*l. 20. C. de pact.*) At si alienatio fuit invalida, nihil juris transfert juxta dicta, nisi ob favorem Ecclesiæ consolidetur.—2.º Ecclesia per alienationem invalidam læsa habet ordinarium remedium nullitatis et revocationis (*cap. fin. h. t. in 6.*), uti etiam rei vindicationem, imò et interdictum *Unde vi*; quia hoc modo censetur spoliata.—3.º Ecclesia per alienationem validam læsa, præter remedium ordinarium personale contra Prælatum malè alienantem, ut is de suo dampnum reparet, habet etiam remedium extraordinarium restitutionis in integrum, sicut minor ex contractu læsus, cum gaudeat jure minoris (*c. 1. de in integr. restit. cap. 11. h. t.*) Si autem una via Ecclesia suum recepit, altera via non debet id ipsum repetere contra reg. 83. in 6., licet agere possit ad pœnam Prælati malè suo officio fungentis.—4.º Malè alienatum revocare debet Prælati (*c. 6. h. t.*); quia dum agitur de favore publico, præsertim Ecclesiæ, allegans propriam turpitudinem audiendus est. In defectum Prælati revocare potest capitulum, etiam sede plena, successor Prælati, et his deficientibus, quilibet Clericus: tandem Princeps territorialis, et quilibet extraneus Clericus, aut laicus, cum ad agendum pro jure publico quilibet admittatur.

100. Q. IX. Quæ sint pœnæ malè alienantium?

R. 1.º Jure antiquo alienator et alienarius excommunicabantur, (*Can. 13. v. quisquis 12. quæst. 2.*), etiam subscribentes; et per *Clem. 1. h. t.* Prælati ipso facto incurrebat suspensionem ab officio. Hodie per Extravag. *Ambitosæ h. t.* alienans et alienarius, si sint Episcopo et Abbate inferiores, incurrunt excommunicationem latæ sententiæ, si id faciant sine licentia Papæ; quæ excommunicatio reservatur Papæ, per

Trident. sess. 22. cap. 11 de refor. Episcopi verò et Abbates ipso jure interdicti sunt ingressu Ecclesiæ; et si sub hoc interdicto sex mensibus steterint, ipso facto suspenduntur ab administratione et regimine Ecclesiarum. Insuper Prælati inferiores et rectores Ecclesiarum ipso facto privantur beneficiis; ita ut hæc absque ulla declaratione vacantia, libere aliis conferri possint (cit. Extravag. Ambrosiæ.)—Omnes hæc pænæ locum habent in Regularibus, et aliæ expressæ in decreto S. Congr. ut supra dictum n. 95.—Quas ilidem ex decret. Cong. Conc. 1. Septemb. 1657, et 2. Mar. 1689. in Romana pro Cisterciensib., incurrunt absque præcedenti declaratione superiores, si negligentes sint in redimendo census passivos, licet tempore suorum antecessorum impositos.

Excusant autem ab his pœnis contraria consuetudo locorum, bona fides alienantis et recipientis; (quia nesciverunt rem esse Ecclesiæ), ignorantia juris et facti (modo non sit supina et affectata), imperfectio actus, ut si alienatio attentata sit, non tamen consummata per traditionem, aut saltè celeriter revocata (c. 6. h. t.)

Connexio præcedentium et consequentium.

Actum est in præcedentibus titulis de causis beneficiis; nunc sequitur nova tractatio de contractibus usque ad tit. 24., quæ materia communis est Clericis et laicis; et potissimum descendit ex jure civili.

TITULUS XIV.

DE PRECARIIS.

401. Antequam de contractibus in specie agere incipiam, hic revocata cupio ea, quæ scripsi lib. 1. tit. 33. de Pactis; quibus hic addo brevem tractationem de contractibus in genere, potissimum desumptam ex jure civili, lib. 3. instit. tit. 14.; et in Pandectis lib. 2. tit. 14.; libr. 44. tit. 7. In Codice lib. 2. tit. 3. et lib. 4. tit. 10.

§. I.

De natura et varietate contractus.

402. Q. I. Quid sit contractus?

In hoc definiendo variæ sunt sententiæ, quibus omissis, placet antiqua definitio à jure prodita. Hin :

R. Contractus est *ultrò citròque obligatio*, seu mutua conventio pariens obligationem. Ita Ulpian. ex Labeone lib. 19. ff. de V. S.—Dicitur 1.º *ultrò citròque*; quibus verbis significatur *mutua conventio* tanquam genus, in quo contractus convenit cum pacto simplici.—Dicitur 2.º *obligatio*, metonymicè effectus pro causa: quia contractus in recto et formaliter non est obligatio, sed causaliter, quatenus parit obligationem, non qualemcumque, v. g. naturalem, sed efficacem ad agendum, seu à jure comprobata; cum *obligatio* solitariè in jure posita supponat pro principali, seu obligatione efficaci, quæ parere possit actionem civilem: l. 7. §. 4. ff. de pactis. ibi: *igitur nuda pactio obligationem non parit*. Et tot. tit. ff. de O. et A. Et per hoc contractus differt à pacto simplici; quod non parit obligationem (cit. lib. 7.), puta civilem, et efficacem, cui jus assistat; licet pariat obligationem naturalem, cui ob æquitatem sæpe prætor assistat, ut in constituto. Pacta verò legitima, seu vestita, quibus specialiter jus assistit, in effectu non differunt à contractibus; cum etiam actionem civilem, seu efficacem pariant: l. 6. et l. 7. §. 2. et seqq. ff. de pactis, ubi Ulp. pacta cum interventu causæ, seu rei datæ, aut factæ, ut vicissim aliquid detur, vel fiat, exæquat contractibus.

Dices: Multi sunt contractus, qui tamen non sunt *synalagma*, seu *ultrò citròque obligatio*, ut stipulatio, mutuum, depositum etc.—R. Ad *synalagma* plus non requiri, quàm ut sit mutua, seu reciproca obligatio, in uno contrahente *activa*, et in altero *passiva*: et hoc modo *ultrò citròque obligatio* in omni contractu datur. Sic enim in stipulante consurgit obligatio activa efficax ad agendum, et in promittente obligatio passiva juris necessitati subjecta. Et in hoc sensu Jctus. mira brevitate dixit contractum, seu *synalagma*, esse *ultrò citròque obligationem*. Duplex verò obligatio activa et passiva ex parte singulorum contrahentium non datur, nisi in contractibus, quos vocamus *bilaterales*, in quibus alter alterum obligat, et alter alteri obligatur ad aliquid præstandum: uti est emptio-venditio, locatio-conductio, sponsalia etc.

403. Q. II. Quæ sint de essentia contractus?

Ante responsum nota, in contractibus tria potissimum considerari: *substantialia*, seu essentialia, *naturalia*, et *solemnia*. *Substantialia* sunt ea, quæ de jure naturalità requiruntur ad contractum, ut sine eis essentia contractus poni non valeat: uti sunt consensus mutuus signo eterno manifestatus, et materia vera, seu objectum substantiale, super quo consentitur; ita ut consensus sit conformis tali objecto, cum errantis nullus sit consensus (l. 9. C. de J. et F. ignor.) Sic in mutuo requiritur res fungibilis, in emptione-venditione merx et pretium, seu pecunia etc.; et res ista debet esse vera; secus emendo vitrum pro gemma, æs pro auro dando, nullus efficitur contractus. Insuper requiritur, ne jus naturale irritet conventionem: cujusmodi est illa, quæ perpetuam continet turpitudinem, et in consensu, et in usu; ut conventio usuraria, polygamia, contractus concubinarius, matrimonium patris cum filia etc. Nam non tantum contrahere, sed etiam exigere, et retinere usuras, plures uxores, concubinam, filiam instar uxoris perpetuò, turpe est: et consequenter contractus super tali materia in jure natu-

rali est invalidus, cum jus naturale in se sanctissimum ad aliquod malum obligare nequeat. *Naturalia* sunt, quæ connaturaliter instar proprietatum insunt contractui, licet de illis nulla fiat mentio. Sic venditioni inest evictio, emptioni periculum rei emptæ, feudo obsequia personalia etc. Hæc naturalia per speciale pactum tolli et impediri possunt, salva contractus substantia; quia contractus ex conventionem legem accipiunt, reg. 83. in 6.: ut si emptor in se recipiat periculum evictionis, venditor periculum rei venditæ, vel si dominus vasallo remittat obsequia personalia, ut in feudo franco, seu libero. *Solemnia* sunt, quæ à jure positivo introducta sunt, vel *per modum formæ substantialis*; ut sine his contractus valide non celebretur, sicut matrimonium sine præsentia proprii Parochi et testium; vel *per modum formæ accidentalis*, sine quibus actus valide quidem, aliter plerumque illicitè celebratur, ut matrimonium sine denuntiationibus, electio Prælati sine missa, et hymno *Veni Creator* etc. Et in hoc sensu jus civile aut Can. dicitur aliquid addere, vel trahere juri naturali, l. 6. ff. J. et J.

R. 1.º Ad essentialiam contractus validi de jure naturali requiritur:—*Consensus internus*; nam contractus est ex diversis animi motibus in unum consensus (lib. 1. §. 3. ff. de pactis.)—Ut consensus iste signo externo manifestetur, cum alteri contrahenti naturaliter et more humano aliter innotescere non possit, nec acceptari (cap. 23. de Sponsal.)—Requiruntur *materia apta*, super qua consentitur, non verò impossibilis: sive ex natura, ut digito cælum tangere, sive impossibilis de jure, seu turpis, ut homicidium, fornicatio, cum ad impossibile nulla sit obligatio (reg. 6. in 6.) Unde si dedisti puellæ pecuniam, ut tecum fornicaretur, contractus est invalidus, et puella in conscientia tenetur tibi pecuniam restituere; nisi jam dederit usum corporis, utpote pretio æstimabilem (l. 4. §. 3. ff. de cond. ob turp. caus. S. D. 2. 2. q. 62. à 5. ad 2.)—Insuper requiritur, ut talis substantialiter sit materia, qualis in mente representatur; alioquin non consentitur in rem ante non præcognitam; et consequenter contractus ex defectu consensus jure naturali est invalidus: ut si emas vasa tanquam argentea, quæ reapse sunt stannea. His concurrentibus, contractus de jure naturali est validus, dummodò contrahentes usu rationis utantur in actuali contractu.

2.º Si jus positivum præscribat contractui formam substantialem, maxime addendo decretum irritans, actus non ponitur valide; nisi solemnitates à jure præscriptæ observentur, ut patet in matrimonio, ubi Trid. viget, in contractibus pupillorum et minorum etc. Quo casu, nisi jus aliud innuat, contractus isti nec jure naturali valent, ut dictum de legibus irritantibus tit. de constit. n. 24. Licet enim jus naturale permittat contractum esse validum sine his solemnitatibus, tamen in hac circumstantia, in qua jus positivum aliter disponit, et materiam subducit juri naturali, hoc non extendit se ad tales contractus.

104. Q. III. An dolus, vel error vitiet valorem contractus?

Ante responsum, nota I.: quod dolus malus est calliditas, fallacia, machinatio ad circumveniendum, fallendum, vel decipiendum alterum adhibita (l. 1. §. 2. ff. dolo malo.) Calliditas committitur in tacendo,

fallacia in mentiendo, et *machinatio* in faciendo, seu in opere.—II. Dolus est duplex: *substantialis*, qui afficit ipsam substantiam contractus, maxime in ipsa materia, ut si vendas vitrum pro gemma, Bertam pro matrimonio substituas loco Cajæ; *accidentalis*, qui versatur circa qualitates et accidentia contractus, ut si vendas vinum austriacum pro rhenano. Et hic, vel est *dolus antecedens* seu *dans causam contractui*, sine quo contractus non fuisset initus, v. g. Cajus non duxisset puellam, si scivisset non esse nobilem aut divitem; vel est *incidens* seu *concomitans*, quo stante, contractus fuisset quidem celebratus, sed forsitan alio modo, v. g. emisses vinum austriacum, quod tibi persuasum est esse rhenanum, sed minori pretio. Quod si qualitas, de se accidentalis, transeat in substantiam objecti, ita ut intentio contrahentis per se feratur in objectum, ut vestitum tali qualitate, tunc dolus circa qualitatem non est accidentalis, sed substantialis; ut si præcissè intendas emere vinum rhenanum, et dolo tibi vendatur austriacum. Quando autem qualitas transeat in prædicatum essentialia, seu in substantiam objecti, certa regula statui non potest, sed id desumendum erit ex communi usu, et modo contrahentium.—III. Error est defectus notitiæ circa materiam contractui substratam. Et quæ modò dicta sunt de dolo substantiali, et accidentali, antecedente, et incidente, eadem errori applicanda sunt, cum hoc discrimine: quod dolus ex malitia, et error ex naturali defectu contingat, et ex illo dicitur contractus dolo initus; ex isto vero contractus errore celebratus.

R. 1.º Dolus circa substantiam objecti, vel circa qualitatem moraliter substantialem, ipso jure naturali reddit contractum invalidum: nam tali casu deficit consensus, ut terminatus ad tale objectum; cum aliud sit in re, aliud in intentione. Sed consensu deficiente, ipso jure naturali deficit contractus, qui essentialiter est consensus duorum (l. 1. §. 3. ff. de pact. l. 13. ff. de jurisd.)

2.º Dolus accidentalis sive antecedens, sive incidens, ipso jure naturali relinquit contractum validum; nam talis dolus relinquit consensum liberum circa substantiam actus; ergò et contractum validum. Imò dolus accidentalis incidens etiam jure positivo non vitiat contractum (l. 9. ff. de dolo), ubi ex simili contractu datur actio circumvento.

3.º Dolus accidentalis antecedens non vitiat valorem contractus stricti juris, imò nec bonæ fidei etiam de jure positivo. Prima pars est communis, et expressè traditur §. 4. Inst. de except. et l. 5. C. de inutil. stipul.; ubi ex stipulatione, quæ est contractus stricti juris, dicitur nasci obligatio et actio contra eum, qui dolo inductus promisit, licet actor doli mali exceptione repelli possit. Secunda pars est Ignoræi, Laym. Haunold. Schmalz. et aliorum, contra Covarr. Gail. Harppr. et RR. Legistas: et prob. ex l. 5. C. de rescindenda vendit. et l. 10. eod., ubi venditio, quæ est contractus bonæ fidei, si dolo adversarii celebrata est, dicitur rescindenda; ergò ipso jure positivo valet; quod enim invalidum est, rescindi non potest. Nec ulla hic est necessitas impropiandi jura ista, quasi procederent de rescissione facti, non juris; cum propria significatio optimè sustineri possit. Ratio etiam est, quia contractus bonæ fidei dolo accidentali ce-

lebrati jure naturali subsistunt, ut antè dixi; jure autem positivo clarè non irritantur; ergò ne divortium faciamus inter ista jura, dicendum est eos validos esse etiam de jure positivo; non secus ac contractus bonæ fidei metu initos. At quoad effectum, contractus isti rectè dicuntur invalidi; quia ob causam doli rescindi possunt, exceptis iis, qui ex natura sua sunt insolubiles, ut matrimonium et professio religiosa.—Argumenta in contrarium, vel procedunt de nullitate quoad effectum, vel de dolo substantiali: quo modo explicantur *l. 7. pr. ff. de dol. malo, l. 16. §. 1. ff. de minor. l. 3. §. fin. ff. pro Socio* etc. Hæc eadem doctrina contractibus errore initis aplicanda est. Relege hic *tit. ff. et C. de dolo mal. tit. ff. de doli mali except. tit. ff. et C. de J. et P. Ignor.* Vide etiam Laym. *l. 3. tr. 4. c. 3. et seqq.* et in controversiis meis civilibus *Disput. 9.* De personis, quæ contrahere possint, vel non, idem tene, quod de paciscentibus dixi *tit. de pactis.*

405. Q. IV. Quæ sint divisiones contractuum?

R. Contractus dividitur:—1.º In *realem, verbalem, litteralem*, seu chirografarium, et *consensualem* (§. *fin. In. de oblig.*) *Realis* est, qui re, seu traditione rei perficitur, et consequenter ante rem traditam non est substantialiter completus, uti sunt: mutuum, commodatum, depositum, pignus, indebitum solutum, permutatio, et precaria in jure Can. *Verbalis* est, qui verbis, seu certa verborum solemnitate à jure præscripta perficitur, ut stipulatio et fidejussio. Hodie, cum formulæ verborum exoleverint, omnis seria promissio vim habet stipulationis. *Litteralis* est, qui litteris, seu instrumento perficitur, estque ferè unicus *non numeratæ pecuniæ* (*tit. In. de litter. oblig. et tit. C. de non num. pec.*) At ex speciali conventionie partium, vel præcepto juris quandoque scriptura desideratur ad valorem contractus, ut in alienatione rerum Ecclesiæ (*c. 1. de his, quæ à Præl.*) *Consensualis* est, qui solo consensu partium substantialiter perficitur, integraliter verò completur traditione rei: uti sunt emptio-venditio, locatio, conductio, emphyteusis, feudum, societas, mandatum; et si qui alii his similes sunt.—2.º Dividitur in *verum*, qui fit expresso consensu utriusque contrahentis; seu dum obligatio oritur ex eo, quod agitur; ut mutuum etc.; et *quasi contractuum* quasi fit tacito, seu præsumptio consensu partium ex dispositione juris introducto. Cujusmodi quasi contractus sex numerantur (*tit. In. de oblig. ex quasi contr.*): negotiorum gestio, tutela, rei communitio, hæreditatis communitio, additio hæreditatis, et indebiti solutio. Ceteri ad hos, præsertim ad negotiorum gestionem referuntur: ut quasi contractus inter Ecclesiam et Prælatum, inter judicem et rempublicam, confessarium et pœnitentem, medicum et ægrum, magistrum et discipulum etc.—3.º In *onerosum*, in quo utrique imponitur onus dandi, vel faciendi: ut in emptione-venditione; et *lucrativum*, in quo una tantum pars gravatur ad aliquid dandum, vel faciendum: ut stipulatio, donatio.—4.º In *unilateralem*, qui unam tantum partem strictè obligat: ut mutuum, stipulatio, aditio hæreditatis, solutio indebiti, et omnes contractus innominati: item commodatum, depositum, pignus etc.: sic enim, v. g. creditor non obligatur ad pecuniam repetendam, sed solus mutua-

tarius ad eam restituendam; et *bilateralem*, qui utramque partem strictè obligat ad aliquid præstandum: ut emptio-venditio, locatio, conductio, societas, hæreditas, et rerum singularum communitio; ex quibus contractibus utrinque per se nascitur actio directa: sic enim vendens obligatur ad tradendam rem venditam, et emens ad tradendum pretium. Quidem contractus *unilaterales* per accidens ex consequenti fiunt *bilaterales*, quatenus uni contrahenti conceditur *actio directa*, et alteri *actio contraria* ad repetendum id, quod in rem alterius impendit, vel quod sua interest. Sic commodanti datur actio directa ad repetendum, v. g. currum; commodatario verò datur actio contraria commodati ad repetendas impensas, si quas pro curru fecit. Tales contractus sunt: commodatum, depositum, mandatum, pignus, negotiorum gestio, tutela etc.—5.º Contractus dividitur in *nominatum*, qui in jure habet proprium specificum nomen, ut emptio, mandatum etc.; et *innominatum*, qui in jure non habet proprium specificum nomen, sed generaliter vocatur *permutatio*; et actio inde orta dicitur *actio præscriptis verbis*, seu *in factum* (*tit. ff. et C. de rer. permut. et tit. de præscript. verb.*), ubi tales contractus innominati numerantur quatuor: *Do ut des, do ut facias, facio ut facias, facio ut des.*—6.º In contractum *bonæ fidei* et *stricti juris*. Contractus *bonæ fidei* est, in quo admittitur lata interpretatio ex æquo et bono circa ea, quæ expressa non sunt; et consequenter judex in illo habet amplam potestatem judicandi secundum æquitatem, non attento rigore conventionis. *Stricti juris* est, in quo adhibetur stricta interpretatio præcissè secundum id, quod verbis expressum et conventum est. Ex quo patet, *bonam fidem* hic non accipi, prout opponitur dolo et fallaciæ; quia hoc modo omnes contractus debent esse bonæ fidei; sed prout *bona fides* opponitur stricto juri, seu rigori conventionis secundum verba expressa: v. g. emisti hortum nulla facta mentione fructuum pendentium. In hoc contractu bonæ fidei lata est interpretatio, ut nomine horti veniant etiam fructus pendentes, seu accessorii. At si donasti hortum, non expressis fructibus pendentibus, in hoc contractu stricti juris, stricta est interpretatio, ut nomine horti non veniant fructus pendentes. Sic etiam venditor tenetur de evictione rei venditæ, etsi de hac nihil sit conventum; at donator non tenetur de evictione rei donatæ, si id expressè non fuit conventum. Actiones et contractus bonæ fidei numerantur §. 28. et 29. *In. de action.*: emptio-venditio, locatio, conductio, negotiorum gestio, mandatum, depositum, pro socio, tutela, commodatum, pignus, familia herciscunda, seu hæreditatis communitio, rei singularis communitio, contractus æstimatorius, permutatio, pacta dotalitia. Ceteri omnes contractus sunt stricti juris, ut mutuum, stipulatio, donatio, indebiti solutio, aditio hæreditatis pro exolvendis legatis.—7.º In contractum *purum*, seu *absolutum*, cui præter propriam obligationem nihil extraneum admiscetur; et *non purum*, cui conditio, modus, causa, vel dies exolvendæ obligationis adjicitur. De his plura in *lib. 4. tit. de condit. appos.*—8.º Denique contractus à causa efficiente alii sunt *juris gentium*, qui ex hoc jure originem ducunt, ut ferè omnes contractus *l. 5. ff. de J. et J.*; alii sunt *juris civilis*, qui à Romanis introducti sunt, et perpauci, ut sti-

pulatio, sponsalitia largitas, donatio propter nuptias, emphyteusis, et probabiliter etiam litterarum obligatio; cum de jure naturali et gentium scriptura non requiratur ad valorem contractus.

§. II.

De culpa, casu fortuito, et obligatione contractuum.

106. Culpa alia est *theologica*, quæ coram Deo est peccatum mortale, aut veniale; alia *juridica*, seu civilis, quæ est omissio diligentia debita, ex qua sequitur aliquod damnum proximo: puta dum quis per imprudentiam, vel negligentiam omittit ea facere quæ facere deberet, vel facit ea quæ facere non deberet. Culpa juridica, licet sæpe conjungatur culpæ theologicæ, sæpe tamen fit absque omni peccato coram Deo: ut si ex naturali oblivione omittas custodiam alicujus rei. — Culpa juridica est triplex: *Lata, levis et levissima*. *Lata* est, omissio diligentia, quam communiter homines talis conditionis adhibere solent; ut si craterem aureum tibi commodatum relinquant ante domum, et is perdat: hæc culpa saltim in civilibus æquiparatur dolo (l. 228. ff. de V. S.: *magna negligentia culpa est, magna culpa dolus est.*) Imò, si quis data opera omittit diligentiam, ut alteri damnum eveniat, esset culpa latissima, quæ est apertus dolus. *Levis* est, omissio diligentia et circumspectionis, quam solet diligens paterfamilias, aut homines diligentiores ejusdem conditionis et artis rebus suis adhibere: ut si perdat crater aureus tibi commodatus in cubiculo, quod abiens non clausisti. *Levissima* est, omissio diligentia et circumspectionis, quam solent homines diligentissimi suis rebus adhibere; ut si craterem aureum cistæ inclusisti, et manu non tentasti, an bene sit obserata.

107. Q. I. Quæ culpa in quolibet contractu sit præstanda, seu quod damnum culpa datum in contractibus sit reparandum?

R. Id generaliter desumi ex tribus sequentibus regulis:—1.^a Si contractus celebretur in gratiam solius dantis, hoc est, qui dat alteri aliquid custodiendum, vel administrandum, nulla mercede constituta, regulariter præstat solus dolus, et culpa lata, ut in deposito (lib. 5. §. 10. ff. commodat.) Excipe tutelam, mandatum et negotiorum gestionem, in quibus ob specialem rationem præstat etiam culpa levis: et quidem, in tutela ob favorem pupilli; in mandato autem, et negotiorum gestione, ob specialem diligentiam promissam.—2.^a Si contractus celebretur in gratiam solius accipientis, cui ex contractu fit quoddam beneficium, præstat non tantum culpa lata et levis, sed etiam levissima (l. 5. §. 3. ff. commodat. l. 1. §. 4. ff. de O. et A. cap. un. de commodat.); quibus juribus statuitur, ut in commodato in gratiam commodatarii celebrato præstat culpa levissima.—3.^a Si contractus celebretur in gratiam utriusque con-

trahentis, ita ut uterque emolumentum ex illo habeat, regulariter præstat culpa lata et levis, non tamen levissima (l. 18. pr. ff. commodat.), ut in locatione, venditione, societate, pignore etc.; nisi nominatim conventum fuerit plus, vel minus præstandum (l. 23. ff. de R. J.)

108. Q. II. Quid sit, et an præstetur casus fortuitus?

R. Ad I. Casus fortuitus est eventus inopinatus, qui nulla humana industria, aut providentia caveri, aut averti potest (l. 2. §. 7. ff. de adm. rer. ad. civit. pertin.) Sæpius in jure vocatur *fatum*, seu quædam necessitas; cujus exempla sunt: naufragia, inundationes, chasmata, seu absorptiones fundorum, incendia ex fulmine orta, insultus hostium, prædonum impetus, fugæ servorum, pestis animalium etc. (l. 23. ff. de R. J.); quibus additur furtum domesticum (arg. l. 14. §. 6. ff. de furtis.)

Ad II. Casus fortuitus regulariter non est præstandus: ut si equus tibi commodatus fulmine extinctus est; nam talis casus humana diligentia averti non potuit. Unde periculum, seu damnum inde secutum, est domini, cujus res casu perit, vel deteriorata est. Hæc tamen regula suas patitur exceptiones. Unde:

1.º Si alter periculum rei in se suscepit, damnum est illius, et non domini; nam contractus ex conventionem legem accipiunt (reg. 85. in 6.) Et quidem, si generaliter in se suscepit omne periculum, tenetur præstare quemcumque casum fortuitum, etiam insolitum, quia omnes species in genere continentur (l. 147. ff. de R. J.); idque apertè docet Ulp. l. 9. §. 2. ff. locati.

2.º Si debitor fuit in mora restituendi, tenetur præstare omnem casum, quo res perit apud illum, non peritura apud creditorem ex regula generali l. 23. ff. de V. O. Nam æquum est, ut mora culpabilis debitori potius noceat, quam creditori. At si res casu fortuito, v. g. incendio, peste, chasmate, æquè peritura fuisset apud creditorem, sicut apud debitorem, multi indistinctè dicunt, periculum, seu damnum esse creditoris: sed melius alii distinctione utuntur: si creditor rem interim distrahere non potuit, periculum est ipsius; at si interim distrahere potuit vendendo, permutando, tunc periculum est debitoris: ita docent JCI. l. 47. §. fin. ff. de Legat. 1. lib. 20. §. fin. et l. 40. ff. de hæred. petit. et l. 15. §. fin. ff. de R. V.

3.º Si res missa est per nuntium creditoris ad hoc destinatum, et pereat in via, damnum est creditoris; qui sibi imputare debet, quod meliorem nuntium non elegerit. Item si debitor elegit nuntium, qui communiter habitus est pro fideli et industrio, periculum rei perditæ in via est creditoris (l. 20. ff. commodat.), cum debitor in eligendo nuntio non deliquerit. At si debitor non elegit nuntium fidelem et industrium, vel rem deferendam commisit ei, quem creditor misit tantum ad monendum debitorem, non verò ad ferendum, periculum rei in via perditæ est debitoris (l. 10. in fin. ff. commodat.); nam tunc debitor est in culpa.

Jam de obligatione, quæ est præcipuus effectus contractuum.

109. Q. III. Quid, et quotuplex sit obligatio?

R. 1.º Est juris vinculum, quo necessitate adstringimur alicujus rei

solvendæ, secundum nostræ civitatis jura (*pr. In. de oblig.*) Dicitur *Juris vinculum*, ut excludantur vincula materialia, quia *verba ligant homines, taurorum cornua funes*; contractus enim, licet ab initio sit libertatis, ex postfacto tamen necessitatis, et vim habet legis privatæ, quæ vinculum istud necessarium inducitur (*l. 17. §. 3. ff. commodat.*) Dicitur *solvendæ*, quo solutionis nomine generaliter venit omne id, quod vi contractus præstandum est. Dicitur denique *secundum nostræ civitatis jura*, hoc est, secundum jura civilia et Canonica, quæ modum exolvendis obligatiis præscribunt, v. g. ne quis propria auctoritate jus sibi dicat etc.

2.º Obligatio est triplex: *Purè naturalis, purè civilis, et mixta* ex utraque. *Naturalis* est, quæ à solo jure naturali inducitur, ut ex pacto nudo. *Civilis pura* est, quæ à solo jure civili inducitur, ita ut de jure naturali nulla subsit obligatio; ut in contractu litterario pecuniæ non numeratæ. *Mixta* est, quæ ex jure naturali et civili inducitur, quatenus jus civile naturalem obligationem approbat, ei assistit, et ea actionem efficacem concedit; ob quod etiam dici solet quasi antonomasticè *obligatio civilis*: imò in jure *obligatio* solitarie posita, plerumque significat obligationem mixtam (*l. 1. et seqq. ff. de O. et A.*), et huic propriè competit definitio supra tradita. Nam si obligatio est tantum naturalis, actionem non parit (*l. 7. §. 4. ff. de pactis*); si verò est obligatio tantum civilis, actionem quidem parit, sed sine effectu, quia agens doli exceptione repelli potest. Hæc divisio ab antiquis tradita retinenda est, eamque defendo in Controv. Civilib. Disput. X. contr. 4, licet Zoes, Schamb. et alii contendant non dari obligationem purè civilem.

110. Q. IV. Unde dignosci possit qualitas obligationis?

R. Ex seqq.:—1.º Si jus alicui conventioni nec resistit, nec assistit, oritur ex illa obligatio purè naturalis: ut ex pacto nudo, ex contractu inter patrem et filium, inter dominum et servum inito; item si verus debitor per sententiam absolutus sit, quia natura manet debitor etc.—2.º Si lex assistit alicui actui, in quo deficit æquitas naturalis, ex eo oritur sola obligatio civilis: ut ex litteris, in quibus quis confitetur se accepisse pecuniam mutuam, vel dotem, quam tamen reipsa non accepit; item si non debitor per sententiam condemnatus est (*l. 56. ff. de re judic.*); item ex culpa merè juridica, ex ficto contractu; et generaliter in iis, quæ fiunt contra legem in præsumptione facti fundatam, si præsumptio fallat.—3.º Si lex, aut Canon assistit actui, in quo simul adest æquitas naturalis, obligatio inde orta est perfecta, seu ex naturali et civili mixta, ut ordinariè accidit ferè in omnibus contractibus.—4.º Si lex resistit actui, eum irritando, inde nulla oritur obligatio, nec naturalis, nec civilis in probabili sententia; quia materia subducta est juri naturali (*l. 5. C. de LL.*) Multi tamen TT. et Juristæ decent, actus tantum communiter irritatos, validos esse pro foro interno; et consequenter obligationem naturalem ex iis oriri: ut sunt contractus pupillorum et minorum, alienationes rerum Ecclesiæ, electiones, testamenta sine solemnitatibus à jure præscriptis facta.

111. Q. V. Quis sit effectus harum obligationum?

R. 1.º Naturalis obligationis effectus sunt: I. Exceptio contra agentem (*l. 7. §. 4. ff. de pactis*): sic agenti creditori opponi potest exceptio pacti de non petendo. II. Soluti retentio (*l. 10. ff. de O. et A.*) III. Compensatio (*l. 6. ff. de compens.*): sic Cajus, si debuit Titio 100 et Titius ei 100 promisit, debitum hoc compensare potest cum 100 promissis. IV. Obligatiioni naturali accedere potest fidejussor (*§. 1. In. de fidejuss.*) V. Constitui pignus (*l. 14. §. 1. ff. de pignor.*) VI. Sufficit ad novationem (*l. 1. §. illud. ff. de novat.*) VII. Sufficit quoque ad constitutum (*l. 1. §. debitum ff. de const. pecun.*)

2.º Effectus obligationis merè civilis sunt: I. Parit actionem; sed plerumque per exceptionem doli elidi potest; adeoque non habet exactionem. II. Potest ei accedere fidejussor et pignus (*§. 1. In. de fidej.*); at in constitutum, vel compensationem deduci non potest (*l. 3. §. 1. ff. de const. pecun. l. 14. ff. de compens.*); nec solutio per errorem parit retentionem, sed civiliter tantum debitum, si solutum est, repeli potest; aut saltè in foro conscientie compensari (*lib. 16. §. indebitum ff. de cond. indeb.*)

3.º Effectus obligationis naturalis, et simul civilis est, quod pariat actionem, et nisi elidatur per exceptionem, etiam habeat exactionem (*l. 27. §. 2. ff. de pactis*.) Hinc obligatus ex contractu, si non velit satisfacere, pulsari potest actione talis contractus.

Tandem nota, obligationem dividi posse iis modis, quibus contractus dividitur: nam *re, verbis, litteris et consensu* obligatio paritur. Item alia est *prætoria*, quæ ex jure prætorio, prout civili contradistincto, descendit: alia *civilis*, quæ descendit ex aliqua specie juris civilis, puta ex lege, plebiscito, Scto., constitutionibus Principum et responsis prudentum.

§. III.

De Precariis.

112. Nota I. Hæc duo: *precarium* in neutro, et *precaria* in feminino singulari, seu *precaria* in plurali esse diversa. Nam *precarium* est, quod precibus petenti utendum gratis conceditur tamdiu, quamdiu is, qui concessit patitur (*Ulp. l. 1. ff. de precar.*): ut si tibi petenti concedam usum libri ad meum placitum revocabilem. Differt à *commodato*, quia hoc conceditur ad certum tempus et certum usum expressè, vel tacitè; ita ut citius revocari non possit; *precarium* verò ad nutum est revocabile. Item *commodatum* est, contractus pariens obligationem; *precarium* verò est tantum umbra contractus, seu species liberalitatis (*l. 14. ff. de precar.*), cum nullam obligationem pariat, sed ad placitum concedentis revocari possit. *Precaria* sunt contractus realis bilateralis jure Can. inductus, quo alicui ad preces, ac plerumque causa remunerationis ususfructus

prædii Ecclesiastici conceditur; ea tamen lege, ut singulis quinquenniis petitio renovetur. Ex qua definitione colligitur discrimen inter *precarium*, et *precarias*: nam *precarium* fit circa res mobiles, vel immobiles, regulariter ad tempus indeterminatum, et semper revocari potest, ac juri civili est cognitum, *tit. ff. de precario*. At *precariæ* de jure Can. fiunt circa res immobiles, ad dies vitæ, vel aliud tempus; ita tamen ut de quinquennio ad quinquennium renoventur, neque pro placito revocentur. Utrumque tamen dicitur à *precibus*, vel à charta, quæ *precaria*, seu *precatoria* dicebatur.

Nota II. Has voces: *precarium*, *commodatum*, *depositum*, etc. tripliciter sumi posse: 1.º Materialiter, seu objectivè pro ipsa re *precario* data, *commodata*, *deposita* etc. 2.º Formaliter pro ipso contractu, seu actu celebrato. 3.º Effectivè pro ipso effectu, seu jure ex tali actu acquisito; seu pro obligatione, ut satisfacere *precario*, mutuo etc.

Agemus hic de *precariis*, de quibus etiam agitur *cap. 4. et seqq.*, 10. q. 2. et 12. q. 2. *Can. 44. precariæ*; deinde de *precario*, de quo in *Pandectis* tractatur *tit. de precario*, et *C. eod.*

413. Q. I. *Qua solemnitate constituantur precariæ?*

Præter causam *precum*, aut remunerationis, requiruntur ad concessionem *precariarum* solemnitates pro alienatione rerum Ecclesiæ præscriptæ; nam per illas alienatur ususfructus, vel usus ad longum tempus (*c. 2. h. t.*)—Nec obstat, quod in Synodis quandoque *precariæ* dicantur *Ecclesiæ pecunia*; nam nomine *pecuniæ* etiam venit *res immobilis frugifera*, quæ in *precariam* conceditur (*lib. pecuniæ 222. ff. de V. S.*)—2.º Hodie *precariæ* non in perpetuum, sed in quinquennium conceduntur: si verò ad longius tempus concessæ sunt, renovari debent singulis quinquenniis: secus *precarista* cadit suo jure; nisi alia esset loci consuetudo (*c. 2. h. t.*) In hac tamen renovatione non sunt necessariae solemnitates, sicut in renovatione feudi Ecclesiæ; cum hic nova alienatio non intercedat.

414. Q. II. *Quis sit effectus precariarum?*

R. 1.º Ex parte concedentis est obligatio ad permittendum usum rei usque ad tempus conventum; quo finito, datur Ecclesiæ *actio precariarum* contra *precaristam* ejusque hæredes ad præstandum id, quod exigi potest ex natura hujus contractus.—2.º Ex parte accipientis est jus reale ad usum vel usumfructum rei. An verò usus, vel ususfructus sit concessus, id ex mente, verbis et aliis circumstantiis colligi debet. Item obligatio ad rem diligentissimè sine culpa etiam levissima custodiendam argumento *commodati*, et ad petendam renovationem de quinquennio in quinquennium. Competit etiam accipienti *actio*, saltè indirecta contra Ecclesiam ad præstandum id, quod ex natura hujus contractus æquum est præstari. Utraque ista *actio* est Canonico-civilis, personalis, rei persecutoria, bonæ fidei, perpetua et in successores transitoria. Ex his patet *precarias* differre ab *emphyteusi*; nam hæc inventa est ad agros colendos, conceditur ex quacumque justa causa, sub annuo Canone, ad tempus etiam longum sine quinquennali renovatione: secus accidit in *precariis*, licet et in his aliqua pensio reservari possit.

415. Q. III. *Quid in specie requiratur ad naturam precarii?*

R. 1.º *Transitio rei ad usum indeterminatum*; alioquin si tibi roganti dedi *breviarium* ad dicendas lectiones hujus diei, non tam est *precarium*, quam *commodatum*.—2.º *Nulla merces*, quia est *conventio gratuita*, et quædam *species liberalitatis*.—3.º *Ut dans pro placito possit rem revocare*, non tamen in continenti; aliàs non esset *beneficium*, nisi *urgens causa revocandi* purgaret *præsumptionem doli* (*c. fin. h. t.*); tempus determinatum non adversatur *precario*, dummodò dans ad citiùs non revocandum non obligetur (*l. 4. §. fin. ff. h. t.*); tempore determinato elapso, si dans non revocat, præsumitur *precarium* ex tacito consensu innovari; secus est in *commodato*. Pactum verò de non revocando citiùs, adversatur *naturæ precarii*, et vel habetur pro *inutili*, vel *precarium* transfert in *commodatum*; sicut *donatio mortis causa cum pacto de non revocando* transit in *donationem inter vivos* (*lib. 26. ff. de mort. caus. donat.*)—4.º *Res omnis, sive mobilis, sive immobilis*, imò et *jura in precarium* dari possunt: uti etiam *res propria* in eo casu, quo alter *jus aliquod* habet in tali re; sicut *fructuarius domino proprio* concedere potest *usum rei fructuariæ*, et *creditor usum pignoris precario* dare potest *domino debitori* (*lib. 41. ff. de precar.*)—Nec obstat *l. 4. §. 3. ff. eod.* et *l. 45. ff. de R. J.*, ubi negatur *pignus, depositum, precarium* etc. in *re propria* constitui posse; nam id intelligitur de *re propria*, cujus alter *jus aliquod, vel possessionem* non habet.

416. Q. IV. *Quis, et cui concedere possit precarium?*

R. 1.º *Concedere potest quicumque habet liberam facultatem usum rei alteri communicandi*; uti est *dominus, et fructuarius*. At *pignorarius, seu creditor usum pignori non alteri, quam domino pignoris* concedere potest, nisi consensus *domini accederet* (*l. 11. ff. de precar.*)—2.º *Precarium recipere potest omnis ille, qui acquirere, etiam pupillus, filiusf. et servus*; et hi quidem, si rogent nomine proprio, obligantur *peculiotenus*; si nomine *patris, aut domini, pater et dominus in solidum*.

417. Q. V. *Qui sunt effectus precarii?*

R. 1.º Ex parte accipientis est *jus utendi re precario data, et possessio rei, quoad hoc jus utendi, vi cujus possessionis habet interdicta uti possidetis et unde vi contra tertium* (*lib. 17. ff. de precar.*) Ipsam verò *proprietatem non possidet precarista nomine concedentis* (*l. 6. §. 12. ff. eod.*)—2.º In *precarista nascitur obligatio restituendi rem ad placitum revocantis, et obligatio præstandi culpam latam, non tamen levem, aut levisimam* (*l. 8. §. 6. ff. eod.*): tum quia *precarium non est strictè contractus, sicut est commodatum*; tum quia est *species beneficii pro placito revocabilis*; adeoque *jura noluerunt precaristam obligari, nisi ad ordinariam custodiam rei, seu ad præstandum dolum et culpam latam duntaxat*. At si *precarista sit in mora restituendi, præstare debet omnem culpam et casum, ibid.*, quia *mora culpabilis ei nocere debet, non domino*.—3.º *Concedens, revocato precario, habet pro re sua recuperanda interdictum restitutorium de precario* (*l. 14. ff. de precar.*), quod vocatur *actio præscriptis verbis lib. 2. §. 2. et lib. 19. ff. eod.*, non utique *civilis et ordinaria, sed*

prætoria et Irregularis, ex bona fide et æquitate naturali descendens; quatenus, revocato precario, æquum est possessionem rei restitui; eo quod post revocationem incipiat esse vitiosa.

118. Q. VI. *Quibus modis solvatur precarium?*

R. 1.º Revocatione.—2.º Morte rogantis, cum precarium sit beneficium personale.—3.º Morte concedentis, si concessit cum clausula *usque ad meum beneplacitum*; quia hoc cum morte expirat. At si absolutè concessit, vel cum clausula *donec revocavero*, non solvitur morte concedentis, sed tacitè per hæredem innovatur; nisi hic expressè illud revocet, (c. *fn. h. t. l. 8. §. ff. de precar.*)—4.º Alienatione rei precario datæ.—5.º Solutione debiti; si dominus rem suam pignoratam precario habens, debitum exolvat (l. 11. ff. eod.)

TITULUS XV.

DE COMMODATO. ^a

119. *Commodatum*, quasi commodo datum, est contractus realis, juris gentium, et bonæ fidei, quo res aliqua ad certum usum et tempus gratis conceditur, ea lege, ut eo finito, eadem res in specie restituatur: com. Differt à *mutuo*, quia in hoc res datur fungibilis cum translatione dominii, ut eadem res in genere restituatur; at in commodato datur res usu non consumptibilis, sine translatione dominii, et cum obligatione, ut eadem species, seu idem numero corpus restituatur. Differt etiam à locatione, quia in hac merces datur locanti, commodatum gratis. Tempus verò certum præfigitur commodatario, vel expressè, ut si librum commodes pro una septimana; vel tacitè, ut si librum commodes ad aliquid ex illo describendum.

120. Q. I. *Quis, et cui commodare possit?*

R. 1.º Commodare potest omnis et solus ille, qui liberam rerum administrationem habet, sive sit dominus, sive fructuarius sive alius administrator.—In specie commodare prohibentur infans, furiosus, pupillus absque auctoritate tutoris, monachus sine licentia superioris, uxor sine consensu mariti; secus res perdita compensabitur in dote (l. 24. §. 6. ff. *solut. matrim.*)—2.º Recipere commodatum possunt omnes, qui ex contractu obligari, vel saltèm lucrari: et ita pupillus commodatum pro sua utilitate accipere potest absque tutoris auctoritate; sed actione commodati non tenentur, sed sola actione ad exhibendum, et rei vindicatione, sicut furiosus (l. 2. ff. h. t.), quia iniquum est rem alienam à pupillo detineri.

Servus verò cum domino obligari nequeat, nec ab illo commodatum

^a—Agitur de hac materia in Pandectis et Codice h. t. et in Instit. lib. 3. tit. 15. §. 3.

recipere potest (l. 13. §. 2. ff. eod.), ubi limitatio ponitur: nisi servus tantùm putatitius esset.

121. Q. II. *Que res in commodatum veniant?*

R. 1.º Res permanentes, seu non fungibiles, sive mobiles, sive immobiles, ut domus. Res verò fungibiles, ut pecunia, non commodantur nisi per accidens, v. g. ad pompam, vel ostentationem (lib. 3. §. *fn. ff. h. t.*)—2.º Res etiam alienæ, quarum possessionem habet commodans: l. 15. et 46. eod., ubi furibus et prædonibus conceditur actio commodati, sicut et depositi (l. 1. §. 39. ff. *depositi*); nam actio ista oritur ex contractu bona fide inito. Quia verò malæ fidei possessor tenetur rem domino restituere cum fructibus, ideo commodare in foro conscientiæ ei non licet, cum ex alieno donare non liceat (lib. 54. §. 4. *de furtis*).—3.º Res sacræ ad usum sacrum, ut calix ad missam.—4.º Jura, servitutes et redditus annui, cum et ista, finito usu, reddi possint

122. Q. III. *Quæ sit obligatio commodantis?*

R. 1.º Tenetur rem tradere, et non revocare ante tempus et usum finitum: l. 17. §. 3. ff. h. t., ubi dicitur commodatum ab initio esse voluntatis, ex postfacto necessitatis; et c. un. h. t., ubi ratio additur: *quia non decipi beneficio nos oportet, sed adjuvari*. Si autem tempus præfixum elapsum est, revocari potest commodatum, etsi illo tempore commodatarius re commodata usus non fuisset; nam contractus ex conventionione legem accipiunt (reg. 85. in 6.) Item in casu extraordinario non præviso, quo commodans æquale, vel majus damnum pateretur, commodatum revocare potest ante tempus (arg. locationis l. 3. C. *de locat.*); nam commodans non præsumitur voluisse commodare pro tali casu non præviso, cum nemo præsumatur velle jactare suum (l. 25. pr. ff. *de prob.*); sed tale commodatum tacitè ex communi usu hominum est conditionatum, si casus inopinatus non superveniat; ergo.—Ex quo solvitur c. un. h. t. l. 17. §. 3. ff. h. t. reg. 33. in 6., et argumentum à donatione.—2.º Commodans tenetur actione contraria commodati, ut reparet ea, quæ commodatarius in rem commodatam impendit; item ut resarciat damna, quæ dolo, vel culpa lata causavit, ut si sciens commodavit vasa vitiosa pro vino, vel servum furem, qui commodatario furtum fecit, (l. 18. §. 3. et l. 22. ff. h. t.)

123. Q. IV. *Quæ sint obligationes commodatarii?*

R. 1.º Tenetur taliter uti, qualiter ei concessum est. Unde: I. Si re aliter utatur, quam sit concessum, furtum committit: ut si utatur equo ad sex milliaria, cum ei concessum fuerit equo uti ad duo milliaria (l. 5. §. 8. ff. h. t.) II. Tenetur rem diligentissimè custodire, et finito usu ac tempore, eandem in specie restituere, cum invito creditori aliud pro alio solvi non possit (l. 2. §. 1. ff. *de reb. cred.*) III. Tenetur præstare culpam, de quo mox.

2.º Si commodatum est celebratum in favorem et utilitatem solius commodatarii, ut ordinariè fit, is tenetur præstare omnem culpam, etiam levissimam (c. un. h. t. l. 5. §. 5. ff. eod.) Si celebratum est in gratiam utriusque, præstatur culpa lata et levis (l. 18. pr. ff. eod.); ut si Cajus

vasa aurea commodet Titio ad communem utriusque amicam splendida mensa excipiendum. Si tandem celebratum est in gratiam solius commodantis, præstatur solus dolus et culpa lata (*lib. 5. §. 10. ff. eod.*): ut si sponsus commodet ornamenta suæ sponsæ, ut honestius in domum suam deducatur, vel instrumenta musicis, ut sibi musicam producant. Ratio horum est, quia in primo casu commodatarius accipit maximum beneficium, in secundo minus, in tertio minimum; ergo etiam in primo casu levissimam, in secundo levem, in tertio latam culpam præstare tenetur, si res per ejus negligentiam perit, vel deteriorata est. An, et quando casus fortuitus præstetur, vide superius dicta in tit. præced. à num. 408. Porrò si in commodatario nulla culpa theologica, sed merè juridica intervenit, probabilius est, quòd in foro conscientie non teneatur ad reparandum damnum, nisi post sententiam judicis, sicut plurimi tenent de obligatione *L. Aquilie*.

3.º Si res duobus commodata est, et alter commisit culpam, is solùm tenetur damnum reparare. Si uterque culpam commisit, uterque in solidum obligatur; uno autem solvete, alter dimidium compensat solventi (*l. 5. §. fin. ff. h. t.*); quod etiam servatur in locato et deposito. Si uterque periculum, seu casum fortuitum in se suscepit, quilibet tantum pro parte tenetur, nisi aliter convenisset. *Gloss. in cit. l. 5. v. pervenietur.*

4.º Si res commodata æstimata est in ordine ad venditionem, si fortuito pereat, periculum est commodatarii. Si æstimata est ad explorandum pretium, ut communiter fit, ne commodans teneatur apud judicem pretium probare, periculum casus fortuiti est commodantis, qui sibi imputare debet, quòd rem non æstimaverit per modum venditionis; vel non instituerit, ut commodatarius in se susciperet periculum rei commodatæ. Quòd si taxatio non præcesit, facienda est à tempore moræ etiam extrajudicialis, quanti res eo tempore valuerit (*l. 8. §. 2. de cond. furt.*); nam obligatio restituendi currit a tempore moræ commissæ.

5.º In commodato non admittitur compensatio, si res ipsa commodata existat: *l. fin. C. h. t. et l. 18. ff. de pignor. act.*, ubi à materia compensationis expressè excipitur *corpus*, seu res in specie debita: tum ne aliud pro alio invito creditori obrudatur; tum quia dominus rei potest habere specialem affectum et speciale interesse circa ipsam speciem, seu corpus; tum ne commodatarius quasi propria auctoritate debitum sibi exolvat. Unde pro debito 100 florenos non potes tibi retinere equum commodatum constantem 100 florenis. At si res commodata perit, vel deteriorata est, et consequenter loco illius debeatur quantitas, v. g. 100 poterit ista quantitas cum debito priori compensari; nam quantitatis ad quantitatem datur compensatio, ex §. 39. *Inst. de action. l. 1. et seqq. ff. de compens. l. 4. C. eod.*; et clarius *l. fin. C. eod.*, ubi in omnibus actionibus admittitur compensatio; *excepta actione depositi* propter exuberantiam bonæ fidei, et ne depositarius, qui fidem suam obligavit ad restituendum, contractui depositi contraveniat.—Ex quo solvitur §. 2. *In. quib. mod. re contr. l. fin. C. de commod.*, et *arg. ex l. 15. in fin. et l. 39. in fin. ff. de furtis.*

124. Q. V. Quæ dentur actiones ex commodato?

R. 1.º *Actio directa commodati* datur commodanti, ejusque hæredibus contra commodatarium; ejusque hæredes ad rem finito usu recuperandam, et damna per culpam data resarciendo. *Actio contraria commodati* datur commodatario contra commodantem ad interesse, si res prius revoceatur, vel si commodatarius in eam sumptus extraordinarios fecit (*l. 3. §. 13. 14. ff. h. t.*) Utraque ista actio est civilis; quam prætor suo interdicto adjuvat, personalis, rei persecutoria, bonæ fidei, et perpetua.—2.º Si commodatarius re aliter usus sit, quàm fuerit concessum, datur contra eum actio furti (*l. 5. §. 8. eod.*); si rem culpa sua destruxit vel deterioravit, datur actio legis Aquilie; quæ tamen conformatur principali actioni commodati, et contra tertium rei detentorem datur rei vindicatio. Una autem ex his actionibus electa, ceteræ consumuntur; nisi quid speciale per aliam actionem peteretur (*l. 7. in fin. l. 18. §. 1. eod.*) Casus speciales in materia commodati vide in *ff. h. t.*

TITULUS XVI

DE DEPOSITO. ^a

125. *Depositum*, quasi de manu in manum positum, est contractus realis, quo res alicui gratuito custodienda traditur ea conditione, ut eadem in specie ad deponentis placitum restituatur. Differt à commodato, quia in hoc traditur res ad certum usum; at in deposito traditur res ad puram custodiam. Ex data definitione colliges omnia necessaria requisita ad substantiam depositi.

Depositum dividitur:—1.º In *judiciale*, seu *sequestrium*, quo res litigiosa apud tertium deponitur, ut dictum *lib. 2 tit. 17.*; sub quo etiam continetur *depositum juris*, quo res debita, creditori, justè oblata, et ab eo injustè rejecta deponitur in æde sacra (ob quod etiam *sacramentum* dicitur), vel apud magistratum ad sistendum cursum usurarum; et si pereat, perit creditori, quia fictione juris censetur ab eo acceptata (*l. 19. C. de usur.*); et *extrajudiciale*, dum privatus apud privatum quidpiam custodiendum deponit. Aliter vocatur *conventionale*, *commendatum*, *receptum*, vel *depositum facti*.—2.º In *regulare*, quod servat totam naturam depositi; et *irregulare*, quod ex aliquo adjecto alteratur; ut vel assumat aliquid ex alio contractu, vel transeat in alium contractum. Et quidem, si pro custodia merces datur, erit locatio; si quid aliud, erit contractus innominatus; nisi quid gratuitò daretur per modum honorarii. Si usus rei non fungibilis concedatur, erit commodatum; si verò usus rei fungibilis permittatur, erit mutuum, saltè participativè.

^a—Agitur de hac materia in Decreto *Can. 14 ne quis. 22. q. 2.*—In Institution. *lib. 3. tit. 18. §. 2.*—In Pandect. et Codice *h. t.*

126. Q. I. *Qui possint deponere, et depositum recipere?*

R. Illi, et soli, qui ratione utentes contrahere valent, etiam pupillus, vel minor sine auctoritate tutoris vel curatoris; quo casu non obligatur deponenti, nisi ex dolo, vel si ex re deposita locupletior factus est (l. 1. §. 15. ff. h. t.) Si verò religiosus sine sui superioris, vel Clericus sine sui Prælati licentia, vel ipse Prælati sine consensu capituli depositum suscepit, Ecclesia, vel monasterium exinde non obligatur; ne delictum personæ redundet in detrimentum Ecclesiæ, contra reg. 76. in 6.; nisi Ecclesia ex tali deposito facta fuisset locupletior (c. 1. h. t.)

127. Q. II. *Quæ sit materia depositi?*

R. 1.º Omnis res sub custodiam cadens, etiam aliena, dummodo fur non deponat apud dominum (l. 1. §. 39. l. 31. §. 1. ff. h. t.) Et quamvis plerumque res mobiles deponantur, tamen res immobilis potest esse materia depositi, cum et ista tradi possit custodienda, lib. 72. pr. ff. de V. O. ibi: *fundum tradi*, c. 2. de dolo, c. 1. de sequestrat.—Nec obstat, quod Jcti. non ponant exempla in rebus immobilibus; nam exempla ponuntur in notioribus et frequentioribus; neque regulam restringunt, sed illustrant.—2.º Accessoria depositi non censentur deposita, l. 1. §. 5. ff. h. t., ubi Ulp. subdit: *si homo vestitus deponatur, vestis non est deposita, nec si equus cum capistro; nam solus equus depositus est.* Hæc tamen accessoria restituenda sunt cum ipsa re, vel eorum æstimatio, si dolo depositarii perierint (arg. l. 5. §. 9. ff. eod.)—3.º Si cista sigillata deponatur, etiam res in ea contentæ sunt depositæ; adeoque si sigillum fractum est, et aliqua res non reperiantur, præsumitur dolus et culpa depositarii, et deponens admittitur ad juratam rerum amissarum probationem (l. 1. §. 41. eod. et arg. l. 9. C. unde vi.); nisi sigillum fuisset valde fragile, et depositarius integræ famæ, et fidei: quo casu, sicut etiam si, integro sigillo permanente, res aliqua deperdita sit, dolus non præsumitur, sed probari debet à deponente.

128. Q. III. *Quæ sit obligatio depositarii?*

R. 1.º Tenetur rem depositam custodire; non verò illa sine licentia deponentis uti; secus utendo, furtum committit (l. 29. pr. ff. depositi); si tamen res fungibiles, v. g. pecunia, sit deposita per modum generis, ut eadem in genere restituatur, tunc usus talis pecuniæ censetur concessus depositario, et periculum pecuniæ est illius, non deponentis, sicut in mutuo (l. 24. 25. 26. §. 1. ff. h. t. l. 7. 8. C. eod.); quo casu egreditur ea res depositi notissimos terminos, et in effectu est mutuum. An verò administratores pecuniis et rebus sibi commissis uti possint, vide Laym. l. 3. tr. 4. c. 25. à n. 4. In praxi ob multa mala quæ timentur, non est attendendus usus talium rerum.

2.º Tenetur ad nutum deponentis rem depositam reddere, non obstante termino præfixo, cum hic gratia deponentis apponatur, ne ante illum reddere attentet (l. 1. §. 22. ff. h. t. c. 2. eod.); nisi ratio altior, vel æquitas dictet depositum non esse reddendum: ut hosti Reipubl. damnato, cujus bona confiscata sunt; furi, si dominus cum illo in petitione rei concurrat, vel alias damnum passurus sit; vel si res furto ablata deposita sit

apud dominum, vel ejus servum, aut filiumf. (l. 31. ff. eod.) Cum re etiam fructus ejus restituendi sunt, ut partus cum ancilla etc.

3.º Regulariter tenetur præstare solum dolum et culpam latam (l. 1. §. fin. ff. h. t. l. 31. eod. l. 1. §. 5. ff. de O. et A.), quia depositum regulariter in gratiam solius deponentis celebratur; isque sibi imputare debet, quòd minus diligenti amico rem custodiendam tradiderit (§. 3. In quib. mod. re contr.)—Tunc autem etiam præsumitur culpa lata, dum depositarius majorem suis, quam depositis rebus diligentiam adhibet (cit. l. 32.); imò si in rebus suis negligens, nihilominus commissam culpam latam in rebus depositis præstare tenetur; cum ex natura hujus contractus culpa lata præstanda veniat.—Per accidens præstatur culpa levis: ut si depositarius mercedem accepit, si se ipsum pro custodia obtulit, vel si ita conventum sit (c. fin. h. t.)—Item præstatur culpa levissima, si ita convenit expressè, aut tacitè: ut si deponens quærat custodem diligentissimum, et depositarius se offerat ad rem custodiendam; vel si res tradatur navitis, stabulariis, cauponibus, qui ex officio obligantur ad res custodiendas (l. 1. et seqq. ff. Nautæ); licet hodie hospites, accepta clavi à cubiculo, plerumque in se suscipiant custodiam, et periculum rerum suarum.

4.º In casu periculi, v. g. incendii, naufragii etc., si res depositæ sunt pretiosiores quam propriæ, et utrasque salvare non potest, tenetur depositarius salvare res pretiosiores depositas præ suis; alioquin, si suæ sint pretiosiores, vel æquæ pretiosæ, suas salvare poterit præ depositis; nam hoc modo quilibet prudens et diligens paterfamilias operaretur. Quo casu, si res alienas salvavit, suis consumptis, ratione damni emergentis petere potest compensationem. Idem die in conductore pignoratario et commodatario: excepto ultimo casu, si res æquæ sint pretiosæ; tunc enim commodatarius obligatur ad salvandas res commodatas præ suis, cum teneatur ad diligentiam exactissimam. At casum fortuitum regulariter non præstat depositarius secundum alias dicta.

5.º Depositarius in uno casu tenetur ad duplum: si depositum miserabile tempore incendii, aut similis periculi perfidè neget se recepisse; et hæc actio dupli est prætoriana uno anno durans (l. 1. §. 1. ff. h. t. l. 23. In de action.)

129. Q. IV. *Quæ actiones nascantur ex contractu depositi?*

R. 1.º *Actio directa depositi*, quæ competit deponenti contra depositarium, ad rem suam integraliter recipiendam, vel ad ejus æstimationem, si culpa lata depositarii periit, vel deteriorata est (l. 1. §. 16. et l. 24. ff. h. t.); et quidem, si res in se extet, deponens præponendus est omnibus creditoribus depositarii, etiam uxori (l. 7. §. 2. ff. eod.), quia jus domini est fortius omnibus juribus creditorum. At si res deposita consumpta est à depositario, deponens nullam hypothecam legalem, seu tacitam, habet in bonis depositarii, ratione cujus præferatur ceteris creditoribus, cum id nullo jure concedatur.—2.º *Actio contraria depositi*, quæ competit depositario contra deponentem pro resarciendis impensis, si quas fecit in rem depositam: ut equum alendo, servum infirmum curando, etc. (lib. 5. pr. ff. eod.) Quo casu depositarius non tenetur rem restituere, donec sibi expen-

re refundantur; sed Instar pignoris eam retinere potest, ex regula generali (l. 18. §. 4. ff. commodati.) At in recompensationem debiti non venit depositum, c. 2. h. t. l. 11. C. eod. ibi: nullamque compensationem, et lib. fin. C. de compens.; nam exuberantia bonæ fidei, et specialis obligatio ad rem depositam restituendam, non admittit hanc compensationem.—3.º Utraque ista actio est civilis, quam prætor suo interdicto adjuvat; personalis, utpote ex contractu rei persecutoria, bonæ fidei, perpetua, et transitoria. Directa, si in sententia condemnatoria est expressa causa doli, infamat (§. 2. Instil. de pæn. temer. litig. l. 10. h. t.) Dolus autem probari potest ex confessione depositarii, ex conjecturis; ut si, rebus suis salvis, alienas interire permisit (c. fin. h. t.); si actum prohibitum posuit, ex quo damnum secutum est etc. Ceterum licet dolus præteritus remitti possit, non tamen futurus; quia talis remissio invitaret ad delinquendum (l. 4. §. 7. ff. h. t.) Vide Reiff. à n. 32. et selectos casus, qui afferuntur in ff. et C. h. t.

Connexio præcedentium et consequentium.

Compilator noster tres contractus reales tribus præcedentibus titulis complexus est, ceteris omissis, vel in alium locum rejectis; nam de mutuo agetur lib. 5. tit. de usuris, et de pignore hic infra tit. 21. Nunc in sequ. tractationem aggredior de contractibus consensualibus in specie.

TITULUS XVII.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE. ^a

130. Nota I. Emptionem-venditionem apud veteres usurpatam fuisse pro quacumque permutatione et alienatione (§. 2. In. h. t.) Hodie emptio-venditio est, contractus consensualis bilateralis super re pro certo pretio extradenda. Ex qua definitione patet, tria esse substantialia requisita hujus contractus; scilicet, *mutuum consensum*, *rem* seu mercem, et *pretium*, seu pecuniam: traditio verò mercis, et pretii pertinet solum ad integritatem, et complementum emptionis-venditionis.

Nota II. Venditionem variè dividi: — 1.º In generis, et speciei. *Venditio generis* est, dum ex pluribus ejusdem generis rebus, una indeterminatè venditur, v. g. una ovis ex grege. *Venditio speciei* est, dum una numero res venditur, ut hæc ovis. In quibus vocibus nota genus et speciem apud Ju-

^a—Agitur de hac materia in Extravag. com. h. t.—In Decreto Can. 21. eos. 1. q. 1. et 1. q. 3.—Sed potissimum tractatio ista desumitur ex jure civili in Institutionibus lib. 3. tit. 24.—In Pandectis lib. 18. per tot. lib. 19. tit. 1. lib. 21. per tot.—In Codice lib. 4. tit. 38. usque ad tit. 65.

ristas idem esse, quod speciem et individuum apud philosophos.—2.º Dividi in venditionem *ad corpus*, et *ad mensuram*. *Venditio ad corpus*, seu per aversionem, est, quando plura genera, aut species sine numeralione, admensuratione, et adponderatione per modum unius venduntur, ut totus acervus tritici, omnes imagines in cumulo. Dicitur *ad corpus*, quia non singulæ partes seorsim, sed totum corpus ex partibus conflatum venditur. Dicitur *per aversionem*, quia venditor et emptor, quasi avertuntur à distincta consideratione partium, et circa rem in confuso paciscuntur. *Venditio ad mensuram*, seu quantitatem, seu ad modum est, dum venditur certa quantitas specierum sub genere contentarum, ut tradatur per adnumerationem, vel admensurationem, vel adponderationem; ut centum oves ex grege, centum amphoræ vini ex vase, centum libræ carnis ex bove occiso. Ex quo patet, quod in venditione ad corpus non attendatur quantitas numeri, mensuræ et ponderis; benè verò in venditione ad modum, seu quantitatem.—3.º In *æconomicam*, et *negotiatoriam*. *OEconomica*, seu naturalis aut necessaria est, qua paterfamilias vendit sua superflua, ut alia necessaria pro se suaque familia emat. *Negotiatoria*, seu artificia, lis est, qua quis aliqua emit, ut ea carius vendat, vel immutando speciem, ut ex frumento farinam aut panem faciendo; vel sine mutatione, ut frumentum revendendo.—4.º In *privatam*, quæ fit privata conventionione partium; et *publicam*, quæ fit auctoritate judicis: ut si bona debitoris vendantur sub hasta. Scriptura ex conventionione partium adhiberi potest in emptione-venditione; de jure autem non est necessaria, nisi ad faciliorem probationem.

His præactis, in hac amplissima materia breviter more meo agam—4.º De substantialibus hujus contractus.—2.º De pactis ei admisceri solitis.—3.º De obligationibus venditoris et emptoris; ac resolutione hujus contractus.

§. I.

De personis, merce, et pretio emptionis-venditionis.

131. Q. I. *Qui emere, et vendere possint?*

R. Regulariter omnes, qui rerum suarum liberam administrationem habent (l. 14. C. de contrah. empt.) Qui verò pacisci prohibentur, etiam emere et vendere sunt prohibiti. Specialiter prohibentur personæ nobiles perniciosum civitatibus commercium exercere (l. 3. C. de commer. et mercat.); milites in provinciis prædia comparare (l. 9. ff. de re milit.); Judex bona à se subhastata emere: uti et alius, qui venditioni auctoritatem præstat, sicut tutor à pupillo (l. 46. 62. ff. de contrah. empt.) Porrò, consensus ementis et vendentis debet esse verus absque fictione, dolo et errore substantiali moraliter præsens, et regulariter libera coactione. Sed:

132. Q. II. *An quis cogi possit ad venditionem, aut emendum?*

R. 1.º Regulariter non (*l. 13, 14. C. de contr. empt.*); nam contrahere est libertatis.

2.º In casu necessitatis, vel publicæ utilitatis, magistratus cogere potest ad vendendum justo pretio taxato, v. g. frumentum tempore famis et inopiæ; vel ad vendendam domum pro fortalitiis, Ecclesia; et prohibere ne frumentum, vel aliæ merces exteris vendantur. Item si timeatur communis inopia, vel obsidio loci, quilibet civis cogi potest ad res necessarias pro tali casu emendas. In civitatibus habentibus *ius stapulæ*, merces certæ illatæ ibi vendi debent, nec inde referri, ut Colonia, Hamburgi etc.; habentibus verò *ius emporii*, merces quidem illatæ vendi possunt, non tamen aliis, quàm mercatoribus. Clerici autem et religiosi in casu necessitatis, non à laico, sed à iudice ecclesiastico cogi possunt ad vendendum, v. g. frumentum; nisi iudex ecclesiasticus id negligeret: tunc enim via defensionis, quam jus naturale permittit, horrea Clericorum aperiri, et frumentum justo pretio divendi posset ad publicæ necessitati consulendum; si quidem necessitas non habet legem.

3.º Princeps laicus, nisi munitus sit indulto Apostolico, non potest erre legem amortizationis, quæ prohibeat suis subditis, ne bona vendant Ecclesiis et monasteriis; atque ita ea transferant in manus mortuas. Nam id adversatur libertati Ecclesiasticæ, et sub excommunicatione prohibetur, *c. fin. de immun. Eccl. in 6. et in casu 15 Bullæ Cœnæ.*

133. Q. III. *Quæ res vendi possint?*

R. Materia venditionis est omnis res commercio humano subjecta, sive corporalis, sive incorporalis; modò sit certa, et saltèm moraliter existens, et vendi specialiter non prohibita (*l. 34. §. 1. ff. de contr. empt.*) Nam sicut venditio, ita et materia venditionis est de genere permissorum. Unde:

1.º Vendi potest res non tantùm propria, sed etiam aliena (*l. 28. ff. de contr. empt.*); nam tali venditione non præjudicatur domino, cum is rem suam à quocumque repetere possit, *ibid.*; neque enim talis venditio est alienatio, cum jus in re non tribuat, sed hoc maneat penes dominum rei (*l. 1, 2, 5, 6. C. de reb. non alienand.*) Sed in effectu est discrimen; nam si venditor, et emptor scit rem alienam, neuter obligabitur; putà nec venditor ad rem tradendam, nec emptor ad pretium solvendum: si emptor solus scit, non obligabitur venditor: nec tamen ex vendito quidquam consequetur, putà pretium. Si venditor scit, et emptor ignorat, utrimque obligatio contrahitur: quo casu emptor bonæ fidei accipit vacuum possessionem rei cum conditione usucapiendi; nisi interim dominus rem vindicet (*l. 34. §. 3. ff. de contrah. empt.*)

2.º Vendi potest res, quæ speratur exitura: ut partus ancillæ, fructus nascituri etc., dummodò aliquid nascatur; secùs emptio, utpotè conditionata, solveretur. At si vendatur spes, seu jus, cujus effectus ex natura sua est fortuitus, ut jactus retis, lusus aleæ, captura volucrum, venditio est firma, etsi nihil capiatur (*lib. 1. ff. de condit. et demonstr. lib. 8. in fin. ff. de contrahend. empt.*) In eo tamen casu, quo emptæ est captura pi-

selum, si quid pretiosi loco piscium, vel cum piscibus extractum sit, non erit emptoris, sed piscatoris; cum super hoc non sit actum. *Zoes ff. hoc tit. num. 26.*

3.º Vendi potest jus venandi, ligandi, et alia similia jura pretio æstimabilia: uti et hæreditas delata (*toto tit. ff. de hæredit. vel action. vendit.*); non tamen hæreditas viventis (*l. 1. eod. et l. fin. C. de pact.*), nisi testator consentiat. Porro, si hæreditas vendita est cum modo et quantitate, seu determinatione rerum hæreditariarum, res solùm determinatæ censentur emptæ, et non aliæ (*lib. fin. ff. de hæredi. vendita.*) At si hæreditas, prout est jus, indeterminatè et simpliciter vendita est, omnia jura et onera transeunt in emptorem, sicut transivissent in hæredem; adeoque emptor tenetur de evictione, si res aliena in hæreditate reperta fuerit (*lib. 2. princ. ff. eod.*) An verò jus accrescendi transeat in emptorem, acriter in utramque partem disputant Civilistæ. Negant Jason, Cujac. Gomez. Vinn. et alii, sed Bartoli, Hunn. Harppr. Schmier. et aliorum affirmantium opinio videtur probabilior, ex *lib. 2. §. 3. 4. 9. ff. eod.*, ubi Ulp. docet, emptori obvenire omne jus venditoris, non solùm quod jam pervenit, sed et quod quandoque pervenerit; ergò etiam jus accrescendi, cum portio deficiens, quasi jure alluvionis adhæreat alteri portioni in emptorem translata.—Nec obstat, quod hæres post venditionem adhuc maneat hæres (*lib. 88. ff. de hæredib. institut. lib. 43. §. fin. ff. de vulgar. subst.*); nam in effectu non manet hæres, sed in locum ejus emptor surrogatur, ejusque nomine jus habet ad portionem alteram à cohærede repudiata.

4.º Vendi possunt actiones reales et personales (*lib. 17. ff. de hæred. vendit.*), paucis exceptis; uti sunt litigiosæ, populares, criminales, actio retractus jure sanguinis competens, quæ ex communi DD. à materia venditionis eximuntur. Porro si nomina seu chirographa debitorum sint liquida, et faciliè consequibilia, tanti emenda sunt, quanti constant, ut debitum 100 pro centum. At si difficulter et molestè sint consequibilia, per lites et alia incommoda, ex communi hominum persuasione minùs valent, et consequenter minoris emi possunt. Ne autem fraudibus et cupiditatibus, lucrisque improbis indulgeretur, Imper. Anastasius (*lib. 22. C. mandati*) et Justinian. (*lib. fin. eod.*) constituerunt, ut emptor nominis, qui non justo, sed viliori pretio emit, plus à debitore cesso non peteret, quàm dederit venditori, residuumque pretii eidem venditori restitueretur.

134. Q. IV. *Quæ res vendi sint prohibitæ?*

R. 1.º Omnes res extra commercium humanum existentes, ut res sacræ, religiosæ et sanctæ, et publicis usibus deputatæ: cujusmodi sunt gratia divina, missa, absolutio, templa, cæmeteria, fora etc. (*l. 6. de ff. contrah. empt.*); res tamen sacræ secundùm materiam æstimabiles, ut calices, casulæ etc. in casu necessitatis vendi possunt: et quidem, si vendantur ad usum profanum, priùs confringi et execrari debent; si ad usum sacrum, integra vendi poterunt, modò ratione consecrationis majus pretium simoniacè non exigatur (*Can. 70. aurum. 12. q. 2. Can. hoc jus 10.*)

g. 1. *Auth. praterea C. de SS. Eccl.*)—2.º Res de se male, ut phyltrum amatorium, prostitutio corporis etc.—3.º Liber homo (*lib. 6. ff. de contr. empt.*), cum libertas sit res inæstimabilis (*l. 106. ff. de R. J.*)—4.º Fundus dotalis (*l. 3. ff. de fund. dot.*)—5.º Res propria emptoris (*l. 61. ff. de contrah. emp.*); nam quod meum est, ex alia causa fieri meum non potest, nisi sub conditione, *quia fortè speratur meum esse desinere (cit. l. 61.)*—6.º Denique, vendi non possunt res, quæ specialiter à jure, testatore, vel ex pacto vendi prohibentur. Sic barbaris purpura, sericum, vinum, sal, ferrum, arma, et similia vendi prohibentur (*tit. C. quæ res venire non poss. et tit. C. quæ res exportar.*) Item à testatore prohibentur vendi fidei commissa, confirmante hanc prohibitionem consuetudine, et lege Principum. Denique ex pacto potest res aliqua dari cum conditione, ne vendatur et alienetur.

Lex, et testator beneficio juris, ipsam rem afficiunt, ut venditio sit irrita: pactum verò privatum non videtur ob stare valori venditionis (*l. 3. C. de cond. ob caus. l. pen. ff. in fin. ff. de pact.*); nam pactum non afficit ipsam rem; sed contra violatorem pacti datur conditio personalis, non vindictio: quo sensu explicatur *l. fin. C. de reb. alien. l. fin. C. de pactis inter empt.* Paritas verò à servo manumitti prohibito non tenet; quia talis conditio ossibus, seu personæ servi coheret, *l. 5. C. si mancipium ita: pactum verò rei non cohæret, sed personam obligat.*

435. Q. V. Quo pretio res vendi possint?

Ante resp. nota, pretium esse duplex: *legale*, seu legitimum, quod à lege, seu republica taxatum est; et *naturale*, seu vulgare, quod, attenda rerum natura, necessitate, utilitate, aliisque circumstantiis ex commun privatorum judicio taxatur. Prius consistit in indivisibili, nec à privatis mutari potest; posterius habet latitudinem *summi, medii, et infimi*, ita ut quodlibet ex his justum sit, v. g. summum pretium est 100, medium 98, infimum 94.

R. 1.º Pretium hodie consistit in pecunia (*l. 1. ff. de contr. empt.*), sive sit pecunia propria, sive aliena. Nam et fur aliena pecunia emere potest, v. g. equum (*l. 1 et pen. C. si quis alteri.*); quo casu res empta cum fructibus cedit emptori, pecunia verò furtiva non fit venditoris, nisi bona fide eam consumat, alienando, vel suæ permiscendo, ut discerni nequeat.

Ipsæ autem emptor aliena pecunia emens tenetur reparare omnia damna, quæ, sive domino talis pecuniæ causa, sive venditori acciderunt.—2.º Pretium pecuniarium debet esse *verum et sincerum*, non fictum et simulatum: ut si quis una drachma domum venderet; nam donare potius, quam vendere censeretur.—3.º *Justum*, seu *æquale merci*: et ideo, maximè in foro conscientiæ reprobatur pretium arbitrarium, ut quodlibet quolibet pretio vendi, aut emi possit (*lib. 63. ff. ad L. Falcid.*) Nam emptio-venditio est actus justitiæ commutativæ; ergo exigit æqualitatem inter mercem et pretium, vel naturalem, vel legalem, à republ. definitam. Unde nec mercatores merces exoticas quolibet pretio vendere possunt, sed justo duntaxat, computatis omnibus sumptibus, periculis, novitate, utilitate et aliis adjunctis.—4.º Si pretium justè taxatum est à Principe, illud obser-

vare tenentur subditi exteri, cum ratione contractus sortiantur forum: imò et Clerici ac Religiosi, saltè indirectè, ut sunt membra communitatis: neque indigenæ carius debent vendere exteris, sub pœna excommunicationis (*cap. 1. hoc tit.*)—5.º Si pretium legale est minus vulgari, tenetur venditor sequi pretium legale justè taxatum; secus peccat contra legem, et ad restitutionem tenetur, nisi mutatis circumstantiis, pretium legale evaderet injustum. At si pretium legale est majus vulgari, et taxatum fuit in gratiam emptorum, venditor tenetur sequi pretium vulgare, ne lex volens favere emptoribus, in eorum odium detorqueatur. Si verò taxatum est in favorem venditorum, potest exigere pretium legale, ut 100 pro jure exigendi quinque annuos florenos.

436. Q. VI. Ex quibus causis variari possit pretium?

R. 1.º Augeri potest ob inopiam mercium et emptorum copiam, ob majores labores, pericula, sumptus in eis colligendis et conservandis, ob lucrum cessans et damnum inde emergens, ob periculum amittendi, vel diu et difficulter obtinendi pretii, dum merces dantur ad creditum morosis debitoribus etc. Decrescit verò pretium, si adsit mercium copia, si res cumulativè, et non singulatim vendantur etc.; nam licet res eandem retineat intrinsecam bonitatem, hæc tamen sola non attenditur in taxatione pretii, sed etiam aliæ circumstantiæ.

2.º Sola indigentia, necessitas, vel utilitas particularis non sufficit, ut res carius vendatur, vel vilius ematur (*S. D. 2, 2. q. 77. a. 1.*); nam talis indigentia, vel utilitas, non est aliqua pars mercis; ergo non sufficit, ut v. g. venditor vendat carius, quia emptor tali re indiget; vel emptor emat vilius, quia venditor opus habet pecunia.

3.º Privata notitia de pretio brevi minuendo, vel augendo, per se non obest, quominus currenti pretio venditor vendere, et emptor emere possit, ut fecit Joseph (*Gen. 41.*) Nam currens pretium est justum; notitia verò privata non facit illud injustum, nec ponit aliquod vitium intrinsecum in merce; ergo. Per accidens autem charitas suadet contrarium agere pro casu, quo per hujusmodi emptiones-venditiones proximus in extremam, vel gravem necessitatem redigeretur. Et hæc de substantia emptionis-venditionis, de qua plures selecti casus legi possunt *tit. ff. et C. de contrah. empt.*

§. II.

De pactis venditioni admisceri solitis:

437. Pacta ista sunt: arrha, lex commissoria, addictio in diem, retrovenditio, et jus retrahendi.

438. Q. I. Quid sit, et quid juris circa arrham?

R. 1.º Arrha, seu arrabo est id, quod datur in securitatem, vel confirmationem contractus; et quandoque computatur in sortem pretii, quan-

doque non, sicut convenit inter contrahentes (*pr. Inst. h. t.*)—2.º Si arrhatur in securitatem contractus faciendi, licet quidem à contractu abs tinere, sed emptor arrham datam perdit: venditor verò resiliens, duplum arrhæ pendere cogitur, nisi adesset justa causa [resiliendi; quo casu nulli pœnæ locus est (*pr. Inst. h. t. l. 11. §. 6. ff. de action. empt.*)] At si arrha data est in confirmationem contractus jam initi, non licet, altero invito, à contractu resilire (*l. 3, 6, 7. C. de rescind. vend.*); nam contractus ex post facto sunt necessitatis; quam necessitatem non tollit, sed firmat arrha, nisi aliter conventum fuisset.

139. Q. II. *Quid sit, et quid juris circa legem commissoriam?*

R. 1.º Lex commissoria est conventio, ut, nisi emptor intra præfixum tempus solverit, res sit commissa, seu venditio resoluta et nulla (*l. 2, 5. ff. de lege commissor.*) In jure Canon. vocatur *pactum legis commissoriæ*, seu conventionis privatae de committenda, seu resolvenda venditione, cum etiam pactum sit lex privata (*l. 20. §. 1. ff. de pact.*)—2.º Pretio intra præfixum tempus non soluto, venditor vi legis commissoriæ in arbitrio habet, vel irritare, seu resolvere venditionem, vel ea stando agere ad implementum contractus, seu ad solutionem pretii (*l. 2, 3, 4, et seqq. ff. de leg. commiss.*); electione autem facta, variare non potest (*l. 4, 6, 7. eodem.*) Quòd si venditor eligat resolutionem contractus, non tantum res, sed etiam omnes fructus rei ad eum redeunt (*l. 4, 5. eod.*), quia emptor non acquisivit dominium rei et fructuum irrevocabile, sed revocabile, resoluta titulo emptionis.

140. Q. III. *Quid sit, et quid juris circa additionem in diem?*

R. 1.º Addictio in diem est conventio, ut venditor rem primo emptori venditam, licetè possit vendere alteri emptori, si is intra præfixum tempus meliorem conditionem obtulerit, hoc est, majus pretium, vel faciliorem solutionem, vel generaliter quamcumque meliorem utilitatem; sicut accidit in venditione publica sub hasta, à qua hoc pactum originem habet. Dicitur *in diem addictio*, quia res primo emptori non attribuitur perpetuò, sed in certum diem, si interim alius meliorem conditionem non obtulerit (*l. 1. ff. de in diem addict. l. 2. §. 4. ff. pro emptor.*)—2.º Hoc pactum de se est licitum, cum nullibi à jure Canon. reprobetur: et regulariter venditionem non facit conditionatam suspensivè, sed absolutam relinquit; nam eventus melioris conditionis non suspendit, sed resolvit contractum; adeoque est tantum conditio resolutive, quæ non officit contractui absoluto (*l. 1. ff. de in diem addict.*) Unde emptor statim fit dominus rei, dominio saltè revocabili, fructus suos facit, jus habet rem pignorandi, vindicandi, agendi interdicto *quod vi, aut clam*, et tanquam dominus suscipit periculum rei emptæ (*l. 2, 4. eod.*) At si venditio celebraretur sub conditione suspensiva, nihil horum, pendente conditione, haberet emptor (*ibid. et l. 2. §. 2. ff. pro emptor.*)—3.º Si tempore lapso, melior conditio non est oblata, res fit emptoris irrevocabiliter; at si melior conditio oblata est, venditio resolvitur; res cum fructibus extantibus etiam virtualiter, seu in augmento, restituitur venditori, *l. 4, 6. ff. de in diem addict.*, ubi de hac materia plures casus legi possunt.

141. Q. IV. *Quid sit, et quid juris circa pactum de retrovendendo?*

R. 1.º Pactum retrovendendi est conventio, ut emptor vel possit, vel debeat rem emptam revendere venditori (*l. 2. C. de pact.*) Fieri potest, vel *in gratiam solius venditoris*, ut ei petenti res empta revendi debeat; vel *in gratiam solius emptoris*, ut is eam rem venditori revendere possit; vel *in gratiam utriusque*, dum uterque se obligat: emptor quidem ad revendum, si venditori placuerit; venditor verò ad redimendum, si placuerit emptori. Frequenter adjicitur etiam tempus, v. g. ut intra tres annos revenditio celebretur.—2.º Pacta hæc de se sunt licita (*l. 2. C. de pact. int. empt. et c. 10 de fid. instrum. et Extravag. 1, et 2. h. t. int. com.*) Nam sicut venditor potestatem habet rem absolutè vendendi, ita quoque vendendi cum certo modo et pacto: et similiter emptor cum, vel sine tali pacto liber est ad emendum, modò æqualitas utrinque servetur. Si pactum adjicitur gratia venditoris, pretium minuitur, v. g. hunc hortum, qui constat 200 vendo tibi 400, ut eodem pretio mihi illum vendas, quando-cumque mihi placuerit. Si verò pactum adjicitur gratia emptoris, pretium augetur, v. g. emo à te hortum 200, qui tanti non valet, ut quodcumque illum tibi revendere possim. Vitanda autem est palliata usura, et iniquitas, cujus signa sunt: pretium vile ab emptore oblatum pro re diutius retinenda: item si emptor, aliàs usuris assuetus, nolit mutuum dare, sed rem emere cum pacto retrovendendi (*c. 5. h. t. c. 4 de pignor.*) Porrò servata utrinque justitia, emptor fit dominus rei et fructuum perceptorum: fructus verò immaturi pendentes, facta revenditione, pro rata inter utrumque dividuntur (*§. 41. Inst. de R. D. Reiff. à n. 279.*)

142. Q. V. *An licitus sit contractus mohatræ?*

Contractus iste est species revenditionis, seu conventio, qua, v. g. mercator vendit merces summo pretio justo emptori ad creditum, ut statim ab eodem emptore, numerata pecunia indigente, easdem merces emat pretio infimo, dando pecuniam numeratam; ut si vendidit pro 400, et emat pro 90. Aliter vocatur *Varatra*, vel *Buratra*, Italis *Stocco*, *stoccolaverachola*, Gallis *vente*, *revente*, et apud Hispanos multum viguit.

R. Negativè; nam contractus iste ob palliatam usuram damnatus est ab Inn. XI *propos. 40*, et à Covar. dicitur latrocinii genus maximè execrandum, et justis pœnis vindicandum. Vide Carden. in dissert. ad dictam *propos. 40*.

143. Q. VI. *Quid sit retractus, et quid juris circa eum?*

R. 1.º Retractus est: jus redimendi rem venditam, oblato eodem pretio (*l. 9. §. 1. ff. de administr. rer. ad civit.*) Aliter vocatur *jus congrui*, et *protimeseos*, seu *prælationis*; estque vel *conventionalis* ex pacto partium, vel *legalis*, tam scriptus, quam consuetudinarius, et conceditur certis personis et excertis causis. Sic dominus directus pro emendo dominio utili à vasallo, vel emphyteuta, creditor pro bonis subhastatis, socius, vel cohæres pro re communi ceteris emptoribus præferuntur (*l. fin. C. de jur. emphyt. l. 16. ff. de reb. auth. jud. poss.*) Sed hodie celeberrimus est *retractus gentilitius* totius Germaniæ consuetudine firmatus, vi cujus propinquior consanguineus legitime natus, sive mas, sive femina, sive laicus, sive Clericus, rem

venditam retrahere potest, et ceteris emptoribus præferri debet: si verò plures sint ejusdem gradus, præventioni locus est; et si æqualiter concurrant, res forti committi solet.—2.º Retractioni substant bona immobilia: et quidem intra annum, et diem, ut moribus et praxi receptum est: quod tempus à principio utile, deinde continuum est. Nec rei obstat, quòd interim emptor tertio vendiderit, quia tempore necdum elapso, consanguineus primi venditoris retrahere potest à quocumque, dummodò offerat idem pretium, quod primo venditori datum est; et interea retractui non renuntiet expressè, vel tacitè; ut si delatam sibi emptionem post duorum mensium deliberationem recuset.—De retractu copiosè et eruditè scribit Zoes in *ff. post tit. de leg. commiss.*

144. Q. VII. *An licita sint monopolia*, in quibus unus, vel alter sibi vendicat jus vendendi certas merces, ita ut omnes alii ab illo emere teneantur?

R. 1.º Si erigantur auctoritate publica Principis ex justa, gravi et necessaria causa, licita sunt; quia onus illud, quod subditis imponitur, coonestat justa causa, et necessaria pro bono communi. Secus, si causa gravis absit, plerumque illicita sunt monopolia, præsertim si notabiliter gravent subditos.—2.º Si quis privata auctoritate erigat monopolium, et vendat merces ultra justum pretium, peccat contra justitiam, et ad restitutionem tenetur: ita comm. TT. et Canonistæ.

145. Q. VIII. *An licita sit olla fortunæ?* Italis *lotto*, *lottaria*, in qua pro certa pecunia data extrahuntur schedæ signatæ valore, vel vacuæ?

R. De se non est illicita: nam in illa non emitur res, sed spes rei extrahendæ, sicut emi potest jactus aleæ, captura piscium, vel avium (*l. 8. §. aliquando ff. de contrah. empt.*)

§. III.

De obligationibus venditoris et emptoris, ac resolutione venditionis.

146. Q. I. *An venditor vitium rei teneatur manifestare emptori?*

R. 1.º Si vitium est in substantia, ut si vitrum habeatur pro gemma, tenetur illud manifestare; secus jure naturali contractus est nullus, et venditor doli tenetur.—2.º Si vitium occultum est in quantitate, ut si 90 urnæ vendantur pro 100, venditor tenetur id manifestare, vel pretium diminuere; secus deficeret æqualitas. At si venditio fiat ad corpus, falsa demonstratio modi, seu quantitatis regulariter non vitiat actum, nec obest venditori, sed emptori, qui suæ facilitati imputet, quòd quantitatem non exploraverit, sed per aversionem emerit. Sicut e contra, si venditor minorem modum dixit, cum esset major, excessus prodest emptori (*l. 33. pr. ff. de conlit. et demon. l. 42. ff. de action. empt.*) Nam in utroque casu cor-

pus, non quantitas venditur; et si de corpore constet, de demonstratione falsa, an vera sit, non curatur.—3.º Si vitium occultum est in qualitate accidentali, ita ut res non prosit ad finem emptoris, v. g. equus morbidus, venditor tenetur id manifestare, *l. 4. §. proinde, ff. de ædil. edict.*, ubi fit limitatio, si vitium esset modicum et parum, vel nihil officeret fini et utilitati rei.—4.º Si mercibus optimis misceantur minus bonæ, ut frumento optimo, vel vino, aliud minus bonum, defectus iste vel manifestari debet, vel pretium diminui.—5.º Denique si emptor expressè interroget de quibusdam vitiis, ea manifestare debet venditor; alias dolo suo dabit causam contractui. At si vitium est patens, et venditor non interrogetur, de hoc admonere emptorem non tenetur, cum ipsa res loquatur; nisi emptor esset valde rudis, et insufficiens ad vitium deprehendendum (*S. D. 2. 2. q. 77. ar. 3. ad 1. et l. 43. ff. de contrah. empt.*)

147. Q. II. *An emptor teneatur manifestare bonitatem mercis, et vitium pretii seu monetæ?*

R. 1.º Si venditor ignorat præstantiam mercis, emptor alternativè tenetur, vel illam manifestare, vel augere pretium æquale mercis: ita comm. TT. et Jcti. cum *S. D. 2. 2. q. 77. ar. 2.*; secus enim emptio esset inæqualis, et cons. injusta. *Nec obest*, quòd venditor determinatè debeat vitium rei detegere: nam venditor tacendo posset decipere emptorem; hic verò tacendo, et tamen justum pretium, saltè infimum offerendo, non decipit venditorem. Ceterum ex communi sententia, emptor non est tutus in conscientia, si minus pretium offerat, et excessum sibi condonari petat; quia condonatio ista est tantum palliata, plus de ignorantia, quam de consensu venditoris obtinens, nisi emptor nesciret, an res pluris valeat, vel non.

2.º Si bonitas, vel commoditas latens est extrinseca merci, v. g. thesaurus in fundo latens, vel aurifodina, emptor de hoc admonere non tenetur venditorem, sed fundum emere potest currenti pretio justo (*S. D. 2. 2. q. 66. ar. 5. ad 2.*) Nam justitia pretii non desumitur præcisè ex majori utilitate rei, sed ex communi æstimatione; ergo si pro tali fundo detur tantum pretium, quantum communiter taxatur, justa est emptio, et latens thesaurus per accidens se habet; nec scientia illius nocet emptori; sicut nec pharmacopæo peritia artis, si inter herbas communiter taxatas vendit unam aptam pro medicina pretiosa.

3.º Si moneta est adulterina, vel in loco, ubi contrahitur, non currit, emptor de hoc admonere debet venditorem: nec emptor ab alio deceptus monetam adulterinam distrahere debet, cum per hoc non acquisiverit jus alios decipiendi. At si moneta est vera, sed minoris valoris, id non est necesse manifestare, dummodò justum pretium pro merce detur; cum hoc modo nulla injustitia committatur.

148. Q. III. *Completa substantialiter emptione-venditione, qualis actio et obligatio competat venditori et emptori?*

R. 1.º Actio *venditi*, seu *ex vendito directa* competit venditori ad consequenda ea omnia, quæ ei emptor præstare debet. Actio *empti*, seu *ex empto pariter directa* competit emptori ad consequenda ea omnia, quæ ei

venditor præstare debet vi hujus contractus (l. 11. et l. 13. §. 19. ff. de action. empt.); neutra autem actio efficaciter intentatur, nisi venditor mercem tradiderit, et emptor pretium, sed saltèm paratus sit tradere (cit. l. 13. §. 8. et l. 25. eod.) Qui autem agere vult et alterum ad implementationem contractus cogere, ipse prior contractum implere debet, *ibid.*

2.º Venditor ab emptore pecuniam tradente conventus obligatur rem ipsam tradere, nec satisfacit volendo præstare interesse: ita Abb. Felin. Harp. et communior contra Covar. Mynsing. Fachin. etc.; nam necessitas hujus traditionis clarè insinuat §. 1. *Inst. h. t. §. 2. Inst. de donat. l. 11. §. 2. ff. de act. empt.*; nullibi verò in toto jure exprimitur alternativa obligatio, vel rem tradendi, vel præstandi interesse: nam emptio-venditio ex natura sua ad hoc tendit ut merx pro pretio commutetur: secùs nunquam esset emptor secutus.—Jura contraria non obstant; quia procedunt pro illo casu, quo vel non adest facultas tradendi, eo quod res periverit, vel deteriorata sit, vel post moram commissam emptori non expedit rem tradi, sed potiùs præstari interesse. Sic explicantur l. 1. pr. l. 11. §. 9. l. 12. ff. de act. empt. l. 4. C. eod. l. 25. §. 1. ff. de contrah. empt.; item arg. ex l. 22. ff. de R. C. l. 15. C. de R. V. etc.

Si res alteri emptori vendita, et tradita est, prævalet secunda venditio, utpote completa jure reali, per traditionem quæsito secundo emptori, ex l. 15. C. de R. V.; at primus emptor agere potest ad interèsse, et crimen falsi contra venditorè intentare (l. 21. ff. ad L. Corn. de fals.) Si verò secunda venditio non est completa per traditionem, prævalet prima, et res primo emptori tradenda est (arg. reg. 54. qui prior in 6.), uti etiam, si res vendi a sit Ecclesiæ, vel alteri piæ causæ aut civitati, cum sine traditione acquiratur eis dominum (l. 23. C. de SS. Eccl.) Præterea secunda venditio, traditione completa, rescindi potest, si primus emptor rem specialiter sibi hypothecatam habuit (l. 12. §. fin. ff. qui potior. in pign.), vel si emptor scivit rem esse alteri venditam, vel si æquitas et justa causa id suadeat.

Venditor post perfectam venditionem fructus rei venditæ, necdum traditæ, non tantùm pendentes, sed et de novo natos ac perceptos tenetur integraliter emptori (l. 44. ff. de R. V. l. 13. §. 18. ff. de act. empt. l. 13. C. eod.) Nam emptor, post perfectam venditionem, fictione juris censetur dominus rei venditæ; ergò sicut ad illum spectant incommoda, ita æquum est, ut ad eum spectent omnia commoda, et fructus rei, non solum naturales, sed et civiles, ut mercedes locationum. Præterea venditor tenetur de evictione, et ad interèsse, si rem vitiosam vendidit, vel læsit emptorem, ut infra dicetur.

3.º Emptor à venditore conventus, tenetur ad solutionem, seu traditionem in moneta proba et usuali in loco contractus: quæ solutio facienda est eo tempore et loco, ejusque expensis, sicut conventum: secùs in loco contractus, et præsentì moraliter tempore, si de his nihil convenit: §. 3. *inde V. O. l. 41. ff. eod.*

Si emptor fuit in mora culpabili solvendi, non secùs ac venditor, tenetur præstare non solum culpam latam et dolum, sed etiam levem, cum

contractus iste in gratiam utriusque celebretur (l. 3. et 11. ff. de peric. et com.); item à tempore moræ tenetur præstare usuras, ut 5 pro 100, sive usuræ istæ sint compensatoriæ fructuum, sive lucrativæ in pœnam morosi debitoris (l. 13. §. 20. ff. et lib. 5. 13. C. de action. empt.)

Emptor sentire debet periculum, seu damnum rei venditæ, nondum traditæ; modò res sit certa in specie, et venditor periculum rei in se non susceperit (§. 3. *Inst. h. t. l. 8. pr. ff. et l. 1. et seqq. C. de peric. et com. rei vend. l. 35. §. 4. ff. de contrah. empt.*); nam emptor sentit commoda et fructus rei; ergò etiam sentire debet incommoda et pericula: adeoque si res apud venditorè pereat vel deterioretur, periculum est emptoris; nisi venditor fuisset in culpa lata et levi, vel in mora culpabili tradendi (cit. §. 3. *In. h. t. l. 17. ff. de pericul.*)—Nec obstant jura in contrarium; nam procedunt de re vendita in genere, vel alternativè, vel sub conditione suspensiva (l. 1. 12. et l. 14. §. 1. ff. de peric. et com. l. 2. C. cod. et l. 8. pr. ff. locati. l. 5. C. eod. et l. 34. §. 6. l. 35. §. 5. 7. ff. de contrah. empt.), et tunc perit venditori; uti etiam, si ante traditionem publicetur, seu confiscetur (l. 33. ff. locati.) Circa periculum rei venditæ selecti casus, legi possunt in tit. ff. et C. de peric. et com. rei vend.

449. Q. IV. *Quæ remedia competant emptori, aut venditori, læsis in contractu emptionis-venditionis?*

R. 1.º Si emptor læsus est ex eo, quia venditor scienter ei vendidit rem vitiosam, usui et fini ementis ineptam, competit ei *actio redhibitoria* ex ædilitio edicto, ad hoc, ut venditio rescindatur, pretium cum interèsse reddatur, et res vitiosa vendendi rehabeatur seu reddatur, ob quod actio ista dicta *redhibitoria* à magistratu ædilitio introducta (l. 1. §. 1. ff. de ædilitio edic.), ut si venditor, non manifestato latente vitio, scienter vendidit animal, vel servum morbidum, furiosum, fugitivum, furacem etc.; vel si dixit, certam qualitatem esse in merce, quæ tamen non est, ut equum esse itinerarium et domitum, qui tamen est vectuarius et indomitus, fundum esse culturæ aptum, qui est ineptus etc. Hæc actio est personalis, bonæ fidei, utrinque transiens ad hæredes: non tamen durat ultra 6 menses; quia intra tantùm tempus vitium facilè deprehendi potest; secùs censetur vitium, non antecedens, sed consequens venditionem, factaque redhibitione, omnia redintegrantur (l. 19. §. fin. lib. 60 ff. eodem.)

2.º Si emptor, sciendo vitium, rem vitiosam emisset, sed pretio minori, competit ei *actio quanto minoris* ex eodem ædilitio edicto, ad hoc, ut venditor restituat excessum pretii (l. 48. §. ff. eod.); v. g. dedisti 50 flor. pro equo vitioso, si vitium scivisses, equum quidem emissas, sed minori pretio, ut 30 flor.; ergò ad recuperandos 20 flor. agere potes actione *quanto minoris*. Hæc actio est personalis, bonæ fidei, utrinque transitoria ad hæredes; sed non durat ultra unum annum (cit. l. 19. §. fin. ff. eod.) Habet locum etiam in eo casu, quo venditor ignoranter vendidit rem vitiosam, quam aliàs emptor, cognito vitio, non emisset (l. 13. pr. ff. act. empt.) Aliter vocatur *actio æstimatoria*; quia illa agitur ad æstimationem minoris pretii. Porrò dum jura post lapsum temporis negant has duas actiones, redhibitoriam et æstimatoriam, non id faciunt ad tollen-

dam obligationem naturalem in foro conscientiae, in quo laesio reparanda est, sed ne litibus tribunalia onerentur, et fraudibus porta aperiatur; quia emptores post longum tempus similia vitia praetexere possent. De hac materia pulchros casus reperies in *tit. ff. de aedilit. edic.*

3.º Venditor in quantitate pretii laesus ultra dimidium habet celebre remedium, ex *l. 2. rem majoris pretii C. de rescind. vendit.*, quo agere potest alternativè, vel ad supplementum pretii justii, vel ad rescissionem venditionis, prout laedenti placuerit, non verò determinatè ad hanc, vel illud. Quod remedium firmatum est jure Can. *c. 3. et 6. h. t.*; v. g. vendisti praedium 49 flor.; quod constat 100 flor.; pro reparanda laesione, hoc remedio agere poteris, ut emptor vel suppleat defectum 51 flor. vel si non vult, ut venditio rescindatur. Licet autem *cit. l. 2.* expressè loquatur de solo venditore, tamen ob identitatem rationis et aequitatem naturalem, comprehensivè intelligitur de emptore laeso ultra dimidium, ut et huic idem beneficium competat; cum venditor et emptor sint correlativa et aequiparata, et consequenter dispositum pro uno, sit quoque dispositum pro altero, per *c. 3. de con. stit.* Cessat hoc remedium, si res vendita casu fortuito periit, cum res, quae restitui posset, non existat. Computatio laesionis probabilis in venditore et emptore facienda est aequaliter per ordinem ad pretium; ut, si pretium seu aestimatio ultra dimidium excedat valorem rei, emptor dicatur laesus ultra dimidium; ut si pro praedio constante 100 dedit 151; sed Abbas, Cujac. et alii computationem istam in emptore desumunt à re vendita; ita ut res nec medio pretio valeat: ut si emptor pro praedio constante 100, dedit 201. Prior tamen opinio aequior et probabilior videtur, maxime cum in puncto laesionis aequalitatem observet inter venditorem et emptorem.—Si venditor, aut emptor laesus est infra dimidium, pro foro externo nullam actionem habet ex civili, *l. 2. 8. ff. de rescind. vendit.*, cui consonat jus Canon. *c. 3. et 6. h. t.*, ne litibus tribunalia onerentur. Excipe minorem et Ecclesiam, quibus notabiliter laesis, salva est restitutio in integrum. At pro foro conscientiae, laedens jure naturali obligatur laesionem reparare, cum ista adversetur justitiae commutativae, et ratione peccati implorari potest officium judicis Ecclesiastici (*c. 13. de judic.*), maxime si lex taxans pretium non est observata, vel laesio contingit per dolum, aut in aestimatione dotis (*l. 6. §. fin. l. 12. §. 1. ff. de jure dot.*), quibus casibus nec iudex actionem denegabit. Si verò laesio est modica, vel intra limites pretii summi et infimi, nec in foro interno facienda est restitutio, ex communi usu hominum, qui modicum excessum censentur sibi condonare, cum omnimodam aequalitatem in contractibus servare vix sit possibile. Et hoc sensu explicatur *l. 16. §. 4. ff. de minor. et l. 22. §. 3. ff. locat.*, ubi dicitur naturaliter licere contrahentibus se circumvenire. Tunc autem venditor dicitur laesus, dum pro merce, nec infimum pretium accepit; emptor verò, dum supra summum pretium aliquid solvit. Si uterque est bonae fidei, emptor fructus rei suos facit, venditor verò ad usuras non tenetur. Reiff à. n. 343.

150. Q. V. An remedium laesionis concedatur etiam in aliis contractibus onerosis et reciprocis, ut in locato, permutatione, cambio etc?

R. Affirmativè cum Fachin. Gomez. etc. contra Hunnium: nam aequitas naturalis, in qua fundatur *cit. l. 2. C. de rescind. vendit.* id ipsum exigit in his contractibus, ne alter cum alterius jactura locupletetur. At in contractibus lucrativis et non reciprocis, non est locus huic remedio: ut in donatione, mandato, deposito, commodato etc.; nam in his non fiunt commutationes; et laesio, si qua accidit, actione horum contractuum reparari potest. Porrò remedium, seu actio ista ob laesionem data est civilis, personalis, bonae fidei, perpetua, seu 30 annis durans, utrinque transitoria ad haeredes. Si verò dolus intercesserit, nullo unquam tempore ei praescribitur, quia cum mala fide non currit praescriptio: *regul. 2. in 6.*

151. Q. VI. Quid sit evictio, et quis de illa teneatur?

R. 1.º Evictio est, rei nostrae ab alio non domino alienatae vindicatio, seu recuperatio in judicio facta: v. g. Titius vendit equum Cajo, Sejus agnoscit equum istum esse suum, ideoque agit in judicio, et probato dominio, equum recuperat. Porrò ad iudicium evictionis ritè instituendum requiritur:—I. Ut actor sit persona civiliter distincta à venditore, ac proinde non sit haeres venditoris, cujus factum praestare tenetur (*l. 14. C. de R. V.*), neque fidejussor promittens venditionem salvam fore (*l. 11. C. de evict.*), licet haeres fidejussoris non prohibeatur ab evictione *l. fin. C. eod.*), salvo tamen regressu contra illum, sicut erat contra fidejussorem.—H. Ut emptor conventus laudet venditorem, seu denuntiet illi, ut vel litem in se suscipiat, vel positivè assistat liti motae (*l. 29. §. 2. ff. et l. 23. C. de eviction. c. fin. de empt. et vend.*): sic laudatus venditor, etsi esset Clericus, tenetur sequi forum emptoris, seu rei principalis.

2.º Re in effectu evicta, venditor tenetur emptori de evictione, hoc est, tenetur emptori restituere pretium, et insuper compensare interesse singulare quoad damnum emergens, lucrum cessans, expensas, etc. (*l. 61 et 70. ff. de evict.*) Nam bona fides emptionis-venditionis exigit, ut emptor servetur indemnis. Licet autem interesse quandoque majus sit ipso pretio, nihilominus venditor, modò fuerit bonae fidei, non condemnatur, nisi in duplum, simplum pro pretio, et simplum pro interesse (*l. 43. in fin. ff. de action. empt.*), quia iniquum videtur ad tantam summam teneri venditorem, v. g. equus venditus est 100 flor., post evictionem computatis omnibus expensis, et damnis constat 300 flor., venditor bonae fidei non tenetur nisi ad 200 flor.

3.º Venditor in certis casibus non tenetur de evictione: ut si ita convenit, si emptor ei litem non denuntiavit, vel rem emptam, quam usucapere potuit, pro derelicta habuit; vel si malitia judicis contra emptorem iudicatum est: quo casu emptor regressum habet contra iudicem etc. Sententia lata pro emptore, venditor non compensat expensas (*l. 18. C. de eviction.*), quia non erat causa injuriae emptori ab actore illatae. Donator, ne liberalitas sua sibi noxia sit, non tenetur de re donata evicta (*l. 18. §. fin. ff. de donatione*), neque haeres de re legata evicta, in speciei tali (*l. 71. §. fin. ff. de legat. 1.*) Pulchros casus de hac evictionis materia perlege in *tit. ff. et C. de eviction.*

152. Q. VII. Quibus aliis modis resolvi possit emptio-venditio?

R. 1.º Mutuo consensu si res est integra, puta, re non tradita et pretio non soluto (l. 3. ff. de rescind. vend.); impleto autem contractu ex una parte, opus est restitutione mercis, vel pretii (l. 58. ff. de pact. l. 4. C. quando lic. ab empt. disced.)—2.º Si contractus ex utraque parte impletus est, mutuo consensu resolvi nequit; sed opus est nova emptione-ventione (l. 2. ff. de rescind. vend.); nam quod completè factum est, infectum fieri nequit. Præterea emptio-ventio rescindi potest ratione erroris, doli, metus etc.

TITULUS XVIII.

DE LOCATO ET CONDUCTO.

453. Nota I. Præsentem rubricam esse strictiorem nigro, cum in hoc agatur etiam de emphytheusi, de qua infra. *Locatio-conductio* est: contractus consensualis, quo res aliqua utenda, vel fruenda, vel opera personæ datur pro certo pretio, seu mercede. Ex qua definitione facile colligitur discrimen hujus contractus ab aliis contractibus. Dicitur *utenda*, vel fruenda, quia aliquæ res locantur tantum ad usum, ut domus, equus, instrumenta musica, vel rustica etc.; aliquæ verò locantur ad fructus ex iis percipiendos, ut vineæ, pascua, jura, redditus etc. (l. 9 et 49. ff. locati), et aliquando locatur opera, seu labor personæ, ut laborare in vinea, famulari domino etc. Is qui dat rem, vel operam, vocatur *locator*; is verò, qui dat mercedem, seu pretium aut pecuniam vocatur *conductor*. Cujus nomina subalterna sunt varia: nam si conduxit prædium urbanum, vocatur *inquilinus*; si rusticum, *colonus*; si vestigalia, *publicanus* etc.

Nota II. Locationem-conductionem variè dividi:—1.º In *regularem*, in qua eadem res specie restituitur: et *irregularem*, in qua contra naturam hujus contractus tantumdem, seu eadem res in genere restituitur: et consequenter dominium rei conductæ transit in conductorem; ut si locetur instrumentum æstimatum per modum venditionis (l. 2, 20, 65. ff. h. t. §. 4. In. eod.)—2.º In *perpetuam*, quæ pro semper; et *temporalem*, quæ pro certo tempore fit.—3.º In *publicam*, qua prædium fisci; et *privatam*, qua prædium privati locatur. In quibus hoc est discrimen, quòd conductor prædii fiscalis, si finita conductione, offerat tantum quantum alii, præferatur aliis: quæ prælatio non competit conductori prædii privati (l. 32. C. h. t. l. 4. C. de location. prædior. civil.)—4.º In locationem *rei*, dum res; et *facti*, dum opera conceditur pro certa mercede. Aliquando utrumque mixtim convenit: ut si auriga se offerat ad me vehendum; tunc enim

a—Agitur de hac materia in Institutionibus lib. 3. tit. 25.—In Pandectis lib. 49. tit. 2.—In Codice lib. 4. tit. 65. et lib. 11. tit. 70, 71, 72.—Et de Emphytheusi agitur in Pandectis lib. 6. tit. 3.—In Codice lib. 4. tit. 66. Nov. 120.

est conductor operis, et locator operæ, ego verò sum locator operis, et conductor operæ: vel si auriga conducat meum currum, et locet suam operam ad me vehendum.—5.º In *expressam*, quæ verbis expressis; et *tacitam*, quæ ex præsumpto consensu initur: ut si, elapso tempore, locator sinat conductorem re uti. Item in scriptam, et non scriptam, puram, et conditionatam etc.

454. Q. I. *Quæ sint de substantia locationis-conductionis?*

R. 1.º *Mutuo consensus*, quo contractus iste ante traditionem perficitur: si tamen res secundo conductori tradita fuisset, is præferendus est primo, arg. rei venditæ et traditæ (l. 15. C. de R. V. l. 26. ff. et lib. 21. C. hoc tit.)—2.º *Res*, vel opera apta locationi.—3.º *Mercēs*, seu pretium verum, certum et justum, quod regulariter consistit in pecunia. Si tamen res frugifera locetur, merces consistere potest in alia re fungibili, scilicet, in parte fructuum, vini, olei, frumenti etc. (l. 2. C. h. t.); at si loco mercedis daretur alia res non fungibilis, ut bos, equus, et similia, non locatio esset, sed contractus innominatus (§. 2. In. h. t.)

455. Q. II. *Qui locare et conducere possint?*

R. Regulariter omnes, qui vendere et emere, nisi specialiter prohibeantur. Et quidem prohibentur:

1.º Tutores et curatores prædia fiscalia conducere, ne vel fisco, vel pupillo noceatur (l. 49. pr. ff. h. t.)—2.º Milites terrestres (l. 34. C. h. t.), curiales (lib. 30. eod.) et milites cælestes, seu Clerici negotiationis causa prædia rustica conducere, nisi necessitas excuset (cap. 4. ne Clerici.); quia non decet, ut personæ istæ ab officiis suis ad rus avocentur.—3.º Fabri, viatores et strepentem artem exercentes prohibentur conducere domum vicinam habitationi magistrorum; et à fortiori Religiosorum, ne eorum studia, et maxime spiritalia exercitia impediunt (l. un. C. de studiis liberalibus). Hoc tamen hodie difficulter obtinetur, nisi magistri reclamant, eisque assistat magistratus.

456. Q. III. *Quæ res, et operæ locari possint?*

R. 1.º Omnes res in commercio humano existentes, etiam alienæ, dummodo conductor servetur indemnis (l. 7. 8. 9. ff. h. t.) Si quis tamen mala fide rem alienam locavit, dolum, imò furtum committit, utpote invito domino contractans rem lucri faciendi causa.

2.º Res incapaces locationis sunt:—I. *Res fungibilis*; ut vinum, pecunia, nisi locetur præcisè ad pompam et ostentationem (arg. lib. 3. §. fin. ff. commod.)—II. *Res sacræ* ad usum profanum, cum sint extra commercium humanum, sicut et jurisdictio Ecclesiastica (tit. ne Prælati vices suas.), at jurisdictio temporalis, aut patrimonialis, cum, vel sine territorio, locari potest, cum non excipiatur.—III. *Res Ecclesiarum immobiles*, vel mobiles prætiosæ, ultra triennium sine solemnitatibus cononicis (Extrav. Ambrosianæ de reb. Eccl. alien.) Quòd si locatio esset dividua ad duo triennia; ita ut singulis trienniis assignaretur determinata merces, subsisteret pro primo triennio; secus, si esset individua pro utroque triennio (Clem. 4. de reb. Eccl.); nam secunda prohibetur à jure, non prima; in qua alterum triennium, tanquam inutile rejicitur. Quia verò prohibitio ista est de re-

bus Ecclesiarum, non verò de proventibus ad mensam rectoris pertinentibus, poterit rector Ecclesie proventus suos locare ultra triennium absque solemnitatibus Canonicis, dummodo anticipatam mercedem, seu solutionem non accipiat (Trid. S. 23. c. 11. *de reform.*); nam hoc modo nec nocetur Ecclesie, nec successori in beneficio.—IV. Servitus prædialis sine prædio locari nequit (l. 44. ff. h. t.); benè verò servitus personalis, ut ususfructus, et habitatio (§. 3. *Inst. de usu. et habit.*); non tamen vitam fructuarii, cum resolutio jure dantis, resolvatur etiam jus accipientis (§. 3. *Inst. de usufr.*)—V. Jus eudendi monetam; aliàs locator jure monetæ excidit, et conductor decem auri marcis muletatur (R. J. ann. 1551.)—VI. Operæ subditorum domino debita.—VII. Res propriæ conductoris (l. 20. C. h. t.); nam iniquum est, ut quis pro usu rei suæ mercedem solvat, nisi forsitan res istæ jure pignoris, vel alio in alterum translata fuisent (lib. 35. §. 1. lib. 37. ff. de pignor.)

3.º Operæ simplices, quæ fiunt sine productione operis, ut ire Viennam; et operæ prægnantes, quibus opus externum producitur, ut pingere, locari possunt, dummodo sint honestæ, cum ad operam turpem nulla sit obligatio; et mercenariæ, quæ æstimationem recipiunt. At operæ liberales, magis ingenio, quam corpore exerceri solitæ, sicut æstimationem non recipiunt, ita propriè non locantur: ut docere liberalia studia, mederi, advocare etc., sed quod pro eis solvitur, honorarium potius et salarium, quam merce vacatur, et non actione locati, sed conditione certi, vel ex stipulatu, vel officio judicis petitur (l. 38. §. 1. ff. h. t.) Ceterum, operæ non solum ad tempus, sed in perpetuum locari possunt, cum nihil obstet. De qualitate mercedis, præter dicta hic q. 1., nihil speciale examinandum restat.

457. Q. IV. Quæ actiones oriuntur ex contractu locationis-conductionis, et quid vi illarum debeatur?

R. 1.º Oriuntur duæ actiones, ambæ directæ locati et conducti, quibus locator, et conductor agere potest ad ea omnia, quæ ex natura hujus contractus præstanda veniunt.

2.º Locator actione conducti conventus tenetur:—I. Tradere rem conductori ad liberum ejus usum: et si locator est operarum, tenetur eas præstare convento tempore et modo; secus ex culpa etiam levi tenetur ad interesse (lib. 45. §. 8. et l. 19. 30. et seqq. ff. h. t.) De famulis infra dicetur.—II. Rem locatam regulariter ante tempus conventum alteri, etiam majorem mercedem offerenti, locare nequit cum effectu, ut simul eodem tempore re utatur (c. 1. h. t. l. 3. 21. C. eod.), nisi superveniat justa causa non prævisa, ob quam locatio ante tempus elapsum revocari permittitur: ut si ædes necessariò reparandæ sint, si locatori vel patri ejus domus exusta sit, si conductor malè domo utatur, vel eam diffamèl per inhonestam societatem, vel si mercedem non solvat (l. 3. C. h. t. l. 54. §. 1. ff. et cap. 3. §. verum eod.), quibus casibus ad expellendum inquilinum necessaria est judicis auctoritas, ne locator jus sibi dicat contra l. un. C. ne quis in sua causa.—III. Tenetur conductori refundere expensas necessarias et utiles, quas in rem conductam fecit, uti et prestare dolum, culpam latam et levem; ut si vasa vitiosa

locavit pro oleo, vino etc.—IV. In casu sterilitatis, vel incursionis hostilis, si colonus ex re frugifera absolutè nihil percepit per annum, locator tenetur totam pensionem remittere: secus partem pro rata gravis damni, nisi præcedens, aut consequens magna fertilitas damnum hoc compensasset; at si modicum damnum colonus passus est, nihil de pretio remittitur (l. 25. §. 6. ff. h. t.) Quæ æquitas, ut sit reciproca, pariter suadet, ut pensio augeatur, si ex casu fortuito notabiliter fructus crescant, v. g. quia alia molendina destructa sunt etc.; at si fructus augeantur ex industria conductoris, vel ex fecunditate fundi, non est augenda pensio; cum fecunditas ista ab initio contractus prævisa censeatur: industria verò obesse non debeat conductori. V. Si conductor re uti non potuit, quia locator justum posuit impedimentum, vel quia hoc causatum est à tertio, vel ex defectu rei, ut quia equus infirmatus est, locator tenetur remittere pensionem pro rata temporis (l. 13. §. 7. l. 13. et seqq. ff. h. t.) At si impedimentum est ex parte conductoris, ut quia is ædibus uti non potuit, vel amplius iis non indiguit, de rigore juris tota merces peti potest, maxime si lucrum cesset locatori (l. 19. §. 9. ff. h. t.); de æquitate tamen naturali solet fieri transactio, præsertim si res alteri æquè benè locari possit.

3.º Conductor actione locati conventus obligatur:—I. Solvere mercedem integram, et ex mora culpabili usuras (l. 27. et 53. ff. h. t.); quæ solutio facienda est tempore convento, vel secundum consuetudinem loci, pro parte, vel per aversionem pro toto, si operæ prægnantes conductæ sunt; ut ædificatio domus (l. 30. §. 2. ff. eod.)—II. Finito locationis tempore, tenetur conductor rem eandem in specie restituere, et præstare dolum, culpam latam et levem, ex quibus damnum causarum est locatori (l. 9. §. 3. l. 11. ff. h. t.)—Nec obstat §. 5. *Inst. eod.*; nam iste superlativus *diligentissimus paterfam.*, vel secundum materiam subjectam accipitur pro positivo, vel restringitur ad eum casum, quo conductor in se suscepit omnem culpam.—III. Casum autem fortuitum non præstat conductor, nisi ex pacto super hoc convento, vel nisi causam dederit casui fortuito, v. g. incendio. In dubio an incendium ortum sit culpa conductoris, locator, utpote asserens, eam probare debet; nam licet præsumatur incendium fieri culpa inhabitantium, non tamen culpa conductoris, cum fieri possit incendium culpa v. g. stabularii aliquid in culina coquentis, ad quod officium utique conductus non est à domino (l. 11. ff. de pericul. et com.); unde Jcti. incendium annumerant casibus fortuitis l. 18. pr. ff. commod. l. 1. §. 4. ff. de O. A. l. 23. in fin. ff. de R. J. Ex quibus solvantur l. 3. §. 1. ff. de off. præf. vigil. l. fin. pr. ff. navtæ.—IV. Conductor operarum, si in causa est, quominus eas locator præstet, tenetur ei integram mercedem præstare, modo interim operæ istæ non sint alteri locatæ (lib. 19. §. 9. ff. h. t.) Secus locator ex culpa omittens operas, tenetur conductori ad interesse (arg. l. 15. §. 6. eod.)

458. Q. V. Quomodo domini obligentur famulis conductitiis, et econtra?

R. 1.º Si famulus ex justa causa, v. g. ob sævitiam domini, ante finitum servitii tempus fugiat, et queratur apud judicem de domino, is tene-

tur ei salarium totius anni solvere, maxime si interim operas suas alteri locare nequit (*lib. 19. §. 9. ff. h. t.*); nam per talem famulum non stat, quominus operæ impleantur.

2.º Si famulus culpabiliter abeat ante finitum servitii tempus, non solum tenetur damnum ex fuga datum domino resarcire, sed insuper perdit salarium præteriti temporis, et de rigore juris solum repeti potest (*lib. 15. §. 6. et l. 55. §. fin. ff. eod.*); nam contractum individuum violavit.

3.º Si famulus conductus est ad certum et determinatum opus, ut ad pingendam tabulam, vel plantandas arbores, et propter impedimentum extrinsecum, v. g. propter morbum, operam suam impendere non potest, conductor ad nullum pretium ei tenetur: sicut accidit in contractu innominato *do ut facias, facio ut des* (*lib. 5. ff. de condict. caus. dat.*); nam si conductor nullam utilitatem percipiat, nullam mercedem solvere tenetur (*cap. 3. h. t. l. 15. §. 6. ff. eod.*) At si famulus conductus est ad operas indeterminatas, v. g. ad servitium unius anni, debetur ei salarium totius anni, etsi ad modicum tempus infirmetur; cum *servire nobis intelligantur, etiam hi, quos curamus ægros*. (*l. 4. §. 5. ff. de statu liber.*) Idem dic de professoribus medicis, advocatis habentibus constitutum salarium annuum (*l. 15. C. de advocat. divers. judicior. l. fin. C. de condict. ob caus. dator.*)

4.º Famuli, ancillæ, et officiales prætextu tenuis salarii non possunt occulta compensatione sibi atgere salarium, sed cogendi sunt ad restitutionem; oppositumque damnavit Inn. XI. *propos. 37.* Nec eos excusat gravis necessitas, ut quia salarium non sufficit ad honestam sustentationem propriam, uxoris, liberorum; cum etiam in gravi necessitate non sit licitum furari, ut patet ex *propos. 36.* ab eodem Pontifice damnata: Nam dominus conducit eos certo salario, sive hoc sufficiat, sive non ad honestam sustentationem, maxime si plures haberi possint, qui pro eodem salario servire velint; ergo conducti tenentur stare hoc contractu; si quid verò ultra accipiant, furtum committunt. Excipe, nisi quis invitus cogatur servire, et pretium, seu merces non adæquet laborem; vel si dominus mercedem integram non solvat; et generaliter si injuriam contra famulum committat, quæ via juris reparari nequit; tunc in his casibus licitum est uti occulta compensatione. Vide hic Reiff. *à num. 93.*

159. Q. VI. *An successor locatoris et conductoris teneatur stare hoc contractu?*

R. 1.º Successor in dignitate, v. g. in Episcopatu, uti etiam successor universalis tenentur stare hoc contractu legitime inito (*l. 10. C. h. t.*), cum sicut in jura, ita etiam in onera seu obligationes suorum antecessorum succedant; nisi forsan Ecclesia tali contractu notabiliter læsa fuisset.—2.º Successor particularis, ut emplor, si ita conventum non est, non tenetur stare locatione à prædecessore facta (*l. 9. h. t.*); nam obligatio ex hoc contractu personalis est; ergo ad successorem particularem non transit, cum is fictione juris non sit eadem persona cum antecessore, sicut hæres cum testatore.—3.º Si conductor prædium conductum sublocavit, tenet sublocatio, sive major, sive minor merces constituatur: ita tamen ut res

secundi conductoris in prædio urbano tacite sint pignoratæ primo locatori (*lib. 11. §. 5. ff. de pignorat. act.*); non verò in prædio rustico, ubi pro hypotheca sunt fructus (*l. 24. §. 1. ff. h. t.*) Id tamen conductori non permittitur, ut socium, vel contubernalem assumat in idem cubiculum à se conductum; quia id præjudicaret locatori; nisi de hoc conventum sit, vel id consuetudo permittat.

160. Q. VII. *Quibus modis resolvatur locatio-conductio?*

R. Seqq.—1.º Mutuo consensu (*§. fin. Inst. quib. mod. toll. oblig.*)—2.º Lapsu temporis præfixi, nisi tacite renovetur.—3.º Si conductor debito tempore non solvat mercedem: et quidem de jure Can. si per biennium canonem seu pensionem non solvat, expelli potest (*c. 3. h. t.*)—4.º Si perverse in prædio conducto conversetur, ut admittendo fures, scorta etc., (*ibid.*), quo casu nihil de pretio convento remittitur.—5.º Si conductor re conducta abutatur, eam deteriorando, aut physicè destruendo: quo casu merces pro rata temporis remittitur, sed pro compensatione damnorum salva est actio.—6.º Conductor ante finitum tempus non potest resilire à contractu, nisi adsit justa causa, ut hostilitas, pestis, timor ruinæ, spectrorum etc. Cetera, quæ hic quæri possent, facile ex præced. tit. resolvi possunt, quia *locatio-conductio proxima est emptioni-venditioni, iisdemque juris regulis consistit* (*lib. 2. ff. h. t.*) Legi etiam possunt selecti casus in Pandectis, et Codice *h. t.*

161. Q. VIII. *Quæ conventiones sint affines locationi-conductioni?*

R. 1.º *Conventio sociarum*, qua pecora certo pretio taxata locantur pro certa quantitate lanæ, butyri, casei etc.—2.º *Admodiatio*, qua redditus provinciarum, vel privati pro certo pretio conceduntur.—3.º *Affectus*, quo prædium rusticum pro parte fructuum locatur conductori, seu colono, qui ob hoc dicitur partiaris, seu dimidiarius: quo casu lucrum et damnum est commune colono et domino (*l. 25. §. 6. ff. h. t.*)

De emphyteusi.

162. *Emphyteusis*, latinè melioratio seu insitio, quoad rem est: Contractus nominatus, quo res immobilis, colenda, fruenda cum translatione domini utilis conceditur colono in perpetuum, vel ad tempus non minus decennio, sub obligatione annui canonis, seu pensionis præstandæ domino in recognitionem domini directi, seu proprietatis. Ex qua definitione colliguntur omnia requisita hujus contractus, et differentia ab aliis contractibus; ut à *locatione*, in qua dominium utile non transfertur; à *feudo*, in quo canon annuus non præstatur, sed obsequium personale, à contractu censuali reservativo pensionis, in quo dominium plenum transfertur in censualistam etc. Is, qui dat fundum in emphyteusim, vocatur *dominus directus*; is, qui accipit, *emphyteuta*; jus inde ortum vocatur *jus emphyteuticum*.

Quia verò emphyteusis est quasi mixta ex locatione, et emptione videtur esse contractus bonæ fidei, et consensualis potius, quam scriptus; cum

scriptura per se non sit necessaria, nisi ex conventionione partium, vel ad faciliorem probationem (*lib. 1. C. de jure emphyt.*)—Nec obstat, quod ad emphyteusim Ecclesiasticam requiratur scriptura (*Nov. 7. pr. et c. 2. §. 1. c. 3. §. 2. Nov. 120. c. 5.*); nam non requiritur ex causa contractus, sed ex causa alienationis, sicut ad emptionem (*c. 1. de his, quæ à Prælat.*)

Sed circa hoc locorum consuetudo attendi debet. Porro emphyteusis est varia:—1.º *Ecclesiastica*, quæ in prædio Ecclesiarum; et *laica*, seu communis, quæ in fundo merè profano constituitur.—2.º *Perpetua*, quæ sine restrictione temporis, et *temporalis*, quæ ad certum tempus datur.—3.º *Hæreditaria*, quæ transit in hæredes emphyteutæ, etiam extraneos; et *gentilitia*, seu *familiaris*, seu ex pacto et providentia, quæ transit ad descendentes ejusdem familiæ, etsi hæredes non sint; et *mixta* ex utraque, quæ transit ad hæredes ejusdem familiæ. Dum prædium primò conceditur, est emphyteusis *nova*: dum jam pluriès, imò et semel concessum fuit, dicitur *vetus*, seu *ab antiquo*.

163. Q. I. Quis possit concedere prædium in emphyteusim, et cui?

R. 1.º Quilibet dominus liberam habens potestatem administrandi, potest prædium suum inemphyteuticare, cum rei suæ dominus sit et arbiter (*l. 21. C. mandati.*) Item Prælati, et quidem cum solemnitatibus solitis, si de novo concedit; et sine his, si emphyteusis est vetus, saltèm si semel prædium Ecclesiæ inemphyteutatum fuit (*Extrav. Ambrosiæ, de reb. Eccl. al. int. com.*), dummodò idem modus, qui ab antiquo fuit, in iterata concessione observetur.

2.º Recipere emphyteusim possunt omnes, qui ex contractu obligari queunt, etiam consanguinei Prælati, modò absit detrimentum Ecclesiæ: quo sensu explicatur *Nov. 120. c. 5. et Auth. quibuscumque C. de SS. Eccl.*; talis verò emphyteuta Ecclesiæ videtur exemptus ab oneribus tributorum, sicut emphyteuta fisci (*l. 10. C. de excusat. mun. l. 2. C. de Episc. et Cler.*); alias Ecclesia saltèm indirectè legibus tributariis obligaretur et ita declarasse fertur S. Congr. *Immun. die 8. Decemb. 1668* in rescripto ad Episcopum Senogallensem.—Si emphyteusis reversa est ad dominum, congruit quidem, ut in nova ejus concessione consanguinei emphyteutæ præferantur aliis: absolutè tamen dominus eam conferre potest aliis, cum rei suæ dominus sit; et ita faciendo, nulli faciat injuriam.

164. Q. II. Quæ successio detur in emphyteusi perpetua?

R. Id plerumque desumi ex pactis conventis, et instrumento investituræ, et loci consuetudine. Et quidem:—1.º In emphyteusi data *pro te et filiis*, succedunt etiam fœminæ, quia nomine masculina veniunt (*l. 84. et 116. ff. de V. S.*)—2.º In data *pro te et tuis hæredibus*, succedunt hæredes etiam extranei; nisi particulariter aliud statuatur, sicut pro Ecclesia Constantinopolitana *Nov. 7. c. 3.*, quæ generaliter numquam recepta est ab Ecclesia.—3.º In data *simpliciter*, nulla mentione hæredum facta, succedunt filii et descendentes, etsi hæredes non sint, vel hæreditatem repudiaverint; quia talis emphyteusis censetur familiaris; in qua tamen non est locus liberis naturalibus illegitimè natis, nisi per matrimonium legitimi sint.—4.º Emphyteusis simpliciter hæreditaria, vel si familiaris est

primum a patre acquisita, potest ab eo donari uni filiorum, vel prælegari; dummodò legitima aliis non minuat: nam talia bona sequuntur naturam prædii liberi. Hoc tamen discrimen assignari solet, quod emphyteusis familiaris, seu ex pacto et providentia, prælegata non computetur in legitimam, neque substet falcidiæ, aut trebellianicæ; secùs est in hæreditaria et mixta. At si est familiaris antiqua, uni filiorum prælegari nequit; cum post mortem primi acquirentis, jus omnibus descentibus quæsitum sit, quod pater tollere nequit.—5.º Si filius professus est Religionem capacem honorum stabilium, monasterium succedere potest in emphyteusi hæreditaria, vel familiari: *Auth. ingressi C. de SS. Eccl.*, ubi dicitur omnia jura professi transire in monasterium. Ne autem domino directo perpetuò præjudicetur, emphyteusis hæreditaria, saltèm post mortem professi, intra annum vendi debet; familiaris verò restitui eis, qui ex investitura vocantur.—Nec obstat clausula: *ne emphyteusis transferatur ad monasterium*: nam, ut docet Abbas et alii, clausula ista intelligitur de translatione perpetua, vel libera ad placitum emphyteutæ, non verò de temporali, et necessaria, quæ fit ex dispositione juris post mortem emphyteutæ, cujus filius monachus est. Oppositum tenet Fagn. *Petra etc.*—6.º Emphyteusis vitalitia, ad vitam concedentis data, cum ordinaria sit, transit ad quoscumque hæredes emphyteutæ.

165. Q. III. Qualis actio et obligatio nascatur ex contractu emphyteutico?

R. Utrunque actio emphyteuticaria directa, civilis, personalis, rei persecutoria; et probabilius bonæ fidei, utrinque transitoria ad hæredes, vi cujus dominus et emphyteuta tenetur facere et præstare ea, quæ ex natura hujus contractus faciendæ et præstandæ veniunt. Item ratione domini utriusque competet rei-vindicatio, directa domino, utilis emphyteutæ, et interdicta possessoria. Jam in specie:

1.º Dominus tenetur transferre dominium utile, liberumque usum rei permittere, et damna sua culpa data reparare (§. 3. *Inst. de locat.*) Si emphyteuta fecit melioramenta extraordinaria, ad quæ non tenebatur, dominus obligatur ea compensare, etiam in casu, quo emphyteusis ob culpam emphyteutæ sit caduca, ne cum jactura alterius locupletetur, contra *l. 20. ff. de R. J.* Quæ autem jura domino competant, colligetur ex obligationibus emphyteutæ. Hinc:

2.º Emphyteuta tenetur:—I. Servare pacta conventa: ut si res sterilis data sit ad colendum, colat eandem, et frugiferam reddat; rem verò frugiferam in suo statu conservet, præstando culpam latam et levem, non tamen casum fortuitum (*lib. 2. C. de jure emphyt. l. 7. §. fin. ff. solut. matrim. auth. qui rem C. de SS. Eccl.*)—II. Tenetur singulis annis pendere domino canonem, seu pensionem (*l. 2. C. de jure emph. c. fin. h. t.*) in recognitionem domini directi; non verò juxta æstimationem fructuum, sicut datur merces in locatione. Canon iste si modicus est, præstari debet etiam in casu sterilitatis; non verò si adæquatus sit fructibus, argumento mercedis in locatione (*l. 25. §. 6. ff. locati*), cum in tali casu emphyteusis imitetur locationem. Si verò res totaliter perit, sine spe repa-

rationis, extincto jure in re, cessat obligatio pendendi canonem.—III. Si emphyteuta vult vendere emphyteusim, regulariter tenetur id denuntiare domino directo cum expressione pretii, cum iste sit primus emptor; secus emphyteusis ipso jure est caduca, nisi aliter conventum sit, vel addita clausula protestatoria: *salvo consensu domini, et non aliter (l. fin. C. de jur. emphyt. c. fin. h. t.)* Quod etiam procedit in emponematis, seu melioramentis extraordinariis; quia et in his primus emptor est dominus (*ibid.*) Insuper venditio ista fieri non debet personis privilegiatis, ut curialibus, militibus, Ecclesiis, cum id cederet in præjudicium domini. Quia verò citata jura loquuntur de alienatione per venditionem, non videtur emphyteutæ prohibitum rem emphyteuticam alio modo alienare, ut per donationem, legatum, hypothecam, nam denuntiatio ista ideo fieri debet, ut dominus deliberet, an rem emere velit, qui finis cessat in hoc casu. Neque tamen sine consensu domini novus emphyteuta possessionem prædii ingreditur; cum domini intersit scire, quem emphyteutam habeat. Si emphyteusis donata vel legata est Ecclesiæ, æstimatio ei præstatur, non ipsum prædium contra jus domini.—IV. Emphyteuta ad longum tempus nequit locare emphyteusim; quia talis locatio sequitur naturam emphyteusis, nisi accedat consensus domini, Reiff. à num. 174.—V. Emphyteuta novus tenetur præstare laudemium domino directo toties, quoties emphyteusis ab uno transfertur ad alterum per venditionem, donationem, legatum, idque pro investitura. Et hoc laudemium est quinquagesima pars pretii, quo bonum emphyteuticum taxatur, scil. 2 pro 100 (*lib. 3. C. de jure emphyt.*); alicubi pars vigesima 5 pro 100, in quibus omnibus maxime loci consuetudo attendenda est, v. g. an hæredes necessarii laudemium præstent, an filia per emphyteusim dotata etc. Quod si res emphyteutica notabiliter crescat, proportionaliter augeri potest laudemium, uti et canon annuus (*arg. l. 3. C. de jur. emphyt.*)

466. Q. IV. *Quibus modis resolvatur emphyteusis?*

R. 1.º Lapsu temporis, ut si concessa fuit ad decennium, vel vicennium.—2.º Extincta generatione, ad quam restricta fuit.—3.º Totali interitu rei inemphyteuticæ.—4.º Deterioratione rei dolo, vel culpa lata, aut levi facta (*Auth. qui rem C. de SS. Eccl.*); nam emphyteusis datur ad meliorationem; ergo qui culpabiliter ei damna infert, meretur ea privari.—5.º Si emphyteuta tempore legitimo omittat Canonem solvere, scil. triennio in emphyteusi laica, et biennio in Ecclesiastica (*l. 2. C. de jure emphyt. et c. fin. h. t.*), dummodo dominus declaret emphyteusim esse caducam in pœnam non soluti canonis, *ibid.* Excipe, nisi emphyteuta celeri satisfactione moram purgaverit, vel dominus certo loco et tempore congruo canonem recipere noluerit, vel pœnam caducitatis dissimulaverit, aut remiserit saltè tacite, acceptando canonem, et jus expellendi emphyteutam sibi non reservando. Actualis autem expulsio fieri debet auctoritate judicis: *arg. l. creditores ff. de pignor.*

TITULUS XIX.

DE RERUM PERMUTATIONE. ^a

467. *Nota I.* Permutationem hic non accipi latè pro omni contractu, in quo unum datur pro altero, quo sensu includit emptionem, locationem (§. 2. *In. de empt.*), sed strictè et propriè. Quo sensu definitur: Contractus realis, quo una res datur ea lege, ut vicissim alia detur: v. g. do tibi librum, ut mihi des chartam. Quidam DD. ut Host. Wiestn. Wensb. Reiff. Engl. et alii dividunt permutationem bifariam, ut alia sit *generis*, alia *speciei*. *Permutatio genericè* est, dum res in genere, seu indeterminata datur pro alia re indeterminata, ut equus pro bove neutrum determinando. *Permutatio specificè* est, dum species pro specie, seu, ut Philosophi loquuntur, individuum pro individuo datur, ut hic equus pro hoc bove.

Priorem dicunt non distingui à contractu innominato *do ut des*, bene verò posteriorem: sed quia distinctio ista non habet fundamentum sufficiens in jure, eam prætereo, dicendo permutationem esse contractum innominatum, quia caret specifico nomine, et non distingui à contractu, *do ut des*, ex l. 5. §. 1. *ff. de præscr. verb.*, ubi permutatio specierum, scil. scyphorum pro sticho dicitur contractus *do ut des*, et econtra: exempla permutationis sæpe ponuntur in generibus, *lib. 7. C. h. t.*, et generaliter, *l. 1. ff. eod.* Paulus docet permutationem esse, si res pro re detur. Vide meas disp. *civil. disp. 14. contr. 2.* Porrò contractus iste utpote antiquissimus, est juris gentium, bonæ fidei §. 28 *de action.* et realis, quia traditione rei completur, ut ante rem traditam nulla actio oriatur (*l. 3. C. h. t.*)

Nota II. Permutationem substantialiter constitui per consensum, formam, et per rem reciprocam, ut materiam: differre verò à *venditione*, quæ solo consensu perficitur; et pretium habet pro materia; à *mutuo*, quia in hoc non est statim traditio reciproca, nec res diversi generis; à *cambio*, tanquam genus à specie etc.

468. Q. I. *Qui et quas res permutare possint?*

R. 1.º Soli domini, vel nomine eorum administratores permutare possunt, vel simpliciter, vel cum debitis solemnitatibus, quæ ad alienationem rerum Ecclesiæ, minoris et similium personarum requiruntur; nam permutatio est species alienationis (*c. 5. de reb. Eccl.*)

2.º Materia permutationis est res propria permutantis, non verò aliena (*l. 1. §. 3. ff. h. t.*), nam permutatio est translativa domini, quo non

^a.—Agitur de his in Sexto, Clement. *h. t.*—Et potiss. in jure civili in Pandect. *lib. 19. tit. 4. 3.*—In Cod. *lib. 4. tit. 64.*

translatò, pars altera non obligatur ad rem suam tradendam. Et in hoc notabiliter differt permutatio ab emptione-venditione, in qua necessariò non fit translatio domini (lib. 28. ff. de contrah. empt.) Res sacræ et spirituales licet inter se permutantur, dummodò nihil temporale detur pro spirituali: secùs esset simonia, de qua re plurib. agetur tit. de Simon.

169. Q. II. Quid juris in permutatione rerum Ecclesiæ?

R. 1.º Res mobiles, quæ servando servari non possunt, licet permittantur pro aliis; ut frumentum pro vino, uti etiam res inutiles, ut calix antiquus pro alio novo et utili. At res immobiles, vel mobiles pretiosæ tantum ex causa justa, et cum solemnitatibus canonicis permutari possunt, ut dictum tit. de reb. Eccl. alien., cum talis permutatio sit alienatio. Circa mancipia Ecclesiæ id speciale est, quod commutari non possint, nisi ad libertatem (c. 3. h. t.); nam quod semel Deo dicatum est, ad humanos usus transferri non decet, nisi essent servi fugitivi (Can. 54. fugitivi 12. q. 2.)—Cui non obstat lib. 2. ff. et l. 6. C. ad L. Flav. de plag., nam procedit de actuali fuga; quæ cum sit quædam species libertatis, commutari nequit citra læsionem legis Flaviæ de plagiaris.

170. Q. III. Quid juris in permutatione beneficiorum?

R. 1.º Permutatio beneficii cum beneficio, non tamen cum pensione temporali, generaliter est permessa, modò adsit justa causa, jus in re et consensus legitimi Superioris, aliæque solemnitates ad renuntiationem beneficii requisitæ (c. un. h. t. in 6.); imò si magna Ecclesiarum necessitas et utilitas id exposcat, Episcopus Clericum cogere potest ad faciendam commutationem (c. 5. h. t.) Probabilius autem est, quòd Prælatus inferior carens jurisdictione quasi Episcopali non possit admittere resignationes ex causa permutationis; licet habeat jus conferendi et instituendi, cum destituere non possit (cap. 4. de renunc. cap. 12. in fin. de hæret.)

2.º Permutantes beneficia auctoritate propria committunt simoniam, non quidem juris naturalis, cum non detur spirituale pro temporali, sed juris Ecclesiastici contra prohibitionem Ecclesiæ (c. 5. h. t.), et excommunicantur per extrav. 2. de simon. int. com.; beneficiis verò non videntur privari ipso jure, cum permutatio nulla nullum sortiatur effectum. Ratio hujus prohibitionis est, quia in talibus permutationibus timetur periculum simoniæ, quatenus latenter admisceri possunt pacta simoniaca; tum quia beneficium Ecclesiasticum sine institutione canonica non obtinetur (reg. 1. in 6.)

3.º Beneficia ita resignata Episcopus conferre debet permutantibus, non verò aliis (Clem. un. h. t.) Si verò unus resignavit, et alter resignare non vult, vel non potest, prior resignans redit ad suum beneficium (c. 8. h. t. c. 20. de præb. in 6.), quo casu non opus est nova collatione hominis: tum quia sufficit collatio generaliter à jure facta; tum quia resignatio ista est sub conditione permessa, si non suspensiva, saltè resolutiva, si et alter resignet cum effectu; ergò non impleta conditione, perinde est ac si non fuisset facta (lib. 213. ff. de V. S.)

4.º Beneficia obtenta in titulum, si alterum pinguiora, alterum tenuiora redditus habeat, non recipiunt compensationem pecuniariam,

nisi de consensu Papæ (arg. c. fin. h. t. et c. 7. siquis. 1 q. 3.); nam jus percipiendi redditus est spirituale connexivè, utpote auctoritate Apostolica annexum juri spirituali officii; ergò, nisi eadem auctoritate separetur, citra simoniam vendi, aut pecunia compensari nequit.—At beneficia obtenta jure proprietatis, si possessiones unius pinguiora sint, permutari possunt cum compensatione pecuniaria, vel alia temporali (c. 6. de except. et c. 6. h. t.); nam tali casu possessiones nullo juri spirituali annexæ sunt, sed per se stant, et sicut vendi, ita et permutari possunt cum compensatione pecuniaria: ex quo disparitas habetur ad casum priorem. Unde si monasterium A jure proprietatis habet Parochiam pinguiorem, servatis servandis, potest eam permutare cum parochia tenuiori monasterii B et pro excessu majoris æstimationis possessionum compensationem petere. Quo casu non tam de necessitate, quam consilio, faciendus est duplex contractus: unus, quo Ecclesiæ simpliciter permittentur, alter, quo ipsæ possessiones, seu fundi vendendo aut permutando transferantur (cit. c. 6. h. t.)

171. Q. IV. Quæ actio oriatur ex permutatione?

R. 1.º Actio præscriptis verbis, seu in factum, quæ implenti contractum datur ad hoc, ut nisi alter placitum, seu contractum impleat, præstet interesse (l. 5. §. 1. ff. de præscr. verb.); quo sensu explicatur l. fin. c. h. t. Hæc autem actio non datur ad hoc, ut si alter non det, datum repetatur; quia ex contractu non datur actio ad eum rescindendum, sed tunc locus est conditioni causa data, causa non secuta. Neque actio ista datur præcisè ad hoc, ut alter contractum impleat, quia in hoc locus est penitentia (l. 1. 4. 7. c. h. t.), bene verò ut præstet id, quod alterius interest contractum non fuisse impletum.

2.º In eo casu, quo quis vasa aurea dedit pro sticho, et is ante traditionem mortuus est, vasa aurea repetere potest; non quidem ratione causæ non secutæ, cum alter stichum dare non possit, sed ratione penitentia, quia non impleto contractu, penitere potest; adeoque stichus mortuus, periculum est domino suo, nisi res non esset integra; ut quia causa implendi contractus expensas fecit, et damnum sentit (l. 3. §. 2. et l. fin. §. fin. ff. de condict. caus. dat.)—Nec obstat, quod periculum pertineat ad creditorem certæ speciei: nam regula ista locum habet in emptione-venditione, non verò in contractibus innominatis, in quibus licet penitere, nisi res non esset integra: quo sensu suppletur l. 3. §. 1. ff. de præscr. verb. Hæc de contractu permutationis, seu do ut des: ceteri contractus innominati, do ut facias, facio ut facias, facio ut des, nullam specialem difficultatem habent, præter illam speculativam: an ex contractu facio ut des, oriatur actio civilis, an verò tantum subsidiaria de dolo? Examina controversiam istam in disput. civilib. disput. 14. contro. 3.

TITULUS XX.

DE FEUDIS.

172. De jure feudali fusè agunt Feudistæ ad libros feudorum: ego generaliora et magis necessaria pro notitia Canonistæ excerpam. De juramento fidelitatis agitur *Can. 18. et seq. 22. quæst. 5.*

Nota I. Feuda originem suam habere à Longobardis, Germaniæ populis, qui sub Justino II Imp. terram Italiæ ingressi, agros militibus diviserunt: et ideo etiam in libris feudor. vasalli dicuntur *milites*, et fundi eis assignati, *beneficia*, seu *feuda*, ita dicta à voce barbara *fede*, vel *feida*, quæ fidelitatem significat. Jus feudale per se est consuetudinarium quibusdam constitutionibus imperatoriis auctum, licet conscriptum sit à Gerardo Nigro et Oberto de Orto, Consulibus Mediolanensibus; plerumque vim juris habet, ubi particularia locorum statuta deficiunt.

Nota II. Quod feudum formaliter sumptum sit contractus, quo alicui liberaliter conceditur dominium utile rei immobilis sub obligatione fidelitatis, et servitii personalis: ita in re com. Is qui concedit, vocatur *dominus directus*, seu *infeudans*: is cui conceditur, vocatur *vasallus*, *feudatarius* vel *miles*; id quod conceditur, vocatur *objectivè* feudum, aut *beneficium*. Sunt autem substantialia hujus contractus consensus mutuus per modum formæ, et translatio domini utilis sub obligatione fidelitatis per modum materiæ, naturalia verò sunt liberalitas in concedente, et obligatio ad obsequia personalia in recipiente, uti et successio ad hæredes masculos: quæ naturalia, salva substantia feudi, abesse possunt, ut in feudo oneroso, franco, et fœminino. Ex his patet differentia feudi ab aliis contractibus, maximè ab emphyteusi, cum qua multum convenit, puta in dominio utili rei immobilis, et dependentia à domino directo: differt verò, quia in emphyteusi est obligatio præstandi canonem annuum; in feudo autem est obligatio fidelitatis et obsequii personalis.

Porrò feudum est contractus *consensualis*, quia solo consensu substantialiter perficitur; investitura verò, seu extraditio rei pertinet solum ad complementum. *Nominatus*, quia feudum est nomen proprium in jure, et specificum hujus contractus. *Bonæ fidei*, cum sit contractus bilateralis, et interpretationem recipiat ex jure communi secundum bonum et æquum. Multi tamen, ut Rosenthal, Schrader, Chling. et alii dicunt feudum esse stricti juris, quia descendit ex consuetudine, quæ est stricti juris. Sed hæc ratio nimis probat; aliàs contractus, qui descendunt ex jure scripto, omnes essent bonæ fidei. Unde sicut jure scripto, ita etiam jure consuetudinario induci possunt contractus bonæ fidei et stricti juris, sicut cujusque natura exigit. Cum ergò in feudo reciproca sit obli-

gatio ad aliquid præstandum, uti accidit in contractibus bonæ fidei, merito his feudum accensetur.

Nota III. Feuda esse varia: nam 1.º Feudum est *proprium rectum*, seu *regulare*, in quo substantialia, et naturalia feudi reperiuntur; et *improprium*, seu *irregulare* aut *degenerans*, in quo aliqua naturalia desunt; uti est feudum francum, seu liberum ab obsequio personali, fœmininum etc.—2.º *Nobile*, quod vel invenit, vel facit vasallum nobilem: uti sunt feuda regalia ab Imperatore, vel Rege concessa cum potestate majorum regalium summo principi non reservatorum; qualia habent Electores et Status immediati Imperii; item non regalia, in quibus vasalli sunt nobiles, sed sine summa potestate territoriali; et *non nobile*, quod nec requirit, nec nobilitat vasallum.—3.º *Ecclesiasticum*, quod propriè ab Ecclesia; et *seculare*, quod à seculari, vel ab Ecclesiastico in bonis secularibus conceditur.—4.º *Novum*, quod initium habet in persona vasalli, et hoc solo consensu domini alienari potest, cum aliis jus non sit quæsitum; alienatum verò sine consensu domini, ad eum revertitur: et *vetus*, quod per successionem ad vasallum devenit; adeoque sine consensu agnatorum alienari nequit, cum eis sit jus quæsitum. Si quartum gradum non excedat, dicitur *paternum*; secus *avitum*: sed hæc divisio videtur arbitraria.—5.º *Hæreditarium*, quod pro hæredibus etiam extraneis; *gentilitium*, seu ex pacto et providentia, quod pro descendantibus ex certa familia; et *mixtum*, quod descendantibus, et simul hæredibus certæ familiæ concessum est. In dubio præsumitur potiùs feudum gentilitium, quàm hæreditarium.—6.º *Ligum*, à *liga* seu ligando dictum, quod à principe conceditur ea lege, ut vasallus præstet juramentum fidelitatis contra quemcumque alium, et se cum bonis suis allodialibus submittat principi. Hoc juramentum summæ fidelitatis vocatur *homagium*, quia vasallus facit se hominem alterius; et ideo vocatur *homo ligius* (*Clem. 2. de re jud.*) Unde idem non potest habere duo feuda ligia à duobus principibus, v. g. ab Imperatore et Rege Galliæ; aliàs bello inter eos orto, pro utroque contra utrumque pugnare deberet. In hoc tamen juramento semper exceptus manet Rom. Pontifex (*arg. eap. 19. de jurejur.*), cum sit pater omnium principum. *Nonligium*, in quo vasallos jurat fidelitatem contra alios; non tamen contra dominum, à quo aliud simile feudum habet. In hoc juramento exceptus manet Rom. Pontifex, et supremus princeps, utpotè Superiores tali domino (*lib. 2. F. tit. 28. et 55. in fn.*)—7.º Reliquæ species feudi sunt minùs celebres: ut *feudum Guardie* pro gubernatore castris, civitatis; *Castaldie* pro doctore, aut consiliario; *Camera* pro pecunia certa alicui ex camera principis tribuenda; *Cavena* pro frumento, aut vino alicui ex cavena seu cella principis tribuendo: et quidem, si jus aliquid percipiendi ex camera, vel cavena, sit personalissimum, ut nec ex parte dantis, nec ex parte recipientis transeat in hæredes, vocatur feudum *Soldatæ*. Denique sunt feuda castrensia, aulica, equestria, bursatica, in quibus loco servitii pecunia ex bursa datur etc.

173. Q. I. Qui concedere, et recipere feuda possit?

R. 1.º Olim solus princeps, hodie quilibet dominus liberam habens

administrationem, potest rem suam in feudum concedere. — Prælati verò Ecclesiæ ad concedendum feudum novum, opus habet justa causa et solemnitatibus canonicis; at feudum antiquum regulariter sine his reconcedere valet, non obstante juramento de non alienando (*c. fin. h. t.*), et consequenter etiam promittere potest feudum in casum aperturæ: 1. *F. tit. 3. v. sed et illa*; qua tamen promissione non ligatur ejus successor, *ibid.* cum non sit hæres prælati promittentis.

2.º Feudum recipere quilibet potest, qui specialiter non prohibetur (2. *F. 3. §. 1.*); etiam fœminæ, minores, pupilli, furiosi, prodigi, surdi, muti et cæci (2. *F. 36.*), cum hæ, et similes personæ per substitutum obsequia personalia præstare possint. Communitas verò per quasi vasallum feudum, et investituram accipit, eoque mortuo, investitura renovanda est.

3.º Clerici sæculares et regulares professi per se sunt capaces feudi, 2. *F. 40. §. item si, et c. 6. 7. de for. compet. et un. §. verum de stat. regul. in 6.* Quæ jura firmantur consuetudine et praxi quotidiana; nam si obsequia non dedecant statum clericalem, personaliter à clerico præstari possunt; si verò dedecant, præstari possunt per substitutum, nisi tale esset feudum, quod exigeret obsequia personaliter à vasallo præstanda, incompatibilia cum statu clericali: tunc enim ejusmodi feudum non posset clericus recipere; nisi esset minorista non beneficiatus, cui liberum est statum clericalem dimittere; vel nisi re integra, beneficio renuntiet ante mortem domini. Religiosus feudum acquirit monasterio, vel si Episcopus est, suæ Ecclesiæ; eo verò mortuo, feudum redit ad eos, qui ex investitura vocantur, vel his deficientibus, ad dominum.

174. Q. II. *Quæ res infeudari possint?*

R. 1.º Omnes res immobiles, vel his æquipollentes, ut jurisdictiones, jura venandi, piscandi, redditus annui etc. Porrò investitus de sylvâ, non hoc ipso habet jus venandi; quia hoc jus est diversum, et regalibus accensetur. At investitus de stagno, habet jus piscandi; alias stagnum ferè nullam utilitatem ei afferet. — 2.º Infeudato toto territorio, censetur etiam concessa jurisdictio, tanquam pars cohærens territorio; secus esset si jurisdictio cohæreret personæ. Sed castro territorii à principe infeudato, non censetur concessum totum territorium; quia princeps hæc duo separare præsumitur; cum ad castrum sufficiat, ut sit cassa alta sine territorio. At quia privatus hæc duo separare nequit, infeudans castrum, censetur etiam infeudare territorium: ita com. — 3.º Si res aliena sit data in feudum, valet infeudatio, et loco rei evictæ tenetur dominus aliam similem rem infeudare (2. *F. 8. pr. et tit. 25.*)

175. Q. III. *Quibus modis acquiratur feudum?*

R. 1.º Contractu, quem sequitur traditio, quæ hic propriè vocatur *Investitura*, dans vasallo jus in re. Et hæc, vel *propria* est, seu corporalis traditio, et introductio in bonum feudale; vel *impropria*, seu abusiva, aut ficta, qua feudum conceditur per traditionem signi coporalis, ut sceptri, vexilli, gladii etc. (2. *F. tit. 2.*), et hæc *abusiva* sufficit ad feudum acquirendum, ex communi praxi conformi 2. *F. 34. ibi: sciendum itaque*

est feudum acquiri investitura, vel eo, quod habetur pro investitura. Solemnitates investituræ secundum loci consuetudinem observanda sunt.

2.º Feudum acquiritur præscriptione 30 annorum contra privatum (2. *F. 26. §. si quis.*), et 40 ann. contra Ecclesiam; et 100 ann. contra Ecclesiam romanam (*c. 8. 13. de præscr.*) At feuda militaria non acquiruntur præscriptione, putà ut servitiis militaribus præscribantur, 2. *F. 55. ibi: nullius temporis præscriptione.*

3.º Feudum acquiritur *successione*, non quidem testamentaria, cum vasallus de feudo non possit disponere; sed ab intestato, seu legitima; nisi esset feudum merè hæreditarium, etiam pro hæredibus extraneis. Regulariter autem succedunt filii justi et alii descendentes; et probabiliter etiam legitimati per matrimonium, ita ut textus 2. *F. 26. §. Naturales*, meritò restringatur ad legitimatos per rescriptum. Non verò succedunt spurii, vel naturales non legitimati per nuptias, nec adoptati, nec nati ex matrimonio morganatico; et probabiliter nec filii justi, qui patris hæreditate abstinuerunt, 2. *F. 45. ibi: aut utrumque retineat, aut utrumque repudiet.* Nam talis repudiatio cederet ad ignominiam patris, quæ ratio cum non currat in agnatis aliis, hi repudiata testatoris hæreditate, succedere possunt in feudo. Item fœminæ regulariter non succedunt, nisi in feudo fœminino (1. *F. 1. §. 3. et tit. 8. §. fin. etc.*), cum fœminæ nec conservent familiam, nec aptæ sint ad obsequia domino præstanda, ut militare, judicare cum paribus curiæ etc.

Porrò fœmina, existente masculo, excluditur à feudo; attento autem jure, semel exclusa non censetur pro semper exclusâ, sed deficientibus masculis, illa succedit, 1. *F. 8. §. 2. ibi: succedat filia filiis non extantibus*; et 2. *F. 17. ibi: non patet locus fœminæ in feudi successione, donec masculus superest: ergò si non supersit, patet ei locus.* Quæ sententia, utpote æqua observanda est, ubi contraria consuetudo non viget. Ordo successionis ferè idem est, qui in successione ab intestato, exceptis feudis regalibus et majoribus, in quibus primogenitus vel senior filius, ceteris exclusis succedit; obligatur tamen eis congruam sustentationem, seu appanagium assignare.

176. Q. IV. *Quæ sint jura et obligationes domini?*

R. 1.º Præter jus proprietatis in feudo, habet jus ex contractu exigendi ea omnia, quæ vasallus præstare tenetur, de quibus infra seq. g. Obligatur autem: — 1.º dare vasallo investituram, et resarcire damnum, si quod vasallus ex dilatioe investituræ passus est (2. *F. 7. in fin.*) — 2.º Dare auxilium et consilium vasallo, et præcavere, ne vis ei inferatur (2. *F. 6. v. dominus quoque*); et ad hæc à domino obtinenda competit vasallo actio personalis, quæ dici solet *actio feudalis*, seu *condictio ex moribus*.

177. Q. V. *Quæ sint jura et obligationes vasalli?*

R. Hic præter jus domini utilis, habet jus exigendi ea, quæ sibi à domino debentur. Obligatur autem: — 1.º Præstare juramentum fidelitatis, vi ejus dominum et personas ipsi proximè conjunctas defendat in vita,

honore et bonis; et damna, quantum potest avertat (2. F. c. et seqq.) In quo juramento excipitur Papa, Imperator, patria, et pater vasalli; non verò pater domini (2. F. c. 28. in fin.)—2.º Præstare servitia personalia, maximè militaria, saltè per substitutum (2. F. 26. §. 5. etc.), nisi bellum esset injustum.—3.º Tenetur re feudali uti frui, tanquam bonus paterfamilias, et reparare damna per dolum, culpam latam, aut levem data.—4.º Tenetur renovare investituram; quæ quidem renovatio facienda est, quoties mutatur sive persona domini, sive vasalli (2. F. 40. pr. et tit. 55. pr.): tum ut novus dominus agnoscat a vasallo; tum ut novus vasallus recognoscat feudum a domino datum: quod speciale est, cum in aliis contractibus, qui activè et passivè transeunt in successores, non sit opus renovatione. Tempus pro renovanda investitura pro vasallo pagano, seu non milite, est annus et dies; et pro milite annus et mensis, computandus à tempore feudi antiqui sibi delati, vel à tempore, quo dominus novus priori successit (2. F. 22. 40. et 52.); secus feudum committitur. In renovatione investituræ, præter juramentum fidelitatis, præstatur etiam *relevium*, dum scilicet dominus mutatur per mortem, non verò per translationem domini directi, ne vasa li sæpius vexentur. Nomine autem *relevii* solvitur vigesima pars, seu alia major, vel minor secundum loci consuetudinem.—5.º Vasallus sine consensu domini non potest alienare, vendendo, donando, locando, legando, oppignorando, servitutem constituendo perpetuam, vel aliud jus transferendo; secus alienatio est invalida, et alienans saltè dominium utile, feudum perdit; emens verò scienter, amittit pretium; et notarius conficiens instrumentum punitur privatione officii et amputatione manus (2. F. 41. 44. 45.); nam hoc modo gravis contemptus fit domino. Imò feudum vetus sine consensu agnatorum alienatum, mortuo alienante, vindicari potest ab agnatis sine refusione pretii, ne rem suam emere videantur (2. F. 39. 45.) Hoc tamen jus revocandi non competit filiis, qui in jure feudali nomine agnatorum non veniunt (1. F. 8.)

178. Q. VI. Quomodo feudum amittitur?

R. 1.º Totali *interitu rei*: si verò ædes solum collabantur, feudum manet in area, sicut dominium. In quo differt ab usufructu, qui in domo constitutus, ea combusta, extinguitur, cum in superficie consistat, non verò ad solum et aream penetret (§. 3. *Inst. de usufr. l. 5. §. 2. ff. eod.*).—2.º *Morte vasalli*, nullis existentibus hæredibus feudalibus; item *refutatione*, seu renuntiatione, modò fiat absque præjudicio domini et agnatorum, et potissimum *missione felonix*, seu delicti, cui annexa est privatio feudi. Quale delictum non tantum est contumacia vasalli in dominum, sed quodcumque capitale vel famosum crimen, ob quod vasallus honestè stare nequit in curia domini (2. F. 1.), neque feloniam futura remitti potest; quia hoc inhonestum est, invitans vasallum ad delinquendum.—3.º Ex persona domini resolvitur feudum, si is moriatur sine hærede, vel feloniam committat in vasallum, seu tale delictum, quod si vasallus commississet, privatus fuisset feudo; nam in hoc utroque casu dominium directum devolvitur ad vasallum, non ad fiseum: Schmier et alii.

Porro si feudum vacet sine culpa vasalli, dicitur *apertum* seu *apertura feudi*; si verò vacet ob culpam, dicitur *feudum commissum, caducum, seu redactum in pœnam caducitatis*.

179. Q. VII. In quibus delictis committatur feloniam?

R. 1.º In delictis commissionis; uti sunt vitam, aut famam domini lædere, ejus uxorem, filiam, neptem, socrum, aut nurum in familia existentes violare, feudum notabiliter deteriorare, subditos malè tractare, dominum criminaliter accusare absque jussu Prætoris, crimen famosum committere, maximè in Principem, et sine consensu domini feudum alienare (1. F. 5. et 21. et 2. F. 24. §. 2. v. *item si.*) Ut autem dicatur feudum alienatum cum effectu, sufficit translatio possessionis titulo constituti (2. F. 42. et 55.) Neque celeri revocatione jus quæsitum domino, et pœna caducitatis tollitur (2. F. 44.); nisi aliud haberet consuetudo aut venditio, seu alienatio fuisset conditionata *salvo jure domini*

2.º In delictis omissionis, uti sunt: non petere renovationem investituræ, nisi justa causa excusaret, non præstare debita servitia, dominum in bello deserere, ei damnum imminens non avertere, vel denunciare, domino justitiam petenti non satisfacere (1. F. 22. pr. et 2. F. 24 §. 2. et tit. 55. §. 2.)

In his casibus regulariter ad privationem feudi requiritur sententia condemnatoria ferenda in *laudamento*, seu judicio feudali (1. F. 21. et 22. §. 2.), excepta feloniam, alienatione sine consensu domini, crimine læsæ majestatis, et si feudum est ab Ecclesia datum, crimine conditi statuti contra libertatem Ecclesiasticam: quibus casibus ipso jure feudum amittitur (ib. et l. 5. C. ad L. Jul. maj. c. 53. de sent. excom.); nisi dominus expressè, vel tacitè feloniam remitteret: quo casu jus revocandi feudum non transit ad hæredes domini, sicut nec actio ingrati ad hæredes donantis (1. 7. C. de revocand. donat.)

180. Q. VIII. Ad quem devolvatur feudum caducum?

R. 1.º Si feudum est novum, redit ad dominum, cum adhuc nulli sit jus quæsitum ad successionem, 2. F. 24. §. denique ibi: *si tamen beneficium fuerit paternum*; ergò si non est paternum, sed novum, redit ad dominum.

2.º Si feudum est vetus, et ob feloniam non renovatæ investituræ sit caducum, redit ad dominum pro eo tempore, quo vasallus, et ejus descendentes vivunt; his verò mortuis ad agnatos: quo sensu explicatur textus 2. F. 55. ibi: *transacto*, et 2. F. 24. Quæ sententia media, utpotè æqua, videtur servanda etiam in casu caducitatis ob alienationem malè factam, vel ob delictum in ipsam personam domini patratum; ut ob machinationem, vel violentas manus in eum injectas etc. Si verò caducitas accidat ex alio delicto, regulariter secedunt proximiores agnati, exclusis filiis vasalli.

3.º Si Prælatus commisit feloniam, Ecclesia feudum non amittit; sed interim fructus feudi ad dominum revertuntur, donec novus Prælatus succedat. Quòd si feudum fuit commune Prælato et capitulo, et hoc etiam deliquit, non tantum fructus ad mensam Prælati, sed etiam ad mensam capituli pertinentes redeunt ad dominum, donec delictum purgetur (2.

P. 40. §. *item si.*) Ceterum, fructus ante sententiam condemnatoriam cedunt vasallo, postea verò domino.

Si autem feudum aperiatur sine culpa vasalli, annus regulariter incipit computari à septembri, exceptis vindemiis, quæ ad annum præcedentem spectant. Si ergò moriatur vasallus ante calendas martii, omnes fructus sunt domini; si post calendas martias usque ad augustum inclusive, omnes fructus sunt hæredum allodialium vasalli. Sed in his aliisque negotiis feudalibus, consuetudo et praxis ejusque loci consulenda.

TITULUS XXI.

DE PIGNORIBUS ET ALIIS CAUTIONIBUS. *

181. Nota I. In h. l. agi principaliter de contractu pignoris, cui in *c. fn.* additur dispositio de cautione usufructuaria; quia sicut pignoribus, ita quoque cautionibus et fidejussionibus, de quibus in *tit. seq.*, alii contractus firmantur.

Nota II. Pignus à pugno dici; quia de manu traditur (*l. 238. §. 2. ff. de V. S.*); formaliter verò esse contractum realem, quo debitor creditori jus in re constituit in securitatem debiti. In hoc contractu consensus pacti habet se instar formæ; res verò obligata instar materiæ. Pignus et hypotheca in generica significatione non differunt; nam *inter pignus et hypothecam tantum nominis sonus differt* (*l. 5. §. 1. ff. h. t.*) Specificè verò solent distingui: nam pignus perficitur traditione rei, regulariter mobilis, licet etiam immobilis tradi possit; hypotheca autem nudo pacto, seu conventionione constituitur sine traditione rei (*§. 7. Inst. de act. l. 9. §. 2. ff. de pignorat. act.*) In effectu tamen non differunt; quia et pignus, et hypotheca rem afficit et gravat, paritque, præter actionem personalem ex contractu, etiam actionem realem ratione juris realis quæ sita in re obligata (*cit. §. 7. de action.*)

Nota III. Pignus et hypothecam dividi: in *generalem* omnium bonorum; et *specialem* unius, vel alterius rei determinatæ.—2.º In *expressam*, quæ nominatim et expressa partium conventionione constituitur; et *tacitam*, quæ plerumque à jure, seu lege inducitur; et ideo *legalis* vocatur, ejus exempla infra dabo.—3.º In *voluntariam*, seu conventionalem, quæ ex partium consensu constituitur; et *necessariam*, quæ auctoritate judicis inducitur: uti est pignus prætorium ex primo decreto, quo quis mittitur in

a—De hac materia agitur potissimum in jure civili.—In Institutionibus lib. 3. tit. 15. §. 4.—In Pandectis lib. 13. tit. 7. et lib. 20. per tot.—In Codice lib. 8. tit. 14. usque ad 35.—Item de satisfactionibus judicialibus in Inst. lib. 4. tit. 11.—In Pandectis lib. 2. tit. 6. 8. 9. 11. et l. 46. tit. 6. 7. 8.—Item de pignoribus agitur Nov. 32. c. 1. Nov. 97. c. 3. 4. Nov. 109. c. 1. Nov. 120.

possessionem bonorum debitoris ex causa contumaciæ et absentiæ (*l. 1. 2. C. de prætor pign.*); item *judiciale*, quod inducitur per sententiam condemnatoriam debitoris, et immissionem in ejus bona ad effectum executionis. Judiciale pignus sæpè confunditur cum prætorio, de quo egi lib. 2, tit. 15.

182. Q. I. *Qui possint rem pignori obligare?*

R. 1.º Generaliter omnes qui alienare, cum creditor, debito non soluto, pignus distrabere possit. Undè pignorare nequeunt tutor, curator, Prælatus, saltè pignore speciali, res immobiles, vel mobiles pretiosas sine debitis solemnitatibus; imò nec res minoris comparari possunt cum conditione pignoris, ut venditor in eis pignus habeat, donec minor solvat (*l. 1. §. fin. ff. de reb. minor. non alien.*)—2.º Procurator, nisi constitutus sit *cum libera*, vel præsumatur consensus domini (*l. 41. et 42. ff. de pignor. act.*)—3.º Maritus fundum dotalem, etiam uxore consentiente (*l. un. §. 15. C. de rei uxor. act.*) Cæterum recipere pignus potest omnis, et solus ille, quo ex contractu obligari; et ideo pupillus sine tutore auctore pignus non accipiet, propter metum pignoratitiæ actionis (*l. 38. ff. de pignorat. act.*)

183. Q. II. *Quæ res pignori et hypothecæ subjici possint?*

R. Regulariter omnes res, quæ vendi et alienari valent; ut bona immobilia, mobilia, usufructus, servitutes prædiales, emphyteusis, feudum cum consensu domini, calendarium, seu nomina debitorum; imò ipsum pignus alteri suboppignorari potest (*l. 1. §. 1. ff. quæ res pignor.*) Econtrà sicut alienari, ita pignori prohibentur res sacræ, ut beneficia Ecclesiastica, calices, et alia sacra supellex, nisi in casu urgentis necessitatis, res publico usui deputatæ; ut fora, plateæ, res litigiosæ, alienæ sine consensu domini; denique homo liber (*c. 2. h. t. l. 12. C. de O. et A.*) Pater tamen in casu extremæ necessitatis potest filium oppignorare; quod hodie vix est in usu.

184. Q. III. *Qui, et in quibus rebus habeant hypothecam tacitam, seu legalem?*

R. 1.º Maritus in bonis uxoris, vel alterius dotantis pro dote sibi præstanda (*l. un. C. de rei uxor. act.*); et econtrà uxor in bonis mariti pro dote restituenda; imò et pro bonis paraphernis, quorum maritus administrationem habet, sed sine prælatione (*ibid. et l. 29. C. de jur. dot. c. 5. h. t.*)—2.º Fiscus in bonis subditorum (*l. 1. 2. C. in quib. caus. pign. tac. contr.*)—3.º Pupilli et minores in bonis tutorum et curatorum, in bonis matris, si ista tutrix sit; imò et vitrici, si mater nubat, *l. 20. C. de admin. tutor. l. fin. C. de legit. tut., et argumento* minorum Ecclesia in bonis suorum administratorum.—4.º Pupillus in re empta ex pecunia pupillari (*l. 7. ff. qui potior. in pign.*)—5.º Venditor in re vendita, si emptor pretium non persolvit (*l. 13. §. 3. ff. de empt.*)—6.º Dans pecuniam mutuam ad ædes reficiendas in ipsis ædibus (*l. 1. ff. in quib. caus. pign.*)—7.º Redemptor in servo, quem ab hostibus redemit (*l. 20. §. 1. ff. qui testam. fac.*)—8.º Legatarii et fideicommissarii in rebus à testatore relictis (*§. 2. Inst. de legat. l. 1. C. commun. de legat.*)—9.º Locator in rebus à conductore in

in prædium urbanum, et probabiliter etiam in prædium rusticum, illatis invectis, non tantum pro securitate mercedis, sed etiam satisfactionis pro damnis illatis (l. 2. ff. et l. fin. C. in quib. caus. pign. et l. 5. C. de locat.)

—10. Dans pecuniam pro militia acquirenda (Nov. 97. c. 4.)

185. Q. IV. Qui creditores sint potiores in pignore?

R. Ex regula generali: Qui prior tempore, potior jure (l. 2. C. qui potior. in pign.), ille autem intelligitur prior tempore, qui prius pignus, vel hypothecam accipit; non verò qui prius creditit (l. 8 qui potior.) Imò hodiernis moribus hypotheca, ut rem afficiat et prælatione gaudeat, constitui debet coram legitimo magistratu.—Data regula non est sine suis exceptionibus; nam dantur creditores posteriores privilegio promissos, seu prælationis gaudentes, qui creditoribus anterioribus in hypotheca præferuntur. Unde:

1.º Fiscus in causa primipilari præfertur quibuscumque creditoribus, etiam mulieri agenti de dote sua (l. 1, 3. C. de primipilo, l. 4. C. in quib. caus. pign.) Quid nomine primipili significetur, vide in lexico Kahl. Hic primipilus, seu primipilaris aut primipilarius, est præfectus annonæ et stipendiorum militarium, quorum causa, utpotè publica, præfertur omnibus privatis: imò filii primipili, licet hæredes non sint, tenentur ex causa primipilari (l. 11. C. de compens.) At in aliis causis fiscus, vel respublica generalem regulam sequitur: qui prior tempore etc. (l. 4. C. de priv. Fisci, l. 4. C. qui potior. in pign.)—2.º Dans pecuniam pro emenda militia præfertur dote mulieris (Nov. 97. c. 4.), servata solemnitate instrumenti ibi præscripti.—3.º Dans pecuniam pro reficiendis ædibus, in his præfertur aliis, etiam dote mulieris (l. 5, 6. ff. qui potior. in pign. Nov. 97. c. 3.); quo privilegio non gaudet dans pecuniam mutuam pro emenda, vel extruenda domo (l. 7. C. qui potior.), quia major favor est ædium efficiendarum, quam emendarum, vel extruendarum (arg. l. 7. ff. de offic. præsid.)—4.º Pupillus in re nummis pupillaribus comparata, prælationem habet (l. 7. ff. qui potior.)—5.º Mulier quoad dotem suam præfertur omnibus creditoribus anteriorem hypothecam habentibus, saltem si solum tacita sit, exceptis hic enumeratis in n. 1, 2, 3.—An verò mulier præferatur creditoribus anteriorem expressam hypothecam habentibus, acriter disputant Civilistæ. Ego pro negativa resolvi in meis disp. civ. disp. 11. contr. 10. Cetera de his vide in Civilistis.

186. Q. V. Quid juris et obligationis habeat creditor hypothecarius?

R. 1.º Creditor in re oppignorata habet jus reale, et possessionem, qua jus pignoris suo nomine; jus verò proprietatis nomine debitoris possidet: et ideo possessio ista prodest debitori ad usucapionem. Et hoc jus reale extenditur etiam ad ea, quæ postea ex re nata sunt (l. 6, 18. §. 2. ff. de pignor. act.)—Vi hujus juris realis creditori non præjudicat debitor rem vendendo, donando, vel aliter alienando; quia à quocumque possessore eam revocare potest (l. 17. ff. de pignorib.), nisi alienationi consentiendo hypothecam remisisset (l. 8. §. 6. ff. quib. mod. pign. solv.)—Creditor rem sibi pignoratam potest subpignorare alteri; non tamen pro majori quantitate, nec ultra tertiam pignorationem: soluto autem debito à primo

debitore, extinguitur jus pignoris, etiam in secundo et tertio creditore; quia resolutio jure auctoris, resolvitur jus creditoris (l. 2. C. si pignus pignori.)—Si tempore præfixo debitum non solvatur, creditor post trinam denuntiationem, in qua maximè loci consuetudo attenditur, procedere potest ad venditionem rei et fructuum, ut ita sibi satisfiat pro debito (l. fin. §. 13. C. de jure domin. impetr.)

2.º Obligatio creditoris est, ut rem diligenter custodiat, et in damnis præstet dolum, culpam latam et levem (l. 25. ff. de pign. act.)—Ne re utatur pro suo commodo; secus furtum committit (l. 23. ff. h. t. l. 54. ff. de furtis); nisi præsumatur consensus domini, v. g. ad librum legendum etc.—Solutio debito, tenetur rem pignoratam, cum omnibus fructibus restituere (l. 11. ff. de pign. act. l. 16, 21. ff. h. t.); si verò tantum pars debiti soluta est, non tenetur pignus, utpote individuum, restituere (l. 6. C. dedistract. pign.)

In tribus tamen casibus fructus non sunt restituendi, vel computandi in sortem:—1.º Si maritus habeat pignus pro dote sibi promissa; cum fructus isti cedant ad sustinenda onera matrimonii (c. 16. de usur.)—2.º Si Clericus percipiat fructus ex beneficio, quod laicus injustè detinet (c. 1. in fin. de usur.)—3.º Si vasallus feudum domino oppignoravit, dummodo dominus servitia remittat, c. 1. de Feud.: quia fructus feudi sub hac tacita conditione conceduntur vasallo, si obsequia domino præstet. Denique quod creditor in pignus impendit, modo sint impensæ necessariæ et utiles, compensare potest ex fructibus; et quod superest, in sortem computabit (l. 8. pr. et 25. ff. de pignor. act. c. 1. 2. de usur.)

187. Q. VI. Quæ actiones oriuntur ex contractu pignoris?

R. 1.º Actio hypothecaria, seu utilis, vel quasi serviana competens creditori, ut ratione juris realis ipsam rem sibi pignoratam, seu hypothecatam persequi et vindicare possit à debitore, vel alio quocumque possessore, ad eam retinendum vel alienandum, nisi à debitore redimatur (§. 7. Inst. de action.); contra tertium tamen non intentatur, nisi prius excusso debitore principali (aut. si debitor. C. de pignorib.) Pro revocandis illatis invectis in prædium competit locatori actio serviana (cit. §. 7. de action.); utraque ista actio est realis prætoriana, de qua fusiùs Civilistæ.—2.º Actio pignoratitia personalis directa competens debitori contra creditorem, ut soluto integro debito, pignus cum fructibus restituat, et damna illata resarciat (lib. 11. et 12. C. de pignor. act.)—Pignoratitia verò contraria competit creditori contra debitorem, ut impensas in pignus factas resarciat; et si res evicta fuit, præstet evictionem (l. 3. 9. et 33. ff. de pignor. act. l. 38. ff. de evict.)—An actioni pignoratitiæ directæ, seu juri luendi pignoris præscribi possit, controvertunt Civilistæ. Pro negativa steti in meis disp. civil. disp. 8. contr. 2.

Jam de pactis, quæ admisceri solent pignori.

188. Q. VII. An antichresis, seu pactum antichresticum sit licitum, v. ejus creditor tandiù fructus percipiat ex pignori, quamdiù debitum non exolvitur?

R. Negativè, ex c. 4. 6. h. t. et c. 1. 2. de usuris; ubi pactum hoc

quam usurarium reprobatur, et fructus in sortem computari jubentur. Atque ita leges civiles, si quid contrarium admittunt, corriguntur, ut l. 1. §. 3. l. 11. §. 1. ff. h. t.; nam usura est, quidquid ultra sortem accipitur: sed fructus pignoris, nisi computentur in sortem, ultra sortem accipiuntur; ergo.—Donatio verò frustra hic fingitur: quomodo enim donabit, qui eget, et egestate adactus rem oppinorat?

189. Q. VIII. *An in pignoribus licita sit lex commissoria, seu pactum legis commissoriae, vi cuius, si debitor statuto tempore non solvat, res pignorata committatur et transferatur in dominium creditoris?*

R. Negativè, etsi tale pactum ex intervallo adjiciatur (c. 7. h. t. et l. fin. C. de pactis pignor.). Nam hoc pactum est nimis asperum, captivum scelerariae, avaritiae, et usurae nutritivum, cum pignus ferè semper majoris sit pretii, quam debitum; ergo merito ab utroque jure reprobatur. Quia verò in emptione-venditione nullum est periculum usurarum et fraudium, in ea locus est legi commissoriae; ut si certo die non solvatur res sit inempta.—Hic excipi solet casus dotis, si socer opignorat rem, ut, si certo tempore pecuniam pro dote non numeret, res in dotem cedat; nam hic alternativè constituitur dos vel in pecunia, vel in re; nisi aliud de mente constituentis constet.

190. Q. IX. *An licitum sit pactum, ut, si certo tempore non solvatur, pignus vendi possit?*

R. Si venditio fiat justo pretio, valet tale pactum, neque aliquid injustum continet, cum excessus pretii debitori restituatur; onus verò vendendi imponitur in poenam morae in solvendo commissae.

De Cautionibus.

191. I. Cautio est: assecuratio partis alterius circa id, quod sua interest, vel quod sibi debetur.—Est triplex: cautio *simplex*, seu verbalis quae fit nuda promissione; *juratoria*, quae fit promissione juramento firmata; et *idonea*, quae fit datis fidejussoribus, vel pignoribus (l. 1. ff. de satisdat.).—Et haec cautio *idonea*, seu sufficiens, propriè et specificè dicitur *satisdactio*: licèt in jure et communi usu cautio et satisdactio saepe confundantur.

II. Satisfactio dividitur:—1.º In *necessariam*, quae à lege, vel magistratu imponitur, ut tutoria *rem pupilli salvam fore* (tit. ff. de satisdat. tutor.); et *voluntariam*, seu conventionalem, quae fit ex consensu partium, v. g. ad securitatem mutui restituendi.—2.º In *judicialem*, quae ad judicia rectè, et sine periculo expedienda interponitur, cujus tres sunt species: *judicio sisti* (tit. ff. qui satisd.), *rem ratam haberi* (tit. ff. rem rat.), *judicatum solvi* (tit. ff. judic. solv.); quibus additur quarta *de expensis solvendis*; et *extrajudicialem* quae in negotiis extrajudicialibus ad securitatem interponitur, ut cautio *damni infecti* (tit. ff. de damn. infect.), de legato conditionali post eventum conditionis solvendo (tit. ff. ut legat. nom. cav.)—Item satisfactio de re non distrahenda, de securo carcere, de non

offendendo etc.—Qui notitiam theoricam hujusmodi satisfactionum desiderat, consulat Civilistas ad tit. hic citatos; practica verò notitia haurienda est ex locorum consuetudine.—Pro intelligendo c. fin. h. t. aliquid die de cautione usufructuaria.

III. Usufructuarius tenetur praestare cautionem idoneam per fidejussores aut pignora; quod velit re fructuaria uti frui, salva ejus substantia, finito usufructo eam restituere; et si culpa pereat, aestimationem rei dare (c. fin. h. t. et tit. ff. usufr. quemad. cav.) Si verò habet quasi usumfructum in rebus fungibilibus, cavere debet, quò finito quasi usufructu, v. g. pecuniae, tantumdem restituet (ibid. et l. 2. ff. de usufr. ear. rer.)—Haeres remittere potest cautionem fructuario; non verò testator in praedictum haereditatis (l. 71. ff. ad L. Falcid. l. 4. C. de usufr.) Lex verò cautionem istam remittit patri in bonis adventitiis filii (l. fin. §. 4. ff. de bon. quælip.); non tamen matri, quae caret patria potestate. Donatori omnium bonorum usumfructum sibi reservanti (l. 19. §. 1. ff. de re jud.) Item fisco (l. 1. §. 8. ff. ut legal. nom. cav.), cum semper praesumatur esse solvendo.

Cetera de his vide in jure civili. Casus speciales de materia pignorum utiliter perustrabis in juribus in fronte hujus tituli citatis.

TITULUS XXII.

DE FIDEJUSSORIBUS. ^a

192. Nota I. Fidejussionem dici à *fide* et *jussu*; quia fidejubens alterum de sua fide securum esse.—Fidejussio quoad rem est: contractus verbalis, quo quis rogatus alienam obligationem in se recipit, si principalis debitor manens obligatus non esset solvendo. Ità in re comm. Ex qua definitione patet, fidejussorem distingui ab aliis personis, quae pro altero intercedunt. Nam *sponsor* sponte propria intercedit, et actione mandati convenit debitorem, si pro eo solvit (lib. 18. ff. mandati) *Mandator*, qui alteri pecuniam credit, seu mutuam dari mandat: quo casu mandator obligatur danti actione *mandati*; mutuarius verò actione *mutui* (l. 13. ff. de fidej. et mand.) *Expromissor* reum liberat, et principalem obligationem in se suscipit. *Consolutor* nudo pacto constituit se solutorum id, quod alter debet, vel quod debet ipse constituens; adeoque in constituto supponitur debitum praecedens; in fidejussione verò debitum potest praecedere, vel subsequi.

^a—Agitur de hac materia potissimum in jure civili.—In Institutionibus lib. 8. tit. 21.—In Pandectis lib. 46. tit. 1. et de Fidejussor. Tutor. lib. 27. tit. 7.—In Codice lib. 8. tit. 41.—Item de Fidejussor. minorum lib. 2. tit. 21. de Fidejuss. tutor. lib. tit. 57.—In Authentico Nov. 4. et 51.

quam usurarium reprobatur, et fructus in sortem computari jubentur. Atque ita leges civiles, si quid contrarium admittunt, corriguntur, ut l. 1. §. 3. l. 11. §. 1. ff. h. t.; nam usura est, quidquid ultra sortem accipitur: sed fructus pignoris, nisi computentur in sortem, ultra sortem accipiuntur; ergo.—Donatio verò frustra hic fingitur: quomodo enim donabit, qui eget, et egestate adactus rem oppinorat?

189. Q. VIII. *An in pignoribus licita sit lex commissoria, seu pactum legis commissoriae, vi cuius, si debitor statuto tempore non solvat, res pignorata committatur et transferatur in dominium creditoris?*

R. Negativè, etsi tale pactum ex intervallo adjiciatur (c. 7. h. t. et l. fin. C. de pactis pignor.). Nam hoc pactum est nimis asperum, captivum scelerariae, avaritiae, et usurae nutritivum, cum pignus ferè semper majoris sit pretii, quam debitum; ergo merito ab utroque jure reprobatur. Quia verò in emptione-venditione nullum est periculum usurarum et fraudium, in ea locus est legi commissoriae; ut si certo die non solvatur res sit inempta.—Hic excipi solet casus dotis, si socer opignorat rem, ut, si certo tempore pecuniam pro dote non numeret, res in dotem cedat; nam hic alternativè constituitur dos vel in pecunia, vel in re; nisi aliud de mente constituentis constet.

190. Q. IX. *An licitum sit pactum, ut, si certo tempore non solvatur, pignus vendi possit?*

R. Si venditio fiat justo pretio, valet tale pactum, neque aliquid injustum continet, cum excessus pretii debitori restituatur; onus verò vendendi imponitur in poenam morae in solvendo commissae.

De Cautionibus.

191. I. Cautio est: assecuratio partis alterius circa id, quod sua interest, vel quod sibi debetur.—Est triplex: cautio *simplex*, seu verbalis quae fit nuda promissione; *juratoria*, quae fit promissione juramento firmata; et *idonea*, quae fit datis fidejussoribus, vel pignoribus (l. 1. ff. de satisdat.).—Et haec cautio *idonea*, seu sufficiens, propriè et specificè dicitur *satisdactio*: licèt in jure et communi usu cautio et satisdactio saepe confundantur.

II. Satisfactio dividitur:—1.º In *necessariam*, quae à lege, vel magistratu imponitur, ut tutoria *rem pupilli salvam fore* (tit. ff. de satisdat. tutor.); et *voluntariam*, seu conventionalem, quae fit ex consensu partium, v. g. ad securitatem mutui restituendi.—2.º In *judicialem*, quae ad judicia rectè, et sine periculo expedienda interponitur, cujus tres sunt species: *judicio sisti* (tit. ff. qui satisd.), *rem ratam haberi* (tit. ff. rem rat.), *judicatum solvi* (tit. ff. judic. solv.); quibus additur quarta *de expensis solvendis*; et *extrajudicialem* quae in negotiis extrajudicialibus ad securitatem interponitur, ut cautio *damni infecti* (tit. ff. de damn. infect.), de legato conditionali post eventum conditionis solvendo (tit. ff. ut legat. nom. cav.)—Item satisfactio de re non distrahenda, de securo carcere, de non

offendendo etc.—Qui notitiam theoricam hujusmodi satisfactionum desiderat, consulat Civilistas ad tit. hic citatos; practica verò notitia haurienda est ex locorum consuetudine.—Pro intelligendo c. fin. h. t. aliquid die de cautione usufructuaria.

III. Usufructuarius tenetur praestare cautionem idoneam per fidejussores aut pignora; quod velit re fructuaria uti frui, salva ejus substantia, finito usufructo eam restituere; et si culpa pereat, aestimationem rei dare (c. fin. h. t. et tit. ff. usufr. quemad. cav.) Si verò habet quasi usumfructum in rebus fungibilibus, cavere debet, quò finito quasi usufructu, v. g. pecuniae, tantumdem restituet (ibid. et l. 2. ff. de usufr. ear. rer.)—Haeres remittere potest cautionem fructuario; non verò testator in praedictum haereditatis (l. 71. ff. ad L. Falcid. l. 4. C. de usufr.) Lex verò cautionem istam remittit patri in bonis adventitiis filii (l. fin. §. 4. ff. de bon. quælip.); non tamen matri, quae caret patria potestate. Donatori omnium bonorum usumfructum sibi reservanti (l. 19. §. 1. ff. de re jud.) Item fisco (l. 1. §. 8. ff. ut legal. nom. cav.), cum semper praesumatur esse solvendo.

Cetera de his vide in jure civili. Casus speciales de materia pignorum utiliter perustrabis in juribus in fronte hujus tituli citatis.

TITULUS XXII.

DE FIDEJUSSORIBUS. ^a

192. Nota I. Fidejussionem dici à *fide* et *jussu*; quia fidejubens alterum de sua fide securum esse.—Fidejussio quoad rem est: contractus verbalis, quo quis rogatus alienam obligationem in se recipit, si principalis debitor manens obligatus non esset solvendo. Ita in re comm. Ex qua definitione patet, fidejussorem distingui ab aliis personis, quae pro altero intercedunt. Nam *sponsor* sponte propria intercedit, et actione mandati convenit debitorem, si pro eo solvit (lib. 18. ff. mandati) *Mandator*, qui alteri pecuniam credit, seu mutuam dari mandat: quo casu mandator obligatur danti actione *mandati*; mutuarius verò actione *mutui* (l. 13. ff. de fidej. et mand.) *Expromissor* reum liberat, et principalem obligationem in se suscipit. *Consolutor* nudo pacto constituit se solutorum id, quod alter debet, vel quod debet ipse constituens; adeoque in constituto supponitur debitum praecedens; in fidejussione verò debitum potest praecedere, vel subsequi.

^a—Agitur de hac materia potissimum in jure civili.—In Institutionibus lib. 8. tit. 21.—In Pandectis lib. 46. tit. 1. et de Fidejussor. Tutor. lib. 27. tit. 7.—In Codice lib. 8. tit. 41.—Item de Fidejussor. minorum lib. 2. tit. 21. de Fidejuss. tutor. lib. tit. 57.—In Authentico Nov. 4. et 51.

Nota II. Fidejussionem, non secus ac satisfactionem dividi in voluntariam, et necessariam, judicialem et extrajudicalem, ut tit. præcedenti dictum. Præterea fidejussor alius est *principalis*, qui obligat se pro debitore principali (l. 27. §. 2. 4. ff. h. l.); alius *succedaneus*, seu *Vicarius*, qui obligat se pro fidejussore (l. 8. §. fin. ff. eod.); alius *indemnitas*, qui obligat se in residuum, si hoc creditor consequi non posset.

Nota III. Fidejussionem esse speciem stipulationis, et consequenter de jure Romano debere fieri per certam verborum formulam, sicut fit stipulatio lib. 8. et. 12. C. hoc tit. Sed quia formulæ istæ stipulationum jam exoleverunt, et hodie omnis seria et deliberata promissio vim habet stipulationis, ideo fidejussio fieri potest quacumque verborum, aut signorum similium forma, etiam per epistolam, aut procuratorem. Harpp. Schmier. etc.

493. Q. I. *Qui fidejubeere possint?*

R. Omnes et soli illi, qui ex contractu obligantur, nisi specialiter a jure prohibeantur. Prohibentur autem, præter infantes et amentes:—1.° *Pupilli* sine auctoritate tutoris, et minores sine auctoritate curatoris, nisi pro patre incarcerato (§. 1. Inst. de auth. Tut.) Si autem minor curatore carens, fidejubeat et lædatur, salvum habet beneficium restitutionis in integrum.—2.° *Milites*, ne à castris avocentur (l. 8. §. 1. ff. qui satisfac. etc.)—3.° *Religiosi* sine consensu Prælati: imò nec consensus iste dari debet in præjudicium monasterii (c. 4. h. t. c. 2. de solution.)—4.° *Clerici* (c. 4. h. t.), ne secularibus negotiis se implicent. Si autem fidejubeant, tenet fidejussio, cum non irritetur.—5.° *Prælati*, saltè pro magna quantitate (Can. 29. te quidem 11. q. 1.); si tamen fidejubeat nomine suo, ille solus obligatur ex bonis patrimonialibus et fructibus suæ mensæ; si verò fidejubeat nomine Ecclesiæ cum consensu capituli, tunc quidem Ecclesia obligatur, sed læsa restituitur.—6.° *Mulier* ex privilegio Scti. Vellejani, propter imbecillitatem sexus, ut cum effectu nec pro marito, nec pro extraneo fidejubeere possit (l. 1. 2. ff. et l. 1. C. ad SC. Vellej.); nam licet talis fidejussio mero jure valeat, tamen actio inde orta submovetur exceptione dicti Scti; et si quid à muliere ex causa fidejussionis solutum est, repeti potest; imò solutum, velut indebitum, ante sententiam tenetur restituere creditor: l. 16. §. 1. ff. eod.

Cessat autem exceptio Scti. Vellejani in multis casibus:—1.° Si fæmina est valde illustris, ut regina etc.—2.° Si pro fidejussione pretium accepit (lib. 23. C. ad SCtum Vell.)—3.° Si id, pro quo fidejussit, æquivalenter debeat creditori (l. 3. 13, 22, 24. ff. eod.)—4.° Si fidejussit in dotem alterius, ne mulier maneat indotata (l. fin. C. eod.)—5.° Si intercessit pro servo ad obtinendam libertatem (l. 24. C. eod.); quod aliqui extendunt ad alias piæ causas.—6.° In casu, quo privilegium mulieris vincitur à fortiori privilegio: ut si apud creditorem minorem fidejubeat (l. 12. ff. de min.), quia privilegium ætatis prævalet.—7.° Si renuntiet expresse Scto. Vellejano, postquam de illo sufficienter edocta fuit, cum favori suo renuntiare possit et aliquando teneatur, ut si tutricem agat liberorum (auth. matri C. quando mulier); vel si iudicium sustineat pro debitore (l. fin. §. 4.

ff. ad SC. Vell.)—Plura de hoc Scto. vide in Civilistis et in tit. ff. et C. ad SC. Vell.

194. Q. II. *Cui obligationi accedere possit fidejussor?*

R. Regulariter omni obligationi, etiam naturali, vel civili tantum, vel claudicanti: ut in pupillo, vel minori contrahente sine auctoritate tutoris, aut curatoris, §. 1. in h. t. l. 1. ff. eod., ubi Ulp. generaliter dicit: *omni obligationi fidejussor accedere potest.* Excipitur 1.° *Obligatio dotis* ab uxore datæ pro qua uxor non potest exigere fidejussore à marito, ne causa perfidiæ generetur in connubio, et amor conjugalis minuatur (l. 1. 2. C. ne fidej. dot. dent); secus si dos daretur ab extraneo. 2.° *Causa criminalis* criminaliter intentata ad pœnam corporalem; ad hanc enim fidejussor non potest se obligare, cum non sit dominus vitæ et membrorum (l. 56. §. fin. l. 70. §. fin. ff. h. t.) 3.° Denique fidejussio corrui, si principalis obligatio nullo modo subsistat, nec verè, nec fictè, seu per translationem obligationis principales in fidejussorem; nam deficiente obligatione principali deficit etiam fidejussoria, utpote accessoria (§. 1, 3. Inst. h. t. l. 10, 16, 70. §. 4. ff. eod.) Unde non valet fidejussio in contractu usurarum, in venditione beneficii Ecclesiastici, in promissione rei turpis etc.

195. Q. III. *In quam summam obligari possit fidejussor?*

R. 1.° In eam summam, vel minorem, quam debet reus principalis (l. 9. ff. h. t.) Nam cum liberè fidejubeat, pro toto, vel pro parte debiti se obligare potest.—Quòd si fidejussit indeterminatè pro tota causa, obligatur etiam ad usuras solvendas, quæ debentur ex mora debitoris (l. 68. §. 1. ff. eod.)

2.° Fidejussor non potest obligari in plus extensivè, seu in majorem summam (§. 5. Inst. et l. 8. §. 7. ff. h. t.); nam obligatio accessoria nequit excedere principalem. At in plus intensivè, seu fortius potest fidejussor obligari, v. g. addito juramento, instrumento publico habente paratam executionem; vel si principalis debitor obligatus est tantum naturaliter, fidejussor obligari potest etiam civiliter: quo sensu explicatur l. 16. §. 3. ff. et l. 2. 25. C. h. t.

3.° Fidejussio in majorem summam facta, valet quoad summam debitam, et inutilis est quoad excessum: ita com. contra Fachin. docentem, quòd tota fidejussio sit inutilis. Nam talis fidejussio quoad totum nullibi irritatur: tum quia quantitas minor inest majori; tum quia utile per inutile non vitiatur; tum quia donatio excessiva, tantum quoad excessum vitiatur (l. 34. C. de donation.); ergò.—Nec obstat l. 8. §. 7. h. t. ibi: *placuit eos omnino non obligari*; nam vel legi debet *non omnino*, vel simplex sensus est, quòd omnino, hoc est, omni modo quoad totum non obligentur, licet obligentur ad summam debitam, secluso excessu.

196. Q. IV. *An, et quomodo creditor convenire possit fidejussorem?*

R. Jure antiquo (l. 2. 5. c. h. t.) creditor æquè convenire potuit debitorem et fidejussorem, imò etiam hunc ante illum; quod jus consuetudine Austriæ dicitur esse firmatum. Sed jure novo Nov. 4. c. 4. et auth. præsentè C. h. t. fidejussore triplex habent beneficium, scilicet: *ordinis*, seu excussionis, *divisionis*, et *cedendarum actionum*. Beneficium *Ordinis* id

operatur, quòd creditor priùs debeat convenire debitorem principalem, et ejus bona excutere, antequam fidejussorem aggrediatur; nisi fidejussor huic beneficio renuntiet; vel fidejubeat pro eo, qui procul à provincia distat; vel conveniri nequit, vel non solet, ut pupillus, vel pater, pro quo filius intercessit, *cit. Nov.*

Beneficium *divisionis* id operatur, quòd, si plures fidejusserunt in solidum, unus conventus debitum pro rata dividere possit, v. g. si duo sint pro debito 100, non ultra quinquaginta unus conventus solvere cogetur (§. 4. *Inst. h. t. l. 3. C. eod.*); nisi alter confidejussor non esset solvendo; vel si quis cum muliere fidejussit, vel pro tutore; vel si beneficio, seu exceptioni divisionis renuntiavit, aut illam ante sententiam, vel executionem non opposuit (*l. fin. ff. rem pupilli l. 48. pr. ff. h. t. §. 4. Inst. et l. 39. ff. h. t.*)

Quòd si fidejussor neutro hoc beneficio juvari potest, habet beneficium *cedendarum actionum*, ut solvere non teneatur debitum, donec ei creditor cedat actiones, quas habet adversus principalem debitorem, confidejssores et pignorum possessores (§. 6. *in l. 13. 17. ff. et l. 41. 21. C. h. t.*) Si verò solvit, non cessis actionibus, de rigore juris actiones istæ cedi non possunt post executionem solutionis factæ; et consequenter non habet regressum contra alios confidejssores, cum eorum negotium directè non gesserit, sed debitoris principalis et suum; et facta solutione, omnes actiones extinctæ sint, ut amplius cedi non valeant (*l. 76. ff. de solut.*) At spectata æquitate, fidejussor post solutionem solidi debiti, petere potest cessionem actionum; quia solvendo non intendit extinguere actiones, sed potius emere nomen debitoris; ergò jus istarum actionum quancumque petere potest à creditore, ceu venditore (*arg. l. 36. ff. h. t.*) Ceterum fidejussor id, quod solvit, actione ordinaria *mandati* repetere potest à debitore, vel actione negotiorum gestorum, si pro absente et ignorante fidejusserit, aut solverit (§. 6. *Inst. h. t. l. 18. ff. mandati l. 20. §. 1. et l. 53. ff. mandat.*)

197. Q. V. *Quomodo fidejussio solvatur?*

R. Regulariter solutione facta, sive à principali, sive ab ipso fidejussore (*l. 10. ff. mandat.*) Dantur tamen aliqui casus, in quibus fidejussio expirat, et fidejussor liberatur ante solutionem factam:—1.º Si debitor nimis diù, v. g. ad decennium, solutionem protrahat (*l. 38. §. 1. ff. mandat. c. fin. h. t.*)—2.º Si ita convenit, ut, nisi certo tempore solvatur, fidejussio expiret (*l. 38. ff. mandat.*)—3.º Si debitor incipiat prodigaliter vivere, inimicitias graves cum fidejussore movere, vel in regionem longinquam proficisci: in his enim, et similibus casibus, fidejussor ante solutionem petere potest liberationem.—4.º Si creditor contra conventionem proroget terminum debitori, nisi fidejussor datus fuisset simpliciter, et in omnem casum, neque prorogationi contradixisset (*l. 56. §. 2. ff. h. t.*)—5.º Præterea expirat fidejussio, si creditor eam remittat, etiam per legatum (*l. 49. ff. h. t.*); vel si fidejussor fiat hæres debitoris (*l. 21. §. 3. eod.*); vel si obligatio novetur sine consensu fidejussoris (*l. 4. C. h. t. etc.*)

Connexio præcedentium et consequentium

Hactenus Compiler noster egit de contractibus et obligationibus. Jam in *seq. tit. 23.* tractat de modis, quibus obligatio tollitur, scilicet, *de solutionibus*, ad imitationem juris civilis. Sed priusquam eo accedas, monitum te velim Canonista, quòd in jure Can. non omnes contractus expressi sint, sed omisi maneant supplendi ex jure civili, quos hic breviter insinuare placet, ut constet, quid tibi quærendum supersit. Itaque:

198. I. *Stipulatio* est: contractus verbalis, à jure civili introductus, quo ad interrogationem unius et congruam responsonem alterius aliquid promittitur: v. g. spondes mihi dare decem, vel ædificare domum? Spondeo. Et quidem, si est stipulatio *dandi*, oritur determinatè obligatio ad dandum, et promissor non liberatur præstando interesse (*l. 75. §. fin. ff. de V. O.*) Si verò est obligatio *facti*, seu *faciendi*, multi docent in arbitrio promissoris esse vel præstare factum, vel interesse; sed probabilius est eum obligari determinatè ad præstandum factum, v. g. ad ædificandum, pingendum etc., cum invito creditori aliud pro alio solvi non possit (*l. 2. §. 1. ff. de R. C.*)—Correi *stipulandi* vocantur ii, quibus eadem res in solidum promittitur; Correi *promittendi*, qui eandem rem singuli in solidum promittunt. In aliis contractibus dicuntur correi *debendi*, qui debent; et correi *credendi*, qui credunt, seu quibus debetur.—Porro *stipulatio inutilis* est, qua quis stipulatur rem ex natura, vel de jure impossibilem, vel sacram, publicam, aut hominem liberum; cum talis res dominio non subsit: vel si quis promittat præcisè factum alienum etc.—Formula stipulationum hodie sublata sunt, et consequenter, omnia seria præmissio quibuscumque verbis expressa, vim habet stipulationis.

De hoc contractu vide *tit. Inst. de V. O.* cum quatuor seqq., et in *Pandectis l. 45. per tot. et lib. 46. tit. 5. cum seqq.*; in *Codice lib. 8. tit. 38. 39. 40.*

II. *Obligatio litterarum*, seu contractus *chirographarius*, aut *litteralis* est, quo quis spe futuræ numerationis dat chirographum, et in eo confitetur, se certam pecuniæ quantitatem mutuo, vel in dotem, vel in solutum accepisse, quam tamen non accepit. Hæc obligatio est purè civilis, non naturalis, in foro tamen externo parit actionem; sed hæc eliditur per exceptionem pecuniæ non numeratæ, modò in causa mutui et dotis intra biennium opponatur (*l. 8. 14. C. de non numer. pecun.*) Lapsò autem biennio, exceptio ista privilegiata non prodest, sed generalis exceptio doli non est deneganda contra eum, qui pecuniam sibi restitui cupit, quam non numeravit (*l. 3. C. eod. l. 5. §. fin. ff. de doli mali except.*) Ul verò removeatur apòcha, in qua creditor confitetur sibi debitum solutum fuisse, quod solutum non fuit, exceptio ista opponenda est intra 30 dies (*l. 14. pr. §. 2. C. eod.*)

De hoc contractu vide *tit. In. de litter. oblig. tit. C. de non num. pec. tit. C. de dote caut. non num.* Pandectis contractus iste incognitus est, imò aperte omittitur *l. 1 §. 1. ff. de O. et A.*

III. *Societas* est: contractus consensualis, quo duo vel plures conveniunt, ut ex collatis rebus, operisve honestis, lucra et damna inter eos sint communia: ita in re com. Sufficit autem consensus tacitus, dum res in commune conferuntur eo animo, ut lucra et damna sint communia (*l. 4. ff. pro socio.*) Secus sine conventionione saltè tacita nulla est societas, et idè socius socii mei socius meus non est (*l. 47. §. 1. ff. de R. J.*) Si omnia bona tam præsentia, quàm futura conferuntur, est societas *universalis*, seu *omnium bonorum*; si verò quædam bona determinata conferuntur, est societas *particularis*.—Porro, pacta specialia in hoc contractu observanda sunt: v. g. ut ad unum duæ partes lucri et damni pertineant, et tertia ad alterum. Item, ut ad unum duæ partes lucri, et tertia damni; ad alterum verò duæ partes damni, et una lucri perveniat; dummodò in utroque casu is, qui plus lucri vult participare, plus de rebus, vel de operis conferat; aliàs si unus luerum, et alter damnum pati debeat, societas est *leonina*, ex mente Cassii *l. 29. §. fin. ff. pro socio*, sumpta denominatione ex fabula de vulpe et leone, qui ex capta præda nihil vulpi dedit.

De hoc contractu vide *tit. In. de societ. tit. ff. et C. pro socio.*

IV. *Mandatum* est: contractus consensualis, quo negotium gratis gerendum alicui committitur.—Et de hoc egimus *libr. 1. tit. de procurator. Vide tit. Inst. de mandato tit. ff. et C. mandati tit. de procurator.*

V. *Conventio de eo quod certo loco dari oportet*, est illa, qua id quod certo in loco solvendum erat, petitur in alio loco: idque ob causam et æquitatem, quia debitor ad locum solutioni destinatum forsitan nunquam esset venturus. Fit autem solutio secundum arbitrium iudicis in plus, vel minus, prout ipsa pecunia, vel alia commoditas major, vel minor est in uno, quàm altero loco.—Vide *tit. ff. de eo quod certo loco. et tit. C. ubi conveniatur, qui certo loco.*

VI. *Constitutum* est: conventio, seu pactum, quo quis debitum proprium, vel alienum præexistens constituit, seu promisit se soluturum, vel simpliciter et purè, vel certo die aut certo loco. Si dies non est conventa, exactio differtur ad decem dies, *l. 21. §. 1. ff. de pecun. const.*; in quo titulo, uti etiam in *tit. C. de constit. pecun.* plura de hoc legi possunt. Nomine autem pecuniæ constitutæ venit omnis res, sive mobilis, sive immobilis (*l. 2. C. d. t.*); et ex tali pacto de se nudo prætor ob æquitatem conditionem concessit.

VII. *Sponsio* est: conventio, qua duo de veritate, seu eventu alicujus rei altercantes, sibi invicem aliquid spondent, ut ejus sit, qui verum habebit. Conventio ista de se non est illicita, dummodò neuter spondentium, seu certantium sit certus de veritate; alioquin, si unus certus esset de veritate, non posset hanc conventionem inire propter inæqualitatem justitiæ; nisi forsitan pertinaciter cogere ab altero, qui perditionem rei sponsæ deberet suæ impulare temeritati. Sponsiones, nisi fiant ad virtutis exercitium, reprobantur à jure civili (*l. 3. ff. de aleatorib.*)

VIII. *Ludus* est: conventio duorum, vel plurium, ut victori cedat id, quod positum est. De jure naturali, seclusa fraude, est licitus; quia, sicut dominus rem suam potest alteri absolute donare, ita quoque potest illam transferre in alterum sub conditione, si in lusu vicerit. Quia verò in ludo periculum est blasphemiarum, perjuriorum, deceptionum et dilapidationum, meritò jure civili prohibetur lusus aleæ, seu omnes lusus fortuiti, in quibus plus operatur fortuna et casus, quàm ars et industria (*tit. ff. de aleatorib.*) Jure autem canonico lusus fortuiti, imò etiam interesse talibus lusibus prohibetur Clericis (*c. 15 de vita et hon. Cler.*); quàm Concilii lateranensis constitutionem à fortiori observare debent Religiosi ob votum perpetuitatis, quos Superiorum indulgentia non facile coràm Deo excusabit, si pecuniam in lusu dilapident.

IX. Dantur contractus, ex quibus alius præter contrahentem obligatur:—1.º Contractus magistri, vel submagistri navis, ex quo obligatur exercitor, seu dominus navis (*tit. ff. de exercit. act.*)—2.º Contractus institoris, seu præpositi tabernæ, vulgò factoris, ex quo obligatur dominus principalis tabernæ, seu officinæ (*tit. ff. de institor. act.*)—3.º Contractus filiorumfamilias et servorum, ex quibus obligantur paterfamilias et domini; et ita nascuntur variæ actiones, ut *tributoria, de peculio, de in rem verso*, et quod jussu, de quibus agitur *libr. 4. Inst. tit. 7, et in Pandectis libr. 44 et 45 per totum.*

X. *Quasi contractus* est: conventio tacita, ex dispositione juris introducta. Hujus sex species enumerantur *tit. Inst. de oblig. ex quasi contr.*; negotiorum gestio, tutela, rei communio, hæreditatis communio hæreditatis aditio, et indebiti solutio.

Negotiorum gestio est: qua quis alterius absentis et ignorantis negotia sine mandato utiliter gerit. Tunc autem utiliter geritur negotium, quando dominus rationabiliter idipsum erat factururus, etsi res per accidens effectum suum non sortiatur: ut si medicus filium absentis curet, et is nihilominus moriatur (*l. 10. §. 1. ff. de negot. gestis.*) Ex hoc quasi contractu datur *actio directa* domino, cujus negotia gesta sunt, ut negotiorum gestor rationes reddat, et si quod damnum sua culpa etiam levi causavit, illud resarciat. *Contraria* datur negotiorum gestori, ut id, quod ratione administrationis suæ impendit in negotium domini, sibi præstetur, ne officium suum sit sibi damnosum.—Vide *tit. ff. et C. de negotiis gestis.*

Tutela est: quasi contractus, vi cujus tutor obligatur ad curandam personam pupilli, ejusque bona. Sub hac etiam continetur *curatela*, qua res minorum curantur et administrantur. Pupillo contra tutorem datur *actio dicta tutelæ*; tutori verò contra pupillum *actio contraria tutelæ*.—De tutelæ et curis, vide in *Inst. libr. 1. tit. 13 usque ad fin.* In Pandectis *libr. 26 et 27 per tot.* In Codice *libr. 5. tit. 28 usque ad fin.*

Rei communio est: quasi contractus, quo duo, vel plures unam rem singularem sine societate habent: ut si una vinea duobus donata, vel legata sit. Ex hoc quasi contractu datur *actio communi dividundo* ad commoda et incommoda, et ad ipsam rem dividendam; cum nemo teneatur in communione vivere. Vide *tit. ff. et C. communi dividundo.*

Hæreditatis communitio est: quasi contractus, quo eadem hæreditas ad plures cohæredes pertinet. Ex hoc competit actio *familiæ heriscundæ*, hoc est. hæreditatis dividendæ, ad antiquo *heriscere*, seu dividere, ut commoda et incommoda hæreditatis, inò ipsa hæreditas æqualiter dividatur.—Vide *tit. ff. et C. famil. heriscundæ*.

Aditio hæreditatis est: quasi contractus, quo obligatur hæres ad præstanda legata et fideicommissa; nam adeundo hæreditatem, tacitè se obligat, quòd voluntatem defuncti implere velit. At creditoribus defuncti obligatur hæres ex vero contractu; nam defunctus verè contraxit cum illis; hæres autem est eadem persona cum defuncto. Quia verò nec defunctus, nec hæres contraxit cum legatariis, ideo hæres ad exolvenda legata obligatur tantùm ex quasi contractu.—De hoc sparssim agitur *tit. ff. de acq. hæred. etc.*

Indebiti solutio est: quasi contractus, quo plus debito solvens, obligat creditorem ad istum excessum restituendum: qui etiam peti potest *condictione indebiti* (*tit. ff. et C. de Condict. indeb.*), modò indebitum sit solutum per errorem facti. Nam si quis scienter solvat indebitum, præsumitur donare (*l. 1. ff. h. t.*); quæ præsumptio in foro externo etiam est in illo, qui per errorem juris solvit indebitum (*l. 10. C. de J. et F. ignor.*): ut si quis legatum solvat hæredibus legatarii, qui testatori præmortuus est. At in foro interno error juris non nocet; et cons. est obligatio indebitum solutum restituendi.—Quod est naturaliter debitum, et tantùm civiliter indebitum, ut ex pacto nudo, solutum non condicitur (*l. 13. d. t.*); nam æquitas naturalis non permittit hanc repetitionem. At qui solvit naturaliter indebitum, et tantùm civiliter debitum, v. g. ex chirographo, solutum repetere potest, saltèm intra biennium (*l. 7. C. de non numer. pecun.*)—Si reus conventus fateatur, se pecuniam accepisse, neget verò fuisse indebitum, onus probandi incumbit actori repetenti, *l. 25. pr. ff. de probat.*, ubi ratio additur: *quia nemo ità resupinus est, ut facile suas pecunias jactet, et indebitas effundat.* At si reus neget pecuniam indebitam sibi numeratam fuisse, et de hoc convincatur, probare debet sibi fuisse debitam (*c. fin. de Solut. et cit. l. 25*); mentienti enim in uno non creditur in altero. Pupilli, et similes personæ plerùmque liberantur ab onere probandi, et alter obligatur probare pecuniam fuisse debitam. *ibid.*—Cessat *condictio indebiti*: 1.º Si solutum est ex causa pietatis, ex qua putabatur deberi (*l. 32. §. 2. ff. de condict. indeb.*), quia præsumitur donatio; 2.º Si transactum est sine dolo malo (*l. 65. §. 1. ff. eod.*); 3.º Si ex re judicata, vel ex juramento, quo quis juravit se velle solvere, solutum est, regulariter non admittitur repetitio.—Cetera de hoc quasi-contractu vide in jure civili *locis cit.*

Et hæc de contractibus indicasse sufficiat.

TITULUS XXIII.

DE SOLUTIONIBUS.

199. *Nota*, solutionem genericè accipi pro quacumque liberatione, seu satisfactione (*l. 54. ff. h. t.*): quo sensu sub se complectitur novationem, acceptilationem, compensationem, pactum de non petendo, et alios modos, quibus obligatio distrahitur. At *solutio* specificè accepta est: naturalis, seu realis, ac legitima præstatio ejus, quod debetur: ità in re com. Erit autem solutio legitima, si solvatur totum, quod debetur eo loco et tempore, de quo conventum est; cùm creditoris multum intersit quo loco et tempore solutio fiat (*l. 85. ff. h. t.*)—Et de tali solutione hic primò agetur, et deinde de ceteris speciebus.

200. Q. I. *Qui possint solvere?*

R. 1.º Debitor liberam habens rerum suarum administrationem: unde pupillus, minor, et prodigus sine auctore tutore, aut curatore solvendo, nihil agunt, et res ab eis tradita remanet in eorum dominio, ut vindicari possit; nisi bona fide consumpta fuisset à creditore: quo casu dominium rei consumptione acquiritur (§. 2. *in quib. alien. lic. l. 14. §. fin. ff. h. t.*)—2.º Procurator *cum libera*, vel mandato speciali (*l. 87. eod.*)—3.º Quicumque alius pro debitore, etiam ignorante et invito, solvere potest (*l. 53. eod.*), cùm liceat meliorem conditionem alterius facere; si tamen pro invito solvit, non repetit solutum, quia præsumitur donasse (*arg. l. fin. C. de negot. gest.*)

201. Q. II. *Quibus solvi possit?*

R. 1.º Ipsi creditori res suas administranti, etiam invito, quo pecuniam recipere nolente, potest debitor eam deponere apud magistratum periculo creditoris (*l. 9. C. h. t.*) Ut pupillo et minori solvatur, requiritur tutoris auctoritas; et insuper, ut plena sit liberatio, decretum prætoris: secus minor, vel pupillus, per solutionem læsus restituitur in integrum (§. *fin. in quib. alienar. l. 1. C. si advers. solut.*)—2.º Procuratori creditoris, instructo saltèm generali mandato (*l. 12. et 34. §. 3. ff. h. t.*), vel si quis alius ad exigendam pecuniam constitutus est, ut filiusf. servus (*l. 48. 49. 51. eod.*), et qui solutionis causa in contractu adjectus est (§. 4. *in de inutil. stipul.*)—3.º Creditori creditoris, si is consentiat: secus debitor ipso jure manet obligatus; licet exceptione doli se tueri possit, quatenus creditor dolo petit, quod mox creditori suo restituere debet (*l. 6. ff. de doli mal. except.*) Aliis, præter hos, non rectè solvitur; cùm solutio non censeatur fieri creditori.

202. Q. III. *Qua formâ et modo sit solvendum?*

a—Agitur de hac materia in Institut. libr. 3. tit. 30.—In Pandectis lib. 46. §§. 2, 3, 4.—In Codice libr. 8. tit. 42, 43, 44.

R. 1.º Solvenda est res, quæ debetur: quia aliud pro alio invito creditori solvi non potest (l. 2. §. 1. ff. de R. C.) Unde nec pecunia loco vini, aut frumenti, nec econtra rectè solvitur, nisi creditor consentiat.

2.º Solutio debet esse integralis pro toto debito, non particularis per partes (l. 41. §. 1. ff. de usur.); quia particularis solutio propter facilem minutæ pecuniæ consumptionem damnosa est creditori (l. 3. ff. fam. hercis.); nisi creditor consentiat in particularem solutionem (§. 1. In quib. mod. oblig. toll.), vel nisi per partes sit creditum (arg. reg. 1. in antiq.), vel ex diversis causis debitum (l. 1. C. de Solut.), vel si altera pars debiti non sit liquida (arg. l. 21. ff. de R. C. l. 8. ff. si pars hæred.), vel nisi favor libertatis, vel alterius piæ causæ, id exposcat (l. 4. §. 6. ff. de statu liber.)

3.º Si duo debita sint æquè principalia, sed disparia, ut unum sub usuris, pœna aut hypotheca, aliud sine his, solutio censetur debiti durioris, si debitor non exprimat, ex qua causa solvat (l. 1. 3. 97. 103. ff. h. t.) quia præsumitur agere, quod sibi melius est. At si unum debitum est principale, ut sors, et alterum accessorium, ut usuræ, solutio indeterminatè facta præsumitur pro usuris, quas creditor justè petere potest, et non pro sorte (l. 5. §. 3. ff. de solut. l. 1. C. eod.) Si verò ambo debita sint paria, parum refert, quòd ex his solvatur, et videtur solvi ex omnibus summis aliqua portio (l. 8. ff. h. t.)

4.º Solutio faciendâ est in loco convento (l. 9. ff. de eo, quod cert. loc.); secùs, quantum interest, alibi solutio in plus vel minus pro arbitrio judicis decernenda (l. 1. 2. §. si quis eod.) Si de loco non est conventum, solutio peti potest regulariter in loco contractus, aut domicilii.

5.º Si obligatio est conditionalis, purificata conditione, si in certum tempus et diem, adveniente tali die, solutio fieri debet (§. 4. Inst. de V. O. l. 44. §. 1. ff. de O. et A.) Nec ante diem, si is in gratiam creditoris adjectus est, solvi potest (l. 15. ff. de annuis legat.); secùs si dies in gratiam debitoris adjiciatur (l. 38. §. 16. ff. de V. O.), et tunc debitor solvendo non repetit; benè verò, si per ignorantiam solvit ante eventum conditionis, (l. 16. 18. 48. ff. de condict. indeb.)—Si tandem obligatio est pura, præsentis die debetur (§. 2. in de V. O. l. 14. ff. de R. J.) Quod intellige moraliter, non ut eodem momento creditor debitum repetat, sed intra competens tempus, arbitrio judicis assignandum: v. g. intra 14 dies, vel plures (l. 105. ff. de solut.) Ratio horum est, quia in obligatione pura statim cedit, et venit dies; in obligatione in diem, statim quidem cedit, non tamen venit dies, nisi die statuta adveniente. In obligatione verò sub conditione nec cedit, nec venit dies, nisi eveniente conditione; licèt diei possit, quòd cedat dies conditionalè. Ità Ulp. l. 213. ff. de V. S.—Tunc dies cedit, quando aliquid incipit deberi, sed necdum peti potest; tunc verò dies venit, quando debitum peti potest.

6.º Modus etiam ex parte creditoris observandus est, ne is, etiam in debito liquido, propria auctoritate sibi solutionem faciat; secùs occupando bona debitoris, pœnas invasorum incurrit, et actionem perdit (l. 13. extat. ff. quod met. caus. l. pen. ff. ad L. Jul. de vi priv.); sed priùs amicablem

debitorem conveniat, et si hoc non sufficiat, tum via juris contra illum agat.

203. Q. IV. Quomodo debitores condemnandi sint?

R. 1.º Regulariter in solidum, et ad instantiam creditorum detrudendi sunt in carcerem, donec integrè solvant. Pro evitando tamen carcere datur eis beneficium *cessionis bonorum*, cum obligatione residuum solvendi, ubi ad pinguiorem fortunam venerint; salvo tunc beneficio competentia, ne ex bonis postea quærendis in plus obligentur, quàm possint, salva sua honesta sustentatione (§. fin. Inst. de action. l. 4. ff. de cession. bonor.) Hoc tamen beneficio *cessionis* non gaudent fures, prodigi et dilapidatores, et alii commiseratione indigni, et qui huic beneficio renuntiarunt (l. fin. §. fin. ff. quæ in fraud. creditor. lib. 8. et fin. C. qui bon. ced.)

2.º Personæ, quibus competit beneficium, seu *privilegium competentia*, si salva sua competenti sustentatione non possunt solidum debitum solvere, non debent condemnari in solidum, sed in id quod facere possunt; nam causa reverentia, pietatis et necessitudinis suadet certas personas non esse condemnandas in solidum. Cujusmodi personæ sunt:—1.º Parentes et liberi, patroni et liberti, socii ejusdem societatis et eorum argumente fratres, maritus et uxor (§. 37. et 38. Inst. de action.); donator conventus à donatario (l. 19. §. 1. ff. de re jud.); socer utriusque conjugis (l. 15. §. 2. ff. soluto matrim. l. 21. 22. ff. de re judic.), ubi limitatio ponitur, ut socero mariti, seu patri uxoris hoc beneficium competat solum stante matrimonio. Item milites armatæ militiæ (l. 6. et 18. ff. de re judic.), quod extenditur ad milites togatos, ut advocatos et liberalium artium professores; et de jure Canonico ad milites cœlestes, seu Clericos (c. 3. Odoardus h. t.), dummodò talis Clericus sit inops, non ex culpa sua, sed alia causa inculpabili. Et quia hoc privilegium concessum est in favorem totius collegii Ecclesiastici, Clericus ei renuntiare non potest, ne in opprobrium status Clericalis mendicare cogatur; et ità juri publico deroget contra l. 38. ff. de pactis. Similiter, ob reverentiam et amorem, huic privilegio renuntiare nequeunt parentes, patroni, conjuges; benè verò milites, socii et donator, ex reg. generali lib. 29. C. de pactis.

3.º Beneficium *cessionis* et *competentia*, cum personale sit, non competit fidejussori (l. 7. pr. ff. de exception.) Undè si bona à debitore cessa non sufficiunt, ad residuum tenetur fidejussor. At exceptio *competentia*, saltèm indirectè predest fidejussori, si is nomine principalis judicium suscipiat, et in ejus persona exceptionem istam opponat, vel judicium denuntiet principali, ut is in persona sua exceptionem *competentia* opponat (l. 40. §. pen. ff. mandati.)

204. Q. V. Quomodo successor in prælatura, vel beneficio, obligetur ad solvenda debita antecessoris?

R. 1.º Debita nomine Ecclesiæ pro ejus necessitate contracta, tenetur successor persolvere (c. 4. h. t.) Et licèt creditor de rigore juris tenetur probare, mutuum conversum fuisse in utilitatem Ecclesiæ, arg. civilis l. 27. ff. de R. C. l. un. C. de solut. debit. civit. lib. 11. et auth. hoc jus C. de SS. Eccl., in praxi tamen non id observatur, dummodò cum soli-

us solemnitatibus debitum contractum sit, cum præsumatur in utilitatem Ecclesiæ conversum fuisse.—2.º Si debita sunt personalia, solvi debent ex bonis patrimonialibus, vel in defectum eorum ex redditibus ecclesiasticis à Prælato relictis; his verò deficientibus, debita necessariò facta, v. g. in infirmitate, vel propter necessariam sustentationem, solvenda sunt à successore ex redditibus Ecclesiæ; idque ob honorem status Clericalis. Cetera autem debita voluntaria, v. g. ad splendorem, luxum et res inutiles facta, non sunt solvenda ab Ecclesia, ne hæc delicto Prælati prægravetur, sed creditor damnum sentiat, illudque suæ imputet facilitati.

205. Q. VI. *Quis sit ordo solutionis faciendæ, si bona debitoris non sufficiunt omnibus creditoribus?*

R. 1.º Ante omnia solvendæ sunt expensæ judiciales et funerales, et quæ medicis ac pharmacopæis debentur: l. 18. 19. 43. ff. et l. 3. C. de Religios. et sumpt. funer.—Nec obstat, quòd actio funeraria sit personalis, actio verò realis ex pignore præferatur actionibus privilegiatis personalibus (l. 9. C. qui potior. in pig.); nam ab ista lege generali meritò excipitur actio funeraria, et pro sumptibus in ultima infirmitate contractis; idque ob humanitatem et commiserationem, ne alias ullus reperiat, qui curare velit ægrum, aut mortuum condigno honore sepelire. Hæc conciliatio inter l. 45. ff. de Religios. et l. 9. C. qui potior. in pign. videtur præferenda conciliationi Zoessi tit. ff. qui potior. n. 20. dicentis, l. 45. loqui de credito personali, non de pignoribus.—2.º Solvendi sunt creditores hypotheccarii, secundum ordinem suæ prælationis, aut temporis, secundum dicta tit. de pignor.—3.º Succedunt creditores personales, seu chirographarii, qui nullo prælationis, aut temporis ordine juvantur; sed si bona non sufficiunt, pro rata summæ debitæ fit exsolutio.

206. Q. VII. *Quis sit effectus solutionis?*

R. Ex parte debitoris est liberatio ipso jure, non solum à debito principali, sed etiam ab obligationibus accessoriis pignoris, hypotheccæ et fidejussionis (pr. In quib. mod. oblig.) Ex parte creditoris est dominium rei solutæ, si solvens fuit antea ejus dominus (l. 10. C. h. t.); secus in creditorem non transfertur nisi possessio, et condictio usucapiendi (l. 46. ff. de usurpat.)

De modis aliis, quibus tollitur obligatio.

207. Q. VIII. *Quid sit novatio et delegatio?*

R. 1.º Novatio est: prioris debiti in aliam obligationem translatio atque translatio, sive prius, aut posterius debitum sit civile, sive naturale, sive claudicans, sicut in pupillo (l. 1. ff. de Novat.), ac proinde novatio non liberat ab obligatione, sed eam in aliam commutat. Est duplex: *necessaria*, quæ non litis contestatione, sed sententia judicis, seu ex re judicata inducitur, ut quod antea debebatur, v. g. ex mutuo, aut empto, jam debeatur ex judicato (l. 29. ff. eod. et l. fin. C. de usur. rei jud.); *voluntaria*, quæ inter creditorem et debitorem volentes, media stipulatione inducitur. Et hæc duplex est: *novatio specificè talis*, dum manente eadem per-

sona, causa debendi mutatur: ut si debeas ex causa mutui, et media stipulatione velis debere ex stipulatu, vel sub conditione, aut in diem (l. 3. §. 1. ff. h. t.)—*Delegatio*, dum mutatur persona debitoris: ut si Titius debitor loco sui substituat creditori Cajum debitorem. Huic affinis est *assignatio nominis*, seu *actionis*, dum debitor debitorem suum creditori assignat, v. g. Titius debet 100 Cajo, et assignat ei Lucium, qui pariter 100 debet Titio.—2.º Effectus novationis est, quòd prior obligatio penitus extinguatur, etsi posterior obligatio claudicat, et ex una parte nulla sit, sicut in pupillo (§. 3. Inst. quib. mod. toll. oblig.); sibi enim creditor imputare debet, quòd talem novationem iniverit, et v. g. pupillum pro debitore delegatum susceperit, ut consequenter regressum non habeat contra priorem debitorem, cum in eo penitus extincta sit obligatio. In quo delegatio differt ab assignatione *nominis*, quæ debitum ipso jure non extinguit, nisi conditionatè, si creditor à debitore debitoris suum consequutus fuerit.—Vide tit. ff. et C. de Novation. et cit. §. 3. Inst.

208. Q. IX. *Quid sit acceptilatio?*

R. Est imaginaria solutio, seu liberatio stipulatione perfecta: v. g. *centum, quæ promisi accepta fers, vel habes?* Si creditor respondeat: *fero*, vel *habeo*, his verbis solutum est debitum, ac si centum creditori numerassem. Acceptilatione extinguitur præcisè obligatio verbalis, seu ex stipulatione orta; aliæ verò obligationes ex contractu reali, consensuali, aut litterali ortæ, prius resolvi debent in stipulationem Aquilianam à Gallo Aquilio JClo., qui fuit Ciceroni familiaris, inventam: et debitum ex hac stipulatione per acceptilationem extinguendum est, v. g. debeo centum ex mutuo, et cum creditore facio stipulationem Aquilianam hoc modo: *centum, quæ tibi debeo ex mutuo, visne tibi deberi ex promissione?* Si creditor reponat: *volo*, perfecta est stipulatio Aquiliana, et ego debeo centum ex promissione, seu stipulatione; et rursùm dico: *centum, quæ tibi promisi, accepta habes?* *Habeo*, et hæc est acceptilatio, qua prius debitum verbale extinguitur ipso jure. Sed ambages istæ hodie non curantur; cum quælibet seria remissio, quibuscumque verbis fiat, aut signis, vim habeat solutionis debiti.—De acceptilatione vide tit. In quib. mod. toll. et tit. ff. et C. de acceptilat.

Præterea modi secundarii tollendi obligationem sunt: *consensus contrarius*, seu *disensus*, quo obligationes consensuales tolluntur; *confusio*, si debitor creditori, et econtra, hæres existat (§. 15. Inst. de action.); *oblatio pecuniæ* in judicio, modò sit realis et non verbalis (l. 9. C. de solut.); *reditio chirographi*, qua creditor censetur condonare debitum, et facere pactum de non petendo (lib. 2. ff. de pactis.) Hanc verò præsumptionem non inducit redditio pignoris, cum hæc ob aliam commoditatem fieri possit; chirographi autem redditio aliam commoditatem non habeat, nisi remissionem debiti. *Pactum de non petendo*, seu repetendo debito, ipso jure non extinguit obligationem, sed tantum præstat exceptionem, uti et compensatio, si opponatur. De hac:

209. Q. X. *Quid sit compensatio, et quid juris circa eam?*

R. 1.º *Compensatio* est debiti et crediti inter se contributio (l. 1. ff. de compensat.): v. g. centum, quas tibi debeo ex mutuo, compensare pos-

sum cum centum, quos mihi debes ex empto. Hodie compensatio in omnibus judiciis bonæ fidei et stricti juris locum habet, ipsoque jure extinguit debitum, dummodo opponatur, cum de se sit exceptio: §. 30 *Inst de act. l. fin C. de compens.*, ubi solum excipitur actio depositi, et causa momentaneæ possessionis.

2.º Qui solvit, compensatione non opposita, solum tanquam indebitum condicere nequit, sed actione sua debitum repetet (*l. 2. ff. et l. 6. C. cod. l. 8. ff. rer. amotar. et §. 39. ff. de action.*) Imperator requirit compensationem per hominem oppositam; ergo si non opponatur, solvitur debitum, et cons. conditione indebiti repeti nequit.—Nec obstat *l. 40. §. 1. lib. 21. ff. de compens. l. 5. §. 2. ff. de impensis, l. 30. ff. de condict. indebit.* à sensu contrar. Nam hæc, et similia jura procedunt in casu, quo lex ipsa absque facto hominis compensationem facit, et debitum utrinque perimit, dum scil. agitur de damno vitando ratione usurarum ob moram, pœnæ ob delictum, vendendi pignoris ob dilatam solutionem, amittendæ emphyteusis ob non solum Canonem etc., cum non sit in mora, qui habet exceptionem non solvendi (*l. 40. in fin. ff. de R. C.*)

3.º Res, quæ in compensationem veniunt, sunt quantitates, seu res numero, mensura et pondere constantes; non verò corpora, seu species, ut equus, ager etc. (*l. 4, 8, et seqq. C. de compens. l. 48. ff. de pignor. act.*) Et compensatio quantitatis opponi potest quodcumque, etiam post sententiam ante executionem (*l. 2. C. de compens.*)

4.º Compensatio non tantum publica in judiciis, sed etiam occulta, ex communi DD. est licita, dummodo debitum justitiæ sit certum, et non facile via juris recuperabile: ita textus generales *l. 76. ff. de V. S. l. 4. C. de compens.* Nam jure naturali licitum est se indemnem facere, et ex rebus debitoris sibi solvere, si aliter solutio obtineri nequeat, cum ita nulla injuria fiat debitori. Hoc autem modo compensans tenetur efficere, ne debitor bis eandem rem solvat, ne gravius damnus debitori eveniat, vel magna suspicio furti contra alterum; item aliqua ratione docere debilorem de extincto debito, ne scil. in mala fide non solvendi perseveret. Reiff. à n. 44.—Cetera de compensationibus vide in §. 30 et 39, *de action. et tit. ff. et C. de compens.*

TITULUS XXIV.

DE DONATIONIBUS. ^a

210. *Nota I.* Donationem admisceri contractibus, licet de se contractus non sit, sed actus liberalitatis, qui ex privilegio et assistentia juris

^a.—Agitur de hac materia in Decreto *Can. 7. et seqq. d. 86 et 16. quæst. 1. Can. 13. cum seqq.*—In Institut. *lib. 2. tit. 7.*—In Pandectis *lib. 39. tit. 5. 6.*—In Codice *lib. 8. tit. 54. usque ad 57. Nov. 87, 92.*

parit obligationem et actionem, sicut pacta legitima (*l. 1. C. h. t.*) Donatio quoad nomen est, doni datio; quoad rem est liberalis rei datio, nullo jure cogente facta (*l. 29. ff. h. t.*) Differt à promissione acceptata, quia hæc non habet actualem translationem dominii; bene verò donatio, præsertim perfecta, ut patet ex his actibus: *promitto tibi hoc poculum, dono tibi hoc poculum.*

Nota II. Donationem dividi:—1.º In *realem*, seu perfectam, quæ fit cum actuali traditione rei; et *simplicem*, seu verbalem aut imperfectam, qua res actu quidem datur, non tamen actu extrahitur; adeoque perficienda erit actuali traditione.—2.º In *gratuitam merè*, quam alii simplicem et propriè dictam vocant, quæ fit ex puro motivo liberalitatis, et ob nullam aliam causam beneficio extrinsecam; et in *donationem ob causam*, puta extrinsecam, quæ non sistit in puro motivo liberalitatis et beneficii, sed fit ob causam extrinsecam, et ex quodam debito: uti dos, donatio propter nuptias, collatio beneficii Ecclesiastici etc. Et hæc non est propriè donatio, cum quis ad eam jure cogi possit. Sub hac contineri videtur donatio *antidotalis*, seu remuneratoria, quæ fit ex debito gratitudinis ob merita donatarii, vel ejus patris, aut alicujus ex familia (*l. 1. 27. ff. h. t.*); nam licet ex justitia, non sit obligatio donandi, est tamen ex gratitudine; causa verò gratitudinis extrinseca est beneficentiæ et liberalitati. Sed cum donatio remuneratoria nullo jure cogente fiat, sine absurdo dici potest vera donatio.—3.º In donationem *inter vivos*, quæ fit nullo mortis intuitu, sive illam faciat quis sanus, sive infirmus; et *mortis causa*, quæ fit mortis intuitu sive à sano, sive ab infirmo.—Præterea donatio alia est *pura*, alia *conditionalis*, alia *in diem certum*, vel *incertum* etc.

211. Q. I. *Qui donare possint inter vivos?*

R 1.º Regulariter omnes et soli domini, qui rerum suarum administrationem habent, et specialiter à jure non prohibentur (*l. 21. in re C. mandati*); quia *sua quisque rei moderator et arbiter existit.*—Defectu dominii donare nequeunt:—I. Tutores, et curatores, et Prælati ex rebus Ecclesiæ, præter modicas donationes, maxime remuneratorias; quæ secundum morem patriæ admitti consueverunt (*l. 12. §. 2. ff. de admin. tutor. c. 2, 3. h. t.*), et procuratores etiam *cum libera* sine specialissimo mandato (*l. 7. princ. ff. h. t.*), et religiosi sine consensu Superioris, cum per votum paupertatis dominio se abdicaverint.—II. Defectu liberæ administrationis donare nequeunt pupilli, minores et prodigi, quibus administratione interdictum est.

2.º Jure prohibentur donare:—I. Pater filio in patria potestate constituto, ne sibi ipsi donare videatur (*lib. 41. Cod. hoc tit.*) Hæc tamen donatio, si non revocetur, conualescit per emancipationem filii, vel mortem patris (*lib. 31. §. 2 ff. h. t.*) At donatio ob causam validè fit filio, v. g. propter nuptias, studia, militiam, merita; vel si pater remittat usumfructum in bonis adventitiis, vel si quid donet filio naturali.—II. Uxor marito, et econtra, ne amor conjugalis fiat venalitiis (*l. 1, 3. ff. de donation. int. V. et U.*)—III. Miles suæ focariæ, seu concubinæ (*l. 2, 5. C. de donat. int. V. et U.*), quod speciale est, cum aliàs donatio facta meretrici valeat.

Idem privilegium competit Clerico, seu militi cœlesti—IV. Beneficiarius ex redditibus superfluis ad causas profanas, quia redditus superflui, si non ex iustitia, saltē ex præcepto Ecclesiæ expendendi sunt in causas pias, de quo in *tit. seq.*—V. Filiusfamilias ex bonis profectitiis et adventitiis, ne præjudicet patri. At ex bonis castrensibus et adventitiis irregularibus, quorum proprietas et ususfructus ad filium pertinet. liberè donare potest (*lib. 7. §. fin. ff. h. t.*) Circa filiosfam. minores, et pupillos pubertati proximos, maxime spectanda est consuetudo patriæ, an, et quantum donare possint.

212. Q. II. Quo modo et forma faciendâ sit donatio?

R. 1.º Ex parte rei requiritur, ut sit alienabilis; nam si à jure, vel testatore sit alienari prohibita, nulla erit donatio. Privatum tamen pactum de non donando, cum personam, et non rem afficiat, non impedit valorem donationis, sed actioni personali dat locum contra donantem (*lib. 3. Cod. de conditione ob caus.*)

2.º Ex parte donantis et donatarii requiritur consensus sensibilis; ita ut donatio ante acceptationem non sit perfecta, vel obligatoria (*lib. 19. §. 2. ff. h. t.*) Et ideo furioso, mente capto, et infanti non donatur, quia intellectus caret; nisi curator et tutor nomine eorum acceptet (*§. 8. In de inut. stip.*)

3.º Ex parte summæ 500 solidos excedentis requiritur, ut donatio illius fiat cum solemnitate legali, seu cum insinuatione apud judicem; secus donatio regulariter non valet quoad excessum (*§. 2. Inst. h. t.*), ubi corriguntur jura antiquiora exigentia hanc insinuationem pro donatione 200 vel 300 solidorum (*l. 4. C. h. t.*) Ratio est pro hoc statuto, ne donationes temerè et prodigaliter fiant, ac inde sequatur depauperatio civium. Et quia hic vertitur bonum publicum, privatus huic insinuationi renuntiare non potest. Porro nomine judicis venit quicumque judex, aliàs etiam incompetens (*l. 30. C. h. t.*) Ab hac insinuatione excipiuntur donationes Imperatori factæ, remuneratoriæ, modo non excedant merita; ad reparationem ædium, ad redemptionem captivorum, et moraliter interpolatæ, licet simul sumptæ excederent summam 500 solidorum (*cit. lib. 34. 35. 36. C. h. t.*), et de jure Can. donationes ad quascumque pias causas (*c. 6. h. t. et argum. c. 11. de testam.*)—Nec obstat *l. 19. C. de SS. Eccl. l. 34. §. 1. C. h. t.*; nam jura ista, quibus pium opus impeditur, nunquam recepta et approbata sunt ab Ecclesia.

213. Q. III. An valida sit donatio omnium bonorum non tantum præsentium, sed et futurorum?

R. Affirmativè, cum Harppr., Schmier, Stryck, Schmal., Zoes, Kees, etc., contra Clar. Gomez, Schneidewin et alios. Nam talis donatio jure naturali valet; jure autem positivo nullibi irritatur, dummodò, si opus est, fiat cum insinuatione; imò donatio universalitatis bonorum, si non sit inofficiosa, tenere dicitur *lib. 35. §. 4. C. h. t. l. 5. C. de inoff. donat. l. 8. ibi: omnia bona; C. de revocand. donat. l. 17. §. 1. ff. quæ in fraud. creditor.*; ergò. Maxime autem talis donatio valet, si fiat ex voto, juramento, vel ad pias causas: item ex causa onerosa matrimonii, transactionis etc.—Nec

obstat *l. 3. ff. qui testam. fac.*; nam facultas testandi cuilibet est permissa, non tamen præcepta; ergò indirectè tolli potest per talem donationem. Cetera jura, quæ allegari solent, damnant solum donationes, seu pacta captatoria mortis alienæ: ut *lib. fin. in fin. Cod. de pactis. lib. 4. Cod. de inutil. stipul. l. 63. ff. de V. O.*, et inofficiosas, ob quas legitima liberis non relinquatur (*l. 1. et seqq. C. de inoff. donat.*), et fraudulentas (*l. 16. §. 1. ff. de jure patr.*) Ceterum, si facta est donatio omnium bonorum indeterminatè, strictè interpretanda est, ut non extendatur ad bona futura (*l. 22. ff. h. t. l. 86. pr. ff. de legat. 2.*)

214. Q. IV. Quis sit effectus donationis?

R. 1.º Donatio pura, si verbalis est, parit jus et obligationem, seu necessitatem tradendi, sicut in emptione-venditione; ita ut donator non satisfaciatur præstando interesse, sed rem ipsam tradere teneatur (*§. 2. v. perficiuntur Inst. h. t.*)—2.º Donatio per traditionem completa parit dominium rei donatæ, si donans est dominus rei; secus possessionem cum conditione usucapiendi (*tit. ff. pro donato.*) Si verò res donata, tanquam aliena evicta est, donans non tenetur de evictione, ne ex beneficio damnus sentiat (*l. 62. ff. de ædilit. Edicto.*); nisi de evictione expressè conventum sit, vel donatio fuerit ex causa onerosa, ut dotis etc. (*ibid. et l. 1. C. de donat. sub mod. et l. 37. 34. ff. h. t.*)—3.º Hoc dominium rei donatæ regulariter est irrevocabile (*l. 2. et fin. C. de revocand. donat.*); nam donatione completa, jus acquiritur in re, quod regulariter nec Princeps tollere potest. Et per hoc donatio inter vivos differt à donatione mortis causa, quæ usque ad extremum donantis spiritum revocari potest, sicut legatum (*§. 1. In. h. t.*) Data regula non est sine suis exceptionibus.

215. Q. V. Ex quibus causis revocari possit donatio inter vivos?

R. Ex causa *inofficiosi, ingrati, et supervenientiæ liberorum.* Et quidem:

1.º Donatio inofficiosa secundum id, quod detrahit legitimæ, mortuo testatore patre, aut matre, revocari potest à liberis, et econtra à parentibus, si quis liberorum inofficiosam donationem fecit (*l. 2. 4. 5. 7. 8. C. de inoff. donat.*) Nam donans recessit à pietatis officio; ergò jus rectè concedit, ut post mortem revocetur donatio, non tota, ut vult Clar. Abb. et alii, sed secundum quod inofficiosa et legitimæ injuriosa est.

2.º Ex causa ingratitude in donatario in donatorem commissæ, revocari potest donatio tantum in quinque casibus:—si atrocem injuriam committat verbo, vel facto, ut committendo adulterium cum uxore, vel stuprum cum filia donantis:—si grave damnum ei inferat in bonis fortunæ:—si impias et violentas manus in eum injiciat, percutiendo:—si fidem, seu pacta in actu donationis imposita frangat, et observare nolit:—si periculum necis donanti struxerit. Ceteræ autem causæ ingratitude, etsi essent majores, non sufficiunt ad revocationem donationis (*l. fin. C. de revocand. donat.*) Hæ causæ seqq. versiculis continentur:

Ingratum faciunt: *atrox injuria, damnum, Impia dextra, fides fracta, pericla necis.*

Actio ingrati non procedit, nisi ingratitude juridicè probetur, neque transit ad hæredes, sive donantis, sive donatarii; nisi donator actionem istam movere cœperit, vel voluerit, sed morte præventus non potuerit (*cit. l. fin. et c. fin. h. t.*) Nam si donator sciens tacuit, præsumitur ingratitude condonasse. Tum quia actio injuriarum morte extinguitur, et ad hæredes non transit.

3.º Ex causa insperatè supervenientium liberorum, non tantum patronus liberti donans, sed quisvis alius donator revocare potest regulariter totam donationem; etiamsi unus tantum filius ei insperatè nascatur, sive patri supervivat, sive præmoriatur: ita *l. 8. si unquam C. de revoc. donationib.* Quæ lex, licet expressè loquatur de patrono, tamen ex motivo generali, interpretatione comprehensiva intelligitur de quocumque alio donatore; nam quisque liberis carens, et de illis nihil cogitans, præsumitur à jure donare cum tacita conditione: *nisi liberi nascantur*; ergo si conditio ista existat, ipso jure evanescit donatio, licet donatarius non obligetur restituere, donec res donata repetatur. Si tamen donatio est jurata, remuneratoria, vel compensativa Ecclesiæ, vel filio emancipato facta, tota non revocatur; sed quatenus est proli inofficiosa, et legitimè injuriosa

Et hæc de donatione inter vivos, ex quibus nonnulla applicari possunt donationi mortis causa. Sed:

216. Q. VI. *Quæ specialia sint in mortis causa donatione?*

R. 1.º Donatio mortis causa, quoad modum et formam imitatur partim contractus, quia consensus et acceptatio donatarii requiritur; partim ultimam voluntatem, quia instar legati fieri debet cum solemnitate quinque testium (*l. fin. C. de donat. mort. caus.*) In effectu autem æquivaleret legato, quia à donatario quocumque revocari potest; nec confirmatur, nisi morte donantis (§. 4. *Inst. h. t. et l. 16. ff. de mort. caus. donat.*) Unde pactum de non revocando alterat naturam illius, et facit donationem inter vivos (*l. 27. eod.*) Ex quo patet differentia à donatione inter vivos, quia hæc statim firma est, et non differtur in tempus mortis; à legato, quia ad hoc non requiritur acceptatio legatarii. Quoad cætera æquiparantur; quia et donatio mortis causa et legatum morte confirmantur, et utrumque substat falcidiæ.

2.º Donare mortis causa possunt non tantum qui testari possunt (*lib. 15. ff. de mort. caus. donat.*), sed etiam qui testari nequeunt, modo aliàs donatio eis non prohibeatur. Sic filiusfamilias pubes de consensu patris potest ex bonis adventitiis mortis causa donare (*l. 25. §. un. ff. eod.*); non tamen testari, etiam patre consentiente (*ibid.*), quia conditor testamenti debet esse paterfamilias, seu homo sui juris (*lib. 6. pr. ff. qui testam. fac.*)

3.º Sicut donatio mortis causa tribus modis fieri, ita tribus modis expirare potest; et quidem, si donatio fiat nullo intuitu morbi, vel periculi,

sed solius mortalitatis, ista non expirat, nisi per revocationem positivam, vel nisi donatarius præmoreretur donanti. *Secundò*, si donatio fiat intuitu imminentis periculi, v. g. naufragii, morbi, ita tamen ut res donata non fiat statim accipientis, cessante periculo ipso, jure expirat donatio, cum facta fuerit sub conditione resolutive. *Tertiò*, si donatio facta est intuitu periculi, ita ut statim res donata fiat accipientis, sublato periculo, ipso jure non expirat, sed res constituta in dominio donatarii revocanda est conditione, vel utili in rem actione: ita hæc omnia habentur *l. 2. 29. 30. 35. ff. de mort. caus. donat.*—Cetera de donationibus, vide in juribus supra allegatis, et in Zoes, *cit. ff. de donat.* De nuptialibus donationibus commodius agam in *lib. 4. tit. de donat. int. V. et U.*

217. Q. VII. *Quid sit mortis causa capio?*

R. Est quædam species donationis mortis causa, qua aliquid donatur, non tantum intuitu mortalitatis, sed etiam ratione alicujus conditionis implendæ: v. g. Pamphilus servus esto liber, si decem Titio dederit: vel Titio lego 100, si Sejum manumiserit.—De mortis causa capionibus agitur *lib. 8. 31. 38. ff. de mort. caus. donat. et capionib.*

TITULUS XXV.

DE PECULIO CLERICORUM. °

218. *Nota I.* Præsenti titulo concludi materiam præcedentem contractuum, et inchoari materiam ultimarum voluntatum; quia peculium Clericorum expendi potest, vel actu inter vivos, vel ultima voluntate. Nomine *peculii*, seu pecuniæ pusillæ, veniunt hic bona Clericorum separata à bonis Ecclesiarum, similitudine desumpta à peculio servorum et filiorumfamilias, quod pariter separatum est à rationibus dominicis et paternis, ut traditur *tit. ff. de peculio.* De bonis Ecclesiasticis, quæ ad ipsas Ecclesias pertinent, hic non agitur; sed de bonis Ecclesiasticis, seu beneficialibus, quæ ad ipsos Clericos spectant.

Nota II. Bona Clericorum esse triplicia: 1.º *Patrimonialia*, quæ obveniunt Clericis ex causa profana, v. g. ex hæreditate, legato, donato, ex operis honestis; ut ex pictione, scriptione, musica etc. 2.º *Industrialia*, quæ obveniunt Clericis ex industria in functionibus spiritualibus adhibita, ut ex missis, concionibus etc.; redditus stolæ, ut pensiones baptismales, funerales, et hujusmodi: item distributiones quotidianas, licet Host. Van-Espen et alii bonis beneficialibus; communis tamen sententia bonis industrialibus accenset; quia non dantur intuitu beneficii, sed tanquam stipendia laboris, et interessentiæ in choro. Ad hæc *industrialia* seu

^a—Agitur de hac materia in causa 12. q. 1. 2. 3. 4.—In Trid. Sess. 25. c. 4. de refor.

quasi patrimonialia bona reducuntur etiam parsimonialia, quæ Clericus parcius et frugalius vivendo, sibi subtrahit de congrua sustentatione.

3.º Beneficialia, quæ obveniunt Clericis intuitu beneficii, uti sunt fructus grossi, seu fixi, et annui qui dantur propter residentiam. Et hæc alia sunt necessaria, seu sufficientia, quæ Clericis præstant congruam, seu honestam sustentationem pro cuiusque statu, dignitate et conditione; alia sunt *superflua*, quæ congruæ Clericorum sustentationi supersunt.

Nota III. In primitiva Ecclesia omnia bona Ecclesiastica confusa et communia fuisse sub dispensatione Episcopi. Quia verò communitas ista, aucto fidelium et Clericorum numero, multis discordiis, fraudibus et aliis incommodis erat obnoxia, tempore S. Simplicii et Gelasii Rom. Pontificum, circa an. 468 et sequentes, bona Ecclesiastica divisa sunt in quatuor portiones: quarum una deputata est Episcopo, altera Clericis, tertia fabricæ Ecclesiæ, quarta pauperibus. Ità hæc omnia habentur *Can. 27. et seqq. 12 q. 2.* Tandem circa an. 813, ut refert Gonz. *tit. de præb. cap. 1. num. 9.* quadripartita illa divisio antiquata fuit, et pro Clericis erecta specialia beneficia, et bona pauperum Episcopis attributa cum onere alendi pauperes. Sanè non constat, quo portio pauperum devenerit. Incredibile est, quòd portio ista iniquè sublata et à pauperibus alienata non fuerit, sed potius confusa cum portione Episcoporum et Clericorum, cum hi tamquam patres pauperum existimarentur optimi administratores futuri. pro commodo et necessitatibus egenorum.

219. Q. I. *An, et quorum bonorum Clerici sint domini?*

R. 1.º Sunt absoluti domini bonorum patrimonialium (*Can. 18. et seqq. 12. q. 1.*); nam Clericatus non inducit incapacitatem domini, sicut professio religiosa. Idem dic de bonis quasi-patrimonialibus, seu industrialibus; quia acquiruntur tanquam stipendia, et merces laboris, juxta illud Luc. 10. *Dignus est operarius mercede sua.* Unde Conc. Toletan. relatum in *Can. 2. 12. q. 3.* ità statuit: *Quicumque de Sacerdotibus, vel ministris pro sui utilitate atque amicitia, vel præstatione, aut quocumque modo, aut per scripturæ seriem aliquid meruerint à quolibet percipere, in rebus Ecclesiæ non poterit numerari.* Atque ità, quod Clericus acquirit ex pia fidelium liberalitate, v. g. pro missis et anniversariis, aliisque functionibus spiritualibus, pro quibus suam obligationem interponit, dominio ejus cedit, uti etiam illud, quod honestæ suæ sustentationi subtrahit; et consequenter de his bonis liberè disponere potest, sicut laici, sive actu inter vivos, sive per ultimam voluntatem (*c. 19. et seqq. 12. q. 1. c. 1. 8. de testam.*)

2.º Clerici sunt domini absoluti bonorum etiam beneficialium, quæ necessaria sunt, et honestæ eorum sustentationi assignata: ità com. sent. cum S. D. 2. 2. q. 185. art. 7. *Prob. ex Trid. Sess. 24. c. 12. de reform.*, ubi Canonicus dicitur fructus facere suos ratione præbendæ ac residentia; et si non resideat, dicitur fructus non facere suos, *Sess. 23. cap. 1. de reform.*: suum autem facere perinde est ac dominium acquirere. Ratio est, quia miles et operarius stipendium et mercedem facit suam, quoad dominium; sed Clericus est miles cælestis et operarius in vinea Domini: ergò fructus beneficiales congruæ sustentationi assignatos facit suos.

Hinc *cap. 16. de præbend.* dicitur: *dignum est, ut Ecclesiæ stipendiis sustententur, in qua et per quam divinis obsequiis adscribuntur.*—Nec obstant antiqui Canonibus *Can. 1. 6. 7. 8. et seqq. 12. q. 1.* et alii; nam procedunt pro eo tempore, quo beneficia Ecclesiastica erant indivisa, administrationi ac dispensationi Clericorum commissa.

3.º Clerici, ratione confusionis et commixtionis, sunt domini bonorum beneficialium, etiam superfluum: ità in re communis, licet modus loquendi DD. sit varius. Nam confusio et commixtio est modus acquirendi dominium (§. 27 et 28. *In. de R. D.*), et ideo etiam fur, vel alius, nummos furtibus commiscens nummis suis, ità ut discerni nequeant, ipsa commixtione facit suos (*l. 78 ff. de solution.*), salva domino actione ad tantundem condicendum, quantum ablatum est; sed Clerici bona necessaria et superflua habent confusa et commixta: non enim discernitur, an hæc portio sit de necessariis, et illa de bonis superfluis; ergò ratione commixtionis sunt domini etiam superfluum. Sed hoc dominium valdè imperfectum est et gravatum, cum restitutioni sit obnoxium. Unde:

220. Q. II. *An Clerici sub peccato mortali obligentur redditus beneficiales superfluos expendere in causas pias?*

R. 1.º Affirmativè, cum communi omnium TT. et Canonistarum. Quam obligationem ex antiquis Canonibus graviter inculcat Trident. *sess. 25. cap. 1. de reform.*, omninò interdicens Episcopis et aliis beneficiatis, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos, familiaresve suos augere studeant. Hoc punctum notatum velim ab iis, qui vel perfunctoriè audita, vel malè intellecta suorum magistrorum doctrina, perversè et contra regulas utriusque juris hanc illationem faciunt: *Clerici sunt domini superfluum, ergò in conscientia non tenentur ea erogare in usus pios.* Sanè mala illatio, et innumeris exemplis refelli posset, nisi displiceret rem notissimam exemplis illustrare.—Superest principalis difficultas, quæ sit, et unde oriatur hæc obligatio. Quidam asserunt, eam oriri ex solo præcepto Ecclesiastico, adeòque ex virtute obedientiæ: ità Soto, Covar. Haunol. Schmalz. Pichler, et alii RR. Alii ex jurè naturali charitatis, ut Molina, Palao etc.; alii ex virtute religionis, ut Lugo, Schmier cum citt.; alii ex virtute justitiæ, cum quibus:

Clerici ex justitia obligantur bona beneficialia superflua erogare in causas pias, et consequenter si ea expendant in usus profanos, tenentur ad restitutionem. Ità communis sententià veterum DD. cui subscribunt gravissimi TT. et Canonistæ, Reginald. Tanner. Abb. Innoc. Pirrhing. Engl. Reiff. Navar., eamque veram esse dicit P. Laym. *lib. 4. tract. 2. cap. 3. à num. 3.* et in hoc sensu intelligendi sunt DD. dicentes, Clericos non esse dominos superfluum, putà dominio perfecto, et à restitutione libero.—*Prob. I* ex antiquis Canonibus *12. q. 1. Can. 19. et seq.* ubi *Can. 22. ex Can. 40. Apostolorum*, sola necessaria, non superflua Episcopo conceduntur his verbis: «ex his autem, quibus Episcopus indiget, ad suas necessitates et peregrinorum fratrum usus, et ipse percipiat, ut nihil ei possit omninò deesse; lex enim Dei præcipit, ut qui altario deserviunt, pascantur de ipso»; ergò superflua non conceduntur Episcopo, vel alteri Cle-

rico, sed manent in jure Ecclesiæ pro iis causis, per *Can. 19. ibid.*; id vero quod manet in jure Ecclesiæ, de jure et justitia ei debetur pro piis causis. Tum quia cit. regula: *qui altari servit, de altari vivat*, passim reperitur in jure; ista verò regula: *qui altari servit, superflua capiat de altari*, nullibi reperitur, sed potius reprobatur à jure, tanquam æquitati inimica.—Nec obstat, quòd Canones isti concepti sint pro statu Ecclesiæ primitivæ; nam Trident. *sess. 25. c. 1. de reform.* revocat se ad Canones antiquos Apostolorum; ergò etiam hodie observandi sunt quoad ea, quæ statui præsentibus sunt accommodata: putà ut superflua necessitatibus pauperum, aliisque piis usibus, quibus debentur, applicentur.—*Prob. II.* ex Patribus, obligationem justitiæ inculcantibus. Nam S. Hieron. relatus in *proëm. dist. 42.* de Clerico ait: *aliena rapere convincitur, qui ultra necessaria sibi retinere probatur.* Et pro statu præsentis Ecclesiæ scribit S. Bernard. ep. 40 ad Canonicum Lugdunens. inquit: *De altario non licet comparare aurea fræna et sellas depictas; quidquid præter necessarium victum et simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, rapina est etc.* Omitto plura similia testimonia, quæ clarè nobis indicant, quæ fuerit mens Patrum de bonis beneficalibus Clericorum, ut sanè citra periculum relaxationis non sit ab eorum sententiâ recedendum.—*Prob. III.* Jura recentiora, dum severè prohibent superflua expendi in usus profanos, nulli pro causa assignant solam indecentiam, seu motivum præcepti Ecclesiastici, sed plerùmque expriment causam justitiæ: ut *c. 4. h. t.*, ubi ex proventibus Ecclesiasticis res comparans dicitur committere sacrilegium par crimini Judæ furis; et *c. 16. de præbend.* Clerici dicuntur vivere et sustentari de patrimonio Jesu Christi; et Trident. *S. 25. c. 1. de reform.* prohibet consanguineos ditari ex rebus Ecclesiasticis, quia sunt res Dei etc.; ergò præceptum Ecclesiasticum de erogandis superfluis in pios usus nititur altiori præcepto, scilicet præcepto naturali justitiæ, quod dictat Clericum quidem debere sustentari de altari; non verò superflua vanè prodigere et dilapidare.—*Prob. IV.* ex *Const. 19 Innoc. XII. Romanum decet 1692. 10. Kal. Julii*, quam singuli Cardinales in creatione sua, uti etiam in conclavi, sede vacante, jurare debent, se illam observaturos. In hac igitur *Const. §. 1. habita*, Pontifex statuit et declarat, neque Romano Pontifici licere redditus Ecclesiasticos profundere in suos fratres, nepotes, aliosque consanguineos, affines, vel in eorum locum adscitos; nisi remuneratio eis ex lege justitiæ debeat, vel nisi pauperes sint; (§. 2.) «quòd si fratres, aut nepotes inopia laboraverint, poterit Rom. Pontifex pro tempore existens, pro timorata sua conscientia illorum paupertatem eodem omninò modo sublevare, quo pauperum extraneorum inopiâ subvenire fas est.» Quam dispositionem fundari in titulo justitiæ, probat primò motivum in *Const.* expressum, scilicet ut ipse Rom. Pontifex *inveniat justus: ceteri verò Antistites ejus exemplo de bonis et rebus Ecclesiasticis, juxta æquitatis et justitiæ leges, disponere condiscant.* Probat secundò textus §. 6. *quod si forsàn ibi:* «Curæ erit Romanis Pontificibus successoribus donationes gratuitas, seu lucrativas dispositiones, excessivas subventiones rescindere, revocare et in nihilum redigere, ac donata à consanguineis vindicare, et

aufferre.» Quod sanè non liceret, si ejusmodi donationibus jus naturale et justitia non læderentur, sed solum præceptum Ecclesiasticum; siquidem Papa, cum juxta plerosque adversarios legibus suis non ligetur, validè, licitè et irrevocabiliter donationes faceret; ità ut citra injustitiam à successoribus revocari non possent; sicut nec possunt donationes moderatæ pauperibus consanguineis factæ. Si ergò hoc Papæ non licet, quomodò id licebit Episcopis, Prælatibus et Beneficiatis inferioribus? Ratio est, quia hæc rationalis fuit voluntas piorum fundatorum pro cultu Dei et salute animarum bona sua offerentium, ut Episcopi et Clerici competenter sustentarentur, et quod eis superest, tanquam patres pauperum eis fideliter dispensarent, aliisque piis causis succurrerent: ea verò voluntas, ut superflui redditus in vanos profanosque usus expendere, rationabiliter præsumi nequit in fundatoribus; ergò Episcopi et Clerici ex quasi contractu obligantur hanc piam voluntatem implere: secus peccant contra justitiam, sicut hæres omittens præstare id, quod ejus fidei à testatore commissum est. Hinc S. D. 2. 2. q. 87. a. 3. ad. 1, veram rationem assignat, cur tanta bona attribuantur Clericis, inquit, «In nova lege decimæ dantur Clericis, non solum propter sui sustentationem, sed etiam, ut ex eis subveniant pauperibus; et ideo non superfluum, sed ad hoc necessaria sunt, et possessiones Ecclesiæ, et oblationes, et primitiæ simul cum decimis.—Denique pauperes et piæ causæ quartam portionem suam permixtam habent bonis Episcoporum et Clericorum; ergò quod Clericis superest, ex justitia debetur pauperibus et piis causis.

Hæc sententiâ tutissima est, ut omnes concedunt: opposita est *probabilis*; cujus fundamenta sunt sequentia:

I. Trident. *Sess. 23. cap. 1. Sess. 24. cap. 12. de reform.* indistinctè dicit: quòd Clerici residentes fructus suos faciant, et non residentes fructus non faciant suos; ergò sicut isti nullus fructus faciunt suos, ità illi omnes faciunt suos, et necessarios et superfluos, absque onere ex justitia restituendi.—II. Obligatio ex justitia restituendi debet esse certa; sed ex nullo jure clarè probatur talis obligatio, cum jura pro nobis allegata sint dubia; ergò.—III. Radix restitutionis est injusta acceptio, vel res injustè accepta, quorum neutrum reperitur in Clericis.—IV. Si Clerici ex justitia tenentur superflua erogare in usus pios, etiam hi, qui ex causa profana bona ista accipiunt à Clericis, tenerentur ad eorum restitutionem: sequela est contra communem praxim et usum.—V. Papa in jure naturali non potest dispensare (*Can. inferior ad. 21.*); sed Papa dispensat, et privilegia concedit ad bona Ecclesiastica in causas profanas expendenda, ut constat ex *Bulla Sixti IV. Etsi universis 1744*, *Julii III. Cupientes 1550*, *Pauli V. In eminenti 1606*; ergò de jure naturali et ex justitia non est obligatio ista bona erogandi in causas pias. Sed:

R. *Ad I.* Clerici residentes omnes fructus faciunt suos, necessarios quidem dominio absoluto et libero, superfluos verò dominio *gravato*, seu cum onere restituendi.—*Ad II.* Debet esse certa saltè mediâtè et illativè, non immediâtè et directè: si enim bona altaris præter sustentationem Clerici, aliena sunt, illativè certa est obligatio ea restituendi. Nec libertas

à restituendo, nec obligatio restituendi certa est. Quia verò sententia nostra Juri, Patribus, voluntati fundatorum, et rationi conformior videtur, et ferè ab omnibus antiquis Doctoribus probata, meritò tanquam probabilior et tutior alteri sententiæ præferenda est.—*Ad III.* Obligatio ista oritur ex re justè quidem accepta, sed cum gravamine restituendi: adeoque in effectu ex re materialiter injustè accepta, nisi voluntas restituendi abesset: quo casu res pauperum formaliter injustè detinetur à clerico.—*Ad IV.* Conc. seq. cum P. Laym. et aliis, nisi clericus datum compensaret ex bonis patrimonialibus vel necessariis. Praxis in contrarium nihil probat: tum quia nescitur, ex quibus bonis clericus det; tum quia multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia, non debeant tolerari (c. 18. de præb.)—*Ad V.* Decantatum est in utroque jure, jus naturale materialiter mutari posse in his, quorum materia pendet à potestate principis; cum jus humanum sit, quod aliquod addit vel detrahit juri naturali (l. 6. pr. ff. de J. et J.) In bullis allegatis privilegium conceditur quibusdam Clericis et laicis, ne eorum bona Camera Apostolica applicentur; an verò bona superflua expendi possint in usus profanos, nihil istis statuitur, sed potius conscientia Clericorum relinquitur. Imò fateor, Papam ex causa publica in honorem Ecclesiæ redundante, etiam circa superflua disponenda concedere posse privilegium: qualis causa in citatis bullis insinuat, ne scilicet Roma idoneis ministris et viris ad gubernium Ecclesiæ, et urbis decorem necessariis destituatur; cum Princeps ex causa publica etiam jus alteri quæsitum tollere possit. Sed ab his exorbitantibus nulla est consequentia; et ideò Innoc. XII. publicè professus est, nec sibi licere bona Ecclesiæ in nepotes non pauperes profundere, ut hoc exemplo alii Prælati discant de bonis et rebus Ecclesiasticis juxta æquitatis et justitiæ leges disponere: cit. Const. Romanum decet.

Dices: S. Thomas stat pro opposita sententia 2. 2. quæst. 184. art. 7. in corp. ibi: De his autem, quæ sunt specialiter suo usui deputata, videtur esse eadem ratio, quæ est de propriis bonis.—R. S. D. non tantum in loco pro nobis allegato, sed etiam in hoc loco manifestè stat pro nostra sententia. Nam bona usui, seu congruæ sustentationi deputata (non abusu) sunt, sicut bona propria Episcopi. Secus, si S. D. loqueretur de bonis etiam superfluis, multum adversarii probarent, quod scilicet neque ex præcepto Ecclesiastico teneatur ea elargiri, sicut nec propria bona. Præterea S. D. loquitur ibi cum distinctione: si portio pro pauperibus et fabrica Ecclesiæ sunt separatæ; at si separatæ non sunt, talium bonorum distributio fidei ejus committitur; quod et nostra sententia asserit, cum portio pauperum confusa sit cum portione Episcoporum et Clericorum, et hodierni fundatores bona abundantia Clericis conferentes, conformiter juri censeantur operari, scilicet, ut quod superest, piis causis erogetur.—Vide commentarium Cajetani loco cit.

221. Q. III. Quomodo in praxi Clericus uti possit beneficialibus?

R. 1.º Clericus, deductis bonis patrimonialibus et industrialibus promissis, aniversariis, uti et redditibus stolæ, ac distributionibus quotidianis, videat, quanti sint fructus grossi, qui intuitu beneficii dantur; dedu-

etis pariter expensis et sterilitatum damnis; et ex altera parte videat, quantum Clericus ejus conditionis indigeat pro honesta sustentatione, secundum morem patriæ et praxim piorum ac timorum; et facillè deprehendet, an quid notabile supersit suæ sustentationi. In quo regula generalis statui nequit; sed attendenda est qualitas, litteratura, nobilitas et aliæ circumstantiæ personæ et loci; cum alius præ alio majori sustentatione indigeat: ita tamen ut Clerici nobiles præcisè ratione nobilitatis non vivant splendidius, quam laici nobiles ejusdem conditionis—2.º Clericus patrimonio carens, ex superfluis potest sua et suorum consanguineorum debita exolvere, eosque pauperes, etsi filii spurii essent, alere; non tamen ad majorem splendorem evehere, contra Trid. Sess. 25. cap. 1. de reform., puellas inopes dotare, moderata convivia secundum morem patriæ instituere, pro necessariis Ecclesiæ, v. g. paramentis, aliqua expensore; et denique non tantum pauperibus ostiatim mendicantibus, sed etiam nobilioribus personis succurrere, quæ necessariis carent ad statum suum conservandum etc.—3.º Quanta materia sufficiat ad peccatum mortale, definiri generaliter nequit; hoc certum est, quod aliquanto plus requiratur, quam ad furtum, quia Clerici pro filiisfamilias habentur respectu Ecclesiæ et bonorum beneficialium: Si verò sit multus, seu notabilis excessus, non potest latere. Unde videtur bonæ fidei repugnare; et ideo non est absque peccato mortali (S. D. loc. cit.)

222. Q. IV. Penes quos sit dominium bonorum ad ipsas Ecclesias spectantium?

R. 1.º Dominium supremum et universale est penes Christum, cujus intuitu res donantur Ecclesiis; et ideò talia bona dicuntur patrimonium Christi, Can. 1. 6. 26. et c. 12. q. 2. Dominium altum est penes Ecclesiam Romanam, seu Papam, tanquam Prælatum omnium Ecclesiarum. Dominium verò particulare et proximum est penes ipsas Ecclesias, ut personas fictas, seu penes collegia Clericorum, et Religiosorum; non verò penes muros materiales (cap. 1. in fin. de testam. Can. 11. non dicatis 12. quæst. 2. Trident. sess. 25. cap. 3. de regular.)—Quòd si communitas Religiosorum sit incapax dominii, hoc devolvetur immediatè ad Sedem Apostolicam, vel ad ipsam Ecclesiam, ut personam fictam: quo modo etiam hæreditas dicitur domina, l. 54. et 61. ff. de acquirend. rer. domia.—2.º Bona immobilia à Clerico comparata, si is ante promotionem suam nihil patrimonii habuit, pro tempore vitæ conceduntur ad ejus usum; at post ejus mortem cedunt Ecclesiæ, quia præsumuntur ex redditibus Ecclesiasticis comparata (cap. 1. et fin. hoc tit.)

TITULUS XXVI.

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS. a

223. *Nota I.* Ab actibus et contractibus inter vivos transiri ad ultimas voluntates: quarum quinque sunt species: *Testamentum, codicillus, legatum, fideicommissum et mortis causa donatio.* Ultima autem voluntas est, postrema dispositio de bonis in tempus mortis. Dicitur *postrema*, seu ultima, non ordine, quasi mutari in aliam dispositionem non posset: *ambulatoria enim est voluntas defuncti usque ad vitæ supremum exitum* (l. 4. ff. de adimend. legat.), sed ultima firmitate, quia non aliter, nisi morte testatoris confirmatur: et per hoc differt ab actibus inter vivos, qui statim, non expectata morte contrahentium, firmi sunt.

Nota II. Testamenta et alias ultimas voluntates valde conformia esse rationi et juri naturali, maxime in eo puncto, quo prolibus necessaria sustentatio relinquatur; per se tamen, et quoad effectum efficacem testamenta sunt juris humani antiquissimi, et fere apud omnes gentes recepti: non verò formaliter juris naturalis (lib. 1. ff. de hered. petit. l. 130. ff. de V. S.) Nam inspecto jure naturali, non datur voluntas, nec dominium post mortem; ergo nec dispositio in tempus mortis. Quòd ergò ultimæ voluntates sint efficaces post mortem, juri civili humano, præsertim consuetudinario tribuendum est. Ità explicantur cap. 16. hoc tit. ibi: *legitima portio jure naturæ debita, lib. fin. Cod. quor. bonor. ibi: lex ipsa naturæ, l. 43. pr. ff. de vulg. subst. l. 1. C. de SS. Eccl.*

Nota III. Testamentum quoad nomen esse testationem, seu testimonium mentis; (Grammaticorum derivationem hic non curat Imp. pr. Inst. de testam. ord.) At quoad rem testamentum est: Voluntatis nostræ justa sententia de eo, quod qui post mortem suam fieri vult. Ità Modestin. l. 1. ff. qui testam. facer. Dicitur *justa*, hoc est, juri conformis, qua hæres directè instituitur. Hinc interpretes supplent, seu declarant, istam definitionem hoc modo: *testamentum est ultima voluntas directam hæredis institutionem continens; nam directa hæredis institutio est substantiale testamenti constitutum, et distinctivum ab aliis ultimis voluntatibus, quibus hæres directè institui nequit, ut ex dicendis.*

a.—Agitur de hac materia in Sexto et Clementinis h. t.—In Decreto Can. 19. et seqq. 12. q. 1. et Can. 46. et seqq. 12. q. 2. et q. 3. 5. per. tot. et Can. 4. cum seqq. 15. q. 2. et Can. 14. cum seqq. 16. q. 1.—Et in Tridentino sess. 22. c. 6. 8. et sess. 25. c. 4. de ref.—Fusius in jure civili: in Institut. lib. 2. tit. 9. et seqq. et lib. 3. tit. 1. usque ad tit. 13.—In Pandectis lib. 28. usque ad librum 38 inclusive per totum.—In Codice lib. 6. tit. 9. usque ad finem hujus libri.—Nov. 1. 2. 18. 115. c. 3. et seq. etc.

Nota IV. Jure antiquo tria fuisse genera testamentorum: quorum primum fiebat tempore pacis, *calatis comitiis*, seu convocato universo populo. Alterum fiebat tempore belli; et *Prociuctum* dicebatur, quia à procinctis ab bellum condebatur. Tertium fiebat per *æs et libram*, seu imaginariam venditionem, ubi tres concurrebant: unus, qui libram tenuit, et *libripens* vocabatur; alter qui vendebat familiam, seu bona sua; et tertius, qui emebat familiam, quinque testibus præsentibus (§. 4. Inst. de testam. ordin.) Sed hæc in desuetudinem abierunt.—Hodie testamentum dividitur in *solemne*, seu perfectum, in quo omnes solemnitates à jure præscriptæ adhibentur; et *non solemne*, seu privilegiatum, quod ex privilegio juris sustinetur absque dictis solemnitatibus.—Hæc testamenta, vel sunt *scripta*, in quibus scriptura adhibetur, quæ etiam dicuntur *clausa*, quia clauduntur, ut eorum dispositio neque testibus pateat; vel sunt *nuncupativa*, quæ viva voce fiunt, licet per accidens memoriæ, et facilioris probationis causa conscribantur.—Præterea testamenta alia sunt *publica*, quæ fiunt apud acta coram judice, vel coram Principe: alia *privata*, quæ coram privatis conduntur: alia *pagana*, quæ à non militibus: alia *militaria*, quæ à militibus conficiuntur.

His præjectis, in hac vasta materia, quæ magis utilia et necessaria per seqq. §§. resolventur.

§. I.

Qui, et qua forma condere possint Testamentum?

224. Q. 1. *Qui de bonis suis testari possint?*

R. Omnes, qui specialiter non prohibentur à natura, ut infantes et amentes; vel à jure. Nam testamentum est de genere permissorum.

Prohibentur autem in tit. In. quib. non est permiss. servi, filiofamilias, exceptis bonis castrensibus, impuberes, furiosi, prodigus juridice, surdi, et muti; nisi ante hunc defectum litteras d' dicissent: tunc enim in scriptis testari possent, sicut cæcus viva voce, captus apud hostes, quia reputatur pro servo; si tamen ante captivitatem fecit testamentum, id sustinetur in patria sua (§. fin. ibid.) Masculi anno 14 et femina anno 12 completo, censentur puberes, et ultima dies habetur pro completa, ut de jure communi valeant testari (lib. 5. ff. qui testam. facer.) Etiam probabile est, quòd filiofamilias de peculio adventitio irregulari, cujus proprietates et usufructus est penes filium, testari possit, per jus novum nov. 117. c. 4. §. 4. ibi: *licentiam habeant, quo modo, disponere*; ergo et per testamentum, ut insinuat lib. fin. §. 5. C. de bonis, quæ liber. Quibus juribus specialibus cedunt jura genericè prohibentia filiofamilias testari, putà de peculio adventitio regulari (princ. Inst. quibus non est; lib. penult. et ult. C. qui testam. fac. lib. 6. Cod. de bonis; quæ liber.)—2.º Prohibentur testari qui ob

crimen redduntur à jure intestabiles: ut rei criminis læsæ majestatis, vel repetundarum, vel famosi libelli, incesta matrimonia contrahentes, deportati, banniti (*lib. 20. ff. de accus. nov. 42. cap. 1.*) etc. Hodie damnati ad ultimum supplicium non fiunt servi pœnæ, et consequenter testari possunt; nisi contraria vigeret consuetudo, vel eorum bona confiscarentur ob crimen (*Nov. 134. cap. fin.*)—3.º De Jure Can. prohibentur testari hæretici (*c. 43. §. credentes, de hæretic.*); quod etiam Jure Civili statuitur (*lib. 4. §. 5. et auth. credentes. Cod. de hæretic.*), quæ tamen dispositio non est trahenda ad alios excommunicatos. Item manifesti usurarii, nisi prius satisfaciant (*cap. 2 de usur. in 6.*), et hostiliter persequentes aliquem ex S. R. E. Cardinalibus (*c. 5. de pœnis in 6.*) Denique Clerici beneficiati de bonis, seu proventibus beneficalibus (*cap. 4. 8. 9. h. t.*); nisi adesset privilegium Apostolicum, vel consuetudo testandi ad pias causas.

225. Q. II. *An consuetudo ex bonis beneficalibus testandi ad causas profanas possit esse rationabilis et licita?*

Multi probabiliter affirmant, ut Covar. Garc. Glette, Scamb. Schmalz. Pichler, et alii; sed cum communi antiquorum negant Abb. Tanner. Piching, Laym. Zoes, Engel, Schmier, Reiff. etc. cum quibus:

R. Negative. Prob. 1.º Jus Can. continuò resistit tali consuetudini, ut patet ex canonibus antiquis, *Can. 49. et seqq. 42. q. 1.*, et recentioribus *cap. 4. 7. 8. 9. 12. hoc tit. et alibi frequenter*; et sola consuetudo testandi ad pias causas dicitur non improbanda *cit. c. 12. h. t.*, et meritò, quia non est conveniens, ut res de altari quæsita in profanum usum relinquatur; ergò.—2.º Consuetudo, quæ gravamina et damna Ecclesiis affert, est irrationabilis et mera corruptela, per *c. 1. de consuetud.* Sed consuetudo ista affert Ecclesiis gravamina et damna; nam dominium Ecclesiarum minuit, et quod in jure earum remanere deberet, ad usum profanum transfert; imò quodammodo Ecclesiam spoliat suo jure; ergò. Unde Alex. III. In Conc. Lateran., relato *cap. 7. h. t.*, pro motivo renovatæ prohibitionis ponit indemnitàtem Ecclesiarum, ibi: *nos indemnitàtem Ecclesiarum providere volentes etc.*, quam indemnitàtem Clerici potius augere, quam minuere, aut tollere deberent, et consequenter contra faciendum, damnificant Ecclesias; quæ consuetudo non est rationabilis.—3.º Non potest induci consuetudo rationabilis, ut Clerici in vivis bona superflua impendant in usus profanos, ut plerique adversarii admittunt; ergò multò minùs per ultimam voluntatem, cum Clericis minor sit potestas disponendi per ultimam voluntatem, quam per actum inter vivos (*c. 8. h. t.*)—4.º Contra jus naturale et justitiam non prævalet consuetudo *cap. fin. de consuet.*; sed Clerici de jure naturali, et ex justitia tenentur erogare bona superflua in pios usus, ut *tit. præced. probavi*; ergò.

Obj. I. Quod privilegio acquiritur, etiam acquiri potest consuetudine, saltèmmemoriali; sed facultas testandi acquiri potest privilegio, ut dictum titulo præcedenti, et frequenter Papa dispensat Clericis testari ad causas profanas; ergò.—II. Consuetudo ista viget in multis diœcesibus, neque ei Papa contradicit.—III. In Moravia testari possunt Clerici ad causas quascumque, dummodò tertiam partem Ecclesiæ relinquunt.—IV.

Consuetudo ista est saltèmm valida, tametsi non licita, ut docent Molina, Azor et alii, quia multa fieri prohibentur, quæ facta tenent, (*c. 46 de Regul.*)

R. *Ad I.* Major non est vera in sensu absoluto, nam Presbyter simplex ex privilegio potest conferre ordines, saltèmm minores, et confirmare; non tamen ex consuetudine etc. Quando privilegium, aut dispensatio est in iis, quæ de se sunt juris naturalis et divini, acquisitum privilegio, non est acquisibile consuetudine; ut non residere in Episcopatu, in parochia, habere duos Episcopatus etc.; obligatio autem superflua expendendi in usus pios est juris naturalis, et ex quasicontractu; ergò. Præterea dum Papa cum uno, vel altero, dispensat ex justa gravi causa, dispensatio ista ordinatur ad bonum Ecclesiæ universalis; et consequenter in piam causam; neque tantum gravamen infertur Ecclesiis: sicut dum Papa ex justa causa dispensat ad distraendas res etiam sacras Ecclesiæ; secùs accideret in consuetudine, vi cujus omnes Clerici testarentur ad causas profanas. Denique in bullis et privilegiis, quæ hactenus extant, conceditur quidem Clericis aliquibus facultas testandi, quæ de jure non competit; sed expressè, quòd testari possint ad causas profanas, nullibi ponitur, et consequenter privilegia ista, dispensationes, cum exorbitent à jure communi, restringi debent præcisè ad facultatem testandi, non verò laxari ad causas profanas, quæ in generali concessione non veniunt, ex *reg. 81. in 6.*—Nec obstat, quòd in Constit. Julii III. *Cupientes*, dicatur: *in favorem consanguineorum et affinium, et quarumvis aliarum personarum*; nam et consanguinei isti, aliæque personæ possunt esse pauperes secundum suum statum.—*Ad II.* Consuetudo ista difficillimè probari posset; quia Clerici, licet aliqua judicent ad casas profanas, id faciunt forsitan ex bonis patrimonialibus, aut industrialibus: imò causa, quæ nobis prima fronte apparet profana, sæpe est pia; quia personæ, quibus Clericus relinquit, occulta egestate laborant.—Nec obstat, quòd testamenta secùs facta non rescindantur: tum quia, ut dixi, sæpe non constat, an et de quibus bonis judicatum sit ad causas profanas, tum quia multa per patientiam tolerantur, quæ tamen Sedis Apostolicæ patientia non est regula honestatis et licitatis. Cum ergò totum hoc conscientiæ Clericorum relinquatur, rectè faciet omnis pius et salutis suæ memor Clericus, si bona superflua, præsertim in ultima voluntate sua, postquam favor humanus non est expectandus, in pias causas expenderit, nisi in aternitate experiri velit, an consuetudo ista rationabilis fuerit.—*Ad III.* Consuetudo Moraviæ et aliarum diœcesum, salva portione Ecclesiæ, permittit liberam testandi facultatem, sed conformiter sacris Canonibus, scilicet, ut superflua judicentur ad causas pias; secùs consuetudo ista, tamquam causis piis inimica, reprobanda foret.—*Ad IV.* Si consuetudo ista non est licita, sed peccati nutritiva, non est rationabilis, et consequenter non prævalet juri positivo, per *c. fin. de consuet.* Insuper ex hac sententia sequitur, quòd Clericus sic testando, illicitè agat, ut fatentur Doctores isti; et cum in hoc peccato notorio moriatur, non debet sepeliri in loco sacro, per *Can. 16. quibus 43 quest. 2.*

226. Q. III. *An de jure civili incapax ad testandum, testari possit, sal-*

tēm ad pias causas? v. g. impubes pubertati proximus, prodigus, filiusfamilias de bonis adventitis etc.

Affirmant Bartol. Ricc. Engl. Pichler, Reiff. et alii, quorum sententia pia, sicubi usu recepta est, observanda erit, conformiter lib. 1. Cod. de SS. Eccl. Sed juri conformius:

R. Negativè: ita Clar. Tholos. Schmalz. et alii. Nam facultas ista incapibus ad testandum nullibi restituta est à jure Canonico; imò conformiter juri civili denegatur in cap. 4. de sepultur. in 6. ibi: *Quamvis filiusfamilias absque patris assensu sibi possit eligere sepulturam, pro anima tamen sua, præter ipsius assensum (nisi peculium castrense, aut quasi castrense, habeat) aliquid judicare non potest; ergò.*

Hæc de causa efficiente testamenti; nunc de forma.

227. Q. IV. *Quæ sit forma substantialis testamenti solemnis?*

R. Ad testamentum solemnè scriptum requiritur:—1.º Ut testator illud scribat, vel subscribat; et si scribere nescit, vel non potest, octavus testis loco ejus subscribat.—2.º Ut adsint septem testes idonei, et ad hunc actum rogati, seu invitati, quibus testator scripturam clausam exhibeat, dicendo hanc suam esse ultimam voluntatem; illi verò sua et testatoris nomina subscribant propria manu, sigillumque apponant; et si aliquis scribere nescit, alter loco ejus subscribere potest, facta mentione subscriptionis.—3.º Ut totus iste actus peragatur eodem tempore, loco et contextu sine interruptione; licet modica interruptio ob urgentem necessitatem non obsit. At si testamentum solemnè nuncupativum fiat, plus non requiritur, quam ut testator clara voce ultimam suam voluntatem exprimat coram septem testibus idoneis et rogatis, designando hæredem, et alia de quibus disponit. Notarius non est quidem necessarius; rectè tamen adhibetur ad erigendum instrumentum publicum super testamento facto: ita hæc omnia habeatur in celebri l. 21. hac consultissima lege sancimus, C. h. t.

Testes autem idonei debent esse homines liberi, mares, puberes, sanæ mentis, non muti, surdi, cæci, non ipse hæres, ne in propria causa testem agat; neque domestici, hoc est, quorum alter in alterius, vel uterque in tertii potestate existit, sicut pater in filiifamilias, et econtra; et frater in fratris testamento, si uterque in patris potestate est, testis esse nequit. Legatarius verò cum tantum indirectè et secundarò in causa sua, directè verò et per se in causa hæredis testem agat, non repellitur à testimonio: ita hæc et alia expriment §. 4. et seqq. Inst. de testam. ordin. lib. 20. et 21. 26. C. hoc tit.—Formula subscribendi potest esse: «Ego N. testator, quòd à N. testatore audiverim in præsentì scriptura continere suam ultimam voluntatem.» Hæc ita de jure Romano, quibus solemnitatibus ferè ubique derogatum est; adeòque statuta et consuetudo cujusque loci in condendis testamentis observanda sunt,

Testamentum nuncupativum cum relatione ad schedam, v. g. quæ in scrinio, vel apud confessarium est, tunc non valet, si scheda testibus non exhibeatur; quia tunc testes non sciunt, quis sit hæres; quod tamen requiritur in nuncupativo (l. 21. §. 2. et lib. 29. Cod. hoc tit. et lib. 21.

ff. qui testam. fac.) At si testator in manu schedam teneat, sibi præsens, eamque legendam det testibus, perinde est, ac si viva voce testaretur; et consequenter sustinetur testamentum cum simili relatione ad schedam: quo sensu procedit lib. 9. §. 8. ff. de hæred. instit. lib. 6. ff. de R. C. ibi: *nihil referre.*—Nec obstat lib. 77. ff. de hæred. instit.; nam institutio hæredis cum relatione ad codicillum permittitur, cum codicillus sit scriptura solemnizata, et à periculis fraudium libera; secus est in relatione ad schedam incognitam.

4.º Si testator prius testamentum scripsit, et deinde præsentibus testibus interrogatus; an hæc sua esset voluntas? respondet saltè his verbis: *ita est, placet* etc., valet testamentum. Si verò nec ista verba modica reponere potest; sed tantum capite annuit, testamentum est invalidum; quia testator in hoc casu similis est mortuo (lib. 29. Cod. hoc tit.)—Si testator testamentum non scripsit, et præsentibus testibus interrogatus plenè et articulatè respondere nequit, sed tantum capite annuit, vel solum respondet: *ita, placet*, ex communi DD. sententia, testamentum ad tales interrogationes factum est invalidum; cum de seria ejus voluntate constare non possit, nisi eam scripto exprimere posset (l. 10. C. qui testam. facere.)

228. Q. V. *Quæ sit solemnitas testamentorum de jure Canonico?*

R. 1.º Hoc jure plus non requiritur, nisi præsentia Parochi et duorum testium idoneorum (cap. 10. cum esses hoc tit.); quod jus observandum est in terris Romanæ Ecclesiæ subjectis. Neque per hanc decretalem correctæ sunt leges civiles, ut vult Fagn. Nam leges istæ, cum nullum peccatum contineant, nec solent, nec regulariter possunt corrigi à jure Canonico, sed in hac materia profana quodlibet jus in suo foro observandum est.—Vide in meis disput. civ. disput. 9. controv. 5.

2.º In testamento ad pias causas sufficiunt duo, vel tres testes, qui non tam ad substantiam, quam ad probationem requiruntur (cap. 11. relatatum h. t.), quia bonum animæ subtilitatibus humanis impediri non debet; dummodò testes, sive mares, sive feminæ, de jure naturali capaces ad testificandum, hanc fuisse voluntatem defuncti, etiam nutibus expressam, testificentur. Et hoc jus Can. disponens circa materiam ex fine suo spirituale, servandum est etiam in foro civili, non attentis legibus, si quid contrarium statuunt, ut lib. 13. C. de SS. Eccl. etc.—Nec obstat quod cap. 10. h. t. restringatur ad territorium Papale; nam procedit de testamentis ad causas profanas; at c. 11. cit. procedit de testamentis ad causas pias, de quibus disponere est solius potestatis Ecclesiasticæ.

229. Q. VI. *An testamentum solitis solemnitatibus destitutum sit invalidum, non solum pro foro externo, sed etiam interno?*

R. Affirmativè: ita Clar. Covarr. Menoch. Haunold. Schmier. etc. contra Fach. Lessius, Zoes, Pichler etc. Nam leges testamentariæ justæ sunt pro foro externo, in quo testamentum solemnitatibus destitutum, est nullum §. 7. Instit. quib. mod. testam. infirm. ibi: *nam imperfectum testamentum sine dubio nullum est; lib. 21. C. h. t. ibi: ex imperfecto* etc.; ergò leges istæ sunt etiam justæ in foro interno, cum nullibi à jure Canonico

restringantur, et de se nullam injuriam contineant; imò fraudium et deceptionum periculum avertant. Opposita tamen sententia est tuta in praxi; adeoque vi illius poterit hæres minùs solemniter institutus tandiù detinere hæreditatem, donec à giudice declaretur testamenti nullitas.—Argumenta pro hac sententia generalia sunt, quæ attuli de legibus irritantibus *tit. de Constit. nu. 24.* Specialia, quæ opponuntur, non sunt ad rem, cum procedant de nullitati, vel valore testamenti in foro externo.

Hæres ab intestato, si certò scit voluntatem defuncti circa hæreditatem aut legata, tenetur eam adimplere, etsi testamentum defectu solemnitatum sit invalidum: idque pro utroque foro exequi obligatur. Ità omnes ex *lib. 16. h. t. lib. 2. et fin. Cod. de fideicom. §. fin. Inst. de fideicom. hæredit.* Nam in hoc casu, quo hæres ab intestato, cujus solius interest, confitetur voluntatem defuncti, universaliter cessat omne periculum fraudium, ad quas evitandas solemnitates præscriptæ sunt; ergò ad valorem testamenti nullis solemnitatibus est opus, sed sufficit confessio hæredis contra se ipsum facta. Quòd si talis hæres neget, se aliquid à defuncto audivisse; hæres verò scriptus, aut legatarius dicat eum præsentem fuisse et audivisse, idque aliter probare non possit, potest hæredi ab intestato deferri juramentum super eo, quod nihil à testatore audiverit (§. *fin. Inst. de fideicom. hæred.*) Si pejeret, in foro quidem externo absolvitur; at in conscientia tenetur restituere hæreditatem et legata et nisi restituere velit, non est absolvendus à confessario, cum detineat rem alienam.

230. Q. VII. *Quæ sint, et quomodo sustineantur testamenta privilegiata?*

R. 1.º Primum ex privilegiatis testamentum *parentum inter liberos*, ad quod nuncupativè conditum sufficiunt duo testes de jure naturali idonei, non tam ad substantiam, quam ad probationem. Si verò condatur in scriptis, non requiruntur testes; dummodò pater illud scribat, vel subscribat, exprimendo tempus, nomina liberorum, uncias, non cyphris, sed verbis, sive uncia sint æquales, sive inæquales: *lib. 21. §. 1. Cod. hoc tit. et nov. 107. cap. 1.*, ubi ampliatur dispositio *cit. l. 21. §. 1.* Insuper probabilius requiritur, ut pater vel mater singulis prolibus portionem relinquat titulo hæreditatis et institutionis, non verò titulo legati, aut fideicommissi, ut communis tenet contra Jason, ex *nov. 113. c. 3.*; per quam an. 541 promulgatam, corrigitur *nov. 18. et auth. novissima, C. de inoffic. testam. an. 536 promulgata.* At si liberis misceatur persona extranea pro hærede, non valet ejus institutio in tali testamento privilegiato (*lib. 21. §. 1. Cod. hoc tit. lib. fin. Cod. fam. heriscund.*); legatum verò tanquam accessorium sustinetur, etiam sine solemnitatibus ad legatum requisitis (*Auth. quod sine C. hoc tit.*)—Nec obstat *nov. 107. c. 3. ibi: propria manu scripta, dictaque coràm testibus*; nam sensus est divisivus, ut legata in testamento scripto sint scripta, et in nuncupativo dicta coràm testibus. Hoc privilegium non conceditur patri condendi testamentum inter liberos naturales et spurios, benè verò matri, respectu cujus habentur pro legitimis ad hæreditatem capiendam: *l. 2. ff. unde agnati. §. 3. In. de Scto. Orphitian.*

2.º Secundum ex privilegiatis est testamentum *militare* in actuali expeditione aut conflictu factum, ad quod plus non requiritur, nisi ut constet de voluntate testatoris militis, etiamsi quid in vagina, aut clypeo litteris sanguine suo rutilantibus adnotaverit; lapsò autem anno expirat tale testamentum (*l. 15 C. de testam. milit. l. 38. ff. eod.*) Ad testamentum militis in castris extra conflictum sufficiunt duo testes (*l. 21. ff. de militar. testam.*); in hybernis verò, seu fortalitiis necessariae sunt ordinariæ solemnitates: *pr. In. de milit. testam.*, ubi de hac materia plura legere poteris.

3.º Tertium ex privilegiatis est testamentum *rusticorum*, et probabiliter nobilium ruri degentium; ad quod, si plures haberi non possunt, sufficiunt quinque testes, non pauciores (*l. fin. C. h. t.*)

4.º Quartum ex privilegiatis est testamentum tempore sævientis pestis conditum, ad quod sufficiunt septem testes successivè adhibendi, vel duo si pestis vehementissimè grassetur, ex communi praxi (*l. 8. C. hoc tit.*)

5.º Quintum ex privilegiatis est testamentum *judiciale*, seu *apud acta* factum, quod publica fide judicis sustinetur etiam sine testibus, si scriptum judici offeratur, vel oretenus coràm eo fiat, *l. 19. C. h. t.* Cum verò relatio talis testamenti ad acta sit actus jurisdictionis voluntariæ, fieri potest hoc testamentum extra locum judicii, v. g. in domo propria testatoris, dummodò judex, vel ejus delegatus adsit cum duobus, vel tribus assessoribus judicii, ut clarè colligitur ex *l. 19. C. de testam.* Imò ex illis verbis, *cujuscumque judicis* infertur, hoc testamentum fieri posse coràm judice aliàs incompetente, cum et hujus auctoritas cum suo consilio supplere possit defectum testium.—Nec obstat *l. 19. in fin. c. h. t.*; nam ibi requiruntur testes, non ad valorem testamenti, sed si opus est, ad probationem, quod testamentum fuerit principi oblatum, vel apud acta conditum.—Huic testamento judiciali æquivalet, imò prævalet testamentum *principi oblatum*, seu scriiniis insertum (*cit. l. 19.*); cum auctoritas principis omnem defectum solemnitatum abundè suppleat, sive ei libellus testamenti offeratur, sive oretenus coràm eo fiat. Porrò, ne fraus ulla accidat, non solum tutius, sed et probabilius est, testatorem teneri personaliter offerre principi, vel judici libellum testamenti; non verò per nuncium aut litteras, cum faciliè scriptura pro scriptura supponi posset. Ità colligitur ex *cit. l. 19. C. h. t.*, ubi verba diriguntur ad ipsum testatorem.

De testamentis privilegiatis ad causas pias dictum est suprà, questione III. ®

§. II.

De institutionibus et substitutionibus.

231. *Nota I.* Institutionem hæredis esse primam vocationem alicujus ad hæreditatem; secus testamentum sine illa non valet (l. 3. ff. de his, quæ in testam. del.) Hæres autem est ille, qui ex testamento, vel ab intestato ex lege, in universum jus defuncti succedit, et fictione juris eadem persona est cum illo (l. 59. ff. de R. J. l. 37. ff. de acq. hæred.); ipsa verò hæreditas est successio in universum jus, quod defunctus habuit (l. 62. ff. de R. J.)—Porrò hæredes sunt in triplici differentia. Nam:—1.º Alii sunt *necessarii tantum*, qui in testamento scripti nolentes, volentes hæreditatem adire debent, ut servi.—2.º Alii sunt *necessarii et simul sui*, qui necessario institui, et necessario hæreditati se immiscere olim debuerunt; ut filiifamilias in patria potestate constituti.—3.º Alii *voluntarii*, seu extranei, qui pro placito testatoris institui, et pro placito suo hæreditatem acceptare potuerunt, ut liberi emancipati et quicumque alii extranei.—Hæc de jure antiquo. Jure hodierno omnes liberi, sive sui, sive emancipati exæquati sunt, ut necessario institui debeant, vel nominatim exhæredari; in hoc tamen cum eis dispensatum est, quod cum suo damno non teneantur, si non velint, hæreditatem acceptare; ita hæc habentur *tit. In de hæred. qual. l. 57. ff. de acq. hæred.* Illam quæstionem speculativam: an testamentum ipso jure corruat, an verò tantum rescissioni sit obnoxium, si liberi emancipati sint præteriti in eo, examinavi in meis Disp. Civ. disp. 9. cont. 10.

Nota II. Quòd substitutio est: secunda seu subordinata hæredis institutio in locum primi hæredis. Et hæc est duplex: *directa*, qua substitutus immediatè et sine facto hæredis primi ad hæreditatem vocatur in casum, si primus non vult, vel non potest hæres esse: et consequenter si primus hæres hæreditatem adit, substitutio ista evanescit; *indirecta, obliqua*, seu *fideicommissaria*, qua primus hæres institutus pravatur, ut hæreditatem totam, vel ejus partem substituto restituat. Is, qui restituit, vocatur *hæres fiduciarius*; is, cui restituitur, *hæres fideicommissarius*; id quod restituitur, vocatur *fideicommissum*: puta ex eo, quia testator fidei hæredis committit, ut alteri substituto hæreditatem restituat. Cape utriusque exemplum: *Titius hæres esto, et si Titius hæres non erit, Cajus hæres esto*: hæc est substitutio *directa*. Rursum: *Titius hæres esto, eumque rogo, hoc est, jubeo, ut hæreditatem Cajo restituat*: hæc est substitutio *indirecta*, seu *fideicommissaria*. Ex his patet utriusque discrimen.—*Directa* subdividitur in tres principales species: *vulgarem, pupillarem et exemplarem*; et tres secundarias: *compendiosam, reciprocam et militarem*; de quibus infra, cum de fideicommissis agetur seq. §.

232. Q. I. *Qui possint hæredes institui?*

R. Omnes qui specialiter non prohibentur, sive sint clerici, sive laici, sive religiosi, sive communitates. Imò Deus, Sancti in cælo et animæ in purgatorio hæredes institui possunt, eisque relicta applicantur cultui divino, aut pauperibus (*lib. 26. C. de Sac. Eccl.*)

Prohibentur autem aliqui tanquam *incapaces*, qui ipso jure redduntur inhabiles ad institutionem; aliqui tanquam *indigni*, qui mero jure hæredes fiunt, sed sine effectu, quia hæreditas eis auferitur.—*Incapaces* simpliciter sunt: I. Judæi (l. 4. C. judæis.) II. Hæretici non tolerati (l. fin. C. de hæretic. c. 13. §. credentes de hæret.) III. Persecutores S. R. E. Cardinalium (c. fin. de pæn. in 6.) IV. Filii perduellium (l. 5. §. 4. C. ad L. Jul. Ma.)—V. Fratres minores S. Francisci, quibus tantum moderata legata, non verò excessiva in fraudem Constitutionis permittuntur (*Clem. un. §. quia igitur de V. S.*) At domus professæ S. J. hæredes scribi possunt; sed immobilia vendere tenentur, et pecuniam in usus necessarios convertere. Incapaces secundum quid sunt: Imperator in causa litis (§. fin. in quib. mod. testam. infirm.), et filii spurii et naturales, de quibus infra.—*Indigni* absolutè sunt: qui violentam testatoris mortem non sunt uliti, vel tabulas aperuerunt ante quæstionem homicidii, vel testatorem occiderunt, vel qui columniosè testamentum impugnarunt, vel qui testatorem à mutando testamento prohibuerunt: et alii, qui referuntur *tit. ff. de his, quæ ut indignis tit. Cod. de his, quibus ut indignis tit. ff. de Scto. Silan.* *Indigni* secundum quid sunt: capitales inimici testatoris, vel qui ei maledixerunt, vel in odium hæredis testamentum celarunt etc., de quibus *citt. tit. et alibi suis locis*

233. Q. II. *Qui necessario hæredes institui debeant?*

R. Hæredes sui et necessarii, seu liberi in potestate patria constituti, uti filiifamilias et nepotes, et qui his exæquati sunt, scilicet filii emancipati; et deficientibus descendantibus, pater, mater et alii ascendentes. Hi ergò necessario instituendi sunt, vel nominatim in testamento exhæredandi (*tit. In de ex hæred. liber. nov. 115. cap. 3. et seq.*) Fratres non sunt hæredes necessarii; si tamen persona turpis, ut meretrix, leno, adulter et hujusmodi institueretur, agere possunt ad rescissionem testamenti. (§. 4. In. l. 27. C. de inoff. test.)

234. Q. III. *Quomodo et ob quas causas fieri possit exhæredatio, seu exclusio hæredis necessarii ab hæreditate?*

R. 1.º Ne hæres necessarius videatur in testamento præteritus, exhæredandus est omnibus bonis nominatim, et cum expressa causa exhæredationis. Secus, testamentum quoad institutionem hæredis est nullum, vel ipso jure, si hæres suus est præteritus, vel quoad effectum rescissionis, si filii emancipati, aut ascendentes sunt præteriti: cetera verò capitula testamenti salva manent. *Nov. 115. c. 3. et 4.* Deinde causa ista specifica exhæredationis per hæredem probanda est.

2.º Causæ legitimæ, ob quas pater exhæredare potest liberos, ex *citt. Nov.* sunt quatuordecim:—I. Si patri maledixit, vel gravem injuriam intulit, de qua gravitate judex judicabit.—II. Si pro patre incarcerato noluit fidejuberere.—III. Si parenti violentas manus intulit.—IV. Vel illum crimi-

naliter accusavit, excepto crimine in principem commisso.—V. Si parentem furiosum neglexit.—VI. Si ei grave damnum dedit.—VII. Vel insidias ei struxit.—VIII. Si captivum non redemit.—IX. Si testamentum condere prohibuit.—X. Si filius, ut maleficus cum maleficis versatus est.—XI. Si histrionicam exercuit.—XII. Si novercæ se miscuit: hoc tamen in materia ista odiosa non debet extendi ad incestum cum matre, utpotè rarissimum.—XIII. Si fiat hæreticus.—XIV. Si filia ante annum 25 libidinosè vixerit, et ut ita viveret, honestum matrimonium respuerit. Quod non extenditur ad casum, quo filia sine consensu patris nupsit, etiam impari, cum ad matrimonium sit sui juris; nisi particulari statuto aliud caveretur: quod statutum multi probant, multi improbant, utpotè inimicum causæ spirituali matrimonii.

3.º Causæ, ex quibus liberi exhæredare possunt parentem, sunt octo:—I. Si pater criminaliter accusavit filium.—II. Si captivum neglexit.—III. Vel vitæ ejus insidiatus est.—IV. Si furioso alimenta denegavit.—V. Si testamentum ex peculio castrensi condere prohibuit.—VI. Si matrem interfecit.—VII. Si nurui se miscuit.—VIII. Si factus est hæreticus.

4.º Causæ verò, ob quas frater fratrem exhæredare potest, in casu quo turpis persona hæres instituitur, tres numerantur in Nov. 22. c. 47: si mortem ei machinatus est, vel grave damnum intulit, vel capitaliter eum accusavit. Præter has ingratitude causas aliæ, etsi graviore, non sufficiunt ad exhæredationem, per cit. Nov. 115, c. 3. pr. ibi: *ut præter ipsas etc.*

235. Q. IV. *Quo modo et forma fiat institutio hæredis?*

R. 4.º Quacumque verborum formula, dummodò, etiam æquivalenter, hæres significetur, v. g. Titio omnia mea relinquo. Consultius tamen est hoc nomen hæres exprimere, ut non codicillus, sed testamentum reputetur (l. 15. C. h. t.)

2.º Institutio faciendâ est ex proprio arbitrio testatoris, cum sit ejus ultima sententia (l. 1. ff. qui test. fac.) Unde institutio in alienum arbitrium collata non valet: v. g. is mihi sit hæres, quem Cajus determinaverit (l. 32. ff. de hæ. inst.) Nisi testator in genere instituat hæredes: et electionem unius ex pluribus alteri committat: v. g. ex fratribus meis is mihi hæres esto, quem Cajus elegerit: quo casu si Cajus nullum eligeret, omnes fratres ad hæreditatem admittuntur (arg. l. 17. §. 1. l. 24. 27. §. hæreditatem ff. de legat. 2.)—Nec obstat c. 13. h. t.; nam textus iste non procedit de dispositione institutiva hæredis, sed exequutiva, ut hæres bona defuncti expendant pro arbitrio suo, v. g. ad pias causas, vel hæreditatem alteri restituat; vel de illo, qui ex pluribus designatis unum eligere debet in hæredem; vel denique, ut aliis placet, caput hoc restringitur ad institutionem hæredis pii, cujus institutio videtur committi posse alieno arbitrio.—Vide Barb. et Gonz. et alios Interpretes.

3.º Institutio debet esse de persona, seu personis certis et demonstratis (l. 9. §. 9. ff. de hæ. instit.); aliàs substantia testamenti esset incerta: v. g. unum ex agnatis meis hæredem instituo.—Excipe hæredes pios, qui genericè et indeterminatè institui permittuntur, v. g. pauperes, vel captivos hæredes instituo (l. 24. et 28. C. de Episc. et Cler.)

4.º Institutio fieri potest non tantum purè, sed etiam conditionatè. Et quidem, hæredes necessarii institui possunt sub conditione potestativa, quam facile implendi potestatem habent: v. g. Titius filius esto hæres, si capitulum ascenderit; non tamen sub conditione casuali, cum, ea deficiente, hæres necessarius præteriretur, contra Nov. 115. c. 3. et 4. ff. de hæ. inst. Extraneus institui potest sub conditione tam potestativa, quam casuali, qua deficiente, testamentum resolvitur et fit nullum: v. g. Titius esto hæres, si Cæsar hostem vicerit. Conditiò verò impossibilis ex natura, vel de jure, seu turpis adjecta extraneo, rejicitur, et pro non apposta habetur (§. 10. in de hæ. inst.); apposta verò filio, reddit testamentum nullum, et successio fit ab intestato l. 5. ff. de cond. inst., ubi Papinianus pulchram rationem dat: *nim, inquit, quæ facta lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, et ut generaliter dixerim, contra bonos mores sunt: nec facere nos posse credendum est.* Ex eodem fundamento conditiò ista: *si religionem ingressus non fuerit, habetur pro non scripta*, cum sit majoris boni impeditiva (Nov. 123. c. 37.); ista verò *si non nupsit*, virgini in nuptiæ adjecta, rejicitur quia restringit libertatem matrimonii, quod in nuptiis favorabile est. Secus si talis conditiò apponatur viduæ, l. 64. in fin. et 72. §. 1. ff. de cond. et dem. Auth. cui relictum, C. de indict. viduit.—De hac materia institutionum relege tit. in. ff. et C. de Inst. hæ. tit. ff. de cond. inst. et tit. de cond. et demonstr.

236. Q. V. *Quanta portio relinquenda sit hæredibus institutis?*

Ante resp. nota, totam hæreditatem à jure vocari *Assem*, pondo, seu libram, cujus partes, seu uncia sunt duodecim. Unica pars dicitur simpliciter *uncia*, 1/12. Duæ partes vocantur *sextans*, 2/12, vel 1/6, seu sexta pars assis. Tres partes dicuntur *quadrans*, 3/12, vel 1/4, seu quarta pars assis. Quatuor uncia dicuntur *triens*, 4/12, vel 1/3, seu tertia pars assis. Quinque uncia vocantur *quincunc*, 5/12, seu quinta pars assis. Sex uncia vocantur *semis*, 6/12, vel 1/2, seu medius as. Septem uncia *septunx*, 7/12. Octo uncia *bes*, 8/12, vel 2/3, quasi bis-triens, quem veteres dixerunt *bes, bessis*. Novem uncia *do drans*, 9/12, vel 3/4, quia quadrans ei deest ad totum *assem*. Decem uncia dicuntur *dextans*, 10/12, vel 5/6, quia deest illi sextans ad *assem*. Undecim uncia *deunx* dicuntur, 11/12, quia deest una uncia ad *assem*. Tandem duodecim uncia simul sumptæ dicuntur *as*, et inde hæres ex toto vocatur *hæres ex asse*.—Præterea hæreditas dividi potest in *dupondium* constans duobus assibus, seu 24 unciis, ut si testator 24 millia aureorum haberet, et viginti quatuor hæredes institueret æqua portione; item in *tripondium* constans tribus assibus etc. (R)

R. 4.º Testator hæredibus necessariis tenetur relinquere *legitimam*, hoc est, portionem legibus definitam, scilicet, pater et mater filiis et nepotibus in locum filiorum subintrantibus; filii verò parentibus, si nulli descendentes adsint. Fratribus et sororibus nulla de jure debetur legitima, cum non sint hæredes necessarii, excepto unico casu, quo frater personam turpem hæredem institueret. Porrò legitima de jure veteri fuit *quadrans*, seu tres uncia ex duodecim; at de novo jure justinianæ est *triens*, seu quatuor uncia pro quatuor vel paucioribus liberis; *semis* verò, seu medius

as pro quinque vel pluribus filiis: ita *nov. 48. c. 1. Auth. novissima. C. de inoff. testam.* ex qua nati sunt isti versiculi:

*Quatuor aut infra dant natis jura trientem,
Semissem verò dant natis quinque, vel ultrà:
Arbitrium sequitur substantia cetera patris,*

seu de illo, quod legitimam superat, pater ad placitum suum in extraneos disponere potest. Hæc dispositio non trahitur ad filios adoptivos, sed his quarta debetur ex jure antiquo (§. 3. et *fin. Inst. de inoff. testam*) Neque ad filios naturales non legitimatos per matrimonium respectu patris: mater verò naturalibus liberis tenetur legitimam dare: *l. 8 ff. unde cognati, Auth. ex complexu. C. de incest. nupt.* à sensu contr. Plura de his vide in *Nov. 48* de Triente, et Semisse. — Si filius vel filia percepit suam legitimam, nihilominus in testamento honorari et hæres institui debet, hoc ei assignato pro legitima, quod percepit, cum hæres necessarius præteriri non debeat, per *Nov. 115. c. 3*; estque talis institutio utilis propter jus accrescendi, aliosque favores, quos institutio habet. — Legitima computatur ex bonis, ære alieno deducto, extantibus; et quidem ex omnibus, cum sit tertia pars totius hæreditatis, nisi pater legitimam in certa re constituisset (*Nov. 48. c. 1.*) Neque legitima aliquo onere gravari debet, sed tale onus habetur pro non adjecto, *lib. 32. 33. 36. §. 1. C. de inoff. testam.* Id verò, quod excedit legitimam, sub onere et conditione relinqui potest, cum liberè detur.

2.º Hæres, tam necessarius quam extraneus, institui potest in re certa, v. g. Titius hæres esto, eique domum meam in hæreditatem relinquo (*l. 4. §. 4. et l. 9. §. 13. ff. de hæred. inst. Nov. 115. c. 5.*) Et si solus instituitur, fit hæres ex asse, etiam quoad alia bona, ne testator partim testatus, partim intestatus decedat, contra *l. 7. ff. de R. J.* Si verò plures hæredes instituti sint in re certa, quilibet capit suam portionem: reliquum, quod superest, æqualiter inter se dividunt, tanquam hæredes ex asse (*l. 9. §. 13. ff. de hæred. inst.*) Secus esset, si unus institueretur in re certa, et alii in re incerta, seu in residua hæreditate; tunc enim ille suam portionem instar legatarii caperet; ad istos verò omnia jura et onera hæreditatis devolverentur (*l. 43. C. de hæred. inst.*) Si plures instituti sunt simpliciter, succedunt æqualiter; si in certis partibus assis, observatur dispositio §. 6. 7. 8. *Inst. de hæred. inst.* Hic tamen advertè, aliud esse institui in re certa, et parte certa; nam *res certa* est aliquid in specie, seu ut philosophi loquuntur, in individuo, ut hic ager, hæc domus; *pars certa* est aliquid in genere, v. g. quadrans, triens assis, seu hæreditatis.

237. Q. VI. *Quid sit substitutio vulgaris, et quid juris circa illam?*

R. 1.º Substitutio vulgaris (ita dicta quod vulgò à quovis, et cuivis hæredi suo, vel extraneo, impuberi aut puberi fieri possit) est, qua instituitur hæres secundus in casum, quo primus hæres non erit. Casus autem iste est duplex: *impotentia*, si primus esse non potest hæres, morte aut lege impeditus; et *noluntatis*, si primus non vult esse hæres. An substitutus expressè in unum casum, v. g. noluntatis, censeatur tacitè substitutus in alterum casum impotentia, vel econtrà, controvertunt

Legistæ. Pro negativa steti in *civil. disp. 9. contr. 17*, quia ex his duobus casibus diversis, omissus habetur pro omisso, sicut in *l. 10. ff. de liber. et posth. l. 101. ff. de cond. et dem. l. 21. ff. de vulgar. subst.*—2.º Effectus substitutionis vulgaris præcipuus est, quòd deficiente primo hærede, succedat substitutus, et testamentum sustineatur, ut testator nequeat dici decessisse intestatus (*l. b. 69. ff. de arg. hæred.*)—3.º Expirat substitutio vulgaris, si primus hæres institutus hæreditatem adeat, quia tunc deficit conditio, *si hæres non erit*; nisi intra annum negligeret exequi voluntatem defuncti, quo casu lex ipsa hæreditatem defert substituto, *auth. hoc amplius C. de fideic.* ibi: *qui defuncti judicium.* Professus religionem hæreditariae successionis capacem, fingitur adivisse hæreditatem, quia jus succedendi transfertur in monasterium (*Nov. 123. c. 37. Auth. ingressi C. de SS. Eccl.*) Item expirat, si substitutus præmortuus sit testatori (*l. vñ. §. 5. C. de caduc. toll.*); non verò si institutus ei præmoriatur; quia tunc substitutus subintrat in locum primi instituti (*l. 26. et 39. §. fin. ff. de vulg. subst.*); ceterum, si primus hæres institutus restituatur contra additionem, probabile est substitutionem reviviscere, cum restitutio omnia reducat in pristinum statum. Oppositum æquè est probabile, quod defendo in *disp. civ. 9. contr. 19.*

238. Q. VII. *Quid sit substitutio pupillaris, et quid juris circa illam?*

R. 1.º Substitutio pupillaris est, qua parentes liberis impuberibus in patria potestate constitutis substituunt alium sub hac forma: Titius filius meus hæres esto, et si hæres fuerit, et impubes decesserit, Cajus hæres esto. Quo casu pater condit testamentum pro se et filio, ne is intestatus decedat (*l. 2. ff. de vulg. subst.*) Est autem duplex: *expressa* pro casu pupillari mox allato; et *tacita*, quæ concipitur pro casu vulgari, *si hæres non erit*. Jam certum est, quòd vulgaris expressa tacitè contineat pupillarem, v. g. sub hac: *si filius meus hæres non erit*, continetur hæc pupillaris, *si hæres erit, et impubes decesserit* (*l. 4. ff. de vulg. subst. l. 4. C. de impub. subst.*) Nam pater substituendo in unum casum, si contrarium non expressit, interpretatione juris præsumitur substitutum vocasse in utrumque casum. Et similiter ex communi sententia contra Fabrum, substitutio pupillaris expressa concepta in casum pupillarem: *si hæres fuerit, et impubes decesserit*, continet tacitam vulgarem, *si hæres non erit*: nam *cit. l. 4. de vulg. generaliter loquitur*, quòd pater impuberi filio substituens, «in utrumque casum substituisse intelligatur, sive filius hæres non extiterit, sive extiterit, et impubes decesserit.»—2.º Effectus substitutionis pupillaris est, quòd substitutus succedat non tantum in bonis patris, sed etiam in omnibus bonis filii impuberis, etiam matre exclusa, saltè si fuit pupillaris expressa (*l. 8. §. 5. ff. de inoff. test. c. 1. h. t. in 6.*); quia non filius, sed pater testamentum fecit. Is verò non tenetur uxorem suam, matrem impuberis, hæredem instituere. Quod verò in vulgari expressa, quæ est tacita pupillaris, non excludatur mater, ut probabile defendi *disp. civ. 9. contr. 21., ex l. fin. C. de inst. et subst. l. 8. C. de impub. subst.* Porrò subsistunt tabulae pupillares nuda existentia hæredis sui, etsi impubes hæreditati se non immisceat; quia ante omnem immisionem est hæres, et consequen-

ter si moriatur, facit locum substituto (l. 1. §. 7. ff. si quis omiss. caus. l. 14. ff. de suis, et legit. hæred.)—3.º Expirat substitutio pupillaris adventu pubertatis (l. 14. ff. de vulg. §. 8. In. de pupill. subst.); non tamen tacita vulgaris, nisi pubes actu immisceat se hæreditati (l. 4. ff. de vulgar.); emancipatione; morte substituti ante impuberem (l. 81. ff. de acq. hæred.); et morte impuberis ante patrem (l. 11. ff. de captiv.), cum mortuus impubes ante patrem non possit habere hæredem ex testamento paterno. Hoc tamen casu non expirat tacita vulgaris, cum diversa sit à pupillari, nisi pater testamentum mutet.—Si plures sint substituti, et prior moriatur, non evanescit substitutio secundi; cum is subintret in locum primi, et institutus substitutus censeatur (l. 13. et 41. ff. de vulgar.)

239. Q. VIII. Quid sit substitutio exemplaris, militaris, compendiosa, et reciproca?

R. 1.º Exemplaris, seu quasi pupillaris, ita dicta quòd ad exemplum pupillaris introducta sit, est illa, qua pater, aut mater, et quivis ascendentium filio furioso, aut mente capto, hæredi à se instituto alium substituit in casum, quo filius in tali statu, testamenti faciendi impeditivo, decederet (l. 9. C. de impub. subst.) Cessat, si filius ad sanam mentem redeat, uti et illis modis, quibus dixi pupillarem expirare.—2.º Militaris est, qua miles ex privilegio juris substituit filio etiam puberi et sanæ mentis, etiam ex certo tempore, ut hæreditas illius devolvatur ad substitutum (l. 15. ff. de vulg. l. 28. 41. §. fin. ff. de testam. milit.)—3.º Compendiosa est, quæ verborum compendio plures substitutionum species in se continet secundum diversa tempora: v. g. Cajus filius meus esto hæres, eique quandoque decesserit, Titium substituo. Jam si Cajus decedat ante testatorem est vulgaris; si post testatorem in impubertate decedat, est pupillaris; si tandem post pubertatem moriatur, rursùm est vulgaris.—4.º Reciproca est, qua hæredes instituti sibi invicem substituuntur; ut si unus hæres non erit, portio ejus alteri accedat (l. 4. §. 1. ff. de vulgar.)

240. Q. IX. An substitutio distinguatur à jure accrescendi?

R. 1.º Affirmativè; nam substitutio habetur ex provisione hominis, et de se est pinguior: jus verò accrescendi ex provisione tantùm legis, et minus commoditatis affert. Est autem jus accrescendi, quo portio unius hæredis deficiens, seu non agnita, accrescit portioni alterius cohæredis, ne testator partim testatus, partim intestatus decedat (l. 9. ff. de suis, et legit. hæred.)—2.º Si instituti sunt plures hæredes, eisque alius substitutus est, uno vel altero deficiente, seu hæreditatem non adeunte, portio deficiens accrescit instituto hæreditatem adeunti; non verò cedit substituto, cum is non censeatur vocatus, nisi in casum quo nullus ex institutis adiret hæreditatem (lib. 30. et pen. ff. de vulgar.); nisi singulis institutis alius substitueretur (l. 34. §. 1. eod.)—De jure accrescendi in legatis dicitur seq. §. Hæc de substitutionibus directis, de quibus utiliter legere poteris in Inst. l. 2. tit. 15. et 16., in Pandectis l. 28. tit. 6., in Codice lib. 6. tit. 25. 26. 27.

§. III.

De Fideicommissis et Legatis

241. Nota I. Fideicommissum formaliter esse substitutionem indirectam, seu obliquam, qua hæres sive ex testamento, sive ab intestato succedens gravatur, ut hæreditatem totam, vel partem ejus restituat substituto, imò ipsi substituti, seu fideicommissarii obligari possunt, ut remotionibus substitutis fideicommissum restituant. Et simile fideicommissum est universale, quo restituenda venit universitas vel totius hæreditatis, vel certa pars assis, ut quadrans vel triens; et differt à fideicommissum particulari, quo hæres obligatur unam, vel alteram rem singularem restituere; et hodie coincidit cum legato, ut dicitur infra.

Nota II. Fideicommissum dividi:—1.º In expressum, quod fit expressa testatoris oratione; et tacitum, quod fit verbis et indiciis æquivalentibus: ut si testator velit bona immobilia perpetuò manere intra familiam, et extra illam non alienari.—2.º In familiare, seu gentilitium, quo pro certa familia constituitur: et quidem si successio alligata est primogenito cum suis descendantibus, vocatur primogenitura: si verò successio alligata est senioratui, ita ut senior totius familiæ succedat, vocatur majoratus: ejus hodie rarior est usus, sed ipsa primogenia vulgò dicuntur majoratus; et in commune, in quo specialiter familia non attenditur, sed successio deferitur eis, qui ex voluntate testatoris vocantur.—3.º In purum, et conditionatum etc.

Nota III. Legatum objective accipi pro ipsa re legata; formaliter verò pro actu legantis. Quo sensu secundo legatum est: donatio quædam à defuncto relicta, ab hærede præstanda (§. 1. In. de legat); seu est ultima voluntas, qua defunctus rem singularem alicui ab hærede præstandam, liberaliter relinquit. Licet enim res legata mox à morte legantis videatur transire in dominium legatarii, tamen possessio illius tradi debet ab hærede; secus legatarius propria auctoritate rem apprehendens, tenetur eandem hæredi restituere (l. 1. §. 2. ff. quod legatur). Differt legatum:—1.º Ab institutione directa, quia huic annexa sunt onera et commoda hæreditatis.—2.º A fideicommissum universali, quia hoc fit de re universali et titulo hæreditatis.—3.º A fideicommissum particulari, quia hoc fit verbis immediate directis ad hæredem, v. g. Cajum hæredem meum rogo, hoc est, obligo, mando, ut Titio post mortem meam det 100 florenos; legatum verò fit verbis immediate directis ad legatarium; v. g. Titio lego 100 florenos.—Sublatis his formulis, hodie nulla est differentia inter legata et fideicommissa particularia, sed per omnia exæquata sunt legata fideicommissis (l. 1. ff. de legat. 1. l. 2. C. commun. de legat. et §. 3. In. de legatis.) Tandem legatum differt à donatione mortis causa, quia ad hanc requiritur

ter si moriatur, facit locum substituto (l. 1. §. 7. ff. si quis omiss. caus. l. 14. ff. de suis, et legit. hæred.)—3.º Expirat substitutio pupillaris adventu pubertatis (l. 14. ff. de vulg. §. 8. In. de pupill. subst.); non tamen tacita vulgaris, nisi pubes actu immisceat se hæreditati (l. 4. ff. de vulgar.); emancipatione; morte substituti ante impuberem (l. 81. ff. de acq. hæred.); et morte impuberis ante patrem (l. 11. ff. de captiv.), cum mortuus impubes ante patrem non possit habere hæredem ex testamento paterno. Hoc tamen casu non expirat tacita vulgaris, cum diversa sit à pupillari, nisi pater testamentum mutet.—Si plures sint substituti, et prior moriatur, non evanescit substitutio secundi; cum is subintret in locum primi, et institutus substitutus censeatur (l. 13. et 41. ff. de vulgar.)

239. Q. VIII. Quid sit substitutio exemplaris, militaris, compendiosa, et reciproca?

R. 1.º Exemplaris, seu quasi pupillaris, ita dicta quòd ad exemplum pupillaris introducta sit, est illa, qua pater, aut mater, et quivis ascendentium filio furioso, aut mente capto, hæredi à se instituto alium substituit in casum, quo filius in tali statu, testamenti faciendi impeditivo, decederet (l. 9. C. de impub. subst.) Cessat, si filius ad sanam mentem redeat, uti et illis modis, quibus dixi pupillarem expirare.—2.º Militaris est, qua miles ex privilegio juris substituit filio etiam puberi et sanæ mentis, etiam ex certo tempore, ut hæreditas illius devolvatur ad substitutum (l. 15. ff. de vulg. l. 28. 41. §. fin. ff. de testam. milit.)—3.º Compendiosa est, quæ verborum compendio plures substitutionum species in se continet secundum diversa tempora: v. g. Cajus filius meus esto hæres, eique quandoque decesserit, Titium substituo. Jam si Cajus decedat ante testatorem est vulgaris; si post testatorem in impubertate decedat, est pupillaris; si tandem post pubertatem moriatur, rursùm est vulgaris.—4.º Reciproca est, qua hæredes instituti sibi invicem substituuntur; ut si unus hæres non erit, portio ejus alteri accedat (l. 4. §. 1. ff. de vulgar.)

240. Q. IX. An substitutio distinguatur à jure accrescendi?

R. 1.º Affirmativè; nam substitutio habetur ex provisione hominis, et de se est pinguior: jus verò accrescendi ex provisione tantùm legis, et minus commoditatis affert. Est autem jus accrescendi, quo portio unius hæredis deficiens, seu non agnita, accrescit portioni alterius cohæredis, ne testator partim testatus, partim intestatus decedat (l. 9. ff. de suis, et legit. hæred.)—2.º Si instituti sunt plures hæredes, eisque alius substitutus est, uno vel altero deficiente, seu hæreditatem non adeunte, portio deficiens accrescit instituto hæreditatem adeunti; non verò cedit substituto, cum is non censeatur vocatus, nisi in casum quo nullus ex institutis adiret hæreditatem (lib. 30. et pen. ff. de vulgar.); nisi singulis institutis alius substitueretur (l. 34. §. 1. eod.)—De jure accrescendi in legatis dicitur seq. §. Hæc de substitutionibus directis, de quibus utiliter legere poteris in Inst. l. 2. tit. 15. et 16., in Pandectis l. 28. tit. 6., in Codice lib. 6. tit. 25. 26. 27.

§. III.

De Fideicommissis et Legatis

241. Nota I. Fideicommissum formaliter esse substitutionem indirectam, seu obliquam, qua hæres sive ex testamento, sive ab intestato succedens gravatur, ut hæreditatem totam, vel partem ejus restituat substituto, imò ipsi substituti, seu fideicommissarii obligari possunt, ut remotionibus substitutis fideicommissum restituant. Et simile fideicommissum est universale, quo restituenda venit universitas vel totius hæreditatis, vel certa pars assis, ut quadrans vel triens; et differt à fideicommissum particulari, quo hæres obligatur unam, vel alteram rem singularem restituere; et hodie coincidit cum legato, ut dicitur infra.

Nota II. Fideicommissum dividi:—1.º In expressum, quod fit expressa testatoris oratione; et tacitum, quod fit verbis et indiciis æquivalentibus: ut si testator velit bona immobilia perpetuò manere intra familiam, et extra illam non alienari.—2.º In familiare, seu gentilitium, quo pro certa familia constituitur: et quidem si successio alligata est primogenito cum suis descendantibus, vocatur primogenitura: si verò successio alligata est senioratui, ita ut senior totius familiæ succedat, vocatur majoratus: ejus hodie rarior est usus, sed ipsa primogenia vulgò dicuntur majoratus; et in commune, in quo specialiter familia non attenditur, sed successio defertur eis, qui ex voluntate testatoris vocantur.—3.º In purum, et conditionatum etc.

Nota III. Legatum objective accipi pro ipsa re legata; formaliter verò pro actu legantis. Quo sensu secundo legatum est: donatio quædam à defuncto relicta, ab hærede præstanda (§. 1. In. de legat); seu est ultima voluntas, qua defunctus rem singularem alicui ab hærede præstandam, liberaliter relinquit. Licet enim res legata mox à morte legantis videatur transire in dominium legatarii, tamen possessio illius tradi debet ab hærede; secus legatarius propria auctoritate rem apprehendens, tenetur eandem hæredi restituere (l. 1. §. 2. ff. quod legatur). Differt legatum:—1.º Ab institutione directa, quia huic annexa sunt onera et commoda hæreditatis.—2.º A fideicommissum universali, quia hoc fit de re universali et titulo hæreditatis.—3.º A fideicommissum particulari, quia hoc fit verbis immediate directis ad hæredem, v. g. Cajum hæredem meum rogo, hoc est, obligo, mando, ut Titio post mortem meam det 100 florenos; legatum verò fit verbis immediate directis ad legatarium; v. g. Titio lego 100 florenos.—Sublatis his formulis, hodie nulla est differentia inter legata et fideicommissa particularia, sed per omnia exæquata sunt legata fideicommissis (l. 1. ff. de legat. 1. l. 2. C. commun. de legat. et §. 3. In. de legatis.) Tandem legatum differt à donatione mortis causa, quia ad hanc requiritur

acceptatio donatarii; non verò ad legatum acceptatio legatarii, licet in effectu parva sit differentia.

No^a IV. Olim quatuor fuisse modos legandi, relatos in §. 1. *Inst. de legat.*:—1.º Per vindicationem, quo modo res propriæ testatoris legabantur his verbis: *do, lego, capito, sumito.*—2.º Per damnationem, quo modo legabantur res etiam alienæ his verbis: *hæres meus damnus esto dare.*—3.º Per præceptionem, seu præceptonem, quo modo aliquid legabatur hæredibus scriptis, ut unus præ altero aliquid præcipuum caperet: v. g. Cajus et Titius hæreses sunt, Cajus verò præcipito, seu præcipuum habeto fundum tusculanum.—4.º *Sineudi modo* h'is verbis: *si tu illum rem illam sumere, sibi que habere;* qualiter legabantur res propriæ etiam hæredis. Sed formulæ istæ sublata, et legata ad unam naturam reducta sunt, ita ut peti possint, quibuscumque verbis relinquuntur, per actionem personalem, rei vindicationem et hypothecariam (*rit. §. 1. de leg. l.*)

242. Q. I. Quid juris circa fideicommissa?

R. 1.º Omnis testari valens, cuicumque capaci hæreditatis relinquere potest fideicommissum universale per verba *rogo, peto, fideicommitto*, vel alia quæcumque idem significantia, sive per testamentum, sive ab intestato (*l. 14. 29. C. de fideicom. §. 10. In de fideicom hæred.*)

2.º Fideicommissum gravari potest hæres institutus, vel ab intestato, imò etiam ipse hæres fideicommissarius (§. 2. et 41. *In de fideicom. hæred.*); item legatarius, ut ipse aliquid restituat legatario substituto (*l. 8. ff. de jure Codic. l.*)

3.º Fideicommissum, quo filius gravatur, est tacite conditionatum: si filius sine liberis decesserit (*l. b. 102. ff. de cond. et demon. l. 30. C. de fideicom.*): partim ex præsumpta voluntate testatoris, quod si de nepotibus suis cogitasset, filium non gravasset; partim quia incongruum est, ut filius, ommissis suis filiis, hæreditatem paternam ad alium transferat. Quòd si filius in testamento fuit præteritus, vel alio modo evicit rescissionem testamenti, corrumpit fideicommissum (*l. 31. C. de fideicom.*)

4.º Hæres gravatus fideicommissum sub conditione: *si sine liberis decesserit*, profitendo Religionem, facit evanescere fideicommissum, idque ob favorem Religionis: *cap. 8. de probat.*, ubi ratio additur, *quia intelligendum non erat sine hærede decedere qui monasterium sibi hæredem instituit.* Idem statuitur *Auth. nisi rogati C. ad SC. Trebell. ex N. v. 123. c. 36.* Tum quia ex præsumpta voluntate testatoris sub hac conditione, *si sine liberis etc.* tacite intelligitur altera conditio: *si monasterium ingressus fuerit*; cum in hac materia favorabili monasterium fingatur esse monacho instar filii.—Excipit, nisi hæredi substituta fuisset alia causa præ: quia tunc potior est ratio privilegiati expressi, quam taciti. Item quidam excipiunt illum casum, quo fideicommissum absolute est relictum; quia tunc ex aperta voluntate testatoris fideicommissum post mortem monachi deferendum est substituto.—Ex his solvuntur *l. 6. ff. de his qui sui, l. 76. ff. de condit. et demon. l. 7. §. 1. in fin. ff. de adoption.* Nam adoptivis et arrogatis, aut naturalibus filiis non est concessus iste favor, ut possint facere fideicommissum deficere; bene verò monasterio.

5.º Si hæres gravatus ante liberos natos habuit fideicommissum, per illos non evanescit, ut colligitur ex *lib. 6. vers. cum autem C. de Instit. et substitut.*, quia testator de his liberis facile cogitare potuit; ergò præsumitur hæredem gravasse, non obstantibus istis liberis.

6.º Effectus fideicommissi sunt: restitutio hæreditatis; et si hæres adire eam nolit, cogendus est per judicem (§. 6. *In de fideicom. hæred. l. 6. et 14. §. 4. ff. SC. Trebell.*) Neque hæres gravare, alienare, vel oppignorare illud potest, (*lib. fin. §. 2. sed qui Cod. commu. delegat.*; nam talia bona vinculata non sunt pura, seu plenè in dominio possessoris; et consequenter alienari, vel debilis gravari in præjudicium successorum non debent.

7.º Expirat fideicommissum morte hæredis gravati ante testatorem, vel ante aditam hæreditatem (§. 1. 2. *In de fideicom. hæred. l. 13. §. 3. in fin. ff. ad SC. Trebell.*) Nam tali casu non est, à quo fideicommissum recipiatur, nisi hæres fiduciarius jam accepisset mandatum judicis de adenda hæreditate (*l. 4. C. ad SC. Treb.*) At si substitutus moriatur post testatorem, non evanescit fideicommissum, sed transmittitur ad hæredem substituti; cum ei dies cesserit, et jus quæsitum sit à morte testatoris, (*l. 3. C. de fideicom. l. 27. pr. ff. ad SC. Treb.*) Item expirat eventu, seu existentia conditionis: v. g. si hæredi fiduciario gravato restituere, *si sine liberis decesserit*, nascatur unica proles.

243. Q. II. Quale beneficium habeat hæres primus gravatus fideicommissum universali?

R. 1.º Habet beneficium *Trebellianicæ*, seu quartæ partis, quam deducere potest ex omnibus bonis testatoris: quæ tamen deductio non permittitur hæredibus secundis, seu fideicommissariis, si et isti gravati sunt aliquid restituere (§. 2. *Inst. de fideicom. hæred. l. 22. ff. ad SC. Treb.*) *Trebellianica* ista dicitur ab auctore *Trebellio* et *Annæo Seneca Coss.*, sub quibus factum est *SCtum. Trebellianum* de fideicommissariis hæreditatibus, ut restituta hæreditate, etiam actiones hæreditariæ transirent in hæredem *Trebellianum*, seu fideicommissarium. At *Justinianus* in *SCtum. Trebellianum* transtulit etiam *Pegasianum*, factum *Pegaso* et *Pusione Coss.* de quartæ deductione; et ideo nunc dicimus ex *Trebelliano* non tantum transire actiones, sed etiam quartam detrahi (§. 3. 4. 5. et seqq. *In de fideicom. hæred.*)

2.º Hæres necessarius fideicommissum universali gravatus, præter legitimam, seu trientem, deducere potest *trebellianicam*: ita expressè deciditur in *jure Canon. c. 16. Raynaut. et c. 18. Raynal. h. t.* Nam hæredi extraneo permittitur deductio *trebellianicæ*; ergò a fortiori hæredi suo, et necessario. Tum quia hæres ex illa hæreditate deducere potest quartam, in qua gravatur: sed in legitima non gravatur, bene verò in residua hæreditate; ergò ex residua hæreditate quartam potest deducere. Imò si hæreses sint quinque, vel plures, pro legitima accipient semissem, et ex residuo quartam deducunt *trebellianicam*, cum id favor liberorum exposeat. Cape exemplum: testator in bonis relinquit 30 millia; hæreses necessarii, seu filii pro legitima præcipient trientem, seu 10 millia, residua 20 millia

vicem assis habent, ex quibus quarta trebellianica, seu 5 millia pro hæredibus gravatis detrahatur, residuus dodrans, seu 15 millia fideicommissario restituentur. Rursum, si hæredes sunt quinque vel plures, et in bonis testatoris sunt 40 millia, semis seu 20 millia præcipiuntur pro legitima; reliqua 20 millia sunt as gravatus, ex quo deducta quarta, quindecim residua millia hæredi restituentur. Leges civiles, cum in hoc puncto obscuræ sint, explicandæ erunt ex jure Canonico modo dicto, scilicet, ut ex eo quod post legitimam acceptam superest, dodrans, seu novem uncia restituantur fideicommissario, ut colligitur ex *Nov. 108. pr. et c. 1.*, item ex *Nov. 39. c. 1.*—Et ita solvuntur *l. 41. §. 1. ff. de vulgar. l. 10. C. ad L. Falc. l. 21. §. 2 ff. de var. legat. l. 24. C. fam. herc. l. 6. C. ad SC. Trebell. l. 91. ff. ad L. Falc. l. 8. §. 15. ff. de in off. test. l. 8. §. pen. ff. si cui plus etc. Vide Disp. Civ. 9. Controv. 24.*

3.º Si hæres fiduciarius detrahit trebellianicam, etiam pro rata sentit onus actionum; si non detrahit, omnes actiones passivæ et activæ transeunt ad fideicommissarium (§. 7. *Inst. de fideic. heredit.*)

4.º Cessat trebellianica, si hæres fideicommissum evertere attentavit, vel hæreditatem adire noluit, idque in pœnam suæ temeritatis (*l. 4. ff. ad SC. Trebell.*) Item si testator expressè prohibuit detractionem trebellianicæ (*Nov. 1. c. 2. v. si vero expressim.*), cum in falcidia et trebellianica eadem ratio currat. Item in casibus, in quibus cessat falcidia, ut infra n. 249 dicitur. Denique ratione eorum, quæ importantur in trebellianicam, ut fructus ex hæreditate percepti; si hæreditas non purè, sed sub conditione, aut in diem relicta est, exceptis liberis, qui fructus non imputant in quartam (*l. 6. C. ad SC. Treb.*) Item in trebellianicam imputantur legata, fideicommissa particularia, et probabiliter etiam ea, quæ implendæ conditionis causa accipiuntur, licet ista non imputentur in falcidiam, sed ea solùm, quæ jure hæreditario capiuntur (*l. 74. 76. et 91. ff. ad L. Falc.*) Ratio disparitatis est, quia hæres gravatus legis sentit totum onus hæreditatis, adeoque non est æquum, legata ei facta imputari in quartam: econtrà hæres gravatus fideicommissio, non sentit onus, nisi suæ quartæ, quam habet; ergo ea, quæ capit legata, meritò imputantur in quartam trebellianicam: *Zoes tit. ff. ad SC. Treb. in fin.*—De fideicommissis utiliter legere poteris in *Inst. l. 2. tit. 23. In Pandectis l. 36. tit. 1. In Codice lib. 6. tit. 42. usque ad tit. 49.*

244. Q. III. Quis, cui, et quo modo legare possit?

R. 1.º Quilibet testari valens, etiam legare potest: et quidem cuicumque capaci institutionis (§. 24. *Inst. de legat. l. 2. ff. de legat. 1.*) Imò etiam servo ex persona domini, et monacho qui legatum acquirit monasterio, etsi hoc non sit capax hæreditariæ successione (*Clem. 1. de V. S.*) Spuriis saltèm de jure Can. aliquid in alimenta, vel dotem legari potest (*c. 5. de eo, qui duxit in matrim.*)

2.º Legari potest non tantùm ab hærede instituto, vel substituto, ut is legatum præstet, sed etiam ab ipso legatario; non tamen in plus quam ei sit relictum (*l. 2. C. de legat. l. 70. pr. ff. de legat. 2.*) Ne plus gravetur, quàm honoretur. At à substituto pupilli exhæredati nihil legari po-

test; quia sicut pupillus exhæredatus gravari non potest, ita nec ejus substitutus, ut legata præstet; *l. 24. C. de legat.*

3.º Formula verborum in legatis hodie quæcumque esse potest (*l. 21. C. eod.*); solemnitates verò legatorum in testamento relictorum eadem sunt quæ testamenti; et consequenter corrumpente testamento, regulariter corrumpunt legata (*l. 1. ff. de jure Codicill. l. 89. C. de fideic.*), nisi testamentum esset nullum ex sola causa præteritionis hæredis necessarii; tunc enim legata et cetera capitula firma manent, (*Nov. 115. c. 3. in fin. et c. 4. etiam prope fin.*) At extra testamentum sufficiunt ad legatum quinque testes simul adhibiti: *l. fin. §. fin. C. de codicill. ibi: in omni autem ultima voluntate etc.*—Cui non contrariatur *c. 4. h. t.*, quia plus non dicit, quàm legatum fieri posse nudis verbis sine scriptura. Hic semper excipe legata pia, ad quæ sufficiunt duo testes etiam feminæ, vel sola manus testatoris; item legata il a, quæ ipse hæres à testatore audit esse relicta (*l. fin. C. de fideic.*)—Possunt autem legata fieri vel purè, vel sub conditione, vel modo, vel causa, vel in diem, de quibus agit Reiff. à n. 642.—Et ea, quæ hic quæri possunt, solvuntur ex supra dictis n. 235., et iis quæ de contractibus hoc modo initis traditi in superioribus titulis, præsertim *tit. 23. de solut. à num. 202.*

245. Q. IV. Quæ res legari possint?

R. 1.º Res non tantùm propriæ testatoris, vel hæredis, sed etiam alienæ; dummodò testator sciverit esse alienas, aliàs haberetur pro errante: ita expressè docet imp. §. 4. *Inst. de legat.*, cui consonant *Can. 5. Si Episcopus 12. q. 5.* Quo casu, si res aliena scienter legatur, tenetur hæres eam redimere, vel si redimere non potest, æstimationem ejus præstare.—Nec obstat *c. 5. h. t.* Nam ibi reprobat, non quia legatum est rei alienæ, sed quia, invita Ecclesia, res illius à legatario detinebantur, scilicet calix et puer Ecclesiæ Consentinae; quæ duo regulariter alienari prohibentur.—Ceterum licet testator non possit disponere de re aliena per viam vindicationis, tamen potest per viam damnationis, damnando hæredem ad rem redimendam, vel pretium rei præstandum. Et his explicantur *l. 3. ff. de jure codicilli l. 31. ff. de bonis libert. l. 49. ff. de hæc. instit. l. 25. §. 6. ff. fam. hercisc. l. 52. ff. ad SC. Treb.* At institutio fieri nequit super re aliena, cum hæres succedat in idem jus proprium defuncti.

2.º Res extra commercium humanum existentes legari nequeunt (*l. 39. §. 8. et seq. ff. de legat. 1.*), nec hæredi sua res propria (§. 10. *in eod. l. 13. C. de legat.*), cum nihil utilitatis ex tali re proveniat, neque convalescat legatum, si res postea desinat esse hæredis ex regula Catoniana; quæ legatum ab initio nullum, non vult tractu temporis convalescere (*tit. ff. de regula Caton.*) Similiter si creditori legetur debitum, quod ei debet testator, inutile est legatum (§. 14. *In. de legat.*); nisi plus esset in legato, quàm debito; vel debitum esset sub conditione, aut in diem, et legatum purum, *ibid.* Nec mihi probatur eorum sententia, qui dicunt legato expungi debitum legale; uti est dos, donatio propter nuptias etc., non verò debitum aliud, v. g. ex contractu, ut si testator 100 debuit ex mutuo, et debitum illud legavit creditori. Nam quod eo casu creditor pos-

sit petere 100 jure debiti, et alios 100 jure legati, nullo textu juris probatur; nisi alia esset expressa voluntas testatoris.

246. Q. V. *Quomodo legatum vitietur?*

R. 1.º Si relinquatur sine debitis solemnitatibus, vel in re non legabili, ut patet ex dictis.—2.º Si relinquatur personæ incapaci, vel indignæ (*tit. ff. de his, quæ ut indignis aufer.*)—3.º Si relinquatur loco vel personæ incertis (*l. 10. et 28. ff. de reb. dub.*); nam incertitudo vitiat tam institutionem, quam legata, cum non constet de voluntate defuncti. *Excipere* causas piâs, quibus indeterminatè legata relinqui possunt (*l. 24. C. de Episc. et Cler.*); et quidem, si pauperibus relictum est, distribui debet in pauperes hujus loci (*Nov. 131. c. 11.*) Si Ecclesiæ, vel pio loco, tunc legatum applicabitur ei loco cui testator specialiter affectus fuit; alias Ecclesiæ Parochiali, vel pauperiori, secundum arbitrium Episcopi.

247. Q. VI. *An inter plures legatarios detur jus accrescendi?* seu ut portio unius deficiens accrescat portioni alterius agnoscentis, seu acceptantis legatum?

R. 1.º Affirmativè, dummodò legatarii sint conjuncti: nam ex præsumpta voluntate testatoris jus vult portionem deficientem instar alluvionis accedere alteri portioni (*l. 33. in fin. ff. de usufr.*)

Est autem conjunctio ista triplex: *re, verbis, et re et verbis simul.* Illi dicuntur conjuncti *re*, quibus eadem res solida legatur separatim, seu diversis orationibus absque ulla particula conjunctiva: v. g. Titio lego fundum tusculanum, Cajo lego fundum tusculanum. Et hi aliter vocatur *disjuncti*, et legatum *disjunctim* relictum (§. 8. *In. de legat. l. 1. §. 3. ff. de usufr. accresc.*) *Conjuncti verbis* sunt, quibus in eadem oratione conjunctis res una relinquitur, sed assignatis partibus in determinatis: v. g. Titio et Cajo æquis partibus lego fundum Tusculanum.—*Conjuncti re et verbis* sunt, quibus eadem res in eadem oratione legatur absque partibus expressis: v. g. Titio et Cajo lego fundum tusculanum.

Jam certum est inter disjunctos, uti etiam inter conjunctos *re et oratione*, dari jus accrescendi. An verò detur inter conjunctos sola conjunctione verbali, dubitatur. Negat Zoes, Govean., Cujac. et alii; sed opposita sententia videtur æquè probabilis, vel forsàn probabilior: nam jus accrescendi generaliter admittitur inter legatarios conjunctos (§. 8. *In. de legat. un. §. 11. C. de caduc. toll.*); sed verbaliter conjuncti sunt verè et in sensu juridico conjuncti per *l. 142. ff. de V. S. et l. 89. ff. de legat.*, ubi triplex ista conjunctio admittitur; ergò. Neque exempla ab Imperatore allata restringunt istam regulam, neque partes æquè assignatæ: nam assignatio partium tunc tantum tollit conjunctionem, quando partes certæ determinantur: v. g. ex fundo meo Titio lego duo jugera, et Cajo etiam duo jugera; quo sensu explicantur *l. 1. pr. ff. de usufr. accr. l. 3. pr. et l. pen. eod.*

2.º Si ambo legatarii conjuncti concurrant, scindunt legatum, hoc est, quilibet suam partem capit (*cit. §. 8. In. de legat.*) Si verò unus deficiat et nolit, vel non possit legatum acceptare, portio illius accrescit alteri collegatario, *ibid.* Est tamen hic notabile discrimen in legata proprietate, et in legato usufructu: nam usufructus, qui non ad semel acquiritur, sed

singulis momentis debetur, accrescit alteri collegatario sive à principio. sive post acceptationem repudietur; econtrà proprietas, quæ ad semel, seu uno momento acquiritur, si acceptata est à legatario, et postea repudiata, non accrescit collegatario, sed revertitur ad hæredem. Usufructus verò, sive ante, sive post acceptationem repudietur, semper accrescit collegatario, ob rationem mox datam; quia singulis momentis debetur, et non uno momento; sicut proprietas in solidum acquiritur: *l. 1. §. 3. ff. de usufr. accrescendo.*—Vide Zoes *tit. ff. de legatis à num. 35.*

248. Q. VII. *Qua actione, et quando legatarius suum legatum petere possit?*

R. 1.º Legatarius tres habet actiones, per §. 2. *Inst. de legat. Personalem*, ex quasi contractu, quia hæres adeundo hæreditatem, tacitè se obligatur legatariis, quod voluntatem defuncti implere velit. *Hypothecariam*, quia legatarius in bonis defuncti tacitam habet hypothecam. *Rei-vindicationem*: quia legatum à morte testatoris recta transit in dominium legatarii, non re ipsa, sed fictione juris, si hæres hæreditatem adierit, et si legatarius legatum acceptaverit. Nam si hæres hæreditatem non adeat, omnis vis testamenti et legati solvitur, cum nemo sit, à quo legata petantur (*l. 86. ff. de legat. 1. et l. 181. ff. de R. J.*) Si verò hæres hæreditatem adeat, et legatarius legatum repudiet, perinde est, ac si ei legatum non fuisset (*l. 38. §. 1. et l. 86. §. 2. ff. de legat. 1.*)

2.º Dies legati puri *cedit* statim à morte testatoris, quia tunc incipit deberi; *venit* verò à tempore aditæ hæreditatis, quia statim peti potest, postquam hæres hæreditatem adivit. Si autem legatum est conditionatum, existente conditione, dies *cedit*, et *venit*: *l. 243. ff. de V. S. l. 5. ff. quando dies legator. cedat.*, ubi plura de hoc legere poteris.

3.º Fructus, qui sunt pars rei legatæ, v. g. fetus ex pecoribus, fructus pendentes, debentur legatario (§. 10. *In. de legat. l. 20. ff. de legat. 1.*); imò probabiliter alii etiam fructus, cum legatarius sit dominus rei legatæ mox à morte testatoris; ergò et fructuum: nam omnis res suo domino fructificat. Alii tamen probabiliter tenent, quòd hæres illos fructus, qui non sunt pars rei, non teneatur legatario restituere, nisi fuerit in mora restituendi (*arg. l. fin. C. de usur. et fruct. legator. Reiff. à n. 681.*)

249. Q. VIII. *Quod beneficium habeat hæres excessivis legatis gravatus?*

R. 1.º Beneficium falcidiæ legis, vi cujus ex bonis testatoris quartam partem deducere potest; et consequenter si bona non sufficiunt, quarta ista proportionaliter detrahenda erit ex legatis, fideicommissis et mortis causa donationibus: *tit. In. ff. C. ad L. Falc.*, ubi plura de hoc legere poteris. Dicta est *Falcidia*, non à defalcando, sed à Falcidio tribuno plebis, qui libertatem legandi ex L. XII. Tabb. concessam restrinxit, et legem *Furiam*, qua ultra mille aureos legari prohibebatur, legemque *Voconiam*, qua plus legari uni velitum erat, quam hæredi relinqui, rectè emendavit; statuendo, ut hæredi saltè quarta pars honorum obveniret: *pr. Inst. de lege Falcid.*

2.º Falcidia cessat in multis casibus:—I. In legatis à milite relictis (*l.*

7. *C. ad L. Falc.*), dummodo testetur militariter.—2.º Si testator expressè prohibuit detractionem falcidiae, *Auth. sed cum C. eod. ex Nov. 1. c. 2. ibi: si vero expressim;* vel si voluit rem legatam esse inalienabilem, et perpetuò mansuram apud successores: *Auth. sed et ea C. ad L. Falc.*—III. In legata libertate, vel eo, quod præstandum est pro libertate servorum; §. *fn. In. ad L. Falc.*—IV. In dote prælegata uxori (*l. 57. ff. eod.*), nam in hac uxor capit, quod suum est.—V. In legatis ad pias causas, *Auth. similiter. C. ad L. Falc.*, ubi expressè dicitur: *similiter falcidia cessat in his, quæ ad pias causas relicta sunt.* Et concordat *Authent. ista cum suo originali Nov. 131, c. 12.*, ubi expressè Imperator loquitur in casu *insufficiëntiæ*, non verò negligentiae, ut quidam interpretantur; nam pro casu negligentiae, dum hæres negligit solvere legatum pium, inferius disponitur, *ibi: si autem distulerint etc.*—VI. Qui solvit legata solida, vel scienter, vel ex ignorantia juris, quia non scivit sibi competere falcidiam, solutum non repetit; bene verò si solvit ex ignorantia facti, quia putavit plus esse in hæreditate (*Nov. 1. c. 3.*)—Plura de materia legatorum videre poteris in jure civili.

Ceterum, licet falcidia et trebellianica origine differant, tamen in effectu æquiparantur, cum hæres per alterutram sibi quartam detrahat, sive ex legatis, sive ex fideicommissis. Imò, ut DD. observarunt, sæpè in jure nomen falcidiae pro trebellianica, et econtrà usurpatur, ut *l. 41. §. 3. in fn. ff. de vulgar. l. 86. ff. ad l. Falc.*, ubi falcidia accipitur pro trebellianica; et econtrà *l. 1. §. 20. ff. ad SC. Trebell.* trebellianica pro falcidia accipitur.

§. IV.

De Codicillis.

250. Codicillus est: ultima voluntas testatoris de bonis suis disponentis sine directa hæredis institutione. Ad valorem ejus requiruntur quinque testes, etiam non rogati, inter quos etiam mulierem adhiberi posse multi docent. Et quidem in codicillo scripto subscribunt, non tamen necessario sigillant; in codicillo autem nuncupativo præcisè intersunt, et audiunt voluntatem testantis: *l. fn. C. de codicill.* Excipe codicillum ad pias causas et inter liberos, pro quo sufficiunt duo testes.

251. Q. I. *Quis codicillari possit?*

R. Omnis, et solus, qui testari, *l. 8. ff. de jure codicill.* *ibi: codicillos is demum facere potest, qui et testamentum facere potest.* Quòd si quis de Jure communi habilis esset ad testandum, inhabilis verò de jure statutariorum, posset codicillum facere; quia statutum istud exorbitans restringendum est ad testamentum, non verò ad codicillum extendendum. Porrò, fieri potest codicillus unus, vel plures, cum, vel sine testamento, ante, vel post illud, nec unus per alterum posteriorem revocatur, nisi sibi contrarii sint

(§. 1. *in codicill.*); nam codicillus non continet totam voluntatem defuncti, sicut testamentum, sed tantum partem illius.

252. Q. II. *Quid codicillis possit, vel non possit relinqui?*

R. 1.º Relinqui possunt legata et fideicommissa etiam universalia: item exprimi hæres, quem testator in testamento instituit.—Econtrà in codicillis fieri nequit institutio, vel substitutio directa; quia *codicillis hæreditas neque dari, neque adimi potest, ne confundatur jus testamentorum et codicillorum; et ideo nec exhæredatio scribi* (§. 2. *In. de codicill.*)

2.º Si codicillis hæreditas directò datur, flectitur institutio et substitutio directa in obliquam, seu fideicommissariam (*l. 13. §. un. ff. de jure eod.*); ut scilicet sustineatur voluntas defuncti eo modo, quo potest. Quo casu hæres ab intestato, detracta trebellianica, hæreditatem restituet fideicommissario in codicillis expresso.—At si quis testamentum voluit condere, et illud jure non condidit, non valet tale testamentum in vim codicilli, licet hujus solemnitates habeat, *cit. l. 13.*, et clarè *l. 1. eod.*, ubi Ulp. ait: *sæpissimè rescriptum et constitutum est, eum, qui testamentum facere opinatus est, nec voluit quasi codicillos id valere, videri nec codicillos fecisse.* Nam hic locus est regulæ: *quod voluit, non potuit; et quod potuit, non voluit.*—Nec obstat, quòd testamentum scriptum invalidum, si solemnitates nuncupativi habeat, in probabili sententia valeat in vim nuncupativi; nam testamentum utrumque in eundem finem tendit, ut hæres instituatur, et testator non decedat intestatus; econtrà testamentum et codicillus per se primò sunt diversa. *Excipe*, nisi tali testamento addita sit clausula codicillaris, quæ optima est expressa, v. g. *si hæc voluntas mea non potest valere ut testamentum, valeat ut codicillus, vel omni meliori modo;* tunc enim testamentum imperfectum valebit in vim codicilli, si hujus requisita habeat. Porrò in arbitrio hæredis est, con jure directo totam hæreditatem petere velit, an jure fideicommissi dodrantem ob clausulam codicillarem; semel autem electione facta, extraneus variare nequit; bene verò si quis hæres sit ex annatis usque ad quartum gradum, *l. fn. C. codicill.*—De codicillis vide in *Institut. l. 2. tit. fn.* in *Pandect. lib. 29. tit. 7.*, in *Codice lib. 6. tit. 36.*

§. V.

Quæstiones de dissolutione Testamenti, aditione et transmissione hæreditatis etc. ®

253. Q. I. *Quibus modis testamentum dissolvatur?*

R. Olim dissolvebatur lapsu decennii (*l. 27. C. h. t.*) Hodie via juris dissolvitur per *ruptionem, irritationem et destitutionem;* et facto hominis, seu judicis per *rescisionem*, proposita querela inofficiosi testamenti.

7. *C. ad L. Falc.*), dummodo testetur militariter.—2.º Si testator expressè prohibuit detractionem falcidiae, *Auth. sed cum C. eod. ex Nov. 1. c. 2. ibi: si vero expressim*; vel si voluit rem legatam esse inalienabilem, et perpetuò mansuram apud successores: *Auth. sed et ea C. ad L. Falc.*—III. In legata libertate, vel eo, quod præstandum est pro libertate servorum; §. *fn. In. ad L. Falc.*—IV. In dote prælegata uxori (*l. 57. ff. eod.*), nam in hac uxor capit, quod suum est.—V. In legatis ad pias causas, *Auth. similiter. C. ad L. Falc.*, ubi expressè dicitur: *similiter falcidia cessat in his, quæ ad pias causas relicta sunt.* Et concordat *Authent. ista cum suo originali Nov. 131, c. 12.*, ubi expressè Imperator loquitur in casu *insufficiëntiæ*, non verò negligentiae, ut quidam interpretantur; nam pro casu negligentiae, dum hæres negligit solvere legatum pium, inferius disponitur, *ibi: si autem distulerint etc.*—VI. Qui solvit legata solida, vel scienter, vel ex ignorantia juris, quia non scivit sibi competere falcidiam, solutum non repetit; bene verò si solvit ex ignorantia facti, quia putavit plus esse in hæreditate (*Nov. 1. c. 3.*)—Plura de materia legatorum videre poteris in jure civili.

Ceterum, licet falcidia et trebellianica origine differant, tamen in effectu æquiparantur, cum hæres per alterutram sibi quartam detrahat, sive ex legatis, sive ex fideicommissis. Imò, ut DD. observarunt, sæpè in jure nomen falcidiae pro trebellianica, et econtrà usurpatur, ut *l. 41. §. 3. in fn. ff. de vulgar. l. 86. ff. ad l. Falc.*, ubi falcidia accipitur pro trebellianica; et econtrà *l. 1. §. 20. ff. ad SC. Trebell.* trebellianica pro falcidia accipitur.

§. IV.

De Codicillis.

250. Codicillus est: ultima voluntas testatoris de bonis suis disponentis sine directa hæredis institutione. Ad valorem ejus requiruntur quinque testes, etiam non rogati, inter quos etiam mulierem adhiberi posse multi docent. Et quidem in codicillo scripto subscribunt, non tamen necessario sigillant; in codicillo autem nuncupativo præcisè intersunt, et audiunt voluntatem testantis: *l. fn. C. de codicill.* Excipe codicillum ad pias causas et inter liberos, pro quo sufficiunt duo testes.

251. Q. I. *Quis codicillari possit?*

R. Omnis, et solus, qui testari, *l. 8. ff. de jure codicill.* *ibi: codicillos is demum facere potest, qui et testamentum facere potest.* Quòd si quis de Jure communi habilis esset ad testandum, inhabilis verò de jure statutariorum, posset codicillum facere; quia statutum istud exorbitans restringendum est ad testamentum, non verò ad codicillum extendendum. Porrò, fieri potest codicillus unus, vel plures, cum, vel sine testamento, ante, vel post illud, nec unus per alterum posteriorem revocatur, nisi sibi contrarii sint

(§. 1. *in codicill.*); nam codicillus non continet totam voluntatem defuncti, sicut testamentum, sed tantum partem illius.

252. Q. II. *Quid codicillis possit, vel non possit relinqui?*

R. 1.º Relinqui possunt legata et fideicommissa etiam universalia: item exprimi hæres, quem testator in testamento instituit.—Econtrà in codicillis fieri nequit institutio, vel substitutio directa; quia *codicillis hæreditas neque dari, neque adimi potest, ne confundatur jus testamentorum et codicillorum*; et ideo nec *exhæredatio scribi* (§. 2. *In. de codicill.*)

2.º Si codicillis hæreditas directò datur, flectitur institutio et substitutio directa in obliquam, seu fideicommissariam (*l. 13. §. un. ff. de jure eod.*); ut scilicet sustineatur voluntas defuncti eo modo, quo potest. Quo casu hæres ab intestato, detracta trebellianica, hæreditatem restituet fideicommissario in codicillis expresso.—At si quis testamentum voluit condere, et illud jure non condidit, non valet tale testamentum in vim codicilli, licet hujus solemnitates habeat, *cit. l. 13.*, et *clarè l. 1. eod.*, ubi Ulp. ait: *sæpissimè rescriptum et constitutum est, eum, qui testamentum facere opinatus est, nec voluit quasi codicillos id valere, videri nec codicillos fecisse.* Nam hic locus est regulæ: *quod voluit, non potuit; et quod potuit, non voluit.*—Nec obstat, quòd testamentum scriptum invalidum, si solemnitates nuncupativi habeat, in probabili sententia valeat in vim nuncupativi; nam testamentum utrumque in eundem finem tendit, ut hæres instituat, et testator non decedat intestatus; econtrà testamentum et codicillus per se primò sunt diversa. *Excipe*, nisi tali testamento addita sit clausula codicillaris, quæ optima est expressa, v. g. *si hæc voluntas mea non potest valere ut testamentum, valeat ut codicillus, vel omni meliori modo*; tunc enim testamentum imperfectum valebit in vim codicilli, si hujus requisita habeat. Porrò in arbitrio hæredis est, con jure directo totam hæreditatem petere velit, an jure fideicommissi dodrantem ob clausulam codicillarem; semel autem electione facta, extraneus variare nequit; bene verò si quis hæres sit ex annatis usque ad quartum gradum, *l. fn. C. codicill.*—De codicillis vide in *Institut. l. 2. tit. fn.* in *Pandect. lib. 29. tit. 7.*, in *Codice lib. 6. tit. 36.*

§. V.

Quæstiones de dissolutione Testamenti, aditione et transmissione hæreditatis etc. ®

253. Q. I. *Quibus modis testamentum dissolvatur?*

R. Olim dissolvebatur lapsu decennii (*l. 27. C. h. t.*) Hodie via juris dissolvitur per *ruptionem, irritationem et destitutionem*; et facto hominis, seu judicis per *rescissionem*, proposita querela inofficiosi testamenti.

Tunc *rumpitur* test amentum, dum testator manet in eodem statu civili, et jus testamenti vitatur vel agnatione posthumi, vel arrogatione alicujus in filium, qui erant præteriti in testamento; vel reali mutatione testamenti, v. g. per lacerationem, vel solemnem confectionem novi (§. 1. *Instit. de exhæred. liber. §. 1. et seqq. Inst. quib. mod. testam. infr.*) Tunc *irritatur* testamentum, dum testator mutat statum civilem per capituli diminutionem (§. 4. *ibid.*) Nam si patitur maximam capituli diminutionem per servitutem, vel mediam per deportationem, amittit bona, libertatem et jura civilia: si vero patitur minimam capituli diminutionem per arrogationem, desinit esse paterfamilias, et bona non habet in sua potestate; ergo pariter desinit testamentum. At professione Religiosa non irritatur, sed firmatur testamentum; quia Religiosus capite non minuitur quoad statum civilem, sed tantum quoad certos effectus à votis pendentes. Tunc *destituitur* testamentum, dum hæres simpliciter repudiat hæreditatem sibi delatam, vel præmoriatur testatori: ita hæc, et plura his affinia habentur *lib. 1. et seqq. ff. de injusto rupto.*

Tunc testamentum *rescinditur*, dum iudex ad justam querelam inofficiosi illud cassat. Hodie in communi DD. sententia non est locus *querelæ inofficiosi*; nam si liberi, seu hæredes necessarii præteriti sunt in testamento, vel injustè exhæredati in testamento, ipso jure est nullum, per *Nov. 115. c. 3. et 4. in fin. utrobique*; adeoque non indiget rescissione. Quia verò probabile est solam præteritionem hæredis *sui* facere testamentum ipso jure nullum, dabitur quærela inofficiosi aliis hæredibus necessariis, qui in testamento præteriti vel injustè exhæredati sunt.

254. Q. II. *Quid sit jus deliberandi?*

R. Est facultas hæredi ad certum tempus data, ut perpendere possit, an hæreditatem adire velit, necne, ne præponere adeundo decipiatur *tit. ff. et C. de jure delib.* Hodie in locum ejus successit *inventarium*, seu repertorium, in quo omnes res hæreditariæ in præsentia notarii, vel aliarum personarum secundum loci consuetudinem annotantur (*l. fin. C. de jure delib.*) Effectus hujus inventarii est, quod hæres videns hæreditatem sibi fore damnosam, non teneatur eam adire; nec, si adivit, solvere ultra vires hæreditatis. Si tamen, non obstante inventario, petat facultatem deliberandi, conceditur ei à Principe unus annus (*cit. lib. fin.*)

255. Q. III. *Quid sit aditio et repudiatio hæreditatis, et quid juris circa illam?*

R. 1.º Aditio hæreditatis est illius delatæ agnitio, seu acceptatio, dum quis verbo, vel ipso facto declarat se hæredem esse. Et repudiatio est hæreditatis repulsio, seu non acceptatio (*l. 40. et 88. ff. de acq. hæred. l. 1. §. decretalis ff. de successor. Edicto.*) Adire et repudiare dicuntur hæredes extranei; *sui* verò dicuntur se immiscere hæreditati, cum eorum sit, vel ab ea abstinere ex beneficio Prætoris (§. 2. *in fin. Inst. de hæred. qual. l. 57. ff. de acq. hæred.*); ut proinde hodie solus servus sit hæres necessarius, eo sensu, quod necessario adire debeat hæreditatem (§. 1. *In. d. t.*), pro quo incommodo libertatem consequitur: *ibid.* Extraneus pro placito adire potest, nisi sit hæres fiduciarius, seu rogatus hæreditatem resti-

tuere; tunc enim ad eam adeundam cogi potest, ne fideicommissario jus suum pereat (*l. 4. pr. ff. ad SC. Treb.*)

2.º Jus adeundi hæreditatem, vel se immiscendi, est de se perpetuum, seu 30 annis durans; nisi iudex, vel testator aliud temporis spatium designet; quod *Cretio*, à cernendo, dicitur, quia hæres sub certa verborum formula cernere seu decernere debuit, an hæreditatem adire vellet. Sed formulæ istæ jam sublatae sunt (*lib. 8. 17. C. de jure delib.*) Is autem solum adire hæreditatem potest, qui se obligare valet: non pupillus, vel minor sine auctoritate tutoris, aut curatoris; imò nec tutor sine consensu pupilli, si is infante sit major et usu rationis pollens (*l. 5. 18. C. de jure delib.*)

3.º Effectus aditæ hæreditatis sunt: *jus et dominium* rerum hæreditariarum; quia dominium solo animo acquiri potest: possessio autem sine apprehensione non acquiritur, nisi lex aut consuetudo aliud habeat, et suppleat apprehensionem corporalem, ut plerumque hodie fit (*l. 1. §. 16. et l. 23. ff. de acq. poss.*) Item jura omnia activa et passiva; et quidem hæres tenetur debita solvere ex contractu, ex quo defunctus obligabatur suis creditoribus (*lib. fin. C. de jure deliber.*); legata verò et fideicommissa tenetur præstare ex quasi contractu; quia adeundo hæreditatem tacitè se obligavit ad ea præstanda (§. 5. *In. de oblig. ex quasi contr.*) Ab his oneribus non liberat se hæres, si postea repudiare velit hæreditatem, nisi Prætor ex justa causa concedat restitutionem in integrum, ut minori, Ecclesiæ; et quandoque majori ex gravi causa, ut si æs grande alienum antea latuit, et postea emersit (§. 5. *et seq. In. de hæred. qual.*) Interim gesta à minore sustinentur, ut si quid bona fide vendidit, vel legata solvit (*l. 44. ff. de acq. hæred. l. 22. ff. de minor.*), licet solum à legatariis revocari possit conditione indebiti (*l. 5. ff. de condict. indeb.*) Denique effectus aditæ hæreditatis est transmissio illius in hæredem hæredis, ut *seq. q.* dicetur.

4.º Repudiare hæreditatem potest omnis, qui acquirere (*lib. 8. ff. de acq. hæred.*); non tamen pupillus sine auctoritate tutoris, et insuper decreto Prætoris (*l. 5. C. de repudiand. hæred. l. 5. §. 8. ff. de rebus eor.*) Minor verò, saltèm sine decreto Prætoris validè repudiat (*l. fin. C. de repud. hæred. lib. 24. §. 2. ff. de minor.*); læsus tamen restituitur, *ibid.* Et quia Ecclesia comparatur minori, et non pupillo, nisi viduata sit, etiam Prælati abque solemnitatibus canonicis validè repudiat hæreditatem, ut dictum supra *tit. 13. de reb. Eccl.* Effectus repudiatæ hæreditatis est, quod repudians eam amplius adire non possit, nisi esset hæres suus re integra, vel minor contra repudiationem restitueretur (*l. 4. et fin. C. de repud. hæred.*)

256. Q. IV. *Quando hæreditas transmittatur in hæredem hæredis?*

R. 1.º Regulariter loquendo, hæreditas adita transmittitur; non adita, non transmittitur (*lib. un. §. 5. in novissimo C. de caduc. toll.*) Excipe:—I. jus, seu potentiam *suitatis*, vi cujus hæres suus, qui in potestate defuncti fuit, transmittit ad suos hæredes hæreditatem, etiamsi illi se non immiscuerit.—II Jus, seu potentiam *sanguinis*, vi cujus consanguinei, ut

liberi emancipati, hæreditatem non aditam transmittunt ad suos hæredes (cit. l. un. §. 5. C. de caduc. toll. l. un. C. de his, qui ante apert. tab.)—3.º Jus deliberandi, vi cuius hæreditas deliberantis de illa adeunda transmittitur ad ejus hæredes, (l. 49. C. de jur. delib.) Quibus juribus emendantur jura antiquiora, ut l. un. C. de caduc. toll., ubi extraneus hæreditatem non aditam non transmittit. Ceterum sive sui, sine extranei repudient hæreditatem, cum omni jure se abdicent, nihil transmittunt ad suos hæredes.

2.º Substitutus vulgariter non impedit transmissionem ex jure sanguinis, vel ex jure deliberandi (l. un. C. de his, qui ante apert. tab.); imò nec ex jure suitatis (l. 80. ff. de acq. hæc.) Nam substitutio, si hæres non erit, intelligitur positivè, si se abstinuerit, vel si nec ipse hæres erit, nec nomine suo alium hæredem fecerit per transmissionem. Idem dic de conditione si voluerit, cum satis velle sit per hæredem hæredis. Econtra nuda existentia hæredis sui non excludit substitutum, nisi hæres per se, vel per suum hæredem immisceat se hæreditati; alioquin si ille, vel iste absteineat, locus est substituto, cum conditio impleta sit, si hæres non erit.

3.º Fideicommissarius mortuus ante hæreditatem à directo hærede aditam, transmittit fideicommissum ad suum hæredem: ita com. contra Azon, ex lib. 44. pr. ff. ad SC. Trebell.) Nam à morte testatoris, sicut dies cedit, ita continuo jus acquiritur fideicommissario universali (l. 25. pr. ff. ad SC. Trebell.); sed jus quæsitum transmitti potest; ergò. A fortiori legata et fideicommissa particularia transmittuntur, cum statim cedant à morte testatoris legatariis, et fideicommissariis (l. un. §. 5. C. de caduc. toll.) In quo puncto fideicommissarius est favorabilior hærede directo, cui ante aditionem nihil juris acquiritur, sed procedit reg. generalis: hæreditas non adita, non transmittitur: l. 1. C. de jure deliber.—Plura de his vide in Civilistis, tit. ff. de acq. hæred.

257. Q. V. Quomodo tabulæ testamenti aperiantur?

R. In hoc potissimum servatur consuetudo cujusque loci; securissimum autem est testamenta aperiri coràm magistratu, ut ibi publica fide donentur, vel saltèm coràm viris honestis (l. 7. ff. quemadm. testam. aper.) Si tempore aperturæ testes sint mortui, testamentum solemne scriptum videtur subsistere, cum solemnitates adhibitæ etiam post mortem probent, sicut instrumentum publicum. At nuncupativum corrui, quia solemniter constare nequit de mente testatoris; nisi super testamento solemniter facto erectum fuisset instrumentum à notario publico.—2.º Aperti testamenti copiam petere possunt omnes, quorum interest (lib. 1. ff. eod.) Hæres tamen legatariis non tenetur edere omnia capitula, sed tantum illa, quæ petentem concernunt (arg. c. 5. de instrum.)—3.º Hæres, aperto testamento, si ommissa causa testamenti vult ab intestato succedere, non est admittendus in casu, quo fraus cuditur, ne relicta in testamento persolvantur (l. 1. ff. si quis ommissa.): nam prætor voluntates defunctorum tuetur, ut suum effectum habeant. Imò in veriori sententia hæredibus necessariis non permittitur legitimam suam præripere et reli-

qua hæreditate abstinere; tum quia hæreditas non est scindenda (l. 1. ff. de acq. hæc.), tum quia inconveniens est, ut testator partim testatus ex parte legitimæ, partim intestatus ex reliqua hæreditate decedat (l. 52. §. 2. et l. 53. ff. de acq. hæc.)—4.º Ex Scto. Silliano et Claudiano, testamentum non est aperiendum in casu, quo dominus occisus est, antequam de servis quæstio publica instituat, et rei, qui dominum non defenderunt, condignis suppliciis puniantur (tit. ff. de SC. Silan.)—De his vide in Pandect. l. 29. tit. 3, 4. 5. et in Cod. l. 6. tit. 29. 32. 35.

258. Q. VI. Quid juris in casu, quo quis aliquem testari prohibuit, vel coegit?

R. 1.º Qui prohibuit testamentum fieri, ut ab intestato hæres esset, vel compulit ad se hæredem scribendum, vel impedivit, ne, cum hæres esset scriptus, testamentum mutaretur, tanquam indignus repellitur ab omni hæreditate; et si solus est, hæreditas tota devolvitur ad fiscum (l. 1. pr. ff. si quis aliquem testator. prob.) Si verò concurrat cum aliis hæredibus scriptis, vel ab intestato venientibus, portio indigni applicatur fisco; reliqua verò hæreditas ceteris hæredibus insontibus defertur, ne hi alieno delicto prægraventur. Et similiter legata et fideicommissa innocentibus extradenda sunt, fisco falcidiam præcipiente (lib. 2. §. 1. 2. ff. si quis aliq. testat. l. 3. §. fin. ff. ad SC. Trebell.)—2.º Testamentum metu gravi injusto factum de jure naturali subsistit; quia metus non tollit voluntarium, et coacta voluntas adhuc est voluntas (lib. 21. §. 5. ff. quod met. caus.) De jure autem positivo Brunem. Schmalz. et alii, dicunt esse invalidum, quod et ego aliquando ut probabile tenui; sed oppositum videtur probabilius, ut Menoch. Harppr. Pe regr. et alii docent. Nam tale testamentum nullibi à jure irritatur, tum quia hæredi sic instituto denegantur solum actiones, tum denique quia ceteri hæredes insontes ex tali testamento succedunt, legatarii legata, et fideicommissarii fideicommissa capiunt (l. 1. 2. ff. si quis aliq.); ergò tale testamentum valet: alias institutiones, legata et fideicommissa corruerent.—Argumenta contraria plus non probant, nisi quòd portio indigni, qui metum intulit, confiscetur in pœnam delicti (l. 1. pr. ff. et l. 1. C. si quis aliq. testat.)—Nec obstat l. 20. §. fin. ff. qui testam; nam pro testibus, qui debent esse rogati, id clarè expressum est, quod iis coactis et invitis, testamentum non valeat: de testatore autem id expressum non est.—3.º Blanditiæ, quibus maritus uxorem, vel econtra, suaviter inducit ad condendum testamentum, non nocent blandienti (l. fin. ff. et l. fin. C. si quis aliq. test.); nisi blanditiæ et preces essent armatæ, metui et coactioni æquivalentes.

259. Q. VII. An hæres teneatur dare cautionem idoneam de servandis legatis et fideicommissis, et suo tempore præstandis?

R. Affirmativè; maxime si legata sint conditionata, aut in diem: vel pura quidem, sed quæ moram in exequendo patiuntur (lib. 1. 44. 15. ff. ut legator.), nè scilicet bona ista dilapidentur, et voluntas defuncti pereat. Quòd si cautio ista non præstetur, legatarii et fideicommissarii mittendi sunt in possessionem honorum legatorum custodiæ perpétuæ causa (tit. ff. ut in possessione legator.)—Excipe, nisi testator cautionem istam hæ-

di remiserit, quod et potest legē permittente (*lib. fin. pr. ff. ut legator. et l. 2. 4. C. ut in possess. legat.*) Quod speciale est, cū testator cautionem remittere non possit fructuario (*l. 1. C. de usufr.*), disparitas comoda datur ex eo, quia cautio fructuaria datur in favorem hæredis, cui lex præjudicari non voluit per testatorem. Econtra cautio legatorum datur in gravamen et onerationem hæredis, quod onus per testatorem tolli lex permisit.

§. VI.

De exequutione ultimarum voluntatum.

260. Q. I. Qui constituere et constitui possint exequutores ultimarum voluntatum?

R. 1.º Testator constituere potest exequutorem testamentarium, unum vel plures, mares vel fæminas, majores vel minores (*c. 3. h. t. l. 45. ff. de alim. legat.*) Imò et Religiosus cum licentia sui superioris potest esse exequutor: sine licentia autem illicitè agit: acta tamen sustinentur, cū nullibi irritentur, exceptis Fratribus minoribus seraphici Ordinis S. Francisci, qui nec cum licentia superioris munus exequutoris suscipere possunt (*Clem. 1. §. item quod v. cumque de V. S.*) Nemo tamen regulariter cogi potest ad hoc munus, cū de se sit privatum, nisi necessitas aliud exposcat (*cap. 19. h. t.*), et tunc laicus à iudice laico, Clericus ab Episcopo, religiosus à suo Prælato cogi poterit.—2.º Si testamento nullus datus est exequutor, exequutio etiam quoad legata est penes hæredes (*c. 3. h. t.*); exceptis piis relictis, quorum exequutio spectat ad Episcopum (*l. 23. C. de Episc. et Cler. nov. 131. c. 10.*), nisi aliud habeat consuetudo.

261. Q. II. Quæ servanda sint in exequutione?

R. 1.º Si exequutioni non potest præstigi tempus, ista fieri debet quam primū post aditam hæreditatem, saltē intra unum annum; qui à principio est utilis, deinde continuus: secūs post negligentiam commissam potestas exequendi, saltē legata pia, devolvitur ad Episcopum (*c. 3. h. t.*), exequutor verò negligens privatur rebus sibi à defuncto relictis (*nov. 1. c. 1. §. 1. Auth. hoc amplius C. de fideicom. cap. 6. h. t.*), excepta legitima, qua hæres non privatur. Si tamen neget, vel diū usque ad coactionem iudicis differat præstare legata pia, condemnandus est in duplum (§. 49. *In. de action.*) Relicta, quibus privatur exequutor negligens, si ad piam causam sunt, vindicat Episcopus pro piis causis; si verò profana sunt, accrescunt hæredibus, vel collegariis (*Auth. licet C. de Episc. et Cler. et cit. nov. 4 cum Auth.*)—2.º Exequutor jussus pecuniam expendere in pauperes indeterminatè, [si nominatim exceptus non est et vera paupertate laborat, potest sibi aliquam portionem applicare, cū ita verè impleatur voluntas testatoris.—3.º Finita exequutione, obligatur exequutor rationes

reddere, exceptis minimis, super quibus juramento creditur, et his quæ secretæ exequutioni defunctus commisit. Clerici et Religiosi, etiam exempti, rationem istam reddunt Diæcesano suo, in quo puncto ei subjiciuntur (*Clem. un. h. t.*); quæ dispositio à Religiosis exemptis non videtur extendenda ad Clericos seculares exemptos, qui rationem reddent Papæ; quia forsitan Religiosi in his exequutionibus magis delinquebant; et ideo Episcopo suo subjecti sunt.

262. Q. III. Quis commutare possit ultimas voluntates?

R. 1.º Princeps secularis quoad relicta profana, modò adsit justa causa (*lib. 4. ff. de admin. rer. ad civ. pert.*); nam voluntates et bona subditorum stant sub dominio alto Principis; ergò cum iis disponere potest, prout exigit bonum publicum. Idem potest Papa et Principes S. R. I. in suis territoriis.—2.º Relicta pia commutare potest Papa ob generalem administrationem (*Clem. 2. de Relig. domib.*); et probabiliter etiam proprius Episcopus, ex *Can. 6. v. deinde d. 32.*, et *Trid. sess. 22. c. 6. de reform.*, ubi potestas ista videtur Episcopis delegari, ibi: *tanquam delegati Sedis Apostolicæ*: nam hoc modo, cū relicta convertuntur in meliorem usum, non tam mutatur, quàm declaratur voluntas defuncti. At hæredes et exequutores, nisi specialiter hanc potestatem à testatore acceperint, nullo modo mutare possunt voluntatem defuncti (*c. 3. h. t. cap. 16. de for. comp. Clem. 2. de relig. domib.*), nam munus eorum est exequi, non invertere voluntatem defuncti.—3.º Ad commutationem sufficit quæcumque justa et rationabilis causa: ut si voluntas defuncti impleri non possit, vel non nisi difficillimè, cū ad impossibile non detur obligatio; vel si in commutatione adsit necessitas, ut tempore pestis, famis, vel evidens utilitas etc. Regulariter tamen minor causa sufficit ad commutanda legata profana, quàm pia.

TITULUS XXVII.

DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO. ^a

263. Nota I. Successionem esse duplicem: testamentariam, quæ defertur ex facto, seu provisione hominis, scilicet per testamentum defuncti, de qua tit. præc.; et legitimam, seu ab intestato, quæ defertur ex sola provisione legis decernentis, quis in bonis defuncti ab intestato succedere debeat.—Tunc autem quis dicitur *intestatus*, dum vel nullum fecit testamentum, vel non jure, seu validè, vel id, quod fecit, ruptum aut alio

a.—Agitur de hac materia in Decreto, *Can. 2. 12. q. 3. et c. fin. 12. q. 5.*—Jura antiqua de successionibus ab intestato referuntur in *Instit. lib. 3. tit. 1. usque ad 13.*—In *Pandectis lib. 37. et 38. fere per tot.*—In *Codice lib. 6. tit. 56. et seqq.* sed hodie obtinet jus novum ex *nov. 118.*

di remiserit, quod et potest legē permittente (*lib. fin. pr. ff. ut legator. et l. 2. 4. C. ut in possess. legat.*) Quod speciale est, cū testator cautionem remittere non possit fructuario (*l. 1. C. de usufr.*), disparitas comoda datur ex eo, quia cautio fructuaria datur in favorem hæredis, cui lex præjudicari non voluit per testatorem. Econtrâ cautio legatorum datur in gravamen et onerationem hæredis, quod onus per testatorem tolli lex permisit.

§. VI.

De exequutione ultimarum voluntatum.

260. Q. I. Qui constituere et constitui possint exequutores ultimarum voluntatum?

R. 1.º Testator constituere potest exequutorem testamentarium, unum vel plures, mares vel fæminas, majores vel minores (*c. 3. h. t. l. 45. ff. de alim. legat.*) Imò et Religiosus cum licentia sui superioris potest esse exequutor: sine licentia autem illicitè agit: acta tamen sustinentur, cū nullibi irritentur, exceptis Fratribus minoribus seraphici Ordinis S. Francisci, qui nec cum licentia superioris munus exequutoris suscipere possunt (*Clem. 1. §. item quod v. cumque de V. S.*) Nemo tamen regulariter cogi potest ad hoc munus, cū de se sit privatum, nisi necessitas aliud exposcat (*cap. 19. h. t.*), et tunc laicus à iudice laico, Clericus ab Episcopo, religiosus à suo Prælato cogi poterit.—2.º Si testamento nullus datus est exequutor, exequutio etiam quoad legata est penes hæredes (*c. 3. h. t.*); exceptis piis relictis, quorum exequutio spectat ad Episcopum (*l. 23. C. de Episc. et Cler. nov. 131. c. 10.*), nisi aliud habeat consuetudo.

261. Q. II. Quæ servanda sint in exequutione?

R. 1.º Si exequutioni non potest præstigi tempus, ista fieri debet quam primū post aditam hæreditatem, saltē intra unum annum; qui à principio est utilis, deinde continuus: secūs post negligentiam commissam potestas exequendi, saltē legata pia, devolvitur ad Episcopum (*c. 3. h. t.*), exequutor verò negligens privatur rebus sibi à defuncto relictis (*nov. 1. c. 1. §. 1. Auth. hoc amplius C. de fideicom. cap. 6. h. t.*), excepta legitima, qua hæres non privatur. Si tamen neget, vel diū usque ad coactionem iudicis differat præstare legata pia, condemnandus est in duplum (§. 49. *In. de action.*) Relicta, quibus privatur exequutor negligens, si ad piam causam sunt, vindicat Episcopus pro piis causis; si verò profana sunt, accrescunt hæredibus, vel collegariis (*Auth. licet C. de Episc. et Cler. et cit. nov. 4 cum Auth.*)—2.º Exequutor jussus pecuniam expendere in pauperes indeterminatè, [si nominatim exceptus non est et vera paupertate laborat, potest sibi aliquam portionem applicare, cū ita verè impleatur voluntas testatoris.—3.º Finita exequutione, obligatur exequutor rationes

reddere, exceptis minimis, super quibus juramento creditur, et his quæ secretæ exequutioni defunctus commisit. Clerici et Religiosi, etiam exempti, rationem istam reddunt Diæcesano suo, in quo puncto ei subjiciuntur (*Clem. un. h. t.*); quæ dispositio à Religiosis exemptis non videtur extendenda ad Clericos seculares exemptos, qui rationem reddent Papæ; quia forsitan Religiosi in his exequutionibus magis delinquebant; et ideo Episcopo suo subjecti sunt.

262. Q. III. Quis commutare possit ultimas voluntates?

R. 1.º Princeps secularis quoad relicta profana, modò adsit justa causa (*lib. 4. ff. de admin. rer. ad civ. pert.*); nam voluntates et bona subditorum stant sub dominio alto Principis; ergò cum iis disponere potest, prout exigit bonum publicum. Idem potest Pàpa et Principes S. R. I. in suis territoriis.—2.º Relicta pia commutare potest Pàpa ob generalem administrationem (*Clem. 2. de Relig. domib.*); et probabiliter etiam proprius Episcopus, ex *Can. 6. v. deinde d. 32.*, et *Trid. sess. 22. c. 6. de reform.*, ubi potestas ista videtur Episcopis delegari, ibi: *tanquam delegati Sedis Apostolicæ*: nam hoc modo, cū relicta convertuntur in meliorem usum, non tam mutatur, quàm declaratur voluntas defuncti. At hæredes et exequutores, nisi specialiter hanc potestatem à testatore acceperint, nullo modo mutare possunt voluntatem defuncti (*c. 3. h. t. cap. 16. de for. comp. Clem. 2. de relig. domib.*), nam munus eorum est exequi, non invertere voluntatem defuncti.—3.º Ad commutationem sufficit quæcumque justa et rationabilis causa: ut si voluntas defuncti impleri non possit, vel non nisi difficillimè, cū ad impossibile non detur obligatio; vel si in commutatione adsit necessitas, ut tempore pestis, famis, vel evidens utilitas etc. Regulariter tamen minor causa sufficit ad commutanda legata profana, quàm pia.

TITULUS XXVII.

DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO. ^a

263. Nota I. Successionem esse duplicem: testamentariam, quæ defertur ex facto, seu provisione hominis, scilicet per testamentum defuncti, de qua tit. præc.; et legitimam, seu ab intestato, quæ defertur ex sola provisione legis decernentis, quis in bonis defuncti ab intestato succedere debeat.—Tunc autem quis dicitur *intestatus*, dum vel nullum fecit testamentum, vel non jure, seu validè, vel id, quod fecit, ruptum aut alio

a.—Agitur de hac materia in Decreto, *Can. 2. 12. q. 3. et c. fin. 12. q. 5.*—Jura antiqua de successionibus ab intestato referuntur in *Instit. lib. 3. tit. 1. usque ad 13.*—In *Pandectis lib. 37. et 38. fere per tot.*—In *Codice lib. 6. tit. 56. et seqq.* sed hodie obtinet jus novum ex *nov. 118.*

modo dissolutum est.—Porro illi dicuntur succedere *in capita*, quorum quot sunt capita, seu personæ, tot sunt æquales portiones; illi verò *in stirpes*, in quibus numerus personarum non attenditur, sed solius stirpis; ex qua descendunt: et ita tres v. g. nepotes repræsentando suum patrem, seu stirpem, cum patruo succedunt avo; idemque capiunt, quod pater eorum accepisset, idque jure repræsentationis; quia omnes simul unam patris personam repræsentant (§. 6. et fin. *In. de hæred. ab intest.*)

Nota II. Edictum, seu jus successorium esse illud, quod ab hæredibus prioribus non volentibus vel non valentibus succedere, deferebat hæreditatem intestati ad hæredes posteriores (*tit. ff. de successorio edict.*) Et quidem, ex *L. XII. Tabb.* successio fiebat de capite *in caput*, seu de ordine *in ordinem*, ita ut ab uno successionis ordine transiretur ad alterum; puta à suis ad proximum agnatum, et hoc deficiente, ulterius non procedebatur, sed hæreditas immediatè devolvebatur ad fiscum. Sed hic rigor juris civilis temperatus est per varia edicta Prætorum et constitutiones Imperatorum, et cæpit successio fieri, non de ordine ad ordinem, sed de gradu ad gradum, seu de persona ad personam intra eundem ordinem: v. g. ut proximo agnato deficiente, alteri agnato esset jus succedendi. Facti ergo sunt tres ordines. In 1.º ordine erant *sui*: quibus deinde exæquati sunt liberi emancipati, eorumque filii; arrogati verò non nisi existentes in patria potestate. In 2.º ordine erant agnati proximi, quibus deinde exæquati sunt remotiores agnati et agnatæ. In 3.º ordine erant cognati per lineam femineam descendentes.—De his, si lubet, percurrere historiam jurium antiquorum locis in fronte tituli allegatis.

264. Q. I. *Quis sit ordo successionis legitimæ, seu ab intestato de jure novo?*

R. 1.º Succedunt liberi justii cum suis descendentibus.—2.º In horum defectu ascendentes.—3.º His deficientibus, consanguinei proximi collaterales, sublata differentia inter agnatos et cognatos, seu progenitos per lineam masculinam et femininam: ita *nov. 118. c. 1. 2. 3. 4.*—Tum 4.º deficientibus colateralibus, succedit vir uxori, et econtrà (*l. un. C. unde vir.*) Ecclesia verò Clerico beneficiato, cui instar uxoris est (*c. 1. h. t.*)—5.º Tandem fiscus secularis in bonis laicorum, et Ecclesiasticus in bonis Clericorum non beneficiatorum (*l. 1. 4. C. de bonis vacant.*) Quæ circa hæc dubia sunt, in seqq. resolventur.

265. Q. II. *Qui, et quomodo liberi succedant?*

R. 1.º Succedunt liberi justii, seu ex legitimo thoro nati, vel legitimati per subsequens matrimonium, sive sui sint, sive emancipati, sive adoptati ab extraneo, vel aliquo ascendente (*Nov. 118. c. 1. l. 10. §. 1. C. de adopt.*) Econtrà filii naturales non succedunt patri, sed aliis liberis deficientibus, dantur dùm uncia, inter eos et matrem concubinam dividendæ: reliquæ verò decem uncia cedunt consanguineis. Spuriis de jure civili nihil esset dandum in detestationem tanti sceleris (*Nov. 89. c. p. fin.*), at de jure Canonico relinquenda sunt eis alimenta (*cap. 5. in fin. de eo qui duxit.*) In matre et avia aliud obtinet; nam filii naturales, imò et spurii, æqualiter cum legitimis succedunt matri et avia, aliisque per lineam

maternam ascendentibus (*l. 8. ff. unde cognati*), quia respectu matris reputantur pro legitimis; nisi mater esset valdè illustris, habens filios legitimos; tunc enim sola alimenta præstanda sunt naturalibus (*lib. 5. §. 4. ff. de agnosc. liber. lib. 5. C. ad SC. Orfician.*)—2.º Liberi primi gradus, ut filii et filia, succedunt æqualiter in capita, seu in portiones æquales; liberi verò secundi gradus, ut nepotes, uti et pronepotes, si concurrant cum liberis primi gradus, succedant jure repræsentationis in stirpes, seu portionem patris aut matris capiunt (*cit. Nov. 118. cap. 1.*): v. g. tres sunt filii, et mortuo patre intestato, hæreditas est 30 millium; ergo quisque capit 10 millia; quod est succedere in capita. Et econtrà, si duo filii sunt præmortui, et multos liberos relinquerunt, liberi cujusque patris portionem capiunt, scilicet 10 millia: quod est succedere in stirpes. Eadem successio obtinet, si soli nepotes existant; nam *cit. cap. 1.* generaliter et indistintè asserit liberos secundi gradus succedere in stirpes.—3.º Si pater repulsiavit hæreditatem, filii ejus non succedent jure repræsentationis; bene verò patris succedere possunt jure consanguinitatis (*lib. 6. C. de leg. h. hered.*)—4.º Liberi ex diversis nuptiis geniti, si parificatio prolium non intervenit, quique suo succedunt parenti: patri quidem qui ex patre; et matri, qui ex matre sunt geniti (*l. 3. 4. 5. C. de sec. nupt. Nov. 84. cap. 1.*)

266. Q. II. *Qui et quomodo ascendentes succedant suis liberis?*

R. 1.º Deficientibus descendentibus, pater et mater succedunt in capita; avi verò et avia in stirpes: et quia in ascendentibus non est locus juri repræsentationis, ideo proximior ascendens, v. g. pater, solus succedit, excluso remotiori, ut avo et avia materna, qui non subintrant in locum filia (*Nov. 118. c. 2.*)—2.º Si cum patre et matre, vel aliis ascendentibus, concurrant fratres germani et sorores defuncti æqualiter succedunt in capita ex beneficio *Nov. 118. c. 2. §. si verò*; quod non extenditur ad fratres uterinos ex eadem matre, vel tantum consanguineos ex eodem patre procedentes. At si frater defuncti præmortuus est, relictis liberis, hi subintrant in locum sui patris, et jure repræsentationis cum aliis fratribus succedunt in stirpes (*Nov. 127. cap. 1.*) An verò in illo casu, quo omnes fratres germani et sorores defuncti decesserunt relictis liberis, hi jure repræsentationis cum ascendentibus succedant, dubium est: affirmant Konig, Haunoldus, et alii ex *cit. Nov. 127.*; alii verò negant, quia dicta *Nov.* est correctoria *Novellæ 118. cap. 3.* adeoque restringi debet ad casum, quo nepotes cum fratribus defuncti concurrunt: secus, si omnes fratres præmortui sunt, soli ascendentes succedunt, exclusis nepotibus.—3.º Frater utrinque conjunctus, mortuo patre, non solus, sed cum avo defuncti succedit. Ità com. ex *Nov. 118. cap. 2. ibi: cum proximis gradu ascendentibus vocatur.* Sed mortuo patre et matre, avus paternus aut maternus est ascendens gradu proximior: is enim est proximior quem nemo antecedit (*lib. 92. ff. de V. S.*); ergo non excluditur, sed una cum fratre germano defuncti concurrat ab intestato.—4.º Filio adoptato pater extraneus adoptivus non succedit, sed pater naturalis (*lib. 40. §. 1. C. de adopt.*) Avus verò adoptans succedit, excluso patre naturali (*ibidem vers. si verò*

pater naturalis etc.); filio tamen arrogato, si pubes moritur, arrogator succedit; impuberis autem bona restituenda sunt consanguineis (*b. d. in fin. et §. 3. d. de adopt.*)—5.º Pater spuris nullo modo, filiis naturalibus in defectu liberorum in duabus uncis; mater verò ex asse succedit vel sola, vel cum fratre germano defuncti (*arg. Auth. defuncto C. ad SC. Tertull.*)

267. Q. IV. Qui, et quomodo succedant consanguinei collaterales in defectu descendentium et ascendentium?

R. 1.º Succedunt fratres germani (nomine masculino etiam femininum hic semper intellige) eorumque liberi, exclusis uterinis et purè consanguineis (*Nov. 118. cap. 3. auth. cessante. C. de legit. hæred.*) Nam in germanis adest duplex vinculum, agnationis per patrem, et cognationis per matrem. His deficientibus, succedunt fratres consanguinei et uterini: et quidem æqualiter, si discreti sunt; si verò mixti, tunc consanguinei in bona paterna, uterini in bona materna, et utriusque æqualiter in a bona communia à defuncto acquisita succedunt (*l. b. 43. Cod. de leg. t. hæred.*), licet Fach. Schmier et alii, in omnia bona æqualem successionem eis attribuunt, ex *Nov. 418. c. 3. v. his autem non existentibus*, ubi *c. l. 13* dicunt esse correctam.—2.º Fratres germani succedunt in capita: filii verò eorum cum aliis fratribus concurrentes tantum in stirpes (*cit. Nov. 418. c. 3. auth. cessante C. de leg. t. hæred.*) Hoc autem jus representationis in linea transversa non extenditur ultra fratrum et sororum filios, licet in linea recta pertingat in infinitum (*Nov. 127. c. 1.*) At si extent soli filii fratrum germanorum, illi soli succedunt: et quidem in capita, arg. ducto ab aliis collateralibus inferioribus, qui pariter in capita succedunt (*c. l. Nov. 118. c. 3. in fin.*) Et hanc sententiam Carolus V firmavit in comitiis Spirensi ann. 1529. Nam soli sint, nepotes isti, tali casu, non jure representationis, sed jure proprio consanguinitatis succedant.—3.º Liberi ex fratribus consanguineis et uterinis, si succedunt in capita; si verò extent fratres consanguinei aut uterini, videntur repelli ab omni successione cum istis habenda; nam jus representationis conceditur tantum liberis fratrum utrinque conjunctorum, seu germanorum (*cit. Nov. 127. c. 1.*), nisi consuetudo sit, ut succedant in stirpes.—4.º Ceteri consanguinei gradu proximi tandem vocantur; et quidem si plures sint, in capita (*Nov. 118. c. 3. in fin.*); quia ex propria persona jure conjunctionis, non jure representationis succedunt.—5.º Fratres arrogati, si non præcessit emancipatio, sibi invicem succedunt (*l. 2. §. 3. ff. de suis l. 40. §. 1. et fin. C. de adopt.*)—6.º Illegitimi habentes communem patrem, sed non matrem, nullo modo sibi succedunt; quia nec sunt agnati, nec cognati; cum agnatio ex nuptiis, cognatio per matrem habeatur. At si matrem communem habeant, deficientibus legitimis, tum sibi invicem, tum etiam cognatis per matrem succedunt (§. 12. *Inst. de nuptiis*, §. 4. *Inst. de success. cognat.*)—7.º Consanguineis omnibus deficientibus, uxor marito, et econtra succedit (*l. b. vn. ff. et l. un. C. unde vir*), imò si uxor pauper sit et dote careat, cum tribus liberis succedit in quartam partem, cum pluribus in partem virilem; cujus solus ususfructus debetur matri in vita. Proprietas verò est liberorum; nisi hi matri præmorerentur (*Aut. præterea C. unde vir. Nov. 53. c. 6. Nov. 447. c. 5.*)

268. Q. V. Quomodo, et in quibus bonis Ecclesia succedat Clerico?

R. 1.º Attento jure communi, Ecclesia Clerico beneficiato succedit in bonis Ecclesiasticis superfluis, exclusis etiam legitimis hæredibus (*c. 4. et fin. de p. cul. Cler.*); et hæc bona asservantur pro necessitatibus Ecclesiæ (*c. 12. de testam.*), aut consignantur successori, vel Canonicis in pios usus eroganda.—2.º In bonis patrimonialibus, vel quasi, succedunt Clerico legitimi hæredes, et in eorum defectu Ecclesia (*c. 1. h. t.*), vel Camera Apostolica maxime si Clericus non sit beneficiatus, per varias Bullas Pontificum Julii III, Pauli III et IV. Gregor. XIII. etc.; quæ tamen dicuntur non esse usu receptæ in Gallia, Lusitania et Germania.—3.º Bona peregrinorum in hospitali decedentium, si fieri potest, tradenda sunt hæredibus ab intestato succedentibus: secus per Episcopum in pias causas eroganda: et si hospes aliquid ex iis surripuit, triplum restituere tenetur Episcopo (*Auth. omnes peregrini C. commun. de success.*)

Hanc auth. approbavit etiam Honor. III. Constitut. *Has leges* ann. 1220.

Circa bona decedentium in nosocomiis, sive condito, sive non testam., sive ad causas profanas, sive pias, non inutile erit pro praxi sub oculos habere sequentia Cong. Conc. responsi ad dubia in *Pragensi* facultatis testandi 8 Maji 1683 inter Fratres Servorum B. Mariæ Virginis Pragæ et sancti Joannis de Deo, prætendentes vigore assertorum privilegiorum, atque consuetudinis, bona morientum in ipsorum nosocomiis, et apud morientes reperta eorumdem nosocomiorum commodo cedere debere.

I. An aliquis decedens in hospitali Fratrum Misericordæ Ordinis B. Joannis de Deo, qui in eodem hospitali prius asportaverat pecunias et alia mobilia, possit de iisdem pecuniis et mobilibus asportatis disponere per testamentum; ita ut dicti Fratres teneantur tradere dictas pecunias et mobilia pro adimplenda voluntate defuncti; maxime si dispositio testatoris fuerit ad pias causas et cum onere missarum? Et quatenus affirmativè:

II. An idem dicendum sit, casu quo dispositio non fuerit ad pias causas.

III. An aliquo decedente in dicto hospitali, nullo condito testamento, ejus substantia ibi asportata cedat totaliter hospitali, exclusis omnibus sanguine conjunctis; præsertim si hospitale de reliquo servetur indemne.

Sac. Cong. Resp. ad I. et II. Affirmativè, etiam de consensu partium. Ad III. Negativè; nisi constet de contraria consuetudine legitime præscripta.

Agebatur hic de pecunia et mobilibus pretiosis secum ad d. nosocomium asportatis ab Antonio Eberto Perusino, quæ morte proximus ibidem testamento legavit diversis personis, et signanter Ungaricos centum præfatis Fratribus Servorum cum onere missarum.

269. Q. VI. Quomodo monasterium succedat novitiis et professis?

R. 1.º In bonis novitii probabilius nullo modo ab intestato succedit, nisi forsitan nulli sint consanguinei: ita comm. contra Clarum, Decium etc. Nam ex una parte jura novitii non devolvuntur ad monasterium, nisi secuta professione; ex altera verò parte non constat monasteriis concessum

privilegium succedendi in bona novitii, vel ex eis legitimam percipiendi. — 2.º Bona omnia Religiosi professi, si ante professionem de illis non disposuit, devolvuntur ad monasterium, non modò quoad dominium, sed etiam quoad possessionem, absque ulla corporali apprehensione; ita *auth. ingressi, et seq. auth. si qua mulier. C. de SS. Eccl. Nov. 5. c. 5.* ibi: *ingredientem*. Quæ jura civilia recepta et approbata sunt à jure Can. *Can. 7. 9. caus. 19. q. 3.*; nam æquum est, ut qui Deo personam suam obtulit, etiam monasterio sua bona relinquat; maxime eam professione secuta, jus disponendi amiserit, et in monasterium transtulerit. Hinc etiam sequitur, quòd si postea hæreditas devolvatur ad Religiosum ea cedat monasterio, cui liberum erit illam adire. *Excipe I.* Regna, ducatus, et similia bona, quibus annexa est jurisdictio personæ laicæ et majoratus pro splendore et conservatione familiæ erectos: hæc enim non devolvuntur ad monasterium. *Excipe II.* casum, quo pater professus est, et antea liberis suis nihil adjudicavit: tunc enim voluntate Prælati legitimam illis assignabit, computato etiam monasterio, ut ei virilis portio obtingat (*cit. auth. si qua, et Nov. 123. c. 38.*); quæ legitima, cum vicem alimentorum obtineat, statim, non expectata naturali morte patris professi, tradenda est liberis, ut colligitur ex *Can. fin. 19. q. 3. et cap. 14. de regular.* Porrò huic juri et privilegio, cum sit humanum, consuetudine contraria derogari potest, ex *cap. fin. de consuet.*; non tamen legibus secularibus, ne bona professi devolvantur ad monasterium, quia laici privilegia monasteriis data revocare non possunt (*c. 10. de constit.*); nisi Papæ auctoritas accedat.

270. Q. VII. *Quid sit bonorum possessio, et quid juris circa illam?*

R. 1.º Bonorum possessio est: Jus persequendi, retinendique patrimonii, sive rei, quæ cujusque, cum moritur, fuit (*l. 3. §. 2. ff. de bonor. possess.*), seu est successio in jus defuncti jure prætorio introducta, et implorato officio prætoris, seu judicis concedi solita. Differt ab hæreditate, seu successione civili, quia hæc introducta est à jure civili, puta ex lege, Scto. vel constitutione principum, hæredem facit, et nuda voluntate, seu solo animo absque imploratione officii judicis acquiritur (*l. 20. ff. de acq. hæred.*) Econtra bonorum possessio introducta est à prætoribus ob æquitatem, hæredem non facit, sed bonorum possessorem, et nuda voluntate non acquiritur, bene verò implorato officio magistratus. In effectu autem non nullum differunt hæres et bonorum possessor, cum in utrumque commoda et incommoda hæreditaria transeant (*lib. 1. 2. ff. de bonor. possessionib.*) Item differt à *possessione rerum*, seu *bonorum*, quia hæc magis est facti, quàm juris, et plerùmque circa singulas res; econtra bonorum possessio est jus, et quidem circa universitatem hæreditatis (*l. 3. §. 1. eod.*)

2.º Prætor per bonorum possessionem, vel *adjuvat* jus civile, dum eam concedit hæredibus civilibus, ut institutis dando bonorum possessionem *secundum tabulas*, suos ab intestato per *unde liberi*, et agnatos proximos per *unde legitimi*, vocando ad successionem;—vel *supplet*, seu emendat jus civile dum eos vocat, quos jus civile non vocavit ad successionem, ut filios emancipatos per *unde liberi*, vel *contra tabulas*, cognatos per *unde*

cognati; vel *corrigit*, seu mitigat jus civile, dum alieno posthumo, qui jure civili tanquam incerta persona institui non potuit, dat bonorum possessionem (*pr. Inst. de bon. possess.*)

3.º Bonorum possessio est duplex: *edictalis*, qua jus in edictis proponitur circa successiones, et *decretalis*, qua prætor actu decernit, seu per sententiam concedit successionem.—Item alia *ordinaria*, quæ certa edicti parte continetur; et alia *extraordinaria*, quæ in edicto non continetur, sed aliqua lege nova, vel Scto. vel Constitutione conceditur.—Item alia ex testamento, ut secundum tabulas: alia ab intestato, ut *unde legitimi* etc.

4.º Jure novo Justinianæo sex dantur species bonorum possessionis ordinariæ:—*Contra tabulas*, quæ datur liberis in testamento præteritis.—*Secundum tabulas*, quæ datur hæredibus institutis: directa quidem scriptis; utilis verò ex menti legis iis, qui in testamento nuncupativo instituti sunt (*l. 8. in fin. ff. de bon. poss. sec. tabul.*)—*Unde liberi* quæ datur ab intestato liberis suis, emancipatis, adoptatis, seu capite minutis.—*Unde legitimi*, quæ datur ab intestato agnatis proximis, per lineam masculinam descendentibus.—*Unde cognati*, quæ ab intestato datur cognatis proximis per lineam femininam conjunctis: quo etiam spectat successio, qua ex Scto. Tertulliano mater liberis, et ex Scto. Orficiano liberi matri ab intestato succedebant.—Denique *unde vir et uxor*, quæ, nullis extantibus cognatis, datur viro, ut uxori intestatæ succedat, et econtra.—Denominationes istæ desumptæ sunt à primis verbis edicti, sicut in interdictis, v. g. *quorum bonorum, unde vi* etc. Ceteræ quatuor species sunt cassatæ, de quibus vide *tit. Inst. de bonor. possess.*

5.º Species extraordinariæ bonorum possessionis sunt variæ:—ut *Carboniana*, à Carbone prætoris introducta, quæ datur impuberi, qui filius esse negatur, dilato status judicio usque ad tempus pubertatis (*tit. ff. de carbon. edicto.*);—*Ventris*, seu existentis in utero in possessionem mittendi (*tit. ff. de ventre in poss. mittend.*);—*Militaris*, quæ datur agnatis usque ad quintum gradum, ut possint succedere militi capitis damnato in bonis castrensibus, si bona ejus confiscantur (*tit. ff. de veteranor. militum success.*)

6.º Hodie bonorum possessiones videntur omnes sublatae, seu potius per Constitutiones imperiales translatae in successiones legitimas ab intestato, licet quoad effectum utiliter permaneant pro illis casibus, quibus hæredes apud magistratum auxilium petunt ad tuendam suam hæreditatem, ut non raro fieri videmus.—Notitia theorica plenior de bonorum possessionibus haurienda est ex textu edicti Salviani, et juribus supra in fronte tituli allegatis.

271. Q. VIII. *Quomodo computandi sint gradus consanguinitatis in ordine ad successiones hæreditarias?*

R. Juxta sequentem regulam, quæ valet in linea ascendentium et descendentium, et etiam in linea collateralium: *tot sunt gradus, quot sunt generationes*; seu *tot sunt gradus, quot personæ, una dempta*. V. g. ego et avus distamus secundo gradu, quia mediant duæ generationes: una, qua

pater meus genitus est, et altera qua ego genitus sum; vel quia sunt tres personæ, ego, pater, et avus; ergo una dempta, remanent duo gradus. Rursum, in linea collateralis ego et patruus meus, seu patris frater, sumus in tertio gradu, quia numerantur quatuor personæ: avus, patruus, pater meus, et ego; ergo una dempta, manent tres gradus. Ego verò et patruus filius sumus in quarto gradu, quia mediant quinque personæ, avus, patruus, pater meus, filius patruus, et ego. Nepotes duorum fratrum distant sexto gradu, quia adsunt septem personæ: avus, Titius, et Cajus, filii illius, Titii filius, et ex filio nepos, Caji filius, et ex eo nepos. Vide in hac tabella:

Avus.	
Patruus 4.	Pater meus 3.
Patruelis 5.	Ego 2.
Ejus filius 6.	Filius meus 1.

Horum ultimorum filii distabunt 8 gradus, et sic de ceteris. In praxi scribe personas in tabella, unam deme, et gradum, quo alter ab altero distat, invenisti. Quare autem in jure Canonico in ordine ad matrimonium, ubi semper duæ personæ ad illud contrahendum sunt necessariae, aliter gradus isti computentur, dicitur in *lib. 4. tit. de consanguinit.*

Unum adhuc hic interrogabis: cur in linea transversa, v. g. inter duos fratres, non admittatur gradus primus? seu cur duo fratres distent gradu secundo?—R. Quia duo fratres non sunt inter se proximi cognati, cum tertius mediet, scilicet pater, qui singulis eorum est propinquior. Quia verò ex reliquis fratribus, aut sororibus nullus est propinquior fratri eorum, sed æqualiter propinqui, ideo omnes dicuntur æquales gradu, seu in eodem gradu esse, et consequenter ad legitimam successionem fratris omnes æqualiter vocantur. Ceterum, computatio ista graduum in ordine ad hæreditatem servatur etiam in jure Canonico, cum nullibi sit correctæ, sed potius approbata ad *Alex. II. Can. 2 ad sedem 33. q. 5.*, ubi etiam ratio datur, cur aliter computentur gradus in ordine ad matrimonium.—De gradibus istis vide in *Inst. lib. 3. tit. 6.*, in *Pandectis lib. 38. tit. 10.*, ubi etiam nomina consanguineorum et affinium reperies, uti etiam in *Lexicis et Dictionariis* obviis.

272. Q. IX. *Quid sit collatio bonorum, et quid juris circa eam?*

R. 1.º Collatio bonorum est, quarundam rerum in communem hæreditatis massam illatio, ea de causa facta, ut hæreditas æqualiter absque injustitia inter cohæredes dividatur. Et quidem, de jure novo sequentia observantur, quæ strictim comprehendo, etc.

2.º Ad collationem bonorum tenentur omnes liberi, sive emancipati, sive sui, sive ex testamento, sive ab intestato; dummodo concurrere velint jure universali tanquam cohæredes ad hæreditatem paternam, seu judicium familiæ herciscundæ (*Auth. ex testamento, et l. 17. C. de colla-*

tionib.) Nam liberis inæqualitas fieri potest, etiam existente testamento, ut si unus præcipuum quid habeat, alter nihil. *Excipe*, nisi pater expressè prohibuerit collationem alicujus rei à se datæ (*citaf. Auth.*)

3.º Illa tantum bona substant collationi, quæ, vivo patre, ab ejus recesserunt patrimonio, seu bona profectitia à patre in liberos profecta. Cujusmodi sunt:—I. Dos et donatio propter nuptias, modò sit profectitia, seu data à patre; et omnia ea, quæ in legitimam imputantur (*l. 20. C. de collation.*)—II. Bona filio in Clericum ordinando in vicem tituli assignata; uti etiam bona filio aut filiæ religionem ingressis pro alimentis perpetuis data. Nam talia bona vim habent dotis et donationis propter nuptias; et nisi conferrentur, magna esset inæqualitas inter liberos; ergo sunt conferenda (*arg. l. 20. cit.*)—III. Sumptus facti pro militia, puta palatina, hoc est, pro officio palatino habente suos redditus; ita ut emi et vendi possit, et ad hæredem transmitti (*l. 22. ff. de legat. 2. l. pen. C. de collat.*) Nam lucrum talis officii, seu militiæ palatinæ uni filiorum comparatæ; non debet cedere in aliorum detrimentum.—IV. Debita omnia inutiliter facta, et à patre soluta: ut si filius pecuniam dilapidet in lusu alearum, in potationibus etc. Nam talis nequitia et lascivia non debet prodesse filio.—V. Omnia illa, quæ filius furto sustulit patri. Et quia furta similia plerumque occulta sunt, confessarii munus erit talem filium obligare, ut vel ex bonis propriis, si quæ habet, restitutionem faciat; vel in divisione hæreditati, tanto minus percipiat, quantum sustulit.—VI. Impensæ omnes, quas pater fecit in penam delicti à filio perpetrati; nam pietas ista patris solventis non est voluntaria, sed necessaria, ut nocere non debeat aliis prolibus.—VII. Lucra omnia profectitia, quæ filius fecit ex administratione bonorum paternorum. In casu magnæ industriæ, et laboris à filio impensi, æquitas et benignitas suadet, ut filio pro laboribus præcipuum quid assignetur, sicut assignari deberet institori, seu factori, aut simili administratori. Hæc ergo in collationem veniunt; nisi aliqua ex his pater remittat, vel nisi filius contentus portione à patre sibi relicta, abstinere velit à concursu et judicio familiæ herciscundæ; tunc enim filius non tenetur conferre, etsi majorem partem habeat (*l. 1. §. 6. l. 2. §. 5. ff. de collat.*)

4.º Bona quæ collationi non substant, sunt:—I. Castrensia, vel quasi castrensia, et adventitia, quoad proprietatem (*lib. 4. C. fam. hercisc.*) Imò si pater remisit usumfructum in adventitiis, iste non est conferendus (*lib. 4. §. 2. C. de bonis quæ liber.*); quia videtur non tam amissus à patre, quam non acquisitus illi; cum ususfructus singulis momentis acquiritur et constituatur (*l. 1. §. 3. et l. 3. ff. de usufr. accres.*)—II. Acquisita post mortem patris, et quæ titulo seu jure singulari ex testamento capiuntur, ut legata, fideicommissa, donationes mortis causa (*l. 40. C. de collat.*); nam quæ extero jure capiuntur, ex voluntate patris censentur esse præcipua.—III. Impensæ factæ ad procurandam dignitatem filio, vel pro gradu magisteri aut doctoratus (*l. 1. §. 15, 16. ff. de collat.*): tum quia dignitas ista cedit in honorem patris; tum quia filio nullum affert lucrum transmissibile: sicut econtra affert militia palatina, quæ longè alia est à dignitate.—IV. Impensæ factæ in studia filii, vel in discen-

dam artem mechanicam; nam tales impensæ vim habent alimentorum, et quasi castrensium peculii, sicut impensæ factæ propter militiam armatam; maximè cum studia filii cedant in honorem patris.—Nec obstat, quod filius per studia deinde multum acquirat; id enim non proficiscitur ex bonis paternis, sed ex industria filii.—V. Impensæ factæ in solemnitate nuptialium, cum ista cedat in honorem patris. Secus dicendum de pretiosis vestibus, curribus, equis, annulis, et hujusmodi; quæ cedant in partem dotis, et donationis propter nuptias; et consequenter veniunt in collationem: Gail. et alii.—VI. Circa libros, qui dantur filio studentem, est dubium: communior sententia docet, eos non esse conferendos, quia vim habent peculii quasi castrensium, saltè dispositivè; præsertim si filii studentes evadant in dignitatem magistratalem, vel fiant advocati, Clerici aut Religiosi: Gloss. in *lib. 50. ff. famil. hercisc.*—VII. An donatio simplex, seu merè gratuita, quæ non fit ex causa onerosa, seu necessaria, conferenda sit, magnum est dubium. Et quidem donatio facta filio emancipato, vel facta à matre, aut avo materno, regulariter non est conferenda (*lib. pen. C. de collat. l. 35. §. 2. C. de inoff. testam.*), nisi donatum fuisset cum conditione, seu pacto conferendi; vel inæqualitas poneretur inter cohæredes, ut quia isti donationes suas conferre debent.—Nec obstat *l. 17. C. de collat.* Nam loquitur de donationibus ob causam, uti sunt dotes et donationes propter nuptias; non verò de donatione simplici. Probabile etiam est, quòd donatio facta filio suo, seu in patria potestate constituto, non sit conferenda: ita communior sententia ex *l. 18. C. famil. hercisc.*, ubi filia post mortem patris id præcipuum habere dicitur, quòd pater nomine ejus comparavit, et per *l. pen. C. de collatione*, nec suus, nec emancipatus donationem simplicem conferre tenetur; nisi in duplici casu supra dicto, si pater cum tali conditione donavit, vel inæqualitas sequeretur inter liberos, eo quod ceteri accepta à patre conferre deberent; ergò extra hos casus donatio simplex non est conferenda. Ratio est, quia donatio suo facta, vim habet legati, cum non valeat, nisi post mortem patris; legatum autem non est conferendum. Tum quia liberi non debent esse deterioris conditionis, quàm extranei: sed hi donationem simplicem non conferunt; ergò nec liberi. Oppositum non improbabiler docet Zoës *tit. ff. de collat. à n. 25.*, ex *l. 13. C. de collat.*, quæ tamen lex explicari solet de fundo dato in peculium filii, vel propter nuptias. Imò aliqui textum legunt negativè: *non postulus*.—VIII. Modus, quo fit collatio, est varius: ut res ipsas conferendo, tantum remittendo, quantum quis à patre accepit; cautionem dando per fidejussores de tanto conferendo, quantum videbitur etc.

TITULUS XXVIII.

DE SEPULTURIS.

273. *Nota.* Sepulturam tripliciter posse accipi:—1.º Pro ritu sepeliendi mortuos (*Can. 105. dictum l. q. 1.*)—2.º Pro jure inferendi cadaver in sepulchrum (*Clem. 2. h. t.*)—3.º Pro loco ad sepelienda mortuorum corpora deputato (*c. 3. h. t.*) Et quamvis de jure civili, quilibet privata auctoritate, per sepulturam mortui, efficere potuerit locum religiosum (§. 9. *Inst. de rer. division. et tit. ff. et C. de religios.*); tamen de jure Canonico apud Christianos ille solùm locus efficitur religiosus, qui auctoritate Episcopi erigitur et benedicitur, ad sepelienda piè decedentium corpora, ut perpetuus usus Ecclesiæ docet. Aliter vocatur *cæmeterium*, seu *dormitorium* à dormitione fidelium, qui in universali resurrectione evigilabunt; soletque construi penes Ecclesiam, nisi necessitas, vel alia causa exigat, ut alibi deputetur

274. Q. 1. *At quilibet eligere sibi possit sepulturam in quocumque loco religioso?*

R 1.º Affirmativè, nisi specialiter prohibeatur (*c. 1. h. t.*) Nam sepultura est pars ultimæ voluntatis; ergò cadit sub liberam electionem; etsi locus sit minus religiosus, ubi, v. g. tantum semel, aut bis per annum missa celebratur (*c. 2. §. fin. h. t. in 6.*)—Cui non obstat *c. 3. h. t.*, quia videtur loqui de loco minus religioso contrariè, seu non religioso.—Prohibentur autem sepulturam eligere infantes, impuberes et ratione carentes ob defectum iudicii, et Religiosi professi, nisi valde remoti essent à monasterio. Prælati verò, cum in multis proprium velle habeant, absolute eligere possunt sepulturam, licet convenientius in suis Ecclesiis sepeliantur; maximè si regula id statuat.

2.º Filiusfam. pubes eligere potest sepulturam, cum quoad jura spiritualia non subsit patriæ potestati; at pater pro filio impubere nequit eligere sepulturam, nisi consuetudo terræ aliud habeat (*c. 4. h. t. in 6.*)

3.º Mandatarius ad eligendam sepulturam, si eam ante mortem mandantis non eligit, post mortem ejus eligere non potest; sed mandans sepeliendus erit in Ecclesia Parochiali: tamen volunt Lapis, Petra, Pirh. etc., ex regula generali, quia mandatum, re integra, morte mandantis expirat (*c. 20. de offic. deleg.*) Sed ego ex hoc fundamento non convincor; quia ob speciales rationes mandata extrajudicialia, etiam re integra, non expirant (*lib. 31. pr. ff. de procur. l. 9 §. 1. ff. de jur. dot. l. 17. §. 2. ff. de insti-*

a—Agitur de hac materia in Sexto, Clementinis, et Extravag. Com. *h. t.*—In Decreto *l. 3. g. 2.*—In Trij. *S. 23. c. 13. et 19. de reform.*—In Pandectis *l. 11. tit. 7. §.*—In Codice *l. 8. tit. 44.*—Nov. *59. et 60.*

dam artem mechanicam; nam tales impensæ vim habent alimentorum, et quasi castrensium peculii, sicut impensæ factæ propter militiam armatam; maximè cum studia filii cedant in honorem patris.—Nec obstat, quod filius per studia deinde multum acquirat; id enim non proficietur ex bonis paternis, sed ex industria filii.—V. Impensæ factæ in solemnitate nuptialium, cum ista cedat in honorem patris. Secus dicendum de pretiosis vestibus, curribus, equis, annulis, et hujusmodi; quæ cedant in partem dotis, et donationis propter nuptias; et consequenter veniunt in collationem: Gail. et alii.—VI. Circa libros, qui dantur filio studentem, est dubium: communior sententia docet, eos non esse conferendos, quia vim habent peculii quasi castrensium, saltè dispositivè; præsertim si filii studentes evadant in dignitatem magisterialem, vel fiant advocati, Clerici aut Religiosi: Gloss. in *lib. 50. ff. famil. herisc.*—VII. An donatio simplex, seu merè gratuita, quæ non fit ex causa onerosa, seu necessaria, conferenda sit, magnum est dubium. Et quidem donatio facta filio emancipato, vel facta à matre, aut avo materno, regulariter non est conferenda (*lib. pen. C. de collat. l. 35. §. 2. C. de inoff. testam.*), nisi donatum fuisset cum conditione, seu pacto conferendi; vel inæqualitas poneretur inter cohæredes, ut quia isti donationes suas conferre debent.—Nec obstat *l. 17. C. de collat.* Nam loquitur de donationibus ob causam, uti sunt dotes et donationes propter nuptias; non verò de donatione simplici. Probabile etiam est, quòd donatio facta filio suo, seu in patria potestate constituto, non sit conferenda: ita communior sententia ex *l. 18. C. famil. herisc.*, ubi filia post mortem patris id præcipuum habere dicitur, quòd pater nomine ejus comparavit, et per *l. pen. C. de collatione*, nec suus, nec emancipatus donationem simplicem conferre tenetur; nisi in duplici casu supra dicto, si pater cum tali conditione donavit, vel inæqualitas sequeretur inter liberos, eo quod ceteri accepta à patre conferre deberent; ergò extra hos casus donatio simplex non est conferenda. Ratio est, quia donatio suo facta, vim habet legati, cum non valeat, nisi post mortem patris; legatum autem non est conferendum. Tum quia liberi non debent esse deterioris conditionis, quàm extranei: sed hi donationem simplicem non conferunt; ergò nec liberi. Oppositum non improbabiler docet Zoës *tit. ff. de collat. à n. 25.*, ex *l. 13. C. de collat.*, quæ tamen lex explicari solet de fundo dato in peculium filii, vel propter nuptias. Imò aliqui textum legunt negativè: *non postulus*.—VIII. Modus, quo fit collatio, est varius: ut res ipsas conferendo, tantum remittendo, quantum quis à patre accepit; cautionem dando per fidejussores de tanto conferendo, quantum videbitur etc.

TITULUS XXVIII.

DE SEPULTURIS.

273. *Nota.* Sepulturam tripliciter posse accipi:—1.º Pro ritu sepeliendi mortuos (*Can. 105. dictum l. q. 1.*)—2.º Pro jure inferendi cadaver in sepulchrum (*Clem. 2. h. t.*)—3.º Pro loco ad sepelienda mortuorum corpora deputato (*c. 3. h. t.*) Et quamvis de jure civili, quilibet privata auctoritate, per sepulturam mortui, efficere potuerit locum religiosum (§. 9. *Inst. de rer. division. et tit. ff. et C. de religios.*); tamen de jure Canonico apud Christianos ille solùm locus efficitur religiosus, qui auctoritate Episcopi erigitur et benedicitur, ad sepelienda piè decedentium corpora, ut perpetuus usus Ecclesiæ docet. Aliter vocatur *cæmeterium*, seu *dormitorium* à dormitione fidelium, qui in universali resurrectione evigilabunt; soletque construi penes Ecclesiam, nisi necessitas, vel alia causa exigat, ut alibi deputetur

274. Q. 1. *At quilibet eligere sibi possit sepulturam in quocumque loco religioso?*

R 1.º Affirmativè, nisi specialiter prohibeatur (*c. 1. h. t.*) Nam sepultura est pars ultimæ voluntatis; ergò cadit sub liberam electionem; etsi locus sit minus religiosus, ubi, v. g. tantum semel, aut bis per annum missa celebratur (*c. 2. §. fin. h. t. in 6.*)—Cui non obstat *c. 3. h. t.*, quia videtur loqui de loco minus religioso contrariè, seu non religioso.—Prohibentur autem sepulturam eligere infantes, impuberes et ratione carentes ob defectum iudicii, et Religiosi professi, nisi valde remoti essent à monasterio. Prælati verò, cum in multis proprium velle habeant, absolute eligere possunt sepulturam, licet convenientius in suis Ecclesiis sepeliantur; maximè si regula id statuat.

2.º Filiusfam. pubes eligere potest sepulturam, cum quoad jura spiritualia non subsit patriæ potestati; at pater pro filio impubere nequit eligere sepulturam, nisi consuetudo terræ aliud habeat (*c. 4. h. t. in 6.*)

3.º Mandatarius ad eligendam sepulturam, si eam ante mortem mandantis non eligit, post mortem ejus eligere non potest; sed mandans sepeliendus erit in Ecclesia Parochiali: tamen volunt Lapis, Petra, Pirh. etc., ex regula generali, quia mandatum, re integra, morte mandantis expirat (*c. 20. de offic. deleg.*) Sed ego ex hoc fundamento non convincor; quia ob speciales rationes mandata extrajudicialia, etiam re integra, non expirant (*lib. 31. pr. ff. de procur. l. 9 §. 1. ff. de jur. dot. l. 17. §. 2. ff. de insti-*

a—Agitur de hac materia in Sexto, Clementinis, et Extravag. Com. *h. t.*—In Decreto *l. 3. g. 2.*—In Trij. *S. 23. c. 13. et 19. de reform.*—In Pandectis *l. 11. tit. 7. §.*—In Codice *l. 8. tit. 44.*—Nov. *59. et 60.*

tor. etc.); atqui etiam mandatum, seu delegatio de funerando, et consequenter de sepultura eligenda morte mandantis non expirat, ut expressè docet Jctus. lib. 12. §. 4 de religios., cum tale mandatum ex natura sua respiciat tempus mortis; ergò etiam post mortem mandantis sepulturam ei eligere potest, non secus ac bona ejus distribuere (c. 3 de testam.) Et cum jure Canonico non inveniatur contrarium statutum, censeo hanc posteriorem sententiam juri esse conformiorem; dummodò simile mandatum, sicut ipsa electio sepulturæ, legitimè probetur saltè per duos testes, vel per testamentum aut codicillum, vel aliam scripturam legitimam. Unus autem testis, licet sit confessarius, regulariter plenè non probat; nisi alia adminicula concurrant.

4.º Qui voto aut juramento sepulturam e'egit, spontè et sine dolo, illud observare debet, cum non vergat in dispendium salutis æternæ (c. 28 de jurejur.); nisi status mutaretur: ut si talis factus sit Episcopus aut Religiosus; quia circumstantia ista prævisa non fuit. At si Clericus extraneus, vel Religiosus aliquem inducat, ut relicta Ecclesia Parochiali, voto aut juramento eligat sepulturam in eorum Ecclesia, votum et juramentum irritum est; inducens verò ad illud incurrit excommunicationem ipso facto, Papæ reservatam (c. 1. h. t. in 6, Clem. 3. in fin. de penis) Qua pœna non tenetur Parochus inducens suum Parochianum ad eligendam sepulturam in Ecclesia Parochiali, licet cogendo, illicitè agat.

275. Q. II. Ubi sepeliendus sit, qui nullam sepulturam elegit?

R. 1.º In sepulchro suorum majorum, more Patriarcharum (c. 1. h. t.), ex Genes. c. 25. 49. 50. Quòd si diversa sint sepulchra, filius sepelietur in sepulchro avi et Patris, quibus est propinquior; non verò in sepulchro proavi et atavi. Si Pater solus sepultus est in alio loco, multi indistinctè docent cum Gloss. c. 3. h. t. in 6. v. ab antiquo, filium sepeliendum esse in sepulchro avi et aliorum majorum; quod verum judico, si pater fortuitò sepultus est in tali loco. At si pater expressè specialem sepulturam constituit pro se et suis descendens, censeo cum Abbatte et aliis, filium sepeliendum esse in sepulchro patris; quia et hoc antiquum dicitur, et magis congruit filio.—2.º Filii naturales et spurii plerùmque sequuntur matrem in sepultura; adoptivi patrem adoptivum, si eo vivente decedant: secus in sepulchro patris naturalis humandi sunt.—3.º Uxor ante vel post maritum mortua, sepelitur in ejus sepulchro; et si hoc maritus non elegit, sepelienda est in sepulchro suorum majorum. Maritus verò non est sepeliendus in sepulchro uxoris, sed suorum majorum; nam juxta c. 3. 13. q. 2. unaquæque mulier sequatur virum suum, sive in vita, sive in morte; et quidem ultimum, si plures habuit (c. 3. in fin. h. t. in 6.); sed non econtra, cum vir et uxor æquiparentur solùm quoad jus maritalè, non verò quoad alia jura, ut domicilii, fori, sepulchri, in quibus uxor maritum, non maritus uxorem sequitur: quo sensu explicatur Can. 2. Ebron 13. q. 2.—4.º Clericus beneficiatus, si majorum sepultura careat, et aliam non elegit, sepeliendus est in loco beneficii, cum in eo domicilium contrahat (c. 29. de rescript.), et Sacramenta administret atque percipiat, licet alibi habitet, nisi aliud habeat consuetudo.

Circa infantium sepulturam notandum est statutum Cleri Romani, quod prævio examine Congregationis particularis à Clemente XI deputatæ, legitur in additionibus ejusdem statuti §. 7 et 8. ibi: «Infantes, qui nutricibus alendi extra propriam Parochiam dantur, retinent domicilium in Parochia parentum, atque ad illam pertinent, licet in aliena Parochia decedant. Patre verò orbatos, quousque apud ipsam matrem aluntur, licet in potestate tutorum, non matris existant, de Parochia matris, non tutorum esse declaramus. Si nutricibus alendi extra propriam Parochiam dentur à matre, domicilium in Parochia matris; si verò utroque parente caruerint, domicilium in Parochia tutorum, non verò nutricum, retinere declaramus. Quòd si nec tutores habeant, in Parochia, in qua decedunt, tumulentur.»

Educandæ decedentes in monasteriis monialium, non electa sepultura nec habentes majorum sepulchrum, sepeliendæ sunt in Parochia, intra quam monasterium situm est, non in Ecclesia monialium. In qua tamen sepeliri poterunt, si ibi eam sibi elegerint; et tunc Parocho ejusdem Parochiæ debetur tantùm quarta funeralis ex decreto Cong. Conc. in Feretrana 21. April 1742, ut in Thesaur. resol. tom. II. pag. 68. Idipsum dicendum est de secularibus mulieribus in iisdem monasteriis, vel famulatus, vel alia quacumque causa, legitima facultate commorantibus, ac inibi decedentibus; uti etiam disponitur in additionibus ad statutum Cleri Rom. c. 3. de jur. elig. sepult., ad §. 9. ut infr. n. 277."

276. Q. III. Quibus Ecclesiis de jure communi competat jus sepulturæ?

R. Omnibus et solis Ecclesiis Parochialibus; c. 1. 3. 10. h. t. c. 2. eod. in 6 Clem. 2. §. verum eod. Quæ jura fundant intentionem Parochi; ita ut alius prætendens jus sepulturæ, teneatur illud probare ex jure speciali. Unde in Ecclesia Parochiali sepeliendi sunt omnes Parochiani, qui majorum sepulchro carent, et aliud non elegerunt (ibid.) Hodie tamen consuetudo obtinuit, ut quis ibi sepeliatur, ubi mortuus est. Item quasi incolæ, ut studiosi, famuli, et hujusmodi, qui quasi domicilium fixerunt in loco, ibi pariter sepeliendi sunt, cum et sacramenta inibi perceperint.

277. Q. IV. Qui ex jure speciali habeant jus sepulturæ?

R. 1.º Illi solùm, quibus id ex speciali privilegio Papa concessit, vel in sua diœcesi Episcopus cum debitis solemnitatibus ad alienationem requisitis. Tale privilegium in corpore juris clausum habent inelytus Ordo Prædicatorum, et Seraphici Ordines S. Francisci (Clem. 2. Dudum v. hujusmodi, et Extrav. 2. Super cathedram v. hujusmodi h. t. inter com.), omnesque alii Regulares in privilegiis communicantes: qua communione gaudet etiam Scholarum Piarum Religio ex Const. Gregorii XV. Ad uberes 1622. 15. Octobr. Clem. IX. Const. Ex injuncto §. nos prospero, ibi: ad fruitionem omnium et singulorum privilegiorum. Vi cujus privilegii Regulares sepelire possunt in suis Ecclesiis quoscumque fideles, qui spontè apud eos sepulturam elegerunt.

2.º In usu hujus privilegii observanda sunt specialia pacta et consuetudines, quæ inter Parochum et Regulares introducta sunt (c. 1. et fin. de

factis in 6.) Quibus seclulis, Regulares in delatione cadaveris ad locum sepulturæ attendere debent dispositionem Leonis X in Conc. Later., quam renovavit S. Congreg. edito decreto 1604. 20 Januarii, his verbis:

«Declarat et statuit, quibusvis Regularibus quorumcumque Ordinum tam mendicantium, quam non mendicantium existant, nullo modo licere Parochias cum cruce processionaliter, aut alias, ad efferenda et levanda defunctorum funera intrare, vel illa levare et efferre; nisi vocato et expectato proprio defuncti Parocho, eoque ibidem præsentem, vel nisi requisitus dissentiat, aut venire expressè recuset etc.» Quod decretum praxi, et usu regionum nostrarum firmatum est.

2.º Nec hæredes, nec Regulares cogi possunt, ut cadaver defuncti prius ad Ecclesiam Parochialem deferatur, ut ex Constit. Sixti IV *Regimini* 31 Aug. 1471. vel ibidem missæ pro defuncto celebrentur: declaravit Rituum Cong. 13. Julii 1673. Multò minus, si ex aliena Parochia corpus defuncti devehatur, seu deferatur sine solemnitate funebri ad Regulares in alio loco existentes, requiritur licentia Parochi loci, vel delatio cadaveris ad ipsius Ecclesiam. Nam jura plus non requirunt, nisi consensum proprii Parochi, qui in præsentem adest ad hoc, ut corpus parochiani levetur; non verò consensum Parochi loci, ubi Regulares existunt.

3.º In actu sepulturæ Parochus nullo modo se immiscebit, sed ipsi Regulares cum sua cruce intra suum territorium corpus defuncti ad sepulchrum comitabuntur, missas et psalmos cantabunt, ut communiter observatur, ex Constit. Clem. X *Nuper* 18. Jan. 1672. et Rota coram Ratto *decis.* 84. n. 6. Id tamen Parocho permittitur, ut si velit, cum stola Ecclesiam Regularium intrare possit, et ibi sepulturæ interesse, cum hoc modo non exerceat ullum officium. Plura de his vide in Donato *par.* 3. *tr.* 3. *q.* 19. Bordon. *Peyr.*, *Barbos.* et aliis fusioribus.—Nota, quòd non amplius suffragatur Parocho pro ingressu cum cruce et stola in Ecclesiam Regularium Constitut. Bened. XIII *Preiosus* ann. 1725; hæc enim revocata fuit à Clem. XII. ut notavi lib. V. tit. 33. de privil. post n. 180, ad cuius revocationis tramitem omnia Urbis tribunalia hodie decidunt, ut videre est in celebri *Baren. Juris tumultandi* coram Aldrovando 12. Jan. 1733. et 29. Novemb. 1743. coram Vajo; ac in *Melevitana funerum* coram Mellino 23. Novemb. 1744; et novissimè ita etiam decisum fuit 4. Feb. 1757 à Cong. Episcop. et Regul. in *Pientina funerum* pro Minoribus Conventualibus, licet eorundem conventus subesset jurisdictioni Ordinarii ob defectum præscripti numeri Religiosorum.

4.º Regulares in suis Ecclesiis sepelire possunt non tantum suos professos, sed etiam novitios; qui in favorabilibus nomine Religiosorum veniunt. Item famulos domesticos et alios familiares: ita comm. ex repetitis privilegiis SS. Pontificum Clemen. IV. Pauli III. etc. Rodriq. *Donat.* et alii, dummodò famuli Religiosorum intra septa monasterii moriantur. Si Religiosus in loco propinquo decedat, etsi à Parocho Viaticum acceperit, corpus ejus, inconsulto Parocho, levare et ad monasterium deferri potest, nulla pensione data parocho, ut declaravit S. Congreg. 1645. die 22. Maji;

nam talis Religiosus fingitur mortuus in suo monasterio, ejusque sepultura spectat ad Prælatum, tanquam suum proprium Parochum.

5.º Moniales non participant privilegium *Clementin.* 2. *h. t.*; adeò ut in earum Ecclesiis sive interioribus, sive exterioribus, nec vir, nec femina sepulturam eligere possit; ne quidem puella, quæ educationis causa in monasterium data est. Ità hodie comm. ex pluribus declarationibus Sacr. Congregat. in *Feretrana* 21. Nov. 1603. in *Maceratensi* 1652. die 8. Nov. etc.

“Vide suprà n. 235.”

278. Q. V. *Quid juris in dubio de loco sepulturæ?*

R. 1.º Si lis inter contententes facile decidi nequeat, defunctus sepeliendus est in Ecclesia parochiali, omni appellatione postposita. Nam ex una parte Ecclesia parochialis quoad jus sepulturæ habet suam intentionem fundatam in jure, et alteri id prætendenti incumbit opus probandi; ex altera verò parte sepultura hominis non recipit dilationem (*l. 38. ff. de religios.*)—2.º In casu, quo Ecclesia est in possessione juris sepeliendi, corpus in alia Ecclesia sepultum non est exhumandum, donec titulus proprietatis probetur; nam casus iste, ne vexetur corpus humanum, specialiter exceptus est à regula, quæ jubet, spoliatum ante omnia restitui, ut patet ex c. 6. *h. t.* ubi exceptiones contra spoliatum admittuntur—3.º Corpus, sive à Parochis, sive à Regularibus sepultum in eorum Ecclesiis: quod certò in alia Ecclesia sepeliri debuit, exhumandum, et isti Ecclesiæ cum omnibus, quæ ratione funeris accepta erant, restituendum est (*c. 5. 6. 10. h. t.*); nisi forsàn alia compositio fieret, quæ utique ad evitandum scandalum, si quod timetur, rigori juris præferenda est.—4.º Ex hodierna consuetudine laici licitè sepeliuntur in Ecclesia, ut ea solùm de causa non sint exhumandi, et ad commune cæmeterium transferendi (*Can. 17. cum gravia* 13. *q.* 2.); licet olim in Ecclesiis non sepelirentur, nisi Episcopi aut Abbates, aut digni presbyteri, vel fideles laici communiter pro sanctis habitis (*Can. 15. et 18. ibid.*)

279. Q. VI. *Quibus neganda sit sepultura sacra?*

R. 1.º Paganis, judæis, aliisquæ infidelibus; quorum corpora exhumari, Ecclesia polluta reconciliari, tigna et parietes radi, atque lavari debent (*Can. 28. d. 1. de consecr.*)—2.º Hæreticis non toleratis, et excommunicatis, saltèm si denunciati sint et vitandi, nisi in articulo mortis absoluti sint (*c. 3. et. fin. 24. q. 2. c. 13. §. credentes de hæretic.*), etsi hæresis primò post mortem innotuerit. Horum corpora exhumanda, cæmeterium et Ecclesia polluta reconcilianda (*c. 7. de consecr. Eccl.*)—3.º Notoriis et denunciatis interdictis; nisi ante mortem signa penitentiae dederint (*c. 12. pr. h. t.*)—4.º Infantibus fidelium sine baptismo decedentibus; uti et catechumenis, licet pro his Ecclesia oret, cum per baptismum non sint ingressi in Ecclesiam.—5.º Denique sacra sepultura carent omnes notorii et publici peccatores sine penitentia decedentes (*Can. 16. quibus* 3. *q.* 2.): cujusmodi sunt usurarii manifesti (*c. 3. de usur. c. 2. eod. in 6.*), detentores decimarum Ecclesiasticarum (*c. 19. de decim.*), raptores et incendiarii (*c. 2. 3. de raptor.*), in torneamentis, hastiludiis et duellis occisi (*c. 1. et. fin. de torneam. Trid. sess. 25. c. 19. de refor.*), spontè et de-

liberatè sibi mortem inferentes laqueo, præcipitio, veneno (c. 12. *placuit* 23. q. 5.), nisi delirium eos excusaret à peccato. Is verò, qui tempore incendii, quo mors certa imminet, ex loco alto ad salvandam vitam se præcipitat, non est privandus sepultura sacra, etsi contingat eum ex casu mori: nam spontè id non facit, sed ex gravissima necessitate inter duo mala, eligit quod minus est, et quod probabilius et certius iudicat ad vitam salvandam, quo casu necessitas facit licitum, quod in jure est illicitum. Demum Religiosi proprietarii (c. 2. 4. *de statu monach.*), et qui negligenter omiserunt confessionem annuam et communionem paschalem (c. 12. *de penitent. et remiss.*), et quotquot in peccato notorio et manifesto sine penitentia moriuntur.

2.º Ossa illius, qui non potuit, et sepultus est in loco sacro, exhumanda sunt, si ab aliis discerni possint; secus non, ne corporibus aliorum fidelium injuria fiat (c. 12. *h. t.*) Ecclesia tamen non polluitur, nisi in casibus supra dictis: si infidelis, hæreticus et vitandus excommunicationis sepeliatur. Si autem hæreticus sit toleratus, ut lutheranus in Germania, illicitè quidem sepelitur, Ecclesia tamen non polluitur. In locis, ubi catholicis permixti sunt hæretici tolerati, consuetudo locorum servanda est, quam dira necessitas corroborat.

3.º Corpora ultimo supplicio damnatorum, si hi contriti Ecclesiastica sacramenta perceperunt, rectè donantur sepultura sacra (c. 30. *quæsitum* 43. q. 2.); nam Ecclesia, quibus sua sacramenta concedit, eis non denegat sacram. sepulturam; ergò.—Nec obstat *Can. 12. ibid.*; nam procedit de illis, qui impænitentes ultimo supplicio affecti sunt.—An verò consuetudo illa, vi cujus cadavera mortuorum in patibulo, furcis et rotis insepulta manent, sit rationalis et tolerabilis, à multis dubitatur. Multi negant, ex *cit. Can. 30. et l. 1. et fin. ff. de cadaver. punitor.*; quia mors omnem poenam solvit, adeoque pium et christianum esset, ut cadavera ista ad Ecclesiam vel cœmeterium deferrentur à cognatis, vel aliis quibuscumque, qui ea peterent; et missæ cum precibus pro talibus defunctis celebrarentur, ut in quibusdam locis observatur. Multi tamen consuetudinem istam dicunt rationabilem, ut, non quidem passim, sed in atrocissimis et gravissimis sceleribus cadavera damnatorum, etiam piè decedentium, insepulta ad terrorem et exemplum aliorum maneat, cum id multum cedat ad utilitatem publicam; Covar., Berez. Petra, etc.

4.º Qui scienter, spontè, absque vi et gravi metu, per se propriis manibus in loco sacro sepeliunt, vel mandato suo sepeliri faciunt excommunicationem non toleratum, nominatim interdictum, vel usurarium manifestum, præter culpam mortalem, incurrunt excommunicationem ipso facto; à qua absolvi non debent, donec ad arbitrium Diocæsani satisfecerint his, quibus tali facto injuria facta est (c. 2. *pr. de hæretic. in 6.*) Quæ poena non debet extendi ad portantes, nisi cum effectu corpus tumulenti in loco sacro; multò minùs ad crucem ferentes, vel psalmos canentes, aut comitantes; quia hi tantùm remotè cooperantur tali sepulturæ.

280. Q. VII. *An sepultura emi vel concedi extero possit?*

R. 1.º Licet locus profanus deputandus in sepulturam vendi et emi

possit, ipsa tamen sepultura, seu locus sacer, citrà simoniam vendi et emi nequit (*Can. 12. et seqq. 43. q. 2.*) Nam sepultura est locus sacer et religiosus; et consequenter extra commercium humanum, ut vel ipsi Gentiles agnoverunt (l. 6. §. 2. *et seqq. ff. de divis. rer. et §. 7. Inst. de rer. divis.*)

Ex aliis autem justis titulis potest aliquid peti et accipi pro sepultura: v. g. pro conservatione cœmeterii aut capellæ, pro sustentatione ministrorum, pro loco digniore, et obligatione alium non admittendi in tale sepulchrum: et si ex pia consuetudine fideles solent aliquid offerre.—2.º Habens proprium sepulchrum, potest alios ad idem admittere: uti sunt sepulchra familiaria et hæreditaria; nam communicatio et concessio in his spiritualibus, modò absit simonia, nullibi vetatur.

281. Q. VIII. *Quid sit portio Canonica Episcopalis et Parochialis?*

R. 1.º Portio canonica Episcopalis est, quarta pars mortuorum, seu funeralium, hoc est, obventionum, honorum mobilium et immobilium, quæ inferioribus Ecclesiis et piis locis intra diocësim sitis per ultimam voluntatem à defuncto pro anima sua relicta sunt (*Can. 25. et seqq. 42. q. 2. et c. 46. de off. ord.*) De consuetudine portio ista est varia pro varietate locorum (c. 45. *de testam.*), imò in multis locis in desuetudinem abiit.

Datur autem quarta ista ratione Superioritatis, oneris pastoralis et communicationis inter Episcopum et inferiores Ecclesias intercedentis (c. 45. *de testam.*)—Cessat autem portio ista in seqq. casibus:—I. Si testator reliquit Episcopo suam portionem cum conditione, ne quartam ex relictis detraheret.—II. Si quid relictum est ex speciali causa: v. g. ex donatione inter vivos, pro anniversariis, pro fabrica et ornamentis Ecclesiæ, pro pauperibus studiosis et virginibus dotandis etc.—III. Si quartæ præscriptum est præscriptione quadragenaria (c. 4. *de præscript.*)—IV. Si à tali quarta locus sacer per privilegium eximatur, sicut eximuntur omnia monasteria ex communiore sententia, et maximè monasteria exempta. Nam quarta ista pertinet ad legem diocæsanaam, à qua monasteria, præsertim exempta, immunia sunt, ut dixi *tit. de off. ord. n. 236.*—Non obstat *Can. 25. et seqq. 42. q. 2. Can. 60. constitutum 46. q. 1. c. 45. de testam.*; nam hi et similes textus generales non includunt monasteria, præsertim exempta, quæ à talibus pensionibus liberantur, consuetudine jura antiqua ita interpretante.

2.º Portio canonica parochialis est quarta funeralium omnium ex illis rebus, quæ ratione corporis extra propriam parochiam tumulati obvenerunt illi Ecclesiæ, in qua corpus Parochiani sepultum est (c. 8. *h. t.*): puta ex intorticiis, candelis circa cadaver accendi solitis, ex pecuniis ratione funeris datis, et similibus; in quibus tamen maximè spectanda est consuetudo. Cessat autem portio ista, si quid ex speciali causa relictum sit, v. g. pro anniversario, pro fabrica Ecclesiæ etc.

3.º Omnia monasteria, etiam exempta à jurisdictione Episcopi, tenentur parochia præstare suam portionem parochialem; nisi specialiter privilegiata sint, et immunia à quarta funeralium: sicut omnia monasteria Mendicantium, et cum his in privilegiis communicantium ex privilegio Julii II, Leonis III, Pauli III, Nicolai V, etc. Donatus, et alii passim ex

pluribus declarationibus. S. Gongreg. et decisionibus Rotæ. Quo privilegio etiam Religionem Scholar. Piarum gaudere est extra dubium. Porrò circa usum horum privilegiorum attendi debet decretum Trid. sess. 25. c. 13. *de refor.*, juxtà quod quarta funeralium, si per 40 annos cathedrali aut Parochiali Ecclesiæ consuevit solvi ante promulgationem Tridentini ann. 1563 factam, imposterum integro jure persolvatur, non obstantibus privilegiis quibuscumque. Econtra illa monasteria privilegiata, quæ pluribus annis, quàm quadraginta, promulgationem Tridentini præcedentibus non solebant solvere quartam funeralium, vel quæ erecta sunt post Tridentinum, similique privilegio gaudent, non tenentur ad solvendam dictam quartam funeralium. Verùm hoc privilegium, quia Ecclesiis parochialibus incepit esse nimis onerosum, revocatum est à Bened. XIII. Const. *Romanus Pontifex* 1725, 4. Kalen. Maji. Sed cum modificatione et restrictione ad solam Italiam et insulas adjacentes. ut patet ex §. *præterea* ibi: *ut in Italia eique adjacentibus insulis etc.*, ac proinde in regionibus nostris privilegium hoc manet in suo robore.

4.º Parochus pro actu sepulturæ nihil exigere potest de jure communi (*Can. 15. præcipiendum* 13. q. 2.), nisi consuetudo vigeat, ut moderatum quid petatur; præsertim si parochus non habeat aliunde competentem sustentationem. Hac consuetudine attenda, Parochus pensionem istam exigere potest, etsi defunctus sepeliatur in Ecclesia privilegiata, quæ ad quartam funeralium non tenetur; quia privilegium hoc, licet extinguat jus quartæ, non tamen extinguit jus consuetudine quæsitum ad portionem consuetam ratione stolæ, ut vocant, secundum morem diæcesis aut loci, in quo Parochianus mortuus est.

Connexio præcedentium et consequentium.

Ultimæ voluntates terminatæ sunt in sepulturis, in quibus jura parochialia incipiunt et continuantur in duobus seqq. titulis.

TITULUS XXIX.

DE PAROCHIIS ET ALIENIS PAROCHIANIS. *α*

282. *Nota.* Parochiam aliter olim, aliter nunc in jure Canonico usurpari: Parochia olim dicebatur certum spatium, intra quod peregrini recipiebantur, eisque Parochus, seu hospes, aut convivator ligna, salemque, seu necessaria ministrabat. *Parochia* hodie dicitur certus districtus, cui Sacerdos præest. Similiter *parœcia* latè significat incolatum, à græco

α.—Agitur de hac materia in Decreto 13 q. 1. 16. q. 1. 5.—In Trid. S. 21. c. 4. 5. S. 24. c. 4. 7. 13. *de reform.*

paræcos, hoc est, incola (*l. 239. §. 2. ff. de V. S.*) In jure autem Canonico *Parochia* et *parœcia* synonymicè adhibentur, vel latè pro tota diæcesi (*Can. 14. et 33. Apostol. Can. 4. et seq. d. 92. et cap. 3. h. t.*), vel strictè pro certa Ecclesia in diæcesi sita, cui rector presbyter præest: quo sensu Parochia est, Ecclesia populo fideli constans, cui præest rector ecclesiasticus ad sacramenta et divina officia ministranda. Sufficiunt autem ad Parochiam decem patresfamilias, seu decem familiæ, ut communis docet, et usus Germaniæ probat in locis, ubi catholici permixti hæreticis vivunt.

283. Q. I. *Unde originem suam habeant Parochiæ?*

R. Ex potestate et antiquissima praxi Ecclesiæ, jam ab Apostolis cœpta (*Canon. 1. et seqq. d. 80.*), licet principes laici hortatu Episcoporum multum contulerint ad erigendas et dividendas Parochias. Unde nati sunt limites, seu fines Parochiarum, qui ut perpetuò certi maneant, nulla præscriptione tolli aut mutari possunt (*Can. 4. 5. et seqq. 16. q. 3. c. 4. h. t.*), ne lites et confusiones jurisdictionum oriantur.—Quæstio autem super limitibus diæcesis et Parochiæ orta, cum spiritualis sit circa extensionem, vel restrictionem curæ pastoralis, decidenda est à judice Ecclesiastico (*c. 4. de pactis c. 3. de prob. c. 1. 4. h. t.*), nisi esset mera quæstio facti, v. g. quando Parochia sit divisa; an iste, vel ille incola ibi receperit sacramenta. De tali enim quæstione, utpote merè temporali, cognoscere potest etiam laicus; siquidem quæstiones meri facti super re spirituali sunt mixti fori, ut aliàs sæpiùs dixi.

284. Q. II. *Quæ sint jura Parochi?*

R. 1.º Parochus in Parochia, auctoritate Episcopi constituta, per *Can. 11. nullus* 16. q. 7, habet jurisdictionem ordinariam in foro interno (Trident. sess. 23. c. 15. *de refor.*); vi cujus absolvere potest ab omnibus peccatis Papæ vel Episcopo non reservatis, etsi Parochianum suum audiat in alieno territorio, cum sola jurisdictio contentiosa fori externi extra territorium proprium regulariter exerceri nequeat (*c. fin. de Constitution. in 6. l. final. ff. de jurisd.*)—2.º Habet jus fontis baptismalis; non tamen necessario, quia possunt dari Parochiæ dependentes ab una matrice Ecclesia, in qua sola sit fons baptismalis.—3.º Habet jus dispensandi Eucharistiam, Viaticum, Extremam unctionem, solemnizandi et benedicendi nuptias, fontem baptismalem, cineres, palmas et alia hujusmodi benedici consuetæ; prædicandi verbum divinum, missas solemnes celebrandi, supplicationes, seu processiones consuetas exercendi, aliasque functiones parochiales liberè administrandi.—4.º Habet jus sepulturæ decimarum, primitiarum et oblationum.—5.º Cum Parochus sit ordinarius in sua Parochia, potest delegare suam potestatem alteri sacerdoti idoneo, dummodò sit ab Episcopo approbatus ad curam animarum; maxime ad confessiones audiendas, quam approbationem Parochus dare non potest, cum soli Episcopo sit reservata (*sess. 7. cap. 13. de refor. et sess. 24. cap. 15. de reform.*)

Econtra Parochus non habet jurisdictionem in foro externo (*Can. 38. de persona* 11. q. 1.), et ideo de jure communi non potest causas audire, leges et censuras ferre, in legibus Ecclesiasticis dispensare; nisi quantum

ei permittit consuetudo quoad relaxanda jejunia, festa etc.; vel nisi ex præscriptione, privilegio aut consuetudine, aliqua possit in foro externo. Quo sensu explicatur *c. 3. de off. ord. c. nemo 1. q. 6.*, licet in antiquis iuribus nomine presbyterorum sæpè intelligantur Episcopi.

283. Q. III. *Quæ sint obligationes, et officia Parochi?*

R. 1.º Parochus provivus de beneficio, intra bimestre tenetur coram Episcopo aut Vicario generali emittere professionem fidei; secus fructus non facit suos (*Trid. sess. 24. c. 12 de refor.*)—2.º Tenetur residere in suo beneficio, non tantum materialiter sedendo, sed formaliter et cum effectu, præstando suum officium; atque ideo tanquam pastor obligatur diebus festis populum verbo divino pascere, rudimenta fidei explicare, hora competenti missam celebrare; alioquin si horam pro placito mutet et anticipeat, causa est, quod multi Parochiani missam non audiant. Item in paschate, articulo mortis, et quando Parochiani rationabiliter petunt, tenetur eis penitentiam et alia sacramenta administrare; baptizatos, matrimonio copulatos et mortuos in libro adnotare, dies festos, jejunia, indulgentias et processiones denuntiari; et cetera omnia, quæ ad boni pastoris officium pertinent, peragere: de quibus suis locis dictum est, vel in decursu dicetur—Vide Barb. *de officio et potestate Parochi.*

Hæc ferè omnia proportionaliter applicanda sunt Vicariis curatis, præsertim perpetuis. Differt autem Parochus à curato, tanquam species à genere; nam *curatus* à cura dictus, vel est talis pro foro externo et interno, ut Papa in tota Ecclesia, Episcopus in sua diocesi, Prælati regularis in suo monasterio; vel pro foro externo tantum, ut Archidiaconus de jure, et Vicarius Episcopi, in quibus ordo Sacerdotalis non requiritur; vel pro foro interno tantum, in qua significatione communiter accipitur *curatus*, cujus principalior species est *Parochus*, qui frequenter in jure vocatur *persona*, seu *rector Ecclesiæ, plebanus*, ad differentiam inferiorum curatorum, uti sunt Vicarii perpetui et temporales.

Circa Parochum ex decretis S. Cong. per extensum relatis à Benedicto XIV in *Institutionibus Ecclesiasticis*. Institut. 9. 10. 17 et 94. notanda sunt sequentia:

I. Quoad idoneitatem Parochi, tam secularis, quam regularis, pro audiendis concessionibus, vide declarationem Alexandri VII, 24 Septem. 1665, et ampliationem ab Innoc. XI in decreto ejus jussu edito à Congr. Conc. 12 Febr. 1673.

II. Quoad prædicationem verbi Dei, satis esse, etsi formaliter non prædicet, ut saltè dominicis et festis diebus plebem sibi commissam pro sua et illius capacitate pascat salutaribus verbis. A quo onere se eximere nequit prætextu, vel contrariæ consuetudinis inmemorabilis, vel quia suppetat copia aliorum habentium SS. conciones in aliis Ecclesiis, ex Constit. Benedicti XIII in *supremo militantis*, 23. Sept. 1724.

III. Quoad residentiam, licet sui loco Vicarium idoneum substituat, justamque habeat causam, abesse tamen non posse à sua Parochia, etiam per hebdomadam, nisi causa cognita et probata sit ab Episcopo, ejusque accedat licentia in scriptis. Quæ juxta Tridentinum sess. 23. cap. 1., sem-

per debet esse expressa; nisi fortè necessitas absentiae repente se offerret, dilationem non patiens hujusmodi licentiam petendi: quo casu quamprimum certior faciendus est Episcopus de discessu et necessitate, ut de ea cognoscere possit. Pro absentia tamen modici temporis in casibus repentinis sufficere licentiam Vicarii foranei, ex sensu S. Cong. firmat Fagnan. in *c. Relatum* n. 42.

Nec justam causam habentem abeundi extra Parochiam per duos, aut tres menses satisfacere suæ conscientiae, si petat licentiam, jurans, se gravem habere causam, quam non expediat manifestare, ut sic petita licentia abesse possit, licet Episcopus non concedat; sicuti et in casu, quo causam rationabilem expressit, ut talem ab aliis cognitam, non autem ab Episcopo, cum tunc possit et debeat ad Superiorem recurrere.

Neque esse liberum à culpa et pœna amissionis fructuum, si per longum tempus, puta quatuor mensium, morbo gravi instante, recessisset ad curandam valetudinem, non petita licentia, putans bona fide, satis esse evidentiam causæ, nisi periculum fuisset in mora eam petendi.

Neque tandem, abesse posset sine expressa Episcopi licentia, etiamsi Parochialis Ecclesia distet per duo milliaria à civitate, et ipse in hac tam diurno, quam nocturno tempore commoretur, exceptis diebus festis, in quibus ad dictam Ecclesiam se confert; sicuti et si resideat nocturno tempore, summoque manè ibi celebrata missa, postea se conferat in civitatem, in eaque diurno tempore totius, vel majoris partis anni commoretur; vel econtra si in Parochia diurno tempore resideat, nocturno autem per totum vel per majorem anni partem in civitate moram trahat.

Inter causas autem excusantes à residentia personali S. Cong. sæpius respondit, non annumerari aeris intemperiem, nec ætatem senilem, nec malam Parochi valetudinem, nec parvum Parochianorum numerum, etiam si esset tres tantum, aut quatuor.

IV. Quoad administrationem Sacramentorum, si magnus sit numerus Parochianorum, cogi posse ab Episcopo, ut alium sibi adjungat Sacerdotem pro iis administrandis, divinoque cultu peragendo, etiamsi Parochiæ redditus sint tenues; in quo tamen casu Sacerdoti coadjutori administranda sunt à populo necessaria ad vitæ sustentationem.

V. Quoad jura Parochialia, functiones et præminentias inter ipsum et confraternitates laicorum, earumque Capellanos, et Officiales, notanda sunt sequentia decreta Cong. SS. rituum per extensum relata ab eodem Bened. XIV, Institut. 103. §. IV:

URBIS ET ORBIS.

Ad debitum imponendum finem controversiis, quæ inter Parochos et Confraternitates seculares, earumque Capellanos et Officiales, super juri- bus Parochialibus et functionibus Ecclesiasticis, nonnullisque præminentis, seu prærogativis frequenter exoriri solent in sacrorum Rituum Congregatione ab Eminentiss. et Reverendiss. D. Cardinale Colloredo propositis infrascriptis dubiis, videlicet:

- I. An Confraternitates laicorum legitimè erectæ in Ecclesiis Parochialibus, habeant dependentiam à Parocho in explendis functionibus Ecclesiasticis non Parochialibus.
- II. An dictæ Confraternitates erectæ in capellis vel oratoriis, tum publicis, tum privatis, annexis Parochialibus Ecclesiis, et ab eis dependentibus, habeant dictam dependentiam à Parocho quoad dictas functiones.
- III. An Confraternitates erectæ in aliis Ecclesiis publicis habeant quoad easdem functiones aliquam dependentiam à Parocho, intra cujus Parochiæ limites sitæ sunt Ecclesiæ.
- IV. An Confraternitates erectæ in oratoriis tum publicis, tum privatis, se junctis ab Ecclesiis Parochialibus, quoad dictas functiones Ecclesiasticas habeant dictam dependentiam à Parocho.
- V. An benedictiones et distributiones candelarum, cinerum et palmarum, sint de juribus merè Parochialibus.
- VI. An benedictiones mulierum post partum, fontis baptismalis, ignis, seminis, ovorum et similibus, sint de juribus merè Parochialibus.
- VII. An functiones omnes Hebdomadæ Sanctæ sint de juribus merè Parochialibus.
- VIII. An celebratio missæ solemnis feria quinta in Cœna Domini sit de dictis juribus Parochialibus.
- IX. An prima pulsatio campanarum in Sabbato Sancto sit de dictis juribus Parochialibus.
- X. An celebratio missarum solemnium per annum, sive pro vivis, sive pro defunctis, sit de dictis juribus Parochialibus.
- XI. An expositio Quadraginta horarum, et benedictio, quæ fit super populo, sit de dictis juribus merè Parochialibus.
- XII. An expositio, quæ fit cum Reliquiis, vel sacris imaginibus, et benedictio quæ cum eis fit super populo, sit de dictis juribus Parochialibus.
- XIII. An functiones in præcedentibus octo dubiis, videlicet à dubio quinto ad duodecimum expressæ, peragi possint in oratoriis privatis, contradicente Parocho.
- XIV. An in dictis oratoriis privatis Confraternitatum per confratres stans horis recitari possint horæ canonicæ cum cantu, vel sine, absque alia licentia Parochi.
- XV. An in dictis oratoriis privatis sit licita celebratio missæ privatæ, assentiente Ordinario loci, et contradicente Parocho.
- XVI. An capellani Confraternitatum possint populo denunciare festivitates, et vigiliis occurrentes in hebdomada absque licentia Parochi.
- XVII. An Parochus, invitis confratribus, docere possit doctrinam Christianam in prædictis Ecclesiis, et oratoriis publicis vel privatis, à Parochiali divisis et separatis.
- XVIII. An in sæpeditis Ecclesiis publicis Confraternitatum possint haberi publicæ conciones, etiam per totum cursum Quadragesimæ, vel Adventus cum licentia Ordinarii, et absque licentia Parochi.
- XIX. An in eisdem Ecclesiis possit celebrari missa sive lecta, sive cantata, ante missam Parochialem, sive lectam, sive cantatam.

- XX. An ad Parochum spectet facere officium funebre super cadaveribus sepeliendis in sæpeditis Ecclesiis, et oratoriis publicis Confraternitatum.
- XXI. An intra ambitum earumdem Ecclesiarum fieri possint processiones juxta cujusque Confraternitatis institutum, absque interventu, vel licentia Parochi.
- XXII. An eadem processiones fieri possint extra ambitum dictarum Ecclesiarum, absque licentia illorum Parochorum, per quorum territorium transeundum est.
- XXIII. An in dictis processibus capellani Confraternitatum possint deferre stolam.
- XXIV. An Episcopo accedenti ad Ecclesias publicas Confraternitatum, quæ non sint Regularium, neque proprium rectorem beneficiatum habeant, porrigendum sit aspersorium à Parocho, in cujus territorio sunt sitæ dictæ Ecclesiæ.
- XXV. An earumdem Ecclesiarum et Confraternitatum rectores et capellanos possit Parochus, cessante alio speciali ac legitimo titulo, ex solo jure Parochialitatis, compellere invitos ad assistendum functionibus Ecclesiæ Parochialis.
- XXVI. An in sæpeditis Ecclesiis Confraternitatum, neque Parochialibus neque Regularibus, retineri possit Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sine speciali indulto Sedis Apostolicæ.
- XXVII. Præsupposita facultate retinendi, an possit infra annum publicè exponi sine licentia Ordinarii.
- XXVIII. An possit Parochus se ingerere in administratione oblationum, vel eleemosynarum in sæpeditis Ecclesiis recollectarum; vel capsulæ pro illis recipiendis expositæ clavem retinere.
- XXIX. An in Ecclesia Parochiali confratres, vel eorum capellani immiscere se valeant, invito Parocho, in ejusdem Ecclesiæ functionibus, sive Parochialibus, sive non Parochialibus.
- XXX. An Confraternitates, sive sint erectæ in Ecclesia parochiali, sive extra illam, possint pro libito, et juxta uniuscujusque peculiaria statuta, congregationes suas facere absque interventu, vel licentia Parochi.
- XXXI. An possint propria bona administrare, ac de illis disponere absque ulla dependentia à Parocho.
- XXXII. Quando Parochus eisdem congregationibus intersit de mandato Ordinarii, et tanquam ejus delegatus, an non possit suffragium decisivum ferre. Et quatenus affirmativè:
- XXXIII. An etiam suffragium duplex.

Sacra eadem Rituum Congregatio, re maturè discussa, respondendum esse censuit:

Ad I. Affirmativè.

Ad II. Affirmativè.

Ad III. Negativè

T. II.

- Ad IV. Negativè.
- Ad V. Negativè.
- Ad VI. Negativè; sed benedictiones mulierum et fontis baptismalis fieri debere à parochis.
- Ad VII. Negativè, prout jacet.
- Ad VIII. Negativè, prout jacet, sed spectare ad Parochos.
- Ad IX. Negativè, prout jacet, sed spectare ad Ecclesiam digniorem, ad formam Constitutionis Leonis X. l. 22. §. 14.
- Ad X. Negativè, prout jacet; sed licere confratribus duntaxat in festivitibus solemnioribus ejusdem Ecclesiæ, vel oratorii, ut in *Brundusina* sub die prima Junii 1601.
- Ad XI. Negativè.
- Ad XII. Negativè: et quoad benedictiones cum Reliquiis et imaginibus serventur decreta.
- Ad XIII. Satis provisum in superioribus.
- Ad XIV. Affirmativè; nisi aliter Ordinarius statuatur ex rationabili causa.
- Ad XV. Affirmativè.
- Ad XVI. Affirmativè.
- Ad XVII. Negativè.
- Ad XVIII. Affirmativè.
- Ad XIX. Negativè; nisi aliter Episcopus disponat.
- Ad XX. Affirmativè: quando tumultu est subjectus Parocho, intra ejus fines est Ecclesia, vel oratorium.
- Ad XXI. Affirmativè.
- Ad XXII. Negativè; nisi adesset licentia Episcopi.
- Ad XXIII. Negativè, extra propriam Ecclesiam.
- Ad XXIV. Negativè.
- Ad XXV. Negativè.
- Ad XXVI. Negativè.
- Ad XXVII. Negativè.
- Ad XXVIII. Negativè.
- Ad XXIX. Negativè.
- Ad XXX. Affirmativè; dummodò non impediunt functiones et divina officia.
- Ad XXXI. Affirmativè.
- Ad XXXII. Negativè.
- Ad XXXIII. Negativè.

Et ita, salvis tamen conventionibus et pactis in erectione Confraternitatum forsàn factis, concordis inter partes initis et à S. Sede approbatis, Indultis, Constitutionibus synodalibus ac provincialibus consuetudinibus immemorialibus, vel saltèm centenariis, declaravit ac decrevit, si SS. Domino nostro videbitur. Die 10 Decembris 1703.

Et facta deinde per me Secretarium de prædictis Decretis SS. Domino Nostro relatione, prævia eorundem integra lectura, Sanctitas sua laudavit, benignèque approbavit, et publicari, et non obstantibus quibuscum-

que aliis in contrarium facientibus, servari mandavit. Die 12 mensis Jan. 1704.

G. Card. Carpineus.

B. Inghirami S. Rit. Cong. Secr.

TITULUS XXX.

DE DECIMIS, PRIMITIIS ET OBLATIONIBUS

286. *Nota I.* Decimam quoad nomen, esse partem decimam cujuscumque rei (l. 2. §. *fn. ff. de pollicitat.*) Decimam quoad rem, est: Decima pars fructuum ex certo titulo alicui præstanda. Sunt autem decimæ aliæ *profanæ*, seu *dominicales*, aut *indominicæ*, quæ à dominis instar tributi imponuntur agris et prædiis. His affines sunt decimæ *temporales* seu *laicales*, quæ primitus debebantur ministris Ecclesiæ: sed postea legitima auctoritate separatæ sunt à titulo spirituali et attributæ laicis, vel per donationem, vel venditionem, vel in feudum, vel alio modo: et hæc ferè in omnibus imitantur naturam decimarum dominicalium.—Aliæ sunt *sacræ*, *spirituales* seu *merè Ecclesiasticæ*, propter connexionem cum titulo spirituali, quæ ex omnibus fructibus dantur Ecclesiæ ejusque ministris, in recognitionem supremi ac universalis domini divini: et de his in præsentia.

Nota II. Decimas Ecclesiasticas dividi:—1.º In *prædiales*, seu *reales*, quæ dantur ex fructibus prædii, seu rei, ut agrorum, vinearum etc.; et *personales*, quæ dantur ex opera, seu industria personæ. Quibus aliqui addunt *mixtas*, quæ partim ex prædiis, partim ex industria hominis debentur: ut lana, lac, caseus etc.: sed hæc communiter accensentur decimis realibus.—2.º In *ordinarias*, quæ stabiliter debentur; et *extraordinarias*, quæ in casu necessitatis à Papa imponuntur.—3.º In decimas *materialiter* et *quoad substantiam* spectatas, in quantum important necessariam sustentationem ministrorum Ecclesiæ; et *formaliter* spectatas, in quantum important determinationem quotæ, seu certæ partis decimæ, vel majoris aut minoris.

287. Q. I. Quo jure debeantur decimæ in lege nova?

R. Decimæ materialiter spectatæ, debentur jure naturali et divino; at formaliter spectatæ, debentur solo jure Ecclesiastico; ita comm. cum S. D. 2. 2. q. 87. *art. 1.* Ratio primi est, quia jus naturale dicitur alendos esse ministros Ecclesiæ, qui fidelibus ministrando spiritualia, deserviunt; nam dignus est operarius mercede sua, et bovi trituranti non est clauden-

a—Agitur de hac materia in Sexto, Clementinis, Extravag. comm. h. t.—In Decreto 13. q. 2. et 16. q. 1. a Canon. 42. cum seqq. et q. 7. *ibid.* et Canon. quadragesima 16. d. 5. de Consecr. et de oblationib. 10. q. 1. 2. et Canon 28. odi. 24. q. 1. —Trid. S. 23. c. 18. et S. 25. c. 12. de refor.

- Ad IV. Negativè.
- Ad V. Negativè.
- Ad VI. Negativè; sed benedictiones mulierum et fontis baptismalis fieri debere à parochis.
- Ad VII. Negativè, prout jacet.
- Ad VIII. Negativè, prout jacet, sed spectare ad Parochos.
- Ad IX. Negativè, prout jacet, sed spectare ad Ecclesiam digniorem, ad formam Constitutionis Leonis X. l. 22. §. 14.
- Ad X. Negativè, prout jacet; sed licere confratribus duntaxat in festivitibus solemnioribus ejusdem Ecclesiæ, vel oratorii, ut in *Brundusina* sub die prima Junii 1601.
- Ad XI. Negativè.
- Ad XII. Negativè: et quoad benedictiones cum Reliquiis et imaginibus serventur decreta.
- Ad XIII. Satis provisum in superioribus.
- Ad XIV. Affirmativè; nisi aliter Ordinarius statuatur ex rationabili causa.
- Ad XV. Affirmativè.
- Ad XVI. Affirmativè.
- Ad XVII. Negativè.
- Ad XVIII. Affirmativè.
- Ad XIX. Negativè; nisi aliter Episcopus disponat.
- Ad XX. Affirmativè: quando tumultus est subjectus Parocho, intra cujus fines est Ecclesia, vel oratorium.
- Ad XXI. Affirmativè.
- Ad XXII. Negativè; nisi adesset licentia Episcopi.
- Ad XXIII. Negativè, extra propriam Ecclesiam.
- Ad XXIV. Negativè.
- Ad XXV. Negativè.
- Ad XXVI. Negativè.
- Ad XXVII. Negativè.
- Ad XXVIII. Negativè.
- Ad XXIX. Negativè.
- Ad XXX. Affirmativè; dummodò non impediunt functiones et divina officia.
- Ad XXXI. Affirmativè.
- Ad XXXII. Negativè.
- Ad XXXIII. Negativè.

Et ita, salvis tamen conventionibus et pactis in erectione Confraternitatum forsàn factis, concordis inter partes initis et à S. Sede approbatis, Indultis, Constitutionibus synodalibus ac provincialibus consuetudinibus immemorialibus, vel saltèm centenariis, declaravit ac decrevit, si SS. Domino nostro videbitur. Die 10 Decembris 1703.

Et facta deinde per me Secretarium de prædictis Decretis SS. Domino Nostro relatione, prævia eorundem integra lectura, Sanctitas sua laudavit, benignèque approbavit, et publicari, et non obstantibus quibuscum-

que aliis in contrarium facientibus, servari mandavit. Die 12 mensis Jan. 1704.

G. Card. Carpineus.

B. Inghirami S. Rit. Cong. Secr.

TITULUS XXX.

DE DECIMIS, PRIMITIIS ET OBLATIONIBUS

286. *Nota I.* Decimam quoad nomen, esse partem decimam cujuscumque rei (l. 2. §. *fn. ff. de pollicitat.*) Decimam quoad rem, est: Decima pars fructuum ex certo titulo alicui præstanda. Sunt autem decimæ aliæ *profanæ*, seu *dominicales*, aut *indominicæ*, quæ à dominis instar tributi imponuntur agris et prædiis. His affines sunt decimæ *temporales* seu *laicales*, quæ primitus debebantur ministris Ecclesiæ: sed postea legitima auctoritate separatæ sunt à titulo spirituali et attributæ laicis, vel per donationem, vel venditionem, vel in feudum, vel alio modo: et hæc ferè in omnibus imitantur naturam decimarum dominicalium.—Aliæ sunt *sacræ*, *spirituales* seu *merè Ecclesiasticæ*, propter connexionem cum titulo spirituali, quæ ex omnibus fructibus dantur Ecclesiæ ejusque ministris, in recognitionem supremi ac universalis domini divini: et de his in præsentia.

Nota II. Decimas Ecclesiasticas dividi:—1.º In *prædiales*, seu *reales*, quæ dantur ex fructibus prædii, seu rei, ut agrorum, vinearum etc.; et *personales*, quæ dantur ex opera, seu industria personæ. Quibus aliqui addunt *mixtas*, quæ partim ex prædiis, partim ex industria hominis debentur: ut lana, lac, caseus etc.: sed hæc communiter accensentur decimis realibus.—2.º In *ordinarias*, quæ stabiliter debentur; et *extraordinarias*, quæ in casu necessitatis à Papa imponuntur.—3.º In decimas *materialiter* et *quoad substantiam* spectatas, in quantum important necessariam sustentationem ministrorum Ecclesiæ; et *formaliter* spectatas, in quantum important determinationem quotæ, seu certæ partis decimæ, vel majoris aut minoris.

287. Q. I. Quo jure debeantur decimæ in lege nova?

R. Decimæ materialiter spectatæ, debentur jure naturali et divino; at formaliter spectatæ, debentur solo jure Ecclesiastico; ita comm. cum S. D. 2. 2. q. 87. *art. 1.* Ratio primi est, quia jus naturale dicitur alendos esse ministros Ecclesiæ, qui fidelibus ministrando spiritualia, deserviunt; nam dignus est operarius mercede sua, et bovi trituranti non est clauden-

a—Agitur de hac materia in Sexto, Clementinis, Extravag. comm. h. t.—In Decreto 13. q. 2. et 16. q. 1. a Canon. 42. cum seqq. et q. 7. *ibid.* et Canon. quadragesima 16. d. 5. de Consecr. et de oblationib. 10. q. 1. 2. et Canon 28. odi. 24. q. 1. —Trid. S. 23. c. 18. et S. 25. c. 12. de refor.

dum os; sed decimæ materialiter spectatæ important necessariam sustentationem ministrorum Ecclesiæ; ergo debentur jure naturali. Quod jus expressum et roboratum est in Sacra scriptura Matth. 40. v. 10. et 1. Cor. 9. v. 7 et 9: ubi Apost. ait: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* Ratio secundi, quia in lege nova nullum reperitur præceptum divinum de quota decimæ partis: præceptum verò veteris legis de quota decimæ, utpote judiciale, jam expiravit; ergo restat, ut determinatio ista quotæ, v. g. decimæ, nonæ, vel duodecimæ, aut alterius partis, sit juris ecclesiastici, non solum in decimis personalibus, sed etiam realibus, ut communis tenet contra Host., Innoc. et alios paucos; cum neque pro decimis prædialibus hactenus inventum sit aliquod præceptum Christi, nisi lato modo, quo jus Ecclesiasticum solet Divinum dici c. 2. de privil. in 6.—Ex his explicantur *Can. 47. decimas, 16. q. 1. Canon. 1. decimas, 16. q. 2. et c. 14. 23. 26. h. t.*; et pro his solvendis sufficit auctoritas S. Th. loc. cit., nec curandus est P. Reiff. sentiens hic n. 45. distinctionem illam quoad decimas formaliter et materialiter spectatas à solis recentioribus inventam esse.

288. Q. II. *Cui debeantur decimæ?*

R. 1.º De jure com. proprio Parocho; ita ut is super jure decimandi habeat intentionem suam fundatam in jure (*cap. 24. 29. h. t.*) Nam decimæ ex prima sui origine solvendæ sunt Clerico Sacramenta populo ministranti; sed proprius Parochus ministrat Sacramenta suo populo; ergo. Excipe quartam partem decimarum, quæ debetur Episcopo; nisi quadragenaria præscriptione sublata sit (*c. 16. de off. Ord. c. 4. de præscr.*) At de privilegio, præscriptione aut alio modo, decimæ quandoque debentur Episcopo, vel alteri Clerico.—2.º In concursu plurium decimatorum, decimæ prædiales, utpote fundo inhærentes, debentur Parocho, in cujus territorio prædium existit (*c. 18. 20. 29. h. t.*); personales verò debentur Parocho, à quo sacramenta percipiuntur. In fructibus animalium, ut lana, lacte, butyro etc. distinguendum est; nam pro rata temporis, quo pecora in diversis Parochiarum territoriis pascuntur, decimæ proportionaliter dividendæ sunt inter Parochos (*S. D. art. 3. ad. 2.*); at si tantum alibi cubant, alibi verò pascuntur, ei Parocho decimæ integræ prestandæ sunt, in cujus territorio pecora pascuntur; cum decimæ istæ sequantur naturam realium; nisi aliud habeat consuetudo. Porro Parochus pro exigendis debitis non solum habet titulum *Religionis*, quatenus dandæ sunt in recognitionem domini divini et supremæ excellentiæ; sed etiam titulum *justitiæ*, quatenus dandæ sunt in merces pro sustentatione Parochi.

289. Q. III. *Qui obligentur ad præstandas decimas?*

R. 1.º Omnes et soli fideles, qui à Parocho sacramenta percipiunt etiam hæretici; quia, si vellent, Parochus paratus est eis dignè dispositis, sacramenta ministrare.—2.º Clerici simplices, ut Clerici, seu ex bonis titulo spirituali acquisitis, v. g. ratione beneficii, vel functionis spiritualis, non tenentur decimas dare; nam *novum genus exactionis est, ut Clerici à Clericis decimas exigant* (*c. 2. h. t.*) At Clerici simplices ex bonis matrimonialibus, titulo temporali acquisitis, v. g. ex contractu, donatione, hære-

ditate, legato aut simili titulo, tenentur decimas dare (*cit. c. 2. in fin.*); nam tales Clerici subsunt Parocho, et spiritualia ab eo recipiunt, sicut alii fideles; ergo obligantur rationes personæ suæ ad decimas. Insuper Episcopi, curati, et quicumque Clerici tenentur ad decimas prædiales ex fundis patrimonialibus solvendas, ut *seq. q. dicitur*.—3.º Monasteria omnia de jure comm. tenentur ad decimas (*c. 3. 4. 8. 10. h. t.*); nam etiam à Parocho divina recipere debent. Varia tamen privilegia jus istud immutarunt, ut infra dicitur.—4.º Pauperes in extrema necessitate, ubi omnia sunt communia, non tenentur solvere decimas; bene verò in necessitate communi, et etiam gravi, cum nullo jure excusentur: licet necessitas gravis coonestet dilationem solvendæ decimæ.—5.º Si dominus et colonus percipiunt fructus ex fundo locato, uterque pro rata tenentur ad decimas: at si dominus percipit solum prelium, istud recipiet indecimatam; decimas verò ex fructibus præstabit colonus (*c. 24. 26. h. t.*)—6.º Successor singularis in prædio, si ita non est conventum, non tenetur solvere decimas, prioribus annis ab antecessore non solutas, *arg. c. 33. h. t.*, ubi onus decimarum imponitur fructibus; ergo ille tenetur solvere decimas, qui fructus percipit indecimatam, scilicet antecessor.—Nec obstat, quòd tributa non soluta exigi possint à possessoribus (*l. 7. ff. de publican.*); nam decimæ non propriè, sed similitudinariè tantum dicuntur tributa, *Can. 66. decimæ 16. q. 1.*

290. Q. IV. *Ex quibus bonis solvendæ sunt decimæ?*

R. 1.º Ex omnibus bonis, seu fructibus, natura vel industria acquisitis (*c. 6. 21. h. t.*), modo sint justè acquisita; cum aliena suo domino restituenda sint. Quæsitæ ex operis illicitis, v. g. quæstu corporis, si substare deberent decimationi; ne turpis lucrator melioris sit conditionis, quam honestus. Ecclesia tamen ex talibus turpibus lucris non solet decimas accipere, *c. 23. h. t. ibi: De omnibus, quæ licitè potest acquirere, decimas erogare tenetur.*

2.º Ex prædiis decimatione gravatis solvendæ sunt decimæ, ad quemcumque possessorem prædia ista devenerint, sive ad Christianum, sive ad juæum, sive hæc, sive Clericum, vel monasterium, sive bonæ, sive malæ fidei possessorem (*cap. 46 et 32. hoc tit.*) Nam res cum suo onere transit: secus Ecclesiæ sæpius defraudarentur, translatis prædiis in privilegiatos. Unde si fundus translatus est in Episcopum, vel Parochum alienum, imò etiam, si pro dote alterius beneficii, vel Parochiæ deputatus est, substatur decimationi; cum transeat cum suo onere reali; nisi auctoritate legitima decimæ extinctæ, vel in alium translata sint (*Can. 42. et seqq. 16. q. 1. c. 34. h. t.*) Ratio est supra indicata: quia *res cum onere suo transit* (*c. 33. h. t.*) In divisione parochiæ communiter Episcopus subtrahit fundos, eorumque decimas attribuit Parocho novo in suo territorio; nisi alia sustentatio illi assignaretur, ut decimæ manerent penes priorem Ecclesiam: ita colligitur ex *Trid. sess. 21. c. 4. de refor.* et praxis docet id ipsum. Vide Reiff. à n. 403. At decimæ personales semper debentur Parocho, à quo sacramenta recipiuntur (*c. 20. h. t.*)—Hæc ita de jure communi: hodie in solvendis decimis maximè attenditur consuetudo locorum,

juxta quam personales ferè ubique, et prædiales minutæ ex certis fructibus dari solitæ, in multis locis abrogatæ sunt: et consuetudo ista approbatur à jure Can. c. 18. 20 et 32. in fin. h. t.

Dices:—1.º Episcopus ex fundo decimali in se translato non tenetur Parocho solvere decimas: nam Parochus non est pastor ordinarius Episcopi.—2.º Si fundus decimalis transferretur, v. g. via legati ad ipsum Parochum, is sibi ipsi deberet dare decimas, quod nugatorium est.—3.º Fundi in aliena parochia existentes, etsi antea decimales fuerint; si tamen fiant dotales alterius Ecclesiæ, non substant decimationi, quia novum exactionis genus est Parochum à Parocho ex fundis Parochialibus decimas exigere per c. 2. h. t.; ergo fundi non transeunt cum suo onere. Idem dic in casu, quo Parochia una in duas divideretur.

R. Ad 1.º N. A. Nam decimæ prædiales dantur non ex solo titulo pastoris ordinarii, sed etiam in signum recognoscendi domini divini: item ratione oneris realis, quò fundus antea gravatus fuit, et cum eodem transit (c. 33. h. t.) Sic Parochus non est pastor ordinarius monasterii exempti, vel judæi, et tamen ex fundo decimali in eos translati decimas percipit.—Ad 2.º Parochus, ut dominus solvit decimas sibi ipsi ut Parocho, sicut tutor sibi ipsi solvere potest, secundum jus Pandectarum (l. 19. ff. de administr. tutor.), et ideo decimæ ex tali fundo munerandæ sunt inter bona Ecclesiastica, et non patrimonialia.—Ad 3.º N. A. Quia fundi transeunt cum suo onere, nisi auctoritate legitima ab onere isto liberentur quod plerumque fit, maxime in divisione Parochiarum.

291. Q. V. Quibus modis detur liberatio à decimis solvendis?

R. 1.º Quatuor modis: privilegio Apostolico, consuetudine, prescriptione, et transactione; dummodo ministris Ecclesiæ congrua sustentatio aliunde competat: quæ cum jure naturali sit debita, citra injustitiam nullo privilegio sunt aut facto hominis tolli potest.

2.º Regulares omnes exempti à solvendis decimis personalibus; item à prædialibus illis, quæ dari deberent ex fructibus hortorum suorum, nutrimentis animalium, et de novalibus strictè talibus, quæ fiunt ex terra prorsus inculta, quam suis manibus seu sumptibus excolunt. Ità constat ex privilegio corpori juris inserto (c. 3. 10. h. t.)—Regulares quicumque, nisi quoad hoc specialiter privilegiati sint, tenentur solvere decimas ex fundis decimalibus, qui ad eos cum tali onere translati sunt (c. pen. h. t.) Si autem terræ antea non erant decimales, ex his in se translatis Regulares non tenentur decimas solvere, ut clarè colligitur ex cit. c. pen. h. t., cujus dispositionem, uti et sententiam Fagnani, Pirhing et aliorum restringit Reiff. n. 63. ad Cistercienses et Hospitalarios; sed non videtur advertisse ad generalem textum c. fin. §. pen. h. t. in 6., ubi hæc habentur: Ceterum iidem Religiosi, tam exempti quam non exempti, de terris et possessionibus acquisitis hactenus, et modo acquirendis decimas integrè solvant illis Ecclesiis, quibus eadem possessiones et terræ prius fuerunt decimales: nisi super hoc speciali jure, vel privilegio sint muniti. Ubi vides; quòd Regulares ex solis fundis, qui antea erant decimales, decimas solvere tenentur; non verò ex fundis, qui antea non erant decimales. Porrò privi-

legium non solvendi decimas, cum sit exorbitans à jure comm., ultra propriam significationem extendi non debet, nec ad illum casum quo Ecclesia enormiter læderetur, c. 9. h. t. Amittitur autem præscriptione extinctiva, seu usu contrario, dum privilegiati per 40 annos decimas solvunt, cap. 15. de privileg., quo corrigitur jus antiquius, admittens contra Ecclesias præscriptionem trecentariam (cap. 6. eod. cap. 3. de præscr.), nisi velis cit. cap. 6. loqui non de præscriptione, sed tacita renuntiatione.

Specialia privilegia extra corpus juris vagantia quæque Religio inspiciat; quia teste Barbos. de off. et potest. Episc. p. 3. cap. 28. §. 30., hodie ferè omnes Regulares exempti sunt à solvendis decimis prædialibus ex fundis, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt.—Vide Portel. v. decimæ, Rodriq., Donat. etc.

3.º Consuetudine non solum particulares personæ, sed integræ etiam communitates liberari possunt à solvendis decimis: dummodo ministris Ecclesiæ aliunde provisum sit de competenti sustentatione. Ità comm., licet speculativè oppositum teneat Reiff. à nu. 86. Nam talis consuetudo nullibi reprobatur à jure: imò in materia decimarum maxime spectandam esse consuetudinem expressè asserunt Sac. Canones c. 18. 20. 32. h. t.

Idem dic de præscriptione, cum hoc discrimine: quòd ad præscriptionem requiratur titulus cum bona fide; tempus verò 40 annorum contra Ecclesiam videtur etiam ad consuetudinem requiri; cum ista consuetudo sit præjudiciosa ministris Ecclesiæ, et renuntiatio tacita non facile præsumi possit.

Dices: Laicus per præscriptionem acquirere nequit jus activum decimandi (cap. 7. de præscr.)—R. N. C. Nam jus decimandi est spirituale connexivè, quod sicut laicus nequit possidere, ità nec præscribere; e contra libertas, seu immunitas à solvendis decimis est quid temporale, seu de obligatio pretio æstimabilis; cujus possidendæ et præscribendæ laicus capax est. Et quidem, si præscriptio currat contra Ecclesiam Parochialem, requiruntur 40 anni cum titulo, vel tempus immemorabile sine titulo (c. 4. de præscr. in 6.), contra Ecclesiam aliam 40 anni, et contra privatum Clericum 10 anni inter præsentés et 20 inter absentes, ut dixi tit. de præscr.

4.º Transactione extingui possunt decimæ præteritæ; sic enim transigere non prohibetur partibus: at super decimis futuris ultra triennium sine auctoritate Episcopi, et in perpetuum sine consensu Papæ transigi nequit (c. 8. de transact. extrav. Ambitosæ de reb. Eccl.); Nam talis transactio vim habet alienationis. Pecunia verò jus decimandi remitti non potest citra simoniam; quia daretur temporale pro spirituali (c. fin. de rer. permut.)

292. Q. VI. Quibus modis acquiri possit jus activum decimandi?

R. Seqq.:—1.º Collatione, seu unione beneficii Parochialis, cui per se annexum est jus decimandi. Quale jus acquirit etiam Episcopus in loco nullius Parochiæ; vel si Parochia unita sit Episcopatu, vel mensæ capitulari, vel beneficio cujuscumque Clerici; tunc enim obtinens officium, hoc ipso etiam obtinet jus decimandi tali beneficio annexum.—2.º Permuta-

tionem: et quidem si Ecclesie teneantur jure proprietatis, admittitur compensatio pecuniaria pro excessu secundum dicta *tit. de rer. permut.*; ipsum autem jus decimandi, utpote spirituale, citra simoniam permutari et vendi non potest (*c. 15. 17. 19. h. t.*), nisi auctoritate Apostolica separatur a titulo spirituali: quo casu, cum fiat pure temporale, licet vendi, aut pro aliquo temporali permutari potest.—3.º *Infeudatione*, qua Papa ex generali administratione etiam laicis decimas infeudare potest, separando illas a titulo spirituali. Hæc verò potestas de novo infeudandi decimas sublata est Episcopis et aliis Prælatibus (*c. 15. 17. et 19. h. t. et lib. 1. Feud. tit. 6.*), ne scilicet Ecclesie per nimiam Prælatorum prodigalitate graventur, et suis juribus spolientur. Si autem decimæ ab antiquo sunt infeudatæ, in casu aperturæ ab Episcopo reinfeudari possunt; nisi jam incorporatæ essent mensæ Episcopali.—4.º *Donatione*, cum solitis solemnitatibus facta. Quod si laicus justo titulo decimas possidet, eas utpote temporales, non solum cuicumque monasterio vel Clerico, sed etiam laico donare vel alio modo transferre potest; cum rei suæ dominus sit. At si decimas injuste detineat, eas propriæ Ecclesie restituere tenetur (*c. 19. h. t.*); si ad hoc induci nequeat, de consensu Episcopi permittitur eas transferre ad quemcumque Clericum, præsertim ad conventum Religiosorum; et donatio firma erit (*c. 7. de his, quæ à Prælato*); quæ decimis est in jure specialis.—5.º *Transactione*, modo fiat cum cognitione causæ, et de consensu Papæ vel Episcopi.—6.º *Privilegio Apostolico*, quo multi Episcopi et Regulares acquisiverunt jus decimandi.—7.º *Præscriptione legitima*: et quidem ad præscribendum jus decimandi in aliena Parochia requiruntur 40 anni cum titulo, et tempus immemorabile sine titulo, quicumque præscribat, sive Papa, sive Episcopus, sive Religiosi, sive Clerici, etiam Parochi alterius Parochiæ (*cap. 1. de præscript. in 6.*) Nam Parocho quoad decimas in sua Parochia sitas jus positivè assistit: ceteris verò omnibus resistit. Quando autem jus decimandi præscribitur contra alium, et non contra proprium Parochum, requiruntur consueta tempora, scilicet, centum anni contra Romanam Ecclesiam; 40 anni contra inferiores Ecclesias, et 40 vel 20 anni contra privatum. Laicus verò, sicut incapax est possidendi jus spirituale decimandi, ita nullo unquam tempore illud præscribere potest; nisi habitatus sit privilegio Apostolico, quia sine possessione non currit præscriptio (*reg. 3. in 6.*): secus dicendum de decimis laicalibus. Quia verò ex tempore vetustissimo præsumitur, quod laici justo titulo, v. g. ex privilegio Apostolico, vel ex donatione aut infeudatione ab Episcopis facta (hoc enim ante Concil. Lateranense et decretum Urbani II eis licuit) decimas obtinuerint, ideo eas pacificè possidentes, adhuc hodie licet retinere possunt, licet titulum probare non valeant, neque extat fama talis tituli et privilegii: ita Covar., Joann., Andr., Layman., Reiff. et alii communiter: nam *quibus auctoritatem vetustas dedit, licet jus non probetur, tuendi sunt* (*l. fin. ff. de aqua plu. arcend.*)

293. Q. VII. *An præscriptio vel privilegium percipiendi decimas extendat se ad decimas novalium?*

Nota ante resp. *novalia* aliter accipi de jure civili, aliter de jure

Can. Novalia de jure civili sunt: *terra præcisæ, quæ anno cessavit, id est inculta jacuit* (*l. 30. ff. de V. S.*); *novalia* strictè et proprie talia de jure canonico sunt: terra seu ager de novo ad culturam redactus, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuerit (*c. 21. de V. S.*), novalia verò largius accepta sunt: terra prius culta, quæ aliis fructibus deputatur, ut si ex pratis, vineis aut pomariis fiant agri; vel si in agro frumentario plantentur vites, seratur cannabis aut linum, vel inseratur lupulus etc.

R. 1.º Præscriptio aut privilegium non se extendit ad novalia strictè talia (*c. 29. h. t. c. 2. pr. §. statuimus eod. in 6.*); nam decimæ novalium non erant antea possessæ, ut suppono; ergò nec præscribuntur, nisi ab initio novalium quasi possessio decimandi legitimo tempore, bona fide continuetur. Privilegium verò decimandi restringi debet: tum quia tempore dati privilegii necdum extiterunt novalia: tum quia jus decimandi, privilegio translatum, valde præjudiciosum est Parocho.

2.º Si novalia facta sint ex fundis non decimalibus, jus exigendi decimas ex novalibus pertinet ad Parochum, sive sint novalia strictè, sive latè talia (*c. 25. 29. h. t. c. 2. pr. h. t. in 6.*); nam Parocho jus assistit quoad omnes decimas suæ Parochiæ. Excipe Regulares, qui ex novalibus strictè talibus, quæ suis manibus et sumptibus colunt, nullas decimas pendunt, ut supra dictum n. 291: at si ex fundis decimalibus fiant novalia, decimæ ei debentur qui antea eas percipiebat, sive sit Parochus, sive alius privilegiatus; nam fundus decimalis ei fructificat, qui habet jus decimandi, quisquis ille sit.

Dices: Privilegium non solvendi decimas extendit se etiam ad decimas novalium (*c. 12. h. t. 22. de privil.*); ergò etiam privilegium percipiendi decimas extendi debet ad decimas omnium novalium, utpote accessorias: Quæ enim hic disparitas? Imò *c. 17. h. t.* id probare videtur.—R. C. A. et N. C. Ratio disparitatis desumitur ex Jcto. *l. 20. ff. de LL.: non omnium, quæ à majoribus constituta sunt, ratio reddi potest.* Congruentia aliqua datur: quia privilegium percipiendi decimas magis est præjudiciosum Parocho, quam privilegium non solvendi decimas: ergò illud, et non istud merito à jure restrictum est.—Nec cit. cap. 27 aliquid probat in contrarium. Nam Abbas ibi fuit Parochus; ergò sicut aliæ, ita et decimæ novalium ei debebantur.

294. Q. VIII. *Quid juris in executione solutionis decimarum?*

R. 1.º Decimæ prædiales solvendæ sunt ex fructibus integris, nulla facta impensarum deductione (*cap. 7. 21. 26. 33. h. t.*) Circa devehendas decimas in horreum Parochi, consuetudo servanda est, licet de jure comm. impensis Parochianorum devehi deberent.—2.º Personales decimæ præstantur ex solo lucro; adeoque deductis expensis, quas, v. g. opifex facit in calceos, pannos etc. (*cap. 18. hoc tit.*), et præstantur in fine anni; licet ferè ubique abrogatæ sint. Fœtus animalium tunc præstandi veniunt, dum sine matre vivere possunt.

295. Q. IX. *Quis sit iudex causarum decimalium?*

R. 1.º Parochus, vel alius decimator non potest propria auctoritate sibi decimas accipere, sed expectare debet, donec sibi à debitore, vel hoc

negligente, a iudice assignentur: nam generaliter utroque jure prohibetur, ne creditor jus sibi dicat, vel quid ex bonis debitoris vi aut clam rapiat (*l. 13. ff. quod mel. caus.*)—2.º Petitorium, seu actio confessoria vel negatoria utilis, super causa decimarum spiritualium institui debet coram iudice Ecclesiastico privative, ex regula generali, quæ causas Ecclesiasticas solis iudicibus Ecclesiasticis attribuit (*c. 2. de iudic.*) Idem dic de possessorio, cui admiscetur quæstio juris, utpote spiritualis. At possessorium super mero facto, cum temporale sit, est mixti fori; ut alias sæpè dictum. Hinc Parochus laicum convenire potest coram iudice seculari, ut debitas decimas sibi solvat, a turbatione cesset, decimas non defraudet etc.—3.º Lata sententia super solvendis decimis, non conceditur appellatio quoad effectum suspensivum, ut executio solutionis retardetur, *cap. 25. in fin. h. t. ibi: appellatione remota compellas*; nisi duæ Ecclesiæ contenderent de decimis, vel Clericus reus ad potiora sua jura se revocaret; Barbos, Host. et alii.

296. Q. X. Quæ sint pænæ defraudantium decimas?

R. 1.º Præter peccatum mortale, jubentur excommunicari, nec absolvi citius, donec satisfaciant, nisi satisfactio esset impossibilis (*cap. 5. 21. 26. h. t. sess. 25. cap. 12. de refor.*)—2.º Carere debent sepultura sacra (*c. 49. h. t.*), cum decedant in peccato notorio.—3.º Religiosi non solventes decimas, vel alios solvere prohibentes, si moniti intra bimestre non solvant, suspendendi sunt ab officiis et administrationibus; si verò his careant, excommunicari debent, donec satisfaciant (*Clem. 4. h. t.*)

297. Q. XI. Quid juris circa primitias et oblationes?

R. 1.º Primitiæ, quæ sunt primi fructus ex agris et animalibus, in lege nova solo jure Ecclesiastico præceptæ sunt, et pro quadragesima vel sexagesima parte determinatæ *c. 4. h. t.*, ad imitationem legis veteris, quæ præcipiebat dari Sacerdotibus primitias et primogenita (*Exod. 23. v. 43 n. 48.*) Hodie in plerisque locis primitiæ abrogatæ sunt: sicubi tamen vigent, observari debent.—2.º Oblationes propriè tales sunt illa dona, quæ fideles, sive per se, sive per diaconum ad altare offerunt. De his nullum extat præceptum Ecclesiasticum, ut fiant, v. g., diebus dominicis et festivis solemnibus, nisi indigentia ministrorum et consuetudo tale jus induxerit; nam oblationes istæ ex natura sua sunt spontaneæ juxta illud: *ab omni homine, qui ultroneus est, accipietis* (*Exod. 25. v. 2.*) Porrò oblationes intra fines Parochiæ factæ, sive in Ecclesiis, sive ad imagines, de jure comm. pertinent ad Parochum (*arg. c. 9. de his, quæ à Præfato, c. 10. de præscr.*), nisi aliud de mente offerentium constet, v. g. ut oblatio cedat ad certum usum Ecclesiæ, Sacerdoti celebranti; maximè neo-mystæ, et generaliter, quidquid in Ecclesiis Regularium offertur, eis cedit (*arg. c. 4. de stat. Monach.*), cum hæc sit intentio offerentium: Abb., Fagn., Reiff. et alii: vide S. D. 2. 2. q. 86. ar. 1.

Connexio præcedentium et consequentium.

Hactenus de Clero sæculari, ejusque juribus et obligationibus: nunc à seq. tit. usque ad tit. 38. agendum erit de Clero regulari; licet quæpiam inserantur etiam Clericis et laicis communia.

TITULUS XXXI.

DE REGULARIBUS ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM. *

298. Nota I. Religionem hic non accipi pro virtute morali, qua Deum colimus ob summam ejus excellentiam; nec pro communitate omnium fidelium, quo sensu dicitur Religio Christiana; sed pro certo statu in Ecclesia erecto. Quo sensu Religio, seu ordo religiosus est: status ab Ecclesia approbatus, in quo fideles per stabilem vivendi modum, editis votis paupertatis, castitatis et obedientiæ, tendunt ad perfectionem divinæ charitatis: ita in re comm. Ex qua definitione colliges omnia substantia lia requisita status religiosi.—Porrò hic status originem habet ex jure divino seu institutione Christi, qui in Evangelio posuit tria consilia, Matth. 9. Et quidem, castitatis, v. 12: *Sunt eunuchi, quise ipsos castitaverunt propter regnum cælorum*; paupertatis et obedientiæ, v. 21: *Vade et vende omnia, et sequere me*; et Matth. 16: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum etc.* Atque ita quoad substantiam hujusmodi status est juris divini, cujus primi professores erant Apostoli, Matth. 19: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te.* At quoad determinationem et particularem vivendi modum est juris Ecclesiastici. cum pendeat ab approbatione Ecclesiæ, quam præstare olim poterant Episcopi; hodie solus Papa, saltè a temporibus Innocentii III et consequentium Pontificum, ut continua praxis probat, et decretum Concil. Gener. Lugdunensis sub Gregorio X. *cap. un. de religio. domib. in 6, et c. un. de voto, eod.*

Nota II. Ad substantiam status religiosi requiri tria vota antedicta (*c. 6. de stat. monach.*), non tamen necessariò solemnia, sed saltè simplicia, quibus quia Deo et Religioni se devovet ex fine tendendi ad perfectionem charitatis. Ità hodie certa sententia, quam definivit Gregor. XIII. Const. incip. *Ascendente Domino*, declarans scholasticos Societatis Jesu, et coadjutores non formatos, esse verè et propriè religiosos; licet tantùm tria simplicia vota emisissent. An verò professio per vota solemnia intrinsecè quoad speciem, vel quoad modum differat à professione

*—Agitur de hac materia in Sexto, Clementinis, et Extrav. Com. h. t.—In Decreto Can. 2. et seq. 1. q. 2. et 18. q. 1. 2. et 19. q. 1. 2. 3. et 20. q. 1. 2. 3. 5. et 27. q. 1. 2.—In Trid. S. 15. de Regular. per tot. et S. 6. c. 3. S. 14. c. 10, 11. et S. 7. c. 14. de refor.—Nov. 5. et 123.

negligente, a iudice assignentur: nam generaliter utroque jure prohibetur, ne creditor jus sibi dicat, vel quid ex bonis debitoris vi aut clam rapiat (*l. 13. ff. quod met. caus.*)—2.º Petitorium, seu actio confessoria vel negatoria utilis, super causa decimarum spiritualium institui debet coram iudice Ecclesiastico privative, ex regula generali, quæ causas Ecclesiasticas solis iudicibus Ecclesiasticis attribuit (*c. 2. de iudic.*) Idem dic de possessorio, cui admiscetur quæstio juris, utpote spiritualis. At possessorium super mero facto, cum temporale sit, est mixti fori; ut alias sæpè dictum. Hinc Parochus laicum convenire potest coram iudice seculari, ut debitas decimas sibi solvat, a turbatione cesset, decimas non defraudet etc.—3.º Lata sententia super solvendis decimis, non conceditur appellatio quoad effectum suspensivum, ut executio solutionis retardetur, *cap. 25. in fin. h. t. ibi: appellatione remota compellas*; nisi duæ Ecclesiæ contenderent de decimis, vel Clericus reus ad potiora sua jura se revocaret; Barbos, Host. et alii.

296. Q. X. Quæ sint pænæ defraudantium decimas?

R. 1.º Præter peccatum mortale, jubentur excommunicari, nec absolvi citius, donec satisfaciant, nisi satisfactio esset impossibilis (*cap. 5. 21. 26. h. t. sess. 25. cap. 12. de refor.*)—2.º Carere debent sepultura sacra (*c. 49. h. t.*), cum decedant in peccato notorio.—3.º Religiosi non solventes decimas, vel alios solvere prohibentes, si moniti intra bimestre non solvant, suspendendi sunt ab officiis et administrationibus; si verò his careant, excommunicari debent, donec satisfaciant (*Clem. 4. h. t.*)

297. Q. XI. Quid juris circa primitias et oblationes?

R. 1.º Primitiæ, quæ sunt primi fructus ex agris et animalibus, in lege nova solo jure Ecclesiastico præceptæ sunt, et pro quadragesima vel sexagesima parte determinatæ *c. 4. h. t.*, ad imitationem legis veteris, quæ præcipiebat dari Sacerdotibus primitias et primogenita (*Exod. 23. v. 43 n. 48.*) Hodie in plerisque locis primitiæ abrogatæ sunt: sicubi tamen vigent, observari debent.—2.º Oblationes propriè tales sunt illa dona, quæ fideles, sive per se, sive per diaconum ad altare offerunt. De his nullum extat præceptum Ecclesiasticum, ut fiant, v. g., diebus dominicis et festivis solemnibus, nisi indigentia ministrorum et consuetudo tale jus induxerit; nam oblationes istæ ex natura sua sunt spontaneæ juxta illud: *ab omni homine, qui ultroneus est, accipietis* (*Exod. 25. v. 2.*) Porrò oblationes intra fines Parochiæ factæ, sive in Ecclesiis, sive ad imagines, de jure comm. pertinent ad Parochum (*arg. c. 9. de his, quæ à Prælato, c. 10. de præscr.*), nisi aliud de mente offerentium constet, v. g. ut oblatio cedat ad certum usum Ecclesiæ, Sacerdoti celebranti; maximè neo-mystæ, et generaliter, quidquid in Ecclesiis Regularium offertur, eis cedit (*arg. c. 4. de stat. Monach.*), cum hæc sit intentio offerentium: Abb., Fagn., Reiff. et alii: vide S. D. 2. 2. q. 86. ar. 1.

Connexio præcedentium et consequentium.

Hactenus de Clero sæculari, ejusque juribus et obligationibus: nunc à seq. tit. usque ad tit. 38. agendum erit de Clero regulari; licet quæpiam inserantur etiam Clericis et laicis communia.

TITULUS XXXI.

DE REGULARIBUS ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM. *

298. Nota I. Religionem hic non accipi pro virtute morali, qua Deum colimus ob summam ejus excellentiam; nec pro communitate omnium fidelium, quo sensu dicitur Religio Christiana; sed pro certo statu in Ecclesia erecto. Quo sensu Religio, seu ordo religiosus est: status ab Ecclesia approbatus, in quo fideles per stabilem vivendi modum, editis votis paupertatis, castitatis et obedientiæ, tendunt ad perfectionem divinæ charitatis: ita in re comm. Ex qua definitione colliges omnia substantia lia requisita status religiosi.—Porrò hic status originem habet ex jure divino seu institutione Christi, qui in Evangelio posuit tria consilia, Matth. 9. Et quidem, castitatis, v. 12: *Sunt eunuchi, quise ipsos castraverunt propter regnum cælorum*; paupertatis et obedientiæ, v. 21: *Vade et vende omnia, et sequere me*; et Matth. 16: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum etc.* Atque ita quoad substantiam hujusmodi status est juris divini, cujus primi professores erant Apostoli, Matth. 19: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te.* At quoad determinationem et particularem vivendi modum est juris Ecclesiastici. cum pendeat ab approbatione Ecclesiæ, quam præstare olim poterant Episcopi; hodie solus Papa, saltè a temporibus Innocentii III et consequentium Pontificum, ut continua praxis probat, et decretum Concil. Gener. Lugdunensis sub Gregorio X. *cap. un. de religio. domib. in 6, et c. un. de voto, eod.*

Nota II. Ad substantiam status religiosi requiri tria vota antedicta (*c. 6. de stat. monach.*), non tamen necessariò solemnia, sed saltè simplicia, quibus quia Deo et Religioni se devovet ex fine tendendi ad perfectionem charitatis. Ità hodie certa sententia, quam definivit Gregor. XIII. Const. incip. *Ascendente Domino*, declarans scholasticos Societatis Jesu, et coadjutores non formatos, esse verè et propriè religiosos; licet tantùm tria simplicia vota emisissent. An verò professio per vota solemnia intrinsecè quoad speciem, vel quoad modum differat à professione

*—Agitur de hac materia in Sexto, Clementinis, et Extrav. Com. h. t.—In Decreto Can. 2. et seq. 1. q. 2. et 18. q. 1. 2. et 19. q. 1. 2. 3. et 20. q. 1. 2. 3. 5. et 27. q. 1. 2.—In Trid. S. 15. de Regular. per tot. et S. 6. c. 3. S. 14. c. 10, 11. et S. 7. c. 14. de refor.—Nov. 5. et 123.

per vota simplicia, an verò solum extrinsecè penes solemnitates ab Ecclesia inductas, Theologis discutiendum relinquo, cum quibus in theologia steti pro differentia intrinseca.—Vide *resolut. Can. h. t. resol. 3.*, ubi sententiam istam theoreticam probo. Pro praxi nota, quòd vota simplicia Societatis Jesu hoc ipso resolvantur, cum quis ex ea dimittatur; Vasquez, et alii DD. Societ. Jesu.

Nota III. Tria esse genera vitæ religiosæ, scilicet: *Contemplativa*, quæ ex primario fine ordinatur ad contemplationem rerum cælestium, ut sunt Ordines monastici SS. Basilii, Benedicti, Brunonis etc. *Activa*, quæ ex primario fine ordinatur ad exteriora opera charitatis erga proximum; ut in Ordinibus militaribus, hospitalariis, Redemptionis captivorum etc. *Mixta* ex utraque, quæ contemplationem suam ordinat ad docendum et prædicandum: qualem habent ordines S. Agustini, Mendicantes, Societas Jesu, et Scholarum Piarum etc. Ex his *Mixta*, utpotè Episcopis propria, de se est perfectior; tum sequitur *contemplativa*, et *activa*.—Regulæ autem communiter quatuor numerantur: SS. *Basilii, Augustini, Benedicti, et Francisci*, quibus multæ Religiones, additis suis statutis, utuntur: aliqua tamen nullam ex his regulis sequuntur, sed suas peculiare Constitutiones à Sede Apostol. approbatas habent, ut Religio Carthusianorum, Minimorum S. Francisci de Paula, Societatis Jesu, Scholarum Piarum.

Præterea Ordines alii sunt *Canonicæ*, ut Canonici S. August. et Præmonstratenses; alii *Clericales*, ut S. Cajetani, Clerici de Somaseha, Societatis Jesu, Scholarum Piarum etc.; alii *Monastici*, ut SS. Benedicti, Basilii etc.; alii *mendicantes*, ut SS. Dominici, Francisci, Carmelitæ, Augustiniani etc., de quarum præcedentia hic non disputo. Plura de his vide in scriptoribus, præsertim regularibus, qui ex professo scribunt de statu religioso; et præ ceteris S. D. 2. à g. 179 usque ad *finem*. Resolvam magis præcipuas quæstiones ad praxim facientes.

§. I.

De Novitiis.

299. Q. I. *Qui possint amplecti statum religiosum?*

R. Regulariter omnes Christiani, qui specialiter non prohibentur; nam Religio, cum sit de meliori bono, cuius est permissa. Prohibentur autem: —1.º Infantes, furiosi, amentes (*c. 15. h. t.*), quia se obligare non possunt defectu iudicii.—2.º Episcopi confirmati; nisi per Papam à vinculo suæ Ecclesiæ absolvantur (*c. 18. h. t. cap. 2. de translat. cap. 10. ante fin. de renunt.*)—3.º Coniuges post consummatum matrimonium; nisi de mutuo consensu; vel nisi justum et perpetuum divortium adesset: quo casu innocens ingredi potest Religionem (*c. 3. et 12. de convers. conjug.*)—4.º In præiudicium tertii servus sine licentia domini: liberi, quorum opera in-

digent parentes in extrema vel gravi necessitate, et contra parentes, quorum educatione et subsidio indigent liberi: debitor antequam creditoribus satisfaciat, nam Religio ita est permissa, ne tertio sit præiudiciosa; sublato autem tali impedimento, liberum est Religionem ingredi.—5.º Ratiociniis publicis aut privatis obnoxii, donec ea reddant, Const. Sixti V. incip. *Cum de omnibus*.—6.º Criminosi, quibus debetur gravis pœna, ut treremium, mutilationis, vel capitis, *ibid.*—Cetera impedimentarecipiendorum ex enjusvis Religionis statutis attendenda erunt.

300. Q. II. *An novitiatus, seu probatio necessariò præmitti debeat professioni religiosæ?*

R. De jure novo affirmativè (Trid. sess. 23. cap. 15. *de Regular.*) Et quidem:—1.º Probatio ista debet esse unius anni completi mathematicè de momento ad momentum, ut hodie communis docet; quia Trid. loc. cit. expresse dicit: *qui minori tempore quàm per annum etc.*; si autem etiam unum momentum decisset, jam esset tempus minus, quàm unius anni.—2.º Annus probationis debet esse continuus et non interruptus: ita comm. DD.; quia jura designantia annum probationi, cum non distinguant, intelligunt tempus continuum cum et ista continuatio sit una ex majoribus difficultatibus. Porrò ex recepta sententia tunc censetur annus probationis interruptus, dum novitius cum vel sine veste exit ex novitiatu cum animo deliberato deserendi Religionem; etsi facti penitens statim revertatur. Econtra, si Superior dimissionis causa novitium vestiret vestibus secularibus, et ante actualem dimissionem mentem mutaret, non censeretur tempus interruptum, quia dimissio non est facta cum effectu. Item, si quis explevit tempus probationis, et ante professionem egressus vel ejectus est, sine nova probatione admitti potest ad professionem, dummodo notabilis mutatio non sit interposita: ita sæpius declaravit S. Congr. teste Fagn. *c. fin. n. 52. qui Clerici, vel nov.* Similiter, qui ob defectum ætatis invalide professus est, non obligatur repetere novitiatum; sed si in proposito manet, adveniente ætate legitima, profiteri poterit. Secus, si probatio ferè totius anni præcessisset, et ultima die interrupta fuisset, repeti deberet ad effectum professionis.—3.º Probatio faciendâ est in habitu religioso, Trid. loc. cit. ibi: *post susceptum habitum*: nam et iste numeratur inter majores Religionis difficultates à novitio superandas.—Nec obstat *Can. un. d. 53. et Can. 23. de 54.*; nam Canones isti loquuntur, non de habitu seculari proprio, sed de habitu novitiorum distincto ab habitu professorum; et si quid contrarium indicant, derogatum est eis per jura recentiora.—4.º Probatio regulariter faciendâ est in domo religiosa, seu novitiatu, *c. 1. h. t. in 6. ibi: quòd si per totum sequentem annum in monasterio permanserit*: secus nec Religio novitium, nec novitius Religionem experiri posset. Si tamen novitius de licentia legitimi Superioris per aliquam anni partem abesset, id non officeret probationi; quia absens ex licentia fingitur esse præsens. Sic novitio non obstat, etsi suscepto habitu per potiore anni partem in lecto æger decumbat; cum per ipsum non stet, quominus austeritates Religionis experietur.

Hæc ita de jure communi: nam de jure speciali Societas Jesu et Scho-

larum Piarum Religio habent biennium pro novitiatu: quia verò apud hos non ponitur in Constitutionibus clausula irritatoria, ideo valida foret professio, si expleto uno anno probationis, novitius et Religio spontè in illam consentirent. Item Soc. Jesu id speciale habet, quòd novitii ejus in habitu seculari, et extra domum religiosam novitiatum peragere valeant. Ordines militares, cum in decreto Trident. non comprehendantur, sua specialia statuta observant. Commendatarii verò, qui sunt capita Ordinum, intra semestre ad professionem talis Ordinis obligantur; secùs commenda privantur (Trid. sess. 25. c. 21. de Regular.)

301. Q. III. Quid juris circa dispositionem bonorum à novitiis faciendam?

R. 1.º Observandum esse novum jus Trid. sess. 25. cap. 16. de Regg. ubi ita statuit: «Nulla quoque renuntiatio aut obligatio antea facta, etiam cum juramento, vel in favorem cujuscumque causæ piæ valeat, nisi cum licentia Episcopi, sive ejus Vicarii, fiat intra duos menses proximos ante professionem; ac non aliàs intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione: aliter verò facta, etiamsi cum hujus favoris expressa renuntiatione, etiam jurata, sit irrita et nullius effectus.» Ratio hujus decreti fuit, ne, alienatis bonis, novitio impediretur libertas exendi, et defectu sustentationis imponeretur invito necessitas profitendi. Et cum sola Societas Jesu in dicto decreto excipitur, sequitur alios omnes Religiosos sub illo comprehendit; licèt illa solemnitas, ut renuntiatio ista fiat coràm Episcopo, vel ejus Vicario, seu de eorum licentia, in multis locis abrogata sit.

2.º In decreto Trident. non comprehenduntur testamenta et aliæ ultimæ voluntates, quas novitius ante, vel in novitiatu quocumque fecit, cum ad placitum ejus revocari possint; neque contractus onerosi, quibus non plus datur, quàm accipitur; nec modicæ elemosynæ; sed solæ donationes aut renuntiationes, quibus patrimonium novitii notabiliter minuitur. Quod ipsum die de renuntiatione beneficii: cum enim Trid. indistinctè dicat *nulla renuntiatio valeat*, sequitur nec valere renuntiationem beneficii, nisi forma Tridentini observetur, ut pluries decidit S. Rota, et declaravit S. Congregat. Concilii, licèt forsàn S. Pius de hoc dubitaverit.—Nec officit, quòd renuntiatio beneficii debeat esse absoluta: nam non obest ei conditio, quæ de jure inest, sicut ista Tridentini: *nisi secuta professione*.

3.º Renuntiatio bonorum legitimè facta subsistit, nec revocari pro placito potest à novitio; aliàs frustra istæ solemnitates adhiberentur. Perfectè autem confirmatur, secuta professione valida, vel invalida quidem, sed deinde legitimè ratificata; nam hòc modo conditio Tridentini purificatur, nisi professio fuisset invalida defectu ætatis, quia tunc renuntiatio fieret ante, non verò intra duos menses proximos ante professionem. Econtra corrumpit ista renuntiatio vel donatio, si professio, quoad effectum non sequatur, cum conditio deficiat: quo casu novitio omnia sua bona libera manent. Et si, v. g. monasterio, vel alteri, quoad custodiam tradita sunt, eidem integrè restitui debent (Trid. *ibid.*) Societas tamen Jesu

non tenetur ea restituere, quæ novitius secundo anno probationis, vel post emissam vota biennii ei donavit, etsi professio solemniter non sequatur; nisi æquitas egeno donatori aliquid restituendum suadeat. Ità DD. S. J. ex suis Constitut.; oppositum tamen docet Vinc. Petra.

4.º Dispositio per actum inter vivos probabiliter corrumpit, si novitius moriatur ante emissam professionem: ità communior. Nam tali casu deficit conditio secutæ professionis. Opposita sententia, quam docent Suar., Engl. et alii magna nititur probabilitate, quia ex mente Trid. irritatio ista concepta est pro casu, quo novitius vult vel potest liberè exire, ne propterea ab exitu impediatur: quæ ratio cessat in casu, quo quis post talem dispositionem moritur. Unde sub illa conditione—*nisi professione secuta*—rectè intelligitur velut de jure inexistens altera conditio: *nisi morte secuta*. Hac secunda sententia stante, novitius donationem priùs legitimè factam revocare non potest, nec de bonis ità dispositis ante mortem testari; quod tamen potest juxta fundamentum prioris sententiæ; secùs, si de talibus per ultimam voluntatem non disponat, bona devolvuntur ad hæredes ab intestato.

5.º Renuntiatio et dispositio de bonis, quam quis fecit ut candidatus Religionis, sive extra, sive intra monasterium ante susceptum habitum, non continetur sub decreto Concilii; ac proinde mero jure subsistit: ità Menoch., Garz., Petra, Schmier et alii contra Navar., Flam., Lessium. Reiff. etc. Nam Trident. *loc. cit.* loquitur de renuntiationibus, quas facit novitius: tum quia *cap. 15* præcedens continuatur cum *seq. cap. 16* per verba: *nulla quoque*; tum quia sermo ibi est de illis, qui ante professionem egredi possunt, quales utique sunt novitii; atqui candidatus ante susceptum habitum non est novitius propriè et cum effectu; ergò dispositio illius ante facta non continetur sub decreto Concilii. Et pro hac sententia dicitur constanter stitisse S. Congr. præsertim in Romana 1612 die 22. Jan. teste Petra, Donato, Sanchez, Fagn.

Dices: Decretum Tridentini est favorabile, et eadem militat ratio pro renuntiationibus candidati et novitii, ut salvis suis bonis, liberum habeat egressum; ergò talis renuntiatio comprehensive stat sub decreto Trid., præsertim cum proximè accingendus pro accincto habeatur (*lib. 43. ff. de testam. milit.*)—R. Decretum istud, utpotè exorbitans et correctorium juris naturalis et positivi, est odiosum et strictæ interpretationis; adeòque ad casum candidati disponentis non expressum non debet extendi etsi forsàn esset similis ratio, cum tamen sit diversa. Nam ante novitiatum rarissimè fiunt tales renuntiationes; frequenter verò in novitiatu, et sæpe in favorem Religionis. Neque tali modo libertas novitii restringitur: quia egredienti datur in integrum restitutio, etiam majori, ex clausula generali *l. 1. in fin. ff. ex quib. caus. major. ibi: si qua alia mihi justa causa esse videbitur etc.* Ceterum donationes causa ingressus religiosi factæ non substant solemnitatibus civilibus, per *Nov. 5. c. 5* et ità sæpe decidit Rota.

6.º Dispositio per ultimam voluntatem à novitio facta, v. g. per testamentum aut codicillum, omni jure subsistit; etsi novitius moriatur ante professionem. Unde, si quid judicavit pro anima sua in favorem mo-

nasterii, id ex bonis illius integrè extrahendum est monasterio: nam talis dispositio nullo jure irritatur, modò debitis solemnitatibus sit subnixæ. Sufficiunt autem ad testamentum novitii solemnitates juris Can. ex communi DD. et recepta praxi: secùs si testamentum in seculo fiat, necessariae erunt solemnitates civiles secundum leges loci.

7.º Circa executionem voluntatis novitii observantur seqq.:—I. Si novitius disposuit per actum inter vivos, res donatæ non traduntur donatario, aut cessionario ante professionem, etiam quoad dominium revocabile, cum ex decreto Trid. donatio nullum sortiatur effectum, nisi secuta professione. Possessio tamen custodiæ causa tradi potest donatario, quod Trid. supponit; dum abuntibus ante professionem omnia eorum bona restitui jubet. At secuta professione, statim faciendæ est executio dispositorum, cum donatio absoluta et perfecta evadat.—II. Si novitius per actum ultimæ voluntatis disposuit de bonis actu suo dominio subjectis, secuta professione, statim faciendæ est executio quoad ea, quæ pro monasterio judicavit, cum statim jus ad monasterium devolvatur (*Auth. si qua mulier C. de SS. Eccl.*); cetera verò bona, saltem in Religionibus dominiis capacibus, theoricè loquendo, primò post mortem naturalem professi deferenda essent hæredibus et legatariis extraneis, et interim in dominio monasterii conservanda: nam ultima voluntas non est efficax ante mortem naturalem testantis. *Excipe*, nisi novitius expressè cavisset, ut voluntas sua statim post professionem effectum sortiretur; vel nisi esset alia loci consuetudo. Legitima verò, cum vim alimentorum habeat, statim post professionem tradenda videtur, uti et dos uxori. Quòd si pater de bonis suis ante professionem non disposuit, omnia bona, excepta legitima liberorum, devolvuntur ad monasterium (*Auth. ingressi, et si qua mulier C. de SS. Eccl.*); de æquitate autem professus cum licentia Prælati de bonis istis inter liberos disponere poterit; dummodò monasterio partem virilem relinquat (*cit. Auth. si qua mulier.*), quæ saltem tacitè approbatur ab Ecclesia. Quomodo feuda, emphyteuses et fideicommissa devolvantur ad monasterium, suis locis dictum fuit.—III. Dispositio novitii circa legitimam, et aliam successionem à patre, matre vel consanguineis obventuram, ità demum valet, si Religiosus supervivat parentibus vel consanguineis: ità comm. Nam præmortuo nulla debetur successio, nec legitima ante mortem parentum (*lib. 1. §. 21. ff. de coll. bon.*)—Neque locum hic habet jus repræsentationis, seu fictio, quasi monasterium repræsentaret monachum in se viventem, sicut filii repræsentant Patrem; quia fictio ista à nullo jure exprimitur. Si tamen cum parentibus facta est transactio super jure legitimæ, observanda erit, etsi religiosus præmoriatur parentibus.—IV. Si Pater habuit usumfructum in bonis adventitiis filii, et vel Pater, vel filius Religionem professus est, ususfructus videtur dividendus inter eos. Ità inter duas extremas media docet sententia, ex *l. 6. §. 3. C. de bonis quæ liber.*, ubi patri filium emancipanti mediæ ususfructus attribuitur; sed in dato casu filius ipso facto emancipatur, quia, sive pater, sive filius profiteatur, patria potestas solvitur: et quidem ex parte patris, quia is constitutus in potestate Prælati alium in potestate

habere nequit: ex parte verò filii, quia is constitutus sub obedientia Prælati, totaliter eximitur ab obedientia patris in seculo remanentis; ergò. Quia verò in hoc puncto jura obscura sunt, optimum erit ad amicabilem compositionem, vel consuetudinem loci recurrere: vide Engl. à n. 41.

302. Q. IV. *An novitius, absque causa gravi et licentia Prælati, liberè et licitè redire possit ad sæculum?*

R. Affirmativè (*c. 23. h. t. c. 4. eod. in 6.*); nam per se nullum est præceptum de perseverando in statu religioso: per accidens verò talis exitus potest esse illicitus: ut si novitius ex odio vel alia prava passione egredia- tur; vel prævideat se redituro ad occasiones peccandi; vel si emisit votum de perseverando: quo sensu procedit *cap. 20 et 23. h. t. et cap. 2. eod. in 6.* Si autem in ipsa Religione experiatur difficultates valde graves, antea non prævisas, ità ut eis ferendis moraliter non sit par, non obligatur tali voto ad perseverandum: tum quia votum hoc non fuit conceptum pro statu tam gravi et importabili: tum quia materia voti redditur moraliter impossibilis, et cons. subducitur ab obligatione naturali—Jam si novitius exeat, omnia sua bona sub pœna anathematis ei restituenda sunt; et Episcopus per censuras Ecclesiasticas ea reddere recusantes compellere potest.

Vestis autem regularis propriis novitii pecuniis confecta, ex decreto Cong. Conc. *In dubio restitutionis vestis* (28. Sept. 1686.), non est ei restituenda, sed ejus valor juxta præcisum tempus vestitionis.

Neque novitius egressus regulariter tenetur solvere victum pro eo tempore, quo in novitiatu fuit; præsertim si per hoc libertas exundi ei minueretur: Trid. *Sess. 25. c. 16. de regul.*, ubi tamen admittit pro victo et vestitu novitii aliquid recipi posse. At si quis ficto animo ingrederetur Religionem, is tanquam dolosus deceptor, teneretur monasterio omnes expensas refundere.

303. Q. V. *Quæ onera et favores sint novitiorum?*

R. 1.º Novitius, licet regulæ non subdatur, sicut professi, tamen subest potestati Prælati: non exempti quidem, quantum Episcopus permiserit; exempti verò plenè quoad jurisdictionem quasi-Episcopalem: Laym., Cordub., Engl., Schmier et alii communiùs. Nam, ne dicamus novitios vagis annumerari, necesse est eos subjici jurisdictioni Prælati, præsertim exempti; cum tempore novitiatus à jurisdictione sui ordinarii judicis subtrahi sint; ergò. Unde Prælati potest novitiis juxta præcepta imponere, etiam sub censura, delinquentes punire, excommunicare, suspendere, casus reservare etc.; et licet novitii non obediendo, non peccent contra obedientiam religiosam, quam necdum voverunt, peccant tamen contra jurisdictionem Prælati, sicut alii subditi non obediendo suo legitimo judici.

2.º Favores novitiorum complures sunt:—I. Gaudent privilegiis et indulgentiis suæ Religionis.—II. Privilegio fori et Canonis.—III. Possunt à Prælati Ordinis absolvi à reservatis, dispensari in votis aliisque, sed juxta tenorem privilegiorum.—IV. Fructus grossos ex beneficio percipiunt.—V. Habent jus quæsitum ex receptione in novitiatum, ut sine justa causa dimitti non possint. Hinc capitularis in dubio, an novitius sit idoneus ad

professionem, tenetur potius dare calculum favorabilem, si adhibita diligentia, non deprehendit indignitatem, seu incapacitatem subjecti: quia per causam dubiam non debet novitius spoliari jure quæsito. Secus dic, re integra, dum agitur de susceptione in novitiatum; tunc enim causa dubia sufficit ad illum excludendum; cum nihil juris habeat ad susceptionem.—Ex communicatione privilegii, quod S. Pius V dedit monialibus S. Dominici, in articulo mortis ante expletum annum probationis, potest professionem emittere: si autem convalescat, tenetur novitiatum continuare, et denuò profiteri: Donat.—Cetera de educatione novitiorum petenda sunt ex decretis Clementis VIII et Urbani VIII, ubi usu recepta sunt, et ex propriis cujusque Religionis statutis.

§ II.

De Religiosis professis.

304. *Nota.* Professionem religiosam esse actum Religionis, quo homo fidelis, emissis et acceptatis tribus substantialibus votis, se totum Deo et Religioni approbatæ tradit; atque ita perfectè transit in numerum rerum, seu personarum sacrarum. Et quamvis professio simplex in Societate Jesu claudicet, ut ex parte profitentis sit obligatoria, non verò ex parte Religionis acceptantis, tamen professio solemnis in aliis Religionibus, ut etiam in Societate Jesu, est quasi contractus utrinque obligatorius: ex parte professi, ut Deo et Religioni perpetuò deserviat: ex parte verò Religionis, ut professum retineat, alat et tanquam filium tractet, sive professio fuerit expressa, sive tacita, v. g. per assumptionem habitus, quo soli professi utuntur, vel per exercitium actus solis professis communis.

305. Q. I. *Quid requiratur ad valorem professionis?*

R. 1.º De jure naturali requiritur persona capax, usu rationis prædita, seriam habens intentionem se obligandi; et econtra acceptatio legitimi Prælati. Item ut absit dolus, vel error substantialis, uti et conditio contraria substantiæ professionis: ut si quis profiteretur sub conditione, aut modo, ut proprium possit habere, uxorem ducere, pro placito Religionem deserere etc.; nam ad valorem contractus obligatorii requiritur consensus mutuus, ab omni dolo vel errore substantiali et à pactis sibi contrariis liber, ut supra dixi de contractibus.—De jure positivo requiritur ætas legitima sexdecim annorum expletorum, et prævia probatio in habitu religioso per annum (Trident. sess. 25. cap. 15. de Regul.), et ut professio spontanea absque vi et metu gravi emittatur (c. 1. de his quæ vi) Uno ex his deficiente, professio est invalida, ob expressam irritationem: jurium.—Cetera impedimenta, quæ exprimuntur in Const. Sixti V. incip. *Cum de omnibus*, non vitiant valorem professionis; nam quoad clausulas irritantes correctæ est, et ad terminos juris communis reducta per Const.

Clem. VIII incip. *In suprema*: nisi in aliqua Religione specialia essent impedimenta irritantia, quæ occultata utique invalidarent professionem.

2.º Si professio invalida fuit ex quocumque capite, nullam coram Deo inducit obligationem. Et quidem, si defectus notorius est, licet etiam in foro externo ex Religione egredi; si verò occultus est, et non facile in jure probabilis, v. g. ficta professio sine animo se obligandi, tunc professio præsumitur valida in foro externo; et ita profitens tenetur se gerere ut religiosum: si tamen exeat et ignotus vivat, non peccat.

3.º Si professio invalida fuit ex parte Prælati acceptantis, convalidari potest per ratihibitionem, ex *reg. 40. in 6.* Si invalida fuit ex defectu intentionis in profitente, convalidatur per remotionem fictionis et novum consensum religiosi, qui tacitè acceptatur à Religione; vel saltèm à Papa, seu Prælato supremo omnium Religionum; adeò ut circa hunc defectum intentionis non sit necesse certificare Prælatum religiosum. Si tandem professio fuit invalida ex alio defectu, non convalidatur, nisi tali defectu, sublato.

4.º Religiosus, elapso quinquenio professionis, non potest reclamare contra nullitatem illius (Trid. sess. 25. cap. 19. de Regul.); nam intra tantum tempus præsumitur professio convalidata. Idem dic de Religione, ut identitate relativorum nec ista audienda sit, probare volens nullitatem professionis. At remedium extraordinarium restitutionis in integrum non est sublatum à Tridentino, adeòque potest quis ex justa causa restitui adversus lapsum temporis, v. g. si toto quinquennio metus gravis injustus duravit, propter quem non licuit reclamare.

*Circa nullitatem professionis in Constit. Benedict. XIV. *Si data 4. Martii 1748* statuitur:

I. Quòd superior regularis, detecto aliquo impedimento ante professionem à religioso occultato, de quo prius interrogatus fuerit, etiam ipso non reclamante, procedere possit in causa super nullitate professionis intra quinquennium in judicium deducta, unà cum Ordinario loci.

II. Quòd quinquennium, cum agitur de nullitate professionis ob metum, computandum sit à die emissæ professionis, non à die quo professus liberam reclamandi facultatem habere cœpit.

III. Quòd causa nullitatis agi possit, etiam post elapsum quinquennium, dummodò à reclamante intra illud seriò intentata fuerit, judiciumque prosequi neglexerit aut nequiverit.

IV. Quòd judices debeant esse Ordinarius loci, etiam Romæ, ac in ejus districtu, et actualis Superior illius monasterii eo tempore, quo causa in judicium deducitur. Quoad moniales Ordinario subjectas, judex sit solus ipse Ordinarius; quoad subjectas verò Regularibus, Superior regularis, cui universi monasterii regimen creditum est, unà cum Ordinario loci.

V. Quòd Superior regularis, si judicium assumere nolit aut nequeat, possit loco sui alium subrogare, sive regularem, sive secularem Ecclesiasticum juris Canonici peritum; non tamen jus suum Ordinario loci cedere, ut solus procedat.

VI. Quòd si judicia Ordinarii et Superioris discrepantia fuerint, causa ad Sedem Apostolicam devoluta censeatur.

VII. Quòd itidem ad eandem Sedem privatim spectet causa nullitatis professionis, ex quo hæc emissa fuerint extra cœnobium pro novitiatu assignatum.

VIII. Quòd sub pœna nullitatis processus et sententiæ non fundetur iudicium in extrajudicialibus attestationibus, etiam juramento firmalis, quæ ad perpetuam dicuntur; sed instituatur processus verus et judicialis, in quo et articuli exhibeantur ex parte reclamantis, et interrogatoria dentur ab eo, qui stat pro validitate professionis, et testes tam super articulis, quàm juxta data interrogatoria examinentur. Qui tamen processus, juxta Trident. sess. 23. c. 49. *de Regularibus*, nunquam instrui potest, nisi constet reclamantem in Religionis suæ claustris morari, et regularem habitum resumpsisse, si ipsum antea deposuerit.

IX. Quòd sub eadem nullitatis pœna citentur tum defensores monasterii, in quo reclamans vota suscepit, tum ipsius consanguinei, sive propinqui, sive alii, quibus sua bona donavit aut cessit, ceterique omnes, quorum interest professionem sustineri: in primis autem ii, si superstites fuerint, qui indicati erunt, tam auctores aut complices metus eidem reclamanti incussi, ut votis invitus se obstringeret.

X. Quòd à locorum Ordinariis deputetur defensor professionum ea lege, eoque modo, quo ex altera ejusdem Pontificis Constit. *Dei miseratione*, quam vide lib. 4. l. 19. de divortii, deputandus est defensor pro validitate matrimonii: cui honorarium, expensæque occurrentes exsolvendæ erunt ab illis, quibus professus bona sua renuntiavit; vel à Religione, si ii non existant, aut nihil à professu renuntiatum fuerit; vel si Ordo regularis nihil possideat, ex multis illius tribunalis, in quo causa agitata fuerit, sive alterius, ut in citata Constitut. *De defensore matrimonii*.

XI. Quòd post sententiam latam à Superiore regulari et Ordinario loci pro validitate professionis, causa finita intelligatur, si professus nullam interposuerit appellationem; si verò interposuerit, serventur præscripta in dicta Constitut. *De defensore matrimonii*.

XII. Quòd non nisi post duas sententias conformes, pro nullitate professionis, professus discedere possit à Religione, vel habitum dimittere, sub pœnis contra apostatas latis.

XIII. Quòd iudices in secunda aut ulteriori instantia esse debeant ii, ad quos de jure aliæ omnes causæ Ecclesiasticæ post sententiam Ordinarii, in gradu appellationis devolvuntur, unà cum Superiore regulari, non illius monasterii, in quo reclamans professus est; sed alterius monasterii ejusdem Ordinis in eorum civitate, aut diœcesi existentis, vel eo non existente cum Superiore vicinioris monasterii ejusdem Ordinis, seu persona ab eodem Superiore deputanda; qui tamen Superior ad ferendam sententiam non admittitur, si causa in secunda aut ulteriori instantia ad Sac. Congregationes, aut Rotam devolvatur.

XIV. Quòd si iudicium nullitatis institutum fuerit post elapsam quinquennium, recurrendum omninò sit à locorum Ordinariis et Superiore regulari pro facultate restitutionis in integrum adversus illius lapsum.

XV. Quòd sub pœna nullitatis actorum, etiam in causis discutientis super restitutione in integrum adversus lapsum quinquennii ex commissione regularibus Superioribus, ac locorum Ordinariis à S. Sede directa intervenire debeat, tam in prima quàm in ulterioribus dubiis propositionibus defensor professionis.

XVI. Quòd idem servetur, tam à Cardinalium Congregationibus, quàm à Rotæ Auditorio, sive quacumque Congregatione specialiter deputata. Et defensor deputetur ab eo, qui est caput tribunalis, expensis eorum, de quibus supra.

XVII. Quoad fruendum beneficio restitutionis in integrum præcedere debeant duo conformes favorabiles resolutiones, sub pœnis pariter contra apostatas latis; si reclamans post primam è claustris migrare, multòque magis si habitum dimittere præsumperit. »

306. Q. II. *Qui sint præcipui effectus validæ professionis?*

R. Seqq:—1.º Obligatio ex genere suo gravis ad servanda vota.—2.º Vinculum perpetuum cum Religione ex ipsa natura professionis, seu status religiosi; sicut ex nuptiis sequitur vinculum conjugale perpetuum.—3.º Causat in subjecto apto plenam remissionem peccatorum quoad omnem pœnam, ut tenet pia sententia: quod beneficium multi extendunt ad illos actus, quibus professio religiosa, pro more religiosorum, publicè aut privim seriò renovatur.—4.º Extinguit ipso jure alia vota et juramenta (*c. 4. de voto*).—5.º Dissolvit matrimonium ratum, et dirimit contrahendum (*cap. 2. 7. 14. de convers. conjug.*)—6.º Abolet maculas et defectus civiles, ut irregularitatem ex natalibus (*cap. 1. de fl. presbyt.*), notam ingratitude ad exheredationem de jure sufficientem (*Can. fin. 19. q. 3. Nov. 423.*), inhabilitatem ad actus temporales ex crimine ortam, v. g. ex furto, perjurio, falso testimonio (*Nov. 5. pr. etc.*)—7.º Reddit religiosum capacitatem participandi omnia privilegia suæ Religionis, quæ privatis et singulis communicantur. Neque tollit nobilitatem ex sanguine tractam; quia jura sanguinis de se perpetua compatible sunt cum statu religioso (*arg. l. 34. ff. de pact.*) Cessat verò dignitas temporanea ex officio descendens; quia extincto officio, v. g. consulis, gubernatoris etc. extinguuntur talis dignitas et denominatio.—Hi sunt effectus professionis solemnæ. At professio simplex in Societate Jesu non inducit perpetuitatem ex parte Religionis, nec absolutam obligationem servandi vota, sed conditionatam, donec quis in Societate vixerit; nec dissolvit matrimonium ratum, licet ex speciali privilegio dirimat contrahendum: ita DD. Societ. Jesu.

307. Q. III. *Ad quid obligetur professus ratione votorum?*

De hac materia pro foro conscientie fusiùs agunt Moralistæ: ego pro foro Canonico præcipuas questiones hic resolvam. Unde:

R. 4.º Religiosus ratione castitatis obligatur abstinere ab omni voluptate verenea tam interna, quàm externa; secùs peccando, duplicem malitiam committit, scilicet, luxuriæ contra temperantiam, et sacrilegii

contra votum Religionis. Sola castitas conjugalis, quam quidam Ordines Equitum conjugatorum observant, non sufficit ad verum et propriè statum religiosum (S. D. 2. 2. q. 186. art. 3. et seqq.)

2.º Religiosus ratione paupertatis obligatur, ne proprium quid habeat ex bonis fortunæ, vel aliquo tanquam proprio utatur (Can. 11. non dicatis 12. q. 1 et c. 2. 4. 6. de stat. monach.) Unde:—I. Quidquid religiosus acquirit undecumque, modo tamen justo, monasterio et non sibi acquirit; adeò ut ad rem per se acquisitam nihil juris habeat; licet conveniens sit, ut Superior ex acquisitis ei aliquid dispenset ad usus necessarios.—II. Peccat religiosus contra paupertatem, si sine licentia exerceat actus proprios domini, v. g. alienando, vendendo, donando, permutando res sibi ad usum concessas: ut si breviarium venderet aut permutaret etc. Item si recipiat res à secularibus, et pro iis retinendis licentiam superioris non petat; vel si rebus sibi concessis abutatur, vel per dolum, aut culpam latam eas destruat etc.: nam solus usus facti ei concessus est, et tanquam diligenti usurario incumbit onus bene rebus uti, non abuti. Sufficit autem licentia Superioris non tantum expressa et tacita, sed etiam rationabiliter præsumpta; licet modus aliquo modo displiceat Superiori. Sed in hoc puncto religiosi sint timorati; nam si superflua retineant, vel ea, quæ difficulter sine expressa licentia concedi solent, non tam facilè præsumere possunt de licentia Prælati; etsi is res istas forsàn in cubiculo videre, aut de illis notitiam habere possit; quia tacens sapius non habetur pro consentiente, cum tacere et tolerare possit minus malum ad evitandum majus, quod sequeretur, si religiosus, præsertim inquietis et correctionis impatientibus, auferret ea quæ sine licentia habent.—III. Prælati dispensare non potest, ut religiosus superflua, et præsertim pauperem statum religiosum dedecentia penes se habeat, vel aliqua in usus vanos et illicitos expendat. Ità certa est com. sententia. Nam Prælati non est dominus, sed dispensator (c. 2. de donat); si verò tales licentias daret, non dispensator sed dissipator et paupertatis religiosæ eversor esset. Hinc bene dixit Clem. VIII. in decreto incip. *Nullus omninò*, non esse credendum Superioribus, etiamsi asseverent, se posse hujusmodi dispensationes concedere; cum reverà talis Superior et subditus se ipsos et non Deum decipiant.—IV. Attento jure scripto, Superior privato religioso non potest concedere, peculium, cujus administratio sit penes ipsum religiosum, etiam dependentem à voluntate Superioris, uti sunt annui redditus, administratio villæ etc.: ità Less. Lopez, Molin. Fagn. Donat. Reiff. et alii communiter contra Navar. Rodrig. Sanch. Prob. ex Trid. sess. 25. c. 2. de Regul. et decreto Clementis, et Urbani VIII, incip. *Nullus omninò* §. 3. *neque Superioribus*, ubi prohibetur, ne Superiores bona ad usum vel usumfructum concedant privatis religiosis, sed acquisita incorporantur conventui, et per officiales ipsius administrantur. Stant pro hac sententia plures declarationes Sac. Congregat. quas affert Petra: nam tale peculium valdè adversatur perfectioni paupertatis religiosæ; ergò meritò sublatum est per *cit. Trid. et Decretum Clem.* Ceterum si Superior, vel officialis administrat talia bona, et inde necessaria det personæ, ratione cujus bona sunt acquisita:

id non contrariatur citatis juribus: uti nec illa consuetudo, vi cujus Superior concedit mobilia necessaria religioso, in usus necessarios aut honestos expendenda, dummodò non concedat superflua: Trident. *loc. cit.* ibi: *Mobilia verò usum ità Superiores permittant, ut eorum suppellex status paupertatis, quam professi sunt, conveniat, nihilque superfluum in ea sit, nihil etiam quod sit necessarium eis denegetur.* Dixi atento jure scripto, quia consuetudo habendi peculium dependentem à voluntate Superioris, præsertim apud moniales in multis locis toleratur tanquam licita; ejus tamen extirpatio optanda et procuranda foret. Vide Reiff. *tit. de stat. monach. à num. 5.* Laym. et alios.—V. Quanta materia, seu quantitas requiratur ad peccatum mortale contra paupertatem, certa regula statui non potest. Regulariter DD. docent idem sufficere, quod ad furtum mortale. Nec te decipiat Diana, obiter assignans duos aureos, quia in Doctoribus, quos citat, id non inveni. Nam aliqui ex illis duos julios; alii quatuor assignant, qui in nostra moneta nec medium, aut unum florenum faciunt. Nec etiam se explicat, quales aureos intelligat: nam aurei, vel ducati in Italia sunt diversi; aliqui non excedunt valorem 30 grossorum nostræ monetæ. Quia tamen religiosus comparatur filiof. censeo aliquantum plus requiri ad mortale, quam ad furtum, dummodò monasterium non sit nimis pauper.—VI. Pœnæ religiosi proprietarii sunt: privatio vocis activæ et passivæ (Trid. S. 25. c. 2. de regul.), expulsio à conventu (c. 6. de stat. monach.), cui hodie successit carcer vel alia similis pœna; et tandem sepultura asini, si apud mortuum, seu in morte proprietate aliqua reperta fuerit; et saltèm aliquid de ista proprietate cum religioso in sterquilinio sepeliendum est (*cit. c. 6.*), ut fecit S. Gregor.

3.º Religiosus ratione obedientiæ obligatur parere Prælati præcipienti secundum regulam et proprias Constitutiones; id verò quod in reg. FF. Minor. et S. J. dicitur, ut obediatur Superiori in omnibus, ubi peccatum non est, intelligendum est de obedientia supererogatoria et in gradu excellenti, ut docet S. D. 2. 2. q. 104. ar. 5. ad 3. et in 2. d. 44. q. 2. ar. 4.: ubi distinguit triplicem obedientiam: *indiscretam*, seu illicitam, quæ obedit in illicitis contra legem Dei vel Ecclesiæ, vel contra propriam regulam; *sufficientem*, seu necessariam, quæ obedit in his tantum, in quibus secundum propriam regulam obedire tenetur: et *perfectam* seu excellentem, quæ obedit Prælati in omnibus, in quibus non subest peccatum.—Religiosus vi voti obligatur ad obedientiam sufficientem, quæ ad salutem sufficit; non verò ad perfectam, quæ est extra præceptum, et pertinet ad cumulum perfectionis; licet suadenda sit omni religioso, ut integrè, promptè, fortiter et cum humilitate debita Superiori obediamus.

Subditus tenetur obedire Prælati non tantum in his, quæ expressè, sed etiam quæ tacitè continentur in regula; nam quæ tacitè insunt, perinde est, ac si expressa essent, cum taciti et expressi eadem sit vis, ex l. 3. ff. de R. C. l. 156. ff. de R. J. Illa autem tacitè, seu implicite censentur contineri in regula, quæ moraliter necessaria sunt ad instituti et regulæ observantiam. Hinc pro varietate temporum, locorum et aliarum circumstantiarum varia à capitulis generalibus et provincialibus conduntur

statuta, ad conservationem et observantiam instituti necessaria; ad quæ utique religiosi obligantur, uti et ad pœnas in eis statutas. Quod si autem regula notabiliter relaxata sit, maximè per Sedem Apostolicam, professi regulariter loquendo non tenentur ad suscipiendam reformationem primitivæ regulæ; nam regulam non aliter professi sunt, quam sicut hic, et nunc communiter observata fuit.

308. Q. IV. *An, et quomodo professio religiosa dissolvi aut dispensari possit?*

R. 1.º Vota professionis quoad accidentalialia dispensativè relaxari possunt, maximè per Sedem Apostolicam. Sic enim Papa potest religionum subtrahere actuali obedientiæ suorum Superiorum, dispensare cum eo ad condendum testamentum de rebus per se acquisitis, cum dispositio ista fieri possit nomine Papæ, vel monasterii; non verò nomine proprio et jure domini. — 2.º Promotio ad Episcopatum, vel Papatum non solvit professionem religiosam (S. D. 2. q. 185. arg. 8.); nam status religiosus non repugnat, imò maximè convenit statui Episcopali, ut patet in Apostolis. Unde religiosus factus Episcopus obligatur voto castitatis, ut de se patet; voto paupertatis, quia non sibi, sed Ecclesiæ acquirit, et superflua vanè expendendo peccat contra paupertatem; voto obedientiæ, quia tenetur obedire Papæ, non tantum obedientia communi, sicut alii Episcopi, sed speciali descendente ex voto: at respectu Superiorum regularium obedientia manet tantum in habitu, sicut in Generali; ita ut, si absolveretur à vinculo Ecclesiæ, recideret in actualem potestatem Prælatorum regularium. Porrò eo casu, quo religiosus in Episcopum promovetur, omnia ei concessa ad usus necessarios, ut libri et alia supellex, subtrahenda sunt eidem, ne illius promotio sit monasterio damnosa; nisi Religio ex benignitate velit ei relinquere ad usum; non tamen donare aliqua majoris momenti; cum Superioribus administratio, non donatio sit permessa (cap. 2. de donat. cap. fin. de off. Vicar. in 6.)

Ex constitutione Benedicti XIII. *Postulat*, 7 Mart. 1725. interdicatur quibuscumque Regularibus ad quancumque Ecclesiasticam dignitatem extra suum Ordinem assumptis secum asportare, propriisque usibus applicare. «Libros, pecunias, credita, deposita, et bona mobilia, seu immobilia ejuscumque generis et speciei, quæ eos tempore suæ promotionis penes se, vel alios habere contigerit, exceptis duntaxat scriptis, propriis instrumentis et breviario; sed ea omnia, statim ac suæ promotioni consenserint, et antequam consecrationis munus suscipiant, Superiore locali, et capitulo cœnobii, conventus aut domus, ubi degunt, integra et intacta absque ulla prorsus diminutione, cum eorum notula, seu inventario bona fide confecto, resignare teneantur, ut illi, postmodum cœnobio, conventui, vel domui applicari possint, ac debeant, cui juxta Constitutiones et consuetudines ejusque Ordinis, Congregationis ac instituti applicanda esse constiterit. Quod si secus fecerint, et huic nostræ ordinationi non obtemperare præsumperint, contrafacientes, ultra pœnam suspensionis ab exercitio Pontificalis ministerii in præfat. Clement. IV. litt. constitutam, suspensionis insuper à divinis pœnam ipso facto incurrant Papæ re-

servatam; sublata etiam Majori Pœnitentiario eam relaxandi facultate: et ad rerum usum nec ad tempus Superiores concedere possunt. Et ex Constit. ejusdem *Custodes* 7 Martii 1725. iisdem Regular., tam ad Episcopatum quam ad Cardinalatum evectis, præcipitur in virtute S. obedientiæ sub pœna suspensionis ab exercitio pontificalium ipso facto incurrenda Papæ reservata, ut «Singulis suæ regulæ officii, obligationibus, quæ pontificale, sive cujuscumque alterius dignitatis, aut cardinalatus officium minimè impediunt, perpetuo subsint: et proinde sui monastici Ordinis, seu alterius regulæ Mendicantium, insignia et propria indumenta lanea, suoque peculiari colore distincta; rasilem quoque ad cutis planitiem in summo vertice, vel eo giro et forma expressam coronam præferant, quibus antea intra eorundem regularium Ordinum claustra militabant.»

Nota, quòd ab hac vestiendi lege eximuntur Clerici Regulares, cum eorum Ordinum habitus idem reverà sit cum habitu presbyterorum secularium, ut animadvertit Bened. XIV in epistola decret. ad Joachimum Cardinalem Portocarrero 13 Octobr. 1745, sicuti et Canonici Regulares ex privilegio Leonis X Constit. 34.

Præcipitur ulterius in citat. Constitut. *Custodes*, ut dimisso Episcopatu, seu quacumque alia dignitate, ad quam evecti fuerunt, vel perfuncti munere sibi extra claustra commisso, ad eadem claustra redire teneantur sub pœna privationis usus pontificalium: et si permanserint in contumacia non redeundi ad claustra, post annum sint eo ipso suspensi à divinis. "

3.º Papa non potest dispensare in substantia alicujus voti religiosi pro sensu composito, hoc est, ut quis maneat religiosus, et habeat, v. g. proprium, vel uxorem ducat. Ità com. sententia, quam amplectitur Innoc. III in cap. 6. *cum ad monasterium* de stat. monach. in fin. dicens: *abdicatione proprietatis, sicut et custodia castitatis adeò est annexa regulæ monachi (observa hic sensum compositum), ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.* In qua decretali doctrinam suam fundat S. D. 2. q. 88. a. 11, et solidè probat per Ecclesiam non posse dispensari in voto castitatis religiosæ; quia *debitum continentiæ est essentialiter statui Religiosis, seu ut dicit decretalis, quia castitas est annexa regulæ monachali.* Quod argumentum manifestè procedit de dispensatione in sensu composito, cum nulla res sine suis essentialibus subsistat. Ità intelligenda mihi videntur cetera omnia in d. art. 11. expressa, utpote ab hac ratione pendente, præsertim illa verba: *Papa non potest facere, quòd ille, qui est professus Religionem, non sit religiosus.* Nam hoc assertum probat S. D. per principale argumentum statim subjectum: quia continentia essentialiter est annexa statui Religioso; ergò verba ista intelligenda sunt in sensu composito, ac si dicerem: *Deus non potest facere, quòd ille, qui est homo, non habeat animam rationalem, seu non sit homo; quia sicut anima rationalis est de essentia hominis, ità castitas et alia duo vota sunt de essentia professi, seu hominis qua religiosi.* Ex quibus hanc elicio rationem: Papa dispensando, non potest id tollere, quod est de essentia rei; sed tria vota sunt de essentia status religiosi, ut supra dixi ex communi doctrina; ergo dispensando, non potest Papa tollere

votum, v. g. castitatis, vel paupertatis, ut eo sublato maneat quis religiosus; tunc enim esset ex supposito, et non esset religiosus, cum essentialia constitutiva religiosi non haberet.

4.º Papa potest dispensare in votis religiosi pro sensu diviso, hoc est, potest tollere totum vinculum professionis religiosæ, et hominem religiosum secularizare. Ità hodie communior sententia, quam etiam ex Thomistis multi defendunt, Cajet. Andreas à Matre Dei, in Salmantic. Moral. tract. 15. c. 1. punct. 3. à num. 40. cum cit., contra Altisiodorensem, Turr. Sot. Joan. à S. Th. Salmantic. speculativ. tr. 20. de stat. relig. cum cit., quam sententiam, utpote probabilem docui in theologia; licet nunc alia mihi videatur mens S. Thomæ, ut eam num. præced. exposui. Prob. I. Papa habet à Christo domino generalem potestatem gubernandi Ecclesiam, et ea faciendi quæ magis expediunt tum privatæ, tum etiam publicæ felicitati fidelium, ut patet ex Matth. 16: *Quodcumque solveris super terram etc.*, et Joan. ult.: *Pasce oves meas*: sed sub hac generali potestate continetur hæc potestas particularis dissolvendi vinculum professionis religiosæ; ergò. Probo minorem:—1.º negativè, quia nullibi excipitur:—2.º positivè, quia voluntates fidelium substantiæ supremæ potestati Papali, ut, prout melius videtur, eas commutare, relaxare et totaliter irritare possit: atque ità in consequentiam jura quæ sita tollere, ac materiam subducere ab obligatione juris naturalis; ut patet in irritatione votorum simplicium, juramentorum et contractuum; ergò ob eandem rationem Papa habet potestatem irritandi consensum religiosi, quo se Deo devovit, cum nullo jure divino scripto aut tradito ostendi possit, casum istum exceptum fuisse à generali potestate irritandi. Quo casu jus naturale et divinum non mutatur formaliter et directè, sed materialiter et indirectè; et in consequentiam, quatenus irritato consensu, seu contractu, nulla restat materia, super quam obligatio juris naturalis cadat.—3.º Quòd hæc potestas particularis contineatur sub generali à Christo data, si non per definitionem, saltè ipso facto declararunt Summi Pontifices, dispensando cum religiosis ad matrimonium; sicut Benedictus IX cum Casimiro II Rege Poloniæ, monacho Cluniacensi; Cælestin. III cum Constantia Moniali Rogerii Siciliæ Regis filia, et postea uxore Henrici VI Imp.; Innoc. III conditor decretalis *Cum ad monasterium*, cum Ramiro II Aragoniæ Rege. Abbate et Episcopo; Gregor. XIII cum Provinciali Cappuccinor. Fratre Cardinalis Joyosæ, et alii cum aliis, ut Historici memorant, quorum auctoritas, quam nonnulli in dubium vocant, si non plenè probat, saltè multum adjuvat præsentem sententiam.—II. Non minùs Episcopus per confirmationem contrahit vinculum spirituale juris divini cum sua Ecclesia, quàm religiosus per professionem cum Religione; utrumque enim ex natura sua, et jure divino est perpetuum ac indissolubile, imò fortius videtur esse vinculum Episcopi, quàm religiosi, ut docet S. D. 2. q. 174. a. 5. et 6; sed Papa, ut Vicarius Dei, seu potestate à Christo accepta, dissolvere potest vinculum Episcopi cum Ecclesia, ut clarè docet Innoc. III cap. 2. et fin. de translat.; ergò etiam dissolvere potest vinculum professionis religiosæ, ut rectè argumentatur S. D. cit. art. 6. in corp. ibi:

Episcopi autem, qui sunt in statu perfectionis, non nisi auctoritate summi Pontificis, ad quem etiam solum pertinet in votis perpetuis (qualia hic veniunt religiosa, ut ex contextu patet) dispensare, possunt Episcopalem curam deserere.—III. Plerique RR. id ipsum probant ex ea ratione, quia Papa dispensare potest in votis simplicibus: sed solemnia religiosa non differunt ab eis, nisi penes solemnitatem extrinsecam, ab Ecclesia introductam (c. unic. de vot. in 6.); ergò etiam dispensare potest in votis solemnibus religiosi. Sed hæc ratio meritò rejicienda est, quia incertum per magis incertum probat; nam verior videtur sententia eorum qui vota religiosa, quæ ab extrinseco dicuntur solemnia, asserunt intrinsecè distingui à quibuscumque votis simplicibus, et solemnibus non religiosi: siquidem solemnitas extrinseca, sicut matrimonio, non mutat, sed determinat vota religiosa, quæ specificè talia important perpetuam traditionem et acceptionem, perpetuamque obligationem ex parte religiosi et Religionis, ut à principio Ecclesiæ Christi observatum fuit; quæ perpetuitas reciproca in nullis aliis votis simplicibus reperitur. Melius sententia ista confirmatur auctoritate S. D. in 4. d. 38. q. 1. a. 4. qu. 1. ad 3. in quæstionis: *Et ideo alii dicunt probabilius, si communis utilitas totius Ecclesiæ, aut unius regni vel provincie exposceret, posset convenienter et in voto Religionis et in voto continentie dispensare, quantumcumque esset solemnizatum.* Ex quo patet ad valorem hujus dispensationis requiri gravem et publicam causam, sine qua Papa in jure divino et naturali dispensando, nihil agit, ut aliàs sæpe dictum. Talis causa esset: v. g. tranquillitas totius regni, defensio fidei catholicæ: ut si in regno succedere deberet hæreticus, aut in fidelis, nisi monachus, ducta uxore, regnum susciperet etc.

Obj. contra resp. 4. pro sensu composito:—I. Papa potest totum vinculum professionis relaxare, quod est plus; ergò etiam in uno voto, v. g. castitatis dispensare, quod est minus.—II. Non repugnat, ut quis sit maritus in habitu, et religiosus in actu: ut si conjugatus, consummato matrimonio, de licentia uxoris fieret monachus; quo casu vinculum matrimonii non dissolvitur; ergò neque repugnat, ut quis sit castus, seu monachus in habitu, et maritus in actu; quia tali casu votum castitatis non tollitur, sed tantum obligatio ejus suspenditur, sicut votum castitatis perpetuæ non tollitur, sed suspenditur, si vovens ad matrimonium dispensetur. Quo casu talis monachus, mortua uxore, teneretur votum reddere Domino; sicut etiam monachus factus Papa, resignato Papatu, teneretur ad obedientiam, quæ per Papatum suspensa fuit.—III. Licet obligatio radicalis, seu in actu primo annexa sit regulæ monachali, non tamen obligatio exercita et in actu secundo; ut patet in voto obedientiæ et paupertatis; sed radicalis obligatio castitatis componi potest cum conjugio et usu ejus, ut patet in marito, qui prius vovit continentiam; ergò etiam hæc duo componi possunt, ut monachus fiat maritus, et consequenter in sensu composito Papa dispensare potest in votis religiosi.—IV. Presbyter latinus, vel Episcopus in sensu composito possunt esse mariti, licet ligati sint voto solemnium castitatis; ergò à pari.

R. Ad I. C. A. et N. C. Nam in antecedenti nulla est repugnan-

tia, bene verò in consequenti, ut quis religiosus sit, et non habeat constituta essentialia religiosi. Sic Deus destruere potest hominem, non tamen illum conservare, destructa sola anima rationali.—*Ad II.* Paritas ista non est contemnenda, neque tamen quidpiam evincit, et ideo *C. A. et N. C.* Nam maritus, si de licentia uxoris fiat monachus, nihil agit repugnans vinculo maritali: tum quia matrimonium non consistit in usu; tum quia obligatio proxima reddendi debitum per uxorem remissa est; et consequenter vinculo conjugali accedere potest vinculum professionis religiosæ. Econtrà monachus, assumendo statum conjugalem, directè poneret aliquid repugnans vinculo monachali, puta jus maritali, nam vi professionis religiosæ obligaretur ad abstinendum ab omni actu venereo, etiam qui licitus est in matrimonio; vi autem iusti conjugii obligaretur ad reddendum debitum, quæ duæ obligationes, utpotè contrariæ, non sunt compatibles in eodem subjecto, præsertim si dicamus per tale conjugium acquiri jus petendi debitum.—Nec est paritas à voto simplicis castitatis et obedientiæ; nam simplex castitas non est de essentia alicujus status; bene verò castitas religiosa est de essentia status religiosi; ergò licet illa relaxari possit, non tamen ista in sensu composito religiosi status. Similiter promotio monachi in Papam nihil contrarium ponit voto obedientiæ, sed hujus exercitium suspenditur ex defectu præcepti, seu altioris superioris.—*Ad III. N. M.*, ex dictis. Nam jus radicale castitatis religiosæ seu abstinendi ab omni actu venereo, et jus petendi ac obligatio reddendi debitum, directè sibi contrariantur; ergò non possunt componi in eodem subjecto. Tum quia status religiosus, ex institutione Christi et communi Ecclesiæ sensu, negativè obligat, ne ei superinducatur status contrarius, uti est conjugalis; cum econtrà status conjugalis absolute negativè non obliget, ne ei perfectior status superinducatur; sed tantum conditionatè, si altera pars jus maritali non amittat, vel non remittat. Pro ultima disparitate serviat magistra Romana Ecclesia: admittit conjugatis conversionem ad monachatum (*tit. de convers. conjugat.*); monachis verò negat reversionem ad nuptias: quia castitas annexa est regulæ monachali (*cit. cap. 6. de statu monach.*)—*Ad IV. N. C.* Nam castitas non est essentialiter annexa Presbyteratui, vel Episcopatu, sed solum ex præcepto Ecclesiæ, quod relaxari potest; econtrà castitas jure divino annexa est essentialiter statui religioso; ergò relaxari non potest, quin tollatur status religiosus, cum nulla res sine essentialibus subsistat.

Obj. contra respon. 4. de sensu diviso.—*I. C. 6. in fin. de stat. monach.* cum *S. D. 2. 2. quest. 88. art. 11* et *ibid. a. 6. ad 1* respondente: quòd *votum solemne habet fortiorem obligationem apud Deum, quàm votum simplex.*—*II.* Homo per professionem consecratur Deo, scilicet vi perfectæ traditionis; sed consecratio non potest tolli à re, quamdiu res ista existit, ut patet in calice consecrato; ergò neque professio religiosa tolli potest ab homine quamdiu vivit, ut infert *S. D. cit. a. 11. ibi: unde multò minùs potest hoc facere aliquis Prælati, ut homo Deo consecratus, quamdiu vivit, consecratus esse desistat*; quod *S. D.* repetit statim infra: *et ideo* etc., quæ locutio manifestè est pro sensu diviso.—*III. S. D. in 4. d. 38. q. 1. a. 2.*

q. 2. de voto solemn. ait: cujus obligatio in nullo casu irritari potest.—*IV.* Papa, utpote inferior, non potest tollere jus naturale et divinum; sed professio religiosa est juris naturalis et divini; ergò.—*V.* Papa nec indirectè per subtractionem materiæ dissolvere potest matrimonium consummatum, licet obligatio illius acquiratur Deo ex liberis actibus conjugum; ergò nec tali modo tollere possunt professionem monachi; quia non constat, quòd Christus ei potestatem dederit irritandi consensum monachi: imò decuit pro excellentia tanti status, ne in terris esset potestas eum dissolvendi.

R. Ad I. Auctoritates istæ procedunt de dispensatione in sensu composito, ut supra ostendi: obligatio fortior non obstat, quin à Vicario Christi tolli possit.—*Ad II. D. M.* Quamdiu existit quoad formam subjectam consecrationi, *C. M.* quoad suam substantiam physicam. *N. M.* Sic lapides in Ecclesia consecrata, quamdiu muro inhærent, sunt consecrati; extracti à muro desinunt esse consecrati: sicut etiam destructa forma calicis, substantia auri non manet consecrata, manet tamen existens. Similiter in monacho tria considerari possunt: substantia physica personæ, forma moralis consistens in reciproco consensu monachi et Religionis, et inde resultans vinculum perpetuum Deo deserviendi (hoc enim intelligit *S. D.* nomine *consecrationis et benedictionis*, non verò aliquas preces, quæ forsitan alicubi in professionibus adhibentur, ut rectè advertunt Thomistæ) jam vinculum istud de se perpetuum, respectu cujus Deus habet jus quæsitum, tolli nequit stante consensu: hoc autem irritato, indirectè et in consequentiam tollitur istud vinculum, sicut destructa forma calicis, indirectè tollitur consecratio. Quòd autem Papa consensus voluntatis nostræ irritare possit, abundè probatum est supra. *Textus ex cit. art. 11* intelligendi sunt ex probatione subjuncta, ibi: *est ergò considerandum, utrum continentia sit essentialiter annexa ei, ad quod votum solemnizatur* etc., atque ita manifestè patet, *S. Doctorem* velle suos textus intelligi pro sensu composito, Juristasque contrarium ignoranter dicere; licet pro sensu diviso doctè dicant, sicut ipse *S. D.* pro nobis allegatus, et pluri Theologi tempore ejusdem *S. Doctoris*. Alioquin, si priora verba crudè accipiantur, sequitur grande absurdum in ipsa littera *S. Thomæ*, quòd scilicet Papa neque cum Presbytero seculari dispensare possit in voto solemn. castitatis; quia per tale votum est Deo consecratus; non potest autem facere aliquis Prælati, *ut homo Deo consecratus, quamdiu vivit, consecratus esse desistat*; cum tamen *S. D.* in subjuncta ratione fundamentali distinguat, et contrarium doceat.—*Ad III.* Obligatio ista ab intrinseco et privata auctoritate partium in nullo casu irritari potest; bene verò ab extrinseco, et publica auctoritate Vicarii Christi, *ad quem solum pertinet in votis perpetuis dispensare* (*S. D. 2. 2. quest. 184. art. 6. et arg. c. 2 et fin. de transl.*) Sic Angelus ab intrinseco est incorruptibilis, et tamen ab extrinseco destrui potest.—*Ad IV.* Per subductionem materiæ potest, ut sæpius in simili dixi; irritatis autem consensibus, nulla materia superest, ad quam terminetur jus naturale.—*Ad V. N. C.* Quòd Papa matrimonium consummatum dissolvere non possit, id non oritur inde, quasi consensus fidelium irritare non valeret, sed altiori causa magni Sa-

cramenti; quia Christus voluit per matrimonium consummatum significar indissolubilem unionem Verbi cum Ecclesia per carnem; et ideo nec Vicario suo dedit potestatem illud dissolvendi, ut tota Ecclesia tenet, ex Matth. 19 quod Deus conjunxit., cap. 7 de convers. conjug. etc.; ista autem ratio et sensus Ecclesiæ non currit in votis etiam religiosis.—Cetera in minoris momenti ex his facile enodari possunt. Si tamen S. Sedes Apostolica declaraverit decretalem Innoc. III cum ad monasterium, procedere in sensu composito et diviso, paratus sum sententiam istam corrigere et retractare.

§. III.

De iuribus Regularium.

309. Q. I. Quæ sunt præcipua jura Prælati generalis?

R. Seqq:—1.º Jus dignitatis et præminentiae, quæ comparatur patriarchali, cum Generales medios et infimos Prælatos sibi subjectos habeant.—2.º Jus potestatis privatae, scilicet paternæ et dominicæ: vi cujus imperare possunt subditis, sicut pater filio et dominus servo, conformiter Instituto, irritare eorum vota, ordinare necessaria ad cultum divinum, res sibi commissas administrare, paternè corrigere etc. Et quia hæc potestas oritur ex voto obedientiæ, sequitur, quod subditum suum ubicumque existentem tanquam rem suam repetere et capere possit: quo sensu totus mundus dicitur esse Prælato regulari pro territorio.—3.º Jus potestatis publicæ, seu jurisdictionis pro foro externo et interno (c. 3. de privil. in 6.); quæ potestas, vel est subordinata Episcopo, sicut in Prælati non exemptis; vel ab eo independens, sicut in Prælati exemptis. Et quidem in foro interno absolvere possunt à peccatis et censuris, specialiter Sedi Apostolicæ non reservatis, omnes suos religiosos; in foro autem externo possunt inquire in vitam suorum, judicare, excessus corrigere, censuras ferre etc.—4.º Generalis potest præcepta suis imponere, et decreta temporanea facere pro tota Religione secundum limites regulæ propriæ; at perpetua statuta condere nequit, cum id reservatum sit capitulis generalibus, ut com. docet in praxi; licet in Societate Jesu decreta generalia dicantur durare, donec revocentur.—5.º Generalis potest novas provincias erigere, dividere, adunare, sicut Episcopus beneficia (c. 8. de excess. Prælat.)—6.º Potest etiam causas subditorum ad se avocare, non tamen subditum eximere à jurisdictione Prælati inferioris, ut provincialis, vel localis; nam ejusmodi exemptiones à jure communi exorbitantes facere, et subditum, omissis mediis superioribus, immediatè sibi subicere, est proprium solius Sedis Apostolicæ, quæ Episcopos à jurisdictione Archiepiscoporum, et Regulares quosdam à jurisdictione Episcoporum eximit (Can. 52. frater. 16. quæst. 1.)—Denique Generalis potest ea omnia, ad quæ jurisdictio secundum propria statuta se extendit. Sicut econtrà gravissimè obligatur ob-

servantiam regularem procurare, laxitates tollere, et ea, quæ nervum disciplinæ regularis dissolvere possunt, submovere: uti et in fine sui generalatus rationem suæ administrationis reddere capitulo generali, quo inferior est. Fusiùs ista vide in Scriptoribus regularibus.

310. Q. II. Quæ sint jura Prælati provincialis et localis?

R. Jus potestatis paternæ, et dominicæ, et jurisdictionis: vi quarum generaliter idem possunt in sua provincia vel monasterio quod Generales in tota Religione; nisi potestates istæ à propria regula limitentur, sicut plerumque limitari solent, præsertim localibus superioribus.

311. Q. III. Quam potestatem habeant Præpositæ monialium?

R. Dominicam et maternam, in qua pares sunt cum Prælati virorum; at potestatem clavium seu jurisdictionis non habent; cum potestas ista prærequirat officium spirituale, cujus fœmina regulariter incapax est.

Id tamen Abbatissæ concedi potest, ut Clericos in beneficiis instituere, et ab eis amovere, seu latè suspendere, hoc est, simplici præcepto prohibere possit (12. c. de M. et O.)

312. Q. IV. Quid Prælati Regulares possint vi privilegiorum?

R. 1.º Absolvere possunt suos subditos ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, exceptis casibus Bullæ Cœnæ: dispensare in votis, juramentis, jejuniis, observatione festorum, recitatione breviarii, irregularitatibus, et aliis, quæ passim referuntur à DD., et de quibus suis locis dicam, præsertim tit. de privil. juxtà tamen privilegiorum tenorem.—2.º Prælati exempli liberè suam jurisdictionem exercere possunt independenter ab Episcopo, exceptis illis casibus, in quibus de jure novo subjiciuntur Ordinariis.

313. Q. V. Qui sint illi casus, in quibus Regulares exempti subjiciuntur suo Diocæsano?

Phokier enumerat 116, Barbosa 50, alii plures, vel pauciores; sed de numero non est curandum, dummodò in substantia conveniamus. Unde:

R. Casus isti præcipui sunt sequentes:

I. Sine licentia Episcopi aut proprii Parochi non possunt Clericis et laicis ministrare Extremam-unctionem et Viaticum, neque matrimonia solemnizare; aliàs præsumptores incurrunt ipso facto excommunicationem (Clem. 1. de privil.), quæ censura reservatur Sedi Apostolicæ; et Episcopo datur facultas eam publicè denuntiandi.

II. Episcopus supplet negligentiam Prælatorum in provisione beneficiorum commissam (Clem. unic. de supplend. neglig.)

III. Regulares exempti, si sunt exequutores ultimarum voluntatum, rationes suæ exequutionis reddere debent Episcopo (Clem. unic. de testam.)

IV. In causa hæresis, ubi non sunt Inquisitores, subsunt ejus judicio (c. 9. §. fin. de hæret. et Trid. sess. 5. cap. 2.)

V. Sine ipsius approbatione non possunt libros typis dare (Trident. sess. 4. in decr. de edit. libr.)

VI. Per censuras ab eo cogi possunt, ut in Ecclesiis curatis, si quas habent, Verbum divinum prædicent, sess. 5. c. 2. de reform. ubi cap. 1.

Episcopis injungitur, ut procurent lectionem S. Scripturæ in monasteriis suæ diœcesis.

VII. Extra monasterium degens, si delinquat, ab Ordinario loci visitari, puniri, et corrigi potest (*sess. 6. cap. 3. de reform.*), uti et compelli ad solutionem in causis civilibus mercedum et miserabilium personarum (*sess. 7. cap. 14. de reform.*)

VIII. Si importunas elemosynas exigant, vel tempore indebito divina celebrent, Ordinarius contra eos procedere potest (*sess. 22. in decret. de observ. in celebrat. miss.*)

IX. Nullus regularis potest confessionis secularium audire, nisi ab Episcopo sit approbatus (*sess. 23. c. 15. de reform.*)

X. Præsumentes matrimonio assistere, vel sponso benedicere absque licentia proprii Parochi, est suspensus ipso facto, donec ab Ordinario hujus Parochi absolvatur (*ses. 24. cap. 1. de reform. matr.*), in quo loco pœna excommunicationis lata in *Clem. 1. de privil.* videtur commutata fuisse in pœnam suspensionis.

XI. Exempli ratione Ecclesiarum parochialium, vel aliarum secularium, tenentur venire ad Synodum diœcesanam (*sess. 24. cap. 2. de reform.*)

XII. Contradicente Episcopo, Regulares non debent prædicare in Ecclesiis etiam suorum Ordinum (*sess. 24. cap. 4. de reform.*)

XIII. Nullam insolitam imaginem, vel novas Reliquias in Ecclesia ponere audeant, nisi recognoscente et approbante Episcopo (*sess. 25. decr. de invoc. SS.*)

XIV. Sine licentia Diœcesani non possunt nova monasteria erigere (*sess. 25. cap. 3. de Regul.*)

XV. Recedentes à suis monasteriis sine mandato in scriptis obtento, etiam prætextu ad superiores suos accedendi, ab Ordinariis locorum, tanquam desertores sui instituti puniendi sunt; *cap. 4. ibid.*, ubi subditur de studentibus: *Illi autem, qui studiorum causa ad Universitates mittuntur, in conventibus tantum habitent; alioquin ab Ordinariis contra eos procedatur.*

XVI. Episcopi jubentur procurare clausuram Sanetimonialium, ita ut septa monasterii nemini ingredi liceat sine eorum licentia, vel superioris in scriptis obtenta sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda (*cap. 5. ibid.*)

XVII. Monasteria exempta non habentia ordinarios regulares visitatores, vel eos sibi in certa provincia constituent, vel visitentur ab Episcopo (*cap. 8. ibid.*), uti et moniales S. Sedi subjectæ (*c. 9. ibid.*)

XVIII. Regulares, in his quæ pertinent ad curam animarum, subsunt Episcopo, nisi Prælati sit plenissimè exemptus cum clero et populo (*cap. 11. ibid.*)

XIX. Regulares, mandante Episcopo, tenentur in suis Ecclesiis censuras et interdicta ejus publicare et servare, uti etiam dies festos in diœcesi celebrari solitos aut præceptos (*cap. 12. ibid.*)

XX. Exempli omnes vocati tenentur ire ad processiones publicas,

quorum controversias de præcedentia, remota appellatione, componet Episcopus (*cap. 13. ibid.*), nisi specialiter eximantur à processionibus, sicut plerique Clerici regulares: cujusmodi privilegium etiam Scholis Pii dedit Urbanus VIII.

XXI. Regularis intra claustrum degens, et extra illud notoriè delinquens, ut populo scandalo sit, instante Episcopo, à superiore severè puniendus est, certificato circa id Episcopo; secus superior officio privandus, et delinquens ab Episcopo puniendus erit (*c. 14. ibid.*)

XXII. Ad renuntiationem honorum à novitio faciendam necessaria est Episcopi, vel ejus vicarii licentia (*cap. 16. ibid.*), nisi consuetudo aliud habeat.

XXIII. Præfecta monasterii ante mensem certiore faciat Episcopum de futura professione alicujus monialis; secus, quamdiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit (*cap. 17. ibid.*)

XXIV. Causæ reclamantium contra professionem deducendæ sunt coram Superiore, et Ordinario, (*cap. 19. ibid.*)

Hæc potiora sunt, ex *cit. Sess. 25. de Reg.*

XXV. Regulares sine licentia Episcopi non possunt promulgare novas in indulgentias, Ordines, Chrisma, consecrationes Ecclesiarum ab extraneo petere, nisi speciali privilegio sint muniti.—Vide Barb. de off. et potest. Ep. alleg. 105. à num. 14. Cokier de jurisd. Ord. in exempt. p. 2. q. 43, Fagnan. et alios.

§. IV.

De Regularibus apostatis, fugitivis et ejectis.

314. *Apostata est, qui à Religione recedit animo non redeundi, sive habitum religiosum deponat, sive non.—Fugitivus est, qui abiit animo vagandi, et rursùm ad Religionem redeundi. Cujusmodi etiam est ille, qui sine licentia superiorum abiit animo seu prætextu accedendi majores superiores (Trid. Sess. 25. c. 4. de regul.) Ex communi tamen DD. excusatur à fuga is, qui ex causa imminentis, injusti et notabilis gravaminis inferendi, abiit ad majorem superiorem; dummodò id protestetur saltèm coram duobus gravibus religiosis; at ob gravamen jam de præterito illatum non licet ita abire, Constit. Sixti V Cum de omnibus, et alia incip. Ad Romanum spectat.—Ejectus est, qui non spontè recedit, sed per sententiam condemnatus exire compellitur.*

315. Q. I. *Quæ sint pœnæ apostatarum et fugitivorum?*

R. 1.º Excommunicatio latæ sententiæ: quæ tamen citius non incurritur, nisi apostata vel fugitivus habitum dimittat, *c. 2. ut periculosa, Ne Clerici in 6.*; quæ Constitutio, utpote pœnalis, non debet extendi ad eos, qui habitum retinent.—2.º In apostasia, vel fuga, nec ordinari, nec in ordinibus ita susceptis ministrare possunt (*cap. fin. de apost. cap. fin. d. 50.*)

si verò hanc suspensionem violent, tunc primùm sunt propriè irregulares. —3.º Apostata vel fugitivus non gaudet privilegiis sui Ordinis (Trid. Sess. 23. cap. 19. de regg.)—4.º Proficiscentes Romam sine licentia Generalis aut provincialis, biennio privantur voce activa et passiva ex decreto Clem. et Urb. VIII incip. S. *Congregatio Cardd.*—5.º Noctu de claustro furtivè exiens, graviter quidem peccat, et ex decr. Clem. casum reservatum (si eum superiores sibi reservarunt) incurrit; non tamen excommunicatione, nisi dimisso habitu vagetur; quæ vagatio est species fugæ, adeoque substat excommunicationi (cap. 2. ne clerici in 6.) Ceteræ pœnæ desumendæ sunt ex statutis cujusque Ordinis, et convenienter infligitur carcer, ut libertas, quæ illicite ampliata fuit, licite in carcere restringatur. Apostatæ nullo modo liberantur ab observantia sui instituti, ne delictum eis suffragetur; neque absolvi à confessario possunt, donec habeant serium animum redeundi.

316. Q. II. *Quid juris circa ejectionem incorrigibilium?*

R. 1.º De jure com. ille censetur incorrigibilis, qui in gravi delicto, sive ejusdem, sive diversæ speciei ter monitus et correctus se non emendat (cap. 10. de judic. cap. fin. de stat. monach.) Insuper de jure novo ad incorrigibilitatem requirebatur, ut religiosus unius anni spatio in jejuniis et pœnitentiis probaretur in carceribus ex decreto Urban. VIII incip. *Sac. Congregatio Cardd.* 1624 die 21 Septembr.; quæ probatio reducta est ad carcerem semestrem per Const. Inn. XII. incip. *Instantibus* 24 Julii 1694; ubi etiam præcipitur, ut pro causis incorrigibilium eligantur sex patres in capitulo generali, et in quavis provincia sex in capitulo provinciali; de quorum consilio et assensu tandem ejectio fieri possit; accedente approbatione Generalis.—2.º Ejectus non fit plenè sui juris, sed in conscientia tenetur se emendare, et ad Religionem redire. Ideoque tenetur ad observantiam votorum, et aliarum sui instituti regularum, quæ compatiuntur cum præsentis ejus statu. Ità hodie com. sent. Nam cap. fin. hoc tit. innovatum est per cit. Decretum Urbani VIII; ergò sicut Prælati regulares tenentur fugitivos et ejectos, etiam justè et juris ordine servato, annualim seu dum se occasio offert; ità etiam isti tenentur ad Religionem redire. Plura de his scripsi in mea epitome iudicii summarii criminali.

Justè ejectus non habet actionem petendi à Religione alimenta, ut probat Bened. XIV. lib. XIII. de Synod. diac. cap. 11. num. 23, licet sit Societatis Jesu, et promotus fuerit post emissam vota simplicia ad Sacros etiam Presbiteratus ordines, ex Constitut. Benediet. XIII. *Injuncti* 14 Jun. 1723, qui tamen non redditur inhabilis, ut ejecti post admissionem ad vota solemnia, ad Ecclesiastica munia obeunda et beneficia assequenda, ex decreto Congr. Conc. 11. Febr. 1662. relato à Bened. XIV. loc. cit. n. 21.

TITULUS XXXII.

DE CONVERSIONE CONJUGATORUM. *

317. *Nota* Per conversionem conjugatorum hic intelligi transitum eorum ad Religionem post matrimonium ratum, vel consummatum.

318. Q. I. *Quibus sponsis de præsentì concedatur bimestre ad deliberandum de ingressu Religionis?*

R. 1.º Illis solùm, qui cogitant, seu asserunt, se velle ingredi Religionem (cap. 7. ex publico h. t.); quòd si tempus istud à iudice præfixum, ex quacumque causa protraheretur, adhuc durante matrimonio rato, liberum erit ad Religionem convolare; eùm favor iste à Christo concessus sit omnibus, qui necdum matrimonium consummarunt.—2.º Matrimonium ratum non citius, nisi facta solemnì professione, dissolvitur quoad vinculum; et tunc primùm alteri parti in seculo remanenti liberum est ad alia vota transire (cap. 2. 14 h. t. Trid. Sess. 24. Can. 6.)

319. Q. II. *An, et quomodo post matrimonium consummatum liceat Religionem ingredi?*

R. 1.º Si mulier intra bimestre de Religione cogitans, per vim aut gravem metum cognita fuit, probabiliter potest, altero invito, Religionem ingredi. Ità Abb., Felin., Fagn., Reiff. et alii, contra Host. Sylv. Cov. Engl. etc.; nam jure suo per delictum alterius spoliari non potuit, per cap. 6. de eo qui cognov. Quia verò ex tali ingressu plerùmque magna incommoda sequerentur, ut desertio prolis educandæ et desolatio mariti, qui sine spe alterius conjugii manere deberet in seculo, eùm per professionem uxoris tale matrimonium, utpote consummatum, non dissolveretur; ideo præstaret ab ingressu Religionis. — Nec obstat cap. 13 h. t. can. 13. si quis 15. quæst. 1 et similia jura; nam procedunt in casu, quo matrimonium sine vi, et injuria alteri illata consummatum fuit.

2.º Jure consummato matrimonio, extra casum divortii perpetui, non licet Religionem ingredi, absque spontaneo consensu alterius partis (c. 17. hoc tit.) Nam jure suo nemo invitus est spoliandus; secus conjugis relictus alterum ex Religionem revocare potest, isque tenetur redire: nam talis professio est invalida, licet ex speciali interpretatione juris valeat in vim voti simplicis continentiæ (c. 3. 12. hoc tit.); nisi forsitan protestatus fuisset, nolle se obligari voto continentiæ aliter, quàm dependenter à valore professionis. Unde revocatus debitum reddere debet; non tamen exigere, vel mortua uxore aliam ducere poterit (cit. c. 3. h. t.)

3.º Si uterque conjugum, mutua licentia non obtenta, professus est Reli-

*—Agitur de hac materia 27. quæst. 1. et 2, præsertim à Can. 19. et 33. quæst. 3.—Nov. 123. cap. 40; quæ tamen in eo, quod docet matrimonium consummatum per Religionem dissolvi, correctæ est à jure Can. cit. cap. 19.

si verò hanc suspensionem violent, tunc primùm sunt propriè irregulares. —3.º Apostata vel fugitivus non gaudet privilegiis sui Ordinis (Trid. Sess. 23. cap. 19. de regg.)—4.º Proficiscentes Romam sine licentia Generalis aut provincialis, biennio privantur voce activa et passiva ex decreto Clem. et Urb. VIII incip. S. *Congregatio Cardd.*—5.º Noctu de claustro furtivè exiens, graviter quidem peccat, et ex decr. Clem. casum reservatum (si eum superiores sibi reservarunt) incurrit; non tamen excommunicatione, nisi dimisso habitu vagetur; quæ vagatio est species fugæ, adeoque substat excommunicationi (cap. 2. ne clerici in 6.) Ceteræ pœnæ desumendæ sunt ex statutis cujusque Ordinis, et convenienter infligitur carcer, ut libertas, quæ illicite ampliata fuit, licite in carcere restringatur. Apostatæ nullo modo liberantur ab observantia sui instituti, ne delictum eis suffragetur; neque absolvi à confessario possunt, donec habeant serium animum redeundi.

316. Q. II. *Quid juris circa ejectionem incorrigibilium?*

R. 1.º De jure com. ille censetur incorrigibilis, qui in gravi delicto, sive ejusdem, sive diversæ speciei ter monitus et correctus se non emendat (cap. 10. de judic. cap. fin. de stat. monach.) Insuper de jure novo ad incorrigibilitatem requirebatur, ut religiosus unius anni spatio in jejuniis et pœnitentiis probaretur in carceribus ex decreto Urban. VIII incip. *Sac. Congregatio Cardd.* 1624 die 21 Septembr.; quæ probatio reducta est ad carcerem semestrem per Const. Inn. XII. incip. *Instantibus* 24 Julii 1694; ubi etiam præcipitur, ut pro causis incorrigibilium eligantur sex patres in capitulo generali, et in quavis provincia sex in capitulo provinciali; de quorum consilio et assensu tandem ejectio fieri possit; accedente approbatione Generalis.—2.º Ejectus non fit plenè sui juris, sed in conscientia tenetur se emendare, et ad Religionem redire. Ideoque tenetur ad observantiam votorum, et aliarum sui instituti regularum, quæ compatiuntur cum præsentis ejus statu. Ità hodie com. sent. Nam cap. fin. hoc tit. innovatum est per cit. Decretum Urbani VIII; ergò sicut Prælati regulares tenentur fugitivos et ejectos, etiam justè et juris ordine servato, annualim seu dum se occasio offert; ità etiam isti tenentur ad Religionem redire. Plura de his scripsi in mea epitome iudicii summarii criminali.

Justè ejectus non habet actionem petendi à Religione alimenta, ut probat Bened. XIV. lib. XIII. de Synod. diac. cap. 11. num. 23, licet sit Societatis Jesu, et promotus fuerit post emissam vota simplicia ad Sacros etiam Presbiteratus ordines, ex Constitut. Benediet. XIII. *Injuncti* 14 Jun. 1723, qui tamen non redditur inhabilis, ut ejecti post admissionem ad vota solemnia, ad Ecclesiastica munia obeunda et beneficia assequenda, ex decreto Congr. Conc. 11. Febr. 1662. relato à Bened. XIV. loc. cit. n. 21.

TITULUS XXXII.

DE CONVERSIONE CONJUGATORUM. *

317. *Nota* Per conversionem conjugatorum hic intelligi transitum eorum ad Religionem post matrimonium ratum, vel consummatum.

318. Q. I. *Quibus sponsis de præsentì concedatur bimestre ad deliberandum de ingressu Religionis?*

R. 1.º Illis solùm, qui cogitant, seu asserunt, se velle ingredi Religionem (cap. 7. ex publico h. t.); quòd si tempus istud à iudice præfixum, ex quacumque causa protraheretur, adhuc durante matrimonio rato, liberum erit ad Religionem convolare; eùm favor iste à Christo concessus sit omnibus, qui necdum matrimonium consummarunt.—2.º Matrimonium ratum non citius, nisi facta solemnì professione, dissolvitur quoad vinculum; et tunc primùm alteri parti in seculo remanenti liberum est ad alia vota transire (cap. 2. 14 h. t. Trid. Sess. 24. Can. 6.)

319. Q. II. *An, et quomodo post matrimonium consummatum liceat Religionem ingredi?*

R. 1.º Si mulier intra bimestre de Religione cogitans, per vim aut gravem metum cognita fuit, probabiliter potest, altero invito, Religionem ingredi. Ità Abb., Felin., Fagn., Reiff. et alii, contra Host. Sylv. Cov. Engl. etc.; nam jure suo per delictum alterius spoliari non potuit, per cap. 6. de eo qui cognov. Quia verò ex tali ingressu plerùmque magna incommoda sequerentur, ut desertio prolis educandæ et desolatio mariti, qui sine spe alterius conjugii manere deberet in seculo, eùm per professionem uxoris tale matrimonium, utpote consummatum, non dissolveretur; ideo præstaret ab ingressu Religionis. — Nec obstat cap. 13 h. t. can. 13. si quis 15. quæst. 1. et similia jura; nam procedunt in casu, quo matrimonium sine vi, et injuria alteri illata consummatum fuit.

2.º Jure consummato matrimonio, extra casum divortii perpetui, non licet Religionem ingredi, absque spontaneo consensu alterius partis (c. 17. hoc tit.) Nam jure suo nemo invitus est spoliandus; secus conjugis relictus alterum ex Religionem revocare potest, isque tenetur redire: nam talis professio est invalida, licet ex speciali interpretatione juris valeat in vim voti simplicis continentiæ (c. 3. 12. hoc tit.); nisi forsitan protestatus fuisset, nolle se obligari voto continentiæ aliter, quàm dependenter à valore professionis. Unde revocatus debitum reddere debet; non tamen exigere, vel mortua uxore aliam ducere poterit (cit. c. 3. h. t.)

3.º Si uterque conjugum, mutua licentia non obtenta, professus est Reli-

*—Agitur de hac materia 27. quæst. 1. et 2, præsertim à Can. 19. et 33. quæst. 3.—Nov. 123. cap. 40; quæ tamen in eo, quod docet matrimonium consummatum per Religionem dissolvi, correctæ est à jure Can. cit. cap. 19.

gionem, si quidem alter de alterius professione scivit, valet utriusque professio, quia ipso facto alter alteri scienter dedit licentiam; at si alter de alterius professione nihil sciret, probabilius est, neutrius valere professionem, utpote sine licentia factam; ac proinde uterque exire posset, vel alter alterum ex Religione revocare: neuter tamen petere, aut reddere posset debitum; quia uterque ligatus esset voto simplici continentiae (cit. cap. 3. h. t.) Similiter, si uterque emisisset in seculo votum continentiae, alter sine licentia Religionem professus, revocari posset, non quidem ad usum conjugii, sed ad obsequia conjugalia.

4.º Præter licentiam requiritur, ut pars altera, vel Religionem ingrediatur, vel si non est suspecta de incontinentia, saltè votum continentiae emittat (c. 8. hoc tit.); hoc tamen non emisso, professio mariti cum sola licentia uxoris esset valida: ita com. Nam talis professio nullibi irritatur; ac proinde locus est Regulæ: *Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roborem firmitatem* (cap. 16 de Regular.) Imò talis professio cum sola licentia uxoris supponitur valida (cap. 9 ex parte hoc tit.), ubi maritus, qui consentiente uxore, monachalem habitum suscepit, illa mortua, jubetur redire ad monasterium, et secundam uxorem putatitiam relinquere.—Nec obstat cap. 8 h. t. ibi: *nullatenus recipiatur*; nam particula *nullatenus* ex subjecta materia non significat nullitatem, nisi quatenus jungitur prioribus verbis: *sine licentia uxoris nullatenus recipiatur*. Porro tali casu, si pars remanens in seculo, sive sit vir, sive mulier, non scivit obligationem juris, quòd teneatur, vel Religionem ingredi, vel si abest suspicio incontinentiae, votum castitatis emittere, revocare potest conjugem professum ex Religione; et is tenebitur debitum reddere, ac post mortem conjugis ad Religionem redire (cap. 9. h. t.) At si scivit illam obligationem, non permittitur revocatio professi, sed remanens in seculo compelli debet ad ingressum, vel ad votum continentiae. Quia verò hoc durum est, Prælati non admittat conjugatum ad professionem, donec ad formam cap. 8. hoc tit., uxor, vel continentiam vovent, vel Religionem amplectatur.—Vide Sanch. lib. 2 de matrim. disp. 18 et lib. 7. disp. 32, ubi similes casus proponit, quos prudentia Prælatorum non sinet in praxim devenire.

Huc spectat solidè animadversum ex variis facti speciebus maturè discussis in Congr. Conc. à Bened. XIV. lib. XIII de synod. diœc. cap. 32. n. 16. ibi: «Sacri Canones adigunt quidem virum ætate florentem ad professionem in monasterio nuncupandam, vel, quatenus in proventa jam ætate constitutus sit, ad emittendum in seculo simplex castitatis votum, dum uxor religiosum institutum amplectitur; et non tunc, cum jura matrimonii sunt læsa; si enim hujusmodi jura ab uxore per adulterium læsa fuerint, quòd tunc juniori viro in seculo manenti imponitur onus emittendi simplex castitatis votum (juxta statutum à Congr. particulari habita coràm Innocentio X ut cit. loco refertur num 45.) præscriptum dici debet ad quamdam veluti tutiorem cautionem: cui quidem scripto jure locus non est, quoties ante acta viri vita nullam futuræ incontinentiæ suspicionem ingerit.» Nota tamen, quòd hoc votum in hypothesi emittendum esset a

viro innocente duntaxat, donec uxor Religionem professa viveret, ut rescripsit Congr. Concil. in Januæ. 2. Maji 1722. Theſ. Resolut. ejusd. Congreg. tom. 2. pag. 164."

TITULUS XXXIII.

DE CONVERSIONE INFIDELIUM. a

320. Q. Quid statuatur in hoc titulo?

R. 1.º Applicatur Can. 40 et 51. Conc. Triburiensis, de impedimento dirimente criminis, in casu quo vir infidelis occidit maritum uxoris fidelis, ea cooperante, et in mortem mariti machinante; et tunc infidelis, esto convertatur ad fidem, non potest uxorem occisi ducere: secus si nulla machinatio ex parte fidelis intercessit (cap. 1. hoc tit.)

2.º Si ex conjugibus unus solùm convertatur ad fidem, proles doli incapaces dandæ sunt converso ad fidem, sive sit vir, sive mulier; idque ob favorem Religionis, cui cedere debent jura patriæ potestatis, et alia civilia (cap. fin. hoc tit.), quia summa est ratio, quæ pro Religione facit (l. 43. ff. de Religios.)—An verò, et quomodo matrimonia conversorum ad fidem dissolvantur, dicitur lib. 4. tit. 49.

TITULUS XXXIV.

DE VOTO ET VOTI REDEMPTIONE. b

321. Nota. I. Occasione status religiosi hic agi de votis in genere, et de liberatione ab eorum obligatione, quæ liberatio hic latè vocatur *voti redemptio*; strictè autem votum dicitur redimi, dum personalis obligatio voti transfertur in opus reale: ut si loco peregrinationis detur elemosyna.—De votis videri possunt obviè Moralistæ; ego in præsentem resolutionem quæstiones præcipuas ad forum Canonicum pertinentes.

Nota II. Votum definiri: *Promissio deliberatè Deo facta de meliori bono*. Nam votum est actus Religionis seu patriæ; ergò soli Deo, et non alicui Sancto fieri debet. Et quidem, de meliori bono; aliàs Deo, utpote sanctissimo, non placeret, si obligares te ad faciendum minus bonum,

a.—Agitur de hac materia 28. quæst. 1 et hic incidenter occasione præcedentis tituli; quia conjugati infideles, seu non baptizati, solent converti ad fidem christianam.

b.—Agitur de hac materia in Sexto, et Extravagant. Joann. XXII. hoc tit. —In Decreto dist. 27. 28. 30. 31. 32. et 27. q. 1. et 32. q. 1. (can. 5.)

cujus oppositum est majus bonum. Unde materia voti debet esse non tantum *possibilis* et *bona*, sed etiam *magis bona*, quam ejus oppositum.— Consule P. Laym. qui conditiones istas doctè explicat, et fusè Salmant. Mor. tr. 17.

Nota III. Votum variè dividi:—1.º In *commune*, vel *necessarium* ex parte materiæ, cujus materia est præcepti; ut si voveas non furari: et *singulare* cujus materia est consilii, ut continentia.—2.º In *reale*, quo res externa promittitur, ut pecunia pro altari: *personale*, quo propria hominis actio, vel ejus omissio promittitur, ut orare, abstinere à carnibus: et *mixtum*, quo partim actio, partim res promittitur: ut peregrinari ad limina Apostolorum, et ibi donum aliquod offerre.—3.º In *absolutum*, quod à nulla conditione dependet, sed præcisè ob honorem Dei elicitur, ut ingredi Religionem; *conditionatum*, quod pendet à conditione, et plerumque imperfectum est ex parte voventis: ut ingredi Religionem, si sanus ex morbo evaseris; et *pœnale*, quo promittitur pœna solvenda in casum, quo vovens hoc vel illud fecerit, v. g. jejunabo, vel 10 pro eleemosyna dabo, si adhuc æmel lusero etc., quod si pœna concipiatur ob actum præteritum, perfecta erit obligatio voti, v. g. quia fornicatus fui, voveo ingressum Religionis.—4.º In *externum*, et purè *internum*, in publicum et occultum, in expressum et tacitum, quorum notitia ex vocibus patet.—5.º In votum soli Deo, seu in gratiam solius divini honoris factum: et hoc statim acceptatur à Deo; et in votum in gratiam hominis factum, v. g. voveo, quod tibi pauperi dotem dare velim; et tale votum non obligat, donec ab homine promissario acceptetur.—6.º Votum celebri divisione dividitur in *solemne*, et *simplex*, in quorum explicatione Doctores controvertunt. *Solemne* est, quod voventem perpetuò obligat, et inhabilitat ad quoscumque actus voto repugnantes, sive id oriatur ex jure divino, sive ex jure Ecclesiastico. Et talia vota sunt tantum duo: professio religiosa tribus solitis votis constans, et votum continentiae de jure Ecclesiastico annexum sacr. Ordinibus (*cap. unic. hoc tit. in 6.*) *Simplex* est, quod obligat quidem voventem, et actus voto contrarios reddit illicitos; non tamen invalidos, nisi per accidens, sicut in Societate Jesu vota simplicia pro eo statu, quo quis in Societate vivit, ex speciali dispositione irritant matrimonium contrahendum. Talia vota simplicia sunt cetera omnia, præter duo supra dicta.

322. Q. I. *Quis possit votum emittere?*

R. Regulariter omnis homo viator usu rationis pollens, dummodò votum implere sit in potestate voventis, et nulli præjudiciosum. Unde:—1.º Pupilli et minores non possunt vovere vota realia, nisi forsitan in tempus, quo liberam rerum suarum administrationem habebunt; vota autem personalia nulli præjudiciosa emittere possunt.—2.º Conjuges, Religiosi, servi, filiifam. in præjudicium alterius conjugis, monasterii, domini et patrisf. Nam talia vota, quatenus aliis præjudicant, Deus non acceptat; nisi conditionatè, si consentiant ii, quorum interest: v. g. si Superior consentiat in peregrinationem monachi etc., si Papa consentiat, ut Episcopus fiat religiosus (*cap. 48 de Regular.*), quo casu ita voventes obligantur ad petendam licentiam, implendi voti gratia. Parochi verò, et Clerici

alii, cum vinculo Ecclesiis suis adstricti non sint, absolutè emittere possunt votum amplectendæ Religionis; licet de honestate consensum Episcopi requirant. Nam à cap. 4 de *renunt.* excipitur ingressus Relig. generaliter à jure permissus; at quoad alia vota, quæ curæ pastorali aut residentiae præjudicant, ut vota peregrinationis, Parochi opus habent licentia Episcopi.

323. Q. II. *Qualis sit obligatio ex voto orta?*

R. Ex genere suo gravis sub mortali peccato, adstringens voventem, ut fideliter ex virtute Religionis impleat et reddat Deo, quod promisit: et ideo *habent damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt* (A. Tim. V.) Levitas materiæ excusat à mortali: ut si quis ter *Pater* et *Ave* non impleat; item si quis expressè in materia gravi, v. g. jejunio, voluisset obligari sub veniali, nam votum, cum sit privata lex voventis, obligationem suam desumit à gravitate materiæ et intentione voventis. Cetera de obligatione voti personalis et realis desumenda erunt ex iis, quæ *libr. 2. tit. 24* dixi de juramento promissorio; quæ duo pari passu ambulant.

324. Q. III. *Quibus modis cesset obligatio voti?*

R. 1.º Ab intrinseco, dum ex materia licita fit illicita, ex possibili impossibilis, physicè aut moraliter, v. g. vovisti psalterium dicere, et in morbo citra grave nocumentum valetudinis illud dicere non potes, etc.: Item, cessante causa aut conditione: ut si vovisti alere pauperem, vel peregrinari, si filius convaluerit; et interim pauper ille fiat dives, vel filius moriatur ante institutam peregrinationem.—Nec obstat *cap. 7. hoc tit.*; nam ibi vel non cessavit primaria causa devotionis, vel si cessavit, commutatio peregrinationis facta est ad securitatem, non verò ex necessitate; vel votum fuit mixtum, atque ita expensæ commutantur in eleemosynam.—2.º Cessat ab extrinseco per *irritationem, dispensationem et commutationem.*

325. Q. IV. *Qui possint irritare vota?*

R. Omnes, quibus est potestas in voventem aut materiam voti, cum omnia vota fiant sub tacita conditione, *nisi superior contradicat.* Et quidem:—1.º Pater, vel avus, aut tutor irritare possunt omnia vota impuberum sibi subjectorum, usque ad annum duodecimum (S. D. 2. 2. q. 88 art. 2.) Nam vota impuberum ob defectum judicii sunt valdè imperfecta, et tacite conditionata, *si pater, vel tutor non contradicat*; nisi ad pubertatem venientes vota ista ratificarent.—2.º Pater vota liberorum puberum, dominus vota servi, maritus vota uxoris, et uxor vota mariti eatenus solum irritare possunt, quatenus præjudicant potestati patriæ, dominicæ, et maritali (S. D. *ibid.* ad 2.) Nam vota ista non acceptantur à Deo secundum id, secundum quod sunt præjudiciosa tertio (*arg. c. 28 de jurejur.*), atque ita irritatio ista est valdè impropia; qui in voti: habentibus tractum successivum non tollit, sed suspendit obligationem voti, v. g. maritus irritavit votum uxoris de abstinendo à carnibus, soluto matrimonio, votum reviviscit. Sic etiam votum continentiae à filio, vel servò emissum nequit irritari à patre vel domino; quia potestati patriæ aut dominicæ non præjudicat.—3.º Prælatus regularis potest irritare omnia vota suorum Religiosorum, exceptis votis professionis et voto transeundi ad strictiorem

Ordinem: *Can. 2 monacho 20. quæst. 4;* ubi dicitur: *monacho non licet votum votere sine consensu Abbatis sui; si autem voterit, frangendum erit;* nam monachus non habet suum velle et nolle. Quod procedit etiam de votis super materia necessaria, v. g. jejumandi in quadragesima, recitandi breviarium etc., ut comm. docet contra Cajet. et Tambur. Nam licet Prælatus non possit impedire obligationem præcepti divini et naturalis, Ecclesiastici, aut regulæ, tamen impedire potest, ne subditus novam obligationem sibi imponat.

326. Q. V. *Quis dispensare possit in votis?*

R. 1.º Potestate ordinaria omnis, et solus, qui habet jurisdictionem ordinariam in foro externo: uti Papa in tota Ecclesia; Episcopus, ejusque Vicarius, seu capitulum, Sede vacante, in sua diocesi; Legati Apostolici in suis provinciis, Prælati generales in suis Religionibus, provinciales et locales in suis monasteriis: ita com. Nam dispensatio pertinet ad potestatem clavium, seu ad jurisdictionem spiritualem fori externi, cum dispensare in voto sit jus Deo quæsitum remittere ob justam causam; ergò. Unde Abbatissæ, Parochi et alii Clerici, ex defectu jurisdictionis in foro externo, non possunt in votis dispensare; licet Abbatissa vota monialium ex potestate materna et dominica irritare possit, quatenus præjudicant monasterio.

Dices: Obligatio votorum est juris naturalis; ergò non admittit dispensationem propriè talem, sed puram declarationem seu interpretationem, quod stante justa causa, materia promissa non contineatur sub jure naturali.

R. C. A. et N. C. in sano intellectu. Nam licet eo casu, quo materia voti ab intrinseco cessat, ut si ex licita fiat illicita, vel ex possibili impossibilis, non sit opus ulla dispensatione, sed pura declaratione, quam etiam quisque privatus potest, dicendo materiam voti non amplius contineri sub obligatione naturali; tamen si materia voti subsistit, non est locus declarationi, sed jurisdictioni et auctoritati, qua Prælatus ob justam causam consensum votantis revocet et invalidet; atque ita materiam subducit obligationi juris naturalis. Et talis revocatio seu subductio venit hic nomine dispensationis, quæ sanè nulli privato est permessa. Hæc doctrina apertè traditur *cap. 18. de jurejur.* ubi Papa distinguit declarationem et absolutionem seu dispensationem juramenti. Sic conciliandi sunt DD. S. Bonav., Covar. et alii negantes dari in votis dispensationem; loquuntur enim de dispensatione directa, non verò indirecta, quæ sit autoritative per subductionem materiæ, ut antè dictum; cum jus naturale, utpote semper æquum, directè non sit dispensabile.

2.º Regulares in privilegiis communicantes dispensare possunt in omnibus votis Papæ non reservatis; modo sint occulta, et in foro pœnitentiæ aperta, cum quibuscumque secularibus: ita communiter TT. et Canonistæ ex pluribus privilegiis Innoc. III, Eugenii IV, Martini V., Pauli III., Gregor. XIII etc. ut refertur in bullis et compendiis privil. regg. Addidi: *modo sint occulta*, quia praxis declarat dispensationes istas regulariter fieri debere in sacro tribunali, ita ut post absolutionem peccatorum subjungatur consueta formula dispensationis, v. g. *Item auctoritate Christi*

et Papæ mihi specialiter delegata, dispenso tecum etc. vel aliis æquivalentibus verbis; cum certa verborum formula non sit præscripta ad valorem dispensationis.»

327. Q. VI. *An justa causa requiratur ad validam dispensationem voti?*

R. Affirmativè, etsi Papa dispenset: nam inferior sine justa causa invalidè dispensat in jure superioris ex vulgatis principiis; sed vota sunt juris naturalis: quilibet autem Prælatus, etiam Papa, est inferior jure naturali; ergò.—Tales causæ sunt: imperfecta deliberatio in votendo, notabilis difficultas in exequendo, periculum majoris mali spiritualis et corporalis, bonum commune, præsertim Ecclesiæ, regni, familiæ; et quævis alia justa et rationabilis causa, quæ tanto major esse debet, quanto votum est dignius, ut Religionis, castitatis. Ex his colligitur notabile discrimen inter dispensationem et irrotationem votorum: nam ad dispensationem requiritur jurisdictionem ordinariam, vel delegata, et justa causa; econtrà ad irrotationem sufficit potestas privata sine ulla causa. Item votum à majori Prælato confirmatum non potest irritari à minori; benè verò dispensari, quia per confirmationem subducitur potestati privatæ dominicæ, non tamen jurisdictioni voluntariæ Suar., Laym. et alii.

328. Q. VII. *Quæ sint vota reservata Papæ?*

R. Quinque sequentia: votum Religionis amplectendæ; votum castitatis; et triplicis peregrinationis, Jerosolymam ad S. Sepulchrum, Romam ad limina Apostolorum Petri et Pauli, Compostellam ad S. Jacobum. Ità Sixtus IV in *Extravag. Etsi de pœnit. int. com., paulò ante finem*, ubi etiam contra confessarios sine speciali licentia Papæ in his votis dispensantes, præter nullitatem dispensationis, decernitur excommunicatio ipso facto incurrenda. Quia verò reservatio odiosa est, ex communi DD. tunc tantùm vota ista censentur Papæ reservata, dum spontanea sunt, perfecta, intuitu solius honoris divini facta, et solùm quoad substantiam, non quoad accidentia: uti sunt peregrinari pedibus, vel equo ingredi strictiorem aut laxiorem Ordinem etc.; unde non censentur vota reservata Papæ:—1.º Si facta sunt ex metu, ex ira, vel alia passione impediens perfectam deliberationem.—2.º Nec vota conditionalia aut pœnalia in futurum, cum magis fiant amore boni proprii, quàm amore Dei: ut voveo Religionem, si ex hoc morbo evasero, si adhuc semel furtum commiserero.—3.º Vota imperfectæ castitatis, ut ad tres annos, votum non nubendi, non fornicandi, suscipiendi sacrum Ordinem, et alia, quæ passim DD. enumerant, præsertim Laym. de voto *cap. 8.*

329. Q. VIII. *An Episcopus, vel Regulares in casu necessitatis dispensare possint in votis Papæ reservatis?*

R. 1.º De Episcopo affirmativè; dummodò votum sit occultum: ita comm. DD. Nam in casu urgentis necessitatis, quo facilè ad Papam recurri non potest, ex benignitate et suavi regimine præsumitur Sedes Apostolica concedere Episcopis licentiam dispensandi in Constitutionibus et casibus Apostolicis, prout magis videtur expedire saluti animarum, ut colligitur ex Trident. *sess. 24. cap. 6. de reform.* Et quidem circa votum

triplicis peregrinationis raro necessaria erit dispensatio, cum exequutio horum votorum differri possit; at circa votum castitatis et Religionis potest quandoque justa causa suadere dispensationem, ut si adsit periculum incontinentiæ, scandali, vel alterius gravis mali, maxime si puella est deflorata, et matrimonium differri nequit sine gravi sponsi aut sponsæ, aut eorum familiæ dedecore etc. Hoc tamen votum debet esse occultum; quia in impedimento publico matrimonii solius Papæ est dispensare, ut Sanch. et alii comm. docent. Plura de hoc in *lib. 4*.

2.º Regulares in casu urgentis necessitatis non possunt dispensare in voto perfectæ castitatis et Religionis: ita probabilius et tutius docent Rodriq., Sanch., Suar., Laym. de Moya et alii: nam privilegia Regularium comprehendunt sub se vota non reservata Papæ; ergo, cum sint exorbitantia à jure communi, non debent extendi ad vota reservata, etsi casus necessitatis eveniat. Tum quia talis dispensatio competit Episcopo jure quodam speciali devolutionis, eo quod sit proximus Ordinarius suorum subditorum; atque ita jurisdictio dispensandi in reservatis primo illi, tanquam pastori competat; quæ ratio non currit in Regularibus; ergo.—Opposita sententia, quam docent Herinex, Pasqualius, Crousers, Reiff. à num. 40. et alii, non caret sua probabilitate; nam Regulares vi suorum privilegiorum dispensare non possunt in omnibus votis, in quibus dispensare potest Episcopus jure ordinario, ut tenent DD. utriusque sententiæ; sed in votis reservatis Episcopus pro casu urgentis necessitatis dispensat jure ordinario; tum quia specialis delegatio nullo jure probatur, tum quia potestas ista dispensandi transit in capitulum, sede vacante; ergo. Præterea ideo Episcopus in his dispensat, quia in casu urgentis necessitatis cessat reservatio ob salutem animarum; atque ita casus Papalis fit Episcopalis; sed sublata reservatione, Regulares dispensare valent in omnibus votis, et ex communi brocardo, quando casus Papalis fit Episcopalis, fit etiam regularis; ergo. Hac secunda opinione uti quis fortè posset in eo casu, quo periculum est in mora, et accessus ad Episcopum ob distantiam, vel aliam causam est difficilis: ut in certis locis esse solet, etiam difficilior, quam recursus ad S. Pœnitentiarum.

Pone casum, quod sponsus ligatus voto castitatis hodie tibi confiteatur, et cras copulationem habere intendat, si Episcopus distet, quo sponsus recurrat? In hoc et simili casu, si matrimonium citra scandalum et ignominiam differri nequeat, judicant aliqui, Regularem dispensare posse ad effectum matrimonii; secus erit tutius recurrere ad Episcopum, ut pro instante necessitate dispenset.

330. Q. IX. *An Episcopus sibi possit vota reservare privative, ut Regulares in eis dispensare non valeant?*

R. Negativè, nisi adesset speciale Privilegium Papæ: nam Episcopus non potest restringere privilegia Apostolica Regularibus data, utpote his privilegiis inferior; ergo.—Nec obstat quod Episcopus peccata reservare possit: nam hoc ei à jure conceditur; non verò vota reservare in præjudicium privilegii Apostolici.

331. Q. X. *Qui vota commutare possint?*

R. Regulariter iidem qui dispensare, si commutatio facienda sit in opus æqualiter, vel minus bonum; modò adsit justa causa, et commutatio non fiat in præjudicium tertii. Nam dispensare, seu tollere obligationem, est plus, quam commutare, seu obligationem unam in aliam transferre; ergo qui dispensare potest, etiam commutare poterit, ex *reg. 53. in 6*. At in opus evidenter melius, Deoque gratius quisque vovens privata auctoritate votum commutare potest, (*c. 4. hoc tit.*), quia propositum aut promissum non infringit qui in melius illud mutat (*c. 3. de jurej.*) Unde omnia alia vota in vota religiosa commutari possunt, modò id fiat citra præjudicium tertii.

332. Q. XI. *An confessarii regulares ad effectum dispensandi indigeant speciali licentia, seu commissione suorum superiorum?*

R. Quidam volunt requiri licentiam Generalis, aut Provincialis; alii Superioris localis; alii verò asserunt nullam specialem licentiam requiri, nisi forsitan de honestate, ut Dian., Cæstin., Peregr., Sayr., Ant. à Spir. Sancto etc. Vide Salm. moral. *tr. 9. de matrim. c. 44. punct. 1. n. 44*. In hac varietate sententiarum respondeo cum distinctione.—Si in aliqua Religione statutum est, ut subditi non utantur privilegiis, nisi ex commissione Generalis, vel alterius Superioris, tenentur subditi hoc statutum observare; cum Bullæ Pontificiæ, præsertim ad supplicationem, dentur conformiter Constitutionibus et statutis Religionis. Ità observatur in Societ. Jesu, ut patet ex pluribus Constitut. Apostol. Pauli III *Licet* §. 41. ibi: *per eorum vicarios aut personas ad id sibi bene visas*. Greg. XIII *Ascendente Domino*, §. 22. *denique ut omnium Societatis privilegiorum juxta generalis Præpositi dispositionem etc.* Si verò simile statutum in aliqua Religione non extat, salvo meliori judicio, existimo confessariis à Superioribus deputatis et ab Ordinario approbatis, nulla opus esse speciali licentia ad dispensandum et commutandum. Sic Ordini Schol. Piar. communicantur pariformiter, et æquè principaliter privilegia præterita et futura Mendicantium ex Constit. Gregor. XV *Ad uberes* 1622 *die 15. Octob.*; nulla tamen ibi fit restrictio ad specialem licentiam à Superioribus petendam; nec Constitutio id exigit, aut aliud statutum, de quo saltè hic et nunc non constat.—Plura de votis vide in Sanchez, *lib. 4. moral.* Laym., Salmantic. et alios passim.

TITULUS XXXV.

DE STATU MONACHORUM ET CANONICORUM REGULARIUM. ^a

333. *Nota.* Statum in genere esse certam vivendi rationem, qua quis alteri devinctus perpetuo persistit. Et est triplex: *Episcopalis*, sub quo continetur *Clericalis*, *monasticus*, et *conjugalis*; cum inter Clericos solus Episcopus per se obligetur suae Ecclesiae, monachus Religioni, et conjux conjugii. Hinc pertinet solus status monasticus, de quo potiora dicta sunt in *tit. de Regular.* His residua praesertim de clausura afferentur. Ceterum licet in rubrica monachi distinguantur à Canonicis Regg., tamen communiter in jure, ubi materia accommodata est, nomine *monachorum* veniunt omnes Religiosi, Canonici, Clerici, mendicantes et monachi proprie dicti (*c. 2. de postulando.*)

334. Q. I. *Quid statuatur in hoc titulo circa Religiosos?*

R. 1.º Ut Episcopo sint subjecti, nisi eximantur; prima tamen correctio sit penes Praelatum (*c. 1. h. t. c. 7. de off. ord.*)—2.º Ut nec recipiantur ad monasterium, nec promoveantur ad officia pro pretio, nec peculium habeant, nec singuli per villas et Parochias ponantur (*cap. 2. h. t.*)—3.º Cistercienses jubentur favere primaviam Regulam (*c. 3. eod.*)—4.º Canonici Regulares non resignantes proprium, non debent sepeliri in loco sacro; secus exhumandi, si id sine scandalo fieri possit (*c. 4. eod.*)—5.º Canonicis in Parochia existentibus dandus est socius (*cap. 5. eod.*)—6.º Necessaria ad disciplinam regularem commendantur (*cap. 6. h. t.*)—7.º Jubentur celebrari Concilia provincialia singulis trienniis (*c. 7. eod.*)—8.º Praescribitur forma correctionis et visitationis (*c. fin. eod.*)—9.º Severe praecipitur clausura monialium; ita ut neque Abbatissa ad homagium domino directo praestandum exire de claustro possit; sed id facere debeat per procuratorem (*cap. unic. hoc. tit. in 6.*)—10. In *Clem. 1. hoc. tit.* multa statuuntur pro monachis nigris circa modestiam in vestitu et victu, circa confessionem et communionem menstruam; prohibentur venationes, et aucupia, accessus ad curias Principum animo nocendi Praelatis, et detentio armorum intra septa monasterii sub poena excommunicationis latae; disponitur circa solitudinem, prioratus et promotionem monachorum ad ordines. In *Clem. 2. eod.* jubentur moniales visitari ab Episcopo; exemptae quidem Apostolica, non exemptae vero ordinaria auctoritate.

335. Q. II. *Quid juris circa clausuram monialium?*

^a—Agitur de hac materia in Sexto, Clementinis, et Extrav. comm. *h. t.*—In Decreto d. 58. et 16. q. 1. et 32. q. 1. c. 5.—In Trid. sess. 25. de regg.—In Codice l. 26. 44. 54. 55. C. de Episc. et Cler. l. 13. cum seqq. Auth. C. de SS. Eccl.—Nov. 123. c. 27 et 33. cum seqq.—Et Nov. 5. per tot.

R. 1.º Omnes moniales professae ita strictè obligantur ad clausuram, ut sub poena excommunicationis latae à monasterio egredi non possint (*Can. unic. h. t. in 6. Trid. S. 25. c. 3. de Regg. Const. Pii V. incip. Circa Pastoralis*, et Greg. XII. incip. *Deo speris virginibus*; nisi adsit justa causa et consensus Episcopi, vel saltè Praelati in monasteriis plenè exemptis; uti sunt *morbus, contagiosus et incendium*, et aliae his similes, ut inundatio, incursio hostilis, electio Abbatissae ad aliud monasterium.—2.º Nemo adultus usu rationis pollens, sive vir, sive femina. sub poena excommunicationis latae, ingredi potest monasteria monialium sine Episcopi vel superioris licentia in scriptis obtenta (Trid. S. 25. c. 5. *de Regul.*); quae excommunicatio à Trid. non reservatur, sed ex stylo Curiae pro absoluteione recurri solet ad S. Pœnitentiariam; Monacell. Pignatt., Mattheuc.—Dati autem solet hæc licentia, vel à jure, vel ab homine hac potestate praedito, ex causa necessitatis aut utilitatis, v. g. si monasterium sit reparandum, visitandum, si monialis ægrota indigeat medico, Sacerdote etc.—3.º Spectato jure com. neque licitum est accedere moniales colloqui causa, *c. un. h. t. in 6. ibi: ingressus vel et accessus patent ad easdem*; et *c. 8. de vit. et honest. Cler.* Specialiter autem sac. Congregatio prohibet Religiosis, cujuscumque Ordinis, gradus et dignitatis, ne sine licentia expressa ejusdem sac. Congreg. accedant monasteria quarumcumque monialium ad colloquendum sive tractandum cum eis (Decret. edit. an 1590. nonis Maji.)

336. Q. III. *Quid juris circa clausuram virorum Regularium?*

R. 1.º Fœminae ingredientibus vel religiosi easadmitentes, ad septa monasterii, praetextu privilegiorum et facultatum ingrediendi monasteria virorum, ipso facto incurrunt excommunicationem latae sententiae, etsi sint personae nobiles, comitissae, aut marchionissae. Ita const. Gregor. XIII. incip. *Ubi gratiae*, et Pii V. *Regularium*.

An verò excommunicatio incuratur eo casu, quo fœminae ingrediuntur, vel à religiosis admittuntur sine praetextu privilegii, dubium est. Affirmandum Donatus Navarr., Suarez, Reiff. cum cit. n. 73., quorum sententia nititur authentica declaratione S. Pii *Decet Romanum*, ubi declarat mentis et intentionis suae fuisse, ut in cit. Bulla: *Regularium personarum*, comprehenderentur mulieres, non solum praetextentes privilegia, sed etiam aliae quaecumque in genere et in specie. Habetur declaratio ista in Bullario Cherub. Constitutioni cit. n. 20 annexa. Negant, saltè pro Germania, Laym., Engl., Pirh., Schmalz. et alii: tum quia declaratio ista facta est intuitu et in favorem Congreg. montis Virginis, adeoque videtur specialis pro illa Congregatione, tum quia Greg. XIII. cit. constit. *Ubi gratiae* n. 28. in bullar., loquitur de solis praetextibus privilegia §. 3. inquiens: «Abbatissis verò, necnon Abbatibus, conventibus ac aliis manasteriorum utriusque sexus superioribus, et personis quocumque nomine vocentur, districtè praecipimus sub eadem excommunicationis poena, nec non privationis dignitatum, beneficiorum et officiorum suorum, ac inhabilitatis ad illa et alia in posterum obtinenda, ut in monasteria, domos et loca sua, quemquam praetextu hujusmodi licentiarum et facultatum ingredi

faciant, vel permittant: Tum denique quia dicta declaratio, vel ubique non est usu recepta, vel contraria locorum consuetudine ei derogatum est. Quod in hoc puncto sentiam, breviter.

2.º Prælati et Religiosi, etiam sine prætextu privilegii, admittentes in claustrum fœminam, peccant: agunt enim contra prohibitionem gravem juris communis: *Can. 20. pervenit 18. q. 2.*: ubi dicuntur severissimæ ultioni subdendi, nisi forsitan parvitas materiæ à gravitate peccati excuset. Stante declaratione Piana, ubi viget, mulieres ingredientibus monasteria virorum, etiam sine prætextu privilegiorum, incurrunt excommunicationem latæ sententiæ reservatam Papæ, ut statuitur in cit. Constit. Piana §. 3. *Districtè prohibemus mulieribus etc.* At Prælati et Religiosi fœminas hoc modo admittentes non incurrunt excommunicationem; bene verò alias pœnas in Piana Const. expressas, scilicet privationis officiorum, et inhabilitatis ad illa, et suspensionis à divinis ipso facto, et sine alia declaratione, §. 4. *ibid.*, ubi nulla mentio fit excommunicationis. Neque ex Const. Gregoriana Prælati et Religiosi hanc excommunicationem incurrunt; quia Const. ista, ut legenti patet, loquitur solum de admittentibus fœminas prætextu facultatum. Hinc nescio, ex quo fonte, vel jure P. Reiff. hic *num. 74.* hanc excommunicationem contra admittentes hauserit: dicit quidem Gregor. XIII similem declarationem edidisse, teste Navar. in *commentar. IV. de Regular. num. 62.*; sed in Navarro nihil simile invenit, nec declaratio ista ab alio auctore assertur. Melius Constitutiones istas ponderavit Sanchez, *lib. 6. moral. cap. 16. à num. 79.*, ubi non excommunicationem, sed alias pœnas mox enumeratas ex Piana Constit. asserit Prælatos et Religiosos incurrere. Quod et ego antè asserui, inspectis et iterùm relectis dictis Constitutionibus.

3.º Sicubi declaratio Piana non est usu recepta, vel per consuetudinem contrariam abrogata est, nec fœminæ sine prætextu facultatum ingredientibus, nec Religiosi eas admittentes vel tolerantes, incurrunt pœnas Constit. Piane: ita probabiliter DD. pro sententia negativa allegati. Nam consuetudo derogare potest juri humano per *c. fin. de consuetud.*, præsertim cum talis consuetudo in certis circumstantiis possit esse rationalis, saltè negativè, quatenus non est irritabilis et nutritiva peccati; modò ingressus iste rarò fiat, et sine dispendio disciplinæ regularis: vel si cohonestetur per aliquam causam, ob quam momentaneus transitus per ambitum domus Religiosæ fœminis permittatur, vel potius ex necessitate tolleretur certis diebus. Incumbit tamen conscientie superiorum consuetudines istas non laxare, sed restringere, aut totaliter extirpare, ne scandala in claustris et foris oriantur.

337. Q. IV. *Quæ personæ et casus excipiantur à dictis Constitutionibus?*

R. 1.º Imperatores, Reges, et qui his æquiparantur, Principes Imperii superiorem in suo territorio non recognoscentes, eorumque uxores ac liberi, non censentur comprehendi in istis Constitutionibus; adeoque cum suo honesto comitatu ingredi possunt monasteria, non tantum virorum, sed et monialium: ita com. DD. Nam personæ istæ sunt speciali

nota dignæ; neque veniunt sub generali nomine comitissarum, aut marchionissarum; ergò cum non exprimentur, censentur non comprehendi in dictis Constitutionibus.—2.º Fundatrices non de jure, sed ex consuetudine, sicubi introducta est, admitti possunt in monasteria virorum. Idem die de principibus fœminis, si alias admitti consueverunt, licet mariti earum in suo territorio superiorem recognoscant; nam consuetudo ista non est tantopere reprehensibilis: tum quia ingressus iste supponitur esse rarus; tum quia dignitas tantarum personarum hic in regionibus nostris purgat omnem suspicionem mali. Si autem inveterata consuetudo non est, nullo modo superiores consentire debent ad ingressum talium fœminarum; secus ubi recepta est declaratio piana, subjacent pœnis antea dictis.—3.º Omnes fœminæ ingredi permittuntur in claustra virorum, quando ibi fit processio, sepultura, missa, concio et alia divina officia: ita in cit. Const. S. Pii V. §. 3. *ibi: Quando in eis missæ et alia divina officia celebrantur, ac dum processiones etc. accedere liberè et licitè possint et valeant.*

Bened. XIV. Constit. *Regularis disciplinæ* 3. Jan. 1742.—I. Abolet hanc concessionem.—II. Abolet et revocat quascumque facultates, licentias, et quocumque alio pacto nuncupatas concessionem factas, sive per S. R. E. Cardinales, sive per eorundem Congregationes, sive per Legatos à latere, vel apostolicos Nuntios et Internuntios.—III. Declarat subjectos censuris absque alia declaratione ipso facto incurrendis, Papæ reservatis, iis facultatibus temerè uti audentes.—IV. Declarat hac sua Constit. non derogatum esse à iis concessionibus, quæ ad favorem quarumcumque nobilium fœminarum, ex eo quod sint earundem majores, ac pro tempore existentes de familia fuerint, et habeantur fundatores vel insignes benefactores illius monasterii, intra cujus claustra vel septa fœminas etiam de familia ingredi, vel concessum, vel cautum esse sibi voluerunt, et de concessione hujusmodi confirmationem ab Apostolica hac Sede obtinuerunt, sive fœminæ hujusmodi sint consanguinæ et affines eorum, qui sunt domini in temporalibus locorum, in quibus monasteria sita reperiuntur, et quacumque legitima tituli vel consuetudinis causa et occasione, ingressu hujusmodi de presenti gaudent, factæ et impertitæ fuerunt: dummodò concessionem hujusmodi per Apostolicas in simili forma Brevis, vel sub plumbro desuper expeditas litteras duntaxat, et non aliter omnino factas et impertitas fuisse prius Ordinariis locorum, antistibus vel præsulibus, per legitima et authentica documenta constare fecerint: et dummodò nec vagandi, nec oliandi, nec comedendi cœnandique, nec per ambulacra, cubicula, cœnacula, aliaque loca et officinas discurrendi causa, sed ad Ecclesiam accedendi, sacrosanctum missæ sacrificium audiendi, aliaque erga Deum pietatis officia et opera exercendi studio ingrediendi; et dummodò de earum adventu et ingressu, interdiu et opportunè faciendò, superiores pro tempore existentes prius certiores fiant, ad hoc, ut absque Fratrum incommodo, et offensione recto tramite ad Ecclesiam pergatur, et alia de jure servanda, serventur.»

TITULUS XXXVI

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO SINT SUBJECTÆ.

338. *Nota.* Locum Religiosum in jure civili accipi pro sepulchro §. 9. *Inst. de R. D.*; at hic in jure Canonico locus ille solum dicitur Religiosus, qui auctoritate Episcopi specialiter deputatus est ad cultum divinum, et opera pietatis, ut sunt Ecclesiæ seu templa, quæ a consecratione dicuntur *domus sacræ*; item monasteria, xenodochia pro peregrinis, nosocomia pro infirmis, et alia quæcumque loca auctoritate Ordinarîi erecta et deputata ad opera misericordiæ et pietatis. Excluduntur autem a præsentî titulo loca pia privata auctoritate erecta, ut oratoria privata etc.

339. Q. I. *Quid juris competat Episcopo in domibus Religiosis suæ diœcesis?*

R. 1.º Subjectio: ita ut de jure com. omnia loca Religiosa subjecta sint jurisdictioni Episcopi, quoad forum contentiosum et consueta jura Episcopalia: ita rubrica et *cap. 3. 4. 7. 8. h. t., et Can. 10. omnes basilicæ 16. q. 7., Can. 17. monasteria 18. q. 2.* Quæ jura fundant intentionem Episcopi, ut asserens aliquem locum esse exemptum, probare teneatur. Pleraque autem domus Regularium specialia privilegia Apostolica exemptæ sunt ab hac subjectione. In dubio illi censetur Ecclesia subjecta, qui primus Episcoporum aliquem actum jurisdictionis in ea exercuit, v. g. baptizando, confirmando (*c. 1. h. t.*) Et quamvis Trid. prohibeat Ecclesiam unius diœcesis uniri accessoriè Ecclesiæ alterius diœcesis, ut patet ex *S. 14. c. 9. de reform.*, si tamen unita est, non per hoc desinit esse subjecta Episcopo, in cujus diœcesi sita est (*c. 2. h. t. et cit. Can. Monasteria*). Idem dic, si uniatur monasterio exempto: quia Prælati exemptus per accidens ratione rei unitæ subjici potest Ordinario.

2.º Jus visitandi et exigendi rationes ab administratoribus, qui Episcopo singulis annis eas reddere debent, non obstantibus quibuscumque privilegiis, et consuetudine etiam immemorabili (Trid. *Sess. 22. c. 8. et 9. de reform.*) Excipiuntur ibi a visitatione Episcopi loca pia et Religiosa, quæ sub Regum immediata protectione sunt, sine quorum licentia Episcopus talia loca visitare non potest: uti et hospitalia Ordinum militarium, et aliorum Religiosorum; nam *Clem. 2. §. ut autem h. t. et Trid. l. c.* loquitur solum de hospitalibus, collegiis, et confraternitatibus laicorum, non Re-

a—Agitur de hac materia in Sexto, Clementinis, et Extravag. comm. hoc lit.—
In Decreto *Can. 40. et seqq. 16. q. 7. et 18. q. 2.*—In Trid. *Sess. 7. c. 15. Sess. 14. c. 5. in fin. Sess. 22. c. 8. 9. Sess. 23. c. 18. Sess. 25. c. 8. de ref.*

gularium, *Fagn. c. 4. ad hæc h. t.*, ubi plura de his legere poteris; sed et attende, quod decretum istud Tridentini non ubique cum tanto rigore et amplitudine receptum sit.

Stephanus Uveyms in Constitutiones 24 ex antiquo jure desumptas, et per Trid. innovatas *Constit. 16. n. 43.* interpretatur, Trid. ideo excepisse a visitatione Episcopi hospitalia sub immediata protectione Regum, quia satis videtur confisum fuisse eorum curæ et sollicitudini. Verum præstat hic referre allegationes, prout legantur in folio *Cong. Conc. 48 Maji 1726* in causa Senogallien, exarato à *Bened. XIV.* tunc ejusdem *Congr. Secret. apud Thesaur. resol. tom. 3. f. 322. §. Quoad hospitalia* ibi. «Quoad hospitalia et Confraternitates, quæ sunt sub immediata protectione Regum, ea quidem sunt exempta a visitatione Episcopi juxta *cap. 8. sess. 22. de ref.*; sed hæc immediata Regum protectio, quæ eximit a visitatione juxta citatum *cap. 8.*, non eximit a redditione rationis; quo circa in sequenti *cap.* in quo agitur de redditione rationis, nulla fit mentio dictæ regie protectionis, uti ponderat *Fagnan. in cap. De xenodochiis n. 17 et seq. de Religiosis domibus*, et firmavit *Rota decis. 493 num. 7 et 8. cor. Certo.*» (Circa hanc rationis redditionem respectu hujusmodi hospitalium monet *Gaudenius tom. 4. de visitatione cap. 3. dubit. 9. sect. 2 n. 18.* attendendam esse consuetudinem, ne lites excitentur inutiles non sine dispendiis et scandalo.) «Item regia protectio debet implorari in limine erectionis, ut suffragetur; uti latè ostendunt *Cavalcant. de brachio regio, part. 9 n. 3., Menoch. cons. 721. Ricciull., Lucubr., Eccles. lib. 4. c. 15. n. 10. Seraphin. dec. 1025.* et respondit hæc *Sacra Congregatio die 10 Decemb. 1621. Episcopo Leirien, sacra Limina visitanti tom. 45. Decret. fol. 413.* Et quamvis nonnulli existimaverint, conciliarem exemptionem, quæ loquitur de Regibus, extendi etiam ad sublimes Principes, qui regalia in suis ditionibus possident, etiamsi Regis titulum non gerant, uti habetur apud *Barbos. ad cap. 8. sess. 22. de reform.*, alii nihilominus existimant, Concilium esse taxativè intelligendum de Regibus; ex quo quando voluit comprehendere Reges, et alios sublimes ac supremos Principes, jura imperii in suis dominiis habentes, id scivit exprimere; uti habetur *cap. 9. sess. 25. de ref.* et adhæsisse videtur hæc *sacra Congregatio* quæ respondit, Episcopum Eugubinum posse visitari hospitale majus dictæ civitatis, licet illud à Sede Apostolica privilegium obtinisset, quod gubernari, et regi deberet à septem civibus eligendis, et à Duce Urbini confirmandis, quemadmodum plenè habetur apud *Fagn. in cap. Ad hæc n. 45. et seq. de Religiosis domibus.*

Denique quoad redditionem rationis Episcopo faciendam ab administratoribus hospitalium, excipitur in *cap. 9. sess. 22. de reform.* casus, in quo aliter cautum fuisset in institutione et fundatione; nisi tamen administratores essent negligentes in adimplenda mente fundatorum: in quibus circumstantiis Episcopus, quamvis in fundatione exclusus ab exigenda rationum redditione, excludi non posset, uti probat *text. in cap. Tua nobis, ibique Fagnan. num. 12. et seq. de testam. et in cap. Ad hæc num. 58 et 59. de Religiosis domibus.*»

340. Q. II. *Quid juris habeat Episcopus in locis piis auctoritate ordinaria non erectis?*

R. Non habet jurisdictionem in talibus locis, sed id solum ei permittitur, ut post mortem fundatoris videre et inquirere possit, an mens et voluntas fundatoris impleatur. Tridentin. cit. Sess. 22. cap. 8. de refor. et cap. 17. de testam. ibi: *quod in omnibus etc.* Ipse autem fundator, quamdiu vivit, immutare et in usum profanum convertere potest talia pia loca; non verò hæredes, qui ad implendam voluntatem defuncti cogi possunt.

341. Q. III. *An Episcopus loca Religiosa mutare possit in alium usum?*

R. 1.º Negative: Clem. 2. pr. h. t. Trid. Sess. 25. cap. 8. de reform., ubi unicus excipitur casus, si scilicet loca ista non possent deservire tali usui, ad quem deputata sunt.—2.º Episcopus monasteria Regularium non potest convertere in collegia clericorum sæcularium, nisi gradatim procedendo. Et quidem tentanda est reformatio per Religiosos ejusdem monasterii, tum per Religiosos strictiores ejusdem Ordinis, tum per Religiosos diversi Ordinis: tandem his omnibus deficientibus, Clerici sæculares ab Episcopo introduci possunt (c. 6. hoc tit.)

342. Q. IV. *Quæ solemnitates requirantur ad erectionem novi monasterii?*

R. 1.º Ex Trid. S. 25. c. 3. de regg. requiritur:—I. Consensus Diocæsani.—II. Consensus Principis territorialis de praxi et consuetudine.—III. Vocandi et audiendi sunt ab Episcopo ii, quorum interest: ut Parochus loci, et Religiosi vicini, et locorum incolæ.—IV. Ut in novo monasterio erigendo saltèm duodecim personæ sustentari valeant.—V. Ut interposita legitima appellatione ad S. Sedem, seu S. Congr. negotiis Regularium præpositam, interim nihil innovetur. Hæc omnia habentur in Constit. Clem. VIII *Quoniam ad institutam* 1603, die 23 Julii; Greg. XV Const. 31 *Cum alias*: Urbani VIII Const. 45 *Romanus Pontifex*. Præterea Ordines mendicantes privilegia habent, ne alii Ordines in paupertate fundati in vicinia ad 140 cannas fundentur; olim ad 300 cannas, ne scil. alter alteri gravamen inferat.

2.º Gravamen à vicinis Religiosis objiciendum, debet esse notabile et hoc ferè unicum, quòd præexistentes Religiosi saltèm duodecim sustentari non possent; hæc enim causa exprimitur in citatis Constitutionibus; unde illa causa, quòd concursus fidelium ad Ecclesias priores monasterii minueretur, nihil officit in hoc puncto, uti nec illa inter Regulares docendæ juventuti vacantes, quòd frequentia scholasticorum decreceret, quia præstat etiam paucos docere, et benè, quam multos et sine effectu. Multò minùs opponi potest, quòd fideles apud novos Religiosos eligere possunt sepulturas, anniversaria, sacra et hujusmodi: nam hæc et similia sunt meræ facultatis, et nulli præjudicantia.

3.º Gravamina à contradictoribus opposita tenetur Episcopus exhibere Religiosis erectionem manasterii petentibus, ut defendere se possint: Constit. 41. *Pii V* incip. *Etsi Mendicantium*. Imò si videt Episcopus, vel gravamina esse futilia et insufficientia, illa rejicere potest; vel evidens

esse novos Religiosos nulli gravamini fore præexistentibus, tunc iis etiam non requisitis, licentiam erigendi concedere valet, cit. Const. Greg. XV §. 3. *voleps*, ubi alternativè duo præcipiuntur, ne Episcopus det licentiam, nisi vicini vocati et auditi fuerint, vel alijs Ordinariis locorum constiterit.

4.º Extra Italiam, et insulas adjacentes ad erectionem novi monasterii non requiritur consensus Papæ, sed sufficit licentia solius Episcopi cum alijs requisitis: nam licet consensus iste jure antiquo necessarius fuerit (c. un. de excess. Pralat. in 6, et c. un. h. t. in 6.), tamen jure recentiori Trid. et cit. decretorum, non requiritur nisi licentia Episcopi.—Nec obstat Innoc. X Const. 27. incip. *Restaurandæ*: nam ut patet ex summario ei præfixo, et ex §. 2 et 3, tota ista dispositio procedit de monasteriis extinguendis et erigendis in Italia et insulis adjacentibus.—Vide Donat., Fag. in c. non amplius, de inst. à n. 66, Reiff. hic. à n. 38, favetque praxis Germaniæ.

343. Q. V. *An Religio Schol. Piar. privilegium habeat erigendi suas domos sine aliorum Regularium consensu?*

R. Affirmativè, ex Const. Clem. XII *Nobis* 1731, Kalend. Maji §. 3 ad 4. et §. 6. «Demum iisdem Clericis pauperibus Matris Dei, qui à Scholis Pijs denominantur, illorumque Præposito generali et Superioribus, quocumque nomine nuncupatis, concedimus, ut ubique locorum, in suo tamen singulari districtu, domos et conventus regulares juxta Concilii Trid. decreta, pro pueris cujuscumque ordinis et conditionis, in quibusvis liberalibus disciplinis Latinis et Græcis, et scientiis, etiam majoribus à se instituendis collegia, seminaria et convictus ex sola licentia Ordinariorum, nulloque aliarum personarum cujusvis Ordinis, etiam Mendicantium, et cujuscumque Congregationis Clericorum Regularium, etiam Soc. Jesu, requisito consensu condere, fundare et erigere liberè et licitè possint et valeant, etiam non servata distantia, quæ ab antecessoribus nostris Romanis Pontificibus ad centum et quadraginta cannas, sive aliud plus, minus accuratum spatium, ab uno ad aliud Religiosorum hominum cœnobium, seu conventum servanda præscribitur etc.» Ex quo textu patet:—1.º Quòd seclusa quæstuatione, Religio Scholarum Piarum ubique non solum domos suas Regulares, sed etiam collegia et seminaria pro scholasticis adolescentibus erigere liberè possit.—2.º Quòd sufficiat sola licentia Ordinarii conformiter Tridentino; adeoque non requiratur consensus Papæ.—3.º Quòd nulla sit obligatio requirendi consensum Regularium aliorum, neque servandi distantiam ad 140 cannas.—4.º Quòd iidem Clerici in domibus et collegiis, seu in publicis suis scholis tradere possint præter scholas minores, etiam scientias majores, idque antea licuisse et licere, ut clariùs circa hoc punctum docendi habetur §. 3. ad 4, et §. 5 ne verò citatæ Const. Simile privilegium erigendi domos Regulares habent Carmelitæ Discalceati à Clem. IX concessum 1668, die 6 Octobris, cujus mentio fit in cit. Constit. §. 3 ad 4. Item Clerici S. J. Const. Gregor. XIII incip. *Salvatoris* 1576, die 30 Octobris. Sed hoc privilegium Societ. Jesu, nisi recentius renovatum fuisset, revocatum est per Urbanum VIII cit. Const. *Romanus*

Pontifex §. 1. *cum itaque*, ubi antecedentia similia privilegia, etiam specificè et singillatim exprimenda revocantur, cassantur, abrogantur et annullantur.

De erectione novi Ordinis Religiosi dixi *tit de Regg.* vide *c. fin. h. t. c. un. eod. in 6.*, et de mulieribus Beguinis, et Religiosis Fratricellis *Clem. 1. eod. et Extrav. an. Joan. XX eod.*

TITULUS XXXVII.

DE CAPELLIS MONACHORUM ET ALIORUM RELIGIOSORUM. ^a

344. *Nota.* Capellam dici vel à capiendo populo, vel à caprinis pellibus, quibus olim in V. T. Tabernaculum nobile tegebatur. Lex. Kahl. Quoad rem in sensu juris Can., capella significat vel altare, aut oratorium in Ecclesia extractum, vel aediculum à templo separatam; vel conformiter huic rubricæ Ecclesiam Parochialem, modò non sit collegiata.

345. Q. I. *Cui competat jurisdictio et administratio in capellis, seu Ecclesiis monachorum?*

R. 1.º Si capella unita est monasterio jure semipleno, seu quoad temporalia tantùm, ità ut decimæ et alii fructus obyenant monasterio, tunc jus instituendi perinet ad Episcopum, et sola præsentatio ad monasterium, nisi et hæc alteri competeret: atque eo casu institui debet Clericus secularis, tanquam vicarius perpetuus, assignata ei congrua portio (*c. 31. de præb. et Trid. sess. 24. c. 13. de refor.*)

2.º Si capella, seu Parochia unita sit monasterio pleno jure, hoc est, quoad temporalia et spiritualia, ità ut cura animarum translata sit in monasterium, tunc Prælatus seu rector principalis instituet ibi vicarium secularem perpetuum, vel temporalem pro arbitrio Episcopi (*Trid. sess. 7. c. 7. de ref.*), nisi Ecclesia illa consueverit per vicarios Regulares administrari: constit. S. Pii V *Ad exequendum 1557, calend. Nov.*

3.º Si capella unita est monasterio jure plenissimo, hoc est, quoad Clerum et populum, tota jurisdictio quasi Episcopalis est penes Prælatum, et nullo modo penes Episcopum: et tunc Parochus secularis aut Regularis subest tantùm Prælato. Cetera de his dixi in *tit. de Præb. et tit. de Inst.* Circa portionem (ne major sit 100 scutis, vel minor 50 scutis) assignandam vicario, disponit Pius V Const. cit.; sed plerùmque locorum consuetudo attenditur, uti etiam circa socium unum, vel alterum, vel plures addendos Religioso extra claustrum in Parochia viventi; atque ità non stringunt antiqua jura *c. 3. et fin. h. t. c. 2. 5. de stat. monach.*, licèt expediat illa observare.

346. Q. II. *An Parochus, vel alius Clericus Episcopo diocesano inferior*

^a.—Agitur de his in Sexto *hoc tit.*—In Decreto 16. q. 1 et 2.

habeat intentionem suam in jure communi fundatam super subjectione capellarum in suo territorio sitarum?

R. Negative, ex *c. 2. h. t.*; ubi Parochus S. Cæciliæ cogitur probare, et tantum obtinet, quantum probat, scilicet baptismum et scrutinium seu examen catechizandorum; et *c. fin. de off. Archid.* compellitur Archidiaconus ad probandam subjectionem. Si verò intentio eorum fundata fuisset in jure comm., relevati fuissent ab onere probandi, sicut relevatur Episcopus; ergò.—Ex quo solvitur *c. 6. 7. de Religios. dom. c. 11. de M. et O. et c. 2. h. t. ibi: debet de jure com.*; nam hæc non est decisio Pontificis, sed mala allegatio partis.

Hucusque actum est de juribus et obligationibus Clericorum et Regularium; nunc agetur de juribus et obligationibus, quæ Ecclesia, alii, vel alii Ecclesiæ debent: uti est jus patronatus, pensionis, consecratio Ecclesiæ, administratio sacramentorum, observatio festorum et jejuniorum, reparatio et immunitas Ecclesiarum.

TITULUS XXXVIII.

DE JUREPATRONATUS. ^a

347. *Nota I.* Jus patronatus in jure civili accipi pro eo jure, quod habet dominus in servum manummissum (*tit. ff. de jurepatr.*), estque receptum jure Canonico *Can. 61. liberti 12. q. 2.* At in præsentem, jus patronatus est: Potestas præsentandi Clericum instituendum ad beneficium vacans. Et hoc jus est spirituale; non quidem formaliter, sed connexivè, qui antecedenter annexum est officio spirituali, ad quod Clericus presentatur; sicut paramenta antecedenter dicuntur sacra connexivè, quatenus ordinantur ad divina mysteria (*Can. 42. 44. d. 1. de consecr.*) Licèt autem per prima quinque sæcula nihil legatur de isto jure; tamen deinde, ut Ecclesia alligeret benefactores ad fundanda templa et beneficia, generaliter eis concessit hoc jus patronatus, et ad illud, licèt spirituale sit, laicos habilitavit (*Can. 29. et seqq. 16. q. 7. c. 5. hujus tit.*)

Nota II. Jus patronatus dividi:—1.º *In laicale*, in quod alicui competit ex titulo patrimonii profani, sive illud habeat persona laica, sive Ecclesiastica. *Ecclesiasticum*, quod alicui competit ex titulo spirituali, v. g. ratione dignitatis aut beneficii. *Mixtum*, quod aliquibus partim ratione Ecclesiæ, partim ratione patrimonii profani competit: ut si Ecclesia fundum dedit, et Clericus vel laicus ex suo patrimonio aliquam Ecclesiam extruxit et dotavit; tunc enim jus patronatus ratione Ecclesiæ fundantis

^a.—Agitur de hoc in Sexto, et Clementinis *h. t.*—In Decreto 16. q. 5. et q. 7. *Can. 26. cum seqq.*—In Trid. Sess. 14 c. 12. 13. et Sess. 22. c. 11. et Sess. 24. cap. 3. in fin. et cap. 18. et Sess. 25. cap. 9. de reform.

Pontifex §. 1. *cum itaque*, ubi antecedentia similia privilegia, etiam specificè et singillatim exprimenda revocantur, cassantur, abrogantur et annullantur.

De erectione novi Ordinis Religiosi dixi *tit. de Regg.* vide *c. fin. h. t. c. un. eod. in 6.*, et de mulieribus Beguinis, et Religiosis Fratricellis *Clem. 1. eod. et Extrav. an. Joan. XX eod.*

TITULUS XXXVII.

DE CAPELLIS MONACHORUM ET ALIORUM RELIGIOSORUM. ^a

344. *Nota.* Capellam dici vel à capiendo populo, vel à caprinis pellibus, quibus olim in V. T. Tabernaculum nobile tegebatur. Lex. Kahl. Quoad rem in sensu juris Can., capella significat vel altare, aut oratorium in Ecclesia extractum, vel ædiculum à templo separatam; vel conformiter huic rubricæ Ecclesiam Parochialem, modò non sit collegiata.

345. Q. I. *Cui competat jurisdictio et administratio in capellis, seu Ecclesiis monachorum?*

R. 1.º Si capella unita est monasterio jure semipleno, seu quoad temporalia tantùm, ità ut decimæ et alii fructus obveniant monasterio, tunc jus instituendi perinet ad Episcopum, et sola præsentatio ad monasterium, nisi et hæc alteri competeret: atque eo casu institui debet Clericus secularis, tanquam vicarius perpetuus, assignata ei congrua portio (*c. 34. de præb. et Trid. sess. 24. c. 13. de refor.*)

2.º Si capella, seu Parochia unita sit monasterio pleno jure, hoc est, quoad temporalia et spiritualia, ità ut cura animarum translata sit in monasterium, tunc Prælatus seu rector principalis instituet ibi vicarium secularem perpetuum, vel temporalem pro arbitrio Episcopi (*Trid. sess. 7. c. 7. de ref.*), nisi Ecclesia illa consueverit per vicarios Regulares administrari: constit. S. Pii V *Ad exequendum* 1557, *caus. Nov.*

3.º Si capella unita est monasterio jure plenissimo, hoc est, quoad Clerum et populum, tota jurisdictio quasi Episcopalis est penes Prælatum, et nullo modo penes Episcopum: et tunc Parochus secularis aut Regularis subest tantùm Prælato. Cetera de his dixi in *tit. de Præb. et tit. de Inst.* Circa portionem (ne major sit 100 scutis, vel minor 50 scutis) assignandam vicario, disponit Pius V *Const. cit.*; sed plerùmque locorum consuetudo attenditur, uti etiam circa socium unum, vel alterum, vel plures addendos Religioso extra claustrum in Parochia viventi; atque ità non stringunt antiqua jura *c. 3. et fin. h. t. c. 2. 5. de stat. monach.*, licèt expediat illa observare.

346. Q. II. *An Parochus, vel alius Clericus Episcopo diocesano inferior*

^a.—Agitur de his in Sexto *hoc tit.*—In Decreto 16. q. 1 et 2.

habeat intentionem suam in jure communi fundatam super subjectione capellarum in suo territorio sitarum?

R. Negative, ex *c. 2. h. t.*; ubi Parochus S. Cæciliæ cogitur probare, et tantum obtinet, quantum probat, scilicet baptismum et scrutinium seu examen catechizandorum; et *c. fin. de off. Archid.* compellitur Archidiaconus ad probandam subjectionem. Si verò intentio eorum fundata fuisset in jure comm., relevati fuissent ab onere probandi, sicut relevatur Episcopus; ergò.—Ex quo solvitur *c. 6. 7. de Religios. dom. c. 11. de M. et O. et c. 2. h. t. ibi: debet de jure com.*; nam hæc non est decisio Pontificis, sed mala allegatio partis.

Hucusque actum est de juribus et obligationibus Clericorum et Regularium; nunc agetur de juribus et obligationibus, quæ Ecclesia, alii, vel alii Ecclesiæ debent: uti est jus patronatus, pensionis, consecratio Ecclesiæ, administratio sacramentorum, observatio festorum et jejuniorum, reparatio et immunitas Ecclesiarum.

TITULUS XXXVIII.

DE JUREPATRONATUS. ^a

347. *Nota I.* Jus patronatus in jure civili accipi pro eo jure, quod habet dominus in servum manummissum (*tit. ff. de jurepatr.*), estque receptum jure Canonico *Can. 61. liberti 12. q. 2.* At in præsentem, jus patronatus est: Potestas præsentandi Clericum instituendum ad beneficium vacans. Et hoc jus est spirituale; non quidem formaliter, sed connexivè, qui antecedenter annexum est officio spirituali, ad quod Clericus presentatur; sicut paramenta antecedenter dicuntur sacra connexivè, quatenus ordinantur ad divina mysteria (*Can. 42. 44. d. 1. de consecr.*) Licèt autem per prima quinque sæcula nihil legatur de isto jure; tamen deinde, ut Ecclesia alligeret benefactores ad fundanda templa et beneficia, generaliter eis concessit hoc jus patronatus, et ad illud, licèt spirituale sit, laicos habilitavit (*Can. 29. et seqq. 16. q. 7. c. 5. hujus tit.*)

Nota II. Jus patronatus dividi:—1.º *In laicale*, in quod alicui competit ex titulo patrimonii profani, sive illud habeat persona laica, sive Ecclesiastica. *Ecclesiasticum*, quod alicui competit ex titulo spirituali, v. g. ratione dignitatis aut beneficii. *Mixtum*, quod aliquibus partim ratione Ecclesiæ, partim ratione patrimonii profani competit: ut si Ecclesia fundum dedit, et Clericus vel laicus ex suo patrimonio aliquam Ecclesiam extruxit et dotavit; tunc enim jus patronatus ratione Ecclesiæ fundantis

^a.—Agitur de hoc in Sexto, et Clementinis *h. t.*—In Decreto 16. q. 5. et q. 7. *Can. 26. cum seqq.*—In Trid. *Sess. 14. c. 12. 13. et Sess. 22. c. 11. et Sess. 24. cap. 3. in fin. et cap. 18. et Sess. 25. cap. 9. de reform.*

erit Ecclesiasticum, et ratione Clerici vel laici ex suo patrimonio ædificantis, aut dotantis erit laicale, adeoque mixtum. Hic adverte juspatronatus de se à principio laicum, mutari posse in Ecclesiasticum, si legitimo titulo, ut donatio, legato etc. transferatur in Ecclesiam, monasterium, Episcopatum aut aliam dignitatem vel beneficium.—2.º Dividitur in *personale*, quod personæ; et *reale*, quod rei inhæret, ut castro etc.—3.º In *hæreditarium*, quod transit in hæredes quoscumque, etiam extraneos: et *gentilitium*, seu *familiare*, quod transit ad posteros ejusdem familiæ, qua extincta, extinguitur. In dubio præsumitur potius hæreditarium, utpote frequentius, quam familiare.—4.º In *activum*, vel cujus patronus præsentat; et *passivum*, seu *patrimoniale*, vi cujus ex certa familia, civitate aut natione præsentandi sunt.

His præactis, agetur hic de modis acquirendi juspatronatus, de personis eo gaudentibus, de juribus et obligationibus patroni, de probatione et amissione jurispatronatus.

348. Q. I. *Quibus modis primò acquiratur juspatronatus?*

R. 1.º Tribus modis, seu titulis: *fundatione*, dum quis dat fundum pro ædificanda Ecclesia; *ædificatione* seu *constructione*, dum quis suis sumptibus ædificat Ecclesiam; et *dotatione*, dum quis, vel ex integro dotat Ecclesiam, vel ex majori parte, puta assignando redditus annuos pro alendis ministris, et necessitatibus Ecclesiæ. Ità Glossa in *Can. 26. p. 16. q. 7.* isto versiculo:

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus:

modò adsit auctoritas Episcopi, vel capituli, sede vacante (*c. 25. h. t.*), cum privatorum pactis Ecclesia subjici nequeat sevituti patroni. Non est autem necessè, ut patronus specialiter sibi reservet juspatronatus, quia ipso jure et facto omnibus patronis reservatur.

2.º Ad acquirendum juspatronatus sufficit unum ex tribus præstare, vel fundare, vel extruere, vel dotare (*c. 25. h. t. Trident. S. 25. c. 9. de refor.*)—Nec obstat textus in *S. 14. c. 12. de refor.* ibi: *fundaverit et construxerit*: nam copulativa hic accipitur pro disjunctiva, ut sæpè fit in jure per *l. 53. ff. de V. S.*—Qui Ecclesiæ dotata sufficenter et consecrata donat sua bona, etiam majora dote, per hoc non efficitur patronus, quia Ecclesiam de non esse non perducit ad esse: secùs si Ecclesia vel non, vel modicè tantùm est dotata, et donatio fieret dotis nomine.

3.º Si unus omnia tria præstat, ille solus erit patronus; secùs si plures, inter quos unum votum est fundanti, alterum ædificanti, et tertium dotanti. Et si unus fundet et ædificat, duo habet vota. Si verò plures dotent vel plures ædificent, unum tantùm habent votum, utpote ex uno titulo.

4.º Si Clericus ex bonis Ecclesiasticis concurrat ad esse Ecclesiæ, juspatronatus acquiritur beneficio talis Clerici, eritque Ecclesiasticum; si verò ex patrimonialibus bonis, juspatronatus sibi, suisque hæredibus acquirat, utpote laicum ex titulo seculari.

5.º Qui in alieno fundo ædificavit Ecclesiam, mero jure fit patronus,

non verò dominus fundi; nisi is ædificationem ratam habeat, et ita fundum præbeat. At si dominus fundi ratam non habeat ædificationem, ædificatum destruere potest stricto jure §. 30. *Instit. de R. D. juncto cap. 4. de N. O. N.*; nisi velit in venditionem fundi consentire. At si Ecclesia jam consecrata, aut saltèm benedicta est, non permittitur domino fundi eam destruere, sed ad æstimationem et interesse agere (*argum. Can. 2. compertimus 14. quest. 6.*)

349. Q. II. *Quibus modis per translationem acquiratur juspatronatus?*

R. 1.º *Donatione* inter vivos, vel mortis causa, vel per legatum (*c. 8. h. t. et c. un. pr. eod. in 6.*) Et quidem, si juspatronatus est personale, sine licentia Episcopi non potest donari aut cedi alicui privato laico, aut clerico; benè verò compatrono, Ecclesiæ, dignitati aut monasterio (*c. 8. 14. h. t. et c. un. eod. in 6. à sens. contr.*), quia per patronos Ecclesiasticos plerùmque melior fit conditio Ecclesiæ; deterior verò per laicos et privatos clericos: At si reale est, cum re ipsa cuicumque donari potest absque ullo consensu Episcopi; quia tunc velut accessorium sequitur conditionem rei tanquam principalis. Si Ecclesiæ suæ donet patronus juspatronatus, et in ea Ecclesia sit unicum beneficium, evadit liberæ collationis; cum respectu sui ipsius servitutum patronatus pati nequeat (*argum. l. 30. ff. de S. P. U.*) Si verò plura sint beneficia, tunc Ecclesia respectu rectoris principalis erit libera; respectu autem aliorum beneficiorum patronata, ità ut rector principalis ad cetera beneficia præsentet.

2.º *Permutatione* aut *venditione rei*, cui annexum est juspatronatus (*can. 40 nemini 16. q. 7. cap. 7. 13. h. t.*), quibuscumque verbis id fiat; modò simonia caveatur, qualis probabilis censetur in eo casu, quo, v. g. castrum venderet majoris ob annexum juspatronatus habens commoda temporalia: nam commoda ista fluunt ex ipso jurepatronatus; ergò sicut jus istud licitè vendi non potest, ità nec commoda ei annexa. Oppositum docent Garcias, Molin. etc. Certò autem simonia committeretur, si juspatronatus personale venderetur, vel commutaretur pro aliquo temporali (*c. 16. hujus titul.*)

3.º Juspatronatus reale transfertur:—I. Accessoriè per infeudationem, inemphyteuticam, et constitutum usumfructum rei (*c. 7. 13. h. t.*), uti etiam per locationem; *cit. c. 7. ibi: ad firmam*, seu annuum censum. Nam ad vasallum, emphyteutam, fructuariam et conductorem transeunt omnes ructus rei; ergò et præsentatio, cum et ista sit fructus rei habentis annexum juspatronatus. Est tamen hic discrimen: nam vasallus et emphyteuta ratione domini utiliter habent jus quasi utile præsentandi; fructuarius verò et conductor, in quos utile dominium non transfertur, habent solum exercitium, seu fructum præsentandi, in quo potiores sunt creditore pignorario; cui sicut non licet re pignorata uti vel frui, ità nec præsentare (*c. 18. de sent. et re jud.*)—II. Traditione rei totalis transfertur in maritum jus præsentandi (*arg. c. 7. de donat. int. V. et U. c. 16. de usur.*) Nam in maritum principaliter transfertur dominium civile, et omnes fructus rei dotalis; ergò etiam jus præsentandi, tanquam accessorium: ità Tiraq., Garc., et alii comm.—Nec obstat ratio Abb., Felin. etc. quòd dominium

naturale maneat penes uxorem, nam dominium istud in actu secundo impeditum est; ergo sicut exerceri nequit quoad temporalia, ita ex consequenti nec quoad spiritualia, ne sine fundamento accessorium à natura principalis separemus.—III. Soluta feudo, emphytepsi, matrimonio vel alio simili jure, resolvitur jus patronatus, et cum re ipsa ad suum dominum principalem redit.—IV. Juspatronatus personale, vel jus reale solitariè sumptum, infeudari aut inemphyteuticari nequit, nisi à solo Papa, quia inferior nequit rem connexivè spiritualem in alium transferre contractu oneroso, uti est feudum etc.

4.º Juspatronatus ab uno ad alterum transfertur per ultimam voluntatem, seu successionem ex testamento, aut ab intestato (c. 7. h. t.) Et quidem:—I. Si est jus personale, ad illum hæredem transit, cui testator illud reliquit: secus communiter et indivisè ad omnes hæredes (c. 1. h. t.), neque uni habenti minorem portionem in recompensationem attribui potest, quia hoc simoniacum foret.—II. Si est jus reale, quamdiu hæreditas manet indivisa, singulis hæredibus in solidum competit; præsentatio tamen dividi potest pro alternis vicibus, vel communiter ab omnibus fieri. Facta divisione hæreditatis, juspatronatus reale ei obveniet, cui adjudicabitur res habens illud jus annexum; secus si annexum sit toti hæreditati, manebit penes omnes communiter, et si v. g. ex tribus hæredibus unus alteri gratuito cederet suum jus, iste in præsentando duo vota haberet (argum. Clem. fin. hujus tit. et c. 12 de judic.)—III. Hæres hæreditatem omittens, non acquirit jus patronatus; uti nec hæres saltèm extraneus, cui certa res relicta est, cum habeat se instar legatarii (l. 43. C. de hæred. institut.)—IV. Juspatronatus reale cum re ipsa transit ad fideicommissarium: ita Gutier., Molin., Zoes et alii contra Covar., Gomez, Barb. alleg. 71. nu. 9. Nam juxta l. 1 et seqq. ff. ad SC. Trebell. ad fideicommissarium transeunt omnia jura realia, uti et onera hæreditatis; ergo etiam transit juspatronatus, cum hoc cum universitate transeat (c. 7. h. t.)—Nec obstat l. 55. pr. ff. ad SC. Treb.; nam à patronatu civili respectu libertorum non est paritas ad patronatum juris Canonici: ille enim jure personalis est respectu familiæ, et ideo publicatis bonis patroni, non publicatur (l. 4. ff. de jurepatr.); iste verò sæpius est realis, et ideo accessorie cum bonis vel publicatur, vel transit. At jus patronatus personale, uti etiam alia jura personalia, v. g. sepulchri, non transeunt ad fideicommissarium, sed remanent penes hæredes fiduciarios (lib. 42. §. 1. ff. eod.)—V. Si juspatr. est gentilitium, transit ad proximas personas familiæ: et si constitutum est pro familia tantum, ea extincta, extinguitur, atque Ecclesia evadit libera; si verò non est addita particula exclusiva, regulariter transmitti potest ad hæredes extraneos; cum jus Can. admittat talem transmissionem ad hæredes (Can. 25. considerandum 16. q. 7. c. 1 et 3. h. t.)

5.º Privilegio Apostolico acquiri potest juspatr. ob summam potestatem (cap. 2. de præb. in 6.) Hodie tamen conformiter Tridentino sess. 25. cap. 9 de reform. rarò et nonnisi ex causa onerosa, cum expressa derogatione Tridentini, talia privilegia conceduntur.

6.º Præscriptione acquiritur juspatr. Et quidem contra Ecclesiam liberam requiruntur 40 anni cum titulo, et tempus immemorabile sine titulo; contra patronum Ecclesiasticum 40 anni, contra laicum 10 inter præsentés, et 20 inter absentes. Laicis plerumque non prodest præscriptio, nisi per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat, (Trident. sess. 25. cap. 9 de reform.), ut infra dicetur.

350. Q. III. Quæ personæ sint capaces juris patronatus?

R. 1.º Regulariter omnes, qui specialiter à jure non prohibentur: nam edictum de patronis est prohibitorium in materia generaliter permissa (Can. 30. et seqq. 46. q. 2.); unde patroni esse possunt:—I. Laici (c. 7. h. t.); nam licet à jure Can. non sint habilitati ad jus eligendi, tamen generaliter habilitantur ad jus præsentandi.—II. Illegitimi et spurii: qui patronatus non tam est honor ex electione quæsitus, quam quædam compensatio et favor, à quo illegitimi non arcentur.—III. Pupilli et minores, cum per suos tutores et curatores Ecclesiam defendere possint. Et quidem, loco infantis tutor præsentat; si verò pupillus discretionem utatur, præsentabit cum auctoritate tutoris: imò etiam sine illa valeret præsentatio, cum pupillus in his spiritualibus non subsit tutori, sicut nec in sponsalibus contrahendis: multò magis minorennis sine ulla curatoris auctoritate præsentare potest, quia in spiritualibus habetur pro majorenni, nisi forsitan consuetudo locorum aliud haberet. Idem dic de filiofamilias.—IV. Femina (c. fin. de concess. præb.); nam femina vel per se ipsam, vel per alium defensionem et curam Ecclesiæ præstare potest. Licet autem jus præsentandi annexum bonis dotalibus transeat ad maritum, constante matrimonio, non tamen jus personale, vel reale annexum bonis paraphernalibus, quorum actuale dominium est penes uxorem.

2.º Incapaces jurispatronatus sunt:—I. Judæi et alii infideles (Can. 30. quicumque fidelium 16. q. 7. à sensu contr.), cum favore Ecclesiæ non sint digni. Si tamen Ecclesiam ædificaverunt, tenentur eam dolare, et ista evadit libera: sicut in casu, quo judæus acciperet castrum, cui annexum est juspatr.—II. Hæretici, cum omnibus juribus et favoribus priventur (c. 19. de hæret. in 6.), nisi respiscentes in priora jura restituerentur. At in Germania tolerantur præsentationes ab hæreticis factæ. Alii excommunicati ipso facto non privantur jure præsentandi, sed ope, quasi exceptionis, seu repulsionis, quatenus Episcopus repellere potest præsentationem, donec patronus absolvatur, nisi necessitas Ecclesiæ aliud exposceret.

351. Q. IV. Quæ sint jura, et onera patroni?

R. 1.º Tria præcipua:—I. Honor, quia consistit in sede digniori Ecclesiæ; attamen extra presbyterium sine baldachino, in honoratiori loco in processionibus, distributione palmarum etc. Item si persona est valde illustris, ut Rex, magnus Princeps, tenentur Clerici ei ad Ecclesiam venienti obviam procedere, in divinis thurificationem ei facere ante, vel post dignitates et Canonicos secundum consuetudinem loci, pacem dare certo instrumento, ut cruce; sed nonnisi post pacem omnibus de choro datam. Sac. Congregat. in Calaguritana 1614, die 5 Julii. Ipse verò

patronus arma, et insignia gentilitia potest in Ecclesia appendere ad posterorum exemplum. Denique extra Ecclesiam Clerici competentem honorem debent patrono, non tamen tantum, quantum liberti patronis, v. g. ne sine venia Prætoris eum conveniant in judicio, cum id jure Canon caveatur.—II. *Utilitas*, seu jus alimentorum in casu, quo patronus ad inopiam redigeretur (*cap. 25. hujus tituli.*), dummodo Ecclesia habeat aliqua superflua, et patronus probeat suam egestatem, ob quam se et suam familiam competenter sustentare non possit. Quod si patronus in limine foundationis moderatam pensionem, v. g. fructuum, cum consensu Episcopi sibi reservavit, eam exigere potest; at foundatione jam perfecta, novo onere Ecclesiam gravare nequit (*c. 23. h. t. c. 7. 8. de censib.*)—III. *Præsentatio*, seu oblatio Clerici idonei facienda superiori instituendi ad vacans beneficium, de qua pluribus in *seq. q.*

2.º Onus præcipuum patroni est cura et defensio Ecclesiæ, ne à potentioribus opprimatur, dos et bona illius dilapidentur, vel contra mentem fundatoris in alios usus convertantur (*Can. 34. et 60. Constituisti 16. q. 1.*) Ex hac tamen cura non competit patrono ulla jurisdictio, aut administratio rerum Ecclesiæ, quæ ad solum Prælatum et Rectorem spectat, attento jure comm. (*Can. 18. et seqq. 16. q. 7. c. 4. h. t. Trid. sess. 24. c. 3. sess. 25. c. 9. de refor.*) Ceterum licet *ius advocatiæ* quandoque confundatur cum jurepatronatus (*cap. 23. 24. h. t.*), ubi patronus dicitur *advocatus Ecclesiæ*, sæpius tamen separantur; maxime in Germania, ubi Imperatori competit *suprema advocatiæ* in omnibus Ecclesiis Imperii, ut eas protegat contra violentas oppressiones. Item *ius advocatiæ* competit Principibus et dominis territorialibus respectu Ecclesiarum in suis territoriis sitarum. Jam si concurrant patronus et advocatus Ecclesiæ tanquam dominus territorialis, ei in Ecclesia et processionibus præcedentia ante patronum tribuenda est. Hoc adhuc adde, quod patronus Ecclesiasticus potuerit Ecclesiam vacantem per se administrare de jure veteri (*c. 51. de appell.*); at de jure novo (*Trid. sess. 24. c. 18. de refor.*), constituendus est ab Episcopo vicarius.

352. Q. V. Quid juris circa actum præsentationis?

R. 1.º In beneficio patronato Clericus valide institui nequit sine prævia patroni præsentatione: *c. 8. h. t.*, ubi talis institutio dicitur irritanda, seu irrita declaranda, nisi patronus, in cujus gratiam irritatur, suo consensu eam comprobaret. Sufficit autem, ut patronus per se, vel litteras, vel per procuratorem præsentet (*c. 6. de his, quæ à Prælat.*); imò etiam absens præsentari potest, sicut Reges personam absentem nominare solent Romano Pontifici; licet per accidens, si talis persona à superiore esset examinanda, ejus præsentia requireretur.

2.º Si plures sint patroni ut universi, præsentatio facienda est capitulariter, et cons. vitium unius, ut simonia, vitiat totam præsentationem. Secus si plures sint ut singuli: hi verò, si discordent, plures concordantes in præsentando prævalebunt, dummodo provisio fieri possit absque scandalo; secus Episcopus liberè providebit: et si neque hoc facere possit sine scandalo, claudet Ecclesiam, et Reliquias inde tollet, ut hoc modo patroni per-

moveantur ad concordiam (*c. 1. 2. 3. h. t.*) De specie hujus interdicti, vide *Gonz. c. 2. h. t.* Si verò vota patronorum sint patria, et merita præsentatorum æqualia, locus est gratificationi, à qua appellare non licet (*c. 24. h. t.*) Ceterum, quia communitas mater est discordiarum, permittitur patronis illa conventio, ut alternis vicibus rectoremque præsentent (*Clem. un. h. t.*)

3.º Præsentatio facienda est:—I. Intra tempus legitimum; secus potestas providendi devolvitur ad Episcopum pro hac vice (*c. 3. h. t. c. 4. et fin. de suppl. neglig.*), nisi justa causa impedimenti obstaret, vel Episcopus ex gratia præsentationem admittat (*arg. c. 2. et 4. de suppl. neglig.*)—II. Tempus præsentationi præfixum pro patrono Ecclesiastico est semestre, seu 6 menses, et pro laico 4 menses (*cap. 22. 27. h. t. c. un. in fin. eod. in 6.*), quod tempus à principio est utile: deinde autem post acceptatam vacationis notitiam est continuum. Ratio congrua, cur patrono laico brevius tempus præfigatur, est: quia laicus in præsentando variare potest, non item Ecclesiasticus. Aliquando tamen ex privilegio laicus habet semestre, uti etiam in patronatu mixto, ubi Ecclesiasticus tanquam dignior, trahit ad se laicum minus dignum ex recepto brocardico, quo dicimus, quod in re communi privilegiatus trahat ad se non privilegiatum.—III. Lite orta inter patronos, si intra semestre, aut quadrimestre præfixum, finire nequeat, præsentabit is, qui antea fuit in quasi possessione præsentandi, licet postea succumbat in petitorio; secus si tantum falso credebatur patronus, et non erat (*c. 19. h. t. c. 24. de elect.*) At si neuter est in quasi possessione, tunc lite non finita, Episcopus liberè providebit (*c. 3. 12. 22. 27. h. t.*), quæ dispositio *cit. c. 3.* probabiliter non extenditur ad easum, quo litigatur de jure eligendi. De hac materia utiliter inspiciet glossam in *cit. c. 24. de elect. et c. 19. h. t.*—IV. Si præsentatio ex quocumque capite non sortiatur effectum, v. g. ex facto Ordinarii, ex renuntiatione seu non acceptatione præsentati, patrono dandum est novum semestre, aut quadrimestre, computandum à die non secuti effectus (*arg. cap. 26. de elect.*), nisi fraus interveniret.

Ex stylo Datarie, si lis inter patronos intra tempus præfixum finire nequeat, provisio beneficii reservata est Papæ ex allegatis per Riganti tom. 3. pag. 279. n. 191. *de Regul. Cancell.*

4.º Præsentandus:—I. Debet esse Clericus dignus, seu instructus qualitatibus in præficiendo requisitis, de quibus *lib. 1. tit. 14.* et juxta ibi dicta patronus in conscientia, saltè ad beneficium curatum tenetur præsentare digniorem; licet pro foro externo satisfaciatur, præsentando simpliciter dignum et idoneum, quem Episcopus tenetur instituere ad præsentationem patroni laici (*Trident. Sess. 24. cap. 18. de reform.*) Patronus verò Ecclesiasticus, maxime ubi concursus viget, etiam in foro externo obligatur ad præsentandum digniorem (*ibid. v. si verò.*)—Nota, quod si patronus, Ordinario approbante, eam erecto à se beneficio in limine foundationis, vel etiam ex intervallo, ob reservatam sibi facultatem, adjeicit conditionem, ut, deficientibus in vocata familia Clericis, possint etiam laici ejusdem familiæ fructibus beneficii sic erecti gaudere, cum onere

per capellanum satisfaciendi missarum oneribus, tunc poterunt etiam hī dictos fructus percipere, non jure et titulo beneficii, sed jure secularis administrationis, donec aliquis veniat de dicta familia, qui sit Clericus, absque onere recitandi horas Canonicas, ut ex rationibus allegatis et receptis à Congregat. Concilii in *Senogallien. Capellania* 9 Maji et 6 Junii 1750. — II. Si in præsentato requiratur specialis qualitas ex fundatoris voluntate in favorem aut decus Ecclesiæ, v. g. ut sit doctor in Sac. Theologia, vel sacris Canonibus, præsentatio destituti hac qualitate non valet, cum favori publico Ecclesiæ renuntiari non possit (*c. 12. de foro comp.*); secus si qualitas ista requireretur ob favorem privatorum, v. g. consanguineorum, et isti consentirent. — III. In beneficio patrimoniali pro certa familia, si cautum est de presentatione proximioris consanguinei, is præsentandus est, censeturque proximior secundum computationem juris civilis; cum successio familiaris in beneficio imitetur modum successionis hereditariæ. Et si plures concurrant ejusdem gradus, dicuntur nulli præferendum esse agnatum cognato: sed cum id jure definitum non sit, et aliunde cognati agnatis exæquentur, censeo locum esse gratificationi, ceteris paribus; vel patronus omnes præsentare debet, ut Episcopus unum ex eis eligat digniorem; vel si æquè digni sint, gratiam uni præ altero faciat. Legitimati per rescriptum, si ad beneficia habilitati sunt, præferendi erunt remotioribus consanguineis; nisi fundator eos à presentatione exclusisset: at si beneficium fundatum sit generaliter pro consanguineis, non expresso gradu proximitatis, patronus quemcumque, etiam remotiorem consanguineum præsentare poterit, cum ita satisfiat menti fundatoris. — IV. Pater præsentare potest suum filium ad Ecclesiam patronatam; modo aliàs sit idoneus, cum id nullo jure prohibeatur, et filius quoad spiritualia habeatur pro patrefam. — Nec obstat *c. 15. h. t.*; nam ibi solum prohibetur, ne pater propria auctoritate suis filiis Ecclesias concedat. — V. Patronus se ipsum præsentare non potest (*c. 26. h. t.*), cum id avaritiam et ambitionem sapiat; ob quam neque aliquis se ipsum instituere potest (*cap. fin. de institut.*). Excipe nisi patronus à compatronis præsentetur (*arg. cap. 33. de elect.*), vel nisi Episcopus proprio motu, aut ad supplicationem patroni, eum instituat, ut decidit Rota in Regiensi 1624 die 15 Jan., quia tali casu non ingerit se, sed gratiam ab Episcopo oblatam acceptat.

5.º Patronus tam Ecclesiasticus, quam laicus potest simultaneè plures præsentare ad idem beneficium; nam hoc favorabile est Ecclesiis, et nullo jure vetitum. Quo casu si merita præsentatorum sint inæqualia, Episcopus ex regula generali tenetur eligere digniorem; si verò merita sint paria, locus est gratificationi (*c. 24. h. t.*), neque tunc Episcopus eis præferre potest extraneum digniorem non præsentatum (*c. 8 et 14. h. t.*), quia ex necessitate juris obligatur ad eum instituendum, qui præsentatus fuit; imò si dignior præsentetur à patronis paucioribus, et similiter dignus à pluribus, dignus præferendus est digniori; quia in tali casu dignior non præsentatur cum effectu, eo quod pro digno stent potiora vota.

Circa præsentationem ad parochialem notanda sunt responsa Be-

ned. XIV ad dubia sibi proposita ab Archiep. Florentino in epistola *Reddita nobis* 9 April. 1746. — I. Patronum Ecclesiasticum teneri in foro externo præsentare ad beneficium curatum magis idoneum, et magis dignum inter approbatos ab examinadoribus. — II. Episcopum debere beneficium conferre præsentato à patrono, absque eo quod inquireat de illius judicio, si inter examinatos nemo de hoc queratur; si verò sit qui queratur, teneri in dictum judicium inquirere. — III. Admittendam esse appellationem in devolutivo tantum, interpositam ab eo, qui se digniorem existimat, et posthabitus est, non retardata possessione præsentati, s' Episcopi et patroni judicium de magis digno conveniat; si verò non conveniat, tunc si quis ex approbatis ab examinadoribus, et tanquam magis dignus præelectus à patrono, putet se gravatum esse ab Episcopo, et ideo appellat, ejus appellationem operari debere ad effectum suspensionis, et interim Ecclesiam parochialem remanere sub œconomio, donec lis finiatur.

6.º Semel facta præsentatione, patronus Ecclesiasticus variare non potest; bene verò laicus, re integra: non quidem privative, ut priorem præsentatum excludat, sed cumulative ut alterum ei adjiciat, et electionem Episcopo relinquat (*c. 5. 24. 29. h. t.*) Ratio disparitatis est, quia Ecclesiasticus meliorem notitiam Clericorum habere præsumitur, et longius tempus ad præsentandum habet: secus est in laico, cui rationabiliter variatio ista permittitur, etiam hæredi, non tantum semel, sed probabiliter etiam pluribus vicibus, ut eo ligitur ex *c. 24. h. t., et Clem. 2. eod.* præsertim, cum variatio ista sit Ecclesiæ favorabilis. In patronatu mixto variatio ista non extenditur ad Ecclesiasticum, quia non decet, ut laicus trahat ad se Clericum. — II. Si patronus det primo præsentationem juramento firmatam, licet variare non potest; cum juramentum hoc servari possit absque dispendio salutis; si tamen Episcopus secundum præsentatum institueret, valida esset institutio; sicut matrimonium de præsentati, non obstantibus aliis sponsalibus juratis. — III. Si Episcopus præsentatum idoneum injustè rejecit, is appellando non rescindit institutionem secundi instituti (*c. 29. h. t.*); sed Episcopus tenetur ei de alio beneficio providere, *ibid*. — IV. Si lite pendente, unus ex colligantibus institutus est, non licet patrono variare (*c. fin. ut lit. pend. in 6.*); si verò neuter ex præsentatis institutus est, patronus variare potest, adjiciendo alterum colligantem ab alio patrono præsentatum; non verò extraneum, ut pluries decidit Rota, ne scil. lites litibus augeantur. — De institutionibus præsentatorum vide supra *tit. 7. de inst.*

353. Q. VI. *In dubio de jure præsentandi cui incumbat onus probandi?*

R. 1.º Patrono id prætendenti: nam Ecclesia de jure comm. præsumitur libera, donec probetur eam esse subjectam servituti patroni (Trident. sess. 25. c. 9. *de ref.*) — 2.º Magnates et universitates, in quibus præsumitur usurpatio et non legitima acquisitio juris patronatus, obligantur ad strictissimam probationem ex instrumentis authenticis; probatio verò ex tempore immemoriali non aliter eis prodest, nisi probent per scripturas authenticas, quòd saltè per 50 annos continuæ præsentationes ab iis factæ suum effectum sortitæ fuerint (Trid. *loc. cit.*); tenet tamen Garcias

et alii, quòd, si Scripturæ præsentationum deperditæ sint, testes admitti possint, qui testentur de scripturis super continua presentatione confectis, et de earum tenore (*arg. c. 12. de privil.*) Hæc tamen adeò stricta probatio non requiritur, si non contra Ecclesiam, sed contra privatum exigitur; quia privato jus non assistit: vel si aliunde cesset præsumptio iniquæ usurpationis, ut si institutor æquè potens fuit ac patronus, ut non facile sineret hujus juris iniquam usurpationem.—3.º Privatus contra Ecclesiam facilius probat juspatr., putà ex instrumento authentico, ex tempore immemoriali quo admissæ sunt presentationes, ex fama cum aliis adminiculis, antiquis monumentis, honoratiore loco patroni etc.

354. Q. VII. *Quis derogare possit juripatronatus?*

R. Hodie regulariter solus Papa: non quidem pro placito, sed ex justa et gravi causa; cùm jus quæsitum sine tali causa neque Princeps tollere possit. Imò Papa patrono laico non censetur præjudicare, nisi id exprimat specialiter; siquidem patronatus laicus habetur ex causa onerosa, et ideo sub generalibus reservationibus non venit; bene verò patronatus Ecclesiasticus, qui habetur ex causa gratuita. Unde nec Legatus à latere tam facile derogare potest patronis per Trident. sess. 24. c. 19. *de reform.*, quamvis olim sibi reservare potuerit beneficia juspatr. Ecclesiastici (*c. 28. h. t.*), neque Episcopus ea potestate pollet, v. g. ut præsentatum idoneum rejiciat, vel Ecclesiam patronatam alteri uniat sine consensu patroni: multo minus, ut Ecclesiæ qualitates in fundatione expressas mutet, etiam de consensu successoris patroni (*c. 8. 14. 20. h. t. Clem. 2. de Relig. domib. c. 33 de Præb.*)

355. Q. VIII. *Quibus modis juspatronatus amittatur?*

R. 1.º *Ex delicto*: cui annexa est privatio talis [juris, uti sunt: cædes rectoris vel beneficiati Ecclesiæ patronatæ, (*c. 12. de pœnis.*)] hæresis, simoniaca venditio juspatr. (*cap. 6. h. t.*), iniqua honorum Ecclesiæ usurpatio (Trident. sess. 25. c. 9. *v. nec dictum jus, de reform.*), crimen læsæ majestatis, vel aliud inducens confiscationem honorum, quibus annexum est juspatronatus.—2.º *Sine delicto* amittitur juspatronatus voluntaria cessione (*cap. un. h. t. in 6.*), unione cum alia Ecclesia ex consensu patroni (*c. 8. de constit.*), non usu, extinctione familiæ, extinctione Ecclesiæ: quo casu, si patronus monitus nolit, et alius reædificet et dotet Ecclesiam, iste acquirit juspatronatus.

TITULUS XXXIX.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS ET PROCURATIONIBUS. ^a

356. *Nota* Censum generaliter accipi pro quacumque annua pensione: hic autem *Census* significat annuam pensionem ex proventibus Ecclesiæ dari solitam. *Exactio* est: contributio pecuniæ: vel ordinaria, quæ singulis annis penditur; vel extraordinaria, quæ ex causa necessitatis imponi solet. *Procuraciones* sunt: victualia moderata, quæ Episcopo, vel alteri nomine ejus visitanti Ecclesiam præstantur.

357. Q. I. *Quis possit Ecclesiis censum imponere?*

R. 1.º Papa ob generalem administrationem (*c. 8. de priv.*)—2.º Episcopus in limine fundationis (*c. 16. h. t.*), vel in consecratione Ecclesiæ (*Can. 30. Eleuterius 18. q. 2.*), vel si legitime concedat, v. g. Regularibus aliquas Ecclesias, aut exemptionem à sua jurisdictione (*c. 21. h. t. c. 6. de relig. domib. c. 9. de his. quæ à Prælat.*)—3.º Patronus in limine fundationis de consensu Episcopi (*c. 23. de jure patr. c. 24. de elect.*), non verò ex postfacto (*cap. 7. 15. hoc tit.*)—4.º Ex nova causa justa, v. g. pro necessitatibus Ecclesiæ cathedralis, debitis exolvendis, pro erigendo necessario seminario Episcopus potest novum censum imponere, aut veterem augere (Trid. sess. 22. c. 8. *de refor.*), modò accedat consensus capituli, et census usui Episcopi non applicetur (*c. 7. h. t.*), nisi eo casu, quo Ecclesiam à sua jurisdictione eximeret, vel eam monasterio concederet: tunc enim in recognitionem prioris subjectionis et gratiæ acceptæ, pensio annua Episcopo dari potest (*c. 6. de relig. domib.*) Ceterum ex solo censu annuo non probatur subjectio Ecclesiæ, vel monasterii; quia talis census ex alio capite solvi potest, v. g. vi fundationis in signum libertatis datæ etc.; nisi in annua præstatione dicatur, vel ex circumstantiis colligatur, eam fieri ratione subjectionis: quo sensu procedit *cap. 2. h. t. ibi: ideo enim tributa præstatis, quia hæc est probatio subjectionis.*—De jure, et possessione, et amissione censuum idem proportionaliter sentiendum, quod de aliis juribus.

358. Q. II. *In qua moneta solvendi sunt census aut debita antiqua?*

R. 1.º Si conventum est de certa specie monetæ, et numero, v. g. ut solvantur 10 aurei in specie, tunc in tali specie et numero solvi debet, sive valor crescat aut decrescat (*Arg. l. 99. ff. de solut.*), quia contractus ex conventionem legem accipiunt, nisi aliud præscriptione fieret; vel moneta prior non esset acquisibilis, quo casu solvendum esset in moneta alia ejusdem æstimationis (*arg. c. 19. h. t.*)

^a—Agitur de hac materia in Sexto, Clementinis, Extrav. comm. h. t.—In Decreto 10. q. 1. 2. 3. et Can. 37. cum seq. 41. q. 1. et Can. 20. in fin. cum seqq. 25. q. 8.—In Trid. sess. 24. c. 5. v. interimque de reform.

et alii, quòd, si Scripturæ præsentationum deperditæ sint, testes admitti possint, qui testentur de scripturis super continua presentatioue confectis, et de earum tenore (*arg. c. 12. de privil.*) Hæc tamen adeò stricta probatio non requiritur, si non contra Ecclesiam, sed contra privatum exigitur; quia privato jus non assistit: vel si aliunde cesset præsumptio iniquæ usurpationis, ut si institutor æquè potens fuit ac patronus, ut non facillè sineret hujus juris iniquam usurpationem.—3.º Privatus contra Ecclesiam facilius probat juspatr., putà ex instrumento authentico, ex tempore immemoriali quo admissæ sunt presentationes, ex fama cum aliis adminiculis, antiquis monumentis, honoratiore loco patroni etc.

354. Q. VII. *Quis derogare possit juripatronatus?*

R. Hodie regulariter solus Papa: non quidem pro placito, sed ex justa et gravi causa; cùm jus quæsitum sine tali causa neque Princeps tollere possit. Imò Papa patrono laico non censetur præjudicare, nisi id exprimat specialiter; siquidem patronatus laicus habetur ex causa onerosa, et ideo sub generalibus reservationibus non venit; benè verò patronatus Ecclesiasticus, qui habetur ex causa gratuita. Unde nec Legatus à latere tam facillè derogare potest patronis per Trident. *sess. 24. c. 19. de reform.*, quamvis olim sibi reservare potuerit beneficia juspatr. Ecclesiastici (*c. 28. h. t.*), neque Episcopus ea potestate pollet, v. g. ut præsentatum idoneum rejiciat, vel Ecclesiam patronatam alteri uniat sine consensu patroni: multo minùs, ut Ecclesiæ qualitates in fundatione expressas mutet, etiam de consensu successoris patroni (*c. 8. 14. 20. h. t. Clem. 2. de Relig. domib. c. 33 de Præb.*)

355. Q. VIII. *Quibus modis juspatronatus amittatur?*

R. 1.º *Ex delicto*: cui annexa est privatio talis [juris, uti sunt: cædes rectoris vel beneficiati Ecclesiæ patronatæ, (*c. 12. de pœnis.*)] hæresis, simoniaca venditio juspatr. (*cap. 6. h. t.*), iniqua honorum Ecclesiæ usurpatio (Trident. *sess. 25. c. 9. v. nec dictum jus, de reform.*), crimen læsæ majestatis, vel aliud inducens confiscationem honorum, quibus annexum est juspatronatus.—2.º *Sine delicto* amittitur juspatronatus voluntaria cessione (*cap. un. h. t. in 6.*), unione cum alia Ecclesia ex consensu patroni (*c. 8. de constit.*), non usu, extinctione familiæ, extinctione Ecclesiæ: quo casu, si patronus monitus nolit, et alius reædificet et dotet Ecclesiam, iste acquirit juspatronatus.

TITULUS XXXIX.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS ET PROCURATIONIBUS. ^a

356. *Nota* Censum generaliter accipi pro quacumque annua pensione: hic autem *Census* significat annuam pensionem ex proventibus Ecclesiæ dari solitam. *Exactio* est: contributio pecuniæ: vel ordinaria, quæ singulis annis penditur; vel extraordinaria, quæ ex causa necessitatis imponi solet. *Procuraciones* sunt: victualia moderata, quæ Episcopo, vel alteri nomine ejus visitanti Ecclesiam præstantur.

357. Q. I. *Quis possit Ecclesiis censum imponere?*

R. 1.º Papa ob generalem administrationem (*c. 8. de priv.*)—2.º Episcopus in limine fundationis (*c. 16. h. t.*), vel in consecratione Ecclesiæ (*Can. 30. Eleuterius 18. q. 2.*), vel si legitimè concedat, v. g. Regularibus aliquas Ecclesias, aut exemptionem à sua jurisdictione (*c. 21. h. t. c. 6. de relig. domib. c. 9. de his. quæ à Prælat.*)—3.º Patronus in limine fundationis de consensu Episcopi (*c. 23. de jure patr. c. 24. de elect.*), non verò ex postfacto (*cap. 7. 15. hoc tit.*)—4.º Ex nova causa justa, v. g. pro necessitatibus Ecclesiæ cathedralis, debitis exolvendis, pro erigendo necessario seminario Episcopus potest novum censum imponere, aut veterem augere (Trid. *sess. 22. c. 8. de refor.*), modò accedat consensus capituli, et census usui Episcopi non applicetur (*c. 7. h. t.*), nisi eo casu, quo Ecclesiam à sua jurisdictione eximeret, vel eam monasterio concederet: tunc enim in recognitionem prioris subjectionis et gratiæ acceptæ, pensio annua Episcopo dari potest (*c. 6. de relig. domib.*) Ceterùm ex solo censu annuo non probatur subjectio Ecclesiæ, vel monasterii; quia talis census ex alio capite solvi potest, v. g. vi fundationis in signum libertatis datæ etc.; nisi in annua præstatione dicatur, vel ex circumstantiis colligatur, eam fieri ratione subjectionis: quo sensu procedit *cap. 2. h. t. ibi: ideo enim tributa præstatis, quia hæc est probatio subjectionis.*—De jure, et possessione, et amissione censuum idem proportionaliter sentiendum, quod de aliis juribus.

358. Q. II. *In qua moneta solvendi sunt census aut debita antiqua?*

R. 1.º Si conventum est de certa specie monetæ, et numero, v. g. ut solvantur 10 aurei in specie, tunc in tali specie et numero solvi debet, sive valor crescat aut decrescat (*Arg. l. 99. ff. de solut.*), quia contractus ex conventionem legem accipiunt, nisi aliud præscriptione fieret; vel moneta prior non esset acquisibilis, quo casu solvendum esset in moneta alia ejusdem æstimationis (*arg. c. 19. h. t.*)

^a—Agitur de hac materia in Sexto, Clementinis, Extrav. comm. *h. t.*—In Decreto 10. q. 1. 2. 3. et *Can. 37. cum seq. 41. q. 1. et Can. 20. in fin. cum seqq. 25. q. 8.*—In Trident. *sess. 24. c. 5. v. interimque de reform.*

2.º Si non est conventum de certa specie et numero, solutio faciendæ est secundum valorem currentem, etsi pretium nummorum decreseat aut accrescat, atque ita damnum et commodum est debitoris: ita Sylv., Sol., Myns., Layman, Schm. etc. contra Cov. Bartol., Tiraq., Fach., Fagn. et alios, volentes damnum esse creditoris, si valor extrinsecus monetæ decreseat. *Prob.* ex ordinatione monetaria Ferdinandi I id statuentis ann. 1559. Ratio est: tum quia pecunia non attenditur secundum corpus et materiam, sed secundum valorem publicum (*lib. 1. ff. de contrah. empt.*); tum quia in solutione attenditur non solum tempus contractus, ex quo habetur quantitas debiti; sed etiam tempus solutionis, ex quo consideratur valor pecuniæ, ne illo attento, plus vel minus solvatur, quam debeatur. Unde si accepisti à creditore 25 aureos per 4 florenos, adeoque 100 flor., et aureus crescat ad 5 flor., satisfacies dando 20 aureos: si verò aureus decreseat ad 3 flor., pendere debes 33 aureos et 1/3, seu unum florenum. — Nec obstat *l. 22. ff. de R. C.*; nam in vino, tritico et similibus rebus mutuo attenditur sola materia, quantitas et qualitas; non verò valor æstimationis; et cons. vinum idem genere restitui potest et debet; sive valor vini crescat, sive decreseat. E contra in pecunia non attenditur corpus, sed principaliter valor extrinsecus; adeoque de moneta tantum restitui potest et debet, quantum requiritur secundum valorem currentem; licet monetæ valor immutetur extrinsecè auctoritate Principis.

3.º Si valor intrinsecus, seu bonitas monetæ mutetur crescendo aut decrescendo, et non est conventum de certa specie et numero, probabiliter solutio fieri potest in moneta currente ejusdem publici valoris, et æstimationis; ita Gemin., Gonzal. c. 26. h. t., Menoch, Schmalz. cum citatis contra Bartol., Abb., Laym., Fagn. c. 20. h. t. et plures alios Theologos et canonistas volentes solutionem debere fieri in antiqua moneta, vel secundum æstimationem ejus: v. g. accepisti 10 aureos mutuos biunciales; si stante valore extrinsecò eodem, aureus intrinsecè mutetur in uncialem, vel aliquid de materia deteriori ei admisceatur, tunc tenebis reddere vel 10 aureos antiquos, vel 20 novos: in illa verò sententia, quam hic ut prabilem defendo, satisfacies, reddendo 10 aureos novos unciales, quia secundum valorem publicum, qui unicè spectatur in pecunia, tantum reddis, quantum accepisti, puta 40 flor. in aurea moneta, licet de materia auri minus reddas. Rationes sunt eadem, quæ pro priori assertionem: nam hoc modo nulla fit injustitia creditori; quia formaliter eandem quantitatem recipit, quam dedit; ex alia verò parte illud materiæ damnum, quale sit, sufficienter purgatur ex causis publicis et gravissimis, ob quas solum licet Principi monetæ intrinsecum et extrinsecum valorem immutare. Favet etiam *Clem. 2. de decim.* ibi: *ad monetam currentem*

Dices:—I. In mutuo tacite semper convenitur, ut æquè bonum nobis reddatur, *l. 3. ff. de R. C.* quod non sit in præsentem, ut si pro aureo biunciali reddatur uncialis.—II. *Cap. 20. et 26. h. t.*, præcipitur solutio fieri secundum antiquam monetam.

R. *Ad I.* In pecunia (in qua corpus seu materia non attenditur) æquè bonum redditur, dum eadem quantitas valoris publici redditur; in alio

autem mutuo, ut vino, æquè bona materia restituenda est. Est ergò sicut damnum, ita et lucrum debitoris, si bonitas intrinseca monetæ augeatur vel minuatur.—*Ad H. C. 20.* præcipitur solutio æqualis secundum publicum valorem, secundum quem tres ducenses non adæquant unum Papiensem; bene verò quinque vel sex. Vel si de valore intrinsecò sermo est, videtur ibi conventio fuisse super specie et numero sex denariorum Papiensium solvendorum. *C. 26. cit.* jubetur debitum solvi in moneta turonensi; quia nova parisiensis, quam Canonici injustè prætendebant, erat melior, non tantum in valore intrinsecò, sed etiam major in valore extrinsecò; vel forsàn æqualis valoris extrinseci fuit, et tunc electio est debitoris in qua moneta solvere velit.

4.º Si valor monetæ enormiter crescat vel decreseat, v. g. ut moneta unius floreni eleveatur ad 8 florenos, idque ex causa publica et in perpetuum, solutio fit secundum currentem novum valorem; cum in hoc sit adæquatio debiti et soluti. Si verò id fiat ad tempus, nec creditor ad recipiendum, nec debitor ad solvendum cogi potest, ut si moneta 6 florenorum decresceret ad valorem unius floreni; quia uterque enormiter læderetur, nisi forsàn valor mercium eodem modo augetur aut minueretur.

5.º Legatum pecuniæ solvendum est secundum mentem testatoris disponentis; et quidem, si præcepit dari 100 ex pecunia sua, dandi sunt denarii 100, sive eorum valor crescat, sive decreseat; si verò indeterminatè præcepit dari 100 florenos, hi solvendi sunt secundum valorem currentem mortis tempore, à quo dies legati cedit (*l. 28. ff. quando dies leg. ced.*), præsertim si mortis tempore idem sit valor qui tempore conditi testamenti, licet deinde ante solutionem mutetur. At si legatum pecuniæ sit annum, præsumitur esse legatum quantitatis, et consequenter secundum valorem currentem exolvendum est, sive valor crescat, sive decreseat.— Qui vovit, se daturum, v. g. 10 mensuras annuas tritici pro Ecclesia, non determinando mensuram, satisfacit dando in minima mensura (*cap. 18. h. t. l. 50. §. fin. ff. de legat. 1.*), quia in obscuris minimum est sequendum.—Nec obstat *lib. 38. §. 2. ff. de auro legat.*; nam hæres ideo tenetur templo offerre statuam saltè argenteam, quia tunc in templo non ponebantur statuæ, nisi aureæ vel argenteæ, non verò æræ, ut ait Jctus. *ibid.*

359. Q. III. *Quid Episcopus exigere possit ab Ecclesiis?*

R. 1.º Ea omnia, quæ ei debentur ex lege diœcesana; puta quartam decimarum et mortuorum, cathedraticum seu synodaticum, et subsidium charitativum, de quibus dixi *l. 1. tit. de off. Ord. n. 235.*

360. Q. IV. *Quid juris circa procuraciones?*

R. 1.º Procuraciones, seu moderata victualia secundum facultates Ecclesiarum et Clericorum debentur visitatori; et quidem principaliter Episcopo, si per se visitet; secus alteri nomine illius visitanti, non vero Episcopo servata forma *Trid. sess. 24. c. 3. de ref.*

Si visitator non sit Episcopus, sed vicarius, vel generalis, vel capitularis vel alius substitutus, sive etiam vicarius Apostolicus, procuratio solvenda est pro medietate tantum summæ Episcopo solvi consuetæ; cum non deceat, ut hi incedant cum tanto comitatu, quanto indiget Episcopus,

qui majori præfulget dignitate, ut ex pluribus deer. Cong. Conc. relat. à Monacello tom. 3. tit. 2. form. 4. num. 3 et tom. 6. supplem. ad tom. 3. n. 79 et 80 de vicario capitulari à Thes. Resol. die 28 Julii 1708, tom. 9, p. 432. Reliqua vide in summaris hoc eodem titulo post cap. *Cum venerabilis* 21., et Elencho II. num. 126. et 127. "

Idem dic de Legato Apostolico suam Provinciam visitante (c. 17. 19. 23. 24. h. t.); aliàs nolentes visitatorem procurare, excommunicari possunt (c. 25. eod.)

2.º Licet ex Decreto Innocent. IV et Greg. X c. 1. 2. h. t. in 6., visitator non potuerit accipere procuraciones in pecunia sed solum in victualibus, hodie tamen ex Const. Bonifacii VIII. cap. 3. *Felicis eod.*, permittitur pecuniam accipi loco victualium; non tamen simul munera vel procuraciones: aliàs duplum restituere tenetur (c. 23. in fin. h. t.)

3.º Visitator remittere potest procuracionem particularem sibi debitam; non tamen onus procurandi, cum hoc cederet in præjudicium successorum. Nec regulariter præscribi potest procuracionibus, quæ annexæ sunt visitationi, cui præscribi nequit extinctivè (c. 17. et 24. h. t.), nisi forsitan præscriptio esset immemorialis, quæ æquivalet privilegio, liberante latè onere procurandi.

4.º Ad procuraciones tenentur Ecclesiæ et loca religiosa non exempta, jurisdictioni Episcopi subjecta, dum actu visitantur, etiam si pervenerint ad exemptos, cum transeant cum suo onere (Clem. 1. hoc tit.); non tamen laici, monasteria exempta et oratoria privata (cap. fin. hoc tit.) Forma visitationis præscribitur c. 1. hoc tit. in 6. In praxi consulenda sunt statuta et consuetudines cujusque diocesis.

361. Q. V. *Quid juris circa exactiones profanas seu seculares?*

R. 1.º Princeps ex justa et publica causa necessitatis imponere potest suis subditis novas exactiones: ita com. Nam subditi secundum proportionem suarum facultatum obligantur ad succurrendum publicis necessitatibus; ergo: cessante autem tali causa, cessare debent exactiones. Harum variæ sunt species: *Tributa* seu census, quæ præstantur ex fundis, eorumque fructibus. *Tallia* seu collectæ, quæ ex facultatibus patrimonii præstantur. *Vectigalia*, quæ ex rebus et mercibus vectis. *Gibella* seu accisæ, quæ ex vino, sale, aliisque venalibus rebus dantur. *Guidagia* seu pedagia, quæ pro securo transitu imponuntur. *Capitatio*, quæ personis seu capitibus, sine respectu ad eorum bona imponitur. Ne nimium gravamen pauperibus inferatur, regulariter in capitacionibus habenda est ratio facultatum, ut docet Lipsius l. 2. c. 3; aliàs magna inæqualitas ponitur inter subditos.—2.º Principes in terris suis sine justa causa novas exactiones imponentes, ipso facto incurrunt excommunicationem reservatam in casu 5 *Bullæ Cænæ*; eandem incurrunt privati c. 40. h. t.; imò de jure civili plectendi sunt perpetuo exilio (l. fin. C. vectigal. nov. 3.) In casu 18 *Bullæ Cænæ* excommunicantur et anathematizantur omnes, qui collectas, decimas, tallias, præstantias et alia onera Clericis, Prælati et aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, et Ecclesiarum, monasteriorum et aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus et

proventibus hujusmodi absque Romani Pontificis speciali et expressa licentia imponunt, et diversis etiam exquisitis modis exigunt: aut sic imposita, etiam spontè dantibus et concedentibus recipiunt. Necnon, qui per se vel alios directè vel indirectè prædictè facere, exequi vel procurare non verentur, cujuscumque sint præeminentiæ, etiamsi imperiali aut regali præfulgeant dignitate, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti etc. Et hanc excommunicationem jubentur Ordinarii per se, vel à suis subditis publicari, donec illi sic exacti restituerint, et de transgressione hujusmodi satisfecerint competenter (Clem. fin. h. t.) Sub hac tamen prohibitione non continentur onera realia, quæ cum fundis ad Clericos et Religiosos pervenerunt; sed hæc præstanda sunt, sicut antea præstari consueverunt: quia res cum suo onere transit.—Plura de his dicentur infra tit. 49. de immun. Eccl.

TITULUS XL.

DE CONSECRATIONE ECCLESIE VEL ALTARIS. *

362. *Nota.* Nomine Ecclesiæ hic non venire cæterum fidelium, sed ipsum materiale templum, cujus consecratio seu dedicatio est solemnis deputatio ad cultum divinum, interveniente debita materia et forma à legitimo ministro facta. Originem habet ex veteri testamento et in lege nova initium sumpsit à tempore Apostolorum; licet quedam cæremoniæ à S. Silvestre Papa, aliisque Romanis Pontificibus additæ sint.

363. Q. I. *Quis, et quo modo consecrare possit Ecclesiam?*

R. 1.º Solus Episcopus de jure comm. est ordinarius minister Ecclesiæ consecrandæ; Canon. 4. d. 63, ubi talis consecratio dicitur esse actus, Ordinis Episcopalis, ut proinde ab alio, quam Papa simplici Sacerdoti committi non possit. Valide igitur quicumque Episcopus consecrat; licet verò solus Episcopus loci, vel alius ejus nomine (c. 2. h. t.); secus consecrans sine licentia Ordinarii, etiam exemptam Ecclesiam, per annum à Missarum celebratione cessabit (Can. 28. Episcopis 7. q. 1.), et ab exercitio Pontificalium ipso jure suspensus est, Trid. Sess. 6. c. 5. de refor., ubi non revocatur privilegium datum Regularibus, ut, si Ordinarius humiliter requisitus, ultra quatuor menses distulerit consecrationem, possunt à quocumque catholico Episcopo facere suas Ecclesias consecrari, quemadmodum concessit Honor. IV Minoribus; Joannes XII Carmelitis; Paulus III Societati Jesu; Mirand. Lez. Barbos U. J. Eccles. l. 2. c. 2. n. 33. et alii.

2.º Ritus consecrandæ Ecclesiæ servandus est, prout præscribitur in

*—Agitur de hac materia in sexto h. t.—In Decreto dist. 1. de consecr. et incidenter l. q. 1. et q. 7.

Pontificali Rom.; et quamvis licita consecratio non esset, nisi die festivo nter Missarum solemnna (*Can. 3. de consecr. d. 1.*); esset tamen valida die non festivo, et extra Missarum solemnna: neque repetenda, nisi aliquid substantiale ommitteretur (*Can. 20 et 26. ibid. et c. 6. h. l.*) In dubio, si nulla probatio saltē ex signis appareat, an Ecclesia consecrata sit, consecranda erit; *Can. 16 de cons. d. 1.*, ubi ratio additur: *quoniam non monstratur esse iteratum, quod nescitur factum.* Collocatio reliquiarum, licet sine culpa mortali omitti non possit, non videtur tamen esse de substantia consecrationis: licet tutior sententia, adeoque in praxi sequenda id doceat cum Piasec., Azor et aliis ex *Canon. 24 et 26 de cons. d. 1.*

3.º Requisita Ecclesiæ consecrandæ sunt:—I. *Dos sufficiens* pro Ecclesiæ ministris, paramētis et aliis necessariis (*cap. 8. hoc Mt. et Can. 9 de consecr. d. 1.*), exceptis Ecclesiis Regularium, quæ ex eorum redditibus conservandæ sunt.—II. *Causa devotionis* seu cultus divini, non quæstus: ut si quis Ecclesiam ædificaret eo fine, ut medietas oblationum ad eum pertineret (*c. 10. d. 1 de consecr.*)—III. Ne Episcopus pro consecratione aliquid exigat; cum hoc simoniacum esset (*Canon. 106. statimus l. q. 1.*), licet moderatam procuracionem recipere possit (*c. 10. de Simon.*) Jejunium pridianum in Episcopo et patrone ex sola decentia videtur requiri: non verò ex præcepto Leonis in epist. ad Diodor.

364. Q. II. *Quid juris circa benedictionem Ecclesiæ?*

R. 1.º Ecclesia auctoritate Episcopi erecta, ex ejus commissione per simplicem Sacerdotem benedici potest: cum benedictio non sit alligata Ordini Episcopali, sicut consecratio. Differunt autem hæc duo non solum in ritu et cæremoniis, sed etiam in effectu; quia consecratio inhæret parietibus, eisque dirutis, perit: eontrâ, benedictio inhæret pavimento, et dirutis parietibus, manet; nisi Ecclesia auctoritate Episcopi fuisset destructa, sine spe reedificationis; *Silv. Laym.*

2.º Regulares ex privilegio Leonis X benedicere possunt Ecclesias, Altaria et cæmeteria tantum ad suum usum; quo uti possunt, maximè in casu, quo Ordinarii absunt, vel ægrè benedictionem concedere volunt, compend. privil. Minor. et Societ. Jesu v. *benedicere.*

365. Q. III. *An, et à quo consecrari debeat Altare, calix cum patena, campanæ et paramenta sacra?*

R. 1.º Altare sive fixum, sive portatile, consecrari debet de jure communi à solo Episcopo; ita ut sine gravissimo sacrilegio non liceat celebrare in altari non consecrato (*Can. 19. 25. 30. 31. de consecr. d. 1. c. 5. hoc tit.*) Et quamvis Episcopus consecrationem istam, utpote annexam Ordini Episcopali, committere nequeat simplici Sacerdoti, id tamen potest Papa, ex cujus privilegio multi Abbates, ut Cassinenses, Cistercienses et alii habilitati sunt ad consecranda Altaria pro suis Ecclesiis, et accedente licentia Ordinarii etiam pro alienis, cum Ordinarius non det hanc potestatem, sed tantum restrictionem tollat; sicut Abbat indulgendo, ut alienis subditis diœcesanis minores conferat. Idem dicendum est de consecratione calicis et patenæ. Præcepto S. Silvestri Altare debet esse lapideum ex uno quadrangulâri lapide factum, capax recipiendi calicem cum patena,

habens sepulchrum et sigillum, hoc est, cavitatem aliquam, in qua Reliquiæ SS. recluduntur (*c. 31 de consecr. d. 1.*)

2.º Consecratio et benedictio campanarum ad solum Episcopum de jure spectat: ex privilegio verò ad Abbates; Barb. et alii. Neque suspendi debent in oratoriis privatis, sed in Ecclesiis et oratoriis publicis (*cap. 10 de privil.*), et una tantum in Ecclesiis Mendicantium (*Extravag. un. de off. custod. int. com.*), cui juri prævalet alicubi consuetudo contraria.

3.º Paramenta ad Sacrificium Missæ deservientia benedici debent ab Episcopo (*Can. 39 et seq. de cons. d. 1.*) At ex privilegio Pontificio Prælati regg. in privilegiis eocomunicantes benedicere possunt paramenta ista non tantum pro suis Ecclesiis ex privilegio Leonis X, cui innituntur declarationes Sac. Congreg., sed probabilis etiam pro Ecclesiis alienis ex privilegio Innoc. VIII Prioribus Ordinis S. Hieronymi concessio, ut docent *Rodrig. Reiff. hic n. 52 cum cit.*; cum in dicto privilegio dicatur, eos posse benedicere corporalia, vestimenta, ceteraque ornamenta Ecclesiastica ad cultum divinum pertinentia tam sui monasterii, quam etiam undecumque sint. Quæ sententia firmata est praxi et consuetudine immemoriali nostrarum regionum, cui proinde non præjudicant declarationes Sac. Congregat., imò nec Bullæ Pontificiæ; nisi specialem mentionem faciant consuetudinis immemorialis (*cap. 1 de Constit. in 6.*)

Circa has benedictiones attendendum est sequens generale decretum Sac. Rituum Congreg. confirmatum ab Alex. VII 27 Septembr. 1659. relat. à Benedicto XIV. Institut. Ecclesiast. 21 circa Abbates, aliosque Prælatos usum Pontificalium habentes §. «Itaque Ecclesiasticam suppellectilem pro servitio dumtaxat suarum Ecclesiarum vel monasteriorum benedicant.

Reliqua Pontificalia extra loca ipsis Abbatibus subjecta, vel pro servitio alienæ Ecclesiæ, aut in subditos pariter alienos, etiam de licentia Ordinarii exercere non valeant; puta campanarum benedictiones, calicum et similium, in quibus sacra adhibetur unctio, necnon minorum Ordinum collationes, ideoque sine speciali indulto pro alienæ Ecclesiæ servitio hæc peragere nequeunt; et contrafacientes puniri possunt per censuras in vim ejusdem decreti ab Episcopis tamquam Sedis Apostolicæ delegatis. Ceteri verò Prælati regulares usu Pontificalium carentes, nec pro servitio suarum Ecclesiarum consecrari possunt ea, in quibus adhibetur Sacra unctio, ut ex ejusdem S. Cong. decretis 14 Novembris 1615, 3 Decembris 1616, 2 Maji 1619, 21 Martii 1620, 7 Augusti 1621 et 20 Julii 1630. »

366. Q. IV. *Quibus casibus Ecclesia vel altare execretur seu amittat suam consecrationem?*

R. 1.º Tunc Ecclesia censetur execrari, dum vel tota diruitur, vel major pars parietum aut crustorum decedit; etsi intentio adsit ex eadem materia reedificandi (*Can. 20. d. 1 de consecr.*). Nam destructa forma rei, perit illius consecratio.—Nec obstat, quod navis ex iisdem tabulis recompacta eadem numero censeatur (*l. 83. §. 5. ff. de V. O. l. 93. §. 8. ff. de solut.*). Nam Ecclesia quoad consecrationem non comparatur navi, sed domui; licet quoad gubernium et alios effectus eidem comparetur (*Can. 7. d. 40 et Can. 7 non turbatur 24. q. 3.*) Eontrâ si minor pars parietum

diruatur, non execratur Ecclesia, etiamsi successivè per minores partes ita repararetur, ut nihil maneret de muris consecratis (*cap. 3. 6. h. t.*), quia pars major consecrata semper trahit ad se partem minorem non consecratam; et sicut moraliter idem exercitus vel fluvius manet, licet diversi milites et aquæ succedant, ita quoque eadem censetur domus aut Ecclesia, si successivè per partes repararetur: secus autem si tota domus corruat et reedificetur (*l. 10. §. 7. ff. quib. mod. usufr. am.*) Similiter si Ecclesia minor ampliatur per additionem, dummodò priorem formam non amittat, non execratur; decens tamen est, ut pars addita benedicatur.

2.º A tare execratur per enormem læsionem seu fracturam, maximè in medio, per fractum sigillum reliquiarum de consuetudine, per remotionem altaris fixi à sua basi seu structura; cum in his casibus non censeatur una, eademque forma permanere: at si fractio sit modica, maximè in cornibus, vel si altare unà cum sua basi transferatur, non censetur execrari (*c. 3. 6. h. t. Can. 19. 20. d. 1. de cons.*)

3.º Execrato altari, non per hoc execratur Ecclesia, nec econtrà; *c. 1. h. t.*, ex quo explicatur *Can. 24. de cons. d. 1.* Nam utriusque consecratio est principalis, per se stans et non accessoriè.—Nec obstat, quod polluto altari fixo, polluitur Ecclesia, et econtrà: quia pollutio afficit indivisibiliter totum interius corpus Ecclesiæ, et omnia in eo fixa: execratio verò afficit solos parietes vel ipsum altare.

4.º Calix vel patena tunc censetur execrari, dum notabiliter frangitur, vel formam suam amittit; ut si pes, non rotabilis, avellatur à cuppa. Et quamvis probabilior et securior sententià doceat, calicem per interiorem deurationem execrari, ut opus sit nova consecratione, tamen opposita sententià Durandi, Conick, Laym., Engl. et aliorum valde probabilis est, et in praxi tuta; quia totus calix consecratus trahit ad se superficiem de novo inductam. Vide dicta *lib. 1. tit. 6.*

367. Q. V. Quibus casibus Ecclesia polluitur?

R. 1.º Quinque seqq.—I. Sepultura infidelis.—II. Sepultura fidelis excommunicati vitandi, ut dixi *tit. de sepult.*—III. Injusto homicidio voluntario, dummodò in Ecclesia inflictum sit vulnus lethale, etsi mors alibi sequatur (*Can. 19. de cons. d. 1. c. 4. h. t.*)—IV. Gravi vulnere inflicto cum sanguinis effusione copulativè, ita ut nec grave vulnus sine sanguinis effusione, nec sanguinis effusio sine gravi vulnere sufficiat (*Can. 20. de cons. d. 1. et c. fin. h. t. c. un. eod. in 6.*), ac proinde requiritur percussio mortaliter peccaminosa, ex qua sanguinis effusio sequatur.—V. Fornicatione, vel alia voluntaria seminis humani effusione intra ipsum corpus Ecclesiæ facta, modo sit, notoria notorietate facti aut juris (*cit. Can. 20. et c. un. h. t. in 6. et c. 5. de adult.*) His iisdem modis polluitur cæmeterium, cum hoc discrimine; quod polluta Ecclesia, censeatur pollutum cæmeterium, tanquam accessorium; non econtrà. Quòd si duo cæmeteria divisa sint pariete, uno polluto, alterum non polluitur, nisi forsàn pollutio accideret in porta, quæ utriusque cæmeterii causa aperta est.

2.º Effectus violatæ Ecclesiæ et cæmeterii est, quòd in illa divina celebrari non possint, nec in isto cadavera fidelium sepeliri, donec reconci-

lientur, nisi in casu necessitatis pro viatico; tunc enim sacerdos in Ecclesia violata, si aia non adesset, celebrare posset (*Can. 11 et 12. de cons. dis. 1. de consensu tamen Ep. S. D. p. 3. q. 83. art. 3. ad 2.*) Si sacerdote celebrante, violatur Ecclesia ante Canonem, dimittatur missa, si post Canonem, non dimittatur (*Rubr. miss. tit. de defect. in minister.*) Ceterùm si quis celebraret in Ecclesia polluta, vel sepeliret in cæmeterio, graviter peccaret, et arbitrio Ordinarii puniri posset; sed non incurreret censuram vel irregularitatem, cum id nullo jure statuatur.

368. Q. VI. Quomodo Ecclesiæ reconsecranda aut reconcilianda sit?

R. 1.º Si Ecclesia execrata fuit, non aliter consecrationem recuperat, nisi ritu ordinario, quo Ecclesiæ consecrantur.—2.º Si Ecclesia consecrata polluta fuit, de jure comm. reconcilianda est per Episcopum, et non per simplicem sacerdotem (*c. 4. 9. h. t.*), nisi Papa ei committeret hanc reconciliationem. Ritus hujus reconciliationis est, quòd Ecclesia aspergatur aqua cum vino et cinere et sale juxta Pontif. Rom. benedicta per Episcopum.—3.º Si Ecclesia benedicta polluta fuit, per simplicem sacerdotem reconciliari potest aspersione aquæ lustralis, etiam licentià Episcopi non expectata, ut comm. tenet ex *c. fin. h. t.* ibi: *aqua protinus exorcitata lavetur, ne divinæ laudis organa suspendantur.*—4.º Regulares in privilegio Leonis X Minoribus concessio reconciliare possunt Ecclesias pollutas etiam consecratas, aqua per ipsosmet benedicta, si distent ab Episcopo duabus dietis, seu octo vel decem leucis germanicis, vel si Episcopus est absens aut sedes vacet; secus si Episcopus tam procul non distet, aqua per ipsum benedici debet; Barbos., Rodrig., Engl., Reiff. n. 27. et alii Comp. priv. Min. v. *benedicere* et Societ. Jesu v. *Ecclesia.*—5.º Sola celebratione missæ Ecclesia violata non reconciliatur, ut communis tenet ex *c. 4. et 9. h. t.*; aliàs frustra talis forma hujus reconciliationis præscriberetur. Oppositam tenent Saa et de Castro ex *Can. 24. de cons. d. 1.*, sed Canon iste non agit de Ecclesiæ pollutæ reconciliatione, sed declarat quando Ecclesia execrata consecranda sit. Ceterùm, si quæ expensæ fiant in hac reconciliatione, eas præstare debet, qui Ecclesiam violavit.

TITULUS XLI.

DE CELEBRATIONE MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIAE,
ET DIVINO OFFICIO. ⁶

369. Plena hujus tituli doctrina haurienda est ex theologia, praesertim morali, ex tractatu de SS. Eucharistiae Sacramento, de ritibus et caeremoniis in ejus celebratione, et tract. de horis Canonicis, aliisque divinis officiis in Ecclesia fieri solitis.

Hic ea solam, quae forum Can. concernunt, breviter resolvam.

370. Q. I. *In quo loco missae celebrari possint?*

R. 1.º In Ecclesia in oratoriis publica auctoritate Ordinarii deputatis, consecratis vel saltem benedictis in ordine ad cultum divinum, *Can. 41. de cons. d. 4.*, ubi subditur: *satius ergo est, missam non cantare, aut non audire, quam in illis locis, ubi fieri non oportet, nisi pro summa contingat necessitate;* et *Trid. sess. 22. in decr. de obser. in celebr. miss. v. neve patiantur privatis in domibus etc.* Casus necessitatis est extra hoc praecipuum, *Can. 4. d. 4. de cons. ibi: absque magna necessitate:* atque ita licet extra Ecclesiam missam facere tempore pestis, belli, persecutionum, in longa navigatione vel peregrinatione per loca infidelium, in magno concursu populi, quem Ecclesia capere non potest, vel si Ecclesia sit diruta (*Can. 30. de cons. d. 4.*) An vero infirmitas personae, praesertim nobilis, sit causa sufficiens, ut in ejus domo vel camera missa celebrari possit, saltem de licentia Episcopi, dubium est inter DD. propter decretum Clementinum, de quo mox.

2.º In decreto Clem. XI incip. *Quoniam Sancta sancte tractanda sunt* 15 Decemb. 1703, statuuntur seqq.—I. Quod Episcopi et his majores, etiam Cardinales, non possint extra domum propriae habitationis in domibus laicis missam celebrare vel celebrari facere, seu dare licentiam, ut alius celebret, etiam praetextu privilegiorum—Ex Decretis Cong. Conc. relat. a Bened. XIV in Epistola *Magna* 2 Jun. 1751 ad Primatem etc. Poloniae, hoc privilegium restrictum fuit, ut Episcopi eo uti non possint extra domum propriae habitationis in domibus laicorum sitis in aliena diocesi. Quo tamen uti possunt, quando occasione visitationis, vel itineris ibi hospitio recipiuntur, vel etiam, quando sunt absentes a propria ordinaria habitatione in casibus a jure permissis, vel de speciali S. Sedis licentia, ex declaratione Innoc. XIII et Bened. XIII, Const. *In suprema*.—II. Quod

Agitur de hac materia in Clementinis et Extrav. comm. *h. t.*—In Decreto *dist. 2. de consecr. et Can. 13. cum seqq. d. 5. de cons.*—In Tridentino *sess. 13. de SS. Euchar. sess. 21. de Communione, sess. 22. de Sacrificio Missae, cum subjuncto decr. de observandis, et evit. in celebr. Missae, sess. 25. c. 4. de refor.*

Regulares, et alii quicumque sacerdotes, etiamsi essent Episcopi, in oratoriis privatis, quae per S. Sedem concessa fuerint, non possint missas celebrare in diebus Paschatis SS. Resurrectionis, Pentecostes, Nativitatis Domini, et aliis solemnioribus in indulto exceptis.—III. Quod, si unica missa concessa fuerit, non liceat aliam celebrare, neque illam unicam post meridiem: secus in his casibus audientes missam nullatenus Ecclesiae praecipuum satisfacere. Inculcatur etiam sacerdotibus, ut circa facultatem celebrandi in oratoriis privatis diligenter inquirant, et de ea se optime informant.—Ex Decreto Congregat. Concil. 13 Jan. 1725, relato in mox cit. Epistola Bened. XIV, §. 18, in die Natalis Domini celebrari possunt tres missae, etiamsi in Brevi de unica tantum missa mentio fiat; dummodo in eodem Brevi indultum sit, missam celebrari posse diebus etiam exceptis. Ex altero Decret. ejusdem Cong. 3 Decemb. 1740, ab eodem Bened. 7 Jan. 1741 approbato, relatoque in dicta Epistola §§. 15 et 16, in his oratoriis missa celebrari non potest, et praecipuum satisfieri, quando eidem missae actu non interest aliquis ex iis, quibus principaliter indultum concessum est. Hoc autem principaliter concessum intelligitur «his tantum, quibus Breve dirigitur, nimirum personis illis, quae a tergo ejusdem Brevis proprio nomine nuncupantur»; et propterea majoris claritatis gratia mandavit Pontifex, ut in hujusmodi Brevibus haec adjungatur clausula: «Volumus autem quod nati ac consanguinei, et affines praedicti unicam dictam missam, vobis quidem praesentibus, audire tantummodo; nunquam vero celebrari facere audeant.» Hoc tamen Decreto non obstante, declarat: «Posse missam celebrari, etiamsi nulla earum personarum praesens adsit, quae in fronte, seu inscriptione Brevis nominatur; dummodo illa praesens sit, cui in Brevis corpore nominatim et expressè facultas tribuitur, ut possit in privato oratorio, tum, cum ipsa adsistat, facere, ut missa celebretur.» Item a §. 20 ad totum §. 26, declarat in his oratoriis administrari non posse sacramenta poenitentiae et Eucharistiae, etiam extra tempus Paschale, sine Ordinariorum licentia, comprehensis etiam Regularibus exemptis.—IV. Declarat, quod per Concil. Trid. *cit. sess. 22. in decr. de observ.*, sublatum sit privilegium in corpore juris clausum, *c. 30. in his de privil.*, quo liberaliter Praedicatoribus et Minoribus indulgetur, ut, ubicumque fuerint, super altari viatico, seu portatili, absque licentia Ordinarii celebrare valeant. Tandem Ordinariis praecipitur, ut contra transgressores procedant etiam ut Sedis Apostolicae delegati usque ad censuras. An hoc decretum cum tanto rigore receptum sit in Germania, ut neque Episcopus licentiam dare possit celebrandi in privato oratorio, affirmare non possum.

3.º Non obstante hoc Decreto Clementino, Regulares in suis oratoriis privatis intra monasterium sitis, et ad cultum divinum dumtaxat deputatis celebrare possunt missas, et seculares illas audientes satisfaciunt praecipuum Ecclesiae: ita concessit Societati Jesu Gregor. XIII, Const. incip. *Deer.* 1576, die 11 Febr.; imò Pius IV. Canonicis Regg. ann. 1565, amplius privilegium concessit, ut in cellis seu cameris pro infirmis missas dicere possint. Sed hoc ad seculares non debet extendi, nisi forsitan ad ministrum

sacerdoti servientem. Quæ privilegia post Trid. data, omnibus Regularibus in privilegiis communicantibus communia, non revocantur per decretum Clem., utpote loquens de oratoriis in domibus laicorum erectis: imò de oratoriis in monasterio sitis nec ipsum Trid. loquitur *cit. sess. 22. in decr. Quanta cura ibi: privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam*; monasteria enim non sunt domus privatae, sed publicæ auctoritate Episcopi erectæ; nec sunt omnino extra Ecclesiam, sed nomine Ecclesiæ veniunt passim in jure *tit. de religio. domib. tit. de immun. Eccl. c. 24. de sent. excom. in 6. etc.* Aliud dic de aratoriis, quæ eriguntur in ruralibus et privatis domibus Regularium: in his utique sacrificare non licet, nisi erecta sint auctoritate Episcopi.

Ita ex decreto Cong. Conc. 1 Martii 1687, relato à Card. Petra *comment. ad Constit. Apostol. Constit. 8 Honorii III. tom. 2. sess. un. n. 53.*

Illud privilegium Societati Jesu concessum ut inter Missiones sacrificare possint super altari portatili ubique gentium ex Const. Greg. XIII. *Usus* 1579, die 1 Octobr., non communicatur aliis Regularibus, nisi eadem causa Missionum subsit.

Ex Epistola Bened. XIV ad omnes Episcopos dition. Eccles. *Accepimus* 16 Jul. 1746, statuitur:—I. Ne missa celebretur in altaribus quæ careant imagine Crucifixi; hæcque esse debeat, quæ pendeat à Cruce; non autem ita exigua, ut ipsius sacerdotis et populi assistentis oculos penè effugiat.—II. Non esse necessarium Crucifixum, dummodo hic in majori tabula altaris, vel pictus, vel cælatus primum locum obtineat præ ceteris omnibus, quæ in eadem tabula exprimentur.—III. Non sufficere pro missa celebranda parvam Crucem cum imagine Crucifixi posita super tabernaculum, in quo asservatur Sac. Eucharistia, sed ponendam esse aliam in medio candelabrorum: servandam esse consuetudinem vigentem in qualibet Ecclesia, vel diocesi apponendi, vel non, Crucem, dum missa celebratur in altari, ubi Sac. Eucharistia publice prostat.

371. Q. II. *Quid iuris circa divina apud Regulares?*

R. 1.º Regulares diebus festivis, etiam eo tempore, quo missa in parochia celebratur, possunt campanas pulsare, missas celebrare, et fideles illas audiendo satisfaciunt præcepto Ecclesiæ: ita Leo X Const. 25., et Sanctus Pius V Const. 41 incip. *Etsi Mendicant. §. 8.* excepto Sabbato sancto: tunc enim prius pulsari debet campana Ecclesiæ cathedralis aut matricis, quam alterius Ecclesiæ secularis aut regularis, ut declaravit S. Congr. 1568, die 10 Octobr.—Nec his obstat Trid. *cit. decr. Quanta cura*: dicit enim fideles monendos et hortandos esse, ut diebus festivis missam in parochia audiant; non verò ad id cogendos.

2.º Si presbyter secularis, non ex mera devotione, sed ex aliquo titulo teneatur celebrare in Ecclesiis Regularium, isti tenentur consensum dare; attamen cum onere, ut presbyter suis sumptibus id faciat circa vestes, lumen etc. Si verò ibi celebrare deberet ex dispositione testamentaria, et Regulares ex rationabili causa negarent, poterit Ordinarius dare licentiam alibi celebrandi, ex decr. Cong. Conc. 13 Nov. 1683 in *S. Miniati.*

Deberet etiam admitti, si ex mera devotione celebrare vellet, ne

divinus cultus impediatur, ex Constit. Leonis X *Dum intra*; dummodo habeat litteras testimoniales sui Ordinarii.

372. Q. III. *Quæ sit obligatio applicandi missas?*

R. 1.º Parochus de jure div. tenetur pro suis ovibus sacrificium missæ applicare, Trid. *sess. 23. c. 1 de refor. ibi: pro his sacrificium offerre.* Et quidem festivis diebus, si tenues redditus habeat; si verò pingues, singulis diebus, quibus celebrat; exceptis illis missis, quas parochus ex officio suo, vel onere parochiæ annexo, pro aliis offerre debet: ita sæpius declaravit S. Cong. et Inn. XII Const. incip. *Nuper* 1697, die 23 Dec. Has tamen declarationes, saltè pro Germania restringit Schmal. hic n. 106, ad illos dies non festivos, quibus parochus de statuto vel consuetudine loci tenetur sacrificare. Sed hæc limitatio, quam incidenter Romæ in discursu familiari proposui, Italis non arridebat. An verò consuetudo, vi cuius parochi, etiam pingues redditus habentes, stipendia pro missis recipiunt, his declarationibus prævaleat, asserere non audeo; quia versamur in materia juris divini, contra quod consuetudo nihil operatur, (*c. fin. de consuetud.*); S. Congr. autem declaravit, quòd præceptum divinum, cujus meminit Trid. *loc. cit.* obliget Parochos pro *Parochianis sacrificium applicare ea cum distinctione, ut si redditus pingues sint, singulis diebus; si verò tenues, saltè festivis diebus* (1688 die 10 Maji), nisi forsan ad coonestandam istam consuetudinem dicas, determinationem istam esse tantum juris humani: de jure autem divino sufficere, ut Parochus sæpius per annum, saltè diebus dominicis et festivis pro ovibus suis sacrificium offerat, et dum aliàs obligatur Parochianis celebrare.—Vide Reiff. an. 22, Schmalz ann. 102 et in meis Resol. Can. hic Resol. 2.

Circa Prælatos regulares animadvertendum est responsum Cong. Conc. ad dubium, quod iisdem verbis, quibus repetitum legitur in folio ejusdem Cong. sub die 15 Martii 1710 transcribo.

Dubium missæ pastoralis, seu parochialis et conventualis. Instante pridem de anno propè defluxo Fiscali S. Cong. Visitat. Apost. coràm Cong. à SS. D. N. (*Clement. XI.*) deputata super revisione onerum missarum Urbis, quatenus compellerentur omnes et singulæ Ecclesiæ Regularium quotidie celebrare et applicare missam conventualem pro benefactoribus: necnon adigerentur omnes et singuli Prælati regulares, tanquam suorum subditorum pastores, nimirum Generales, Provinciales, Guardiani, Priores, omnesque alii Superiores locales cujuscumque Ordinis, regulæ et instituti offerre et applicare Sacrificium Missæ pro eorum ovibus, scilicet pro eorum Religiosis subditis, eodem prorsus modo, quo pro suo populo tenentur Parochi. Eadem Cong. deputata decrevit, priusquam in premissis resolutionem caperet, exquirendum esse oraculum hujus S. Cong. Conc., quo quidem decreto approbato à SS. D. N. sub die 17 Febr. prælibati anni, recurrit idem Fiscalis ad hanc S. Cong., in qua citatis Procuratoribus Generalibus Religiosorum, in Cong. diei 1 Junii ejusdem anni 1709, rescriptum prodiit. Respondebitur in casibus particularibus.

Subinde dicta die 15 Martii, citato speciatim per eundem Fiscalem

Procuratore generali Ordin. S. Augustini, concordata et proposita fuerunt decidenda hæc tria dubia:

I. «An P. Generalis totius Ord. Eremitarum S. Augustini, Vicarius generalis, ac omnes et singuli Provinciales, ac Priores seu Superiores locales et conventuales ejusd. Ordinis teneantur Sacrificium Missæ parochialis, seu pastoralis pro eorum ovibus, scilicet pro eorum regularibus subditis, offerre et applicare? Et quatenus affirmativè:

II. An, et quomodo, et quibus diebus hoc idem Sacrificium applicare teneantur.

III. An, et quomodo, et quibus diebus omnes et singulæ Ecclesiæ Regularium prælaudati Ord. Eremit. S. Augustini teneantur celebrare et applicare Missam conventualem pro benefactoribus in casu etc.»

Sed S. Cong. distulit resolutionem, ad quam nunquam amplius devenit; factis enim perquisitionibus tum à me in regestis d. Cong. Conc., tum à moderno P. Procuratore Generali S. Augustini in suo archivo, nullum repertum est monumentum datæ resolutionis.

2.º Sacerdos, qui accipit stipendium sufficiens pro celebranda missa in certa Ecclesia, v. g. monialium, regulariter tenetur missæ fructum applicare pro dante eleemosynam, licet dans id expressè non petierit, nisi expressè permisisset, ut Sacrificium pro alio dante stipendium applicari posset. (S. Congr. 1627 die 9 Jan. apud Matthæuc.), cum in tali casu cesset justus titulus novum stipendium recipiendi. At contra, beneficiatus qui tenetur ad certa sacra certo loco et tempore dicenda pro Ecclesia vel altaris cultu, vel solatio fidelium, sine expresso onere missam applicandi pro fundatore, probabiliter accipere potest novum stipendium, et danti missam applicare: ita Peyr. Rodriq., Turrecr., Schmalz., D'ana et alii contra Gavant., Pignat., Matthæuc. et alios. docentes saltè medium fructum applicari debere fundatori: nam obligatio celebrandi in certo loco et tempore, et obligatio applicandi missam, sunt diversæ; ergò si fundator primam tantum expressit, alteram censetur omisisse. — Nec obstat Decr. Urbani VIII *de celebr. miss.*, quia loquitur de illis beneficiatis, qui ratione beneficii tenentur missas applicare, non verò de his, qui tantum obligantur ad celebrandum in certo loco, sicut, v. g. Nicol Spurgi-Canonici duo seniores obligantur in domo Lauretana singulis diebus missam hora septima cantare. Cetera, quæ de stipendiis missarum hic quæri possent, habentur in Constitut. Urbani VIII *Cum sæpe* innovata ab Inn. XII Constit. *Nuper*, quæ à Regularibus bis intra annum legi debet in capitulo, aut publica mensa.

In die commemorationis omnium fidelium defunctorum potest à sacerdotibus celebrantibus applicari sacrificium ad libitum, vel pro omnibus defunctis, vel pro aliquibus tantum, ex decretis Cong. Rituum 4. Aug. 1663 et 9 Dec. 1709.

Beneficiatus, seu capellanus, cui incumbit onus missas quotidie celebrandi per se ipsum, si ex diuturna infirmitate excedente quindecim dies impediatur eas celebrare, tenetur satisfacere per alium, ex Decret. Cong. Conc. in *Romana celebr. miss.* 4 Junii 1689 et 17 Novembris 1695.

An verò præcisa infirmitate, aliquando abstinere possit à celebratione devotionis aut honestatis causa, Cabasut. jur. Can. Theoria lib. II. cap. 28. n. 9. ex cap. *Significatum* de præb. admittit intermissionem à celebratione duodecim dierum in quolibet anno; dummodò tamen diebus, quibus pro fundatore non celebrat, abstineat pro alio celebrare, puta pro se, vel suis parentibus, neque ei licita est talis intermissio, quando non habet onus per se ipsum celebrandi pro fundatore, ex decreto ejusdem Cong. 18 Sept. 1683.

Ex Constit. Bened. XIV. *Quanta* 30 Jun. 1744, *colligentes missarum* eleemosynas, ubi hæc sunt majoris eleemosynæ, missas verò curant celebrari in iis locis, in quibus minori eleemosyna celebrari scient, si laici sint, incurrunt ipso facto excommunicationem Papæ reservatam; si clerici vel sacerdotes, suspensionem eidem pariter reservatam.

373. Q. IV. An, et quomodo Missæ annuæ omitti, aut ad minorem numerum reduci possint?

R. 1.º Si bona pro Missis relicta ex toto perierint absque ulla culpa Ecclesiæ, monasterii aut Prælati, cessat obligatio eas legendi: ita comm., et sæpius declaravit S. Congreg. in una *Forosempron.* 1687, die 7 Jun. in *Monopolit.* 1703, die 8 Aug. Nam beneficium datur propter officium (*c. fin. de rescript. in 6.*); ergò, cessante beneficio, æquum est cessare officium; sicut perempta re locata, vel non fructificante, nec emphyteuta ad Canonem, nec conductor ad prestandam mercedem obligatur (*c. 3. de locat.*)

2.º Ex Trid. S. 23. c. 4. *de refor.*, Episcopi in synodo diœcesana, Abbates et Generales Ordinum in capitulis generalibus, re diligenter perspecta, pro sua conscientia reducere possunt onera Missarum ad minorem numerum, in eo casu, quo redditus diminuti vel tenues effecti sunt; sed hodie ex cit. Constit. Urbani recurrendum est ad Sedem Apostolicam.

374. Q. V. Qui obligentur ad dicendas horas Canonicas?

R. 1.º Clerici in sacris constituti (*c. 4. 9. h. t.*) — Religiosi professi ad chorum obligati, etiam moniales, ex consuetudine. At extra chorum eos, qui sacris insigniti non sunt, non obligari ad breviarium docent Alph. à Castro, Caramuel, et alii, licet oppositum probabilius ab aliis doceatur. Censeo tamen consuetudinem, quæ stabit pro lege, Religionis, attendendam esse. — Beneficiati quicumque, *c. fin. de reser. in 6.* quia beneficium datur propter officium. Oblinentes præstimoniam in vim tituli, aut pensiones Ecclesiasticas obligantur saltè ad dicendum officium parvum B. V.

2.º Beneficiati post semestre totum officium omittentes, aut indevote recitantes, privantur fructibus totius diei; matutinum omittentes cum laudibus vel omnes horas minores, mediètate fructuum; unam ex reliquis horis, sexta parte eorundem fructuum, quos tamquam injustè perceptis in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare tenentur, etiam ante sententiam: S. Pius V. Const. *Ex proximo* 1571, 12. Kal. Octob. Et quamvis dispositio ista rigida videatur pro parochis, qui præter breviarium plura alia onera parochialia habent, nihilominus parochi in ea com-

prehenduntur, ut patet ex principio: *Quicumque habens beneficium Ecclesiasticum cum cura et sine cura*, atque ita dictus Pontifex non aliter eis fructus beneficiorum concedit, quam sub conditione recitandi breviarium, nisi legitima causa eos excusaret. De sacrificio missæ vide c. 6. *cum Martha*, et c. 8. *In quidam h. t.*

Cabasut. jur. Can. Theor. lib. VI. cap. 14. nu. 14. cum DD. ibi cit., ex æquitate assignat parochi pro integra totius anni horarum recitatione quartam partem fructuum sui beneficii: Canonicis verò et capellanis quotidianæ residentie vinculo adstrictis dimidiam; ideoque juxta hanc proportionem eos eximit ab onere restitutionis, si omittant hanc recitationem propter reliqua onera præstita.

Circa choro adstrictos præsentis, sed una cum aliis alta voce non psallentes, vide Additiones hoc eod. lib. III. tit. 4. post. n. 17.

Obtinens beneficium etiam ad victum insufficientem, omittens dictam recitationem, non excusatur à peccato et restitutione, si scienter illud acceptavit, quia sicut non excusatur à residentia c. *Congruente* 6, de Cleric. non residen., ita nec à recitatione: et sibi imputare debet, si se fecerit ad tale beneficium intitulari. Cardinal. in Clement. 1. n. 9. de celeb. Miss.

Ex decreto Congreg. Rituum 2 Sept. 1741, in *Aquen.* Canonici non tenentur extra chorum ad psalmos graduales, penitentiales, officium B. Virginis et defunctorum, cum recitanda sint tantum in choro, ubi est consuetudo; et nequeunt Canonici ad illorum recitationem cogi, ubi recitari non consueverint, ex decreto Congr. Conc. 28 Sept. 1751, in *Montis Alti.* Unde non est attendendum decretum Congr. Episc. et regul. 18 Mart. 1587, prout mendose refertur à Crespino in *visit. pastoral.* part. 2. §. 20. contrarium sentiens, quoad officium B. Virginis, cum in eo legatur tantum, *Canonicos debere hortari ad recitandum in choro officium B. Virginis diebus in breviario præscriptis, non autem cogi, ubi non est solitum.* Qui error in causa fuit quibusdam Episcopis litis instituendæ contra Canonicos, in qua ideo succubuerunt, ut videre est in folio cit. causæ Montis Alti. Ea tamen etiam in choro omittentes declarantur immunes à peccato in Const. S. Pii V. *Quod à nobis*, idib. Jul. 1568, §. 9., excepto officio B. Virginis, si veteri consuetudine illud recitari consueverint. Hæc in choro recitantibus variæ indulgentiæ impertiuntur. Quæ Constit. impressa legitur in fronte breviarii Romani cum d. §. 9, qui etiam refertur à Bened. XIV. Instit. Eccles. 107, licet in Bullario Romano non reperiatur.

Quod spectat ad tempus horarum Canonicarum recitationis, vide cap. *Presbyter* 1, hoc eodem tit., quod licet loquatur de recitatione in choro peragenda statutis horis, potest tamen ex dispensatione Episcopi vel ex inolita consuetudine recitari matutinum cum laudibus diei subsequentis post completorium diei præcedentis, ut ostendit Bened. XIV. Instit. Eccles. 107, §. *At vero*: cum ceteroquin privata recitatio licita sit ex Theologorum opinione communiter recepta juxta notata in fine Calendarii Romani. Quod autem spectat ad recitationem ejusdem matutini cum Laudibus

bus ante Missæ celebrationem præscriptam à cit. cap. et rubrica Missalis, ex his inferunt nonnulli peccare læthaliter quemlibet sacerdotem etiam choro non obstrictum, si Missam celebret, eo non recitato. Verum Bened. XIV. Const. *Etsi Pastoralis*, 6 Maji 1742. de dogmatibus et ritibus, ab Italo Græcis tenendis et servandis, §. 7. n. 5. ulitur verbo excludente hanc gravem culpam; ibi: *Et priusquam Missam celebrent, officium matutinale recitare CURENT.*”

TITULUS XLII ET XLIII.

DE BAPTISMO ET EJUS EFFECTU.—DE PRESBYTERO NON BAPTIZATO. ^a

375. Q. I. An quis præsumatur esse baptizatus?

R. 1.º Natus ex parentibus christianis, et fideliter inter christianos conversatus, violenter seu certo præsumitur esse baptizatus, nisi contrarium evidentissimis argumentis probatur (c. 3. in fin. de Presb. non bapt.)

2.º Baptizatus ab hæreticis lutheranis, calvinisticis et aliis, qui eadem forma et materia baptismi utuntur cum generali intentione faciendi, quod Christus instituit, præsumitur ritè baptizatus, ut proinde conversus ad fidem catholicam non sit rebaptizandus (arg. Can. 48. d. 4. de consecr.)

3.º In dubio an infans, v. g. expositus baptizatus fuerit, an materia fuerit debita, an in casu insolitæ perturbationis omnia necessaria adhibita fuerint, et quoties rationabiliter dubitatur, non præsumitur homo baptizatus, sed sub conditione: *si baptizatus non est*, baptizandus erit (c. 2. h. t.); quia tali conditione opposita, tollitur omnis irreverentia, quæ sequi posset ex iteratione baptismi.

Non erit tamen rebaptizandus, si constet fuisse baptizatum unius etiam, sive maris, sive fæminæ testimonio (Gloss. cap. nuper ad verbum *nisi juratus* de testib. et attestatiori.), dummodò talis testis sit, ut ei fides adhiberi prudenter possit; aut si testetur illemet qui baptizavit. Unde expositi reperti cum charta collo suspensa, in qua scriptum legitur, jam baptizatos fuisse, si sciatur qui eam scripserit, neque sub conditione rebaptizandi sunt, ex decret. Cong. Conc. 15 Jan. 1724. relato à Bened. XIV. in Epistola ad Vicesgerentem urbis *Postremo* 28. Feb. 1747. ”

376. Q. II. An valeant acta presbyteri non baptizati?

R. Illa non valent, quæ pendent ab Ordine, ut confectio Eucharistiæ, absolutio à peccatis, administratio extremæ Unctionis; cum Ecclesia defectum juris divini supplere nequeat. Cetera verò acta valent, ut collatio

^a—Tota materia hujus tituli traditur in theologia præsertim morali. et videri possunt Canones d. 4. de consecr.—et Trid. S. 5. in Decr. de pecc. orig. et S. 7. de baptismo.

baptismi, ejus minister est quilibet homo; assistentia matrimonii præstita et omnia acta jurisdictionalia, ex recepta l. 3. *Barbarius ff. de off. præt.*: vide *Can. 47. cum seqq. l. q. 1.*

TITULUS XLIV.

DE CUSTODIA EUCHARISTIÆ, CHRISMATIS ET ALIORUM
SACRAMENTORUM.

377. Q. I. *Quid statuatur in hoc titulo?*

R. 1.º SS. Eucharistia asservanda est in decenti tabernaculo Ecclesiæ, uti et Sacri liquores; sed in distincto loco, sub clavibus, lampade diu noctuque ante SS. collucente. Secus sacerdos, ea incustodita relinquens tribus mensibus, ab officio suspendendus est.

2.º Eucharistia asservanda est in Ecclesiis parochialibus actu talibus, et non solum habitu; in cathedralibus, sed extra majus altare, ut decidit Sac. Congr. in *Lucensi* 1579, die 10 Febr.; idem die de collegiatis; item in Ecclesiis Regularium, etiam Monialium non tamen intra chorum illarum; sed in publicis Ecclesiis (Trid. S. 23. c. 10. *de Regg.*)—Econtra sine dispensatione Apostolica non potest Eucharistia asservari in conservatoriis mulierum, nec in grangiis seu domibus ruralibus Regularium, nec in Ecclesiis collegiatis secularibus, si non sint actu parochiales; neque in aliis Ecclesiis non parochialibus, ut sæpe declaravit S. Congr., nisi forsitan adesset consuetudo immemorialis, vim habens privilegii.

3.º Circa impensas lampadis servanda est Constitutio Trident. S. 21. c. 7. *de refor.*

4.º Profana suppellectilia non sunt reponenda in Ecclesiis (c. 2. *h. t.*), nisi casus necessitatis excuset, ut tempore hostilis incursus, incendii etc.

Eucharistia, quæ asservatur in tabernaculo, à græcis renovanda est singulis octo vel quindecim diebus, ex Const. Clem. VIII. *Santissimus*, 31. Aug. 1593; à latinis verò qualibet dominica, ex decr. Cong. Episcop. in *Ravennaten.* 6 April. 1573, et ex cap. *Permittimus* 57, de senten. excomm., et cit. Cont. Clem. VIII. Quoad ejus publicam expositionem ex Decr. Cong. Conc. 17 Augusti 1630, relat. à Bened. XIV. Instit. Eccl., 30 non licet «Regularibus etiam in eorum propriis Ecclesiis, SS. Eucharistia sacramentum publicè adorandum exponere, nisi ex causa publica, quæ probata sit ab Ordinario; ex causa autem privata posse, dummodo SS. Sacramentum è tabernaculo non extrahatur, et sit velatum; ita ut ipsa S. Hostia videri non possit.» Idem prohibitum est aliis quomodocumque exemptis non habentibus jurisdictionem in populum, ex Decr. Congr. Episcop. in *Florentina jurisdiction.* 18. Maji 1696.

TITULUS XLV.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

378. De cultu Reliquiarum et Sanctorum fuse agunt Theologi polemici, quibus controversias fidei relinquo. De ritu canonizationis et beatificationis videri possunt Gonzal. c. 4. *h. t.*, Barbos., Fagn., Matthæuc., Petra, Reiff. Pirh., Schmal. *h. t.*, et diligenter relegenda ac observanda erunt decreta Urbani VIII, quæ habentur in bullar. tom. 4. Const. 39. *Santissimus* 13 Martii 1625. cum annexa declar. incip. *Postmodum verò*, et eod. tom. Const. 135. *Cælestis Jerusalem* 1634. die 7 Julii. Ego paucis me in hac vasta materia expediam.

379. Q. I. *Cujus auctoritate fieri debeat canonizatio et beatificatio?*

R. Solius Papæ auctoritate (c. 1. *h. t.*); nam hoc est unum ex gravissimis Sedi Apostolicæ reservatis. Differunt autem hæc duo: quia canonizatio proponit aliquem toti Ecclesiæ pro sancto colendum; beatificatio verò restringit cultum istum ad certas personas, locum et modum colendi, prout in decreto beatificationis exprimitur. Ceterum privato cultu potest quis colere eos, qui cum publica sanctitatis opinione decedunt, cum Ecclesia non prohibeat nisi cultum publicum.

380. Q. II. *Quis possit ab Ecclesia canonizari?*

R. Ille solum, qui claruit virtutibus theologicis et moralibus in gradu heroico, et saltè duobus miraculis vires naturæ saltè quoad modum, excedentibus, dummodò ista vitæ sanctitas et miracula plenissimè probentur: Gregor. IX. Const. 4. incip. *Cum dicat Dominus*, qua S. Antonius Patavinus relatus est in Canonem Sanctorum. Ad canonizationem martyris sufficit plenè probare *martyrium materiale*, seu quòd causa mortem sustinendi fuerit fides catholica, vel alia virtus supernaturalis; quia non sola mors, sed causa martyres facit: et regularitè requiruntur saltè duo miracula plenè probata, ut declaravit Congr. Rituum 1642. 13 *Septembris*.

381. Q. III. *Quis modus et ritus procedendi in canonizatione Sanctorum?*

R. 1.º Processus non est inchoandus à S. Congr. Rit., nisi post 50 annos ab obitu servi Dei. Ne tamen probationes pereant, interim excipi poterunt tam auctoritate Ordinarii, quàm S. Congreg. Ante omnia autem scripta et libri, si quos Servus Dei scripsit, examinari debent in S. Congr.—2.º Post 50 annos primùm discutitur quæstio super nuncultu, et partitione decretorum suprà relatorum. Si verò cultus de-

a—Agitur de hac materia *Can. 27. d. 50. et Can. 27. cum seq. dist. 3. de consecr. Trid. Sess. 15. In Decr. mand.*

latus sit, examinatur, an sit cultus immemorialis ante dicta decreta exhibitus: secus non erit locus causæ introducendæ.—3.º Præsentantur processus Episcoporum et litteræ Principum: sequitur commissio super introductione causæ; quæ tamen ex declaratione Innoc. XI non est signanda, nisi post decem annos, habitis iterum novis Episcoporum litteris super fama et sanctitate Servi Dei, nisi Papa ex speciali gratia tempus istud abbreviaret.—4.º Introduta causa, aperiuntur et examinantur processus coram promotore fidei, referente Cardinali ponente, ut sciatur an ullus notabilis defectus commissus fuerit in processu super fama, virtutibus et miraculis.—5.º Si processus isti examinati sint ante lapsum 50 annorum, si quidem validi sint, obsigillantur sigillo S. Congregat., nec aperiuntur, nisi post 50 annos.—6.º Tum proponitur dubium: an constet de virtutibus theologalibus et cardinalibus in gradu heroico? Et hoc discutitur primò in Congr. ante præparatoria coram Cardinali ponente: deinde in præparatoria coram S. Congreg. cum voto Consultorum; et tandem, ubi visum fuerit constare de his virtutibus, fit Congregatio coram Sanctissimo super dicto dubio.—7.º Proponitur alterum dubium: an, et de quibus miraculis constet? et fit relatio miraculorum, quæ à Cardinalibus non solent approbari; nisi concurrant saltèm duæ partes consultorum; neque à Papa, nisi concurrant ferè omnes Cardinales.—8.º His omnibus ritè peractis, devenitur regulariter ad beatificationem; licet Papa absolute posset procedere ad canonizationem, sed non solet, nisi post beatificationem rursus percrebescat et continuetur fama sanctitatis et miraculorum saltèm duorum. Cetera vide in locis et DD. supra relatis.

382. Q. IV. *Quid juris circa publicum cultum Reliquiarum?*

R. 1.º Reliquiæ omninò novæ publico cultui exponi nequeunt absque auctoritate Sedis Apostolicæ (*cap. fn. hoc tit.*). Si verò Reliquiæ sunt antiquæ alicujus Sancti ab Ecclesia approbati, sufficit auctoritas Episcopi eas recognoscentis et approbantis (Trid. sess. 25 in *decr.* et Constitut. 88 Sixti V. incip. *Dominus.*) Si tantum transferantur ex una Ecclesia ad aliam, non indigent approbatione, sed solo examine Episcopi, an sint illæ Reliquiæ, quæ in litteris Apostolicis aut testimonio Episcopi continentur, ut habet communis praxis.—2.º Reliquiæ non approbatæ non debent exponi publico cultui cum approbatis, quia in eis non est commixtio, sicut in liquoribus, ut sacrum trahat ad se non sacrum. Si autem præcisè ponantur ad ornatum, v. g. S. Crucis, dicit Sanchez id non obstare; quia tunc sola crux proponitur ad adorandum, non verò reliquiæ.—3.º Reliquiæ antiquæ, dum populo ostendantur, non debent extrahi ex capsula, ne vilipendantur (*c. fn. h. t.*), nec pretio vendi, cum hoc sit simoniacum, licet pro ornato rectè pretium petatur.—4.º Privatus cultus Reliquiarum alicujus cum fama sanctitatis decedentis non censetur prohibitus; cum jura loquantur tantum de cultu publico.

Circa beatificationes, Canonizationes Sanctorum eorumque Reliquiarum cultus, vide doctissimum opus Bened. XIV *De servorum Dei beatificatione.*

TITULUS XLVI.

DE OBSERVATIONE JEJUNIORUM.

383. Q. I. *Quale sit præceptum jejunii Ecclesiastici?*

R. Præceptum hoc, quatenus respicit delectum ciborum, seu abstinentiam à carnibus, est negativum seu non comedendi carnes; adeoque contra illud toties per diem peccatur quoties moraliter distinctis vicibus carnes comeduntur; ita comm. Nam esus carniū in quadragesima et aliis vetitis diebus per se prohibetur independenter à jejunio; cum etiam die dominico in quadragesima, et generaliter adolescentibus, diebus vetitis prohibeatur. Parvitas tamen materiæ, v. g. unus vel alter bolus excusat à mortali ex benignitate Ecclesiæ. At præceptum unam refectionem sumendi, est affirmativum, dictans christiano unam refectionem dandam esse ex suppositione, si comedere velit, et consequenter totum violatur per secundam integram refectionem; ut ampliùs non pecces, si tertiam vel plures integras refectiones sumas. Comm.

384. Q. II. *Quid veniat nomine carniū?*

R. Ex mente Ecclesiæ et usu Christianorum venit omne id, quod vulgò dicitur caro, prout à piscibus distincta: nam Ecclesia prohibendo carnes prohibet alimenta solidiora, que multum nutriunt. Unde non sunt hic attendendæ regulæ et opiniones medicorum hoc vel illud non esse carnem existimantium, dummodò in communi existimatione habeatur pro carne, v. g. caput, pedes, intestina, laridum, adeps, et à fortiori sarcimina etc. Neque subsistit illa regula, quòd nomine carnis veniat caro animalium terrestrium, quæ diu extra aquam vivere possunt vel quæ habent sanguinem calidum: nam regula ista, ut bene advertunt plerique Theologi, nullo solido fundamento nititur, et nimis laxat sanctissimum præceptum jejunii. Hinc P. Wiestner, Schmalz, et alii generaliter dicunt, sine violatione jejunii neminem vesci fulicis anatis aquatilibus, et similibus animalibus extra aquam non diu viventibus. Idem sensisse fertur Eminentissimus Cardinalis et Archi-Episcopus Vionensis Sigismundus de Koloniz, qui anno 1732, pro sua Archi-Diœces prohibuit esum ejusmodi fulicarum die vetito. Et meritò, cum in communi existimatione caro talium avium parum vel nihil distet à carne aliorum altium.

Dices: I. Fulicæ habent sanguinem frigidum.—II. Lutræ, testudines

a.—Agunt de hac materia fuse Theologi morales, quorum doctrina adjuvatur ex Sac. Canonibus *Can. 3. in Scholio, et seqq. d. 4. et dist. 41. 76. per tot et Can. 6. cum seq. d. 3. de consecr. et Can. 16. cum seq. d. 5. de conse.* Ego hic tantum unam et alteram questionem resolvam.

latus sit, examinatur, an sit cultus immemorialis ante dicta decreta exhibitus: secus non erit locus causæ introducendæ.—3.º Præsentantur processus Episcoporum et litteræ Principum: sequitur commissio super introductione causæ; quæ tamen ex declaratione Innoc. XI non est signanda, nisi post decem annos, habitis iterum novis Episcoporum litteris super fama et sanctitate Servi Dei, nisi Papa ex speciali gratia tempus istud abbreviaret.—4.º Introduta causa, aperiuntur et examinantur processus coram promotore fidei, referente Cardinali ponente, ut sciatur an ullus notabilis defectus commissus fuerit in processu super fama, virtutibus et miraculis.—5.º Si processus isti examinati sint ante lapsum 50 annorum, si quidem validi sint, obsigillantur sigillo S. Congregat., nec aperiuntur, nisi post 50 annos.—6.º Tum proponitur dubium: an constet de virtutibus theologalibus et cardinalibus in gradu heroico? Et hoc discutitur primò in Congr. ante præparatoria coram Cardinali ponente: deinde in præparatoria coram S. Congreg. cum voto Consultorum; et tandem, ubi visum fuerit constare de his virtutibus, fit Congregatio coram Sanctissimo super dicto dubio.—7.º Proponitur alterum dubium: an, et de quibus miraculis constet? et fit relatio miraculorum, quæ à Cardinalibus non solent approbari; nisi concurrant saltèm duæ partes consultorum; neque à Papa, nisi concurrant ferè omnes Cardinales.—8.º His omnibus ritè peractis, devenitur regulariter ad beatificationem; licet Papa absolute posset procedere ad canonizationem, sed non solet, nisi post beatificationem rursus percrebescat et continuetur fama sanctitatis et miraculorum saltèm duorum. Cetera vide in locis et DD. supra relatis.

382. Q. IV. *Quid juris circa publicum cultum Reliquiarum?*

R. 1.º Reliquiæ omninò novæ publico cultui exponi nequeunt absque auctoritate Sedis Apostolicæ (*cap. fn. hoc tit.*). Si verò Reliquiæ sunt antiquæ alicujus Sancti ab Ecclesia approbati, sufficit auctoritas Episcopi eas recognoscentis et approbantis (Trid. sess. 25 in *decr.* et Constitut. 88 Sixti V. incip. *Dominus.*) Si tantum transferantur ex una Ecclesia ad aliam, non indigent approbatione, sed solo examine Episcopi, an sint illæ Reliquiæ, quæ in litteris Apostolicis aut testimonio Episcopi continentur, ut habet communis praxis.—2.º Reliquiæ non approbatæ non debent exponi publico cultui cum approbatis, quia in eis non est commixtio, sicut in liquoribus, ut sacrum trahat ad se non sacrum. Si autem præcisè ponantur ad ornatum, v. g. S. Crucis, dicit Sanchez id non obstare; quia tunc sola crux proponitur ad adorandum, non verò reliquiæ.—3.º Reliquiæ antiquæ, dum populo ostendantur, non debent extrahi ex capsula, ne vilipendantur (*c. fn. h. t.*), nec pretio vendi, cum hoc sit simoniacum, licet pro ornato rectè pretium petatur.—4.º Privatus cultus Reliquiarum alicujus cum fama sanctitatis decedentis non censetur prohibitus; cum jura loquantur tantum de cultu publico.

Circa beatificationes, Canonizationes Sanctorum eorumque Reliquiarum cultus, vide doctissimum opus Bened. XIV *De servorum Dei beatificatione.*

TITULUS XLVI.

DE OBSERVATIONE JEJUNIORUM.

383. Q. I. *Quale sit præceptum jejunii Ecclesiastici?*

R. Præceptum hoc, quatenus respicit delectum ciborum, seu abstinentiam à carnibus, est negativum seu non comedendi carnes; adeoque contra illud toties per diem peccatur quoties moraliter distinctis vicibus carnes comeduntur; ita comm. Nam esus carniū in quadragesima et aliis vetitis diebus per se prohibetur independenter à jejunio; cum etiam die dominico in quadragesima, et generaliter adolescentibus, diebus vetitis prohibeatur. Parvitas tamen materiæ, v. g. unus vel alter bolus excusat à mortali ex benignitate Ecclesiæ. At præceptum unam refectionem sumendi, est affirmativum, dictans christiano unam refectionem dandam esse ex suppositione, si comedere velit, et consequenter totum violatur per secundam integram refectionem; ut amplius non pecces, si tertiam vel plures integras refectiones sumas. Comm.

384. Q. II. *Quid veniat nomine carniū?*

R. Ex mente Ecclesiæ et usu Christianorum venit omne id, quod vulgò dicitur caro, prout à piscibus distincta: nam Ecclesia prohibendo carnes prohibet alimenta solidiora, que multum nutriunt. Unde non sunt hic attendendæ regulæ et opiniones medicorum hoc vel illud non esse carnem existimantium, dummodò in communi existimatione habeatur pro carne, v. g. caput, pedes, intestina, laridum, adeps, et à fortiori sarcimina etc. Neque subsistit illa regula, quòd nomine carnis veniat caro animalium terrestrium, quæ diu extra aquam vivere possunt vel quæ habent sanguinem calidum: nam regula ista, ut bene advertunt plerique Theologi, nullo solido fundamento nititur, et nimis laxat sanctissimum præceptum jejunii. Hinc P. Wiestner, Schmalz, et alii generaliter dicunt, sine violatione jejunii neminem vesci fulicis anatis aquatilibus, et similibus animalibus extra aquam non diu viventibus. Idem sensisse fertur Eminentissimus Cardinalis et Archi-Episcopus Vionensis Sigismundus de Koloniz, qui anno 1732, pro sua Archi-Diœces prohibuit esum ejusmodi fulicarum die vetito. Et meritò, cum in communi existimatione caro talium avium parum vel nihil distet à carne aliorum altium.

Dices: I. Fulicæ habent sanguinem frigidum.—II. Lutræ, testudines

a.—Agunt de hac materia fuse Theologi morales, quorum doctrina adjuvatur ex Sac. Canonibus *Can. 3. in Scholio, et seqq. d. 4. et dist. 41. 76. per tot et Can. 6. cum seq. d. 3. de consecr. et Can. 16. cum seq. d. 5. de conse.* Ego hic tantum unam et alteram questionem resolvam.

et limaces comedi possunt die vetito; ergo et fulicæ, quæ minus nutriunt, quam lutræ aut testudines.

R. Ad I. Dato, quod habeant sanguinem frigidum, per hoc non desinunt habere carnem vulgò dictam, et à piscibus distinctam. Imò alii peritii exploratores asserunt, quod fulicæ sanguinem calidum habeant.

Ad II. N. C. Nam circa lutras et limaces et similia conchilla habemus consuetudinem certam in facto esse, quæ derogare potuit legi ecclesiasticæ per c. *fn. de consuet.*; at circa fulicas est consuetudo tantum à quibusdam attentata, non verò uniformiter ab omnibus introducta et recepta; et consequenter non excusat per se à peccato. Cùm ergo multi damnent ejusmodi consuetudinem, tanquam abusum sancto jejunio contrarium, hi, qui affirmant esse usum licitum, debent probare in judicio contradictorio consuetudinem istam legitime instar juris fuisse introductam. Sic enim consuetudo, de cujus honestate dubitatur, probanda est (l. 34. ff. de LL.)

385. Q. III. An lege universali Ecclesiæ in Quadragesima prohibeantur lacticia? puta ova, butyrum, lac et caseus?

R. Affirmativè: ita S. Gregor. I. relatus in can. *fn. de 4.* de jejunio quadragesimali ad Augustinum Anglorum Episcopum scribens: *Par est, inquit, ut quibus diebus à carne animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quæ sementinam carnis trahunt originem, jejunemus: à lacte videlicet, caseo et ovis.* Eidem sententiæ ex antiquissimo Ecclesiæ usu subscribunt DD. cum Sancto Thoma 2. 2. q. 147. ad 3. dicente: *In quolibet jejunio interdicitur esus carniū: in jejunio autem quadragesimali interdiciuntur universim etiam ova et lacticia.* Quo facit propositio 32 ab Alex. VII. damnata: *Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova et lacticia in quadragesima obliget.* Talis autem consuetudo ex origine sua est universalis pro tota Ecclesia, exceptis quibusdam locis præsertim in Germania, ubi vel ex privilegio, vel potius ex contraria consuetudine derogatum est generali consuetudini, et usus lacticionorum permissus. ita suadente necessitate, eo quod defectus sit olei ac piscium.—Ab hac communi doctrina recedit Sbogar. v. *jejunium.* n. 10, asserens præceptum abstinendi ab ovibus et lacticiis esse speciale Italiæ: sed hoc solidè probandum fuisset, et non ex eo solum, quia in Germania observatur contrarium ex consuetudine particulari: nam hæc non tollit præceptum generale Ecclesiæ, neque ex universali facit particulare, sed tantum præcepto generali derogat in illis locis, ubi usus lacticionorum legitime introductus est. Sic præceptum negativum non celebrandi missas ante auroram non desinit esse universale per hoc, quod in Germania ante auroram missæ celebrentur; et idem dic de omnibus Ecclesiæ præceptis, quibus per particulares consuetudines in certis locis derogatur, cùm consuetudo instar legis suum territorium non egrediatur. Tum quia, si hoc præceptum esset speciale Italiæ, S. Gregorius non præcepisset illud observari in Anglia, neque hodie extra Italiam observandum foret, quod sanè manifestè falsum est: tum quia Canon 56. ex Trullanis, qui nec rejectus, neque ut suspectus in controversiam unquam tractus est, expressè statuit, *ut omnis Dei Eccle-*

sia, quæ est in universo terrarum orbe, eum ordinem sequens, jejunium perficiat, et absteat, sicut ab omni mactabili, seu carne animalium, sic et ab ovibus et caseo, quæ quidem sunt fructus et factus eorum à quibus abstinemus. Unde dictus P. Sbogar. malè pro sua sententia citat P. Laymannum, cùm is libr. 4. tr. 8. cap. 1. n. 3, expressè contrarium doceat his verbis: *Discrimen illud, quod esus carniū omnibus diebus jejuniorum et abstinence, ovorum verò et lacticionorum in sola quadragesima prohibeatur, est secundum legem communem Ecclesiæ, ideoque in noviter ad Evangelium Christi conversis nationibus introducendum.* Quæ doctrina sana et recepta est.

386. Q. IV. An dispensatus ad carnes comedendas sit hoc ipso dispensatus ad alteram refectionem integram?

R. 1.º Si dispensatio facta est ex causa impotentia aut infirmitatis, ita ut quis probabiliter insufficienter credatur ad jejunandum, dispensatus ad carnes ex benigna interpretatione censetur etiam dispensatus ad plures integras refectiones. Ita Cajet. 2. 2. q. 147. ar. 8. in comentar. Less., Tolet., Laym., Bonac. et alii: nam ratio motiva suadet extensionem talis dispensationis, cùm petita sit ad vires debiles sustinendas.

2.º Si dispensatio facta est ex alia causa, v. g. ex nausea et horrore, vel ex defectu piscium, dispensatus ad carnes, non censetur dispensatus ad duplicem integram refectionem: ita Laym. l. c. cap. 3. n. 8. Medina, Cajet., Nav., Lessius, Reginal., Saa, Bonacin. et plures alii contra Azor., Filiuc., Sbogar. etc.—Prob. I. Dispensatio, cùm sit vulnus legis et exorbitans à Jure communi, strictè est interpretanda et non extendenda à casu ad casum, præsertim diversum, juxta vulgata jura l. 14. 26. et seqq. ff. de LL. c. 9. de privi.; ergo dispensatio ad esum carniū, utpote odiosa et juri Apostolico contraria, non debet extendi ad casum diversum, scil. duplicem integram refectionem.—II. Præceptum negativum abstinendi à carnibus, et præceptum affirmativum sumendi unam tantum refectionem, sunt duo præcepta longè diversa et separabilia, ut patet in Dominicis quadragesimæ, et respectu adolescentium annum 21 non excedentium, ubi duplex relectio admittitur, non tamen esus carniū; ergo dispensatus in uno ex his præceptis, non censetur dispensatus in altero.—III. Ideo dispensatus ad esum carniū non tenetur lege jejunii quoad unicam refectionem, quia abstinencia à carnibus est de essentia jejunii, qua sublata, tollitur præceptum jejunandi; sed hæc ratio nulla: nam de essentia jejunii non minus est unica relectio, quàm abstinencia à carnibus, et tamen dispensatus ad duplicem refectionem, non per hoc dispensari censetur ad esum carniū, et consequenter obligatus manet ad partem præcepti servandam; ergo pariter dispensatus ad esum carniū, tenetur lege jejunii quoad alteram partem præcepti, seu quoad unicam refectionem. Ratio est, quia in præceptis et obligationibus moralibus, quæ habent materiam divisibilem, si præceptum integraliter servari non potest, servari debet quoad partem agentis possibilem, non attenda subtilitate metaphysica, an hoc vel illud sit de essentia rei, cùm in moralibus sæpè corruat essentia totalis, et tamen obligatio remaneat respectu unius vel alterius partis;

ergo dispensatis carnibus, licet corruat essentia totalis jejunii ex pluribus partibus integrata, tamen remanere potest obligatio ad unam partem servandam, nisi et hæc relaxetur.—Ant. prob. ab innumeris instantiis moribus:—I. De essentia horarum canonicarum sunt septem horæ præfixæ, et tamen dispensatus, v. g. à matutino obligatur reliquas horas dicere.—II. Christianus obligatur sanctificare diem festum negativè per omissionem laboris servilis, et affirmativè per auditionem missæ, et tamen dispensatus in alterutro non censetur per se dispensatus in altero.—III. Beneficiatus curatus obligatur residere, et recitare breviarium, et tamen dispensatus in altero, et sic in aliis passim occurrentibus.

Prob. denique hoc ultimo argumento. Stat cum esu carni præceptum unicæ refectionis. Nam comedentes carnem testudinum aut lustrarum obligantur ad unicam refectionem; imò si alicubi per consuetudinem fieret vesci, v. g. volatilibus, adhuc obligatio maneret ad servandam unicam refectionem, quam etiam servare tenentur hispani et alii populi, qui ex animalibus armos, pedes, intestina aut alias portiones carneas comedunt: uti et Germani comedentes ova in quadragesima; ergo esus carni non tollit alterum præceptum unicæ refectionis, sed rectè cum eo componitur. Hæc doctrina maximè procedit in casu, quo Episcopus ex causa publica, v. g. defectu piscium, in tota diœcesi dispensat esum carni; tunc enim solida ratio non suadet dispensationem istam trahi ad duas refectiones.

Bened. XIV in litteris ad omnes locorum Ordinarios *Non ambigimus* 30 Maji 1741, et *In suprema* 22 Augusti ejusd. ann. decernit:—I. Dispensationem à jejuniis quadragesimæ, aliorumque anni temporum et dierum, quibus carni, ovorum et lacticiniorum usus est prohibitus, nemini concedendam esse sine legitima causa et consilio utriusque medici.—II. Universitatibus verò sine gravissima et urgente necessitate, ac in casibus per Sac. Canon. statuta præscriptis, recensitis in Constitut. *Libentissimè* 40 Junii 1743, obtenta priùs quoad jejuniis quadragesimale Sedis Apostol. facultate toties, quoties opus fuerit.—III. Nec aliter in utroque casu concedendam, quam sub binis conditionibus: videlicet, unicæ in die comestionis, et non permiscendarum epularum licitarum cum interdictis: quas quidem conditiones sub gravi præcepto servandas esse, tam à concedentibus, quam ab ea utentibus, declaravit in Epistola *Si fraternitas* ad Archiep. Compostellæ 8 Julii 1744, cujus tenorem cum omnibus declarationibus in ea contentis ad Ecclesiam universalem extendit in cit. Constit. *Libentissimè*.—IV. Utentes facultate vescendi carnibus in vespertina refectione, teneri eo vesci cibo, eaque portione, quibus utuntur jejunantes rectè et meticulosæ conscientiæ.—V. Teneri etiam servare horam jejunantibus præscriptam.—VI. Epulas licitas pro iis, quibus permissum est carnes comedere, esse carnes ipsas; interdictos verò esse pisces, qui tamen non interdicuntur utentibus facultate adhibendi tantùm ova et lacticia.—VII. Hoc præceptum non permiscendarum epularum complecti dies quoque Dominicos quadragesimales.

Juxta communioem et magis rationi consentaneam opinionem non

est in ordinaria Episcopi potestate dispensare in sua diœcesi, ut jejuniis in ultimum bachanaliorum sabbatum anticipetur, quoties vigilia S. Matthiæ in eorundem bachanaliorum diem postremum incidit, ut potest desumi ex Epist. encycl. ejusdem Pontificis ad Ordinarios ditionis Ecclesiast. 30 Januarii 1751.

387 Q. V. *An peregrinus, v. g. germanus, cui in sua patria licitum est ovis et lacticinii vesci in quadragesima, possit iisdem vesci in Italia, ubi viget lex non comedendi ova et lacticia?*

Affirmat Sbogar v. *jejunium* n. 10 ex ea ratione, quia præceptum non comedendi ova in quadragesima est speciale Italiæ, peregrini autem legibus particularibus locorum non obligantur. Bassæus Verb *Lex III.* n. 5 licet ex professo hanc quæstionem non tractet, tamen pro assertione, quod peregrini legibus particularibus locorum non obligentur, ponit exemplum de Germanis, quod transeuntes Italiam, ovis et lacticinii vesci possint. Sed quia fundamentum hujus doctrinæ supra rejeci, ostendens præceptum abstinendi ab ovis et lacticinii in quadragesima esse universale pro tota Ecclesia, licet in quibusdam locis ei derogatum sit, ideo ad propositam quæstionem:

R. Negativè. *Prob.*—I. Peregrini obligantur legibus universalibus Ecclesiæ, ubi leges istæ vigent, ut expressè asserit Bassæus loc. cit. et communis tenet ex c. 1. *de Constit.*; sed lex non comedendi ova et lacticia in quadragesima est lex universalis Ecclesiæ, ut supra probavi; ergo peregrini hac lege obligantur in omni territorio, ubi talis lex viget, et cons. cum vigeat in Italia, Germanus tenetur eam observare.—II. Consuetudo particularis pro certo territorio introducta, præsertim si sit odiosa et juri communi contraria, non egreditur fines territorii, sicut nec lex particularis (c. *fin. de const. in 6.*); sed consuetudo comedendi ova est particularis pro territorio Germaniæ introducta, estque odiosa et juri communi contraria; ergo non egreditur fines Germaniæ, et cons. vi talis consuetudinis Germanus in transitu Italiæ non potest comedere ova in quadragesima, cum sit extra territorium privilegiatum.—III. Consuetudo, vi cujus Græci comedunt carnes die Sabbati, et eodem die in quadragesima non jejunant, non porrigitur ultra eorum territorium, ut declaravit Clemens VIII. Constit. 34. tom. 3 Bullar. incip. *Sanctissimus Dominus* 31. Aug. 1595; ubi etiam declarat, quod Græci existentes inter latinos, dies festos de præcepto ejusdem latinæ Ecclesiæ servare teneantur; ergo etiam consuetudo Germaniæ utpote localis et territorialis non suffragatur Germanis per Italiam transeuntibus, ut ibi in quadragesima ova et lacticia comedere possint. Hinc Fagnanus et alii Canonistæ passim docent, quod consuetudines locales de loco ad locum non sint trahendæ. Idem dic de privilegiis localibus.—IV. Tota ratio, cur peregrini non obligentur legibus particularibus locorum, est defectus jurisdictionis in peregrinos; sed hæc ratio cessat in nostro casu: nam Papa jurisdictionem habet in omnes fideles, et consequenter lege sua omnes obligat ubicumque existentes, excepto illo territorio, ubi talis lex non observatur; ergo cum lex non comedendi ova sit papalis, et in Italia vigeat, obligat omnes

etiam transeunter in Italia existentes; siquidem lex ista neminem excipit.

Ex hac doctrina sequitur.—1.º Quod sacerdos germanus vi consuetudinis Germaniæ non possit aliquot horis ante auroram celebrare in Italia; nec Clerici Boemi (qui ex privilegio Boemiæ dato, vel ex diuturna consuetudine breviarum dicere possunt sub uno nocturno per totum tempus paschale) isto privilegio locali uti possint extra Boemiam.—2.º Quod mediolanenses extra Mediolanum existentes quatuor diebus ante Dominicam quadragesimæ jejunare teneantur, licet in patria sua soluti sint tali jejunio; et castellanus transiens per Lusitaniam non possit more suæ patriæ intestinis animalium vesci die sabbati.—3.º Quod sponsi, in quorum patria Tridentinum non observatur, accedentes ad locum ubi viget Trid. invalidè sine Parocho et testibus contrahant matrimonium: tum quia recidunt in locum gravatum tali lege, tum quia in contrahendo tenentur sequi leges loci, cum ratione contractus forum sortiantur (*c. fin. de for. comp.*) Pro hac sententia stant Medina l. 2. q. 96. ar. 5 Henrici. et plures alii, quibus adhæret Gabriel Beatus S. J. in colleg. Rom. Theol. Moral. Prof. q. 5 de LL. n. 28.

Obi. I. Ex probabiliori sententia peregrini non obligantur legibus particularibus locorum; ergo nec jure communi, si hoc in eorum patria non observatur: et ideo Doctores plerumque id exemplificant in Germanis, quod tempore quadragesimæ transeuntes Italiam, ovis vesci possint.—II. Tunc aliquis obligatur legibus, dum sortitur forum loci; sed Germanus præcisè transeundo Italiam, non sortitur ibi forum ex vulgata l. 19. §. 2. ff. de judic.; ergo nec obligatur lege abstinendi ab ovis et lacticiiniis.—III. Germani transeundo Italiam sine ullo scrupulo comedunt ova et lacticia, atque ita ipso usu interpretantur legem communem, quod eos neque extra patriam obliget ad abstinentiam ovorum et lacticiniorum tempore quadragesimæ.—IV. Privilegium locale, soloque Germaniæ cohærens ita intelligendum est, ut eo gaudeant omnes incolæ verè seu physicè, et fictè seu moraliter præsentis, seu qui in jure habentur pro præsentibus; sed Germani præcisè transeuntes per Italiam fictione juris habentur pro præsentibus in sua patria; nam qui citò reversuri sunt, non censentur abesse. Trid. S. 23. c. 1 de resor.; ergo. Ità punctum hujus difficultatis tangit, et hoc modo privilegium locale explicat Sanchez, vir in materia morali excellentis auctoritatis l. 3. de Matr. Disp. 18. n. 7, cum alii DD loquantur de legibus particularibus locorum, et consequenter allegari non possint pro hoc dubio concernente jus commune.

R. Ad I. N. C. Nam jus commune afficit omnes fideles et omnia loca, ubi contrarium non observatur; at jus particulare afficit solum incolas in certo territorio existentes.—*Ad II.* Vicario Christi tota Ecclesia est pro territorio, et consequenter respectu legis Pontificiæ quilibet fidelis in quolibet loco sortitur forum.—*Ad III.* Usus iste difficulter probari potest. Nam Itali transeuntibus Germanis non facilè in quadragesima dant ova et lacticia: imò expertus sui cauponibus sub pena excommunicationis prohibitum fuisse, ne peregrinis illo tempore darent ova: quæ prohibitio potissimum videtur procedere de illis, qui in patria sua consueverunt ut

ovis et lacticiiniis, cum alii non facilè sint petituri ejusmodi cibos à carne derivatos. Ignorantia tamen et bona fides plerosque Germanos contrafacientes excusat à peccato.—*Ad IV.* Fictio ista pro præsentis casu nullo jure expressa est, et cons. à privatis introduci non debet ob similitudinem beneficiati, qui ex causa absens, habetur pro præsentis in suo beneficio. Multas quidem fisiones in utroque jure reperimus, quod absens quoad ea, quæ geruntur, vel gesta sunt in patria, habeatur pro præsentis in eadem; sed quod lex vel consuetudo territorialis trahatur ad aliud territorium, non facilè in jure reperietur. Sic consuetudo, alicubi vigens legendi libros prohibitos non suffragatur Germano illos legenti in Italia. His non obstantibus, si Sædes Apostolica non prohibet, judico oppositam sententiam, secluso scandalo in praxi tutam esse, præsertim in casu arduo: ut si Germanus comedere nequeat cibos oleo confectos, vel sine ovis et lacticiiniis difficulter iter suum peragere possit.—Cetera de jejunio vide in juribus supra citatis, et passim in auctoribus.

TITULUS XLVII.

DE PURIFICATIONE POST PARTUM.

388. Lex divina circa purificationem puerperæ habetur in *Levit. c. 12.* et in decreto *dist. 5. per totum.* Sed lex ista, utpote cæremonialis, hodie non obligat mulieres, præsertim quoad determinationem dierum (*cap. un. h. t.*)

389. Q. I. *An hodie licitè observetur lex purificationis?*

R. Affirmativè: nam licet cæremoniæ typicæ veteris testamenti mortuæ sint, et simul mortiferæ, ut eas observare sit peccatum, uti est circumcisio, agnus paschalis etc., attamen cæremoniæ religiosæ, purè ob decentiam introductæ non sunt mortiferæ, sed honestè servari possunt: cujusmodi etiam est purificatio mulieris post partum.

390. Q. II. *An purificatio post partum spectet ad proprium Parochum privativè?*

R. Affirmativè: ut sæpius declaravit S. Congr. Conc. teste Pignatelli. Nam benedictio ista post partum est quoddam accessorium baptismi, fitque cum superpelliceo et stola, et cum oblatione candelæ; cujusmodi actus et oblationes de jure communi spectant ad Parochos, non verò ad Regulares, nisi consuetudo aliud habeat, sicut Bononiæ, et in quibusdam majoribus civitatibus.—Nec obstat, quod benedictio ista fiat ex pura devotione: nam plures actus, qui ex devotione fiunt, privativè spectant ad proprium Parochum, ut benedictio nuptiarum, domorum, ovorum etc.

Sac. Rituum Cong., approbante Clem. XI, 12 Jan. 1704 ad dubium VI loco sibi propositum inter alia ab eadem resolvenda. «An benedictiones mulierum post partum, fontis baptismalis, ignis, seminis, ovorum et

similium sint de juribus merè Parochialibus, respondendum esse censuit. Ad VI negativè; sed benedictiones mulierum et fontis baptismalis fieri debere à Parochis.»

Nota. Benedictionem hujusmodi non esse quidem de juribus Parochialibus; sed annuerandam esse inter functiones Parochiales; quæ tamen non spectant privatè ad Parochum, ut probat Benedict. XIV Institut. Ecclesiast. 405.*

TITULUS XLVIII.

DE ECCLESIIS EDIFICANDIS ET REPARANDIS. ^a

391. Q. I. Quid requiratur ad ædificationem novæ Ecclesiæ?

R. 1.º Consensus Superioris Ecclesiastici: et quidem Papæ in loco exempto; Episcopi verò in loco non exempto, etsi exempti in eo loco ædificare velint (c. 4. v. *inhibemus de privil. in 6.*), alioquin ædificatum acquiritur Episcopo (c. 14. *de privil.*)—Non obstant. *Can. 33 et 35. de consecr. d. 1.*; nam procedunt de oratoriis privatis.—In dubio præsumitur consensus Episcopi, qui tacitus sufficit, dum is sciens ædificari Ecclesiam, non contradicit.—Porrò si Episcopus sine justa causa denegat consensum, à majori Superiore compelli potest ad eum præstandum; nisi Papa per se illum supplere velit, cum Episcopus tali modo non satisfaciatur officio suo.—Justa autem causa denegandi consensum est: v. g. defectus dotis necessariæ (*Can. 9. de consecr. d. 1.*), si ædificatio fiat in præjudicium aliarum Ecclesiarum, maximè Parochialis (*Can. 44. quicumque 16. q. 1.*), vel quæstus causa (*Can. 10. de consecr. d. 1.*); sola verò diminutio concursus non attenditur, et ex hac causa agentes Parochi nihil agunt; Monacell., Matthæucc. et alii.

2.º Requiritur dos competens de qua in seq. q.

Licet Regulares, ex antiquo jure cap. *Auctoritate 27. de Constit.*, possent de licentia Episcopi Missæ Sacrificium celebrare in privato oratorio sito in eorum domibus ruralibus destinatis pro animi recreatione, vel pro cultura agrorum, post Trident. tamen ibidem celebrare nequeunt absque peculiari indulto Sed. Apostol. ex Decreto Cong. Conc. 1. Mart. 1687. relato à Card. Petra tom. 2. comment. ad Cons. 8. Honorii III. sect. un. n. 51 et seqq.*

392 Q. II. An intra fines Ecclesiæ Parochialis erigi possit alia Ecclesia Parochialis?

R. 1.º Affirmativè; dummodo adsit justa causa et sufficiens numerus Parochianorum, scil. 10 familiæ (c. 2. et *fin. h. t.*) Justa autem causa, est

^a—Agitur de hac materia sparsim in *dist. 1. de consecr.*—In *Trid. S. 21. c. 7. de refor.*

difficilis accessus ad Ecclesiam Parochialem, pro recipiendis Sacramentis et audiendis divinis: ut si magna sit distantia, via præsertim in hyeme impracticabilis, flumen medium, quod pontem non patitur, multæ familiæ extra mœnia civitatis, multitudo leprosororum etc.; sola autem multitudo Parochianorum plerumque non sufficit, quia his aliter provideri potest per additionem coadjutoris, ut respondit S. Congr. conformiter *Trid. S. 21 c. 4. de refor.*

2.º Licet ob causam justam et publicam nova Ecclesia Parochialis erigi possit, etiam invito priori rectore et patrono (c. 3. *h. t.*), tamen regulariter requiritur consensus matricis Ecclesiæ et patroni (*ibid. et Can. 9. de cons. d. 1.*), ita ut competens honor ei servetur, v. g. ut Ecclesia nova annuam pensionem præstet matriçi, vel ei relinquat sepulturam etc. Quod totum relinquatur arbitrio Episcopi cum consensu capituli; nisi Ecclesia sit exempta, quo casu non est necessarius consensus capituli (*Trid. S. 21. cap. 4. de refor.*)

3.º Jus patronatus novæ Ecclesiæ ei acquiritur, qui illam fundavit, vel ædificavit, vel dotavit; adeoque si matrix Ecclesiæ hæc tria, vel unum ex illis præstitit, præsentatio pertinebit ad rectorem matricis Ecclesiæ (c. 3. *h. t.*) Quod si alius dotare nolit, tunc dos ex redditibus matricis Ecclesiæ per episcopum assignanda erit: tum ex subsidio Parochianorum et domini territorialis. *Trid. l. c.* his deficientibus, succurret Episcopus ex redditibus suæ mensæ (c. *fin. h. t.*); secus rector more Apostolico vivet ex labore manuum suarum (*Can. 3. d. 91.*)

4.º Initio ædificandæ Ecclesiæ Episcopus per se, vel per alium Domini Crucem figit, atrium designat, lapidem primarium ponit (c. 5. *de consecr. d. 1.*), et ex recepto uso jubet Ecclesiam erigi in formam navis oblongam, ita ut altare summum respiciat orientem versus, quod hodie non servatur, sed potius ratio habetur commoditatis loci et fabricæ.

393. Q. III. Quid juris circa reparationem Ecclesiæ.

R. 1.º De jure communi Ecclesia reparanda est ex propriis redditibus ad fabricam deputatis (*Can. 10. decernimus 10. q. 1. et Can. 1. cum seqq. 10. q. 3.*) Quod si Ecclesia tales redditus non habeat, tunc ad illius reparationem concurrere debent beneficiati, patroni, et quicumque alii aliquos proventus ab Ecclesia habentes; tum Parochiani; et tandem si Ecclesiæ lapsæ succurri nequeat, jura illius transferenda sunt in vicinam Ecclesiam, cum facultate Ecclesiæ dirutas in profanos usos, non sordidos, erecta tamen ibi Cruce, convertendi: ita de jure novo *Trid. S. 21. c. 7. de refor.* Si verò patronus ab Ecclesia nihil percipiat, attentò jure comm. non tenetur speciali titulo ad ejus reparationem, ne beneficium sit ei onerosum.—Nec obstat *cit. Trid.*; quia loquitur de patronis aliquos fructus ab Ecclesia percipientibus. Huic juri comm. prævalet consuetudo, et pacta specialia, quæ circa reparationem Ecclesiæ observanda erunt; ita ut patronus, si talis consuetudo sit, teneatur illam reparare, etsi ab ea nullos fructus percipiat.

2.º In decimatoribus servatur ordo, ut pro reparanda Ecclesia deputentur decimæ novalium; tum illæ, quæ ultimo loco ab Ecclesia avulsæ

sunt. Tandem devenitur ad decimas laicales, si cum tali onere sunt translatae: alioquin decimatores laici, praesertim si decimas titulo oneroso obtinuerunt, regulariter non tenentur ad reparationem Ecclesiae, cum decimae istae ita separatae vim habeant patrimonii profani. Ipsi vero Parochiani, in casu quo vocantur ad reparationem Ecclesiae, contribuere debent secundum proportionem facultatum, sicut ad alia opera publica, licet usus sit communis diviti et pauperi, v. g. in foro, platea etc (c. l. 12. de operib. publ.)

3.º Ad reparationem Ecclesiae cathedralis, seclusa consuetudine, tenetur solus Episcopus ex quarta suorum reddituum (Can. 27. quatuor 12 q. 2.); tum compellendi sunt Canonici et alii beneficiati: vel Episcopus cum capitulo reservare potest fructus vacantium beneficiorum. Haec omnia proportionaliter servanda sunt in necessaria ampliatione Ecclesiae, dum ista populum capere nequit.

TITULUS XLIX.

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, COEMETERII ET RERUM AD EAS PERTINENTIUM.

394. Nota I. In omni republica dari munera et honores. Munus est, officium privati hominis sine gradu dignitatis, ex quo commodum in rem publ. dimanat; ac proinde in omni munere continetur onus (l. 14. §. 1. et seqq. ff. de munerib. l. 239. §. 3. ff. de V. S.) Honor est, administratio Rei publ. cum dignitatis gradu, sive cum sumptu, sive sine erogatione contingens (cit. l. 14. pr.)—Sunt autem munera seu onera triplicia: *Personalia*, quae personis subditis imponuntur sine ullo respectu ad bona eorum, ut tutela, cura, procuratio annonae, capitatio, etc. *Patrimonialia*, seu *Realia*, quae imponuntur intuitu honorum seu rerum, non attenta personae qualitate. *Mixta*, quae partim personis, partim rebus imponuntur, ut ire ad bellum propriis sumptibus. Divisio ista habetur l. fin. ff. de munerib., ubi plura de his legi possunt.

Nota II. Immunitatem esse contrariam muneri, et ita definiti: exemptio a munere seu onere, quo reliqua communitatis membra gravantur. Et quamvis nonnulli immunitatem a privilegio distinguant per hoc, quod immunitas competat universitati personarum, rerum vel locorum,

a—Agitur de his in Sexto, Clementinis, et Extrav. comm. h. t.—In Decreto Can. 5. et seqq. d. 87. et d. 97. et Can. 7. cum seqq. 2. q. 1 et 17. q. 4. et 23 q. 8.—In Trid. sess. 23. in decreto: quanta Et sess. 25. c. 20 de ref.—In Codice Justin. l. 1. tit. 2 et 12. 23.—Item tit. ff. et C. de relig. et per arg. ex tit. ff. de vacat. muner. et de iure immunit. in libr. 50 et in Codice lib. 10. tit. 40. et seqq.—Nov. 17. c. 7.

privilegium vero uni vel alteri personae, haec tamen differentia non habet fundamentum in iure; cum etiam particulari personae immunitas concedi possit (l. fin. §. 29. ff. de munerib.) Melior videtur illa differentia, quod privilegium latius pateat, et in quacumque materia iuris concedi possit; immunitas vero coarctetur ad libertatem seu exemptionem a communibus muneribus; atque ita sit species privilegii. Porro in iure Can. immunitas Ecclesiastica est: Jus singulare, quo personae, loca et res, seu patrimonium Ecclesiasticum eximuntur a communibus oneribus seu muneribus: ac proinde est triplex: *Personalis*, quae personis Ecclesiasticis; *Localis*, quae Ecclesiis et locis sacris; et *Patrimonialis* seu *Realis*, quae patrimonio, seu bonis Ecclesiarum ac Clericorum conceditur.

§. I.

De Immunitate Ecclesiastica personali et reali.

395. Q. I. In quibus consistat immunitas personalis Clericorum?

R. 1.º In seqq.—I. In privilegio fori, et exemptione ab obligatione legum civilium, ut suis locis dictum.—II. In privilegio Canonis, de quo lib. 5. tit. de sentent. eccom.—III. In exemptione a muneribus personalibus, et de hac in praesenti. Unde:

2.º Clerici immunes sunt:—I. A muneribus *sordidis*, statum Clericalem dedecentibus, ut purgare stabula; item a muneribus *honorificis*, ut regere civitatem; et *indifferentibus*, ut agere tutorem, curatorem, nisi sponte ob causam rationabilem ea suscipere vellent (l. 1. 2. et seqq. l. 50. C. de Epis. et Cler.), ne scilicet per talia munera a suis spiritualibus officiis et meditationibus avocentur.—II. A tributis personalibus, uti est capitatio, vectigalibus, teloniis, aliisque exactionibus; uti etiam ab angariis et parangariis, seu operis publicis et servitiis, quae ob aliquam necessitatem imponuntur, l. 1. 2. auth. item nulla C. de Episc. et Cler., ubi fusius ista legi possunt (c. 4 h. t. c. 1. eod. in 6.)

396. Q. II. An, et quae res Ecclesiasticae gaudeant immunitate reali, seu patrimoniali?

R. 1.º Loca sacra, ut Ecclesiae, coemeteria; item vasa sacra, et aliae res ad cultum divinum destinatae, gaudent immunitate ab omni seculari onere, cum sint extra commercium humanum (lib. 1. pr. ff. de divis. rer.), nihilque habeant usum pretio aestimabilem.

2.º Bona dotalia, seu patrimonialia Ecclesiarum, si libera ad Ecclesias pervenerunt, immunia sunt ab omnibus operibus et tributis laicalibus (c. 1. de censib. c. 4. h. t.), ita ut nova onera eis imponi nequeant, cum abstracta sint jurisdictioni principis secularis (c. 1. h. t. in 6. Auth. item nulla C. de Episc. et Cler.) At si gravata erant oneribus antiquis realibus ex causa domini aut pacti impositis, et ita pervenerunt ad Ecclesiam, haec non est immunis ab istis oneribus, quia res cum suo onere transit (c. 5,

de pignorib.); secus si onera imposita erant ex vi jurisdictionis tantum, tunc enim, sicut res eximitur à jurisdictione laicali, ita quoque ab oneribus jurisdictionis (c. 1. h. t. in 6.) Neque per hoc fit injuria principi; quia nemo tenetur bona sua relinquere sub jurisdictione principis, sed liberè potest de iis disponere, donando ea Ecclesiis et piis causis.—His non obstant *Can. 27. si tributum 11. q. 1. Can. 22. tributum 23. q. 2;* nam procedunt vel de antiquis oneribus realibus, vel de tributis dandis ex consensu Episcoporum pro necessitatis casu, pace et quiete, sicut etiam nunc ex licentia Papæ, Clerici et Religiosi tributa pendunt August. Imperatori. Jura autem civilia, si quid contrarium statuunt, non curantur, uti l. 3. C. de SS. Eccles. l. 3. C. de Episcop. et Cler. etc. Si autem princeps bona aliqua infeudavit Ecclesiæ cum certis oneribus aut tributis, ista utique prestanda erunt, cum feuda cum his oneribus acceptata sint ab Ecclesiis. Eadem doctrina proportionaliter applicanda decimis et prædiis Ecclesiasticis, ex quibus ministri aluntur (c. 10 de Const. c. 46. de sent. excom. c. fin. h. t. in 6., Trid. sess. 23. c. 20. de reform., Auth. item nulla C. de Episc. et Cler.)

397. Q. III. An bona patrimonialia Clericorum gaudeant immunitate reali?

R. 4.º Affirmativè: c. 4. h. t. Clem. un. eod. et Const. Urbani VIII incip. Romanus 23 Sept. 1641, et sæpe decidit S. Congr. patrimonium Clericorum esse exemptum instar honorum Ecclesiasticorum, ut patet ex *Tricariensi*, 14 Nov. 1603. Ratio est, quia res sequuntur conditionem personæ, et quæ religiosi adherent, religiosa sunt (l. 43. ff. de R. V.); ergo sicut Clerici quoad suas personas sunt immunes ab oneribus personalibus, ita quoque quoad res suas ab oneribus et tributis realibus; secus saltè indirectè ratione rerum subderentur potestati et jurisdictioni seculari.—Neque hic audienda est glossa marginalis in c. 4. de censib. in 6., ubi excipit res patrimoniales; nam exceptio ista violenta est, et repugnat universalitati textus d. c. aliorumque jurium mox citatorum. Tum quia tributa realia imponuntur vi jurisdictionis, et prestantur in signum subjectionis, cap. 2. de censib. ex Rom. 13. v. c. Subditi estote, ideo enim tributa præstatis: sed Clerici non sunt subditi jurisdictioni laicæ; ergo non tenentur præstare tributa ex rebus suis. At tributa antiqua realia jure domini particularis imposita, v. g. vi contractus emphyteutici, feudalis, censualis, et hujusmodi, omnino à Clericis solvenda sunt, quia res cum onere suo transit. Non tamen tributa antiqua vis jurisdictionis à principe olim imposita, cum res exempta à jurisdictione, in consequentiam etiam eximatur à tributis, ratione jurisdictionis impositis, ut supra dixi ex c. 1. h. t. in 6. Oppositum non improbabilius insinuat Engl. à n. 6. existimans, Clericos non videri exemptos ab illis tributis antiquis, ordinaria lege ab antiquo cuique fundo impositis ad sustentationem principis. Vide Laym. lib. 4. tr. 9. c. 6.

2.º In casu necessitatis communis privatæ, quæ privatum singulorum commodum respicit, tenentur Clerici pro rata concurrere, ut sæpius respondit S. Congr. Immun. Nam talia tributa non exiguntur via jurisdictionis, sed via æquitatis naturalis, ut qui sentit commodum, etiam sentiat

onus. Quod si autem Clerici nollent contribuere, non per laicum, sed per Superiorem Ecclesiasticum cogendi sunt. Casus hujusmodi necessitatis esse possunt: v. g. munitio ripæ contra vim fluminis, fossa erigenda pro recipiendis aquis tempore exundationum, cisterna fabricanda pro aqua communi, maxime si necessaria sit ad incendia arcenda, via lapidibus sternenda ante singulorum domos etc.—At contra in casu necessitatis publicæ, quæ principaliter respicit commoda totius reipublicæ, Clerici regulariter nihil tenentur contribuere, v. g. pro bello, viis publicis, pontibus, palatio Principis etc. (c. 4. 7. h. t.); nam nullo titulo ad id tenentur; non titulo jurisdictionis, quia hac exempti sunt; non titulo civitatis aut pacti taciti, quia Clerici sunt membra privilegiata civitatis, ut neque tacite censeantur se obligare ad talia tributa; non denique titulo commodi, quia commodum istud, quod ex publica felicitate sentiunt, abundè compensant per sua obsequia spiritualia.

3.º In casu communis et gravis necessitatis, cui per laicorum facultates succurri non potest, Clerici de æquitate naturali obligantur aliquid contribuere, servata tamen forma Conc. Lateran. c. 4. h. t.: puta, ut contributio ista fiat spontè à Clero absque ulla coactione per laicos facta, ut Episcopus cum Clericis seu Canonicis suis deliberet, an, et quantum contribuendum sit, ut desuper consulatur Rom. Pontifex, nisi periculum esset in mora: quo casu prima gabella solvi posset absque recursum ad Papam; pro ceteris verò solvendis, recursus iste est necessarius; secus Clerici non tenebuntur contribuere.—Tunc autem dicuntur facultates laicorum non sufficere, dum laici etiam in particulari, salva sua honesta sustentatione, non sufficiunt ad sublevandum necessitatem; Reiff., Schmalz. et alii. Insuper ex c. 2. h. t. Clerici in gravi hostilitatis periculo, dum laici non sufficiunt, videntur obligari ad vigiliis murorum.

In Ditione pontificia pro negotiis ad Ecclesiasticos pertinentibus in publicis consiliis quorumcumque locorum, ex constit. Bened. XIV Quamvis 29 Jul. 1752, deputandi sunt duo Ecclesiastici, unus ex Clero seculari, alter ex regulari, et ambo ex seculari, si desint regulares, interpellandi toties, quoties pertractandum est aliquid ad ipsos pertinens, ut intersint in iisdem consiliis, cum suffragio consultivo duntaxat; cum facultate tamen recurrendi, si laici contrarium resolverint. Si verò neglexerint interesse, non inde invalidum erit, quidquid in dictis consiliis decretum fuerit. Vocandi sunt etiam, quando redditur ratio expensarum, quæ ab eisdem Ecclesiasticis tolerantur, eisque communicandi in loco designato à Gubernatoribus, non verò tradendi libri computorum, cum facultate pariter recurrendi ad Superiores, si quid injustum in illis deprehenderint.

398. Q. IV. In quibus casibus princeps laicus exigere possit collectas à Clericis et Ecclesiis?

R. In seqq.—1.º Si habeat expressam licentiam Papæ.—2.º Si ipse princeps dedit bona Ecclesiis, reservato sibi jure eisdem imponendi tales gabellas, vel si bona cum tali conditione infeudavit Ecclesiis. Id verò Princeps facere nequit, ut omnia prædia, in suo territorio sita, in perpetuum faciat tributaria ad quascumque manus pervenerint; nam hoc modo

indirectè violaretur immunitas Ecclesiastica, et jurisdictio laica protenderetur ad prædia, quæ ad Ecclesias et Clericos devoluta, non amplius continentur sub tali jurisdictione.

De excommunicationis pœna contra violatores Ecclesiæ immunitatis lata, vide *c. 4. 7. h. t. c. fin. eod. in 6.*, *Clem. un. h. t.*, qua corrigitur *cap. 3. h. t. in 6.* item vide *Clem. fin. de censib.* et casum 18 Bullæ Cœnæ, de quo dixi supra *tit. de censib. in fin.* Nec contra-agentes excusantur consuetudine; cum quia tali consuetudini perpetuò resistit jus Can., tum quia immunitas ista est juris divini, cui consuetudo prævalere non potest (*c. fin. de consuetud.*) Taciturnitas autem Papæ non habetur pro consensu, sed pro patientia ad majora mala evitanda. Vide *Laym. l. 4. tr. 9. c. 6. et seqq.*

§ II.

De Immunitate Ecclesiastica locali.

399. Immunitas ista consistit potissimum in duobus:—1.º Quòd in locis sacris certi actus fieri prohibeantur.—2.º Quòd in eis confugientes reperiant asylum, ut inde extrahi nequeant.

400. Q. 1.º *Qui actus in Ecclesiis seu locis sacris fieri prohibeantur?*

R. 1.º Omnia placita secularia, h. e. actus judiciales cum strepitu forens; illa ut omnia acta iudicis vel arbitri laici sint ipso jure nulla (*c. 2. in fin. h. t. in 6.*); et quidem:—I. iudicium sanguinis prohibetur in Ecclesia, aut cœmeterio exerceri sub interminatione anathematis, seu excommunicationis saltè ferendæ (*c. 5. h. t.*); quæ tamen pœna non extenditur ad exercentes iudicia civilia. In domo autem Ecclesiæ propria, cum licentia Prælati iudicia secularia exerceri possunt, cum id non prohibeatur. Iudicia quoque Ecclesiastica absolutè in Ecclesia fieri possent, sed decentius in palatio Episcopali vel alio honesto loco expediuntur: *Can. fin. 2. q. 2. et c. 25. de appell.* ibi: *non in Ecclesia.*—II. Prohibentur in Ecclesia fieri concilia politica et parlamenta, vana et profana colloquia, negotiationes, nundinæ, contractus seculares, qui tamen non irritantur; imò si in silentio fiant, excusantur à gravi culpa: ludi theatrales, nisi ob causam pietatis excusarentur; convivia, lusus profani et alii actus à pietate alieni, qui cum reverentia templi non componuntur (*cap. 2. h. t. in 6.*) Multi autem actus honesti permittuntur in Ecclesia, ut manumittere senos, tutores aut curatores dare, prælegere lectiones scholasticas, præsertim Sac. Theologiæ, conferre gradum magisterii, disputationes celebrare etc. Venditio candelarum, quæ fit in cœmeterio vel atrio Ecclesiæ ad promovendam devotionem fidelium, ex generali consuetudine cohonestatur.

2.º Non omnes actus peccaminosi, qui fiunt in Ecclesia, contrahunt specialem malitiam sacrilegii, sed tantum illi, qui ex determinatione le-

gis Ecclesiasticæ specialiter contrariantur sanctitati loci: ut homicidium, effusio sanguinis aut seminis humani, sepultura infidelis aut fidelis excommunicati vitandi, quibus locus sacer polluitur, ut supra *tit. 40.* dictum.—Item furtum, si res Ecclesiæ auferatur, vel persona quidem, sed templi custodiæ commendata, quo casu evadit quasi res Ecclesiæ. An verò furtum sit sacrilegium eo casu, quo res profana per accidens est in Ecclesia, et tollitur, ut si fur alicui pecuniam ex sacco tollat, dubium est inter DD.; affirmant Suar., Perez et alii, ex *Can. 22. quisquis 17. q. 4. ibi: Sacrilegium committitur, auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro.* Negant probabiliter Victor., Fagund. Ant. de Spiritu Sancto, ly *non sacrum de sacrum* restringentes ad *non sacrum*, quod est proprium, vel commendatum Ecclesiæ.—De pœnis furum sacrilegorum dicatur *tit. de furtis in lib. 5.* Ceterum contra eos, qui in Ecclesia peccant, vel exercent aliquos actus prohibitos, si specialis pœna non est à jure prodita, erit pœna arbitraria.

401. Q. II. *An, et quo jure jus asyli competat Ecclesiis?*

R. Jus asyli competit Ecclesiis, quidem probabiliter jure humano, non verò naturali et divino. 1.º pars patet ex *h. t. et tit. C. de his, qui ad Eccl.* 2.º pars est Covar., Zoes, Engl., Schmier, Reiff. cum citat. contra Farin., Decium etc.—Nam jus naturale, quod præcipit cultum divinum et reverentiam locis sacris imponendam, non attribuit asylum: tum quia malefactorum extrahere ex templo non est per se intrinsecè malum, sed medium bonum ad exercendam justitiam; tum quia extractio malefactoris de se non adversatur cultui divino et reverentiæ templis debitæ; ergò jure naturali non competit asylum Ecclesiis.—Non etiam jure divino scripto aut tradito; quia de hoc plenè non constat, cum præceptum veteris legis circa civitates refugii, ulpote caremoniale aut iudiciale, expiraverit per mortem Christi, et aliunde asylum hoc non datur, nisi illis, qui præter intentionem delinquerunt (*Exod. 21. v. 13. Deuteron. 19. v. 4. et seqq. Josue 20. v. 5.*)—Restat ergò, ut dicamus asylum istud competere Ecclesiis jure humano, tam Ecclesiastico, quàm politico, licèt occasio hæc jura condendi desumpta sit ex veteri lege.—Nec obstat textus Trident. *Sess. 25. cap. 20. de refor.* ibi: *Ecclesia etc.*; nam procedit de immunitate personali et reali: localis verò quoad asylum Canonice sanctionibus constituta est.

402. Q. III. *Quæ loca sacra gaudeant jure asyli?*

R. 1.º Omnes Ecclesiæ auctoritate Episcopi erectæ cum cœmeterio, et tota sua fabrica interiori et exteriori, licèt Ecclesia necdum sit consecrata, benedicta aut plenè extructa; et licèt sit polluta, interdicta aut diruta cum spe reedificationis (*c. 9. h. t. c. 4. de Relig. domib. et Can. 3. nulli licet 12. q. 2.*) Unde reus etiam vectem portæ, vel murum Ecclesiæ tangendo, gaudet asylo.—II. Omnia monasteria cum suis hortis, arcibus, stabulis intra septa monasterii sitis.—III. Omnia loca, quæ jure Can. censentur religiosa, seu cum auctoritate Episcopi erecta, ut cœmeteria, hospitalia, oratoria etc. Neque tamen hoc privilegium extenditur ad 40 passus ab Ecclesia cathedrali, et 30 ab inferiori, quia *Can. 6. et 35. 17. q. 4.*

indirectè violaretur immunitas Ecclesiastica, et jurisdictio laica protenderetur ad prædia, quæ ad Ecclesias et Clericos devoluta, non amplius continentur sub tali jurisdictione.

De excommunicationis pœna contra violatores Ecclesiæ immunitatis lata, vide *c. 4. 7. h. t. c. fin. eod. in 6.*, *Clem. un. h. t.*, qua corrigitur *cap. 3. h. t. in 6.* item vide *Clem. fin. de censib.* et casum 18 Bullæ Cœnæ, de quo dixi supra *tit. de censib. in fin.* Nec contra-agentes excusantur consuetudine; cum quia tali consuetudini perpetuò resistit jus Can., tum quia immunitas ista est juris divini, cui consuetudo prævalere non potest (*c. fin. de consuetud.*) Taciturnitas autem Papæ non habetur pro consensu, sed pro patientia ad majora mala evitanda. Vide *Laym. l. 4. tr. 9. c. 6. et seqq.*

§ II.

De Immunitate Ecclesiastica locali.

399. Immunitas ista consistit potissimum in duobus:—1.º Quòd in locis sacris certi actus fieri prohibeantur.—2.º Quòd in eis confugientes reperiant asylum, ut inde extrahi nequeant.

400. Q. 1.º *Qui actus in Ecclesiis seu locis sacris fieri prohibeantur?*

R. 1.º Omnia placita secularia, h. e. actus judiciales cum strepitu forens; illa ut omnia acta iudicis vel arbitri laici sint ipso jure nulla (*c. 2. in fin. h. t. in 6.*); et quidem:—I. iudicium sanguinis prohibetur in Ecclesia, aut cœmeterio exerceri sub interminatione anathematis, seu excommunicationis saltè ferendæ (*c. 5. h. t.*); quæ tamen pœna non extenditur ad exercentes iudicia civilia. In domo autem Ecclesiæ propria, cum licentia Prælati iudicia secularia exerceri possunt, cum id non prohibeatur. Iudicia quoque Ecclesiastica absolutè in Ecclesia fieri possent, sed decentius in palatio Episcopali vel alio honesto loco expediuntur: *Can. fin. 2. q. 2. et c. 25. de appell.* ibi: *non in Ecclesia.*—II. Prohibentur in Ecclesia fieri concilia politica et parlamenta, vana et profana colloquia, negotiationes, nundinæ, contractus seculares, qui tamen non irritantur; imò si in silentio fiant, excusantur à gravi culpa: ludi theatrales, nisi ob causam pietatis excusarentur; convivia, lusus profani et alii actus à pietate alieni, qui cum reverentia templi non componuntur (*cap. 2. h. t. in 6.*) Multi autem actus honesti permittuntur in Ecclesia, ut manumittere senos, tutores aut curatores dare, prælegere lectiones scholasticas, præsertim Sac. Theologiæ, conferre gradum magisterii, disputationes celebrare etc. Venditio candelarum, quæ fit in cœmeterio vel atrio Ecclesiæ ad promovendam devotionem fidelium, ex generali consuetudine cohonestatur.

2.º Non omnes actus peccaminosi, qui fiunt in Ecclesia, contrahunt specialem malitiam sacrilegii, sed tantum illi, qui ex determinatione le-

gis Ecclesiasticæ specialiter contrariantur sanctitati loci: ut homicidium, effusio sanguinis aut seminis humani, sepultura infidelis aut fidelis excommunicati vitandi, quibus locus sacer polluitur, ut supra *tit. 40.* dictum.—Item furtum, si res Ecclesiæ auferatur, vel persona quidem, sed templi custodiæ commendata, quo casu evadit quasi res Ecclesiæ. An verò furtum sit sacrilegium eo casu, quo res profana per accidens est in Ecclesia, et tollitur, ut si fur alicui pecuniam ex sacco tollat, dubium est inter DD.; affirmant Suar., Perez et alii, ex *Can. 22. quisquis 17. q. 4. ibi: Sacrilegium committitur, auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro.* Negant probabiliter Victor., Fagund. Ant. de Spiritu Sancto, ly *non sacrum de sacrum* restringentes ad *non sacrum*, quod est proprium, vel commendatum Ecclesiæ.—De pœnis furum sacrilegorum dicatur *tit. de furtis in lib. 5.* Ceterum contra eos, qui in Ecclesia peccant, vel exercent aliquos actus prohibitos, si specialis pœna non est à jure prodita, erit pœna arbitraria.

401. Q. II. *An, et quo jure jus asyli competat Ecclesiis?*

R. Jus asyli competit Ecclesiis, quidem probabiliter jure humano, non verò naturali et divino. 1.º pars patet ex *h. t. et tit. C. de his, qui ad Eccl.* 2.º pars est Covar., Zoes, Engl., Schmier, Reiff. cum citat. contra Farin., Decium etc.—Nam jus naturale, quod præcipit cultum divinum et reverentiam locis sacris imponendam, non attribuit asylum: tum quia malefactorum extrahere ex templo non est per se intrinsecè malum, sed medium bonum ad exercendam justitiam; tum quia extractio malefactoris de se non adversatur cultui divino et reverentiæ templis debitæ; ergò jure naturali non competit asylum Ecclesiis.—Non etiam jure divino scripto aut tradito; quia de hoc plenè non constat, cum præceptum veteris legis circa civitates refugii, ulpote caremoniale aut iudiciale, expiraverit per mortem Christi, et aliunde asylum hoc non datur, nisi illis, qui præter intentionem delinquerunt (*Exod. 21. v. 13. Deuteron. 19. v. 4. et seqq. Josue 20. v. 5.*)—Restat ergò, ut dicamus asylum istud competere Ecclesiis jure humano, tam Ecclesiastico, quàm politico, licèt occasio hæc jura condendi desumpta sit ex veteri lege.—Nec obstat textus Trident. *Sess. 25. cap. 20. de refor.* ibi: *Ecclesia etc.*; nam procedit de immunitate personali et reali: localis verò quoad asylum Canonice sanctionibus constituta est.

402. Q. III. *Quæ loca sacra gaudeant jure asyli?*

R. 1.º Omnes Ecclesiæ auctoritate Episcopi erectæ cum cœmeterio, et tota sua fabrica interiori et exteriori, licèt Ecclesia necdum sit consecrata, benedicta aut plenè extructa; et licèt sit polluta, interdicta aut diruta cum spe reedificationis (*c. 9. h. t. c. 4. de Relig. domib. et Can. 3. nulli licet 12. q. 2.*) Unde reus etiam vectem portæ, vel murum Ecclesiæ tangendo, gaudet asylo.—II. Omnia monasteria cum suis hortis, arcibus, stabulis intra septa monasterii sitis.—III. Omnia loca, quæ jure Can. censentur religiosa, seu cum auctoritate Episcopi erecta, ut cœmeteria, hospitalia, oratoria etc. Neque tamen hoc privilegium extenditur ad 40 passus ab Ecclesia cathedrali, et 30 ab inferiori, quia *Can. 6. et 35. 17. q. 4.*

distantiam istam concedit eis, qui jam ad Ecclesiam fugerunt, pro requisitis naturæ: imò contraria consuetudine aliud observatur.—IV. Palatium Episcopi, licet ad 40 passus distet ab Ecclesia cathedrali et publica capella careat: ita generalis textus *Can. 36. id restituimus 17 q. 4.*; alioquin nihil speciale haberet domus Episcopi, cum etiam domus Canonicorum et Parochorum, si tantum ad 40 passus distent à sua Ecclesia, gaudeant tali immunitate, uti et domus privatorum publicam capellam habentium. Idem privilegium competit probabiliter domui Episcopi titularis et Prælati jurisdictionem quasi Episcopalem habentis, ut teste Dian., Fagn., etc. fertur declarasse S. Cong.

2.º Jure asyli non gaudent.—I. Oratoria privata sine auctoritate Episcopi erecta, licet ibi ex licentia Papæ Missæ celebrentur (S. Congr. in *Perusina* 1631. die 9 Nov.)—II. Palatia S. R. E. Cardinalium, cum de his nihil statutum sit: nisi extra urbem consuetudo id privilegium eis tribuat, vel etiam galero cardinalitio in caput rei occurrentis apposito. Intra urbem palatia cardinalitia, nisi titulis Ecclesiarum adhæreant, non gaudent jure asyli ex declaratione Gregor. XIII et Sixti V.; multo minus id privilegium conceditur palatiis principum secularium, vel eorum statuis, nisi princeps in certo loco profanum asyllum constituere velit.—III. Nec Sacerdos Hostiam sacram deferens, gaudet jure asyli, nisi pia consuetudo aliud obtineat: nam nullo jure id cavetur; et à locis sacris, etiam propter majorem reverentiam, non est facienda extensio ad alios casus, sed standum est dispositioni Gregoriana, de qua infra. Ac proinde asyli jure non gaudent ara portatilis, supra quam in tentorio celebratur; calix cum patena et aliæ res sacræ; neque Crux, nisi proxima sit Ecclesia, tanquam ejus pars: nec Reliquiæ Sanctorum, nec domus rurales Regularium, nec domus piæ quæcumque auctoritate Episcopi non erectæ etc.

403. Q. IV. Quæ personæ gaudeant asylo?

R. Generaliter omnes specialiter non exceptæ. Et quidem:—1.º Banniti, interdicti et excommunicati, quibus solum ingressus formalis ad divina audienda, non verò materialis ad vitam salvandam in Ecclesia est prohibitus.

2.º Hæretici, excepta causa hæresis.

3.º Judei et alii infideles, si ante delictum signa conversionis ad fidem dederunt, et in asylo positi baptismum petant, quo sensu eis applicatur generalitas textus *c. 6. h. t.* At si ante delictum nulla signa ostenderunt, etsi petant baptismum, probabiliter non gaudent asylo: quia hæc petitio præsumitur ficta, nisi aliud ex indiciis colligatur. Et hoc sensu procedit *l. 1. C. de his, qui ad Eccl. confug.*

Ex tribus tamen Decr. Cong. Immun. relat. à Fer. Pomp. Bibl. Verb. *Immun. ar. 2. n. 138.* absolute gaudent.

4.º Effractor carceris secularis, vel qui custodi juratam fidem dedit de reditu in carcerem, cum casus isti non excipiantur, ut sæpius declaravit S. Congr.

5.º Debitor in causa civili ob debita tributa et alias obligationes incarcerandus; etsi esset mercator, campsor, ad ratiocinia obligatus, vel

fraudulentus decoctor suæ substantiæ, gaudet asylo ad evitandum squalem carceris. Ità de jure civ. *l. 1. C. d. t.*, ubi clarè supponitur in Ecclesia evitari posse crimina et pondera debitorum, seu pœnas corporales pro his debitas: et clariùs id ipsum habetur *l. 6. pr. et §. 31. eod.*, quæ jura civilia generaliter approbantur a Sac. Canonibus *c. 6. h. t.* ibi: *ad mortem, vel pœnam, et C. in. 10. et 36. 17. q. 4.*—Neque obstat Constitutio Pii V circa fraudulentos decoctores, quia ei derogatum est per Const. Gregorianam infra allegandam. Neque eo casu injustitia fit creditoribus: nam promissa impunitate, debitor vel per se, vel per procuratorem tenetur citatus comparere; alioquin servato juris ordine fiet immissio in ejus bona, vel proponetur eorum subhastatio *cit. lib. 6.* quæ utiliter perlegi potest.

6.º Servus adversus judicem gaudet asylo, quia respectu judicis reputatur pro libero; sed si nullum vel leve delictum commisit, juramento promissa impunitate, etiam invitus restituendus est domino: secus si grave delictum commisit, et iram domini timeat, dominus cogi debet, ut eum veneat, cum Reipubl. intersit, ne quis abutatur re sua, maximè servo (*cit. l. 6. §. 6. et Can. 31. metuentes. 17. q. 4. cap. 6. h. t.*) Idem proportionaliter dicendum de colonis, adscriptitiis, libertis, damnatis ad triremes et militibus, qui fugientes ad suos dominos, quibus obsequia debent, promissa impunitate, redire tenentur, nisi subsit gravius delictum, ob quod mors aut mutilatio, vel gravis pœna corporalis timeatur. Hinc fericidæ suis dominis subditi, et contra prohibitionem feras capientes, non sunt restituendi ex Ecclesia, nisi dominus juramento promittat, quòd nulla pœna corporali eos afficere velit. Si enim servus non est extrahendus, multo minus liber homo, nisi juramento promissa impunitate.

7.º Clerici seculares adversus judicem Ecclesiasticum quoad pœnas vindicativas corporales gaudent asylo in Ecclesia: ut si deberent degradari, curiæ seculari tradi, ad triremos condemnari etc.; ita Barbosa *lib. 2. J. E. cap. 3. à num. 135.* cum cit. DD.; item Zoes, Schmier, Engl, Schmalz, Reiff, etc. contra Abb., Sylv., Armill., Laym. Haunold etc. Nam jura generaliter hoc privilegium concedunt confugientibus, nec alicubi Clericos excipiunt *Cap. 9. 35. et seq. 17. q. 4. et cap. 6. h. t.*, et pro favore Clericorum respondit S. Congregat. in *Faventini* die 20 Aug. 1601. his verbis: *Clerici confugientes ad Ecclesiam, gaudent immunitate etiam respectu utriusque judicis*, ne scil. sint deterioris conditionis, quam laici.

Dices: Immunitas personalis Clerici non obstat judici Ecclesiastico, quominus illum delinquentem puniat; ergò nec immunitas localis.—R. N. C. Nam immunitas personalis est exemptio à jurisdictione laica, non Ecclesiastica; aliàs Clericus à nullo unquam puniri posset; econtra immunitas localis est diversa, locis sacris concessa, ne rei eò confugientes abstrahantur. Ceterum quoad correctionem, disciplinam et pœnas Canonicas Clericus non gaudet asylo, et ideo judex Ecclesiasticus etiam in Ecclesia potest illum judicare, censuris innodare, beneficio privare etc., et hoc non plus suadent argumenta opposita. Vide *cit. Barbos.* cujus tamen dicta non omnia probo, quatenus dicenda adversantur.

8.º Religiosi adversus suos Superiores non videntur gaudere asylo; nam nullus effectus asyli applicari potest Religiosis. Non *defensio à pœna sanguinis* aut mutilationis, quia hanc Prælati regularis non infligit per *cap. 9. ne Clerici*; neque *defensio ab alia pœna corporali* et vindicta publica, aut defensio, ne religiosus extrahatur ex loco sacro; quia Prælati regularis alias pœnas, etiam gravissimas, dictare potest religioso delinquenti, ut pœnam perpetui carceris, treremium etc., eumque ex monasterio etiam invitum ejicere potest, et pœnas dictas exequi, ut praxis probat, juribus et Apostolicis Constitutionibus munita (*c. 2. de regular. in 6. Clem. 1. de privil. ibi: si quis vero etc. Const. Gregor. XV. incip. Universi Domini*.)

Dices cum Barbos. *l. c. et c. 6. h. t.*: Hæc quidem vera esse, si Religiosus delinquat intra claustrum; secus verò, si delinquat extra, et ad Ecclesiam alienam confugiat pro asylo.—R. Ecclesiam alienam non majorem esse immunitatem, quam proprii monasterii; ergo si in hoc non gaudet asylo, neque in illa. Barbosa supponit, sed non probat, quod delinquens in loco asyli, non gaudeat asylo, cum tamen ex Constit. Gregoriana soli homicidæ aut mutilatores in loco sacro homicidium aut mutilationem perpetrantes, priventur asylo, non verò alii aliter in loco asyli delinquentes. De praxi Romana, vi cujus Religiosi dicuntur gaudere asylo in aliena Ecclesia aut monasterio, cum plenam notitiam non habeam, nihil certi affirmare possum.

Cum neque ex Constit. Greg. XIV *Cum alias*, neque Bened. XIII *Ex quo divina*, neque Clementis XII *In Supremo Justitiæ*, nec tandem Bened. XIV *Officii nostri*, Idib. Martii 1750, Religiosi confugientes, sive ad Ecclesias sui Ordinis, sive ad quascumque Ecclesias et monasteria aliorum Ordinum, priventur jure asyli pro delictis non exceptis in dictis Constitutionibus, nullo fundamento dici potest, eo non posse gaudere, cum non debeat esse deterioris conditionis, quam ceteri rei, etiam gravioris criminis juxta Decret. S. Cong. Immunit. in *Fuliginaten*. 9 Martii 1639, et in *Neapolitan*. 41 Octob. 1692. Et quamvis in *Esina* 19 April. 1701, declaratum fuerit ab eadem Cong. Provinciale Ordinis Minorum Observ. Reform. non incurrisse excommunic. pro extractione sui religiosi ab Ecclesia *Esina* ejusd. Ord., indeque per rescriptum ad preces Procuratoris General. à Clem. XII indulta fuerit 19 Septemb. 1734. Provincialib. et Guard. Ordinis facultas ducere faciendos delinquentes religiosos et contumaces ab Ecclesiis eorum respectivè conventuum ad claustrales carceres, hæc tamen revocata fuit per organum Secretariæ memorialium, ut vocant, 28 Julii 1736 ad instantiam ejusdem S. Cong. Immunitat. cum expressa declaratione, ut in similibus refugii et extractionis casibus procedatur juxta terminos juris, prout legitur in originali mandato in scriptis transmissio à Card. Corsini, tunc memorialium Secretario, Commissario generali Ordinis. Unde corrigendi sunt Auctores in contrarium scribentes; et maxime Matthæucci, Official. cur. cap. 24. quoad Immunitat. n. 49. sicut cit. Decreto Congr. ann. 1701. ut supra revocato.

404. Q. V. Qui delinquentes non gaudeant asylo loci sacri?

R. Attento jure hodierno, illi solùm, qui exprimuntur in Constit. Greg. XIV *Cum alias nonnulli*. 9. Cal. Jun. 1591 et in Const. 4. Bened. XIII incip. *Ex quo divina* 1725 idus Jun. ab asylo excluduntur:

1.º *Publici latrones*, qui in viis publicis per insidias, vel in domibus privatis per violentiam homines aggrediuntur, eos spoliando, et se defendentibus eadem aut vulnera infligendo.

2.º *Publici grassatores viarum*, qui in viis et stratis publicis viatores aggrediuntur et spoliant; attamen absquæ cæde et vulneratione. Ut quis dicatur latro vel grassator publicus, sufficit unicus actus in via publica aut vicinali admissus; dummodò tamen grassati, seu invasi mors, aut membrorum mutilatio secuta fuerit (*cit. Constit. Benedict. §. 3*); ex quo colligo latronem et grassatorem publicum ferè synonymicè hic usurpari. Sed hic quæri potest, quot grassationes requirantur, si mors aut mutilatio non sequatur? Ex communi DD. videntur requiri saltèm duæ aut plures grassationes, cum ex unico facto non censeatur quis statim dici grassator. Latronibus et grassatoribus accensentur etiam piratæ et hujusmodi publici deprædatores; non verò fures, qui simplex furtum committant, vel qualificatum sine violentia.

3.º *Depopulatores agrorum*, non tantùm nocturni, ut dicitur *c. 6. h. t.*, sed probabilius etiam diurni, qui per ignem suppositum, vel alio modo fructus agrorum vel arborum devastant; nam Constit. Gregoriana non tantùm firmat jus antiquum, sed illud reducit ad novam formam, et casus aliquos addit; ergo cum indistinctè ab asylo excludat *depopulatores agrorum*, censetur excludere etiam diurnos.

4.º *Homicidium*, vel mutilationem membrorum in ipsis Ecclesiis, earumve cæmeteriis committentes. Quo casu comprehenduntur etiam illi, qui stantes in Ecclesia vel cæmeterio interficiunt stantes extra Ecclesiam vel cæmeterium, aut ipsis membrum mutilant; et qui stantes extra Ecclesiam aut cæmeterium occidunt stantes intra Ecclesiam vel cæmeterium, aut iis membrum mutilant; et qui confugientibus vim inferunt, atque ipsos ab Ecclesiis, alioque loco immuni violenter extrahunt et abducunt: *cit. Const. Bened. §. 4*. Ceterùm sub hoc casu non continentur alii delinquentes in Ecclesia, ut fures in templo furantes, vulnerantes sine mutilatione, via necessariæ defensionis occidentes, vel ex subita ira et provocatione, ut teste Pignat. censuit S. Congr. Immun.; quia Constitutiones istæ, cum sint odiosæ, non debent extendi ad hos casus non expressos.

5.º *Proditoriè proximum suum occidentes*. Magna inter DD. est controversia, an ad homicidium proditorium requiratur, ut quis non tantùm ex insidiis, sed etiam sub specie amicitia saltèm communis, alterum nihil simile cogitantem occidat: hodie pro præsentis casu cessat hæc controversia, quia *cit. Const. Benedict. §. 6*. privat immunitatis privilegio interficientes proximum suum animo præmeditato ac deliberato, ac proinde non requiritur, ut homicidium præmeditatum fiat sub specie simulatæ amicitia.

6.º *Assassini*, qui ex communi sententia sunt quicumque tam fideles, quam infideles qui pecunia conducti aliquem christianum improvise oc-

eidunt. Sub hoc casu continentur non tantum mandatarii exequentes, sed etiam mandantes, secuto effectu occisionis, etsi promissio mercedis nullum habuerit effectum (*cit. Const. Bened. §. 3.*) Ex quo à sensu contrario colligitur, quòd mandantes fieri homicidium sine qualitate assassinatus, non videantur privati asylo, quia in hac materia odiosa mandantes non veniunt nomine *occidentium*. Item colligitur, quòd mandans fieri homicidium assassinium, non secuto effectu, non privetur asylo, licet forsitan contrarium insinuetur, *c. 1. in fin. de hom. in 6.*, quia in Const. Ben. expressè additur: *dummodò assassinium reipsà patratum fuerit*. Cùm verò dictus Pontifex casum istum non declaraverit de teste et iudice pecunia corruptis, et moraliter ad mortem condemnati concurrentibus, videntur isti non comprehendi sub assassinii, vel saltè de hoc dubium est. Porro hoc nomen assassinorum tractum est ab assassinis populis infidelibus ad Phœnicis montes habitantibus, quorum præcipua obligatio fuit observare principis sui mandata in trucidandis principibus, magistratibus et populis christianis. Atque ita assassinus magis propriè est, infidelis pecunia conductus ad occidendum christianum: sed hic ut dixi, nomine assassini venit etiam fidelis hoc modo conductus.

7.º *Hæretici* in causa hæresis, quia rebelles filii non merentur favorem Matris Ecclesiæ, juxta Const. Joan. XXII *Ex parte* 13 Aug. 1316.

Hæc Const. confirmata est à Benedict. XIV in Epistola ad Inquisitores S. Inquisitionis *Elapso* 20 Febr. 1751, quibus præscribit modum extrahendi à loco immuni reos hæresis, certiorato Episcopo, vel ante, vel post capturam, prout secreti servandi lex postulaverit, ne illi iudicia communicentur. Si verò agatur de aliis criminibus tam exceptis, quam non exceptis à beneficio asyli, quorum cognitio spectat ad eorum tribunal, quia patrata sint ab iis, qui ejusdem tribunalis jurisdictioni subsunt, præcipit servanda esse in eorum extractione, quæ in sequentibus Const. Benedicti XIII et Clementis XII sancita sunt. Ad lit insuper reos delictorum non exceptorum fugitivos ex trirēibus, vinculis, vel alio pœnæ loco, gaudere pariter privilegio asyli, si effugerint, quando è manibus ministrorum justitiæ liberi essent, nisi obtenta sit ab Apostol. Sede, vel ab Episcopo hoc indulto donato, facultas pro illorum recuperatione.

8.º *Rei criminis læsæ majestatis* in ipsam personam principis, aut vulnerando illum, conjurando, machinando in necem ejus. Crimen autem læsæ majestatis non committitur nisi à subdito.

Et hi sunt 8 casus in Const. Greg. §. 3 expressi, reos ab asylo excludentes, quibus Benedict. XIII *cit. Constit.* sequentes addidit, nempe: falsificantes litteras Apostolicas; ministros montium pietatis, aut banchi furtum, aut falsitatem ibidem committentes, ut pœnæ ordinariæ locus sit; confiantes, adulterantes, vel ton dentes quascumque monetas aureas vel argenteas, etiam principum exterorum, si in loco ubi crimen admittitur, liberum habeat usum et commercium; vel dictas monetas conflatas, adulteratas, aut detonsas scienter ita expendere et erogare præsumentes, ut fraudis concepit atque participes censi possint; ac tandem illos, qui sub nomine

curiæ alienas domos ingressi, rapinas ibi committunt cum homicidio tan mutilatione alicujus ex domesticis earumdem domorum, vel etiam exerit, quem ibi sortè reperiri contigerit.

Clemens verò XII Constit. *In supremo* 1 Feb. 1734, excludit ab immunitate etiam quoscumque Ecclesiasticos homicidii reos, declaratque omnes tam laicos, mulieribus etiam comprehensis, quam Ecclesiasticos, qui in ditione Sedi Apostolicæ mediatè, vel immediatè subjecta «Ex causa et occasione homicidii etiam in rixa commissi cum armis seu instrumentis suapte natura aptis ad occidendum inquisiti et processati, vel in contumaciam banniti et condemnati fuerint, dummodò homicidium non fuerit casuale, vel ad propriam defensionem, immunitatis præfatæ beneficio minimè gaudere.» Declarat insuper «homicidii reos natumiores 25; majores verò 20 annis tam laicos, quam Clericos, atque omnes et singulos sive laicos, sive Clericos, qui mandatum, consilium, instigationem, auxilium, cooperationem aut aliam operam occisori præbuerint, ex quorum singulis pravis actibus homicidium evenerit, in dicta Benedict. Constit. comprehensos esse, ac deinceps censi debere.»

Bened. XIV Constit. *Officii nostri* Idib. Mart. 1750, declarat prædictos omnes, regularibus et militibus etiam comprehensis, non obstantibus militaribus privilegiis, licet homicidium commissum non fuerit cum armis ad mortem inferendam aptis, sed etiam cum baculo et saxo, quamvis in rixa, si actus prodierit ex odio et nocendi animo, sicut si secuta fuerit mors ex vulnere inflicto cum gravi vitæ periculo juxta relationem chirurgi ad illud inspiciendum acciti, ita ut vulnerans interim extrahi possit, servatis servandis, è loco immuni, nec eidem restituendus, donec elapsus fuerit tempus à legibus constitutum, intra quod vulneratus superstes vixerit.

Ex altera Const. Bened. XIV *Detestabilem* 4 idus Novemb. 1752, excluditur etiam ab Ecclesiasticæ immunitatis beneficio reus homicidii perpetrati in duello, sive publico, sive privato.

Præter hos casus alii non sufficiunt ad privationem asyli, ut patet ex Const. Gregor. §. 2, 3 et 4., ubi omnia jura antiqua revocat, et in unam formam reducit, et Const. Bened. §. 10. ibi: *in reliquis porro casibus tam in hac nostra, quam in Gregoriana Constitutione non exceptis etc.* Neque faciliè consuetudine aliquid tribuendum est, cùm consuetudo ista inimica sit immunitati Ecclesiasticæ; sed si enormis casus accadat, consensus Sedis Apostolicæ requirendus erit, ut reus ex loco sacro extradatur. Unde asylo gaudent fures sacrilegi, raptores virginum, sodomitæ, simoniaci, perjuri, etc.; qui tamen à pœnitentiâ, et damnis resarciendis, quæ proximo causarunt, non excusantur (*c. 6. h. t.*)

403. Q. VI. *Quæ beneficia habeat reus confugiens ad Ecclesiam in casu non excepto?*

R. 1.º Recipi debet; aliàs eum repellentes incurrunt excommunicationem reservatam (*Extrav. 3. de pœnit. et remiss. int. com.*)

2.º Alimenta ex bonis suis ei suppeditari debent absque ullo impedimento iudicis laici. Si verò bona propria non habeat, nec consanguinei

vel alii ei succurrere possunt, Ecclesia ipsum alet, et is tenebitur laborare in commodum Ecclesiae.

3.º Judex laicus circa reum nihil criminaliter disponere potest, non judicare, vel ad mortem aut poenam gravem condemnare: multo minus reum ab Ecclesia extrahere potest; et si extraxit, tenetur illum Ecclesiae spoliatae restituere (*Can. 8. 9. et seqq. 17. q. 4.*); foris tamen extra Ecclesiam potest vigilias ponere.

Non tenetur autem illum restituere, si dolo tantum extraxerit, cum dolus in hoc casu ad facultatem potius ipsius, quam ad circumventionem iudicis debeat retorqueri, ut respondit Innoc. III. Episcopo Lingonen. c. *Cum dilectus 6 de iis, quae vi etc.* Et quamvis secus statutum fuerit a Concilio Aurelianensi celebrato an. 541, cum tamen peculiare unius provinciae, illius tantum terminis concluditur. Ideoque attendendum est decretum Cong. particularis 22 Decemb. 1716 a Clem. XI approbatum (quod refert. Bened. XIV. Instit. 41. §. 9.) «*Illae duntaxat extractiones suffragentur (extracto a loco immuni), quae aut violenter patrae, aut sub fide salviconductus ab aliquo iudice ordinario, seu delegato concessi ac subscripti secutae fuerint. Qui tamen salvus conductus suffragari poterit pro tempore tantum in eo praescripto.*»

4.º Rector Ecclesiae servare debet vitam et membra confugae (c. 6. h. t.), neque reum extradere debet, nisi juramento promissa impunitate, et ne privilegium inutile sit reo, tenetur ei iudex remittere poenam corporalem.

Circa extractionem rei et consignationem curiae seculari, attendenda sunt sancita a Ben. XIII et Clem. XII, ut in additione in calce sequuntur.

5.º Si reus sponte fugiat ex loco asyli, licite capitur a iudice laico, quia desinit esse in loco immuni; at rector Ecclesiae reum, etiam sponte volentem, non potest extradere iudici laico, nisi de licentia Papae, cum reus favori publico Ecclesiae renuntiare non possit, licet ipso facto sponte egredi possit absque extraditione.

406. Q. VII. *Quid juris observandum in casu excepto, quo reus non gaudet asylo?*

R. 1.º Nec rector Ecclesiae tradere, nec curia secularis seu iudices laici sua auctoritate reum extrahere possunt absque licentia Episcopi: secus laici incurrunt poenas violatorum immunitatis Ecclesiasticae.

2.º Rector Ecclesiae, facta simplici narratione facti, totam istam causam defert ad Episcopum, qui solus, vel ab eo deputatus, est in illa iudex privative, excluso quocumque Praelato inferiori, etiam exempto, vel ordinario in suo territorio, ita ut is teneatur quaestionem istam, *an reus gaudet asylo?* deferre ad Episcopum vicinorum quoad commorationem, non quoad diocesim.

3.º Episcopus ante omnia videre debet, an sint indicia delicti sufficientia ad capturam, et si adsunt, conjiciet reum ad carceres curiae Ecclesiasticae, ibidem custodiendum, etiam adhibita custodia seculari, donec constet ex processu, an crimen sit exceptum et patratum.

4.º In hoc iudicio citandi et audiendi sunt procurator Ecclesiae et ipse reus, utrique concessis necessariis dilationibus: et quamvis Episcopus stare possit processu, quem iudex laicus formavit antequam reus ad Ecclesiam fugeret, non tamen tenetur, cum sit diversa causa immunitatis et delicti puniendi, sed ipse instituere potest novum processum, recipiendo testes et attestaciones; et deinde processum publicando, ne reo et Ecclesiae tollatur facultas se defendendi. Tandem Episcopus fert sententiam definitivam, an crimen sit exceptum, vel non: quae sententia, nulla appellatione obstante, danda est executioni, licet Bonacina admittat appellationem curiae seculari.

5.º Lata sententia contra reum, quod crimen sit exceptum, si adsint indicia delicti ultra torturam, tunc primum reus iudici seculari traditur, exacta tamen receptaque prius ab eo obligatione in forma juris valida de restituendo extracto, si is indicia contra se prolata diluerit et purgaverit; secus, si ea non diluerit, secundum formam juris contra eum a curia seculari procedetur. At si indicia patrae criminis ultra torturam non adsint, reus ab Ecclesia extractus, non in carcere curiae secularis, sed Ecclesiasticae custodiendus est; nec inde tradendus, donec Episcopus cognoscat crimen exceptum fuisse commissum, vel saltem adesse indicia ultra torturam, ut crimen a reo fuisse patratum moraliter credi possit. Ita haec omnia habentur in *Const. Gregor. §. 4. et 5. et Benedic. §. 8. et 9.* Cum vero *Bened. XIII cit. Const. §. 7.* cassaverit et annullaverit omnes interpretationes DD. et declarationes S. Congr. Immun., quatenus ejus Constit. adversantur, ex hactenus dictis facile scies, qualiter emendandae sint sententiae antiquiorum DD. super Cons. Gregoriana scribentium.

Ex cit. Constit. Clem. XII, quoties de homicidio deliberato, vel per insidias, aut etiam per rixam patrae iudicium statuitur, satis est in ditione Ecclesiastica, ut foro seculari reus committatur, habere indicia non ultra torturam, ut Benedictus XIII praeeperat, sed acquisita, seu subministrata ad torturam tantum sufficientia.

Ne autem erretur in modo et forma extrahendi reos, attendenda est regula ab eodem Benedict. XIII praescripta §. *Quotiescunque* ibi: «*Tunc curia Ecclesiastica ad ejusdem delinquentis extractionem ab Ecclesia, aliisve locis immunibus, ope ac medio suorum executorum, implorato etiam quatenus opus sit brachii secularis auxilio, et cum interventu personae Ecclesiasticae ab Episcopo deputandae, procedere teneatur, extractumque ad suos carceres asportari, ac ibi sub tuta custodia delineri curet et faciat. Ubi vero ex processu informativo desuper conficiendo constet de crimine excepto, ac insuper adversus eumdem extractum talia resultent indicia, ut crimen ab eo fuisse patratum moraliter credi possit (quae quidem indicia juxta regulas juris vocantur ultra torturam), eo tandem casu praefatum extractum ministris et officialibus curiae secularis tradere et consignare possit ac debeat: exacta tamen, receptaque prius ab ipsis obligatione in forma juris valida restituendi extractum Ecclesiae sub poena excommunicationis latae sententiae Nobis, ac pro tempore existenti Romano Pontifici reservatae, quatenus idem extractus indicia contra ipsum acquisita in*

suis defensionibus purget ac diluat. Quod si ea minimè purgaverit, et verè delinquens repertus fuerit, curiæ seculari in ipsum tali casu, ut juris esse censuerit, agere atque procedere licet.»

In contrafacientes autem accessit declaratio Bened. XIV cit. Const. *Officii nostri*, ibi: «Contrafacientes quoque, et transgressores, easdem omnes pœnas, quæ in præallegatis Constitutionibus indictæ sunt, omninò incurrere statuimus, atque sancimus: Decernentes, in numero transgressorum hujusmodi eos etiam esse et censerì, qui, in spretum Ecclesiasticæ auctoritatis et canonicarum sanctionum, præscripto ad Superiores Ecclesiasticos recurso posthabito, Ecclesias et loca immunita obsidere præsumunt, ac impediendo, ne ad illos, qui sacro confugio se tuentur, alimenta deferantur: sive aliter, eosdem in curiæ secularis potestatem se dedere cogunt; Nos enim eos, qui talia ausi fuerint, sive confugientes hujusmodi de exceptis delictis, sive de aliis non exceptis inquisiti sint, omnes et singulas pœnas atque censuras adversus Ecclesiasticæ immunitatis violatores, in jure ac in prædictis Const. Apostolicis latas atque statutas, incurrere decernimus ac declaramus.»

In hac eadem Constit. præscriptus est modus extrahendi reos delicti excepti perpetrati in una ditione, si rei confugiunt ad locum immunem in alteram; ibi: «Mandamus, ut si hujusmodi confugientes delictum aliquod ex iis, quæ in Apostolicis Constitutionibus præfatis excepta sunt, in temporali Romanæ Ecclesiæ dominio patrauerint, indicia ad capturam requisita, ab Episcopo diocæsano, seu respectivè viciniori illius loci, in quo delictum commissum fuit, excipiantur, seu cumulentur, eaque ad Episcopum alterius loci, in quo delinquens asylum cœpit, sine mora transmittantur; ut hic nimirum, quatenus traditioni præfate locus esse debeat, extractionem delinquentis è loco immuni, auctoritate sua et cum interventu personæ Ecclesiasticæ fieri mandet. Eadem ratione, si in præfatis aliorum principum ditionibus, in quibus traditionis prædictæ consuetudo viget, ejusmodi delictum commissum fuerit, quod sive in vim Gregorianæ aut Benedictinæ Constitutionis, sive ratione concordati cum Apostolica Sede initi, sive extensionis alterius Constitutionis Clementis XII ab eadem Apostolica Sede specialiter impetratæ pro excepto haberi debeat; volumus et statuimus, ut Episcopus ille, ad quem ratione loci delicti commissi, id pertinere dignoscitur, memorata indicia ad capturam requisita cumulari faciat, eaque transmittat ad Episcopum ditionis Ecclesiasticæ, intra cujus jurisdictionis fines illius delicti reus asylum delegit; ut hujus scilicet Antistitis auctoritate, aliisque servatis servandis à confugii loco extrahi: ac si ita res feret, externæ postulanti curiæ valeat consignari.»

Præcipit tamen in extractione et reliquis omnibus servari dictas Constitutiones et concordata.*

407. Q. VIII. *Quæ sint pœnæ violantium immunitatem localem Ecclesiarum?*

R. 1.º Præter gravissimum peccatum sacrilegii et injustitiæ, quo læditur loci sanctitas, et violatur jus quod Ecclesia habet ad defendendum reum, violatores ejusmodi de jure Can. ipso facto incurrunt excommuni-

cationem, qui cum effectu reum extrahunt, vel extrahi faciunt, vel extractum non restitunt, dum is indicia contra se prolata diluit, atque ita contraveniunt formæ à dictis Pontificibus præscriptæ Const. Gregor. §. 8. et Benedict. §. 9, quam excommunicationem reservatam esse Sedi satis clarè insinuatur in his Constit. et *Extrav. 3. de pœnit. et remiss.*, et teste Barbos. declaravit S. Congr. Concil. Excusantur autem ab hac excommunicatione ignorantes, attentantes extrahere, effectu non secuto: et probabilitè, ut sentit Delbene, qui extrahunt, sed moniti mox restitunt reum; quia moraliter et in effectu non censetur extractus, qui mox restitutus est.—2.º Incurrunt pœnam pecuniariam et pœnitentiam publicam (*Can. 20. et seq. in fin. 17. quæst. 4.*), quæ pecunia convertenda est in usum Ecclesiæ læsæ. Dicit Clarus, quod pœna 30 librarum argenti seu 900 solidorum, sit antiquata; sed oppositum est verius, cum pœnæ juris antiqui innovatæ sint per dictas Constit., et per Trid. S. 23. c. 20. *de refor.* Pœna capitalis de jure civili l. 2. 6. C. *de his, qui ad Eccl. conf.* statuta, non est in usu, sed attenduntur pœnæ à jure Can. inflictæ.

Ex cit. Constit. Clem. XII. occisor puniendus est pœna ordinaria, licet homicidium sequutum fuerit in rixa, si ille fuerit auctor ejusdem rixæ; à qua pœna non eximit calor iracundiæ: «Ubi inter tempus rixæ, ac patratum homicidium sex horarum spatium intercesserit, id sufficere volumus, ut reus ad actus extraneos diverterit, vel divertisse debuerit.» Insuper ibidem declaratur: «Prædicta pœna ordinaria teneri, ne dum ore proprio homicidium confessos, sed etiam qui de commisso homicidio juxta juris Can. et civil. dispositionem, quam in ceteris quibuscumque delictis sartam teclamque fore volumus, convicti fuerint, quibusvis præteritis usu et stylo, rebusque judicatis in contrarium minimè attentis.»

TITULUS L.

NE CLERICI VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

408. Præsens titulus coincidit cum primo ejusdem libri; quia ad vitam et honestatem Clericorum ac monachorum spectat secularia negotia, hoc est, officia et opera reipublicæ secularibus propria vitare, juxta illud Apostoli 2. *Timoth. 2. v. 4.*; *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus.* Ac proinde nomine negotii non accipitur hic pactum ultrò citroque obligatorium, sicut in l. 5. ff. *de præscr. verb.*, nec controversia litigiosa, sicut lib. 16. ff. *de legation. lib. 36. ff. de jur. fisc.*, nec pro eo negotio, quod carnem sapit, et spiritui adversatur, atque à laicis etiam est vitandum; sed pro negotio de se licito, attamen personis sacræ indigno.

a—Agitur de hac materia in Sexto h. t.—In Decreto dist. 86. *Can. 24. et seqq. et d. 88 et 22. q. 4. et 33. q. ult.* et sparsim in *tr. de pœnit.*—Trid. Sess. 22. *cap. 1 de ref.*—Item sparsim C. de Episc. et Cler.

409. Q. I. *Quæ officia et negotia secularia Clericis prohibeantur?*

R. 1.º Clerici non debent esse ministri voluntarii Principum, nec procuratores judiciales laicorum coram iudice laico (*c. 2. h. t. Can. fin. d. 86.*) Ea tamen officia, quæ dignitati eorum annexa sunt in utilitatem Ecclesiæ, obire possunt, ut interesse comitiis etc.; uti et procurare causam miserabilium personarum, maxime coram iudice Ecclesiastico.

2.º Clerici non debent esse iudices, vel consilarii, vel assessores in iudicio sanguinis (*c. 9. h. t.*); secus fiunt irregulares, si mors aut mutilatio sequatur (*c. 5. eod.*), quia peccant contra mansuetudinem, quam præsertim in Clericis Ecclesiæ requirit (*Can. 29. sæpe 23. q. 8.*) Prælati autem, cuius dignitati annexum est imperium merum, debet et licite potest citra irregularitatem causam sanguinis delegare (*c. fin. h. t. in 6.*) Et hic casus est unus ex illis, in quibus potest quis per alium, quod non potest per se ipsum.

3.º Clerici non debent esse tabelliones seu notarii publici, etiam coram iudice Ecclesiastico (*cap. 8. h. t.*), nam vile est officium notarii; et ideo prohibetur decurionibus l. 45. *C. de decur.*, et notarius dicitur *servus publicus*, c. 2. *de usur. in 6.*—Excipe causam fidei in crimine hæresis (*c. 14. §. verum de hæret. in 6.*) et Clericos minoristas, maxime pauperes: item si consuetudo habeat, ut Cancellarii Episcoporum sint Clerici, quæ consuetudo præsertim hodie est rationabilis.

4.º Clerici et Religiosi absolutè non debent exercere chirurgiam et medicinam, etiam sine incisione et adustione; cum tale exercitium tanquam seculare generaliter prohibeatur Clericis (*c. 1. h. t.*) Si verò artes istas exercent cum incisione aut adustione, fiunt irregulares, dummodò mors aut mutilatio sequatur (*c. 9. h. t. et c. 49. de homicidio.*)—Nec obstat *cap. 7. de ætate*; quia Canonicus iste non curavit cum incisione aut adustione; et adhuc hodie, si Clericus vel Religiosus peritus sit, ex causa pietatis curare potest personam miserabilem: attamen sine incisione, vel adustione: secus morte aut mutilatione secuta, non excusatur ab irregularitate.

5.º Minoristæ volentes in Clericatu permanere, et Regulares laici, extra casum urgentissimæ necessitatis publicæ, non debent contra hostes pugnare sub pœna excommunicationis (*Can. 3. eos. qui 20. q. 3. Can. 4. et seqq. 23. q. 8.*; nec præesse ruptuariis, qui machinis bellicis muros rumpunt, vel ballistrariis aut sagittariis (*c. 9. h. t.*), quia actiones istæ dedecent milites Christi. Potest tamen sacerdos esse capellanus bellicus et in bello justo milites animare ad fortiter pugnandum; dummodò determinatè ad occisionem hostium eos non incitet (*c. 9. et seqq. 23. q. 8. et c. 5. de pœnis.*)

6.º Religiosi sub pœna excommunicationis non debent extra claustrum in scholis publicis audire leges, seu jus civile et physicam seu medicinam (*c. 3. h. t.*), nisi intra spatium duorum mensium redeant. Item Archidiaconi, Decani, Plebani, dignitatem aut personatum habentes, et Presbyteri quicumque sub eadem pœna prohibentur prædicta audire (*c. fin. h. t.*), quæ dispositio utpote pœnalis, non extenditur ad seculares Diaconos; sub-

diaconos et minoristas nullam dignitatem aut personatum obtinentes (*c. 1. h. t. in 6.*), et probabilius neque ad eos Clericos aut monachos, qui publicè docent has scientias, præsertim jus civile. Ratio prohibitionis est, ne monachi rursùm negotiis mundanis involvantur, et ne studium Sac. Theologiæ negligatur. Hodie ex privilegiis aut consuetudine Clericis et religiosis cum licentia Prælatorum licitum est audire jus civile in scholis publicis, et multò magis intra claustrum: quia ut hic practicatur, non audiuntur leges, ut Clerici causas forenses in tribunali laico tractent, sed ut meliùs intelligant Sac. Canones et Theologiam moralem, magisque idonei fiant ad exercenda iudicia Ecclesiastica. Pro Religiosis in *c. 2. h. t. in 6.* est specialis dispositio, quod latam excommunicationem incurrant ipso facto, si in scholis aut alibi habitum temerè dimittant, vel si sine licentia Prælati accedant extra claustrum ad quæcumque studia litterarum; quam excommunicationem pariter incurrunt magistri, qui tales *Religiosos habitu suo dimisso Leges vel Physicam audientes scienter docere, aut in scholis suis præsumpserint retinere.*

410. Q. II. *Quæ negotiatio Clericis et monachis sit interdicta?*

Ante resp. nota, negotiationem hic accipi amplè pro omni commercio in emendo et vendendo consistente, sive ematur et vendatur ipsa proprietas rerum, sicut in contractibus strictè commutativis, ut in venditionibus et permutationibus; sive tantùm fructus et usus rei, sicut in contractibus successivis, ut emphyteusi, locatione, usufructu etc. Est autem negotiatio triplex: *Oeconomica*, qua quis res sibi superfluas vendit, et emit alias necessarias vel utiles ad sui suæque familiæ sustentationem. *Politica*, qua idem fit ad civitatis necessitatem. *Lucrativa*, qua quis lucrandi causa res aliquas emit, ut eas carius vendat, vel per *mercaturam* vendendo carius easdem res non immutatas, vel per *artificium*, seu artem et industriam res in aliam formam mutando, et carius vendendo; ut si facias ex ferro gladium, ex uvis vinum.

R. 1.º Negotiatio politica, qua emuntur necessaria exercitui et civitati, prohibita est Clericis: nam hi per *c. 5. h. t. et Can. 3. d. 88.* arcantur à gubernationibus et officiis laicalibus, nisi urgentissima causa necessitatis et pietatis aliud suaderet: ut si tempore famis Clericus annonam pro pauperibus procuraret.

2.º Negotiatio propriè lucrativa severè prohibetur Clericis sub pœna excommunicationis (*Can. 2. 9. 10. dist. 88. c. fin. de vita et honest. Cler. c. 6. h. t., Trid. S. 22. c. 1. de ref.*) Ex qua pœna colligitur, Clericum ita negotiantem peccare mortaliter, nisi parvitas materiæ excuset, ut si id una vel altera vice faciat, cum unus vel alter actus non faciat negotiatorem; vel nisi excuset casus necessitatis, ut si Clericus non habeat unde vivat, neque alio labore et artificio possit sibi necessaria quærere, quia necessitas non habet legem. Sæpè etiam à mortali excusat consuetudo locorum permittens Clericis certa commercia, modò hæc per substitutos exercentur et spiritualibus officiis non obsint.—Porrò specialius loquendo prohibetur Clericis:—I. Emere merces cum intentione, ut eas non immutatas carius vendant, v. g. frumentum, vinum, ferrum, pannum, equos etc.—II. Emere

merces cum intentione, ut eas immutatas carius divendant, ut frumentum pro farina et pane, uvas pro vino, animalia et pabulum, ut ea saginata majoris distrahantur, conducere prædia et animalia, ut fructus inde collecti cum lucro vendantur etc. (c. 6. h. t.)

3.º Negotiatio œconomica permessa est Clericis et monachis: nam *cit.* c. 6. h. t. prohibetur negotiatio lucri causa, qualis utique non est œconomica, sed hæc, spiritualibus exercitiis attemperata, necessaria est ad sustentationem Clericorum, ne hi cum damno suo res proprias abjicere cogantur.—Unde Clerici et monachi licite possunt:—I. Frumentum ex agris suis collectum, vinum ex vineis suis, aliosque fructus divendere.—II. Animalia suo pabulo saginare ad carius vendendum.—III. Si habeant bona et prædia, quibus annexum est jus potillandi, possunt vinum, cervisiam, crematum et similia per substitutos divendere etc.—IV. Si ad usum suum aliqua emerunt et eis non indigent, mutata intentione possunt ea distrahere, sive immutata, sive non immutata (S. D. 2. 2. q. 77. ar. 3), adeoque etiam licet eis pro sua necessitate prædia et hortos conducere, et quod superest de fructibus, vendere etc. Quorum omnium ratio est, quia res istæ non emuntur cum intentione lucrandi, quod Sac. Canones requirunt ad negotiationem Clericis et monachis prohibitam.—V. Pharmacia, quæ monachi pro se principaliter et pro suis necessitatibus efficiunt, superflua licite vendunt, ut ex pretio redacto officina pharmaceutica conservari possit, maxime in illis locis, ubi talis officina non habetur: ita S. Congr. Regg. in Neapol. 26. Maji 1602., in una Dominicanarum 11. Octob. 1647., quibus declarationibus, teste Pignatelli, id permittitur regularibus viris et monialibus. Oppositum tamen tenent Monach. Mattheuc. et alii ex decreto S. Congr. Conc. 1637. Sed forsitan decretum istud conciliandum est cum dietis declarationibus, et tunc locum habet, dum officinæ pharmaceuticæ lucri causa eriguntur.

411. Q. III. Quæ sint pœnæ Clericorum negotiantium?

R. 1.º Excommunicatio sententiæ ferendæ (c. 6. h. t.)—2.º Potest Prælatus tales clericos suspendere de officio, imò et deponere à gradu et ordine clericali (Can. 1. Clerici 14. q. 3. c. 4. h. t.), ubi dicuntur religiosi districtius in hoc puncto puniendi.—3.º Privantur immunitate à vectigalibus (Clem. 1. de vita. et honest. Cler.), saltem post trinam admonitionem (c. fin. eod.) 4.º Bona ex negotiatione quæsitæ cedunt tanquam spolia Camere Apostolicæ, putà post sententiæ judicis (Constit. S. Pii V. incip. Decens 1560. nonis Novemb.) Quibus pœnis tenentur Clerici, etiam minoristæ non beneficiati, Regulares utriusque sexus, etiam ejecti, cum omnes isti sint personæ Ecclesiasticæ, quibus negotiatio, tanquam indecens, et avaritiæ fomes, et manifesta spiritualium exercitiorum ruina prohibetur. Excusantur autem ab his pœnis Clerici negotiationem exercentes, non personaliter per se, sed per substitutum; ut colligitur ex *cit.* Clem. 1. de V. et H. C., quamvis Episcopus, maxime ex causa scandali sub pœna gravi prohibere possit Clericis negotiationes per substitutum.

SUMMARIA

CAPITULORUM IN DECRETALIUM TERTIO LIBRO

CONTENTORUM.

UTILIBUS NOTIS INSPERSA.

Ex quibus non modo quam plurimum Decretalium conciliationes, sed etiam earundem correctiones et respectivæ ampliaciones, tum a posterioribus Decretalibus, tum a sacro Concilio Tridentino et Apostolicis Constitutionibus factæ, sub signo * innotescunt.

TIT. I.—DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

- Cap. 1. *Ut laici.*—Cum celebratur, divisus esse debet Clerus à populo:
 2. *Clerici.*—Clerici arma portantes, et usurarii excommunicentur.
 3. *Ut quisque.*—Presbyter habens populum, debet habere Clericum, qui secum cantet, et in aliis hic expressis eum juvet.
 4. *Si quis.*—Si quis ex Clericis comam relaxaverit, anathema sit.— Hæc pœna est ferendæ sententiæ, ut Gloss. Verb. *Anathema.*
 5. *Clericus.*—Clericus neque comam nutriat, neque barbam.
 6. *Clericus.*—Clericus non in sacris, nec professus, potest uxorem ducere, sed iterum tondebitur, si vult gaudere privilegio clericali, vel dispensativè tenere beneficium.
 7. *Clericus.*—Clericus debet tonsuram deferre, et si non vult, potest invitus à suo Superiore tonderi.
 8. *Monasteria.*—Frequentans Monasteria Monialium, et monitus non desistens, si Clericus est deponitur; si laicus excommunicatur.
 9. *Quoniam.*—Episcopus potest statuere in Ecclesia certum numerum Clericorum secundum ipsius facultates, qui vivant in communi; et contradictores ad hoc compellere; et istos in communi viventes potest absolvere ab excommunicatione incursa propter injectionem manuum in socium.— Intellige, si percussio sit levis cap. *Pervenit* 17 de Sent. Excom.; si sit enormis et occulta, vide Trid. sess. 24. cap. 6. de ref.; si sit publica, et

- 1 Ex Conc. Mogunt.
 2 Ex Conc. Pictav.
 3 Ex Conc. Nanneten.
 4 Greg. II. in Synod. Rom.
 5 Ex Conc. Cartag.

- 6 Ex Conc. Triaur.
 7 Alex. III. Cantuar. Archiep.
 8 Idem in Conc. Later.
 9 Greg. VIII.

merces cum intentione, ut eas immutatas carius divendant, ut frumentum pro farina et pane, uvas pro vino, animalia et pabulum, ut ea saginata majoris distrahantur, conducere prædia et animalia, ut fructus inde collecti cum lucro vendantur etc. (c. 6. h. t.)

3.º Negotiatio œconomica permessa est Clericis et monachis: nam *cit.* c. 6. h. t. prohibetur negotiatio lucri causa, qualis utique non est œconomica, sed hæc, spiritualibus exercitiis attemperata, necessaria est ad sustentationem Clericorum, ne hi cum damno suo res proprias abjicere cogantur.—Unde Clerici et monachi licite possunt:—I. Frumentum ex agris suis collectum, vinum ex vineis suis, aliosque fructus divendere.—II. Animalia suo pabulo saginare ad carius vendendum.—III. Si habeant bona et prædia, quibus annexum est jus potillandi, possunt vinum, cervisiam, crematum et similia per substitutos divendere etc.—IV. Si ad usum suum aliqua emerunt et eis non indigent, mutata intentione possunt ea distrahere, sive immutata, sive non immutata (S. D. 2. 2. q. 77. ar. 3), adeoque etiam licet eis pro sua necessitate prædia et hortos conducere, et quod superest de fructibus, vendere etc. Quorum omnium ratio est, quia res istæ non emuntur cum intentione lucrandi, quod Sac. Canones requirunt ad negotiationem Clericis et monachis prohibitam.—V. Pharmaca, quæ monachi pro se principaliter et pro suis necessitatibus efficiunt, superflua licite vendunt, ut ex pretio redacto officina pharmaceutica conservari possit, maxime in illis locis, ubi talis officina non habetur: ita S. Congr. Regg. in Neapol. 26. Maji 1602., in una Dominicanarum 11. Octob. 1647., quibus declarationibus, teste Pignatelli, id permittitur regularibus viris et monialibus. Oppositum tamen tenent Monach. Mattheuc. et alii ex decreto S. Congr. Conc. 1637. Sed forsitan decretum istud conciliandum est cum dietis declarationibus, et tunc locum habet, dum officinæ pharmaceuticæ lucri causa eriguntur.

411. Q. III. Quæ sint pœnæ Clericorum negotiantium?

R. 1.º Excommunicatio sententiæ ferendæ (c. 6. h. t.)—2.º Potest Prælati tales clericos suspendere de officio, imò et deponere à gradu et ordine clericali (Can. 1. Clerici 14. q. 3. c. 4. h. t.), ubi dicuntur religiosi districtius in hoc puncto puniendi.—3.º Privantur immunitate à vectigalibus (Clem. 1. de vita. et honest. Cler.), saltem post trinam admonitionem (c. fin. eod.) 4.º Bona ex negotiatione quæsitæ cedunt tanquam spolia Camere Apostolicæ, putà post sententiæ judicis (Constit. S. Pii V. incip. Decens 1560. nonis Novemb.) Quibus pœnis tenentur Clerici, etiam minoristæ non beneficiati, Regulares utriusque sexus, etiam ejecti, cum omnes isti sint personæ Ecclesiasticæ, quibus negotiatio, tanquam indecens, et avaritiæ fomes, et manifesta spiritualium exercitiorum ruina prohibetur. Excusantur autem ab his pœnis Clerici negotiationem exercentes, non personaliter per se, sed per substitutum; ut colligitur ex *cit.* Clem. 1. de V. et H. C., quamvis Episcopus, maxime ex causa scandali sub pœna gravi prohibere possit Clericis negotiationes per substitutum.

SUMMARIA

CAPITULORUM IN DECRETALIUM TERTIO LIBRO

CONTENTORUM.

UTILIBUS NOTIS INSPERSA.

Ex quibus non modo quam plurimum Decretalium conciliationes, sed etiam earundem correctiones et respectivæ ampliaciones, tum a posterioribus Decretalibus, tum a sacro Concilio Tridentino et Apostolicis Constitutionibus factæ, sub signo * innotescunt.

TIT. I.—DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

- Cap. 1. *Ut laici.*—Cum celebratur, divisus esse debet Clerus à populo:
 2. *Clerici.*—Clerici arma portantes, et usurarii excommunicentur.
 3. *Ut quisque.*—Presbyter habens populum, debet habere Clericum, qui secum cantet, et in aliis hic expressis eum juvet.
 4. *Si quis.*—Si quis ex Clericis comam relaxaverit, anathema sit.—Hæc pœna est ferendæ sententiæ, ut Gloss. Verb. *Anathema.*
 5. *Clericus.*—Clericus neque comam nutriat, neque barbam.
 6. *Clericus.*—Clericus non in sacris, nec professus, potest uxorem ducere, sed iterum tondebitur, si vult gaudere privilegio clericali, vel dispensativè tenere beneficium.
 7. *Clericus.*—Clericus debet tonsuram deferre, et si non vult, potest invitus à suo Superiore tonderi.
 8. *Monasteria.*—Frequentans Monasteria Monialium, et monitus non desistens, si Clericus est deponitur; si laicus excommunicatur.
 9. *Quoniam.*—Episcopus potest statuere in Ecclesia certum numerum Clericorum secundum ipsius facultates, qui vivant in communi; et contradictores ad hoc compellere; et istos in communi viventes potest absolvere ab excommunicatione incursa propter injectionem manuum in socium.—Intellige, si percussio sit levis cap. *Pervenit* 17 de Sent. Excom.; si sit enormis et occulta, vide Trid. sess. 24. cap. 6. de ref.; si sit publica, et

- 1 Ex Conc. Mogunt.
 2 Ex Conc. Pictav.
 3 Ex Conc. Nanneten.
 4 Greg. II. in Synod. Rom.
 5 Ex Conc. Cartag.

- 6 Ex Conc. Triaur.
 7 Alex. III. Cantuar. Archiep.
 8 Idem in Conc. Later.
 9 Greg. VIII.

percutiens sit impeditus accedere ad Papam, vide capp. *Mulieres 6 et De monialibus 33* de sent. excom.

40. *Cum ab omni.*—Ecclesiastici Judices et Delegati gratis judicare debent, nec exigere possunt decimam, vel etiam quotam litis, etiamsi adsit consuetudo.

41. *Deus.*—Ad evitandum scandalum possunt Religiosi diversi habitus missi ad prædicandum de novo conversis se in superiori habitu et ratione vivendi conformare.—Hæc fuit concessio tantum specialis, non generalis pro Religiosis diversis missis ad Livonienses de novo conversos.

42. *Cum decorem.*—Ludi theatrales, etiam prætextu consuetudinis in Ecclesiis, vel per Clericos fieri non debent.

43. *Ut Clericorum.*—Clerici non castè viventes puniuntur, et severius qui possunt legitimo matrimonio uti.—Id est Orientales, qui utuntur matrimonio jam contracto etiam in sacris constituti.

44. *A crapula.*—Clericus crapulosus vel ebriosus monitus non desistens, ab officio vel beneficio suspenditur.

45. *Clerici.*—A negotiis, personis, locis, ludis, vestibus inhonestis et ornatus minus honesto præcipit Clericos abstinere, et habitu honesto uti; cujus vanitatem in pluribus detestatur.—In textu statuitur qualis debeat esse habitus monachi, qui creatus est Episcopus; circa quem vide Additiones meas lib. III tit. 31, post n. 308.

46. *Ex litteris.*—Clericus tertio monitus à negotiationibus sæcularibus non abstinens, interim perdit quoad bona privilegium clericale.

IN SEXTO.

Cap. unic. *Clerici.*—Clericus jaculatoriam artem per annum exereens, si tertio monitus non desistat, ipso jure perdit privilegium clericale.

IN CLEMENTINIS

Cap. 1. *Diocesanis.*—Statuit pœnam in Clericos conjugatos et alios personaliter et publicè carnificum et tabernariorum officium exercentes, qui nominatim et tertio moniti illud officium non dimittunt, vel dimissum reassumunt.—Vide Trid. sess. 22. c. 1. de reform.

2. *Quoniam.*—Punit:—1.º Clericos beneficiatos utentes publicè virgata et partita veste.—2.º Subdiaconos et Diaconos.—3.º Omnes Clericos tonsuram publicè cum tali veste portantes.—4.º Habentes dignitatem, personatum, beneficium curatum, et Sacerdotes et Religiosos publicè portantes talem vestem vel infulam.—5.º Punit omnes prædictos utentes tabarro notabiliter brevi, integrè foderato.—6.º Certas caligas Clericis interdicit.—Vide ampliationem Elencho III. num. 9. et innovationem Elencho IV. num. 9.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

40 Innoc. IV. Prælat. et Cler. Lombard.
41 Idem Liven. Episc.
42 Idem.
43 Idem in Conc. Lateran.
44 Idem ibid.

45 Idem ibid.
46 Honor. III. Ambiam. Ep.
U. Bonif. VIII.
1 Clem. V. in Conc. Vien.
2 Idem.

Cap. unic. *Docta.*—Cantorum lasciva melodia reprobatur, qui contra honestatem clericalem, quod ore cantabant, gestibus simulabant. Et rantores ipsi, tam exempti, quam non exempti, per octo dies ab officio suspenduntur.

TIT. II.—DE COHABITATIONE CLERICORUM ET MULIERUM.

Cap. 1. *Inhibendum.*—Clericus non debet retinere in domo mulierem suspectam de incontinentia, etiamsi sit mater, vel alia consanguinea.

2. *Si quisquam.*—Excommunicatur Clericus in sacris, qui à suspectarum mulierum colloquio, vel earum consortio monitus non desistit.—Vide ampliationem Elencho III. n. 10.

3. *Clericos.*—Non debet Prælati clericum cogere ad concubinam abjurandam, sed eam nolentem dimittere, potest excommunicare.—Vide ampliationem Elencho III. n. 11.

4. *Sicut.*—Si Clerici moniti concubinas non dimittunt, suspenduntur à beneficiis: et si se non corrigunt, deponuntur.—Vide ampliationem Elencho III. n. 12.

5. *Super eo.*—Litteræ à Clerico concubinario suspensio super absolutione, tacita facti serie, obtentæ non valent.

6. *Si autem.*—Si Clerici moniti non dimittunt concubinas, suspenduntur à beneficiis: et si se non corrigunt, deponuntur.—Vide ampliationem Elencho III. n. 13.

7. *Vestra.*—A Clerico fornicario, quamdiu toleratur, nec fornicatio est evidens, licitè audiuntur divina, et percipiuntur Sacramenta: à notorio verò abstinendum est; non quia in Sacramento sit defectus, sed ad ipsorum fornicatorum emendationem.

8. *Tua nos.*—Si fornicatio Clerici est ita publica, ut transeat in notorium, nec accusator, nec testis necessarius est: si est publica per solam famam, non sufficiunt ad condemnationem testium dicta non juratorum, sed si ex hoc oriatur scandalum, inducitur purgatio, in qua deficiens canonicè punitur.

9. *A nobis.*—Non est permittendum mulierculas cum Clericis habitare, iis exceptis, de quibus naturale fœdus nihil permittit sævi criminis suspicari.

10. *Quæsitum.*—Summat ut cap. *Tua nos 8*, supra.—Vide ampliationem Elencho III. n. 14.

U. Jo. XXII.
1 Ex Conc. Nannet.
2 Eug. II. in Syn. Rom.
3 Alex. III. Salern. Archiep.
4 Idem Cantuar. Archiep.
5 Idem Eborac. Episc.

6 Idem Lund. Episc.
7 Lnc. III. Magistr. et Fratib. Milit. S. Jacob.
8 Innoc. III. Oxom. Episc.
9 Idem Pist. Episc.
10 Greg. IX.

TIT. III.—DE CLERICIS CONJUGATIS.

Cap. 1. *Si quis.*—Matrimonium contractum per Clericum existentem in sacris, non tenet; secus in minoribus, sed tunc cogitur dimittere beneficium.

2. *Sane.*—Conjugatus ad administrationem et ad Ordinem ecclesiasticum vel beneficium non promovetur, nisi castitatem promittat, et non sit bigamus.

3. *Quod ad te.*—Si Clericus in minoribus beneficiatus matrimonium contrahat, privatur beneficio, et quod dedit Ecclesiae, illi restituitur.

4. *Sane.*—Peraeta poenitentia, dispensant Episcopi cum Sacerdotibus, qui matrimonium de facto contraxerunt.—Intellige dispensare posse post triennem poenitentiam, si contraxerunt cum virgine: non vero si cum vidua vel corrupta, et eam cognoverint, propter poenam bigamiae interpretativae seu virtualis. Cap. *A nobis* 7, de de Bigam, non ordinan.

5. *Diversis.*—Auferenda sunt Clerico beneficia, quae habebat tempore contracti matrimonii: collata vero postmodum scienter per Episcopum, per eundem auferri non possunt, sed per Superiorem.

6. *Cum olim.*—Filius Sacerdotis graeci ex uxore genitus licite inter Latinos promovetur, si scandalum non obsistat.

7. *Joannes.*—Clericus conjugatus non beneficiatus non cogitur deferre tonsuram.—Statuitur etiam non posse gaudere privilegio clericali, si non sit privilegiatus. Sed vide correctionem Elencho I. num. 23.

8. *Cum decorem.*—Uxorati non admittuntur ad ecclesiasticas dignitates; et coguntur dimittere, quas habent.

9. *Ex parte.*—Clerici conjugati in rebus suis non gaudent privilegio clericali.—Vide Auctorem hoc eod. tit. n. 11.

10. *Ut consultationi.*—Si Clericus in minoribus militet, non est cogendus deferre tonsuram, vel habitum clericalem.

IN SEXTO.—Ibi tit. II.

Cap. unic. *Clerici.*—Si Clericus conjugatus ferat habitum et tonsuram, clericali privilegio gaudet; alias non.—Vide ampliationem Elencho III, n. 45, et respectivè correctionem Elencho II, n. 482, ac innovationem Elencho IV, n. 10.

- 1 Alex. III.
- 2 Idem Herford. Episc.
- 3 Idem Verul. Ep.
- 4 Idem.
- 5 Innoc. III. Archiep. Norvic.
- 6 Idem Acherun. Archiep.

- 7 Idem Ep. Pict.
- 8 Idem.
- 9 Honor. III. Bereng. Angl. Reg.
- 10 Idem Willel. Linc. Ep. juxta Cuj.
- U. Bonif. VIII.

TIT. IV.—DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA
VEL PRÆBENDA.

Cap. 1. *Non liceat.*—Episcopo non licet sine licentia Papae transire ad alium Episcopatum, ipsum acceptando; alias privatur habito et ambito.

2. *Ex gestis.*—Deponitur Cardinalis, qui in suo titulo non residet.—Circa Cardinalium residentiam in Curia, vide Constit. Leonis X in Conc. Later. *Sub pena*, et Innoc. X *Cum juxta* 19 Febr. 1646, Urbani VIII *Sacra Synodus* 13 Decembr. 1634; et de sex Episcopis suburbicariis, vide lib. XIII de Synod. Dioc. Bened. XIV cap. 6. n. et seqq.

3. *Quia.*—Uni plures dignitates vel Ecclesiae conferri non debent; et Ecclesia est conferenda illi, qui residere et regere valeat per se ipsum: alias perdit Ecclesiam, et donans conferendi potestate privatur.—Vide Elencho I. num. 24, et Elencho IV. num. 11.

4. *Relatum.*—Presentatus ad Ecclesiam non confirmatus, si appareat quod nolit residere, non debet institui per Superiorem: confirmatus autem, et ex non justa causa non residens, privatur, appellatione remota.—Vide ampliationem Elencho III. n. 46.

5. *Fraternitati.*—Clericus alterius Diocesis absque commendatitiis litteris sui Episcopi non debet recipi, nisi adsit Apostolicum mandatum.

6. *Conquerente.*—Qui non residet in beneficio, etiam modicae aestimationis, illo privatur.—Ex communi Interpretum opinione textus loquitur de beneficio simpliciter habito pro titulo à Sacerdote, de quo hic, quod ex eodem textu personalem residentiam requirit: secus tamen ex contraria consuetudine. Et vide correctionem Elencho II. n. 60.

7. *De caetero.*—Qui est in servitio Episcopi, percipit fructus beneficii tanquam residens, praeter distributiones quotidianas.—Vide Trid. sess. 24. cap. 12.

8. *Ex parte.*—Privandus est Praelatus vel Clericus non residens, qui citatus non revertitur in termino sibi praefixo, nisi habeat justum impedimentum.—Circa hoc, et duo seqq. capp. vide notata in cap. *Ex gestis* 2, supra. Circa Praelatos non residentes vide Trid. sess. 6. c. 4 et sess. 23. c. 4 de ref. Vide etiam moderationem Elencho II. n. 61, et ampliationem Elencho III. n. 47.

9. *Qualiter.*—Summatum est ut supra.—Vide moderationem Elencho II. num. 62 et 63, ac ampliationem Elencho III. n. 48.

10. *Inter.*—Summatum est, ut cap. *Ex parte* 8 supra.—Vide moderationem Elencho II. n. 64, et ampliationem Elencho III. n. 49.

- 1 Ex Conc. Sardic.
- 2 Leo IV. Ex Gest. Roman. Pontif.
- 3 Ex Conc. Later. sub Alex. III.
- 4 Alex. III. Eborac. Archiep.
- 5 Idem eidem.

- 6 Idem Ling. Ep.
- 7 Idem.
- 8 Caest. III. Cap. Magdeb.
- 9 Innoc. III. Cap. Ragust.
- 10 Idem Constantinop. Patriarch.

11. *Ex tua.*—Si nescitur ubi sit Clericus, tribus publicis edictis citabitur in Ecclesia sua; et si intra sex menses non revertatur privabitur Ecclesia sua.— Vide moderationem Elencho II. n. 65. "

12. *Tua.*—Privilegiatus, ut absens in studio fructus præbendæ recipiat. Existens in villa et castello, ubi nullum est vel minus competens studium, privilegio non utitur.— Vide Elencho III. num. 21. "

13. *Ex parte.*—Qui juravit in Ecclesia residere, pro servitiis Ecclesiæ licitè se absentat.— Hoc juramentum ex Constit. Pii IV. 87. *Inter multiplices* 10 Mart. 1583 in Bullario veter. edit. Romæ 1586, datur provisus de parochiali à Papa etiam titulo Vicariæ perpetuæ sub pœnis tam in eam resignantem, aut cedentem vel dimittentem in favorem alterius etiam intrusi, vel possessoris, vel occasione motæ litis, quàm in resignatorios, vel cessionarios, ac etiam in consilium, auxilium, vel favorem dantes, si hi sint Episcopis inferiores, excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ et privationis ejusdem parochiæ, aliorumque beneficiorum ab ipsis jam obtentorum, et inhabilitatis ad eadem in posterum obtinenda, quæ eo ipso vacare censentur Apostolicæ Sedi reservata: nec conferenda consanguineis, affinibus et confidentibus ipsius resignantis. Unde praxis Romanæ Curiæ ex mandato Greg. XIV. est. ut resignationes parochialium, aliorumque beneficiorum residentialium non admittantur, nisi exprimat in supplicatione à quanto tempore resignans illa possederit: nec admitti solent, nisi possederit per quinquennium, vel circa, id est, plus vel minus sex mensibus. Ita Thes. de Pœn. verb. *Resignatio* cap. 4, quamvis Quaranta Verb. *Benef. Resignat.* referat Innoc. IX. instituisse, ne illud resignare possit ante triennium. "

14. *Cum dilectus.*—Familiaris Papæ, non obstante constitutione contraria, præbendæ suæ fructus percipit in absentia.

15. *Ad audientiam.*—Duo Canonici absentes cum Episcopo, seu in ejus servitio, fructus præbendarum suarum percipiunt in absentia, constitutione Ecclesiæ contraria non obstante.

16. *Cum ad hoc.*—Si Ecclesia patitur ministrorum defectum, privilegiati super absentia per subtractionem proventuum redire coguntur.

17. *Clericos.*—Privatur beneficio Clericus non residens, si monitus non redeat; nec justam excusationem alleget.— Vide moderationem Elencho II. n. 66, et ampliationem Elencho III. n. 20. "

IN SEXTO.—Ibi tit. III.

Cap. unic. *Consuetudinem.*—Distributiones quotidianæ solum præsentibus, qui intersunt divinis dari debent, consuetudine non obstante. Et qui aliter illas receperunt, non faciunt illas suas: et idem de distributionibus, quæ dantur pro anniversariis defunctorum.— Vide ampliationem

11 Idem Archiep. Patracen.

12 Idem Altissiod. Episc.

13 Honor. III. V. Præposit. de Valeriis.

14 Idem cap. Meten.

15 Idem Meld. Episc.

16 Greg. IX. Patriarch. Antioch. Ap. Sed. Leg.

17 Idem.

U. Bonif. VIII.

Elencho III. n. 21, et ibi notata ex nobis jûribus et innovationem Elencho V. num. 42. "

TIT. V.—DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

Cap. 4. *Ut nullus.*—In bonis Ecclesiæ non succeditur jure consanguinitatis.

2. *Non liceat.*—Non licet Episcopo aliquem ordinare sine titulo.— Vide ampliationem Elencho III. num. 22, et innovationem Elencho IV. num. 43. "

3. *Ratio.*—Bona Ecclesiarum communia sunt, nec debet quisquam tanquam propria vindicare.

4. *Episcopus.*—Qui ordinavit aliquem ad sacros Ordines sine titulo non habentem unde vivat, providere tenetur ei de suo, donec aliquem titulum fuerit consequutus.— Vide correctionem Elencho II. n. 67, et innovationem Elencho IV. n. 14. "

5. *Quia.*—Non debent Episcopi permittere quamplures Ecclesias obtinere.— Vide Trid. sess. 24. c. 17 de reform. "

6. *Cum teneamur.*—Ad mandatum Papæ non tenetur quis providere illi, qui beneficium in litteris tacuit; vel cui sine scandalo providere non potest.

7. *Referente.*—Habens plures Ecclesias, alteram eligere, et alteram dimittere compellitur.— Hic habetur, Archidiaconum privasse Clericum beneficio, et in eo alium instituisse, quod Panormit. interpretatur factum non de jure, quo caret, sed ex consuetudine vel privilegio; ibidem n. 2 et Barbos. ex auctoritate Episcopi. Vide correctionem Elencho I. n. 25, et Elencho II. num. 68. "

8. *Majoribus.*—Præbendæ et dignitates non debent dividi, nec etiam permutari.— Vide Auctorem lib. I. tit. 9. n. 146. "

9. *Relatum.*—Receptus in Canonicum ex promissione capituli, debet quando facultas se obtulerit, habere præbendam.— Vide cap. 4 de concess. præb. in 6 cum gloss. "

10. *Avaritiæ.*—Religiosi redditus Ecclesiarum suarum diminuire non possunt respectu portionis, quæ debetur Rectoribus, seu Vicariis; nec paræcias dividere.

11. *Significatum.*—Possunt Prælati et Capitulum præbendæ vacant honestum onus imponere, ad quod Præbendarius teneatur.— Vide cap.

1 Ex Conc. Pietav. quod tamen ibi non reperitur.

2 In Corp. Can. part. 5. in Novell. Justin. Constit. 5. de num. Cleric. Constantinop. Urb. cap. 2.

3 D. Greg. Anthemi Subd.

4 Alex. III. in Conc. Later.

5 Idem ibid.

6 Idem.

7 Idem in Concil. Lateran.

8 Idem in Concil. Turonen.

9 Idem Cantuar. Archiep.

10 Idem Canon Regul. et Monach. Eborac. Diœc.

11 Idem Præp. et Capit. Insulen. in Belg.

Prohibemus 7 de censib. In hoc cap. *Significatum* agitur de onere imposito præbendato missam quotidie celebrandi, circa cujus celebrationis intermissionem, vide Additiones meas lib. III. tit. XLI post n. 372.

12. *De Manachis.*—Ad præsentationem Religiosorum in eorum Ecclesiis nullus debet institui per Episcopum, nisi prius ei congrua portio reddituum assignetur.— Circa præsentationem Vicariorum in Vicariis perpetuis Ecclesiarum Cathedralium ex Constit. S. Pii V. *Ad exequendum* deputandi sunt prævio examine et approbatione Ordinarii ad nominationem illorum, in quorum Ecclesiis unitis ponentur.

13. *Ad hæc.*—Plures dignitates, vel personatus in una, vel in diversis Ecclesiis, qui habere non potest.— Vide Trid. sess. 7. cap. 4 et sess. 24. cap. 17. de reform.

14. *Præterea.*—Habens plures dignitates, alteram dimittere compellitur.— Vide correctionem Elencho I. num. 21, et Elencho II. n. 69.

15. *Cum non.*—Si electus ad secundam Ecclesiam, noluerit dimittere primam, eligentes possunt resilire, et electum non acceptare.

16. *Cum secundum.*—Ordinato ad sacros per Episcopum sine titulo, nemine præsentante, ordinator vel successor compellitur in necessariis providere, donec titulum habuerit.— Vide innovationem Elencho IV. num. 15.

17. *Inter.*—Qui hoc ignorantem scienter contulit præbendam, quam non potuit, illa evicta, aliam, quam potest conferre tenetur.— Vide cap. unic. *Ne concessione* de rer. permutat. in Clementin.

18. *Cum jam.*—Cassatur electio illius, qui possidet plures dignitates atque præbendas. Et idem si detinetur vitio ambitionis et avaritiæ.

19. *Dilectus.*—Recepto in Canonicum, quam in citò facultas se obtulerit, debetur præbenda, et interim habebit quotidianas distributiones.— Vide correctionem Elencho II. num. 70.

20. *Tuæ fraternitatis.*—Non tenet electio, cum ad unam præbendam duo simpliciter eliguntur.

21. *Nisi.*—Si duo electi ad aliquam dignitatem compromittant in Judicem, poterit Judex alterum confirmare, et alteri pro bono pacis de proventibus provisionem facere.— Hodie fieri hoc nequit sine auctoritate Papæ. Vide Fagn. hoc cod. cap.

22. *Pro illorum.*—Canonici privilegiati à Papa super certo numero, si spontè receperunt aliquem supra numerum, contra impetrantes à Papa exceptione numeri uti non possunt.

23. *Tuis.*—Non beneficiatus habens sufficiens patrimonium ad sacros

12 Idem Wigor. Episc.

13 Idem Saler. Archiep.

14 Idem Burdeg. Archiep.

15 Idem Januen. Episc.

16 Innoc. III. Zamor. Episc.

17 Idem Archiep. Senon.

18 Idem Episc. et Cantor. Tornacen.

19 Idem Archiep. et Archid. Senon.

20 Idem Episc. Brixien.

21 Idem.

22 Idem Santon. Archiep. et Ab. Blasiaco.

23 Idem Bisuant. Episc.

legitimè promovetur.— Vide limitationem in Trident. sess. 24. cap. 2 de reform.

24. *Accedens.*—Absenti potest conferri beneficium, alio mediante: nec refert, utrum absens investiat per personam mediam, vel persona media investiat pro absente.

25. *Dilecto.*—Si ad unum Canonicatum et præbendam duo sunt recepti simpliciter, receptio non tenet, etiam interveniente Apostolica auctoritate.— Vide correctionem Elencho II. n. 71.

26. *Vacante.*—De una præbenda vacante possunt fieri duæ, si ejus suppetant facultates; alias dividens integrare tenetur.

27. *Dilectus.*—Si Papa mandat capitulo, ut aliquem in canonicum recipiant, et præbendam, si qua vacat, conferant, si de mandato scientes alii conferant, coguntur primum recipere, et de redditibus Ecclesiæ loco beneficii providere, donec præbendam habeat.— Vide correctionem Elencho II. n. 72.

28. *De multa.*—Habens personatum, vel beneficium curatum, si secundo tale receperit, vacat primum: quod si retinere contenderit, etiam secundo privabitur. Et is, ad quem spectat beneficii curati collatio, licitè confert statim, cum institutus aliud recepit, et si intra sex menses non conferat, devolvitur ad alium collatio, et aliter punitur. Cum sublimibus verò et litteratis personis circa pluralitatem beneficiorum incompatibilium solus Papa dispensat.— Vide declarationem Elench. I. num. 27 et Elench. II. n. 73, et ampliacionem Elench. III. num. 23 ac innovationem Elench. IV. num. 16.

29. *Grave.*—Concilium provinciale à Beneficiorum collatione suspendit eos, qui post secundam correptionem indignis beneficia conferunt: providet etiam ut quis interim beneficia conferat; et illam suspensionem relaxat solus Papa, vel solus Patriarcha.— Vide innovationem Elencho IV. num. 17.

30. *Extirpandæ.*—Rector Ecclesiæ, non obstante consuetudine Episcopi vel patroni, debet de redditibus Ecclesiæ sufficientem habere portionem.— Vide correctionem Elencho II. n. 74.—Privatus est paræciali Ecclesia Rector in ea non residens, nisi sit annexa dignitati vel præbendæ: quo casu debet ibi habere perpetuum Vicarium. Et in fine prohibet in fraudem Rectoribus de ipsius proventibus pensionem in beneficium dari. Vel sic: Non residens in Ecclesia paræciali, vel non ponens Vicarium quando est annexa beneficio majori, privatus est ea.— Vide Trid. sess. 24. cap. 3 de reform.

31. *In Lateranensi.*—Non debent Religiosi Ecclesias, vel decimas à Laicis sine Diæcesanarum consensu recipere, nec excommunicatos vel interdictos ad divina admittere; in Ecclesiis quoque, quæ ad eos non ple-

24 Idem Episc. Zamor.

25 Idem H. Trecent. Ep.

26 Idem Uratisl. Ep.

27 Innoc. III. Verceil. Ep.

28 Idem in Conc. Later.

29 Idem ibid.

30 Idem ibid.

31 Idem ibid.

no jure pertinent, instituere vel destituere; sed præsentabunt Diœcesanis ad eas viros idoneos.— Vide Trid. sess. 25. cap. 9. de reform. "

32. *Licet.*—Absens in Theologiæ studio, fructus beneficiorum suorum percipit in absentia; sed quotidianas distributiones non.— Vide Trid. sess. 5. cap. 1. de reform. et ampliationem Elencho III. num. 24. "

33. *Exposuisti.*—Propter paupertatem præbendarum cathedralis posunt eis annecti capellæ, reservata ipsarum presbyteris congrua portione.— Vide correctionem Elencho II. n. 73. "

34. *Dilectus.*—Licet Ecclesia ex ordinatione laici beneficium conferat, tenet illius beneficii impetratio, de hoc mentione non habita.

35. *Super.*—Pueri, et aliâs beneficiati non sunt idonei ad beneficia consequenda.— Sunt tamen capaces pensionum etiam ante an. 14 inchoatum si sint tonsurati, ex Constit. S Pii V *Sacrosanctum*; qui tenentur ad recitationem officii B. M. Virginis ex altera ejusdem Constit. *Ex proximo.* "

36. *Cum causam.*—Pro unius præbendæ integratione alia dividi non debet.

37. *Venerabiles.*—Clerici ignobiles, et eminentis scientiæ propter hoc non debent à præbendis repelli, etiam in Ecclesia, quæ tales admittere non consuevit.

38. *Cum olim.*—Si mandatur provideri in Ecclesia, non potest de Ecclesia provideri.— Circa mandata de providendo, vide notata Elencho II. num. 6. et seqq. "

IN SEXTO.—Ibi tit. IV.

Cap. 1. *Suscepti.*—Ad præsentationem Religiosorum, etiam exemptorum, non debent in Ecclesiis ipsorum Rectores institui, nisi primò tantum eisdem assignetur unde incumbenti onera subire possunt et congruè sustentari: nec valet contraria consuetudo.

2. *Licet.*—Beneficia vacantia in Curia si alius, quàm Papa conferat, irrita est collatio.— In quibus beneficiis hæc decretalis locum habeat et quo se extendat Curia Romana, vide cap. *Præsenti* 34 infra et cap. *Si duobus* 1. ut lit. pend. in Clement. ac moderationem Elencho I. num. 20. et 29. "

3. *Statutum.*—Si Papa beneficia vacantia in Curia non conferat intra mensem à die vacationis, poterunt ab illis conferri, quibus collatio pertinebat.

4. *Quamvis.*—In beneficiis, vel in impetrationibus ad beneficia per provisionem usque ad certam summam pensio non debetur. Per Ecclesias civitatis, vel Diœcesis non comprehenditur Cathedralis. Sed per Ecclesias Provinciæ, Metropolitanæ et Cathedrales reliquæ includuntur.

32 Honor III. Ab. et Prior. S. Genovefa.
33 Idem Episc. Vesprin.
34 Idem Ep. Prior. et Archid. Macloviën. in Gall.
35 Greg. IX. Argentin. Ep.
36 Idem Archiep. et R. Turonen.

37 Idem.
38 Idem.
1 Clem. III.
2 Idem.
3 Greg. X. in Conc. Lugd.
4 Bonif. VIII.

3. *Cum de beneficio.*—Impetranti beneficium seculare providetur de beneficio per sæculares Clericos usque ad præscriptionem legitimam possessore. Clerico sæculari prioratum impetranti simpliciter, non providetur de consueto per Religiosos gubernari.

6. *Super.*—Habere personatum cum cura, et præbendam, cui annexa est parochialis Ecclesia, non est contra cap. *Multa* 28. de præb.

7. *Eum, cui.*—In impetratione beneficiorum inspicitur data, non præsentatio vel receptio.

8. *Si pro Clericis.*—Per litteras Apostolicas non facientes de defectu Ordinis mentionem, potest impetranti de curato beneficio provideri: ad Ordines tamen se faciet proximis temporibus promoveri.— Vide Trid. sess. 22. cap. 4. de reform. "

9. *Si eum.*—Mandato alterius super provisione facienda per Papam impleto, provisio auctoritate Papæ intelligitur esse facta.— Vide notata cap. seq. "

10. *Mandato.*—Mandatum alternativè plures collatores includens, vericatur in primo vacante. In simul verò vacantibus ordo scripturæ servatur.— Vide Elencho II num. 76 et seqq. "

11. *Si Clericus.*—Si Clericus, qui mandabatur provideri de præbenda primò vacante, negligit petere præbendam sibi debitam, extincta est gratia. Si autem sibi collatus fuerit Canonicatus, tunc habebit præbendam, cum nullus est ibi expectans auctoritate Apostolica.— Vide correctionem Elencho II. n. 76. "

12. *Hi qui.*—Receptus auctoritate Papæ etiam ad mandatum alterius, præferendus est aliis in præbenda.— Vide correctionem Elencho II. num. 67. "

13. *Si postquam.*—Si post gratiam mihi factam à Papa de Canonicatu et præbenda, Bononienses Canonici hoc ignorantes, et ignorantibus præbendam conferunt post vacantem, non tenet collatio.

14. *Dudum.*—1.º Si Papa det licentiam Legato suo recipiendi auctoritate Apostolica resignationes beneficiorum legationis suæ liberè in manibus suis factas, et illa beneficia conferendi.—2.º Si Papa de prædicta potestate, non habita mentione, canonicalum et præbendam, si vacat, vel quam primò vacaverit in aliqua Ecclesia Legationis, mihi conferat.—3.º Si Canonicus ipsius Ecclesiæ renunciât, et Legatus etiam ignorans collationem mihi factam confert illi præbendam prædictam, non tenet collatio Legati, sed mihi illa præbenda debetur.— Vide correctionem Elencho II. n. 78. "

15. *Quia.*—Secundus, qui impetravit dignitatem et præbendam præfertur priori, qui solum præbendam impetraverat, si præbenda dignitati est annexa, aliâs non.

5 Bonif. VIII.
6 Idem.
7 Idem.
8 Idem.
9 Idem.
10 Idem.
11 Idem.
12 Idem.
13 Idem.
14 Idem.
15 Idem.

16. *Cum in illis.*—Mandatum providendi de dignitatibus, vel aliis beneficiis, curata non includit, non expressa cura.— Vide correctionem Elencho II. n. 79.—In beneficii provisione modus electivus non includitur, si alii modi providendi exprimantur.—Beneficiales litteræ unum modum exprimentes, alios non includunt.—Mandatum simpliciter duos includens, alterum solum non astringit, et à converso directum uni, duos non afficit.

17. *Si tibi.*—Beneficium uni collatum ante dissensum illius, alteri conferri non potest; nisi terminus ei datus ad consentiendum esset elapsus: et tunc etiam post terminum, antequam alteri conferatur, poterit consentire.

18. *Eum qui.*—Qui vi, vel injustè occupat secundum beneficium curatum, privatus est primo. Qui autem vi beneficium curatum aliquod occupat, est ipso jure privatus jure, quod in illo, vel ad illud habebat.— Vide ampliationem Elencho I. n. 30.

19. *Is, cui.*—Habens potestatem Apostolicam personæ idoneæ de beneficio providendi, aliàs beneficiato sufficienter providere non poterit; nisi in litteris hoc exprimat; et tunc unicum simplex obtinenti providebit. Si verò conceditur, ut provideat beneficia obtinenti, ad duo tantum refertur, et contra factum est nullum.— Circa mandata de providendo vide Elencho II. num. 4 et 6.

20. *Si beneficio.*—Si quis ignorans recipiat beneficium prius reservatum, vel alteri collatum per Papam, si ex quo scivit, illud sine difficultate dimittit, recuperat priora beneficia, propter illud dimissa; aliàs non.

21. *Non potest.*—Taciturnitas beneficii etiam modici vitiat dispensationem super pluralitate beneficiorum, quæ etiam legitime super duobus obtenta ad duo prima recepta refertur. Item provisio alicui facta de beneficio, non obstante quòd aliud habeat, dispensationem super utroque retinendo non inducit.— Quoad retentionem plurium beneficiorum concordat Trident. sess. 7. cap. 4. et sess. 24. cap. 17. de reform.

22. *Si Apostolicæ.*—Mandatum Legati super facienda provisione per Papam confirmatum, papalis gratia est censenda.— Vide correctionem Elencho II. num. 80.

23. *Si motu.*—Obstat taciturnitas obtenti beneficii, licet modici, nisi constet provisionem factam motu proprio Papæ: qui intelligitur, si hoc in littera exprimat.

24. *Si pluribus.*—Collatio facta motu proprio Papæ, pluribus beneficiis in eadem Ecclesia vacantibus simul, intelligitur facta de pinguiori: sed si beneficia sunt æqualia, ad eum spectat electio, cui gratia est concessa. Collatio verò facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium

16 Bonif. VIII.
17 Idem.
18 Idem.
19 Idem.
20 Idem.

21 Idem.
22 Idem.
23 Idem.
24 Idem.

restringitur; si sint æqualia, eligit, qui alias conferebat, quo negligente, alius eligit; et etiam econtra.

25. *Cum in Ecclesia.*—Non debetur expectanti præbenda, quæ per Episcopi præbendarii mortem vacat.— Vide correctionem Elencho II. num. 81.

26. *Si tibi.*—Per adaptionem secundi beneficii curati, cujus fructus alter ex causa percipit, non vacat primum.

27. *Cui.*—Cum mandatur alicui non sacerdotalis, vel integra, vel certi valoris conferri præbenda, sacerdotalis dimidia, vel minoris valoris illi etiam conferri non poterit.— Circa mandata de providendo nota ut supra c. 25.

28. *Licet.*—Secundo beneficio curato effectualiter adepto, primum consimile (ejus possessore irrequisito), conferri potest; non autem ejus possessio dari.

29. *Ei, cui.*—Sacerdotalis præbenda per simplex mandatum de providendo, non nisi apto ad Sacerdotium est conferenda.— Vide correctionem Elencho II. n. 82.

30. *Si pauper.*—Ex mandato Sedis Apostolicæ expectans à certa causa, ea deficiente, beneficium petere impeditur.— Vide notata supra cap. proximo.

31. *Si à Sede.*—Ubi de prioritatem beneficii pluribus collati non constat, primò possessio, deinde major prærogativa præfertur.

32. *Cum singula.*—Religiosus habens prioratum vel Ecclesiam curatam, si recipit secundum sine licentia Papæ, ipso jure vacat primum, Quòd si statim non dimiserit, efficitur ineligibilis, et privatur utroque. Eadem est pœna in iis, qui habebant ante hanc constitutionem, nisi intra mensem alterum elegerint, et alterum dimiserint.— Quoad pluralitatem beneficiorum nota ut in cap. 24, supra. Imò ex decreto Congr. *super disciplina Regulari* approbato à Clement. XI, 28 Maji 1715, nequit quicumque Regularis esse Prior seu Superior sui conventus, et simul parochus, si cura animarum eidem conventui incumbat.— Prioratus Ecclesiæ, vel administrationes unius Monasterii solitæ per ipsius monachos gubernari, absque Sedis Apostolicæ licentia alterius Monasterii monachis non committantur, nec commissa dimittantur. Qui contra fecerint, sint privati dicta potestate ordinandi ea vice: et deferuntur ad Diœcesanum in non exemptis, et ad Papam in exemptis: recipientes, vel detinentes (aliàs eligentes), sunt ineligibiles ipso jure.

33. *Cum in Ecclesiis.*—Contemptum possunt prosequi, si ad receptionem vel collationem absentes Monachi vel Canonici non vocentur, nisi consuetudo sit eos non vocari.

34. *Præsenti.*—Beneficia morientium etiam in loco vicino Curia Ro-

23 Bonif. VIII.
26 Idem.
27 Idem.
28 Idem.
29 Idem.

30 Idem.
31 Idem.
32 Idem.
33 Idem.
34 Idem.

manā per duas dietas legales, vel Sede ipsa vacante, ibi causam, domicilium vel originem non habentium, vel etiam habentium, sed Curialium, et ibi causa Romanæ Curiae morantium, vel translata Curia eam sequentium, et in itinere decedentium, vel in loco unde recessit Curia, in quo remanserant infirmi, conferri nequeunt per alium, quā per Papam.—Vide declarationem in cap. *Quia Regulares* de suplend. neglig. Prælat. in Clement.

35. *Si Apostolica*.—Mors Papæ tollit, ne paræciales Ecclesiæ in Curia vacare dicantur.

36. *Si cui*.—Gratia alicui concessa, ut providere possit personis idoneis in certa Ecclesia, personis non expressis, non expirat, re integra, obitu concedentis; secus si personæ essent expressæ.—Vide notata supra cap. 19.

37. *Si Episcopus*.—Qui ex licentia circa incertos concessa absque titulo ad sacros Ordines Clericos promovet, eis tenetur providere. Dans licentiam promovent, vel etiam promovendis, eis promotis ad Sacros sine titulo providere tenebitur.—Vide innovationem Elencho IV. n. 48.

38. *Quamvis*.—Si primo loco Papa dat licentiam conferendi beneficia certo modo vacantia, vel ad Papam devoluta, secundo aliquid de his conferat specialiter, vel conferri mandat: species generi derogat, ita quod secundo beneficio debetur.

39. *Si is*.—Revocatio gratiæ non tollit jus quæsitum, sed quærendum; nisi jus annexionis aliud inducat; nec tamen tollit jus quærendum annexum juri digniori jam quæsito.

40. *Quodam*.—Obest revocatio gratiæ præbendam expectanti, et decreti interpositio etiam ignorantibus.—Vide correctionem Elencho II. n. 83.

41. *Mandatum*.—Mandatum de providendo beneficio ad collationem capituli pertinente non tangit jus singularis Canonici.—Vide correctionem Elencho II. n. 84.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. II.

Cap. 4. *Si dignitatem*.—Clausula inserta litteris gratiosis super dignitate concessis, per quam providere mandatur, ne animarum cura, si dignitati imminet, negligatur, vel per quam inhibetur electionem fieri dignitatis, non facit extendi gratiam ad dignitatem curatam, vel ad quam quis per electionem assumitur.—Vide correctionem Elencho II. n. 85.

2. *Per litteras*.—Litteræ super provisione Clericorum non includunt hospitalia et loca similia, et habentia jura spiritualia, nisi id exprimat in eisdem litteris.

3. *Si plures*.—Quo casu vacat una dignitas, per receptionem alterius.

53 Bonif. VIII.
56 Idem.
57 Idem.
58 Idem.
59 Idem.

40 Idem.
41 Idem.
1 Clem. V. in Conc. Vien.
2 Idem.
5 Idem.

vacant etiam plures.—Vide Trid. sess. 7. cap. 4. et sess. 23. cap. 17. de reformat.

4. *Si Romanus*.—Valet provisio facta proprio motu Papæ tacentis beneficii provisi, quæcumque sint, et quotcumque.

5. *Si de beneficio*.—Expectans beneficium spectans ad collationem Episcopi, devolutum ad illius Capitulum, obtinere, non poterit: devolutum tamen ad Episcopum, vel etiam ad Papam ex eujuscumque negligentia poterit obtinere.—Vide Elencho II. n. 4.

6. *Si juxta*.—Adeptus in Ecclesia dignitatem habentem præbendam annexam, perdit primam præbendam, quam habebat in illa.

IN EXTRAVAGANTIBUS JOANNIS XXII.—Ibi tit. III.

Cap. unic. *Execrabilis*.—Tempore hujus cap. obtinentes plures dignitates, personatus, vel beneficia curam animarum habentia ex dispensatione virtute illius non poterunt retinere, nisi unum; et reliqua tenebuntur resignare verbaliter et realiter coram Ordinario, sub testimonio publico intra mensem à tempore notitiæ hujus cap. nisi fuissent Cardinales aut Regum filii. Illi autem, qui plura talia sine dispensatione obtinebant, poterunt ultimum retinere, reliquis forma præscripta, et sub eodem tempore resignatis. Qui verò deinceps tale habuerit beneficium, si cum illo secundum simile receperit, quam primum illius possessionem habuerit, vel per eum steterit quo minus habeat primum, quo est ipso jure privatus, modo prædicto resignare tenetur: alias utrumque perdit, et inhabilis fit ad sacros Ordines suscipiendos, et ad quodcumque beneficium habendum. Tandem explicatur qui dicantur Ordinarii quoad præmissa, et quæ sint beneficia curata.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.—Ibi tit. II.

Cap. 4. *Piæ*.—Beneficiorum in Curia vacantium collationem Papa sibi reservat.

2. *Et superæ*.—Provisiones sub titulo Commendæ factas de Ecclesiis Patriarchalibus, Archiepiscopalibus, Episcopalibus et monasteriis ad petitionem Regum vel quorumcumque Magnatum, revocat.

3. *Etsi*.—Beneficia majora et minora vacantia et vacatura, præsertim in Provincia Burdegalensi, Clem. V. certis ex causis suæ dispositioni reservavit, cum appositione decreti.

4. *Execrabilis*.—Statuit, quod omnes (exceptis Cardinalibus ac Regum filiis), qui super pluralitate beneficiorum, quæ aliàs de jure non poterant obtineri, dispensationem obtinent, unum cum cura, aliud sine cura possint à tempore notitiæ eligere intra mensem, et alia cum effectu dimittere teneantur; alias omnibus sic dispensatis sint ipso jure privati. Et idem de beneficiis, in quibus jus est ad rem, dum vacant, de pluribus etiam talibus, injustè tamen et sine dispensatione de-

4 Clem. V. in Conc. Vien.
5 Idem.
6 Idem.
7 Joan. XXII. Aven.

1 Bonif. VIII.
2 Clem. V.
5 Idem.
4 Joann. XXII.

tenis, ordinat, quod ultimum obtineant, et omnia alia dimittant intra mensem: alioquin omnibus sint privati. Item vult, quod qui amodo talia receperint, dimissionem de primo faciant coram Ordinario cum effectu; alioquin sint omnibus ipso jure privati. Quæ omnia sic vacantia dispositioni Apostolicæ Sedis reservat, interpretans Ordinarios in hoc casu solos Diœcesanos beneficiorum sic dimissorum. Item hoc vult de solis beneficiis intelligi, in quibus quisque per se vel Vicarium suum temporalem curam animarum, vel spiritualem jurisdictionem exercet de consuetudine vel de jure.— Vide Trid. sess. 7. cap. 2. et sess. 24. cap. 17. de reform."

5. *Salvator*.—Episcopatus Tholosanus erigitur in Metropolim cum deputatione suffraganeorum Ecclesiarum.

6. *Nuper*.—Infligit pœnas in impediens Episcopatus Tholosani erectionem.

7. *Nuper*.—Exequutores quatuor dantur ad pœnas in præced. cap. re-latas solemniter publicandas.

8. *Nuper*.—Dispensat cum quodam Abbate, ut Episcopus possit esse, licet defectum patiat in Ordinibus et ætate.

9. *Ad cuiuslibet*.—Hortatur quemdam, ut curam pastoralem administret in Ecclesia de novo in Cathedrali erecta.

10. *Postulasti*.—Declaratur an collector fructuum primi anni omnium beneficiorum ecclesiasticorum vacantium et vacuorum usque ad certum tempus, deputatorum pro Camera Apostol. oneribus facilius supportandis, possit cum obtinentibus beneficia convenire: et an altaria dotata cadant sub tali reservatione etc.

11. *Cum nonnullæ*.—Cum Papa pro Ecclesiæ Romanæ necessitatibus fructus beneficiorum vacantium usque ad certum tempus reservasset, solvit plurimas ambiguitates inde ortas.

12. *Cum nonnullæ*.—Fructus amborum beneficiorum, quibus quandoque beneficiatus privatur, Camera Apostol. deputantur.

13. *Ad regimen*.—Dispositioni Apostol. reservantur beneficia Curialium et aliorum ad curiam accedentium, vel ab ea recedentium, si moriantur in locis ultra duas dietas legales ab ipsa Curia non distantibus.— Vide regulam 2 et 3 Cancell. de Reservat."

14. *Ad Romani*.—Beneficia quæcumque dispositioni Apostol. reservata, per talem reservationem sunt affecta, ita ut illorum collatio facta ab alio, quam à Romano Pontifice non tenet.

5 Joann. XXII.

6 Idem.

7 Idem Barthol. elect. Narbon. Diac. etc.

8 Idem Arnol. Elec. Lumbanen.

9 Idem Bertran. Ep. Mont. Albani.

10 Idem Hugoni de Mirabellò Canon. Ebredun. Collect.

11 Idem.

12 Idem.

13 Benedict. XII. Aven.

14 Paul Fr. Venet.

TIT. VI.—DE CLERICO ÆGROTANTE, VEL DEBILITATO.

Cap. 1. *Cum percussio*.—Clericus infirmus integrè percipit fructus beneficij sui.

2. *Presbyterum*.—Presbyter cui medietas palmæ cum duobus digitis est abscissa, missam non celebret, sed ceteris sacerdotalibus fungi potest.

3. *De Rectoribus*.—Si rector Ecclesiæ sit leprosus, dandus est ei coadjutor.—Vide ampliationem Elencho III. n. 25."

4. *Tua*.—Si Rector Ecclesiæ sit leprosus, ab administrationis officio remoyetur, sed de bonis Ecclesiæ sustentatur.

5. *Ex parte*.—Episcopo, qui propter morbum incurabilem officium exercere non potest, dandus est coadjutor.

6. *Consultationibus*.—Archidiacono morbo paralitico laboranti, qui officium linguæ amisit, coadjutor est meritò adhibendus.

IN SEXTO.—Ibi tit. VI.

Cap. unic. *Pastoralis*.—Datio coadjutorum Episcopis et his superioribus spectat ad solum Papam: potest tamen Episcopus senio vel infirmitate perpetua impeditus de consensu capituli vel majoris partis sibi auctoritate Apostol. unum vel duos coadjutores assumere: et si demens fuerit, capitulum aut duæ partes ipsius hoc faciant: sed si Episcopus contradicit, tunc nil innovabit capitulum, sed Episcopi; et Ecclesiæ conditionem, quam citò poterit intimabit Papæ. Coadjutores sumptus moderatos habebunt de proventibus dd. Prælatorum.

TIT. VII.—DE INSTITUTIONIBUS.

Cap. 1. *Non amplius*.—Non amplius suscipiantur in monasterio monachorum, aut clericorum, seu etiam puellarum quam quod se regere de bonis Ecclesiæ absque penuria possint.—Vide ampliationem Elench. III. n. 36."

2. *In Ecclesia*.—Laici in Canonicos non possunt institui.

3. *Ex frequentibus*.—Institutio beneficiorum spectat ad Episcopos, vel eorum officiales.

4. *Auctoritate*.—Ultra facultates non debet quis institui, invitis Clericis Ecclesiæ.

5. *Ad decorem*.—Cum in Ecclesiis oportet extraneos institui, non de-

1 Greg. Candido Episc. Urb. Veter.

2 Eugen. III. Sassien. Episc.

3 Luc. III.

4 Clem. III. Lincon. Episc.

5 Innoc. III. Arel. Episc.

6 Honor. III. Episc. Avers.

U. Bonif. VIII.

1 Ex Conc. Arelat. sub Leon. III.

2 Eugen. II.

3 Alex. III. Cant. Archiep. et Suffrag.

4 Glem. III. Clero Constantinop.

5 Innoc. III. Petro Tit. S. Marcell. et Bened. Tit. S. Susan. Presb. Card. Ap. Sed. Leg.

bent institui Clerici certæ originis tantum; sed undecumque sint, dum tamen sint idonei.

6. *Cum venissent.*—Institutiones et custodia possunt de jure speciali ad non Episcopum pertinere; et pendente lite cum Diocesano defenditur in possessione. Vel sic: Si possidet jus instituendi is, ad quem de jure communi non spectat, pendente judicio proprietatis in possessione defenditur.

7. *Cum ad nostram.*—Is, ad quem spectat collatio dignitatum, se ipsum instituere non potest.

IN SEXTO.—Ibi tit. VI.

Cap. I. *Etsi.*—Capitulum, sede vacante licet beneficia ad Episcopi collationem spectantia conferre non possit, tamen ad illa præsentatos instituere potest.

2. *Si is.*—Non repellit præsentatum defectus sacerorum Ordinum, dummodo sit idoneus, et tempore à jure statuto ad Ordines promoveri possit.

TIT. VIII.—DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ.

Cap. I. *Qui.*—Institutus scienter in beneficium viventis deponendus est.

2. *Nulla.*—Beneficia non vacantia concedi vel promitti non debent: et cum vacaverint, concedi debent intra sex menses: quibus elapsis de Episcopo ad capitulum et e contra: demum ad proximum superiorem devolvitur collatio.—Concordat Trid. sess. 24. cap. 19. de reform.; sed ex cit. cap. mandata de providendo, et gratiæ expectatiæ nemini amplius concedendæ sunt, neque S. R. E. Cardinalibus. In hoc tamen decreto non comprehenditur Imperator, ex declaratione Greg. XIII, relata à Fagn. hoc eodem cap. num. 9., et vide notata ad cap. Nemo 15 de Elect. in 6. Circa impetrantes beneficia viventium consule Reg. 21 Cancellariæ."

3. *Relatum.*—Beneficia vacantia conferuntur, non obstante appellatione illorum, quibus promissa fuerant antequam vacarent.

4. *Præposuit.*—Si scribitur ei, ad quem spectat collatio, dato exequutore ad providendum per præsentationem litterarum collatori factam afficitur præbenda; ita quod collatio alteri facta non tenet.—Vide Elench. H. n. 4."

5. *Quia.*—Semestre ad eligendum seu conferendum à jure præsum, non currit legitime impedito; nec incipit currere nisi à die notitiæ vacationis.

6 Innoc. III Helien. Ep. et Archid. Nivantom., et Mag. H. de Gerst.	2 Ex Conc. Lat. sub Alex. III.
7 Idem Ep. Trec. et Archid. Deronen.	3 Alex. III. Episc. Eborac.
4 Bonif. VIII.	4 Innoc. III. Præp. N. Decan. et Capit. Camerac.
2 Idem.	5 Idem Petro Tit. S. Mariæ in Via Lata Diac. Card. Ap. Sed. Leg.
1 Gelas. I. ad Episc. Dardan.	

6. *Cum nostris.*—Non valent litteræ ad beneficium impetratæ, quæ de alterius colorata facti possessione non faciunt mentionem.

7. *Post electionem.*—Ubi constat beneficium collatum per habentem potestatem per exceptionem abjuracionis et renunciacionis, non debet possessio retardari.

8. *Cum super.*—Recepto in Canonicum tenetur Capitulum providere quam citò facultas se obtulerit.

9. *Litteras.*—Si habens præbendam in eadem Ecclesia recipit dignitatem cum præbenda, vel aliam præbendam, vacat prima; et quamvis à superiore sibi confirmetur, tamen valet impetratio per alium facta de ipsa, etiam tacito de possessione alterius, quæ colorata non est.—Vide ampliationem Elencho III. n. 27."

10. *Ex parte.*—In Ecclesiis non numeratis vacatio præbendarum seu canonicatum possibilis non est: nec fit ibi devolutio ad superiorem ex negligentia semestri in non providendo Ecclesiæ de ministris.

11. *Constitutus.*—Habens potestatem conferendi, potest de jure alter tradere potestatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.

12. *Dilectus.*—Canon Later. Concilii de beneficiis ultra sex menses vacantibus ad Archiepiscopatum et Episcopatum non extenditur.

13. *Ex tenore.*—Non valet promissio beneficii vacaturi.—Vide Trid. sess. 24. c. 19. de ref."

14. *Accedens.*—Obligatur Prælatus, qui promittit providere cum poterit.—Vide correctionem Elencho I. n. 31 et Elencho II. num. 86."

15. *Postulastis.*—Si ad Capitulum et Prælatum, ut Prælatum, potestas conferendi pertinet, de uno ad alterum lapsu temporis non transit: secus si Prælatus intersit, ut Canonicus; quia tunc de Capitulo transit ad Prælatum, nisi dolum committat.

16. *Cum dilecto.*—Sicut non potest Patronus promittere se præsentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, ita nec dare potestatem præsentandi antequam beneficium vacet.

IN SEXTO.—Ibi tit. VII.

Cap. I. *Quia modus.*—Si mandetur alicui provideri de dignitate vacatura, quam duxerit acceptandam, et vacat dignitas, quam ante acceptationem Ordinarius confert, tenet ipsius collatio, etiam si exequutor impetrantis ante acceptationem fecerit reservationem, inhibitionem et processum super prima vacante.—Vide correctionem Elencho II. n. 87."

2. *Detestanda.*—Omnis promissio, per quam datur via ad beneficia va-

6 Idem Basilien. et Bellic. Episc. et Ab. S. Mariæ.	15 Idem Prior. Ossen. et Subp. S. Fredeg.
7 Idem Magistr. Honor. Archid. Richemudæ.	14 Idem Ab. et Convent. Monast. S. Mich. de Caranto.
8 Idem Clarom. Canon. Perdon.	13 Idem P. Subd. Præb. et Capit. Ebrodun.
9 Idem Ep. et Mag. H. Canon. Hil-desemen.	16 Honor. III. Episc. Præposit. et Cantor. Camerat.
10 Idem Ep. et Archid. Papien.	1 In. IV. And. Capel. Papæ.
11 Idem Ep. et Capit. Laudun.	2 Bonif. VIII.
12 Idem Gerun. Capit.	

catura, est reprobata.—Vide Tridentin. sess. 24. cap. 14. et 19. de reformatione.”

3. *Ne captandæ.*—Habens litteras Apostolicæ Sedis super primo beneficio, dignitate vel præbenda, quod duxerit acceptandum, certum acceptare non potest: sed primum, quod vacabit, vel ex causa secundum, vel ulterius poterit acceptare. Reservationes, processus, decreta contra hoc facta non valent.—Vide correctionem Elencho II. n. 88.”

4. *Exequutor.*—Sine speciali mandato non inhibet exequutor generaliter collationem beneficiorum Provinciæ: specialiter verò reservat primum, et inhibet ulteriorem non sine mandato: nec tunc tenet collatio contra facta.—Vide correctionem Elencho II. n. 89.”

5. *Si capitulo.*—Si mandetur Capitulo, ut me recipiant in Canonicum, et præbendam conferant, cum id pertineret ad eos dato exequutore ad providendum, per solam præsentationem factam, Capitulo affecta est præbenda: et exequutor (negligente Capitulo intra terminum per eum statutum me recipere, et præbendam conferre) non vocato Capitulo id exequi poterit.—Vide correctionem Elencho II. n. 90.”

6. *Si soli.*—Si soli Ordinario, vel soli exequutori ad compellendum, vel Ordinario et tali exequutori sit scriptum, per præsentationem talis mandati non afficitur præbenda, nisi in litteris esset decretum, aut exequutor ille insinuasset et interdixisset; maxime cum decreto, vel ratione mandati jam esset facta receptio ad canonicatum; in his casibus, vel ipsorum altero, affecta est præbenda; ita quod collatio alteri facta non tenet.—Vide correctionem Elencho II. n. 91.”

7. *Auctoritate.*—Si tres expectantes sunt in una Ecclesia, unus auctoritate Martini, alter auctoritate Bonifacii, tertius ejusdem auctoritate cum prærogativa, ut præferatur omnibus receptis non auctoritate Bonifacii, præbendas hi consequentur hoc ordine; quia primam habebit secundus, cecundam tertius, tertiam primus, quod probatur argumento legali.—Vide correctionem Elencho II. n. 92.”

8. *Quoniam.*—Revocatoria gratiarum includit receptos in Canonicos præbendam distinctam expectantes, etiamsi percipiebant distributiones quotidianas: secus, si præbendam distinctam non expectant, sed augmentum portionis. Includit habentes jus ad vacaturam, si nondum est deventum ad collationem.—Vide correctionem Elencho II. n. 93.”

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. III.

Cap. unic. *Cum ei.*—Decretum conditionale ante conditionis eventum non afficit potestatem Ordinarii vel alterius collatoris: secus quando acceptationi beneficii tempus adiecitur cum decreto. Et qui beneficium vacans ab exequutore petit vel recepit, illud intelligitur acceptasse; quæ vacatio nota dicitur expectanti, ex quo in loco beneficii publice scitur.—Vide correctionem Elencho II. n. 94.”

- 5 Bonif. VIII.
4 Idem.
5 Idem.
6 Idem.

- 7 Idem.
8 Idem.
U. Clem. V. in Conc. Vien.

IN EXTRAVAGANTIBUS JOANN. XXII.—Ibi tit. IV.

Cap. 1. *Sedes.*—Exequutores gratiarum, et Judices causarum à Sede Apostolica deputati in Diocesisibus jam divisis, procedere possunt, sicut ante divisionem poterant.

2. *Ad Apostolatus.*—In beneficiis divisis habet quis eadem jura, quæ habebat in integris.—Hoc cap. declarat præced. et concordat cap. *Quia Monasterium* de Relig. dom.”

TIT. IX.—NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

Cap. 1. *Novit.*—Vacante Sede, status ejus mutari non debet.

2. *Illæ.*—Beneficia spectantia ad collationem Prælati non possunt conferri per Capitulum, Sede vacante.—Ex constit. S. Pii V. *Sanctissimus*, reservata sunt Episcopo successoribus.”

3. *Constitulis.*—Sede vacante iudicium habitum contra Ecclesiam non tenet.

IN SEXTO.—Ibi tit. VIII.

Cap. unic. *Si ad Episcopum.*—Collatione communiter ad Episcopum et Capitulum pertinente, uno ipsorum effecto inhabili, alter confert.—Collatione spectante ad Episcopum de consilio vel assensu Capituli, illo existente inhabili, nisi sit in mora, non confert Capitulum.—Habens conferre cum consilio Episcopi, sine illo confert, si illius mors supervenerit, vel in remotis degat.

IN EXTRAVAGANTIBUS JOANN. XXII.—Ibi tit. V.

Cap. unic. *Si fratrum.*—Vacante Sede Imperiali, cum iurisdicção ad Papam devolvatur, sub pena excommunicationis prohibetur, ut nemo nomen Vicarii, Imperatoris vel alterius cujuscumque officii retineat, assumat vel resumat, nullusque ei obediat vel auxilium præbeat, ac sub eadem pena excommunicationis in personas, et interdicti in terras, nisi intra duos menses resipuerint.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.—Ibi tit. III.

Cap. unic. *Suscepti.*—Ut occurratur dispendiis, quæ quotidie imminet ministris Ecclesiarum propter occupationes vacantium earundem Ecclesiarum primi anni, quæ competunt ex diversis titulis aliquibus Ecclesiis, seu personis, statuit: ut quando talis occupatio imminet in beneficiis, quæ consueverunt in decimæ solutione taxari, collectores ipsorum annuum sint contenti summa, pro qua consuevit dari decima, si ipsam eligendam duxerint, totali residuo penes eum, cui collatum est beneficium, remanente; vel dimissa eidem summa prædicta, possint dictum residuum

- 1 Joann. XXII.
2 Idem.
4 In. III. Prior. et Convent. Glastonien. in Angl.
2 Honor. III. Episcop. Galven. et V. et J. Canonic. Suesse.

- 5 Idem Maurinen. Ep. Burdig.
U. Bonif. VIII.
U. Joann. XXII.
U. Joann. XXII.

sibi assumere, dum tamen alterum intra decem dies dieti eligant collectores: alias post decem dies ipsorum optio in beneficiatum transeat ipso jure. In non taxatis autem fructus decimales illius anni dividantur per medium, et utrique eorum medietas tribuatur: ita quod, si alter dimidia noluerit contentari, ipsa in volentem transeat ipso jure, et si quidquam aliquis contra dietam ordinationem receperit, pœnas hic contentas incurrat.— Vide notata cap. *Suscepti* 2 de elect. in Extravag. Joann. XXII.”

TIT. X.—DE HIS QUÆ FIUNT A PRÆLATO SINE CONSENSU CAPITULI.

Cap. 1. *Irrita*.—Non tenet alienatio rei Ecclesiasticæ absque approbatione Capituli.— Consule Extravag. *Ambitiosæ* de reb. Eccl. non alien.”

2. *Continebatur*.—In temporali alienatione, quam facit Prælati, taciturnitas Capituli habetur pro consensu.

3. *Cum nos*.—Alienatio temporalis facta sine consensu Capituli, per ratificationem ejus roboratur.

4. *Novit*.—Prælati sine consilio Capituli instituere, vel destituere, vel alia negotia Ecclesiæ tractare non debet.

5. *Quanto*.—Sumatur ut supra.

6. *Ea noscitur*.—Si Ecclesia collegiata habet præsentationem, præsentabit Prælati de consensu Capituli vel majoris partis; nisi de consuetudine vel privilegio competat soli Prælato.

7. *Cum Apostolica*.—Tenet donatio, quam de solius Diocœsani consensu facit laicus Ecclesiæ de decimis, quas ab alia Ecclesia habet in feudum ab antiquo, id est, ante Lateranen. Conc.— Hodie attendenda est Constit. Urb. VIII. *Romanus* 5. Jun. 1644 circa præservationem Jurium Sed. Apost. et inferiorum Ecclesiarum et personarum à quibuscumque præjudicialibus.”

8. *Tua*.—Non potest Episcopus sine consensu Capituli concedere Ecclesias aliis Ecclesiis, etiamsi si habeat jus patronatus in Ecclesiis concessis.

9. *Pastoralis*.—Episcopus parœciales Ecclesias, vel obventiones ipsarum de consensu Patroni sine consensu Capituli sui Monasterio conferre non potest.

10. *Et si*.—Ad Concilia provincialia vocari debent et admitti cathedralium Ecclesiarum Capitula.— Vide Trid. ses. 24. cap. 2. de reform.”

1 In Synod.

2 Alex. III. Neoric. Episc.

3 Idem Vigor. Episc.

4 Idem Hierosol. Patriar.

5 Idem eidem.

6 Cælest. III.

7 Innoc. III. Archiep. et Magist.

Scholar. et P. de Vico Canon.

S. Astregisi Bituric.

8 Idem Archiep. Meten.

9 Idem Episc. Helien.

10 Honor. III. Archiep. Senon.

TIT. XI.—DE HIS, QUÆ FIUNT A MAJORI PARTE CAPITULI.

Cap. 1. *Cum in cunctis*.—In universitatibus Ecclesiasticis prævalet regulariter, quod fit à majori parte, nisi minor pars rationabiliter contradicat.

2. *Quæsit*.—Canonicus non interdicat Ecclesiam: sed hoc facere debet Episcopus cum Capitulo.

3. *Ex ore*.—Communis ordinatio Ecclesiæ per contradictionem et appellationem ejus, cujus non interest, impediri non debet.

4. *Ex parte*.—Prælati cum majori parte Capituli, contradicente minori, statuere potest, quod ad necessariam reparationem fabricæ quilibet Canonicus conferre teneatur.

TIT. XII.—UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DIMINUTIONE CONFERANTUR.

Cap. unic. *Ut nostrum*.—Occulta collatio beneficii, licet sit suspecta, valet, dummodò alias legitime facta probetur.

TIT. XIII.—DE REBUS ECCLESIAE ALIENANDIS, VEL NON.

Cap. 1. *Non licet*.—Non potest Prælati res unius Ecclesiæ alteri dare, nec invicem res illas commutare sine ambarum consensu.

2. *Qui res*.—Principes sæculares res Ecclesiæ donare non possunt; et qui ab eis recipiunt, excommunicantur, et perdunt omnia, quæ ab Ecclesia alias legitime obtinebant.

3. *Consensus*.—Rector Ecclesiæ, qui dat Ecclesiæ rem duplæ æstimationis, servos Ecclesiæ manumittere potest; ipse tamen manumissus, et ejus posteri erunt sub patrocinio Ecclesiæ.

4. *Episcopi*.—Si Prælati nil de suo dans Ecclesiæ, servum Ecclesiæ manumittit, non tenet manumissio.

5. *Nulli*.—Res Ecclesiæ alienari non debent.

6. *Si quis*.—Alienatio de rebus Ecclesiæ facta non tenent; alienatores nisi rem restituant, excommunicantur, et quilibet Clericus potest contradicere, et rem cum fructibus repetere.

7. *Ad aures*.—Terra non fertilis Ecclesiæ dari potest in emphyteusim ei, cujus studio reducat ad culturam.

1 Ex Conc. Lateran. sub Alex. III.

2 Cœl. III. Gilb. Claromon. Ep.

3 Innoc. III. Siffredo Augusten.

Præp.

4 Idem Theob. Archiep. et Capit.

Rhotom.

U. Innoc. III. Mediol. Archiep.

4 Ex Concil. Lugdun.

2 Ex eodem.

5 Ex Conc. Tolet. IV. Cun. 68.

4 Ex eod. Can. 67.

5 Ex Conc. apud Silvanectum.

6 Symmac. Pap. in Syn. Rom.

7 Alex. III. W'gor. Episc.

8. *Ut super.*—Jurans non alienare bona Ecclesiæ, non potest alienare ea quæ sunt de mensa; vel ea, de quibus dubitatur, an sint de mensa.— Possessiones Ecclesiæ minùs utiles pro utilioribus de consensu Capituli potest Episcopus permutare vel alienare.— Consule cap. *Ambitiosæ* de reb. Eccl. non alien. in Extr. com. "

9. *Ad audientiam.*—Canonicus prædium Ecclesiæ perpetuò locare non potest.

10. *Possessiones.*—Possessiones, quæ sunt de mensa, non possunt alienari; et Ecclesiæ consuetæ regi per Regulares sæcularibus Clericis conferri non debent.— Quoad secundam partem vide Trid. ses. 24. cap. 10. de reform. "

11. *Ad nostram.*—Restituitur Ecclesiæ contra alienationem, per quam enormiter fuit læsa.

12. *Cum laicis.*—Alienatio rei Ecclesiasticæ facta sine legitimo Ecclesiasticorum personarum assensu non tenet, licet approbetur per constitutionem laicorum.

IN SEXTO.—Ibi tit. IX.

Cap. 1. *Dudum.*—Perpetua alienatio facta de rebus Ecclesiæ vacantis, non præcedente tractatu, et sine justa causa, non valet.

2. *Hæc consultissimo.*—1.º Prohibet submissionem Ecclesiarum suorum immobilium bonorum, vel jurium fieri laicis absque consensu Capituli et licentia Papæ.—2.º Cassat contractus quacumque firmitate vattatos, contra hoc de cetero faciendos.—3.º Punit Prælatos contrafacientes, et Clericos non contradicentes, et laicos, qui ipsos Prælatos ad hoc compulerunt vel compellent.—4.º Præcipit laicos per tales contractus eo casu quo valent, ultra debitum non usurpare, et pœnam apponit.— Usurpantes jurisdictiones, fructus et bona Ecclesiastica, et Clerici consentientes incurunt excommunicationem Bullæ Cænæ c. 47. "

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. IV.

Cap. 1. *Monasterium.*—Religiosus, qui concedit alicui ad vitam, vel certum tempus jura, redditus, vel possessiones administrationis, cui præest, suspensus est ab officio, nisi concurrat necessitas vel utilitas: nec valet concessio. Excipitur locatio ad modicum tempus (id est ad triennium), et venditio reddituum aut fructuum pariter ad modicum tempus.— Vide Auctorem hoc eod. tit. "

2. *Si una.*—Episcopus unire potest Ecclesiam alteri, vel loco religioso donare, etiam non vocato Rectore vel Defensore.— Vide correctionem Elencho II. n. 95. "

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.—Ibi tit. IV.

8 Urb. III. Gerar. Archiep. Raven.	12 Idem in Conc. gen. Lat.
9 Cælest. III. Exon. Episc.	1 Innoc. IV.
10 Innoc. III. Caro. Archiep. Mont. Regal.	2 Gregor. X. in Conc. Lugdun.
11 Idem Ep. Maurien. Præp. Ultien. et Decan. Hectorien. Turonen. et Maurien. Diæc.	1 Clem. V. in Conc. Vien.
	2 Idem ibid.

Cap. unic. *Ambitiosæ.*—Bonorum Ecclesiasticorum alienatio non tenet, et alienantes et recipientes sunt excommunicati, Prælatisque diversis diversæ pœnæ imponuntur.— A Trid. sess. 22. cap. 21. de ref. infligitur pœna excommunicationis Papæ reservatæ, quæ ex hac decretali non erat reservata. "

TIT. XIV.—DE PRECARIIS.

Cap. 4. *Precariæ.*—Præcarie de quinquennio in quinquennium secundum auctoritatem et antiquam consuetudinem renovantur.

2. *De Precariis.*—Revocat successor precariam per prædecessorem irrationabiliter factam.

3. *Precarium.*—Concessio precarii extinguitur voluntate concedentis aut ei succedentis: precariæ autem concessio non.— Vide discrimen in Auctore hoc eod. tit. "

TIT. XV.—DE COMMODATO.

Cap. unic. *Cum Gratia.*—Commodatarius gratia sui tenetur etiam de levissima culpa, non de casu, nisi acciderit culpa sua vel intervenerit pactum, seu in mora fuerit. Et commodatum ante usum completum non revocatur.

TIT. XVI.—DE DEPOSITO.

Cap. 1. *Gravis.*—Ex deposito facto apud Clericum Ecclesiæ, non tenetur Ecclesiæ, nisi in utilitatem illius sit versum.

2. *Bona.*—Dicit ad quid tenetur depositarius, et quomodo reputatur depositum.

TIT. XVII.—DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

Cap. 1. *Placuit.*—Cogit Episcopus, ne carius vendatur transeuntibus, quam in mercato venderetur.

2. *Ut mensuræ.*—Fraudans mensuras et pondera triginta diebus in pane et aqua pœnitere debet.— Hodie hæc pœna in desuetudinem abiit. "

3. *Cum delicti.*—Tenet venditio, licet venditor sit deceptus ultra di-

U. Paul. II. Venet.	1 Alex. III. Lugdun. Episc.
1 Ex Conc. apud B. lvaacen.	2 Greg. IX.
2 Ex Concil. Cartag.	1 Ex Conc. Avern.
3 Gregor. IX.	2 Ex Conc. Magun.
U. Idem.	3 Alex.

midiam justii pretii: potest tamen venditor agere, ut restituatur res, vel justum pretium suppleatur: et si alterum præcisè petit, succumbit.

4. *Perveit.*—Si vir habeat alia bona, unde uxor possit sibi consulere, et consentiente uxore rem propter nuptias donatam uxori vendiderit, emptorem, qui spatio triginta annorum rem possederit, non potest uxor inquietare super ea; maximè si pretium fuit conversum in communem usum viri et uxoris.

5. *Ad nostram.*—Si in venditione apponitur pactum de recuperanda re post certum tempus, modico constituto pretio, præsumitur pignus, et non venditio.

6. *Cum causa.*—Venditor deceptus ultra dimidiam justii pretii agere potest, ut res sibi reddenti pretium acceptum restituatur, vel justum pretium suppleatur; et in hoc electio est emptoris.

7. *Si venditori.*—Ponit tres casus, in quibus, re evicta, non tenetur venditor emptori de evictione.—Id est:—1.º Si emptor non denunciaverit venditori, ut rem sibi venditam defendat.—2.º Si contumaciter se absentaverit tempore sententiæ.—3.º Si per injuriam Judicis sententia lata fuerit contra ipsum.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.—Ibi tit. V.

Cap. 1. *Regimini.*—Contractus emptionis et venditionis annui census cum conditione revenditionis declaratur hic non esse usurarius.

2. *Regimini.*—Contractum quemdam emptionis et venditionis præcedenti similem, declarat juri consonum et ab usuris alienum.

TIT. XVIII.—DE LOCATO ET CONDUCTO.

Cap. 1. *Ex rescripto.*—Excommunicati sunt magistri et scholares Bononienses, qui ante tempus conductionis conducunt hospitia aliorum magistrorum, vel scholarium sine eorum consensu.

2. *Vestra.*—Personæ Ecclesiasticæ locare possunt proventus decimarum his, cum quibus conditio Ecclesiæ fit melior, statuto Diocæsani contrario non obstante: et eadem ratio est de altis rebus Ecclesiæ.

3. *Propter.*—Propter sterilitatem gravem conductori sine culpa sua contingentem remittitur pensio pro rata, nisi possit cum ubertate præcedentis vel sequentis temporis compensari.—Ponuntur hic quatuor casus, in quibus inquilinus potest ante tempus conductionis finitæ licitè expelli.—Id est:—1.º Si immineat necessitas, quæ non imminerat tempore locationis:—2.º Si domus indigeat reparatione.—3.º Si inquilinus perversè ibidem moretur.—4.º Si per biennium pensionem non solverit.

4 Cælest. III.	berg. et H. Alberstad. Eccles. Decan.
5 Idem. Ep. Pennen.	1 Clem. III. Ep. Bonon.
6 Idem Ep. et Archid. Urbev.	2 Honor. III. Ab. et Conv. S. Petri de Prætel. Lexov. Dioc.
7 Greg. IX.	3 Greg. IX.
1 Mart. V. Fratrib. Treveren. et Lubicinem. ac Almicen. Ep.	
2 Cæles. III. Ep. Magdeb. Nurem-	

4. *Potuit.*—Emphyteuta Ecclesiæ meliorationes suas vendere non potest, nisi servatis his, de quibus hic, Et si contra fecerit, vel canonem per biennium non solverit, nec moram postea celeriter purgaverit, justè potest expelli.— Ut emphyteuta vendere possit meliorationes, in textu præscribitur servandum:—1.º Ut dominus requisitus dixerit se eas emere nolle.—2.º Ut post hujusmodi requisitionem expectetur lapsus duorum mensium.

TIT. XIX.—DE RERUM PERMUTATIONE.

Cap. 1. *Si princeps.*—Princeps potest rem Ecclesiæ immobilem per permutationem acquirere, data re meliori vel æquali de communi voluntate.

2. *Ut commutationes.*—Permutatio rerum Ecclesiasticarum facta in casu non concessio, seu non servata solemnitate juris, est revocanda per successorem.

3. *Mancipia.*—Mancipia Ecclesiæ non debent permutari, nisi ad libertatem, vel nisi sint fugitiva.

4. *Injustum.*—Servi Ecclesiæ (sive urbani, sive rustici) cum profanis permutari, non possunt nec alienari, nisi sint fugitivi.— Vide cap. *Nalli* 5 de reb. Eccl. non alien.

5. *Quæsitum.*—Præbendæ pacto præcedente permutari non possunt: Episcopus tamen potest de loco ad locum permutare personas, si utiliùs alibi se valeant exercere.

6. *Ad quæstiones.*—Ecclesiæ jura proprietatis possunt ad invicem permutari, et possessiones earum etiam permutari possunt, et pro minùs valentibus pretium suppleri.— Consule cap. *Ambitiosæ* de reb. Eccl. non alien. in Extrav. com.

7. *Cum olim.*—Beneficia sua perdunt, qui ea propria permutant auctoritate.

8. *Cum universarum.*—Si permutatio beneficiorum completa est ex una parte, et per alteram stat, quo minùs impleatur; restituitur pars ad suum beneficium, et secundum hoc continet jus.— Vide cap. *Ne concessione* infra in Clem.

9. *Exhibita.*—Spirituale cum temporali permutari non potest.

IN SEXTO.—Ibi tit. X.

Cap. unic. *Licet.*—Non obstantibus expectationibus, beneficiorum permutatio fieri potest.— Vide correctionem Elencho II. n. 96.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. V.

4 Greg. IX.	6 Clem. III.
1 Ex Conc. apud Silvanectum.	7 Innoc. III. Senon. Archiep.
2 Ex Conc. Belvac.	8 Idem Archiep. et Præp. S. And. et Scholast. S. Petri Colon.
3 Ex Conc. apud Silvanectum.	9 Greg. IX.
4 Ex eodem.	U. Bonif. VIII. Biter. Ep.
5 Urban. VIII.	
T. II.	44

Cap. unic. *Ne concessione.*—De beneficiis causa permutationis vacanti-
bus facta aliis quam permutantibus non tenet.—Hoc cap. determinat
cap. *Inter 17 de Præb. et Cùm universorum* 8 supra hoc eod. tit.; vide
circa permutationem beneficiorum cap. *Admonet* 4 de Renuc."

TIT. XX.—DE FEUDIS.

Cap. 1. *Insiuatione.*—Si dominus à vasallo recipit feudum in pignus,
abstinendo ab ejus servitio, non debet computare fructus in sortem.

2. *Ex parte.*—Potest Episcopus non obstante juramento de non infeudando et inconsulto Papa antiquum feudum ad Ecclesiam reversum novo vasallo concedere. Item filio, vel consanguineo illud alienantis; nec non ei, qui idem feudum jam perditum recuperet, si facile ab Ecclesia recuperari nequeat.—Circa prohibitionem de infeudandis civitatibus et locis S. R. E. vide Constit. S. Pii V. *Admonet*, Gregor. XIII. *Inter cætera*, Sixti V. *Quanta*, Innoc. IX. *Quæ ab hac*, et Clem. VIII. *Romani*."

TIT. XXI.—DE PIGNORIBUS ET ALIIS CAUTIONIBUS.

Cap. 1. *Nullus.*—Res Ecclesiæ pignori non debent, nisi ex necessitate et rationabili causa.—Consule cap. *Ambitiosæ* de reb. Eccl. non alien. in Extr. com."

2. *Lator.*—Liber homo non potest pignori.

3. *Ex presentium.*—Si Rector Ecclesiæ pro facto proprio rem Ecclesiæ obligavit, cogitur ejus hæres rem redimere, et Ecclesiæ restituere.

4. *Illo.*—Si usurarius emit rem eo pacto, quod post tempus restituat eam venditori, recipiendo aliquid ultra sortem, fructibus tamen in ea computatis judicatur contractus feneratorius.

5. *Ex litteris.*—Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.

6. *Cùm contra.*—Si creditor, vel is, qui ab eo causam habet, tot fructus percepit ex pignore, quod satisfactum est sorti, debet pignus restitui debitori.

7. *Significante.*—Si is, qui sub pacto legis commissariæ pignora vit rem suam, et juravit non contravenire, justè impeditus intra diem statutum non redemit, post diem redimere poterit.

8. *Cùm constet.*—Usufructuarius cavet, quod fruetur rebus immobilibus, salva ipsarum substantia, et pecuniam et æstimationem mobilium, quæ consumuntur usu, finito usufructu restituet.

U. Clem. V. in Conc. Vien.

1 Innoc. III. Maurien. Episc.

2 Idem Archiep. Mediol. S. R. E. Card.

1 Ex Conc. Rhemen.

2 D. Greg. Fantino desens.

3 Alex. III. Exon. Episc.

4 Innoc. III. Gallando Subd. et B. Vitali Canon. Pisan.

5 Idem Episc. Aquin.

6 Idem R. de Mont. fort.

7 Idem Hug. et Com. et Marfeto Pisan. Canon.

8 Greg. IX.

TIT. XXII.—DE FIDEJUSSORIBUS.

Cap. 1. *Clericus.*—Clericus fidejussionibus inserviens, deponatur.—Hæc prohibitio locum habet, si frequenter ac negationis causa fidejubeat: fidejussio tamen tenet, ut ex cap. seq."

2. *Pervenit.*—Compellitur Clericus servare fidejussorem indemnem per assignationem reddituum suorum.

3. *Constitutus.*—Per distinctionem canonicam compellitur debitor à fidejussione absolvere fidejussorem, qui à creditoribus molestatur.

4. *Quod quibusdam.*—Si sine licentia Prælati et majoris partis capituli religiosus fidejusserit, vel mutuum acceperit, non tenetur Ecclesiæ; et ipse recipiens punitur, nisi mutuum sit versum in utilitatem Ecclesiæ.

5. *Cùm pro.*—Fidejussor agit contra debitorem, antequam solvat, ut à fidejussione liberetur:—1.º Si debitor diu in debiti solutione cessavit.—2.º Si cæpit dissipare bona sua.—3.º Si fidejussor super hoc condemnatus fuerit.

TIT. XXIII.—DE SOLUTIONIBUS.

Cap. 1. *Ad hoc.*—Successor in beneficio tenetur solvere debita prædecessoris pro necessitate Ecclesiæ contracta.

2. *Si quorundam.*—Si Prælati obligat Ecclesiam pro alienis debitis, est suspensus ipso facto ab administratione spiritualium et temporalium, et Ecclesia non tenetur.—Hæc suspensio non est ab officio Ordinis, sed jurisdictionis et beneficii: neque est reservata, neque comprehendit Episcopum cap. *Quia periculosum* de sentent. excom. in 6. Et vide notata supra in cap. *Exposuit* 4 de dilation."

3. *Oloardus.*—Si Clericus non habeat, unde satisfaciatur suis creditoribus, non debet excommunicari, nec aliter molestari; præstabit tamen cautionem saltè juratoriam de solvendo, cùm venerit ad pinguiorem fortunam.—Beneficium hujus cap. et cap. *Pervenit*: ex Constitut. Pii V. *Cupientes* 1. Nov. 1561. in Urbe non suffragatur debitoribus etiam clericis, nisi gestent biretum viride; quod fermè statuerat etiam Paulus IV, ut refertur in citata Constit. Pii, sed neutra servatur in præxi, saltem quoad clericos.—Vide additiones meas lib. I. tit. XIX. post num. 477. notata in summaris tit. 8. de dilation. cap. *Exposuit* 4."

4. *Is, qui.*—Conquerens se indebitè solvisse, hoc probare debet; nisi adversarius negans solutionem sibi factam deinde convincatur.

1 Ex Can. 20. Apost.

2 Luc. III. Heliën. Ep. et Archid. Norvic.

5 Idem Cantuar. Archiep.

4 Innoc. III. in Conc. Lat.

5 Greg. IX.

1 Alex. III. cap. Decan. Morin.

2 Greg. IX. Univers. Eccles. Prælat.

5 Idem. Decan. et Canon. Tullen.

4 Idem.

TIT. XXIV.—DE DONATIONIBUS.

Cap. 1. *Prudentes*.—Promittentes aliquid donare, tamquam debitum dare tenentur.

2. *Fraternitatem*.—Non valet donatio facta à Prælato, inconsulto capitulo, et in damnum Ecclesiæ.

3. *Ceterum*.—Prælatus Ecclesiæ non potest ejus res donare, nisi modicæ sint et adsit consuetudo.

4. *Consultationibus*.—Ecclesia non vacans in beneficium concedi nequit, sed in proprietatem sic; de auctoritate tamen Episcopi, et sine præjudicio Prælati.—Hodie ex Trid. sess. 24. cap. 13 et 15. ista unio fieri nequit sine auctoritate Papæ. Consule etiam sess. 7, cap. 6 et 7. sess. 14. cap. 9. de reform. et Gonzal. hoc eod. cap.

5. *Per tuas*.—Non obstante juramento de non infeudando de novo, Prælatus integrare potest feudum, si appareat vasallum in mensura fuisse deceptum.

6. *Cum dilecti*.—In donationibus plenissima fit interpretatio; et ob hoc clausula onerosa post multas donationes appositæ, proximam donationem tantum respicit.

7. *Pastoralis*.—Si Episcopus in Ecclesia, quam de consensu capituli pio loco concessit, percipiebat certos proventus, eos donasse videtur: alioquin omnes proventus, præter cathedralicum, cedunt pio loco. Et si Episcopus concessit de consensu patroni, intelligitur patronus donasse jus patronatus.

8. *Inter*.—Tractat de quadam donatione facta ab Hospitalariis.

9. *Apostolica*.—Statuit quantitatem donationis quam potest facere Episcopus de fructibus suæ Ecclesiæ tam pro consecranda aliqua Ecclesia, quam pro jam constructa dotanda. Distinctionem vide in Gonzal.

10. *Propter*.—Donatio propter ingratitudinem potest per donatorem, non per hæredem ejus revocari, si donatur tacuit has causas:—1.^a Quod donatarius manus in ipsum injecerit.—2.^a Quod atroces injurias eidem intulerit.—3.^a Quod præsumpserit inferre grave damnum ipsius bonis.—4.^a Quod periculum vitæ intentaverit.

TIT. XXV.—DE PECULIO CLERICORUM.

Cap. 1. *Investigandum*.—Quæsitum à Rectore Ecclesiæ tempore promotionis nihil habente, præsumitur de bonis Ecclesiæ quæsitum.

- 1 D. Greg. Asclepiod. Patrie. Gal.
- 2 Alex. III. Episc. Paris.
- 3 Idem.
- 4 Idem Ab. S. Alban.
- 5 Innoc. III. Petro Episc. Florent.
- 6 Idem. R. Cedeburg., et G. Briburg. Abbat. et J. Rect. Eccl. de Bitchale.

- 7 Idem Ep. Helien.
- 8 Idem Florent. et Fetul. ac Archiep. Pistor.
- 9 Idem Episc. S. And.
- 10 Greg. IX.
- 1 Ex Conc. Arelat.

2. *Presbyter*.—De emptis à Prælato ex bonis Ecclesiæ debet instrumentum confici nomine Ecclesiæ; alias Prælatus est ab administratione removendus.

3. *Ut unusquisque*.—Quæsitæ ab Episcopo post consecrationem Ecclesiæ relinquenda sunt.

4. *Inquirendum*.—Empta à Prælato ex emolumentis Ecclesiæ, efficiuntur Ecclesiæ, licet Prælatus emerit nomine alieno.

5. *Si quis*.—Melliorationis factæ à Prælato in rebus Ecclesiæ sunt ejus in vita, licet dimittat beneficium: sed de his testari nequit.

TITULUS XXVI.—DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

Cap. 1. *Quorundam*.—Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest; secus de rebus Ecclesiæ, seu intuitu Ecclesiæ quæsitis.—Vide notata infra cap. *Relatum* 12, et circa distributionem proventuum Ecclesiasticorum inter vivos vide Trid. sess. 25. cap. 4 de ref.

2. *Quia*.—Abbatissa testari non potest, etiamsi nunquam induisset habitum.—Circa Regularium proprietatem vide Trident. sessione 23. capit. 2. de regular., et circa professionem absque susceptione habitus vide correctionem Elencho II. numero 97.

3. *Nos quidem*.—Si intra annum à die monitionis non fit exequutio testamenti, hæc devolvitur ad Episcopum.—Ex hoc textu inferunt Canonistæ posse Episcopum reducere numerum missarum in certis casibus.

4. *Indicante*.—Debetur legatum ad pias causas, quamvis nudis verbis à testatore sit relictum.

5. *Filius*.—Non debetur legatum, cum testator rem non suam, sed Ecclesiæ legavit.

6. *Si hæredes*.—Hæredi non adimplenti jussa testatoris, ab Episcopo interdicitur res à testatore relicta.

7. *Cum in officiis*.—De bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici testari non possunt.—Vide notata in cap. *Relatum* 12, infra.

8. *Ad hæc*.—Moderatam elemosynam de bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici facere possunt, etiam in ægritudine constituti.

9. *Quia nos*.—De bonis propriis, vel acquisitis intuitu personæ, Clerici testari possunt; de acquisitis intuitu Ecclesiæ non.

10. *Cum esset*.—Valet testamentum, quod parochianus facit coram paroco et duobus testibus; nec valet contraria consuetudo.—An condi-

- 2 Ex eodem.
- 3 Ex Epist. Pii Papæ.
- 4 Ex Conc. Rhem.
- 5 Ex Conc. Tolet. II. Can. 4.
- 1 Greg. Magn. Ante Campan. Subd.
- 2 Idem Ep. Calar.
- 5 Idem Jan. Ep. Calar.

- 4 Idem Petro Subd. Sicil.
- 3 Idem Bono Ep. Massan.
- 6 Ex Conc. Mogunt.
- 7 Ex Conc. Later.
- 8 Alexand. III.
- 9 Idem Vigilien. Episc.
- 10 Idem Ubald. Hostien. Ep.

tum in Urbe et ejus districtu juxta hoc c. stante statuto 42. ejusdem Urbis valeat, vide Fagn. hoc c. n. 437. et seqq."

41. *Relatum est.*—Valeat ultima voluntas ad pias causas coram duobus testibus.

42. *Relatum.*—De propriis potest testari Clericus; in acquisitis per Ecclesiam, etiamsi sint mobilia, succedit Ecclesia vel successor; potest tamen aliqua servitoribus vel pauperibus elargiri: si autem defunctus habet plures Ecclesias vel beneficia, fiet æquè divisio inter illa.—Beneficiati incolæ, et Cives Urbis Romæ in ea et ejus districtu decedentes possunt testari de bonis Ecclesiæ etiam ad causas profanas ex Constitut. Julii III *Cupientes* 6 Idus Martii 1549, confirmata pro eadem Urbe et ejus districtu ad decem milliaria à Paulo V constitut. *In eminenti* 18 April. 1606, vi cujus constit. et alterius constit. Alex. VII *Decens*, si decedant intestati, succedunt hæredes.—In iisdem bonis aliorum decedentium sine testamento, aut sine facultate testandi succedit non Ecclesia neque successor beneficii, ut in hac decretali, sed Camera Apost., ubi viget jus spoli ex Constitut. Pauli III *Romani*, etiamsi testarentur ad pias causas ex Constitut. Pii IV *In suprema*: sic et in bonis Regularium vagantium et morientium extra claustra, acquisitis tamen extra eadem claustra, nisi habeant facultatem testandi ex Constit. Gregor. XIII *Officii nostri*: et Pauli IV *Postquam*.—Excipiuntur Cardinales ubicumque decedunt, ac Curiales et Prælati ex Constit. Pii IV *Decens*: Item Conclavista ex Constit. Greg. XV *Romanus*; ac tandem beneficiati, quorum beneficium non excedit fructus ducatorum auri triginta de camera ex Constit. S. Pii V *Romani*. Quoad pluralitatem beneficiorum vide Trid. sess. 24."

43. *Cum tibi.*—Tenet testamentum, si quis extremam voluntatem suam alterius dispositioni committit.

44. *Officii.*—De relictis Ecclesiæ petit Episcopus partem suam; licet aliquid fuerit ei à testatore legatum, nisi ea conditione legatum fuerit, ut hoc contentus esset, et ipse acceptaverit. Quod tamen eo casu non tenet, quo fuerit in ejusdem fraudem relictum.

45. *Requisisti.*—Relictum Episcopo contemplatione personæ non dividitur cum Ecclesia cathedrali: secus si contemplatione Ecclesiæ; sive nihil relinquatur Ecclesiæ, sive aliquid, sive conjunctim, sive separatim. Sin autem soli Ecclesiæ est factum relictum, Episcopus habebit portionem canonicam. Præsumitur autem relictum contemplatione Ecclesiæ factum, quando fit ab extraneo habente administrationem; secus si fiat ab administratione non habente. Cum Ecclesiis verò inferioribus Episcopus non dividit sibi relictum; quia non est sibi tanta communio cum Ecclesiis inferioribus, sicut cum cathedrali.—Circa portionem canonicam vide Additiones meas lib. I. tit. XXXI. post n. 233."

41 Idem Judic. Velitr.

42 Idem Elect. et Cap. Cassan.

43 Innoc. III. Altisiod. Ep.

44 Idem C. Titul. Sanct. Laurent. in

Luc. Presbyr. Card. Apost. Sed. Leg.

45 Idem.

16. *Raynulfus.*—In bonis patris, matris et aviæ habet quis debitam partem jure naturæ, in qua gravari nequit; et filius rogatus de restituenda hæreditate sub conditione, detrahit debitam jure naturæ, et trebellianicam, in qua computantur fructus post litis contestationem percepti.

17. *Tua.*—Episcopus compellit fideicommissarios seu exequutores testamenti ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiamsi testator hoc interdixisset.

18. *Raynaldus.*—Filius rogatus restituere hæreditatem, detrahit tertiam jure naturæ, et quartam trebellianicam, in quibus potest legata relinquere, hæredes instituere et pœnam imponere.

19. *Joannes.*—Exequutor testamentarius, qui suscepit illud officium, exequi compellitur.

20. *De his.*—Canonica portio non solvitur de legatis Ecclesiæ, aliisque pio loco factis pro ipsius ornatu, fabrica, luminariis, anniversario, septimo, vigesimo, trigesimo die; sive aliis ad perpetuum cultum divinum, nisi fiant in fraudem.

IN SEXTO.—Ibi tit. XI.

Cap. 4. *Si pater.*—In fideicommissariis constitutionibus locum habet quartarum deductio, in directis non: et substitutiones interpretari debemus directas; dummodò conveniant verbis et personis institutis.

2. *Religiosus.*—Superior potest consentire religiosis deputatis exequutoribus.—In textu non adstringitur superior ad licentiam impertiendam, et vide seq. cap. *Religiosus*.—Pluribus exequutoribus datis, uno mortuo, vel in remotis existente vel exequi nolente, unus officium exequutionis exercebit, ne impediatur testatoris voluntas, nisi aliud per testatorem disponeretur.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. V.

Cap. unic.—*Religiosus.*—Ordinarius loci rationem exigit à Religiosis etiam exemptis, de testamentorum exequutione, quas gesserunt, et circa id delinquentes punit.

TITULUS XXVII.—DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO.

Cap. 1. *Sed hoc.*—Clericus bona propria dare potest, cui vult; sed si decedat intestatus et non habet consanguineos, succedit Ecclesia.

2. *Sancto.*—Si olim servus Presbyter factus intestatus decedat, ejus bona dividuntur in quatuor partes, quarum una assignatur Episcopo, altera Ecclesiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus, si fuerint capaces; aliàs Episcopus eam in usum Ecclesiæ convertet.—Vide notata suprâ cap. *Relatum* 42."

16 Idem Episc. Tuscan.

17 Greg. IX. Noviod. Episc.

18 Idem.

19 Idem.

20 Idem.

1 Bonif. VIII.

2 Idem.

U. Clem. V. in Conc. Vien.

1 Ex Conc. apud Altejen.

2 Ex Conc. Tribur. sub Arnul.

3. *Cum dilectus.*—Valet testamentum ad pias causas conditum per verba enunciativa, etiam propter aliud prolata quamquam successio seu testatio veniat ad exclusionem alterius Ecclesie. Vel sic: Per unum testem de veritate, et per confessionem etiam incidenter factam, probatur oblatio, etiam quoad effectum consequendi bona oblata.

TITULUS XXVIII.—DE SEPULTURIS.

Cap. 1. *Nos instituta.*—Decedens intestatus, sepelitur in sepulchro majorum, vel ubi eligitur sepultura: parœcialis tamen Ecclesia habeat canonicam portionem ejus, quod relinquit Ecclesie sepultura.

2. *Relatum.*—Qui convertitur ad monasterium medietatem honorum, quæ pro anima sua disposuit, tenetur relinquere Ecclesie parœciali.—Vide abrogationem Elencho I. n. 32."

3. *Fraternitatem.*—Non potest quis, relicto majorum sepulchro, eligere sibi sepulturam in Ecclesia, quæ de jure, vel ex privilegio non habet jus sepeliendi.—Vide correctionem Elencho I. n. 33."

4. *De his.*—Si quis in ægritudine, de qua decedit, offert se et sua monasterio, Ecclesia parœcialis habet inde canonicam portionem: secus si in sanitate.—Sic etiam dic de sæcularibus utriusque sexus nondum regularem habitum indutis, sed ad hunc finem in novitium admissis, etiam si ibidem sepeliantur propriis expensis.—Vide Gard. Petra tom. 2. ad Constit. 9. Innoc. III. sect. unic. n. 38."

5. *Ex parte.*—Sepelientes parœcianum alienum, coguntur restituere corpus et quæ ratione ipsius obtinuerunt.—Et ita etiam juxta Constit. Alex VII. *Alias pro parte.*"

6. *Cum liberum.*—Summa ut supra.

7. *De uxore.*—Mulier nupta liberè potest sibi eligere sepulturam.—Pater filios impuberes, ubi voluerit, potest sepeliri facere, si hoc habet consuetudo loci.

8. *Cum super.*—Si parœcianus Ecclesie cathedralis alibi sepelitur, de ipsius funeralibus, seu relictis Ecclesie, sepulturæ debetur quarta capitulo Ecclesie cathedralis.—Vide notata supra cap. *Nos instituta* 1."

9. *Certificari.*—In quantitate canonica, quæ debetur Ecclesie parœciali, statur loci consuetudini.

10. *In nostra.*—Privilegiati super jure funerandi sepelire possunt illos, qui apud eos eligunt sepulturam, solvendo tamen canonicam portionem Ecclesie parœciali. Si verò alios sepeliunt, tenentur restituere quidquid occasione funeris receperunt.—Vide notata supra cap. *Ex parte* 5."

5 Innoc. III. Nicer. Episc.

1 Leo III.

2 Leo III. vel IX. Fidel. per Dardan.

3 Innoc. II. Januar. Episc.

4 Alex. III. Spolet. Episc.

5 Idem.

6 Idem F. Decan. et R. Rhem.

7 Urban. III. Ep. Florent.

8 Idem Præp. et Canon. Favent.

9 Clem. III.

10 Innoc. III. Episc. Clarom.

11. *Ex parte.*—Casualiter mortuus non debet privari Ecclesiastica sepultura.

12. *Sacris.*—Si ossa excommunicatorum sunt sepulta in Ecclesiastico cæmeterio, et dicerni possunt, debent exhumari et projici: alias secus.—Intellige si prius nullum dederint signum pœnitentiæ cap. *A nobis* 18. de sent. excom."

13. *Abolendæ.*—Terra cæmeteriata pro sepultura fodienda vendi non debet.—Ex communissima tamen praxi vendi potest locus honorabilior, et capella pro construenda sepultura, etiam sine beneplacito Apostol. ex Decreto Cong. Conc. 6 Sept. 1639. *in Melitan. alienat.* relat. à Card. Petra tom. 5. ad Constit. Pauli II sect. 2. n. 18, quod tamen requiritur, si concedatur usus capellæ, seu sepulturæ jam constructæ; ibidem num. 19."

14. *Parochiano.*—Excommunicatus, qui per suum Presbyterum fuit absolutus in morte, in cæmeterio sepeliri debet; et ad satisfaciendum coguntur hæredes.—Intellige secundam partem, si fuit excommunicatus propter debitum proveniens ex delicto vel contractu."

IN SEXTO.—Ibi tit. XII.

Cap. 1. *Animarum.*—Hic prohibetur pactum de sepultura eligenda. Non obstante pacto de ea eligenda, vel electa non mutanda, sepeliendus est quis, ubi alias erat de jure sepeliendus: et alias sepultus, cum omnibus sepulturæ obventibus restituendus est; alias pœna incurritur hic contenta.—Id est interdicti quoad Ecclesiam tumultantem, ejusque cæmeterium, donec intra decendium non fiat restitutio, ut supra. Huic pœnæ addita est à Clem. V. cap. *Cupientes* 3 de pœn. §. *Sane* excommunicatio Papæ reservata, sequuta electione per juramentum vel votum vel pactum, etiam non subsequuto effectu sepulturæ.—Vide ampliationem Elencho I. n. 34."

2. *Cum quis.*—Ecclesie dimissæ (intellige, ubi est sepultura majorum), non debetur canonica portio, sed parœciali, et pluribus, si sunt plures.—Quoad portionem solvendam parochiali, vide Trident. sess. 25, cap. 13. de ref. Quoad divisionem inter parochiales, si sint plures, quod potest contingere, cum quis duo domicilia æqualiter inhabitat, v. g. per sex menses in uno, et per sex alios in altero est in viridi observantia etiam in Urbe, ut in statuto Cleri Rom. c. 3. §. 19, quæ tamen æqualitas non mathematicè, sed moraliter intelligi debet, ut ibidem explicatur.—Si verò quis inhabitet domum habentem unum ingressum intra unam, et alterum intra aliam parochiam, tunc portio canonica integra debetur parochiæ, intra quam est principalior ingressus: Alois. Ricc. in praxi for. Eccles. decis. 333. in 1. edit., et resolut. 510. in 2. edit. Et ita etiam decisum fuit ab Alex. Sporelli 10 Septembr. 1694, tunc Vicesgerent. favore capituli S. Mariæ ad Martyres de Urbe contra capitulum S. Eustachii respectu clarissimæ familiæ D. Virginii Marchionis Crescenzi, cujus palatium

11 Idem Archiep. Turon.

12 Idem Nidros. Ep.

15 Honor. III. Magal. Ep.

14 Greg. IX. Ep. N.

1 Bonif. VIII.

2 Idem.

principaliorem ingressus habet intra parochiam d. S. Mariæ.—In loco etiam minus religioso potest nova eligi sepultura (id est, non parochiali, vel sepultuaria majorum.)—In quacumque tamen Ecclesia eligatur sepultura, ex Constit. S. Pii V. *Cum primum*; defuncti corpus semper collocandum est in tumba profunda infra terram; et capsæ omnes, deposita ac alia cadaverum conditoria super terram existentia amovenda sunt.

3. *Is, qui*.—Translatio personæ ad certum locum facta ad tempus, Ecclesiæ jus sepulturæ non aufert.—Mulier mortua, quæ pluribus nupsit, cum viro ultimo sepelitur.

4. *Licet*.—Ex consuetudine potest pater impuberi eligere sepulturam; pubes autem eligit per se ipsum, et pro anima non legat sine assensu patris bona non castrensia.

5. *Religiosi*.—Religiosi, nisi multum remoti à monasterio, nequeunt alibi eligere sepulturam.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. VII.

Cap. 1. *Eos*.—Etiam exempti, qui in casibus non permissis defunctos sepeliunt in cœmeteriis tempore interdicti, vel qui scienter sepeliunt excommunicatos publicè nominatim interdictos, vel manifestos usurarios, excommunicati sunt.

2. *Dudum*.—Prædicatores et Minores in locis suis liberè sepeliunt illos, qui hoc liberè elegerint. De funeralibus tamen, et quibuscumque observationibus et relictis, etiam de quibus aliàs non debetur canonica, quartam, et non ultra solvent Ecclesiæ parochiali.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.—Ibi tit. VI.

Cap. 1. *Detestandæ*.—Corpora defunctorum exenterantes, et ea immanner decoquentes, ut ossa à carnibus separata ferant sepelienda in terram suam, ipso facto sunt excommunicati.

2. *Super cathedram*.—Super prædicationibus, confessionibus et sepulturis providet ad tollendas contentiones, inter Curatos et Jacobitas ac Cordigeros. Vide correctionem Elencho I. n. 35.

TIT. XXIX.—DE PAROCHIS ET ALIENIS PAROCHIANIS.

Cap. 1. *Si Episcopus*.—Inter Episcopum substitutum Episcopo hæretico, et ipsum Episcopum hæreticum reversum et ex dispensatione receptum, dividitur Episcopatus modo hic expresso. Cum ex hoc cap. in una eademque diœcesi deberent esse duo Episcopi, quod ab Innoc. III cap. *Quoniam* 14 de offic. Jud. Ord. reprobatur tanquam monstrum cum duobus capitibus in uno corpore, credit hic Fagn. aliter S. Sedem hodie Episcopo substituto in simili casu provisuram.

3 Bonif. VIII.
4 Idem.
5 Idem.
1 Clem. V. in Conc. Vien.

2 Idem.
1 Bonif. VIII.
2 Idem.
1 Ex Conc. Afric.

2. *Ut Dominicis*.—Presbyteri parochiales dominicis diebus et festis paræcios alienos ad missam admittere non debent, si ex contemptu ad eorum Ecclesiam accedunt. In textu præcipitur parochis, ut interrogent plebem, an alienus parochianus sit in Ecclesia, qui proprio contempto Parocho, velit ibi missam audire, et si invenerint, ejiciant ab Ecclesia. Huic tamen præcepto derogatum et nedum ex contraria consuetudine, sed etiam ex Constit. Leon. X. *Intelleximus* 13 Novemb. 1517, qua declaratur satisfacere parochianum præcepto audiendi missam extra parochiam, non contempto proprio parocho. Idem sancivit Clem. VIII. Constit. *Significavit* 1592, cum eadem conditione; Bened. XIV de Synod. Diœc. edit an. 1755. lib. II. cap. 14. n. 9. notat nomine contemptus intelligendum esse aliquem distinctum actum ab auditione sacri extra parochiam, quo quis sive expressè, sive tacitè se à proprio parocho aversum ostendit.

3. *Nullus*.—Episcopus parochianum alterius sine ipsius licentia ordinare non potest, nec eum aliter judicare. Vide Trid. sess. 23. cap. 10. de relor.

4. *Super*.—Fines parochiarum, de quibus constat, vel finibus cohærentia præscribi non possunt.

5. *Significavit*.—Si paræcianus seu diœcesanus domicilium transfert, primus Prælatum in eo jura episcopalia seu diœcesana sibi non vendicat: decimæ tamen prædiales illius paræciæ ei debentur, nisi alteri debeantur ex consuetudine.

TIT. XXX.—DE DECIMIS PRIMITIIS, ET OBLIGATIONIBUS.

Cap. 1. *Decimam*.—Exprimit quatuor genera decimarum, quæ ex veteri lege debebantur.

2. *Novum*.—Circa hoc cap. vide in Auctore hoc eod. tit. 5. et correctionem Elencho I. numero 36.

3. *Ex multiplici*.—Compositio super decimis non tollitur per privilegium sequens, si de illa mentionem non facit.

4. *Commissum*.—Monachi tenentur solvere decimas prædiales de prædiis noviter cultis, de quibus decimæ prius solvebantur.

5. *Pervenit*.—Per excommunicationem compellitur quid ad solvendas decimas de molendinis, piscariis, fæno et lana, si vigeat consuetudo.

6. *Nuncios*.—Sumatur ut præced.

7. *Cum homines*.—Decima fructuum, statim cum collecti sunt, solvi debet, non deductis expensis.

2 Ex Conc. Nannet.

3 Hadr. Papa.

4 Urb. III. Prior. de Novoleco et de

Viget.

5 Clem. III.

1 Hier. supr. Ezech.

2 Pasch. II.

5 Hadr. IV. Vigor. et Herford. Ep.

4 Idem Theobal.

5 Alex. III. Cantuar. Archiep.

6 Idem Winton. Ep.

7 Idem Exon. et Wigorn. Ep.

8. *Dilecti*.—Privilegiati super decimis non solveadis de iis prædiis, quæ ab aliis conducunt, decimam solvere tenentur.

9. *Suggestum*.—Revocatur privilegium de non solvendis decimis, si ex post facto incipit enormiter nocivum esse.

10. *Ex parte*.—Cistercienses, Templarii et Hospitalarii decimam prædiorum suorum, quæ propriis manibus aut sumptibus excolunt, solvere non tenentur: alii verò Religiosi non solvunt decimas de hortis et nutrimentis animalium, nec de novalibus, quæ propriis manibus ac sumptibus excolunt.

11. *Licet*.—Privilegium super decimis laborum non extenditur ad terras, quæ aliis traduntur excolendæ.

12. *Ad audientiam*.—Privilegium super decimis laborum etiam ea, quæ non sunt novalia, comprehendit.

13. *Quoniam*.—Decimæ novalium debentur Ecclesiæ, in cujus paræcia surgunt; si verò non sunt in certa paræcia, debentur Diocæsano, qui potest sibi retinere, vel alteri Ecclesiæ concedere.

14. *Parochianos*.—Decimæ possunt exigi quasi debitum.

15. *Ad hæc*.—Decima laico jure hæreditario concedi non potest.

16. *De terris*.—Judæi coguntur prædiales decimas solvere aut prædia dimittere.—Vide notata infra cap. *Multorum* 2. de Judæis et c. *Quanto* 18. de Usur.

17. *Quamvis*.—Decimæ vel oblationes Ecclesiæ laicis concedi non possunt et Prælatus contrafaciens est puniendus.

18. *Cum sint*.—Statur consuetudini, an colonus solvat decimam Ecclesiæ, in cujus paræcia habet prædia, an Ecclesiæ, ubi audit divina et percipit ecclesiastica Sacramenta.

19. *Prohibemus*.—Non potest laicus transferre decimam in alium laicum, etiamsi cum titulo illam possideat.

20. *Ad Apostolicæ*.—Decima personalis debetur Ecclesiæ, ubi quis percipit sacramenta, licet alicubi lucrum contigerit. In prædiali verò statur consuetudini, si in aliena paræcia colonus prædium coluit.

21. *Ex parte*.—De omni fructu prædii solvendæ sunt decimæ.—Vide moderationem Elencho I. n. 37.

22. *Non est*.—Summa ut cap. 7. supra.

23. *Ex transmissa*.—De redditibus molendini ad ventum solvendæ sunt decimæ.

24. *A nobis*.—Locator, vel conductor possessionem tenetur ad decimas, nisi se immunes ostendant.

- 8 Idem Monach. De Nembel.
9 Idem Ab. et Fratr. de Dalon.
10 Idem Tarac. Ep.
11 Idem.
12 Idem Conventr. Episc. etc.
13 Idem Brix. Episc.
14 Idem Rhem. Ep.
15 Idem Amb. Ep.
16 Idem Massil. Ep.

- 17 Idem.
18 Idem Massil. Episc.
19 Idem ex Conc. Lat.
20 Luc. III. Strigon. Ep.
21 Cælest. III.
22 Idem.
23 Idem.
24 Innoc. III. Pistor. Episc.

25. *Tua*.—Imperialis concessio sub quacumque forma è solutione decimarum eximere non potest.—Decimæ novalium non pertinent ad laicum, qui decimas habet in feudum.

26. *Tua*.—Sine deductione seminis et sumptuum debent dominus et colonus decimam solvere; et non cui voluerint Ecclesiæ, vel pauperibus, sed Ecclesiæ, cui debentur: quamvis earum parochi inhonestè et turpiter vivant.

27. *Ex parte*.—Privilegium super decimis non solvendis Ecclesiasticæ personæ concessum, novalia comprehendit.

28. *Pastoralis*.—Negotiator de lucro decimam solvit, deductis expensis, quas facit de pecunia decimata: expensæ verò quæ fiunt pro habendis fructibus solvitur decima, etiam non deductis expensis factis pro restaurandis rebus.

29. *Cum contingit*.—Qui præscribet decimas in aliena paræcia, si ibi surgunt novalia, ipsorum decimas non habebit.

30. *Cum in tua*.—Decima omnium fructuum prædii debetur ei, qui decimas ibi præscripsit, sed ad aliud prædium præscriptio non extenditur.

31. *Dudum*.—Laici etiam Reges Ecclesias vel decimas donare non possunt; nec ex eorum titulo præstatur causa præscribendi.

32. *In aliquibus*.—Domini prædiorum cogi possunt, ut prædia dent colenda talibus, a quibus sine contradictione Ecclesia possit decimas consequi.

33. *Cum non*.—Prius solvendæ sunt decimæ, quam census seu tributa; et si prius illa solvantur, postea decimari debent.

34. *Nuper*.—Cistercienses, Templarii et Hospitalarii de fructibus possessionum, quas acquisierunt post Conc. Later. sub Innoc. III. decimas solvere tenentur, si de illis prius solvebantur.

35. *Interdicimus*.—Interdicitur omnibus Ecclesiasticis, ut decimas detentas à laicis ad alienas Ecclesias pertinentes in pignus recipere ab eisdem laicis non præsumant.

IN SEXTO.—Ibi tit. XIII.

Cap. 1. *Discretion*.—Populus ut Ecclesiis justa debita persolvat, est in prædicationibus et aliis exhortandus.—Vide Trid. ses. 35 c. 12. de ref.

2. *Statuto*.—Privilegium decimas novalium concedens non includit decimas novalium per alios possessas tempore Inpetrationis; et loca tantum includit, ubi percipiebantur antiquæ, ad portionem antiquam.—Privilegium decimarum novalium limitatum ad mensuram antiquarum non potest ultra dimidiam includere. Fallit in Cisterciensibus et Cartusiensi-

- 25 Idem Vercell. Ep.
26 Idem.
27 Idem Ab. S. Columb.
28 Idem Hlien. Ep.
29 Idem Belvac.
30 Idem eidem.
31 Idem Vesprin. Episc.

- 32 Idem in Concil. Lateran.
33 Idem ibid.
34 Idem ibid.
35 Greg. IX.
1 Idem Fratr. Prædic. et Miror.
2 Alexand. IV.

bus.—Privilegiati super decimis recipiendis, Ecclesiis paræcialibus grãtis assignare debent portiones pro debitis oneribus supportandis.—Decimæ per laicos ante Later. Conc. sub Alex. III. in feudum receptæ à Religiosis per eos recognitæ in feudum, non possunt ipsis Religiosis concedi sine Diocesanorum consensu.—Diocæsani compellunt Religiosos exemptos solvere decimas paræcialibus Ecclesiis, si non agatur de rebus exemptis.—Religiosi etiam exempti de possessionibus acquisitis et acquisendis, Ecclesiis paræcialibus solvere debent decimas, si quo ad hoc privilegiati non sunt.—Ex donatione laicorum habentes decimas antiquas, novales supervenientes in eodem loco non percipiunt.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. VIII.

Cap. 1. *Religiosi*.—Religiosi præsumentes usurpare decimas ex novilibus, aut aliis debitas, sive de animalibus familiarium, et pastorum suorum vel aliorum, etiam animalia ipsa eorum gregibus immiscentium, seu de animalibus in fraudem Ecclesiarum pluribus in locis emptis, et sic emptis traditis venditoribus, vel aliis ab ipsis retinendis, seu de terris aliis traditis ad excollendum, si requisiti per illos, quorum interest, non desistunt intra mensem, vel de usurpatis vel retentis intra duos menses non fecerint emendam, suspensi sunt ab officiis, administrationibus et beneficiis; et talia non habentes sunt excommunicati.—Hodie ex Bulla Cœnæ cap. 17. hæc excommunicatio est reservata Papæ.—Vide moderationem Elencho III. n. 28.

2. *Si beneficiorum*.—Decima beneficiorum alicui concessa ei debetur secundum taxationem, et de moneta corrente. Nec possunt collectores propter hoc distrahere, vel occupare ornamenta divinis officiis deputata.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.—Ibi tit. VII.

Cap. unic. *Declarationes*.—Cum Bonif. VIII. decimam ad Ecclesiis et Ecclesiasticis exigere statuisset, multa dubia exinde soborta hic manifestatur.—Vide Clement. II. eodem tit.

TIT. XXXI.—DE REGULARIBUS ET TRANSEUNTIBUS AD

RELIGIONEM.

Cap. 1. *Nullus*.—Non potest quis ad Religionem admitti, nisi volens et n. ætate idoneus.—Vide correctionem Elencho II. n. 98.

2. *Si quis*.—Impubes monasterium ingressus, post annum à parentibus revocari non potest. Pubes per vim ingressus, post annum exigere vel à parentibus revocari non potest.—Vide moderationem Elencho II. in. 99.

3. *Ut Clerici*.—Clericus sæcularis utens habitu et nomine monachali cogitur ut fiat monachus, vel ab hoc desistat.

1 Clem. V. in Conc. Vien.

2 Idem.

U. Bonif. VIII. Collect. Decimæ.

1 Ex Conc. Mogunt.

2 Ex eodem.

3 Ex Conc. Tolet.

4. *Vidua*.—Novitia spontè se ingerens actibus professorum censetur professa.—Vide correctionem Elencho II. n. 100.

5. *Joannes*.—Monachus temerè ad aliud monasterium transire, et peculium habere non potest.

6. *Quia*.—Ubi est dura congregatio vel Religio, requiritur in proficiente plena pubertas, scilicet tempus 18 annorum.—Vide moderationem Elencho II. n. 101.

7. *Non est*.—Si Cisterciensis sine licentia sui Abbatis ad aliud monasterium transit, ad proprium monasterium regredi cogitur.—Vide correctionem Elencho II. n. 102.

8. *Ad nostram*.—Professio facta ante 14 annum non obligat: post 14 verò si fit per susceptionem habitus professorum, etiam non obligat, nisi detur perseverantia tridui.—Vide correctionem Elencho II. n. 103.

9. *Super*.—Qui recipit habitum professorum, ubi distincti sunt habitus, compellitur ibi vel alibi esse Religiosus: sed si recipit habitum novitiorum, potest ad sæculum redire.—Hæc decretalis locum tantum habet in eo qui voto se obstrinxit in aliquo ex Ordinibus regul. profiteri, ut ex lectura textus, et Glos. verbo *Votum*. Cæterum per solam assumptionem habitus professorum ex Trid. sess. 25, cap. 15 de Regul. non inducitur professio regularis.

10. *Sanè*.—Canonicus regularis potest effici monachus, si Religio ad quam transit, est strictior sua: aliàs secus.

11. *Significatum*.—Minor 14 annis profitendo non obligatur Religioni, nisi factus major ratum habuerit.—Vide correctionem Elencho II. n. 104.

12. *Cum virum*.—Si filia minor 12 annis à parentibus monasterio tradita, major facta spontè veletur, ad sæculum redire non potest.—Vide correctionem Elencho II. num. 105.

13. *Porrectum*.—Valet professio facta sine susceptione habitus Religionis.—Vide correctionem Elencho II. n. 106.

14. *Cum simus*.—Si Pater se cum bonis suis et filio impubere obtulit monasterio, filius factus major exire potest à Religione, et legitimam à monasterio petere.

15. *Sicut*.—Furiosus profitendo, non obligatur, nisi factus sanæ mentis ratum habuerit.

16. *Ad apostolicam*.—Professio nec fieri, nec recipi debet intra tempus probationis; sed facta et recepta tenet.—Vide correctionem Elencho II. n. 107.

17. *Sicut*.—Qui professionem facit, licet in claustro numquam per-

4 Ex Conc. Aurelian.

5 De Greg. Authem Subd.

6 Idem eodem.

7 Alex. III. Archiep. et Episc. et aliis per Gall.

8 Idem Magistr. Fidantiæ Canon. Civit.

9 Idem Helien. Episc.

10 Idem Amb. Ep.

11 Idem Belvac. Episc.

12 Clem. III.

13 In oc. III. N. de Novo.

14 Cælest. III.

15 Innoc. III. et Ep. et Cap. Tragur.

16 Idem Pisan. Archiep.

17 Idem Accon. Episc.

manserit, sed in sæculo, et suis bonis usus fuerit, ad observantiam regularem compellitur.— Vide correctionem Elencho II. n. 108. "

48. *Licet.*—Potest Religiosus zelo sanctioris vite ad Religionem transire strictiorem, petita prius licentia Prælati sui, licet non obtenta, etiamsi primum monasterium sit ita privilegiatum, quod de illo ad aliud etiam arctius transire non possit.

49. *Veniens.*—Conjuges Religionem profitendo ad invicem divertere possunt: aliter si abjurant, et non se continent, illicitum est iuramentum.

20. *Coasulti.*—Qui ad monasterium convertitur, sumendo habitum novitii, potest intra tempus probationis redire ad sæculum, nisi appareat eum vitam voluisse mutare omnino.— Vide correctionem Elencho II. n. 109 et 110. "

21. *Postulasti.*—Qui intra annum probationis, non facta professione, redit ad sæculum, licet potest ad Ordines et beneficia promoveri.

22. *Ex parte.*—Qui ultra annum portat habitum monachalem in monasterio, ubi sunt habitus indistincti, censetur professus.— Vide notata Elencho II. num. 97. "

23. *Statuimus.*—Intra probationis annum liberè quis redit ad sæculum, nisi professionem fecerit tacitè vel expressè, vel appareat eum vitam mutare voluisse. Ad hoc ut dignoscantur novitii à professis, debet habitus professorum benedici in locis, ubi habitus non est distinctus.— Vide correctionem Elencho II. n. 111. "

24. *No religiosi.*—Religiosi fugitivi annualim sunt requirendi et cogendi, ut ad monasterium revertantur.— Hæc decretalis ex declaratione Congr. Conc. jussu Urb. VIII hanc eandem innovantis, apposita in decreto de Apostat. fugitiv. et eject. servanda est in iis quoque, qui juris ordine servato expulsi fuerunt, dummodò tamen in expulsis subsit spes evidens emendationis.— Circa incorrigibilium ejectionem, vide in Auctore lib. III. hoc eod. tit. "

IN SEXTO.—Ibi tit. XIV.

Cap. 1. *Is, quis.*—Si minor 14 annis ingreditur Religionem, in 15 anno liber exit, nisi in ipso 15 anno professionem fecerit vel habitum professorum receperit, vel expressè ratam habuerit professionem prius à se factam. Si autem per totum 15 annum portavit habitum, ubi non est distinctus, intelligitur professus, nisi tanta sit indistinctio, quod viventes cum eis simili habitu induantur. Si major 14 annis ingreditur, si portat habitum per annum, quantumcumque sit indistinctus, intelligitur professus.— Vide correctionem Elencho II. n. 112. "

2. *Non solum.*—Prædicatores et Minores intra annum probationis quemquam ad professionem recipere non possunt; quod si fecerint, rece-

- 18 Idem Prior. et Conv. Delviomen.
19 Idem Præp. etc. Colon. Diæc.
20 Idem Ab. De Astligien. et Magistr.
R. et C. Canonic. Traject.
21 Idem Lingon. Episc.

- 22 Honor. III. Episc. Venet. in Gall.
23 Greg. IX.
24 Idem.
1 Innoc. IV.
2 Alex. IV. Fratr. Prædic. et Minor.

ptus alligatus non est eorum Ordini, et ipsi à receptione professionis aliorum sunt suspensi, et puniendi pœna, quæ pro gravioribus culpis eis consuevit infligi.— Habes in seq. cap. extensionem. Vide correctionem Elencho II. n. 113 et ampliationem Elencho III num. 29. "

3. *Constitutionem.*—Decretalis *Non solum* extenditur ad omnes Mendicantes.— Vide correctionem Elencho II. num. 114 etiam quoad reliqua hic disposita. "

4. *Beneficium.*—Beneficium ingredientis Religionem intra annum probationis non est alteri conferendum, nisi accedat ipsius consensus, vel constet se absolutè vitam velle mutare, vel professionem expressam fecerit, vel scienter receperit habitum professorum. Interim tamen debet per alium beneficio deserviri assignata eidem substituto congrua portione, unde vivere possit.— Vide correctionem Elencho II. n. 115. "

5. *Qui.*—Secundum votum solemne Religionis derogat priori simplici.

6. *Si ad solum.*—Vacante monasterio, conventus novum recipit monachum, si communiter ad Abbatem et eos spectat: si ad Abbatem solum, secus.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. IX.

Cap. 1. *Ut professores.*—Professi Ordinem Mendicantium, etiam licet transeunt ad non Mendicantes, licet administrationes habeant, non habent vocem in capitulo, etiamsi alii de capitulo id concedant: nec deinceps consequi possunt administrationes, prioratus vel officia, etiam tamquam Vicarii, nec pro se vel aliis animarum curam gerere, et irritat contra factum. Ponit casum exceptum, quem vide in textu.— S. Pœnitentiaria dispensare solet super hæc inhabilitate, teste Thes. de pœnit. c. 4. n. 6. Verb. *Religiosi transeunt.* "

2. *Eos.*—Pubes per annum deferens habitum novitiorum non patenter distinctum ab habitu professorum, intelligitur professus.— Vide correctionem Elencho II. n. 116. "

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.—Ibi tit. VIII.

Cap. 1. *Viam.*—Religiosi Mendicantes sub excommunicationis pœna prohibentur transire ad Religionem non Mendicantium quocumque quæsito colore, quam ipso facto incurrunt tam recepti, quam recipientes, quacumque licentia non obstante.

2. *Ad nostrum.*—Religiosi sine sui superioris licentia ultra mare euntes, sunt ipso facto excommunicati, nec ibi sunt ad prædicationem vel divinarum celebrationem admittendi.

- 5 Bonif. VIII.
4 Idem Paris. Capit.
5 Idem.
6 Idem.
7 Idem.

- 1 Clem. V. in Conc. Vien.
2 Idem.
1 Mart. IV.
2 Jo. II. Aven.

TIT. XXXII.—DE CONVERSIONE CONJUGATORUM.

Cap. 1. *Præterea*.—Si vir de uxoris licentia profitetur, et uxor ipsa suspecta nec continentiam vovet, nec Religionem ingreditur, Episcopus uxori virum restituet.

2. *Verum*.—Ante matrimonium consummatum potest alter conjugum, etiam altero invito, Religionem ingredi: sed remanens in sæculo, potest ad secunda vota transire.—Circa primum vide Trid. sess. 24 de ref. matr. can. 6, et secundum intellige post solemnem professionem emissam à conjugè in Religionem ingresso. Et vide ampliacionem Elencho III. n. 30.

3. *Quidam*.—Qui invita uxore, professionem fecit, et ei postea restituitur, non compellitur, mortua uxore, ad monasterium redire: matrimonium tamen contrahere non debet.

4. *Cùm sit*.—Uxoratus Religionem intrare non potest, nisi etiam uxor ingrediatur, vel nisi suspecta non sit, et continentiam promittat.

5. *Conjugatus*.—Conjugatus non est ordinandus ad sacros Ordines, nisi uxor continentiam promittat.

6. *Sane*. Uxoratus in Episcopum promoveri non potest, nisi uxor Religionem profiteatur.

7. *Ex publico*.—Sponsa de præsentì non cognita, quæ dicit se velle Religionem ingredi compellitur intra certum tempus profiteri, vel adherere marito.—Hoc tempus, quod est duorum mensium, intelligendum est antequam sponsa ingrediatur Religionem, ut in textu; si enim ingressa esset, expectare deberet sponsus lapsum unius anni à Trid. præscripti sess. 25 cap. 15 de Regul., quo completo, si non profiteatur, compelli debet, ut redeat ad virum suum.

8. *Uxoratus*.—Summa ut cap. *Cùm sit* 5 supra.

9. *Ex parte*.—Conjugatus faciens professionem, uxore consentiente, licet nunquam intravit monasterium, si mortua conjugè, cum alia contrahat, non valet matrimonium, et monasterium intrare compellitur.—Vide notata Elencho II. n. 406 et 408.

10. *Consuluit*.—Professus Religionem, uxore sciente et dissimulante, ea mortua, ad sæculum redire non potest.

11. *Charissimus*.—Conjux, quæ continentiam vovit, tenetur reddere debitum conjugi, licet ad tempus voto consenserit.

12. *Placet*.—Si alter conjugum, altero ignorante, Religionem profite-

1 Alex. III. Episc.	8 Idem G. Prior. et Fratrib. S. Joann.
2 Idem Saler. Episc.	9 Urb. III. Prior. S. Cruc.
3 Idem Pisan. Archiep.	10 Cælest. III.
4 Idem Exon. Ep.	11 Idem.
5 Idem Strigon. et Goloc. Archiep.	12 Idem.
6 Idem eidem.	
7 Idem Brix. Ep.	

tur et propter hoc de monasterio educitur, illo mortuo, ad monasterium redire non cogitur.

13. *Ad Apostolicam*.—Summa ut cap. *Cùm sit* 5 supra.

14. *Ex parte*.—Per Religionis professionem, non per propositum castitatis servandæ in sæculo dissolvuntur sponsalia de præsentì.

15. *Constitutus*.—Maritus factus monachus à conjugè adulterata revocari non potest.

16. *Veniens*.—Uxor non potest repetere maritum, de cujus licentia Religionem intravit, si post ingressum non continuit, licet ad consentiendum seu ad dandam licentiam dolo fuerit inducta.

17. *Accedens*.—Uxor maritum professum repetere potest, non obstante licentia profitendi ab ea metu extorta.—Vide notata in cap. *Perlatum* 1 de his, quæ vi etc.

18. *Significavit*.—Uxor professi, quæ dedit viro licentiam profitendi, non compellitur ingredi Religionem, si continens est et non suspecta.

19. *Gaudemus*.—Adultera, quam maritus reconciliare non vult, ad agendum pœnitentiam in aliquo claustrò collocatur.

20. *Dudum*.—Si conjuges se ad invicem absolverunt, continentiam promittendo, et uterque vel alter eorum Religionem profitetur, alter alterum repetere non potest.

21. *Mulier*.—Quæ in fide remansit, potest, nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat iudicio Ecclesiæ separata, ad Religionem liberè convolare.

TIT. XXXIII.—DE CONVERSIONE INFIDELIUM.

Cap. 1. *Laudabilem*.—Non potest quis illam habere in uxorem, cujus maritum occidit machinatione ipsius mulieris: secus, si sine machinatione.

2. *Ex litteris*.—Si alter infidelium conjugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitatis errore, communis proles assignatur converso.

TIT. XXXIV.—DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

Cap. 1. *De peregrinationis*.—Vota possunt eleemosynis redimi, vel in aliud commutari superioris auctoritate, et justa causa redimendi vel mutandi.

2. *Veniens*.—Commutat Papa votum ultramarinum, in his maximè, qui in puerili ætate voverunt.

15 Innoc. III. Archiep. Pisan.	19 Greg. IX.
14 Idem Lugdun. Archiep.	20 Idem J. Moniali Monast. de Plauda.
13 Idem Ruthen. Episc.	21 Greg. IX.
16 Idem Episc. Patav. vel Pictav. et Ab. Borun. Barderberg.	1 Cælest. III.
17 Idem.	2 Greg. IX. Argen. Ep.
18 Honor. III. Episc. Decan. Thes. Lingon.	1 Alex. III. Exon. Episc.
	2 Idem Noric. Episc.

3. *Litteraturam.*—Solum propositum suscipiendi habitum religiosum votum non inducit.

4. *Scriptura.*—Omne votum mutabile est in votum Religionis.

5. *Non est.*—Exequutio voti ultramarini auctoritate Papæ potest ex causa differri.

6. *Licet.*—Ecclesia compellit hæredem laicum per excommunicationem et honorum subtractionem ad exequutionem voti ultramarini, ad quod se obligavit pro defuncto.

7. *Magna.*—Commulat Papa votum ultramarinum in vigiliis, orationes et jejunia, tunc maxime, cum cessat causa, quæ induxit ad votandum, ita etiam quod expensæ faciendæ in eundo, morando et redeundo, integraliter mittantur in Terræ Sanctæ subsidium.

8. *Quod super.*—Impedito ad tempus exequi votum ultramarinum conceditur dilatio: perpetuo vero impedito indicitur redemptio in eo, quod magis expediat Terræ Sanctæ.

9. *Ex multa.*—Votum ultramarinum commutari potest per solum Papam, vel de ipsius speciali mandato.—Ex Constit. Sixt. IV. *Et si Domini*, hoc et alia quatuor vota Papæ reservata commutantes prætextu privilegiorum incurrunt excommunicationem eidem Papæ reservatam.—Habiles ad eundem, sed inhabiles ad pugnandum, si sunt strenui consilio, vel milites bellatores possunt secum ducere, votum ultramarinum non redimunt.—Uxores possunt sequi viros ultra mare, si volunt; sed non tenentur, nisi et ipsæ voverint.—Viri sine consensu uxorum emittere possunt votum ultramarinum.—Clerici tanquam inhabiles ad pugnandum redimunt votum ultramarinum; secus, si sint consilio strenui vel officio prædicationis instructi, aut deputati Magnatum obsequio, aut ita divites et potentes, ut secum propriis expensis bellatores ducere valeant.

10. *Per tuas.*—Qui vovit Religionem ingredi, si voto non completo fiat Episcopus, renunciare debet et votum implere.—Intellige, si sit tantum electus, ut in textu, quia acceptatio Episcopatus non est votum. Secus autem si confirmatus aut consecratus fuerit, quia propter matrimonii spiritualis vinculum inter ipsum et Ecclesiam, non potest votum implere, inconsulto Papa.

11. *Postulastis.*—Prælati etiam professus, potest votum ultramarinum remittere, et in suos vigesimam proventuum Ecclesiæ convertere.

IN SEXTO.—Ibi tit. XV.

Cap. unic. *Quod votum.*—Votum solemnizatum per susceptionem sacri Ordinis, vel per professionem factam in aliqua Religione approbata, dirimit matrimonium post contractum; alias solum impedit et non dirimit.—Vide Elencho II. num. 117.

3 Idem M. Ab. de Vadsorden, vel Madford.

4 Alex. III. Univers. Ab. Cisterc. Ord. per Angl.

5 Honor. III. Strigon. Archiep.

6 Idem An. Duci Hung.

7 Innoc. III. Trecea. Episc.

8 Idem Cantuar. Archiep.

9 Idem eidem.

10 Idem Goben. Elect.

11 Honor. III. Sarisbar. et Beregad.

Præp.

U. Bonif. VIII. Mitiv. Ep.

IN EXTRAVAGANTIBUS JOANNIS XXII.—Ibi tit. VI.

Cap. unic. *Antiquæ.*—Votum per susceptionem sacri ordinis solemnizatum impedit matrimonium sequens, non præcedens, licet nondum consummatum. Hoc durante, etiam nondum consummato recipiens aliquem sacrum Ordinem, dissoluto etiam matrimonio, nec in illo ministrare, nec ad superiores ascendere poterit, nisi aliquam Religionem approbatam ingrediatur, et ejus regulam expressè vel tacitè profiteatur. Talis conjugatus sic ordinatus est per Diœcesanum monendus, ut Religionem ingrediatur, si matrimonium nondum est consummatum quòd si renuerit, et uxor insliterit, compellitur per excommunicationem ad matrimonii consummationem.—Vide correctionem Elencho II. num. 118.

TIT. XXXV.—DE STATU MONACHORUM ET CANONICORUM
REGULARIUM.

Cap. 1. *Theodosius.*—Diœcesanus non debet molestare monasteria, præterquam pro causa correctionis, nec eis oblata sibi vindicare.

2. *Monachi.*—Monachi non debent poni singuli per paræcias. Si pro monachatu aliquid detur, receptus a sacris Ordinibus prohibetur, et recipiens ab officio suspenditur. Monachus habens peculium sine licentia Abbatibus, ab altaris communione removetur, et sic decedens sepultura et fratrum communione privatur. Si pecunia confertur pro habendo aliquod officium in monasterio, dans et recipiens deponuntur. In prioratibus conventualibus per electionem instituti non sunt removendi sine causa rationabili; id est, si fuerint dilapidatores, vel incontinenter vixerint aut aliquid simile egerint; vel si pro necessitate majoris officii de consilio fratrum fuerint transferendi.—Vide Fagn. cap. *Quod Dei* num. 47.—Circa peculium vide constit. Clem. VIII. *Religiosæ* de larg. mun. et Urb. VIII. *Nuper.*

3. *Recolentes.*—Monet Cistercienses, ut servent regulam secundum primævam institutionem: et domus religiosa aggregata Cisterciensibus, eorum mores servare tenetur.—Hoc statutum est de omnibus Regul. à Trid. sess. 25 cap. 1 de Regul., et vide correctionem Elencho I. num. 38.

4. *Super.*—Regularis Canonicus, qui non resignavit proprium in morte, non debet in cœmeterio sepeliri: et si de facto sepultus fuit, inde debet exhumari, si sine scandalo fieri potest.—Vide Trid. sess. 25. c. 2 de Regul.

5. *Quod Dei.*—Canonicus regularis potest præfici Ecclesiæ paræciali, etiam sæculari; sed debet habere socium secum sui Ordinis, si commode fieri potest.

6. *Cum ad Monasterium.*—Tractat:—1.º De vestibibus Monachorum:—

U. Joann. XXII. Aven.
1 D. Greg. Fortun. Episc. Neapol.
2 Ex Conc. Lat. sub Alex. III.
3 Alex. III. Univers. Ab. et Con-
vers. Cister. Ord.

4 Clem. III.
5 Innoc. III. Ubal. Pleb. S. Gab.
6 Idem Ab. et Convent. Sublac.

2.º De abdicatione proprietatis:—3.º De silentio:—4.º De cibis:—5.º De officiis in genere et in specie.—In textu præcipitur, ut proprietarius expellatur de monasterio, sed vide notata cap. *Relatum 7. ne Cleric. vel Monac. etc.*”

7. *In singulis.*—Statuit:—1.º De conciliis Regularium provincialibus celebrandis singulis triennis.—2.º Moderatur numerum electionum et personarum venientium.—3.º Disponit de Instructoribus et Præsidentibus capitulo.—4.º De tempore, quo duret capitulum et quid ibi fiet.—5.º Ut observetur, quod ibi fiet.—6.º De capitulo sequenti.—7.º De communi vita ducenda.—8.º De Visitoribus eligendis et ipsorum officio.—9.º Hæc extendit ad Canonicos regulares.—10. Providet super discordia Visitorum.—11. Hortatur Diocesanos ad monasteriorum reformationem.—12. Præcipit protervos et similes compesci ab offensis monasteriorum.—Loquitur de Regularibus non exemptis viventibus sub regula Ordin. S. Bened., et hæc decretalis confirmatur à Trident. sess. 25. c. 8. de Regul., et vide ampliationem Elencho III. num. 31 ac innovationem Elencho IV. num. 19.”

8. *Ex qua.*—Tractat:—1.º De correctione monachorum:—2.º De correctione Abbatum:—3.º Visitorum:—4.º De sæcularibus in monasteriis beneficiatis.—5.º Constitutionem extendit ad moniales.—Circa ejectionem incorrigibilium nota ut supra c. *Cum ad Monasterium 6.* Quoad correctionem vide Trid. sess. 25. cap. 14. de Regul.—Circa amotionem Abbatibus et telam judicariam, de qua in textu, vide Clementin. *Sæpe contingit.* de verb. sign., et textus loquitur de Abbat. non exemptis.”

IN SEXTO.—Ibi tit. XVI.

Cap. unic. *Periculoso.*—Moniales tacite vel expressè professæ, claustras monasterii exire non possunt, nec alii ad illas intrare nisi causa legitima et superioris licentia interveniat.—Vide ampliationem Elencho III. n. 32 et 33, ac innovationem Elencho IV. n. 20.”—In monasterio non Mendicantium tot sorores debent recipi, quot poterunt sine penuria sustentari; et ultra non valet receptio.—Vide correctionem Elencho II. num. 119 et ampliationem Elencho III. n. 32 et 33.”—Abbatissæ Principibus sæcularibus ad fidelitatis sacramentum præstandum adstrictæ, si non possunt per procuratorem jurare, personaliter exeundo monasterium, jurabunt absque dilatione ad monasterium se redituras.—Compelluntur Domini temporales per censuram, ut in suis curiis admittant Abbatissas per procuratores litigare. Ecclesiastici verò in temporalibus et spiritualibus earum procuratores admittere debent.—Ordinarii locorum in subjectis monasteriis propria, in exemptis Apostol. auctoritate claustram procurare debent: nec est propter hoc in aliis casibus jurisdictio in exemptos eis attributa.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. X.

Cap. 1. *Ne in agro.*—Interdicit monachis nigris exquisitum ornatum

7 Idem in Concil. Lateranen.

U. Bonif. VIII.

8 Honor. III. Abbat. et Monach. in
Lombar. et Mare. Trevis.

4 Clem. V. in Cons. Vien.

in vestibus, cibis, equitaturis et lectisterniis. Providet circa qualitatem vestium etc., confessionem, communionem, expositionem regulæ et novitiorum instructionem.—Vide Elencho III. num. 34.”—Providet circa venerationes et aucupationes et contra euntes ad curias Principum sine licentia suorum superiorum, vel aliàs vagantes, vel intra septa monasterii arma tenentes.—Hodie facultas deputandi religiosos ad servitia Principum et Episcoporum sublata est Superioribus regul. ex decretis generalibus Clement. VIII. innovatis ab Urb. VIII. in decretis de celeb. miss. §. 19.”—Providet circa eorum solitudines, Priorum ætatem, Sacerdotium, professionem, habitationem, ordinationem et doctrinam monachorum. Confirmat et innovat capp. *Cum ad monasterium 6. In Singulis 7.*

2. *Attendentes.*—Moniales soli Papæ subjectæ, et Canonici sæculares per Ordinarios et alia exempta per suos Prælatos debent annis singulis visitari, et ponit numerum personarum visitationi interesse debentium.—Quoad visitationem exemptorum per suos Prælatos vide Trident. sess. 25. cap. 8. de Regul. et ampliationem Elencho III. num. 35.”

TIT. XXXVI.—DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO SINT SUBJECTÆ.

Cap. 1. *Nunc.*—Si dubitatur in cujus diœcesi sit Basilica consecranda, ille Episcopus consecrabit, qui prius in illo loco episcopalia exercebat.

2. *Quia.*—Nihil juris deperit Episcopo, in cujus diœcesi sita est ecclesia, quam Papa unit Ecclesiæ alterius diœcesis.

3. *De Xenodochiis.*—Episcopo ejusque ordinationi subsunt omnia loca pia.—An Hospitalia sub immediata protectione Regum eximantur à Trid. sess. 22. cap. 8. de reformatione à visitatione Episcopi, vide Fagnan. hoc eodem cap. n. 4. 49 et seqq.”

4. *Ad hæc.*—Locus auctoritate Episcopi ad usum hospitalitatis deputatus, est religiosus, et ad mundanos usus redire non debet.

5. *Inter.*—Locus religiosus debet reformari de Religiosis dumtaxat, non de sæcularibus, nisi in defectum Religiosorum.—Facultas reducendi monasteria Regularium ad statum Clericorum sæcularium, etiam ob collapsam regularem disciplinam est tantum penes Papam ex Constit. Innocent. X *Inter cetera 17 Decemb. 1649. et Instaurandæ Idib. Octob. 1652.*”

6. *Constitutus.*—Ecclesia sita in diœcesi Episcopi tenetur illi in episcopalibus respondere, nisi appareant remissa legitime, et potest Episcopus, remittendo episcopalia, censum sibi retinere.

7. *Cum venerabilis.*—Episcopus petens Ecclesiam quoad temporalia et spiritualia, obtinet in spiritualibus eo ipso quod probat esse in sua

3 Idem ibidem.

1 Incer. Pontif.

2 D. Greg. Agap. Abb.

5 Ev. Decr. Eng. II. in Syn. Rom.

cel. an. 326.

4 Urban. III. Ariminen. Episcop.

5 Inoc. III. Constantinop. Patriarch.

6 Idem Ab. et Fratr. Crisp. Fer.

7 Idem Ab. et Conv. Far.

diocesi, si non appareat exempta; sed in temporalibus succumbit, nisi aliter doceat de jure suo.

8. *Cum dilectus.*—Monasterium subjectum est Episcopo, in cujus diocesi situm est, nisi probetur exemptum.

9. *Ne nimia.*—Novam Religionem non licet constituere sine auctoritate Papæ, nec in diversis monasteriis potest quis esse Abbas vel Monachus. — Vide ampliacionem in seq. et correctionem Elencho II. n. 120."

IN SEXTO.—Ibi tit. XVII.

Cap. unic. *Religionum.*—Non licet novum Ordinem vel Religionem, aut habitum novæ Relig. creare et assumere, et revocantur Ordines Mendicantium per Papam non approbati, creati post Concilium Lugdunense 1273.—Religiosi Mendicantes per Papam post dictum Conc. approbati et instituti, non possunt aliquem ad professionem recipere, domum vel locum de novo acquirere, nec acquisita sine licentia alienare, nec extraneis prædicare, confessiones eorum audire vel ad sepulturam admittere. Contra factum non tenet et contrafaciens excommunicatus est. Revocatio Ordinum Mendicantium, Prædicatores, Minores, Eremitanos et Carmelitas non comprehendit. Existens de Ordinibus revocatis, non collegialiter, sed singulariter ad alios Ordines transire potest.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. XI.

Cap. 1. *Cum de quibusdam.*—Mulieres statum Beguinarum sectantes et de novo assumptas, ac Religiosi in hoc dantes consilium vel favorem, ipso facto sunt excommunicati: status tamen pœnitentialis per hoc non interdicitur.

2. *Quia contingit.*—Statuit hospitalia reformari per Collatores ipsorum, et egi Rectores eorum ad conservationem locorum et suorum jurium, et ad hospitalitatem tenendam: statuit per locorum Ordinarios supplere defectum vel negligentiam Collatorum, etiam circa exempta. Præcipit hospitalia in beneficium non concedi, nisi in duobus casibus, et reprobatur contrariam consuetudinem, submitbens, quales esse debeant, quibus administratio ipsa committitur et de ipsorum juramento, inventario et ratione reddenda.—Vide ampliacionem Elencho III. n. 33 et Elencho IV. n. 21.—Declarat constitutionem non extendi ad hospitalia Religiosorum Militarium Ordinum. Conservat antiquas consuetudines talium locorum circa divina officia et Sacramenta.

IN EXTRAVAGANTIBUS JOANN. XXII.—Ibi tit. VII.

Cap. unic. *Sancta.* Secta et Religio Fraticellorum sive Beguinarum, qui se dicebant de tertio Ordine B. Francisci, cassatur, quoniam inter ceteros errores, Ecclesiastica sacramenta despiciebant.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.—Ibi tit. IX.

Cap. unic. *Ratio.* Licet Beguinarum status sit per Clem. V. reproba-

8 Idem Lucen. Ep. Ab. de Melon. et
Petr. Joan. Archid. Astoric.	4 Clem. V. in Conc. Vien.
9 Idem in Conc. Lat.	2 Idem.
U. Greg. in Concil. Lugdun.	U. Joann. XXII. Aven.
	U. Idem.

tus, permittitur tamen mulieribus fide dignis, quæ nec sunt culpabiles, nec suspectæ sub habitu Beguinarum vivere, nec sunt tales per Ordinarios molestandæ.—Vide cap. 1. in Clement. suprâ."

TIT. XXXVII.—DE CAPELLIS MONACHORUM ET ALIORUM
RELIGIOSORUM.

Cap. 1. *In Ecclesiis.*—Ad curam monasterio subjectam non monachi, sed sæculares Clerici præficiuntur, et Episcopis subsunt.—Vide correctionem Elencho II. n. 121."

2. *Dilectus.*—Si Ecclesia non cathedralis vindicat sibi jus in alia Ecclesia, obtinebit solum quoad ea, quæ probabit sibi deberi præscriptione vel alio legitimo modo.

3. *Ex parte.*—In prioratibus Monachorum non possunt singuli Monachi commorari, etiamsi super hoc habeant rescriptum Apostolicum, nisi in illo fiat mentio de Lateran. Conc. sub Alexandro III.

4. *Ad audientiam.*—Ordinarius compellit Abbatem, ut Monachos à Prioratibus revocet ad claustrum, vel eis socios adjungat.

IN SEXTO.—Ibi titulo XVIII.

Cap. unic. *Presbyteri.*—Instituti in Ecclesiis Monachorum ad curam populi per Episcopum ad ipsorum præsentationem, per eundem, si causa subsit, sint destituendi.—Vide correctionem Elencho II. n. 122.

TITULUS XXXVIII.—DE JURE PATRONATUS.

Cap. 1. *Perlatum.*—Si propter discordiam Patronorum Ecclesia caret administratore, cessatur in Ecclesia à Divinis; tolluntur reliquæ, et ostia clauduntur, si aliter sine scandalo Ecclesiæ provideri non potest.—Vide correctionem Elencho I. num. 39."

2. *Quacumque.*—Summatur ut suprâ.—Vide correctionem Elencho I. num. 40."

3. *Quoniam.*—Si patroni in præsentando discordant, præfertur præsentatus à majori parte, si est idoneus: et si hoc sine scandalo fieri non potest, vel Patroni intra tempus debitum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesiam.

4. *Præterea.*—Excommunicantur Patroni laici, qui Clericos instituunt et destituunt in Ecclesiis etiam patronatis, vel bona ipsarum aliter administrant: et Clerici, qui institutionem laicorum recipiunt communione

1 Urban. II. in Conc. Claramon. an.
1095.	U. Bonif. VIII.
2 Innoc. III. Archipr. etc. S. Car.
de Urb. Transtyb.	1 Ex Conc. Mediolanen.
3 Honor. III. Episc. Veneten.	2 Ex Conc. Tribur.
4 Idem Burdeg. Ep.	3 Ex Conc. Later. sub Alex. III.
	4 Ex eodem.

priventur.—Ex Conc. Later. sub Leone X dicti Clerici redduntur insuper inhabiles ad quolibet beneficia obtinenda, donec à Papa fuerint dispensati; Lhes. Verb. *Beneficium* c. 8. n. 3, quod idem statuitur cap. *Quisquis* 43. de Elect., et vide notata infra cap. *Illud* 8.

5. *Quod autem*.—Si Patronus laicus successivè præsentat duos, et secundus instituitur ab Episcopo, valet institutio. Patronus non potest Clerico, vel alteri Ecclesiæ conferre Ecclesiam patronatam, vel alteri donare.

6. *Quia*.—Comparans vel emens juspatronatus, eo spoliari debet. Vel sic: Qui emit juspatronatus, ut possit præsentare filium vel nepotem seu quem vult, eo privari debet.—Vide ampliationem Elencho III. num. 37.

7. *Ex litteris*.—Juspatronatus consistens in aliqua Universitate temporalium, transit cum ipsa Universitate, licet hæc transeat tantum quoad utile dominium, nisi juspatronatus specificè sit exceptum.

8. *Illud*.—Si Laicus Clerico vel religioso loco concedit Ecclesiam sine consensu Episcopi, non obstante tali concessione, quæ non valet, ad ipsam Ecclesiam, cum vacaverit, poterit præsentare, et eam alteri Ecclesiæ de consensu Episcopi poterit concedere.—Hoc cap. concordat cum capp. *Cum Laici*, et *Suggestum* infra. Quoad præsentationem faciendam Episcopo, et quoad nullitatem præsentationis aliter factæ vide Trid. sess. 14. c. 13. de ref.

9. *Querimonia*.—Instituti in Ecclesiis patronatis, per novos Patronos mutari non possunt, nec vicissitudines Ecclesiarum per eos fieri.

10. *Cum laici*.—Patronus Ecclesiam Clerico, inconsulto Episcopo, conferre non potest, et si contulerit, potest, hoc non obstante, ad Ecclesiam præsentare alium Rectorem ab Episcopo instituendum.—Nota ut in cap. *Illud* 8 supra.

11. *Cura*.—Religiosi sine Diocesanis consensu vindicare vel retinere non possunt Ecclesias sibi concessas à laicis in iisdem juspatronatus habentibus, nisi legitimè præscripserint, vel postea Diocesanis consenserint.

12. *Si vero*.—Si Patroni Ecclesiæ vacantis intra tempus à jure concessum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesiam.

13. *Cum sæculum*.—Si juspatronatus Ecclesiæ advenit ad exemptos, per hoc in nullo debet lædi jus episcopale.

14. *Ex insinuatione*.—Sine consensu Patroni non potest quis Ecclesiam occupare.

15. *Consultuit*.—Non potest Patronus Ecclesiam sibi retinere, vel etiam alteri concedere propria auctoritate.

5 Alex. III. Ebor. Archiep.

6 Idem Exen. Episc.

7 Idem H. Esord. Episc.

8 Idem Winton. Episc.

9 Idem eidem.

10 Idem Ebor. Archiep.

14 Idem Ab. et Prior. et Cleric. Ar-

chiepiscopat. Eborac.

12 Idem vel Luc. Lincon. Ep.

13 Idem Hospit. et Templ.

14 Idem.

15 Idem Adrien. Episc.

16. *De jure*.—Juspatronatus absolutè vendi non potest.

17. *Nullus*.—Patronus non potest sine Episcopi vel Papæ consensu etiam loco religioso conferre Ecclesiæ decimas vel aliud spirituale.

18. *Significasti*.—Si quis Episcopus in Ecclesia alterius diocesis est Patronus, præsentatus ab eo debet admitti, si est idoneus.

19. *Consultationibus*.—Institatus ad præsentationem ejus, qui tunc juspatronatus Ecclesiæ possidebat, removeri non debet, licet illud jus ab eo postmodum evincatur: secus si non possidebat, sed tantum credebatur esse Patronus.—Vide correctionem Elencho II. num. 123.

20. *Suggestum*.—Valet secunda concessio Ecclesiæ facta alteri Ecclesiæ per Episcopum et Patronum, non obstante priori facta per Patronum solum.

21. *Relatum*.—Ab officio et beneficio removetur, qui monitus non dimittit Ecclesiam sine consensu Episcopi concessam.—Nota ut in c. *Illud* 8. supra.—Laici spoliantes Ecclesiam excommunicantur.

22. *Eam te*.—Si quæstio juspatronatus (Ecclesiastici) intra sex menses non terminatur à tempore vacationis, liberè potest Episcopus sine præsentatione ibidem instituere Rectorem.—Vide cap. *Si laicos*. in 6. hoc tit.

23. *Præterea*.—Patronus juspatronatus propria auctoritate alienare non potest; nec ab Ecclesia aliquid temporale exigere, nisi tempore fundationis à Diocetano illud fuerit ei reservatum.

24. *Cum autem*.—In pluribus successivè præsentatis à Patrono laico Episcopo datur gratificatio, sed in præsentatis à persona Ecclesiastica, potior est primò præsentatus.

25. *Nobis*.—Ex constructione Ecclesiæ facta de consensu Episcopi acquiritur juspatronatus. Patronus non eligit Prælatum in conventuali Ecclesia, sed in capella sic. Patrono debetur processionis honor, et alimentatur ab Ecclesia, si vergat ad inopiam.—Vide Trident. sess. 14. cap. 12. et sess. 25. cap. 9. de reform.

26. *Per nostras*.—Patronus Ecclesiæ vacantis, quamquam sit Clericus, ad eam se præsentare non potest.—Potest tamen acceptare præsentationem sui factam ab aliis compatronis; Rota divers. par. 2. decis. 185. num. 4.

27. *Cum propter*.—Si quæstio juspatronatus inter Patronos non definitur intra quatuor menses, Episcopus ordinabit Ecclesiam sine præjudicio eorumdem.—Vide Trid. sess. 24. cap. 18. de refor. et addit. meas lib. III. tit. XXXVIII. post n. 352.

28. *Cum dilectus*.—Legatus de latere Ecclesiam, cujus alia Ecclesia est

16 Idem.

17 Idem.

18 Idem.

19 Idem Ab. S. Alb.

20 Idem Ebor. Archiep.

21 Idem Archiep. et Ep. per Angl.

22 Idem.

23 Luc. III.

24 Idem Noric. Ep.

25 Clem. III.

26 Innoc. III. Rothomag. Archiep.

27 Idem Convent. Episc.

28 Idem Archid. Cancell. et Decan.

Altissod. Paris.

Patrona, collationi suæ reservare potest, licet non vacet, et conferre, cum vacat.—Ex duobus præsentatis à Patrono laico potest superior instituere secundum.—Vide correctionem Elencho II. num. 124."

29. *Pastoralis*.—Si laicus Patronus duos successivè præsentet, valet institutio de secundo, non obstante appellatione prius facta per primum. Episcopus tamen, qui malitiosè primum repulit eidem in competenti beneficio providere compellitur.

30. *Postulasti*.—Si ad præsentationem Rectoris ad titulum Ecclesiæ aliquis fuerit ordinatus, Patronus, qui non consentit, ad ipsam, cum vacabit, poterit præsentare.

31. *Transmissæ*.—Patronus etiam Clericus Ecclesiam vacantem conferre non potest, et si contulit, potest nihilominus ad illam præsentare.

IN SEXTO.—Ibi tit. XIX.

Cap. unic. *Si laicus*.—Donatio juris patronatus laici facta loco Ecclesiastico, etiam sine consensu Episcopi tenet: non tamen præjudicat juri Episcopi.—Vide Trid. sess. 23. c. 9. de reform.—Laicus quadrimestre tempus habet ad præsentandum; Ecclesia verò semestre, licet à laico acquisiverit jus patronatus.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. XII.

Cap. 1. *Ut constitutio*.—Si præsentatis ad Ecclesias per Patronos Ecclesiasticos, in quibus ipsi non consueverunt omnia onera supportare, non assignetur intra terminum competentem congrua portio, Diocesanus eam assignare debet. Quod locum non habet quando onera sunt per Patronos supportanda.

2. *Plures*.—In plures hæredes unius ex pluribus patronis transit jus patronatus per stirpes.

TIT. XXXIX.—DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS ET PROCURATIONIBUS.

Cap. 1. *Sancitum*.—Ecclesiæ fundandæ debet pro dote tribui mansus liber à quolibet servitio temporali, non tamen ab Ecclesiastico; sed si aliquid confertur Ecclesiæ ultra mansum, tenetur Ecclesia ex eo solvere onera consueta.—Vide Gonzal."

2. *Omnis*.—Solutio tributi arguit subjectionem.

3. *Scientes*.—Non potest Episcopus novum censum imponere monasterio.

4. *Licet*.—Cæcus et pauper ad collectas non tenentur.—Michellorius tract. de cæco cap. 23. intelligit hunc textum quoad cæcum de collectis

29 Idem Helien. Episc.	2 Idem
50 Idem Auriem. Episc.	1 Ex Conc. Guaticen.
51 Greg. IX. Archiep. Ebor.	2 Ex Ep. 15 D. Paul. ad Rom.
U. Bonif. VIII.	3 D. Greg. Steph. Cartular.
1 Clem. V. in Conc. Vien.	4 Idem Constantin. Episc.

personalibus, non realibus, licet Gonzalez sentiat exemptum esse ab utriusque de benignitate Ecclesiæ juxta litteram textus."

5. *Pervenit*.—Petens censum, debet rationem exprimere, puta si non constet de titulo seu causa ipsius census, vel non elapsum sit tempus legitimum, quod justum titulum præsumere facit.

6. *Cum Apostolus*.—Ponit numerum equorum, quos secum ducere possunt Prælati visitantes, et prohibet eis tunc uti venationibus, et sumptuosas epulas querere.—Vide Trid. sess. 24. cap. 3. de reform.—Prælati non debent gravare subditos tallis et exactionibus; permittitur tamen ex justa causa petere ab eis moderatum auxilium.

7. *Prohibemus*.—Novus census Ecclesiis imponi nequit, nec antiquus augeri.

8. *Præterea*.—Prælati seu rector Ecclesiæ non potest, præsertim post mortem, Ecclesiam suam propria auctoritate constituere censualem.

9. *Ecclesiis*.—Episcopus Ecclesiæ de manu laici per se ereptæ, non potest ob hoc censum imponere.

10. *Innovamus*.—Nova pedagia sine consensu Principis imponens, communione privatur.—Vide Bulla Cœnæ."

11. *Cum Clerici*.—Qui per collusionem constituit Ecclesiam censualem, illa privabitur.

12. *Ea, quæ*.—Si collectores gravant Ecclesias, privari debent officio.

13. *Significavit*.—Qui recipit juramentum de novo censu imposito Ecclesiæ persolvendo, compellitur jurantem absolvere.

14. *Sopite*.—Archiepiscopus visitans provinciam, etiam à monasteriis provinciæ procurari debet.—Vide moderationem Elencho II. n. 125."

15. *Gravis*.—Patroni etiam Clerici novum censum Ecclesiæ imponere non possunt, nec veterem augere. Et si super hoc juramenta vel cautiones exegerunt, coguntur absolvere.

16. *Quanto*.—Loquitur de onere imposito à fundatore cujusdam monasterii favore alterius, cujus explanationem vide in Gonzal.

17. *Cum instantia*.—Omnes Ecclesiæ, nisi sint exemptæ, procurare tenentur Legatos et Nuncios Sedis Apostolicæ, nec in hoc præscriptione juvantur, et tractat de modo procurationis eorumdem.

18. *Ex parte*.—Si ad unicam mensuram solvi solet quod debetur ex voto, ad illam imposterum solvi debet; si verò ad diversas, liberabitur solvens etiam ad minorem.—Vide in Gonzal. historiam et originem voti, de quo hic."

19. *Cum olim*.—Ecclesiæ tenentur Episcopo, in cujus Diocesi sunt, respondere de procurationibus, quarta decimarum et aliis episcopalibus.

5 Pasch. II. Comit. Mathil.	15 Luc. III.
6 Ex Conc. Lat. ran. sub Innoc. III.	14 Idem Ravenaten. Episc.
7 Ex eod. sub Alex. III.	15 Clem. III.
8 Alex. III. Wigor Episc.	16 Innoc. III. Ab. et Convent. Be-
9 Idem Carnot. Episc.	17 Idem Primic. et Clero Mediol.
10 Idem.	18 Idem Zamor. et Salmant. Ep.
11 Idem Cantuar. Archiep.	19 Idem Cæsaraug. Ep.
12 Idem.	

20. *Olim.*—Solvendi sunt census ad antiquam monetam, in qua instituti fuerint, nisi sit in alterius monetæ solutione præscriptum.—Vide Auctorem hoc tit. n. 338. et seqq.

21. *Cum venerabilis.*—Episcopus remittens Ecclesiæ servitia sibi debita, et statuens, quod aliud servitium non imponatur, procurationem non intelligitur remisisse.—In textu statuitur, Episcopum bis in anno visitantem, bis quoque debere procurationem recipere: sed ex decreto Cong. Conc. relato in Thes. Resol. in S. Marci *Plurium* 16 Jan. 1723, pluries visitans infra annum, quod præstare potest toties quoties opus fuerit etiam infra annum ex Trid. c. 4. sess. 6. de reform. semel tantum procurari debet: et vide correctionem Elencho II. n. 426.

22. *Super eo.*—Ecclesiæ noviter jurisdictioni Episcopi assignatæ in procurationibus et aliis servabunt consuetudinem vicinarum.

23. *Procuraciones.*—Prælati tunc sunt procurandi, cum personaliter visitant; et debent tunc servare mediocritatem evectioinum et personarum juxta Conc. Later. sub Alex. III, et prædicationi, correctioni et reformationi vacare: Legati et Nuncii Apostolici pro diebus tantum, quibus moram trahunt, procurari debent, et contra hanc constitutionem exactum restituitur duplicatum.—Vide Trid. sess. 24. cap. 3. de refor.

24. *Venerabili.*—Ecclesia etiam civitatensis tenetur procurare Episcopum visitantem, quamquam ipsum nunquam procuraverit.—Vide correctionem Elencho II. n. 427.

25. *Cum nuper.*—Qui jure metropolitano vel legationis visitat provinciam, in provinciales sibi procuraciones denegantes potest ferre sententiam.

26. *Cum Canonicis.*—Ad antiquam monetam, vel si non est in usu, ad ejus æstimationem solvendæ sunt pensionis antiquæ.

27. *Auctoritate.*—Propter privatam Oratorium procuratio ratione visitationis non debetur.—Hoc secundum omnes Canonistas, locum habet in omnibus Oratoriis privatis, sed textus loquitur de Oratoriis sitis in Granciis Monachorum, ubi degunt tantum conversi pro agrorum cultura, ibique interdum monachi celebrant. De quibus vide Add. meas tit. XLVIII. lib. III.

In sexto.—Ibi tit. XX.

Cap. 1. *Romana.*—Archiepiscopus valens provinciam visitare, prius debet visitare Ecclesiam, civitatem et diocesim propriam, clericos et laicos earumdem.—Vide correctionem Elencho II. n. 41 et 42. ac moderationem Elencho II. n. 428.—Visitata sua diocesi, Archiepiscopus in parte vel in totum, visitat omnia loca Ecclesiastica, clerum et populum provinciae, procurationem a visitatis recipiendo.—Archiepiscopus post inea-

20 Idem Spolet. Ep.

21 Idem Prior S. Steph. Dioc. Phar.

22 Idem Petro Compostel. Archiep.

23 Idem in Concil. Lateranen.

24 Honor. III. Ab. de Pyro et de Josaphath.

25 Greg. IX.

26 Idem.

27 Idem.

1 Innoc. IV.

ptam visitationem in una diocesi, transiens ad aliam, ad primam redire non potest, nisi de novo reiteret in tota provincia.—Expedita visitatione, non reiterat illam Archiepiscopus sine consilio Suffraganeorum, et definitione in scriptis prius facta; debet tamen reincipere ab illis qui in prima non fuerunt visitati.—Archiepiscopus visitans debet proponere verbum Dei, inquirere de vita ministrorum et de pertinentibus ad divinum officium, absque juramento. Infamatos Ordinariis denunciaret, et notoria crimina puniat.—Vide Trid. sess. 24. cap. 3. de ref.—Visitator non in pecunia, sed in victualibus recipiet procurationem moderatam, nec familia sua aliquid recipere potest, etiam prætextu officii, nec ipse nec sui aliquid munus etiam oblatum recipient.—Vide notata cap. 2 et 3. seqq.—Forma visitationis præmissa servari debet ab Episcopis et aliis Prælatibus inferioribus Regularium, consuetudinibus exceptis.

2. *Exigit.*—Confirmat præcedentem decretalem Innoc. IV. pœnas adijiciens.—Vide correctionem Elencho I. n. 43 et 44, et Elencho II. n. 429, Elencho III. n. 38. ac Elencho IV. n. 22.

3. *Felicis.*—Visitator recipere potest procurationem in pecunia, volentibus visitatis, sed una die ultra unam procurationem non recipiet, licet plura visitaverit loca.—Vide correctionem Elencho II. n. 430.

4. *Quamquam.*—Si Universitas, vel singularis persona Ecclesias vel Ecclesiasticas personas compulerit solvere pedagia vel guidagia, vel exactiones pro rebus suis, quas causa negotiationis non deferunt, vel pro personis, singulares sunt excommunicati, et Universitas ininterdicta: nec prodest contraria consuetudo.—Hæc decretalis confirmat et ampliat c. *Quia nonnulli*. 4. de immun. Eccl. hoc. eod. lib., et vide addita à Clem. V. cap. *Præsenti* 3 hoc eod. tit; vide etiam Trident sess. 25. cap. 20 de ref. ac ampliationem Elencho I. n. 45.

5. *Perpetuo.*—Archiepiscopus visitare potest provinciam, ac etiam iterare, licet Suffraganei non sint negligentes: et tunc confessiones omnium audire, absolvere et pœnitentias imponere.—Vide moderationem Elencho II. n. 431.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. XIII.

Cap. 1. *Cum sit.*—Religiosi subire tenentur onera, quæ incumbant Ecclesiis à se ante hoc Conc. acquisitis, nisi privilegio, exceptione vel alia justa causa juventur: quæ privilegia vel exemptiones non juvant in Ecclesiis post Conc. acquirendis.

2. *Ad nostrum.*—Ponit quædam gravamina quæ Prælati inferebant exemptis, præcipuè Cisterciensibus, et illa fieri prohibet; statuens, quod Episcopi, qui in monasterio Cisterciensis Ordinis charitative procurantur, sint contenti cibariis, quæ sibi ministrantur. Si verò procurantur ex debito, ipsis volentibus, carnes ministrari debent extra septa monasterii, vel saltè extra portam, quæ dicitur regularis. Ipsorum etiam eleemosynarii fragmenta mensarum possunt pauperibus erogare.

2 Greg. X. in Concil. Lugdunen.

3 Bonif. VIII.

4 Idem.

5 Idem.

1 Clem. V. in Conc. Vien.

2 Idem.

3. *Præsentii*.—Diocæsani, quibus hoc constat, illos, qui exigendo à Clericis pedagia vel guidagia excommunicati sunt vel interdicti, publicare debent.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.—Ibi tit. X.

Cap. unic. *Vas electionis*.—Taxat procuraciones, pabula charitatis et subsidium charitativum. Salvat privilegia, conventiones, consuetudines, præscriptiones et indemnitate pauperum. Inhibet contraveniri. Punit transgressores et eorum familiares.—Vide correctionem Elencho II n. 132.

TIT. XI.—DE CONSECRATIONE ECCLESIE VEL ALTARIS.

Cap. 1. *Al hæc*.—Amoto altari vel lapide continente sigillum, reconsecrabitur altare, non autem Ecclesia.

2. *Tua fraternitas*.—Diebus etiam non festis possunt Ecclesiæ consecrari.

3. *Quod in dubiis*.—1.º Idem dicit, quod in præced.—2.º Quod oleum non consecratum potest commisceri oleo consecrato (si hoc est in majori quantitate), et totum fit consecratum.

4. *Proposuisti*.—Reconciliatur Ecclesia, quæ propter homicidia et vulnera hominum ibi perpetrata, polluta est.

5. *Cum sis*.—Plura altaria simul in eadem Ecclesia consecrari possunt, et idem in pluribus Episcopis.

6. *Lignis*.—Corruente tecto, parietibus illæsis et mensa altaris non enormiter fracta, nec altare, nec Ecclesia consecratur.

7. *Consuluisti*.—Polluitur Ecclesia vel cæmeterium, si excommunicatus in ea sepelitur.

8. *Cum sicut*.—Qui fecit Ecclesiam consecrari, tenetur eam dotare.

9. *Aqua*.—Ecclesia polluta per Sacerdotem simplicem reconciliari non potest, etiam si aqua fuerit per Episcopum benedicta.

10. *Si Ecclesia*.—Ecclesia etiam non consecrata, si polluitur, reconcilianda est.

IN SEXTO.—Ibi tit. XXI.

Cap. unic. *Si Ecclesiam*.—Polluta Ecclesia, pollutum est cæmeterium contiguum, sed non remotum. Pollutio cæmeterii Ecclesiam non polluit, licet contiguum. Polluto uno cæmeterio, aliud contiguum pollutum non est, licet per portam de uno in aliud detur ingressus.

3 Idem.

U. Bened. XII.

1 Alex. III.

2 Idem Tornac. Episc.

3 Idem Nidros. Episc.

4 Idem Composiei. Archiep.

5 Idem.

6 Innoc. III. Archiep. et cap. Bisunt.

7 Idem Selvaic. Ep.

8 Honor. III. Gertr. Ux. An. II.

Reg. Hung.

9 Greg. IX. Astoric. Episc.

10 Idem eidem.

U. Bonif. VIII.

TIT. XII.—DE CELEBRATIONE MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIE, ET DIVINIS OFFICIIS.

Cap. 1. *Presbyter*.—Presbyter tenetur horis debitis dicere horas canonicas; permittitur tamen ex causa dicere eas usque ad vespervas inclusive.—Qui alii teneantur ad horarum et officii B. Virginis recitationem, vide Additiones meas lib. III. hoc eod. tit., cum hic textus loquatur solum de parochia, ac de horarum recitatione publice peragenda.

2. *Quidam*.—Propter missam specialem (id est, de particularibus sanctis ad indiscretam quorundam petitionem), missa de feria dimittenda non est.

3. *Consuluisti*.—Sufficit Sacerdoti semel in die celebrare, excepto casu necessitatis et festo Navitivatis.—Hoc verbum *Sufficit* Sacerdotes adigit sub præcepto, ne pluries in die celebrent, ut ex epist. Bened. XIV. ad Episc. Oscensem *Declarasti* 16. Mart. 1746.

4. *Consilium*.—In missa votiva B. Virginis licet dicatur propria præfatio, non tamen dicitur hymnus Angelicus, nec Symbolum.

5. *Ex parte*.—Semper Sacerdos vino perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ Sacramentum; nisi eadem die aliam missam deberet celebrare.

6. *Cum Marthæ*.—Si quæ verba sunt in canone missæ, quæ ab Evangelistis dicta non fuerunt, credere debemus, quod à Christo Apostoli, et ab Apostolis eorum successores acceperunt.—In sacramento altaris aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem.—Hic Innoc. non decidit, sed dicit hanc inter alias opiniones esse probabiliorem, ut in textu.

7. *De homine*.—Gravius peccat qui simulat in missa corpus Christi conficere et non conficit, quam ille, qui conficit in mortali.—Hoc ob idolatriam saltè materiale, cujus causam præbet missam audientibus: et vide Addit. meas lib. V. tit. 28. n. 220.

8. *In quadam*.—Hic improbat opinionem, quod in Sacramento altaris aqua convertatur in phlegma: et probat Christum fuisse verum Deum et verum hominem, et quod de ipsius latere exivit vera aqua.

9. *Dolentes*.—Præcipit Prælati et Clericis in virtute obedientiæ, ut nocturnum officium et diurnum studiosè celebrent et devotè.—Vide Additiones meas lib. III. hoc eod. tit. n. 374.

10. *Sanè*.—Eucharistia debet mundè servari, et in ejus elevatione et delatione populus debet se inclinare: et cum defertur ad infirmum, debet

1 Ex Conc. Agathen.

2 Ex Conc. Tribur.

3 Innoc. III. Wigor. Ep.

4 Idem Archiep. Brachar.

5 Idem.

6 Idem Joan. quond. Archiep. Lugdunen.

7 Idem Rectorib. Roman. Frater.

8 Idem Ferar. Ep.

9 Idem in Conc. Lat.

10 Honor. III.

deserri in decenti habitu et cum lumine; transgressores vero sunt puniendi.— Vide Trid. sess. 13. cap. 6 et cap. 6 et 7 de Euchar. "

11. *Cum creatura.*—In Ecclesiis collegiatis debent celebrari duæ missæ collegialiter, una pro defunctis, alia pro festo, si festum occurrit; vel pro feria, si feria.

12. *Te referente.*—In die Cœnæ Domini Episcopus tantum in sua Ecclesia debet missam celebrare et Chrisma conficere.

13. *Perniciosus.*—In Sacrificio altaris plus de vino, quam de aqua ponendum est.

14. *Litteras.*—Ab officio et beneficio deponitur Presbyter celebrans, qui sine aqua, et sine duobus saltè candelis accensis, vel in pane fermentato, si non sit Sacerdos græci ritus, vel vase ligneo sacrificat.— Non tamen vetitum est Sacrificare in vase stanneo, quando Ecclesiarum vel Sacerdotum tanta est paupertas, ut majoris pretii vasa comparari nequeant. *Ut Calix* de consecrat. dist. 1. "

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. XIV.

Cap. 1. *Gravi.*—Praelati, ad quos spectat correctio, et illis negligentibus, Superiores ipsorum debent esse solliciti, ut horis debitis in cathedralibus, regularibus et collegiatis Ecclesiis horæ canonicæ devotè psallantur: et quod in Ecclesiis aliis celebretur convenienter et debite diurnum officium et nocturnum.

2. *Dignum.*—Clerici etiam religiosi, domestici commensales Cardinalium vel Episcoporum se possunt illis in Divinis Officiis coaptare.— Cum hoc privilegium sit restrictum ad recitantes cum solis Cardinalibus ac Episcopis, et quidem consecratis et non electis tantum, non est extendendum ad recitantes cum quibuscumque aliis, ut aliqui perperam opinarunt. "

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.—Ibi tit. XI.

Cap. unic.—*Discipulorum.*—Præcipit recitari certas preces, dum missæ celebrantur, et viginti dies indulgentiarum hoc facientibus elargitur.

TIT. XLII.—DE BAPTISMO ET EJUS EFFECTU.

Cap. 1. *Si quis.*—Licet puer sit ter mersus in aqua, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, si non sit dictum: *Ego te baptizo in nomine etc.* non est baptizatus.

2. *De quibus.*—Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus potest baptizari *sub conditione.*

3. *Majores.*—Sacramentum baptismi utiliter confertur parvulis, licet non credant nec intelligant, et remittitur eis peccatum originale. Orig-

11 Idem Archiep. et Episc. Franc.

12 Idem Archiep. Sipont.

13 Idem Archiep. Upsalen. in Svec.

14 Idem Berthol. Ep. Brix.

1 Clem. V. in Conc. Vien.

2 Idem ibid.

U. Joan. XXII. Aven.

1 Alex. III.

2 Idem.

5 Innoc. III. Arclat. Archiep.

nale peccatum, quod sine consensu contrahitur, remittitur in baptismo, etiam non consentienti, ut parvulis; secus de actuali: quia sicut non committitur sine consensu, ita non relaxatur. Licet in baptismo dimittatur originale peccatum parvulis, qui tamen consentire non possunt, in adultis tamen amentibus vel dormientibus, qui non consentiunt baptismo, non dimittitur actuale; et idem etiam nec originale.—Quoad amentes intellige, si non tales à navitate, cum tunc æquiparentur parvulis.—Amentes vel dormientes baptizati si ante demeritiam vel dormitionem baptizari volebant, characterem suscipiunt; aliàs secus. Coacti vero causative suscipiunt.

4. *Debitum.*—Nemo potest se ipsum baptizare, etiam instante necessitatis articulo.

5. *Non ut.*—Ubi deest vel forma vel aqua, non est baptismi sacramentum.

6. *Licet.*—Baptizatos à Latinis Græci rebaptizare non debent.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. XV.

Cap. unic. *Præsentis.*—In fontibus Ecclesiarum, non in privatis domibus debet baptisma conferri, et transgressores puniri præcipit, exceptis duobus casibus.—1.º Quando sunt baptizandi liberi Regum vel Principum, quorum nomine veniunt, etiam nepotes ex filiis, et alii descendentes (ff. de verbor. significat. L. Liberorum.)—2.º Quando instat necessitas ob periculum vitæ baptizandi."

TIT. XLIII.—DE PRESBYTERO NON BAPTIZATO.

Cap. 1. *Si quis.*—Si non baptizatus ordinatur, Ordinis characterem non recipit.

2. *Apostolicam.*—Omissio baptismi non nocet credenti probabiliter se esse baptizatum.—Hic Innoc. loquitur de Presbytero, qui vita decessit sine baptismo fluminis, ideoque ei non nocuit decedere in fide et Christi nominis confessione ad salutem æternam. Ceterum probabilitas baptismi recepti non satis est pro recipiendis Ordinibus, ut cap. seq."

3. *Veniens.*—Non baptizatus ordinari non potest; et si ordinetur, non recipit Ordinis characterem, licet credebatur baptizatus.

TIT. XLIV.—DE CUSTODIA EUCHARISTÆ, CHRISMATIS ET ALIORUM SACRAMENTORUM.

Cap. 1. *Statuimus.*—Eucharistia et Chrisma debent fideliter sub clavis custodiri, et contrafacientes sunt puniendi.—Circa custodiam Eucha-

4 Idem Theodos. Meten. Ep.

5 Idem Nidros. Archiep.

6 Idem in Conc. Lat.

U. Clem. V. in Concil. Vien.

1 Ex Conc. apud Compendium.

2 Innoc. III. Ep. Cremon.

3 Idem Hug. Ferrar. Ep.

1 Innoc. III. in Conc. Lat.

ristiæ si contrafacientes sint Regulares, puniendi sunt nedum a suo superiore, sed etiam ab Episcopo ex decreto Conc. Episc. et Regul. 8. Jan. 1724. approbato ab Inn. XIII. relato a BEN. XIV. lib. IX de Synod. Diœc. c. 15. n. 4."

2. *Relinqui.*—Supellectilia in Ecclesiis poni non debent, nisi necessitas urgeat; Ecclesiæ debent sua vasa et vestimenta mundè tenere.

TIT. XLV.—DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

Cap. 4. *Audivimus.*—Sine Papæ licentia non licet aliquem venerari pro Sancto.

2. *Cum ex eo.*—Sanctorum Reliquiæ vendi non possunt, vel passim ostendi non debent, ne circa illas populus decipi possit.—Vide Trid. sess. 25. de Vener. et invocat. sanct. et moderationem Elencho II. n. 133. Nota quod pingens seu minians et vendens Agnus Dei cereos incurrit excommunicationem non reservatam ex Constit. Greg. XIII. *Omni.*"

IN SEXTO.—Ibi tit. XXII.

Cap. unic. *Gloriosus.*—Festa duodecim Apostolorum, quatuor Evangelistarum, et quatuor Doctorum et Confessorum Ecclesiæ, scilicet Gregorii, Augustini, Ambrosii et Hieronymi, sub officio duplici debent solemniter celebrari.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. XVI.

Cap. unic. *Si dominum.*—Festum Corporis Christi celebrari debet feria quinta post octavam Pentecostes: et certæ Indulgentiæ conceduntur iis, qui in festo, vel intra octavam officiis vel horis intererunt.—Vide Trid. sess. 43. cap. 5. et can. 6 de SS. Eucharistiæ Sacram."

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.—Ibi tit. XII.

Cap. 1. *Cum præ excelsa.*—Qui Conceptionem Immaculatæ Virginis devotè celebrabunt, et in eodem festo et ejus octava officio intererunt, consequuntur easdem indulgentias, quas quis consequitur in Corporis Christi solemnitate.

2. *Grave.*—Excommunicationem ipso facto incurrunt Prædicatores asserentes B. Virginem in peccato originali fuisse conceptam: qui etiam dicunt, quod festum Conceptionis ejus celebrantes graviter peccant.—Vide innovationem Elencho IV. n. 23."

TIT. XLVI.—DE OBSERVATIONE JEJUNIORUM.

Cap. 1. *Ex parte.*—Vigilia occurrens in Dominica jejunari debet in sabbatho, et jejunanda est vigilia B. Matthiæ.

- 2 Idem ibid.
1 Alex. III.
2 Innoc. III. in Conc. Lat.
U. Bonif. VIII.
U. Clem. V. in Conc. Vien.

- 1 Sixt. IV.
2 Idem.
1 Innoc. III. Cleric. S. Petri et Magdalen.

2. *Consilium.*—Statuit:—1.º Jejunandum esse in omnibus vigiliis Apostolorum præter illas SS. Philippi et Jacobi, ac S. Joannis Evangelistæ.—2.º Jejunandum esse in sabbatho præcedenti in vigiliis earum festivitatum, quæ incidunt in feriam secundam.—3.º Servandam esse regionis consuetudinem circa diem vigiliæ S. Bartholomæi.—4.º Non esse puniendos edentes carnem in quadragesima ob magnam annonæ inopiam; preces tamen aliquas pro illis et cum illis esse ad Deum fundendas.—5.º Jejunandum esse die sabbathi (intellige quoad abstinentionem à carnibus) juxta consuetudinem Ecclesiæ Romanæ et aliorum locorum, à quo excusantur debiles et infirmi, si citra vitæ periculum jejunare nequeant.—6.º Dispensari posse esum carniæ cum infirmis in quadragesima et aliis jejuniis.—Circa jejunium vide Additiones meas lib. 3. tit. 46. post n. 5."

3. *Explicari.*—Si festum Nativitatis (Domini) occurrit sexta feria, licitum est omnibus carnes comedere, exceptis professis et voventibus.—Id est, iis Regularibus obstrictis ex vi regulæ sub pœna peccati mortalis se abstinere à carnibus."

TIT. XLVII.—DE PURIFICATIONE POST PARTUM.

Cap. unic. *Volens.*—Mulier post partum statim potest ingredi Ecclesiam, nec tenetur abstinere per aliquot dies secundum legem mosaicam.

TIT. XLVIII.—DE ECCLESIIS ÆDIFICANDIS VEL REPARANDIS.

Cap. 1. *Quicumque.*—Habentes beneficium in Ecclesia tenentur contribuere ad ipsius reparationem.—Vide Trid. sess. 7. c. 8. et sess. 21. c. 7. de reff."

2. *Cum dicat.*—Leprosi permitti debent, sine præjudicio antiquarum paræciarum habere Ecclesiam propriam et Presbyterum, nec tenentur solvere decimas de hortis vel nutrimentis animalium.

3. *Ad audientiam.*—Propter nimiam distantiam Ecclesiæ potest nova Ecclesia in ipsius paræcia ædificari, et certa portio de antiqua sibi deputari.—Vide ampliacionem Elencho III. n. 39. et ampliacionem Elencho IV. n. 24."

4. *De his.*—Rectores Ecclesiarum possunt compelli, ut de redditibus, qui supersunt, teneantur conferre ad constructionem seu reparationem Ecclesiæ.

5. *Ad audientiam.*—Sæcularis Ecclesia sine præjudicio Clericorum ad statum regularem potest reparari, et Collegio, quod nondum est, privilegium non confertur.

- 2 Idem Brachar. Episc.
5 Honor. III. Episc. Pragen.
U. Innoc. III. Armachan. Archiep.
1 Ex Concil. Mogunt.

- 2 Ex Concil. Later. sub Alex. III.
5 Alex. III. Eborac. Archiep.
1 Idem Lexov. Ep.
5 Urban. III.

6. *Tua nos.*—Non obstante juramento de rebus Ecclesiæ non alienandis, potest Episcopus propter indigentiam novam Ecclesiam ædificare.

TIT. XLIX.—DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, CÆMETERI, ET RERUM AD EAS PERTINENTIUM.

Cap. 1. *Ul in domibus.*—In domibus Ecclesiarum non debet Judex laicus judicare, nec hospitium quærere.

2. *Pervenit.*—Tempore magnæ necessitatis non debet aliquis (intellige neque Clericus) excusari à murorum seu civitatis custodia.

3. *Indicatum.*—Rusticus adstrictus ad culturam agrorum Ecclesiæ, non potest illam deserere.

4. *Non minus.*—Laici collectas imponentes Clericis vel Ecclesiis seu jurisdictionem eorum usurpantes, si moniti non desistunt, sunt excommunicati cum suis fautoribus: potest tamen Episcopus cum Clero eis in necessitate præbere subsidia.—Hodie ex Bulla Cœnæ sunt excommunicati ipso jure, et vide limitationem Elencho I. n. 46."

5. *Cum Ecclesia.*—Causæ sanguinis in Ecclesia vel cæmeteriis agitari non debent.

6. *Inter alia.*—Reus criminis ad Ecclesiam fugiens, non est violenter ab ea extrahendus; nec debet amplius prætextu criminis commissi damnari ad mortem vel ad aliam pœnam corporalem; est tamen aliter legitime puniendus. Fallis in duobus casibus seqq. Servus fugiens ad Ecclesiam timore domini sui, est domino de ejus impunitate juranti restituendus.—Casus 1.us est, si fuerit publicus latro; 2.us si fuerit nocturnus depopulator agrorum; et in his concordat Constit. Greg. XIV. *Cum alias.* §. 3. Vide ampliationem Elencho I. n. 47 et 48. et Additiones meas lib. III. hoc eod. tit."

7. *Adversus.*—Clerici non debent necessitatibus seu utilitatibus civitatum seu aliorum locorum, etiam ubi laicorum non suppetunt facultates, subvenire, nisi prius Rom. Pont. consulatur. Sententiæ et constitutiones editæ à laicis collectantibus Ecclesiam, sunt ipso jure irritæ, nec ullo tempore convalescunt. Rectores excommunicati ob gravamina præmissa, remanent excommunicati, etiam post depositum officium; nihilominus excommunicati sunt successores, nisi satisfecerint intra mensem.

8. *Quia plerique.*—Prælati plus debito à subditis extorquentes prætextu procurationis, vel alterius servitii impensi Legato vel alteri, illud restituent, et tantundem pauperibus erogabunt.

9. *Ecclesiæ.*—Ecclesia non consecrata, in qua divina officia celebrantur, gaudet immunitate.—Concordat cit. Constit. Greg. XIV. Ex communi Interpretum consensu idem dic, etiamsi nondum ibi celebrata fuerint divina mysteria."

6 Cælest. III.

1 Ex Synod. Raven. sub Jo. IX.

2 D. Greg. Agnello Ep. Terracin.

3 Idem Vitali Defens. Sard.

4 Ex Conc. Lat. sub Al. III.

5 Luc. III.

6 Innoc. III. Regi Conatiæ in Iber.

7 Idem in Conc. Lat.

8 Idem ibid.

9 Greg. IX.

10. *Immunitatem.*—Qui sub spe immunitatis in Ecclesiis vel cæmeteriis delinquant, immunitate non gaudent.—Vide notata cap. *Inter alia* 6. supra."

IN SEXTO.—Ibi tit. XXIII.

Cap. 1. *Quia nonnulli.*—Sæculares potestates ab Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis tallias vel exactiones pro rebus vel possessionibus acquisitis vel acquirendis exigere non præsumant, nec eos compellere ad ipsas distrahendum, vel extra manum suam ponendum.—Vide ampliationem in cap. *Quoniam* 4. supra de cens. hoc eod. lib."

2. *Decet.*—In Ecclesiis dato humili ingressu, debet orationibus insisti, exclusis clamoribus et seditioibus, conciliis Universitatis laicorum, et eorum publicis parlamentis, vanis colloquiis, negotiationibus et nundinis ac judiciis secularibus, et maximè criminalibus. Locorum Ordinariis mandatur prædictorum exequutio, et sententiæ in Ecclesiis habitæ declarantur nullæ, et contrafacientes puniri debent.

3. *Clericis.*—Ponit excessus laicorum, qui Clericis collectas, tallias et onera imponebant, et excessus Clericorum, qui talibus consentiebant.—Vide moderationem Elencho I. n. 49.—Precipit Ecclesiasticos pro rebus suis, vel Ecclesiarum nil laicis solvere debere absque licentia Apostol. Sedis, sub quocumque colore mutui, subventionis, doni, vel alio quolibet; ut etiam ipsi laici talia non exigant vel recipiant, nec occupent quocumque modo deposita Ecclesiarum, vel personarum Ecclesiasticarum: singulares contra facientes excommunicat; Universitates interdicat: quæ pœnæ locum habeant in promissionibus factis etiam ante hanc Constit., si postmodum solvantur vel recipiantur, et ab his sententiis solus Papa absolvit, excepto mortis articulo.—Omnia privilegia derogantia huic Constit. cessat et irritat.

4. *Quoniam.*—Excommunicati sunt impediens super causis ad forum ecclesiasticum de jure, vel de consuetudine pertinentibus litteras à Sede Apostolica impetrari, vel super ipsis coram Ordinariis vel Delegatis ecclesiasticis litigari.—Vide Bullam Cœnæ cap. 14."

5. *Eas qui.*—Domini temporales prohibentes subditis, ne cum Ecclesiasticis contrahant vel communia obsequia exhibeant, ipso facto excommunicationem incurrunt.

IN CLEMENTINIS.—Ibi tit. XVII.

Cap. unic. *Quoniam.*—Revocat cap. *Clericis* 3. in 6. supra.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.—Ibi tit. XIII.

Cap. unic. *Quod olim.*—Cap. *Clericis* 3. in 6. habet locum tantum quoad laicos tallias à Clericis exigentes et dabtes illis auxilium, et non quoad solventes.—Præcipit deinde Lateran. et generalia Concilia diligenter observari.—Vide correctionem Elencho I. n. 50."

10 Idem Tolet., et Compost. Archiep.

1 Alex. III.

2 Greg. X. in Conc. Lugd.

3 Bonif. VIII.

4 Idem.

5 Idem.

U. Clem. V. in Conc. Vien.

U. Bened. XI.

TIT. L.—NE CLERICI, VEL MONACHI SÆCULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

Cap. 1. *Multa.*—Clericis prohibetur:—1.º Accipere vel dare injusta munera.—2.º Conductio alicujus personæ pro sæculari quæstu.—3.º Contentiones vel rixas facere.—4.º Causas agere, excepta defensione orphanorum vel viduarum.—5.º Conducere bona sæcularium.—6.º Joculatores agere.—7.º Aleas amare.—8.º Ornamentum indecens ferre.—9.º Deliciosè vivere.—10. Gulam et ebrietatem sequi.—11. Ponderibus vel mensuris injustis uti.—12. Negotium injustum exercere.—13. Canes et aves ad vendandum nutrire.

2. *Sacerdotibus.*—Clerici non debent esse ministri vel procuratores laicorum; quod si contra fecerint, et deprehendantur in fraude, non subvenitur iis ab Ecclesia.

3. *Non magnopere.*—Religiosi professi exeuntes ad audiendas leges vel phisicam nisi intra duos menses ad claustrum redeant, excommunicati sunt, et in nulla causa patrocinari possunt; et in choro, et in capitulo et ceteris erunt ultimi, et sine dispensatione Papæ non promoventur.— Vide ampliationem Elencho I. n. 51.

4. *Sed nec.*—Clericus generalis procurator, vel Justitiarius Principis sæcularis deponendus est: et si Religiosus est, gravius punietur.

5. *Clericis.*—Clericus judicium sanguinis exercens, ab officio et beneficio deponitur, et excommunicatus est habens officium Præpositi sæcularis, si monitus non desistat.— Hæc excommunicatio est lata sententiæ, sed non reservata et secundum magis communem officit solos Sacerdotes exercentes tale officium cum jurisdictione ordinaria; Thesaur. verb. *Judex* c. 2.

6. *Secundum.*—Non licet Clericis vel Monachis lucri causa negotiari.— Vide Elencho IV. n. 38.— Monachi nequeunt nomine proprio conductas possessiones habere.—Laicis non debet Ecclesia titulo conductionis concedi.

7. *Relatum.*—Monachi incorrigibiles de monasterio expelluntur, et reformabitur monasterium de Fratibus alterius Ordinis, si de Monachis ejusdem Ordinis reformari non potest.— Circa ejectionem incorrigibilium vide in Auctore lib. III Tit. XXXI. §. 4. n. 316.

8. *Sicut.*—Clerici in sacris compellendi sunt per beneficiorum subtractionem, ut desistant à tabellionatus exercitio.— Vide moderationem Elencho I. n. 52.

- 1 Ex Conc. Magunt.
2 Eug. III. Luc. II. Archiep.
3 Al. III. in Conc. Tur.
4 Idem in Conc. Lao.

- 5 Idem Cantuar. Archiep.
6 Idem Lund. Ep.
7 Idem eadem.
8 Idem Ep. Asculan.

9. *Sententiã.*—Clericus nec dictare, nec proferre sententiã sanguinis debet, nec quidquam aliud exercere, per quod ad vindictam sanguinendatur, vel purgationi vulgari opem præstare non debet.

10. *Super specula.*—Constitutionem Turon. Concil. relatum in cap. *Non magnopere* 3. supra, extendit ad habentes dignitates et personatus, et ad Presbyteros.— Verbum *Ad legendas* quo Alex. III. usus est in cit. c. 3. hic declaratur intelligi *Ad audiendas*. Uterque tamen textus est contra Religiosos audientes et docentes has facultates extra claustra tantum. Unde prohibitio non extenditur ad audientes et docentes intra claustra. Vide moderationem Elencho I. n. 53.

IN SEXTO.—Ibi tit. XXIV.

Cap. 1. *Statutum.*—Capitulum *super specula* prohibens audientiam legum et phisicæ, non includit paræciales Ecclesias habentes nisi sint plebanie habentes sub se capellas, in quibus Clerici perpetuò instituantur.

2. *Ut periculosa.*—Excommunicatus est ipso facto religiosus professus habitum temerariè dimittens, vel ad quæcumque studia accedens, non obtenta licentiã et Prælati, et conventus. Doctores scienter docentes, vel in scholis retinentes ad leges vel phisicam tales religiosos similiter excommunicationem incurrunt.

3. *Episcopus.*—Clericus in loco temporalis jurisdictionis suæ super delicto ibi commisso delegans aliquem, ut veritate inquisita, justitiã exequatur, non fit irregularis, licet pœna sanguinis inferatur.

- 9 Idem in Conc. Lat.
10 Honor. III. Patriar. et cæter.
Præl. Antioch.

- 1 Bonif. VIII.
2 Idem.
3 Idem.

ELENCHUS I

Decretalium expresse vel tacite correctarum a posterioribus Decretalibus, partim abrogatione, partim derogatione, partim moderatione; servato ordine titularum ac capitulorum in unoquoque libro.

TIT. III.—DE CLERICIS CONJUGATIS.

23. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *Joannes* 7. statuens Clericum conjugatum, licet deferentem habitum et tonsuram, non gaudere privilegio clericali, limitata est à Bonif. VIII. cap. unic. *Clerici* hoc eod. tit. in 6. decernente, si non sit bigamus, gaudere privilegio canonis *Si quis suadente* 29. caus. 17. q. 4, et fori in criminalibus.—Vide Elencho III. n. 45. et Elencho IV. n. 40.

TIT. IV.—DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS.

24. Decretali Conc. Later. III. relata in c. *Quia nonnulli* 3. statuentis recipientem duas dignitates, vel duas parochias, eo ipso privatum esse secunda, saltè juxta plurium DD. opinionem relata à Fagn. hoc eod. c. n. 8, derogatum est ab Innoc. III. cap. *de multa* 28. de Præben. decernente nec esse privatum ipso jure, nec privandum secunda, sed ipso jure privatum esse prima: et si hanc retinere contenderit, privatum esse utraque.—Vide Elencho II. num. 73.

TIT. V.—DE PRÆBENDIS.

25. Decretali Alex. III. relata in c. *Referente* 7. permittentis habenti plures Ecclesias electionem alterutrius, derogatum est ab Innoc. III. cit. c. *De multa*, auferente hanc optionem in beneficiis curatis, et decernente eo ipso privatum esse primo.

26. Decretali ejusdem relata in cap. *Præterea* 14. idem statuentis, derogatum est, ut supra.

27. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *De multa* 28. decernentis ut supra n. 24, declarata est à Jo. XXII. cap. unic. *Execrabilis* hoc eod. tit. statuente recipientem secundum beneficium curatum, vel secundam dignitatem, nisi statim adepta hujus possessione, verbo et facto in manibus Ordinarii dimiserit primum, privatum esse utroque, et inhabilem esse ad sacros Ordines, ac ad beneficia obtinenda, et beneficium ultimo receptum non posse conferri per alium, quàm per Papam.

IN SEXTO.

28. Decretalis Clem. III. relata in cap. *Licet* 2. prohibentis sub pœna nullitatis collationem dignitatum et beneficiorum vacantium in Curia romana factam ab alio, quàm à Papa, moderata est à Greg. X. cap. *Statutum* 3. hoc eod. tit. in 6. decernente conferri posse ab his, ad quos collatio pertineret, si infra mensem à die vacationis à Papa collata non fuerint: quam Clem. Decretalem d. Bonif. cap. *Præsenti* 34. hoc eod. tit. in 6. declaravit, in quibus beneficiis locum habeat, et quousque Curia Rom. se extendat.

29. Eadem Decretalis moderata est ab eodem Bonif. cap. *Si Apostolica* 35. hoc eod. tit. decernente conferri posse ab eis, ad quos pertinent, beneficia parochialia vacantia in Curia tempore Sedis Apostol. vacantis; et etiam ibidem vacata, vivente Pontifice, sed ab eo non collata ante suum obitum.

30. Decretalis Bonif. VIII. relata in cap. *Eum qui* 18. decernentis habentem beneficium curatum, et vi occupantem, seu se scienter intrudentem in alio simili, esse ipso jure privatum primo; ampliata est à Jo. XXII. c. unic. *Execrabilis* hoc eod. tit., extendente hanc pœnam ne dum ad occupantem vi dicta duo beneficia, sed etiam ad ea quocumque modo obtinentem. Ac insuper in obtinentes duo simul quæcumque alia beneficia, licet non curata: et si statim in manus Episcoporum non dimiserint, declarantur ipso jure privati secundo, et inhabiles nedum ad suscipiendos Ordines sacros, sed etiam ad quæcumque beneficia obtinenda.

TIT. VIII.—DE CONCESS. PRÆBENDÆ.

31. Decretalis Alex. III. relata in c. *Accedens* 14. decernentis adimpletam esse promissionem factam à Præbato de conferendo beneficio cum poterit, expresse abrogata est à Bonif. VIII. cap. *Detestanda* 2. hoc eod. tit. n. 6. hanc reprobando, et aliam quæcumque, qua directè vel indirectè aperitur via ad beneficia vacatura. Has easdem promissiones reprobaverat Conc. Lateran. sub eod. Alex. cap. 8, de beneficiis tamen primò vacaturis cap. *Relatum* 3. et c. *Cum dilecta* 16. relata in c. *Nulla* 2. hoc eod. tit., non verò de providendo, cum quis poterit: quod quidem diversum est, ut idem Alex. docet. cit. c. *Accedens*. Papa tamen potest jus tribuere in beneficiis vacaturis, ut d. cap. *Detestanda*. Circa mandata de providendo Vide Elencho II. n. 4.

TIT. XXIII.—DE SEPULTURIS.

32. Decretalis Leonis relata in cap. *Relatum* 2. statuentis deberi propriæ parochiæ medietatem bonorum, de quibus sive in morte, sive in vita monasterium ingressurus disposuerit pro salute animæ suæ, præter contrariam consuetudinem, abrogata est etiam ab Alex. III. cap. *De his* 4. hoc eod. tit. declarante ad id cogi non posse.

33. Decretali Innoc. III. relata in cap. *Fraternitatem* 3. improbantis electionem sepulturæ in loco minus religioso, id est in alia Ecclesia, relicto sepulchro majorum (patris vide icet, avi, proavi, aliorumque ascen-

dentium in linea recta, cum omnes veniant nomine majorum *lib. jurisconsult. 10. de gradibus*), derogatum est à Bonif. VIII. cap. *Cum quis 2. hoc eod. tit. in 6. decernente §. Si quis* talem electionem non esse impugnandam.

IN SEXTO.

34. Decretalis Bonif. VIII. relata in c. *Animarum 1. prohibentis sub pœna excommunicationis ferendæ, præter ceteras, Regularibus, et sæcularibus Clericis inducere aliquem ad eligendam sepulturam in propriis Ecclesiis, vel electam non immutandam medio voto, juramento vel pacto, ampliata est à Clem. V. cap. *Cupientes 3. addente §. Sane* excommunicationem ipso facto Papæ reservatam.*

IN EXTRAVAG. COMM.

35. Decretali Bonif. VIII. relata in cap. *Super cathedram 2. coequentis* certis limitibus exemptiones et privilegia Fratrum Ordinum Prædicatorum et Minorum, quoad prædicationem verbi Dei, confessiones audientias, sepulturas et quartam funeralem, derogatum est à Benedict. XI. cap. *Inter cunctas 1. in Extrav. Commun. de Privil. eosdem limites auferente: quamvis postea hæc Bened. Decretal. abrogata fuit à Clem. V. ut infra n. 66.*

TIT. XXX.—DE DECIMIS.

36. Decretali Paschalis II. relata in c. *Novum 2. statuentis bona primariæ erectionis exempta esse à solutione decimarum, derogatum fuit ab Innoc. III. cap. *Nuper 34. hoc eod. tit. decernente indistinctè decimarum oneri subjecta esse etiam bona primariæ erectionis, ut animadvertit Rota in *Hispalen. decimar. 15. Maji 1733. coram Aldrovand.***

37. Decretalis Celestin. III. relata in cap. *Ex parte 21. declarantis* de Cisterciensibus, Templariis, et Hospitalariis ante Conc. Later. IV. celebratum sub Innoc. III. an. 1215. ex privilegio non tenent decimas solvere de fructibus possessionum, quas propriis manibus, vel sumptibus excolebant, moderata est ab eod. Innoc. III. cap. *Nuper 34. hoc eod. tit. statuyente, ut tam dicti privilegiati, quam alii Regulares quomodolibet privilegiati teneantur solvere decimas de fructibus possessionum, quas post dictum Concilium quocumque titulo acquirerent, licet illas propriis manibus ac sumptibus excolerent, si de iisdem antea decimæ solvebantur. Vide Fagnan. in cit. cap. *Nuper n. 2.**

TIT. XXXV.—DE STATU MONACHORUM.

38. Decretali Alex. III. relata in c. *Recolentes 3. declarantis domum Religiosam posse ex toto ordinaria auctoritate se transferre ad Religionem arctiorem alterius Ordinis, (ut Cisterciensium, de quo in hoc textu), derogatum est à Greg. IX. cap. unic. *Religionum* de Relig. Dom. in 6. §. *Ad hæc*, id prohibente sine speciali Sedis apostolicæ licentia.*

TIT. XXXVIII.—DE JURE PATRONATUS.

39. Decretali Conc. Mediolan., (vel, ut alii Mediomatricen.), relata in

cap. *Perlatum 1. statuentis* (juxta summarium hic) cessandum esse à divinis, tollendas reliquias, et claudenda ostia Ecclesiæ carentis administratore propter discordiam Patronorum in eo nominando, derogatum est à Concil. Later. sub Alex. III. cap. *Quoniam 3. hoc eod. tit. præcipiente, ut in tali casu Episcopus interim provideat absque cessatione à divinis, ad cujus tramitem hodie procedendum esse, ait Glos. in cit. cap. *Prælatum* verb. *Celebrentur*. Id ipsum Episcopus faciet, si intra quatuor menses non fuerit definita quæstio orta super competentia juris patronatus.*

40. Decretali Conc. Triburien. relata in c. *Quæcumque 2. idem statuentis, derogatum est, ut supra.*

TIT. XXXIX. DE CENSIBUS.—IN SEXTO.

41. Decretali Innoc. IV. relata in cap. *Romana 1. prohibentis. §. Procuraciones* Visitatoribus accipere victualia in pecunia, tacitè derogatum est à Bonif. VIII. cap. *Felicis 3. hoc eod. tit. id permittente, si visitati eam solverè volint.*

42. Eadem decretalis prohibens cit. §. *Procuraciones*, ne Episcopus vel inferior Prælati visitans, et quisquam eorum familiarum præsumat accipere quodecumque munus, qualitercumque oblatum occasione visitationis, sub pœna maledictionis, donec duplum restituat, confirmata et ampliata est à Greg. X. seq. c. *Exigit*, interdicens, exactionem procuracionis in pecunia, licet spontè oblata, ac etiam receptionem munerum, vel procuracionem in casu non impensæ visitationis officii, etiam in victualibus, aut aliquid aliud: sub pœna in Episcopos, et his majores interdicti ipso facto ab ingressu Ecclesiæ: et in inferiores Episcopos, suspensionis ab officio et beneficio, quousque duplum restituerint, nulla dantium remissione valitura. Pro pœna maledictionis, quæ sæpè in jure reperitur inflicta, DD. communiter intelligunt pœnam æternam debitam pro lethali culpa; atque ideo significare dicunt præceptum obligare sub mortali.

43. Decretali Greg. X. relata in c. *Exigit 2. vetantis, ut supra etiam si visitati solverè velint victualia in pecunia, expressè derogatum est ab eodem Bonif. cit. cap. *Felicis* id permittente.*

44. Eadem Decretalis infligens pœnas, ut supra, n. 42, nisi intra unum mensem duplum restituatur, moderata est à Bened. XII. c. unic. *Vas electionis* in Extr. Comm. hoc tempus extendente ad duos menses; quamvis huic Bened. decretali derogatum sit à Trid., ut infra Elencho II. n. 432.

45. Decretalis Bonif. VIII. relata in cap. *Quamquam 1. specialiter excommunicantis quascumque particulares personas, et interdicens Universitates exigentes, extorquentes vel compellentes Ecclesias aut Ecclesiasticos per se, vel per alium nomine proprio, sive alieno ad pedagia et quidagia pro ipsis personis aut rebus, quas ad proprium usum, non negotiationis causa deferunt, nec absolvendos, nisi plenariè percepta restituerint, et de hujusmodi transgressione competenter satisfecerint: ampliata*

est à Clement. V. cap. *Præsenti* 3. hoc eod. tit. in Clement. præcipiente publicandos esse ut tales à diœcesanis; donèc satisfecerint, ut suprâ. Quam Bonifacii decretalem docet Thes. c. 4. n. 3. verb. *Immunitas* procedere in omni gabella, tam ratione transitus eorundem ecclesiasticorum, quam contractus, vel illationis aut extractionis rerum: et hodie hæc censura reservata est Papæ in Bulla Cœnæ. cap. 18.

TIT. XLIX.—DE IMMUNITATE ECCLESIARUM. ETC.

46. Decretalis Conc. Later. sub Alex. III. relata in c. *Non minus* 4. infligentis excommunicationem non reservatam in Consules, Rectores, aliosque laicos potestatem habentes, eorumque fautores. si communiti non destiterint imponere quæcumque onera Ecclesiis et Ecclesiasticis, absque iudicio et consensu Episcopi ac Cleri iudicantium conferenda esse laicis subsidia ab iisdem ecclesiasticis, si solæ eorundem laicorum facultates pro sublevandis communibus necessitatibus non sufficiant; limitata est ab Innoc. III. cap. *Adversus* 7. hoc eod. tit. id præstare prohibente, nisi prius consulto Romano Pontifice. Simul ampliata est:—I. extendendo dictam decretalem et censuram etiam contra successores eorundem laicorum in regimine onera imponentium, si intra unum mensem à die successionis, non satisfecerint Ecclesiæ;—II. declarando eam censuram durare, etiam officio deposito;—III. sententias et statuta circa dicta onera imponenda irritando.

47. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *Inter alia* 6. excipientis duos tantum casus, in quibus confugiens ad Ecclesiam non gaudet immunitate ecclesiastica, publicus scilicet latro, et nocturnus depopulator agrorum, dum itinera frequentata, et publicas vias obsidet aggressionis insidiis; ampliata est à Decretali relata in cap. *Immunitatem* 10. hoc eod. tit. extendente hanc pœnam etiam ad eum, qui sub spe immunitatis homicidium, vel mutilationem membrorum committi in ecclesiis aut cœmeteriis, et ab Inn. IV. cap. *Pro humani* 1. hoc eod. tit. in 6. eandem pœnam pariter extendente ad assassinos. Vide Additiones meas lib. 3. hoc eod. tit.

48. Decretalis Innoc. III. relata in c. *Adversus* 7. restrigentis facultatem Episcopi circa concessionem subsidii et collectarum, ut suprâ n. 46 ampliata est à Bonif. VIII. cap. *Clericis* 3. hoc eod. tit. in 6. declarante:—I. Excommunicationem latam in laicos collectantes ecclesiasticos ut in cit. n. 46 esse Papæ reservatam, etiamsi imposita onera à spontè dantibus recipiant absque licentia Sedis apostolicæ.—II. Eadem pœna ligari quoscumque ecclesiasticos, etiam Prælatos, dicta onera sine Papæ licentia spontè solventes, donantes, se soluturos promittentes, aut impositioni consentientes.—III. Ferente interdictum Papæ pariter reservatum contra Universitates in præmissis culpabiles.—IV. Derogante omnibus privilegiis sub quacumque verborum forma quicumque concessis.

IN SEXTO.

49. Decretalis Bonif. VIII. relata in cit. cap. *Clericis* 3. statuente, ut suprâ, moderata est à Bened. XI. cap. *Quod olim* 1. hoc eod. tit. in Extra-

vag. Comm., restringente censuram in Ecclesiasticos onera spontè solventes latam in solos laicos ea imponentes et recipientes, quamvis ecclesiastici peccent eadem spontè solventes sine licentia Papæ.

Eidem decretali derogatum est à Clem. V. cap. unic. *Quoniam* hoc eod. tit. in Clem. eam reducete ad terminos dispositionis cit. c. *Non minus* 4. et *Adversus* 7.

IN EXTRAVAG. COMMUN.

50. Decretali Bened. XI. relatæ in cit. cap. *Quod olim* 1. disponentis ut suprâ, derogatum est prout in cit. c. *Quoniam*.

Ceterum à Conc. Later. sub Leone X. sess. 9. § *Cum à jure* mox cit. decretalis Bonif. VIII. innovata fuit, addendo, quod prædicta omnia facere præsumentes sint ipso jure intestabiles et inhabiles ad omnes actus legitimos; unde etiam erunt irregulares. Hodie verò attendenda est Bulla Cœnæ, qua cap. 18. fertur excommunicatio Papæ reservata contra talia onera imponentes, exigentes et recipientes, etiam à spontè dantibus: et contra directè aut indirectè exequentes, procurantes, auxilium, consilium, vel favorem præstantes. Unde contra ecclesiasticos solventes, seu consentientes, nulla censura est latæ sententiæ: Thes. de Pœn. verbo *Immunitas* c. 4. n. 2. Sequestrantes verò fructus pertinentes ad Ecclesias et Ecclesiasticos ex cap. 17. ejusdem Bullæ Cœnæ incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, sicut et sequestrantes, vel occupantes eorundem vel aliorum locorum piorum deposita, ex Trid. sess. 25. c. 20. de ref.; et clerici consentientes præter dictam censuram incurrunt eo ipso privationem suorum beneficiorum, ac inhabilitatem ad eadem, et Patroni Ecclesiarum, si talia fecerint, privantur eo ipso jurepatronatus.

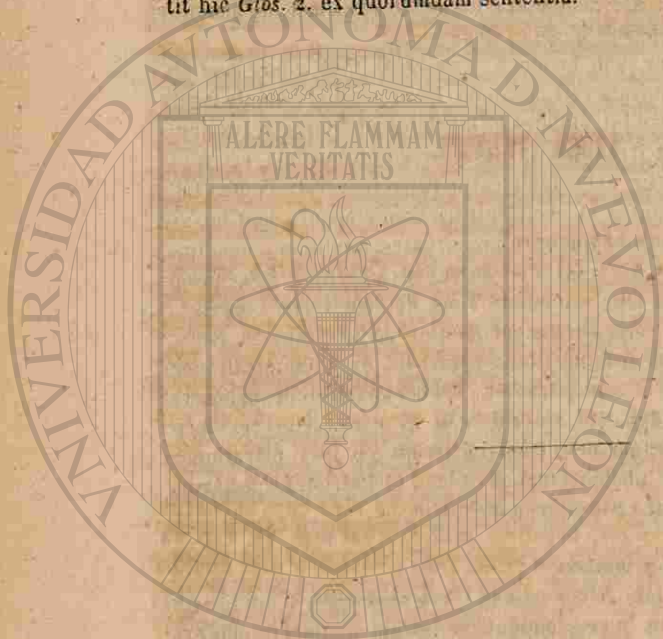
TIT. L.—NE CLERICI, VEL MONACH.

51. Decretalis Alex. III. relata in cap. *Non magnopere* 3. infligentis pœnam excommunicationis (quæ secundum multorum opinionem non erat latæ sententiæ) in Religiosum professum exeuntem à claustro ad legendas medicinam et legem civilem, si intra duos menses ad claustrum non redierit; ampliata est ab Honor. III. cap. *Super specula* 10. hoc eod. tit. declarante ly *ad legendas* intelligi *ad audiendas*; et à transgressore incurri ipso facto excommunicationem: præcipiente insuper denunciandum esse publicum excommunicatum à diœcesanis, et capitulis loci domicilii ejusdem transgressoris, ac loci studiorum. Extensa est pariter ad alios, ut etiam infrâ n. 53.

52. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *Sicut te* 8. jubentis constitutos in sacris compellendos esse per subtractionem beneficiorum, ut desistant à Tabellionis exercitio, moderata est à Clem. IV. cap. *Ut officium* 11. de Hæret. in 6. eis permittente §. *Ad conscribendas* hujusmodi officium in causa hæresis exercere: ac etiam à Bonif. VIII. cap. *Debent* 1. de Off. Ord. in Extrav. Comm. permittente adhiberi posse Clericum in visitatione Capituli cathedralis, juxta Fagnan. lib. 1. in cap. *Cum quis* tit. de Elect.; quamvis textus Bonifacii loquatur de visitatione Monasterii.

53. Decretalis Honorii III. relata in c. *Super specula* 10. prohibentis

Decanis, Archidiaconis, Præpositis, Plebanis, Cantoribus, aliisque personatum obtinentibus, nec non Presbyteris sub certis pœnis studere legi civili et medicinæ, moderata est à Bonifacio VIII. cap. *Statutum* 1. hoc eod. tit. in 6, declarante hujusmodi prohibitionem non extendi ad Clericos simplices curam animarum habentes, nisi eorum Ecclesiæ habeant sub se capellas, id est, Ecclesias, in quibus instituantur Clerici perpetui; cum in hoc casu similes Parochi reputentur tamquam dignitates, ut animadvertit hic *Glos. 2.* ex quorundam sententia.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE VENECIA LEON

DIRECCIÓN GENERAL DE

ELENCHUS II

Decretalium correctarum a Sacro Concilio Tridentino partim abrogatione, partim derogatione, partim moderatione, servato ordine titularum ac capitulorum in unoquoque libro.

LIBER TERTIUS.

TIT. IV.—DE CLÉR. NON RESIDENTIB.

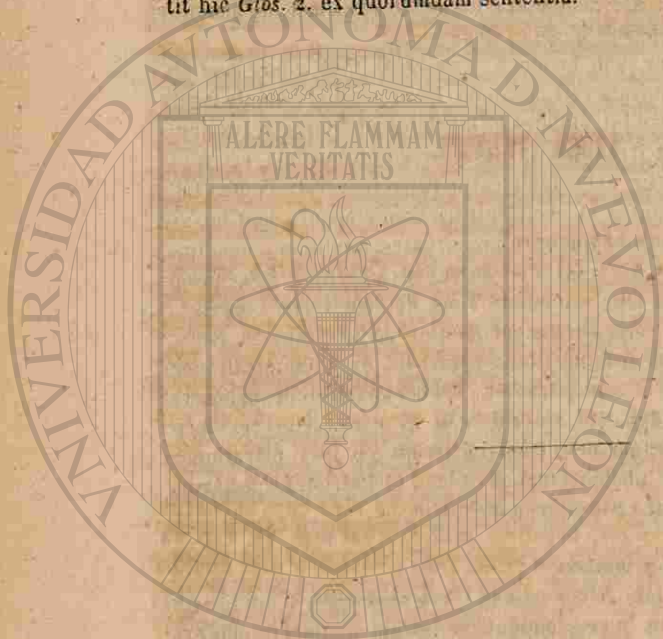
60. Circa Decretalem Alex. III. relatam in cap. *Conquerente* 6. æquiparantis retentionem plurium beneficiorum ad sustentationem sufficientem, et retentionem alterius absque eo quod in illo resideatur (quando ruidem imponit silentium conquestioni beneficiati, si quodcumque istotum sub disjunctione positorum probetur), huic æquiparationi derogatum est sess. 24. cap. 17. de ref., ubi statuitur, ut possidens beneficium sufficiens, adepta possessione secundi, perdat primum ipso jure; absens verò, seu non residens non est privatus ipso jure, sed per sententiam est privandus.—Eadem Decretalis præcipiens beneficiatum sine cura animarum non residentem privandum esse beneficio, moderata est sess. 24. cap. 12. de refor., statuente ante privationem primo anno privandum esse dimidia parte fructuum, quos ratione præbendæ et residentie suos non fecit: et si iterum eadem negligentia in residendo usus fuerit, privandum omnibus fructibus, quos itidem ratione præbendæ et residentie eo anno lucratus fuerit; et sic non privandum, nisi post tres annos. Vide cap. *Relatum* infra Elencho III. n. 16.

61. Decretalis Clement. III. relata in cap. *Ex parte* 8, statuente, ut infra num. 65, moderata est ut ibi.

62. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *Qualiter* 9 statuentis Episcopum non revertentem ad residentiam in præfixo termino privandum esse episcopatu, moderata est sess. 6. cap. 1. de refor. decernente privandum esse post primos sex menses continuos absentie quarta parte fructuum unius anni; post alios sex menses alia quarta parte. Quibus elapsis, si crescat contumacia, Metropolitanus Suffraganeus, et Metropolitanus Episcopus antiquior Suffraganeus tenentur intra tres menses sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda Papæ puniendum denunciare.

63. Eidem Decretali tribuente facultatem habentibus jus eligendi Episcopum, ut privare possint episcopatu Episcopum non residentem, derogatum est, ut in cit. sess. 6. cap. 1, ubi hæc facultas Papæ reservatur.

Decanis, Archidiaconis, Præpositis, Plebanis, Cantoribus, aliisque personatum obtinentibus, nec non Presbyteris sub certis pœnis studere legi civili et medicinæ, moderata est à Bonifacio VIII. cap. *Statutum* 1. hoc eod. tit. in 6, declarante hujusmodi prohibitionem non extendi ad Clericos simplices curam animarum habentes, nisi eorum Ecclesiæ habeant sub se capellas, id est, Ecclesias, in quibus instituantur Clerici perpetui; cum in hoc casu similes Parochi reputentur tamquam dignitates, ut animadvertit hic *Glos. 2.* ex quorundam sententia.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE VENECIA LEON

DIRECCIÓN GENERAL DE

ELENCHUS II

Decretalium correctarum a Sacro Concilio Tridentino partim abrogatione, partim derogatione, partim moderatione, servato ordine titularum ac capitulorum in unoquoque libro.

LIBER TERTIUS.

TIT. IV.—DE CLÉR. NON RESIDENTIB.

60. Circa Decretalem Alex. III. relatam in cap. *Conquerente* 6. æquiparantis retentionem plurium beneficiorum ad sustentationem sufficientem, et retentionem alterius absque eo quod in illo resideatur (quando ruidem imponit silentium conquestioni beneficiati, si quodcumque istotum sub disjunctione positorum probetur), huic æquiparationi derogatum est sess. 24. cap. 17. de ref., ubi statuitur, ut possidens beneficium sufficiens, adepta possessione secundi, perdat primum ipso jure; absens verò, seu non residens non est privatus ipso jure, sed per sententiam est privandus.—Eadem Decretalis præcipiens beneficiatum sine cura animarum non residentem privandum esse beneficio, moderata est sess. 24. cap. 12. de refor., statuente ante privationem primo anno privandum esse dimidia parte fructuum, quos ratione præbendæ et residentie suos non fecit: et si iterum eadem negligentia in residendo usus fuerit, privandum omnibus fructibus, quos itidem ratione præbendæ et residentie eo anno lucratus fuerit; et sic non privandum, nisi post tres annos. Vide cap. *Relatum* infra Elencho III. n. 16.

61. Decretalis Clement. III. relata in cap. *Ex parte* 8, statuente, ut infra num. 65, moderata est ut ibi.

62. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *Qualiter* 9 statuentis Episcopum non revertentem ad residentiam in præfixo termino privandum esse episcopatu, moderata est sess. 6. cap. 1. de refor. decernente privandum esse post primos sex menses continuos absentie quarta parte fructuum unius anni; post alios sex menses alia quarta parte. Quibus elapsis, si crescat contumacia, Metropolitanus Suffraganeus, et Metropolitanus Episcopus antiquior Suffraganeus tenentur intra tres menses sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda Papæ puniendum denunciare.

63. Eidem Decretali tribuente facultatem habentibus jus eligendi Episcopum, ut privare possint episcopatu Episcopum non residentem, derogatum est, ut in cit. sess. 6. cap. 1, ubi hæc facultas Papæ reservatur.

64. Decretalis ejusdem relata in cap. *Inter* 40. statuentis, ut supra n. 60, moderata est, ut ibi.

65. Decretalis Innoc. III relata in cap. *Ex tua* 41 statuentis clericum absentem à sua Ecclesia, si nescitur ubi sit, citandum esse tribus edictis in valvis ejusdem suæ Ecclesiæ affigendis, et ea privandum, si post sex menses non reverlatur: et ex contrario sensu, si scitur ubi sit, et quomodo citari possit, personaliter citari debere, nec esse ipso jure privatum fructibus intra dictos sex menses, moderata est sess. 23. cap. 4. præcipiente, ut si agatur de parócho, etiam non latitante, satis sit eum citare uno tantum edicto peremptorio cum competenti termino ad redeundum Ecclesiæ valvis affixo: quo termino elapso, si contumax fuerit, liberum sit Ordinario per censuras, sequestrationem et subtractionem fructuum, aliaque juris remedia, etiam usque ad privationem inclusive eundem compellere ad redeundum. Declarante insuper hoc eod. cap., quod nedum fructus suos non faciat pro rata temporis absentiæ, sed etiam, si abfuerit ultra sex menses, incidat ipso jure in penam privationis quartæ partis fructuum unius anni jam impositam Episcopis sess. 6. cap. 1. et innovatam cit. sess. 23. cap. 1. vers. *Si quis autem*. Vide Fagnan. in cit. cap. *Ex tua* n. 29.

66. Decretalis Greg. IX relata in cap. *Clericos* 47 statuentis, ut supra n. 60. moderata est, ut ibi.

TIT. V.—DE PRÆBENDIS.

67. Decretalis Alex. III relata in cap. *Episcopus* 4, disponentis posse Episcopum promovere ad ordines sacros clericum ad titulum paternæ hereditatis ob defectum beneficii, abrogata est sess. 21. cap. 2. de ref. præcipiente Clericum sæcularem promoveri non posse ad dictos ordines, nisi ad titulum beneficii ecclesiastici, vel etiam patrimonii et pensionis; si tamen quoad patrimonium et pensionem ipse Episcopus judicaverit promovendum pro necessitate, vel commoditate Ecclesiæ.

68. Decretalis ejusdem relata in cap. *Referente* 7, permittentis habent plures Ecclesias optionem dimittendi unam, et retinendi alteram, quam maluerit, abrogata est sess. 7. cap. 4. de refor., hanc optionem prohibente, et extendente penam cap. *De multa* 28 hoc eod. lit. ad obtinentes beneficia ex quovis capite incompatibilia. Imò sess. 24. cap. 17. de ref., declaratur esse incompatibilia duo beneficia, etiam simplicia, quando primum est sufficiens ad honestam Clerici sustentationem, vel quando utrumque personalem residentiam requirit.

69. Decretalis ejusdem relata in cap. *Præterea* 14 permittentis optionem, ut supra n. 68, abrogata est ut ibi.

70. Decretalis Innoc. III relata in cap. *Dilectus* 19, admittentis expectativas in beneficiis, abrogata est, ut supra n. 4 una cum duabus sequentibus idem admittentibus.

71. Decretalis ejusdem relata in capit. *Dilecto* 23.

72. Decretalis ejusdem relata in capit. *Dilectis* 27.

73. Decretalis ejusdem relata in cap. *De multa* 28 decernentis haben-

tem dignitatem, personatum vel beneficium curatum, et recipientem secundum simile post pacificam possessionem secundi, ipso jure privatum esse primo, et etiam privandum secundo, si pretendat utrumque retinere: et ex contrario sensu non esse privatum primo ipso jure, si secundum non sit curatum; vel è converso si primum non sit curatum, et recipiat secundum curatum, extensa est sess. 7. cap. 4. de reform. hoc generaliter prohibente de quibuscumque beneficiis incompatilibus, et etiam simplicibus ex sess. 24. cap. 17. in casu de quo supra numer. 67. Imò juxta Fagnan. in hoc eod. cap. num. 8. privatus esset utroque ipso jure, nedum in vim cit. cap. 4, sed etiam in vim Extravag. *Execrabilis* 1 hoc eod. tit.—Eidem decretali prohibenti pluralitatem parochialium, dignitatum et personatum, et ex contrario sensu eam tacite permittenti in aliis beneficiis, derogatum est ut supra num. 46, 60, 68.

74. Decretalis ejusdem relata in cap. *Extirpanda* 30, statuentis Rectorem Ecclesiæ, non obstante consuetudine favore Episcopi vel patroni, debere sufficientem habere portionem, et ex contrario sensu valere consuetudinem legitime præscriptam favore ejusdem Episcopi vel patroni aliquid sibi vindicandi de fructibus Ecclesiæ ultra sufficientem Rectoris portionem, derogatum est sess. 25. cap. 9. de reform. interdicens, ne patroni tam ecclesiastici (quibus de jure communi id licebat), quam laici se quoquo modo ingerant in perceptione fructuum quorumcumque beneficiorum; sed illos liberè Rectori, seu beneficiato distribuendos dimittant, non obstante quacumque contraria consuetudine sub penis excommunicationis et interdicti, si secus fecerint, et privationis ipso facto juris patronatus.—Hæc eadem Decretalis declarans §. *Qui verò* Parochum non residentem privatum esse ipso jure parochia, moderata est sess. 23. cap. 4. de reform. statuente privandum esse per sententiam, præcedente citatione, monitione et coercionem per censuras, sequestrationes et subtractionem fructuum, ac alia juris remedia.

75. Decretalis ejusdem Innoc. relata in c. *Exposuisti* 33 permittentis ob paupertatem præbendarum Ecclesiarum cathedralium posse Episcopum iis adnectere capellas, id est parochiales Ecclesias, abrogata est sess. 24. cap. 13 et 15 de ref. statuente ne in unionibus, sive ob reddituum tenuitatem, sive ob alias causas faciendis, parochiales uniantur.

IN SEXTO.

Decretales Bonif. VIII relata in seqq. capitulis admittentes mandata de providendo beneficium primo vacaturum, abrogatae sunt, ut supra n. 4 una cum aliis usque ad n. 94 idem admittentibus.

76. *Si Clericus* 41.

77. *Hi, qui* 42.

78. *Dudum* 44.

79. *Cum in illis* 46.

80. *Si Apostolicæ* 22.

81. *Cum in Ecclesia* 28.

82. *Ei, cui* 29.

83. *Quodam* 40.

84. *Mandatum* 41.

IN CLEMENTINIS.

85. Decretalis Clem. V. relata in cap. *Si dignitatem* 4.

TIT. VIII.—DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ.

86. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *Accedens* 14.

IN SEXTO.

87. Decretalis Innoc. IV. relata in cap. *Quia cunctis* 1.

Decretales Bonif. VIII. relatae in seqq. capitulis.

88. *Ne captandæ* 3.

89. *Exequutor* 4.

90. *Si capitulo* 5.

91. *Si soli* 6.

92. *Auctoritate* 7.

93. *Quoniam* 8.

IN CLEMENTINIS.

94. Decretalis Clem. V. relata in cap. unic. *Cum ei*.

TIT. XIII.—DE REB. ECCL. NON ALIENAN.—IN CLEMENTINIS.

95. Decretalis ejusdem relata in cap. *Si una* 2. disponentis posse Episcopum unam Ecclesiam alteri unire, vel loco religioso donare, moderata est sess. 24. cap. 13. de ref. prohibente hujusmodi unionem, si agatur de parochiali.

TIT. XIX.—DE REB. PERMUTAT.—IN SEXTO.

96. Decretalis Bonif. VIII. relata in cap. unic. *Licet in tua* admittentis expectativas in beneficiis, abrogata est, ut supra n. 4.

TIT. XXVI.—DE TESTAMENTIS.

97. Decretalis Greg. IX. relata in cap. *Quia ingredientibus* 2. admittentis tacitam professionem regularem, etiam absque habitus susceptione, abrogata est sess. 25. cap. 15. de Regul., statuente habitus susceptionem pro Regularibus utriusque sexus esse de substantia novitiatus per integrum annum duraturi, incipiendi ab ejusdem habitus susceptione; ita ut hoc tempore non servato, sicut et si professio fiat ante decimum sextum annum completum, exclusa sit etiam tacita, nullamque inducat obligationem. Verum hic notandum cum Fagnan. in cap. *Ad nostram* 8 de Regul. n. 8. et 30. ex decretis Cong. Conc. hanc tacitam professionem non fuisse à Trident. sublatam, si præcesserit annus probationis cum susceptione habitus in conventu pro ea designato, quæ inducitur per annum computandum à decimo sexto completo usque ad decimum septimum pariter completum ætatis illius, qui monasterium ingressus est.

TIT. XXXI.—DE REGULARIBUS.

98. Decretalis Concil. Moguntini relata in cap. *Nullus* 4. statuentis, neminem admitti posse ad professionem regularem, nisi sit idoneus æta-

te, cum præsupponat attendendam esse ætatem statutam de jure communi, quæ est ut in cap. *Significatum* 11. infra n. 404. abrogata est, ut supra.

99. Decretalis ejusdem Concil. relata in cap. *Si quis* 2. concedentis unum tantum annum ad reclamandum contra professionem regularem, moderata est sess. 25. cap. 19. de Regul. extendente hoc tempus, ex quocumque capite prætensa nullitas professionis oriatur, usque ad quinquennium à die ipsius professionis non tamen completum.

100. Decretalis Conc. Arelaten. relata in cap. *Vidua* 4. statuentis induci professionem regularem in novitiu se spontè ingerente in actibus professorum, etiam ante annum probationis non completum, abrogata est ut supra n. 97.

101. Decretalis ex Regesto Gregorii relata in cap. *Quia* 6. prohibens admitti posse ad professionem ante decimum octavum annum, moderata est ut supra n. 98.

102. Decretali Alex. III. relata in cap. *Nox est* 7. statuentis ex contrario sensu possit Abbatem cisterciensem impertiri monacho licentiam profitendi in alio ordine regulari indistinctè, sive alius ordo sit strictioris, æqualis aut laxioris observantiæ, derogatum est sess. 25. cap. 19. de regul. prohibente transitum ad laxiorem vigore cujuscumque facultatis. Ceterum hæc decretalis penitus abrogata est respectu quorumcumque regularium, cum hodie hujusmodi transitus iis interdictus sit.

103. Decretalis ejusdem relata in cap. *Ad nostram* 8. validam admittentis professionem factam post decimum quartum annum per susceptionem habitus professorum et post perseverantiam tridui, abrogata est in sensu, ut supra n. 97.

104. Decretalis ejusdem relata in cap. *Significatum* 11. disponentis professionem factam completo anno decimoquarto validam esse quoad viros, si profitens post dictum annum eam ratam habuerit, abrogata est ut supra n. 98.

105. Decretalis Clem. III. relata in cap. *Cum virum* 12. statuentis professionem factam à muliere post annum decimum secundum completum validam esse, abrogata est, ut supra n. 98.

106. Decretalis ejusdem relata in c. *Porrectum* 13. statuentis valere professionem factam sine susceptione habitus regularis, abrogata est in sensu, ut supra n. 97. Vide Fagn. in hoc eod. cap. à numer. 40 ad 44.

107. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *Ad apostolicam* 16. statuentis professionem factam intra annum novitiatus validam esse, abrogata est, ut supra num. 97. Invalida etiam declaratur cap. *Non solum* 2. hoc eod. tit. in 6. quoad Fratres Prædicatores et Minores; sed à Bonifacio VIII. cap. *Constitutionem* 3. eod. lib. 6. declaratum est locum habere in omnibus Mendicantibus, et à Clemente VIII. Constitut. *Cum ad regularem* 19. Martii 1603. in omnibus Ordinibus regularibus.

108. Decretalis ejusdem relata in cap. *Sicut* 17. admittentis professionem factam per receptionem habitus validam esse, licet professus numquam manserit in monasterio, abrogata est, ut supra n. 97.

109. Decretalis ejusdem relata in cap. *Consulti* 20. declarantis validam

professionem tacite vel expresse factam intra annum probationis, abrogata est, ut supra numer. 97. Nec attendenda est Glossa hic verbo *Distinguendum*, dicens hanc decretalem fuisse correctam à cap. *Statuimus* 23. hoc eod. tit.; ibi enim idem statuitur.

410. Eadem Decretalis statuens exeuntem à religione intra annum probationis teneri ad laxiorem transire, si absolute proposuerit vitam mutare, abrogata est cit. sess. 25. cap. 15. hanc obligationem excludente, si agatur de simplici proposito, non de voto vitam absolute mutandi.

411. Decretalis Greg. IX. relata in cit. cap. *Statuimus* 23. idem declarantis, abrogata est, ut supra n. 97.

IN SEXTO.

412. Decretalis Innoc. IV. relata in cap. *Is qui* 4. declarantis validam professionem factam intra annum decimum quintum, vel per receptionem habitus professorum, vel per ratificationem professionis factae ante annum decimum quintum: item si quis per totum annum decimum quintum gestaverit habitum communem professis et non professis: ac etiam si major quatuordecim annis ingressus fuerit religionem, et per annum gestaverit habitum quomodocumque indistinctum, abrogata est, ut supra n. 97.

413. Decretalis Alex. IV. (et ut alii volunt Innocentii) relata in cap. *Non solum* 2. admittentis validam professionem tacite vel expresse factam à majore quatuordecim annis, abrogata est in sensu, ut supra n. 97.

414. Decretalis Bonif. VIII. relata in c. *Constitutionem* 3. idem admittentis, abrogata est, ut supra n. 47.

415. Decreta is ejusdem relata in cap. *Beneficium* 4. statuentis beneficium ingredientis religionem alteri conferri posse, si constet eum absolute vitam mutare voluisse; aut si intra annum probationis professionem emisit; aut si scienter receperit habitum professorum, abrogata est sess. 25. c. 15. et 16. de Regul. ut supra n. 71 et 97.

IN CLEMENTINIS.

416. Decretalis Clem. V. relata in cap. *Eos, qui* 2. statuentis constitutum in ætate quatuordecim annorum intelligi professum, si per annum detulerit habitum novitiorum non patenter distinctum ab habitu professorum, abrogata est, ut supra. n. 98.

TIT. XXXIV.—DE VOTO, ET VOTI REDEMPT.—IN SEXTO.

417. Decretalis Bonif. VIII. relata in cap. unic. *Quod votum* admittentis tacitam professionem, abrogata est in sensu explicato, ut supra n. 97.

IN EXTRAV. JOAN. XXII.

418. Decretalis Jo. XXII. relata in cap. unic. *Antiquæ* idem admittentis, abrogata est in sensu, ut supra n. 97.

TIT. XXXV.—DE STATU MONAC.—IN SEXTO.

419. Decretalis Bonif. VIII. relata in cap. unic. *Periculoso* statuentis §.

Sanè, sub pœna nullitatis receptionis, ut in monasteriis mulierum Ordinum Mendicantium recipiantur tantum quot de ipsorum monasteriorum proventibus sine penuria sustentari possint, moderata est sess. 25. cap. 3. de Regul. præscribente novam formam taxationis numeri recipiendorum in monasteriis utriusque sexus, etiam Mendicantium, sine dicta pœna nullitatis receptionis.—Circa hanc numeri taxationem præter decreta Clement. VIII. adest Constit. Pauli V. *Sinctissimus* 4. Dec. 1605.—Non desunt Canonistæ asserentes hanc nullitatis pœnam etiam abrogatam esse à contraria consuetudine.—Eadem Decretalis admittens tacitam professionem regularem, abrogata est in sensu, ut supra n. 97.

TIT. XXXVI.—DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

420. Decretali Innoc. III. relata in cap. *Ne nimia* 9. prohibentis Regularibus pluralitatem beneficiorum regularium; et ex contrario sensu eam permittentis Clericis sæcularibus, derogatum est, ut supra num. 60. et 68.

TIT. XXXVII.—DE CAPELLIS MONACHORUM.

421. Decretali Urbani III. relata in cap. *In Ecclesiis* 4. præcipientis curam sæcularium incumbentem monasterio non exercendam esse per monachum, sed per Clericum sæcularem, derogatum est saltim tacite sess. 25. cap. 11. de Regul. statuente, ut tam sæculares, quam regulares hujusmodi curam exercentes subsint in concernentibus eandem curam diœcesano Episcopo. Ex hoc decreto, et communi observantia patet exerceri posse etiam per regulares.

IN SEXTO.

422. Decret. Bonif. VIII. relata in c. unic. *Presbyteris* idem præcipientis, derogatum est, ut supra.

TIT. XXXVIII.—DE JURE PATRONATUS.

423. Decretali Alex. III. relata in cap. *Consultationibus* 49 declarantis solam possessionem conferre potestatem præsentandi ad beneficium, derogatum est sess. 25. cap. 9 de refor. statuente hanc non sufficere, sed probandum esse titulum modo ibidem præscripto.

424. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *Cum dilectus* 28 admittentis mandata de providendo beneficio primo vacaturo, abrogata est, ut supra n. 6.

TIT. XXXIX.—DE CENSIBUS.

425. Decretalis Lucii III. relata in cap. *Sopitæ* 14 statuentis Archiepiscopum visitare posse indiscriminatim Ecclesias tam sæculares, quam regulares suorum Suffraganeorum, et à Regularibus visitatis procuraciones esse solvendas, quoad primam partem moderata est ut infra num. 128; quoad secundam verò, tam respectu visitationis, quam procuracionis exigendæ, nedum ab Archiepiscopis, sed et ab Episcopis attendenda sunt de-

creta Trident. sess. 25. cap. 20 de Regul. et alia à me relata in Addition. lib. III. tit. 39.

426. Decretalis Innoc. III relata in cap. *Cùm Venerabilis* 21 statuentis indiscriminatim semper dandam esse procurationem Episcopo visitanti, moderata est ut num. seq. et vide notata in summaris hoc eod. tit. post c. *Cum venerabilis* 21, et Additiones meas in hoc opere d. tit. n. 360.

427. Decretalis Honorii III relata in cap. *Venerabili* 24 præcipientis dandam esse procurationem Episcopo visitanti Ecclesias civitatis, ubi residet, etiamsi nunquam illam recipere consueverit, abrogata est quoad secundam partem disertis verbis sess. 24. cap. 3. de reform. præcipiente, ut in iis locis, sive Provinciis, ubi consuetudo est nec victualia, nec pecuniam, nec quidquam aliud à Visitoribus recipi, omnia gratis fiant. Primæ verò parti, cùm cesset ratio procurationis dandæ visitanti Ecclesias civitatis, quia nullæ nempe expensæ fieri debeant pro victualibus, tacite saltè derogatum est à cit. c. 3, ut declaravit Cong. Conc. teste Fagn. in hoc eod. c. n. 15.

IN SEXTO.

428. Decretalis Innoc. IV relata in cap. *Romana* 4 tribuentis §. *Procuraciones* Metropolitanis, Patriarchis et Primatibus facultatem visitandi suorum Suffraganeorum Ecclesias, moderata est sess. 24. cap. 3 de reform. hanc restringente ad causas tantum in provinciali synodo approbatas.

429. Decretalis Greg. X relata in c. *Exigit* 2 idem statuentis, moderata est ut supra.

430. Decretal. Bonif. VIII relata in c. *Felicis* 3 idem statuentis, moderata est ut supra.

431. Decretal. ejusdem relata in c. *Perpetuo* 5 idem statuentis, moderata est ut supra.

IN EXTRAV. COMM.

432. Decretal. Bened. XII relata in c. unic. *Vas electionis* extendentis tempus unius mensis ad duos pro restitutione dupli faciendæ à Visitoribus de iis, quæ indebitè occasione visitationis acceperunt, ut supra in Elencho I. n. 42 et 44, derogatum est sess. 24. cap. 3 de reform. statuente faciendam esse intra unum mensem juxta Decretalem Greg. X. *Exigit* 2. hoc eod. tit. quam speciatim innovat, ut infra Elencho IV. n. 22.

TIT. XLV.—DE RELIQUIIS, ET VENERAT. SANCTOR.

433. Decretal. Innoc. III. relata in cap. *Cùm ex eo* 2 vetantis venerari sanctorum reliquias de novo inventas, nisi fuerint approbatæ à Romano Pontifice, moderata est sess. 25 de Invoc. Vener. et Reliq. Sanctor. requirente approbationem Episcopi tantum.

ELENCHUS III

Decretalium ampliatarum a S. Concilio Tridentino.

LIBER TERTIUS.

TIT. I.—DE VITA ET HONEST. CLERICOR.—IN CLEMENTIN.

9. Decretalis Clem. V: relata in cap. *Quoniam* 2. statuentis sequentes pœnaslatæ sententiæ in Clericos et beneficiatos deferentes habitum ordini Ecclesiastico incongruentem, videlicet:—1.º In beneficiatos suspensionis per sex menses à perceptione fructuum suorum beneficiorum.—2.º In non beneficiatos constitutos in sacris citra sacerdotium inhabilitatis per sex menses ad obtinenda beneficia.—3.º In obtinentes dignitatem, personatum, aut beneficium curatum suspensionis per annum à perceptione fructuum.—4.º In sacerdotes et religiosos inhabilitatis per annum ad beneficia obtinenda, ampliata sess. 14. c. 6. de reform. decernente, ut si postquam dicti omnes moniti fuerint etiam per solum publicum edictum talem habitum non deposuerint, coerceri possunt per suspensionem ab Ordinibus et beneficio ac fructibus beneficiorum: et si semel correcti iterum deliquerint, etiam per privationem officiorum et beneficiorum.

TIT. II.—DE COHABIT. CLERICOR. ET MULIERUM.

40. Decretalis relata in c. *Quisquam* 2. infligens Clerico in sacris suspecto de crimine fornicationis cum quacumque fœmina pœnam excommunicationis latæ sententiæ post tertiam monitionem, ampliata est, et respectivè moderata sess. 25. c. 14. de reform. decernente, ut quicumque Clericus beneficiatus, aut pensionarius concubinaris, vel suspectus de mala conversatione cum quacumque fœmina, sit ipso facto privatus tertia parte fructuum, obventionum, proventuum et pensionum cujuscumque sui beneficii, si primò monitus ab ea non abstinuerit. Si verò cum eadem vel alia fœmina perseverans secundò monitus non paruerit, præter amissionem ipso facto incurrendam integrorum fructuum etc., suspendendus sit ab ipsius beneficii administratione quousque Ordinario videbitur.

Si ita suspensus fœminam non expellat, perpetuò privetur beneficio et pensione, inhabilisque reddatur ad honores, dignitates, beneficia et officia obtinenda, donè post manifestam emendationem superior, cùm ei visum fuerit, ex causa dispensaverit. Si tandem intermissum consortium cum ea vel altera repetat, præter dictas pœnas excommunicetur, appellatione remota. Simplex verò Clericus concubinaris vel fornicarius pu-

creta Trident. sess. 25. cap. 20 de Regul. et alia à me relata in Addition. lib. III. tit. 39.

426. Decretalis Innoc. III relata in cap. *Cùm Venerabilis* 21 statuentis indiscriminatim semper dandam esse procurationem Episcopo visitanti, moderata est ut num. seq. et vide notata in summaris hoc eod. tit. post c. *Cum venerabilis* 21, et Additiones meas in hoc opere d. tit. n. 360.

427. Decretalis Honorii III relata in cap. *Venerabili* 24 præcipientis dandam esse procurationem Episcopo visitanti Ecclesias civitatis, ubi residet, etiamsi nunquam illam recipere consueverit, abrogata est quoad secundam partem disertis verbis sess. 24. cap. 3. de reform. præcipiente, ut in iis locis, sive Provinciis, ubi consuetudo est nec victualia, nec pecuniam, nec quidquam aliud à Visitoribus recipi, omnia gratis fiant. Primæ verò parti, cùm cesset ratio procurationis dandæ visitanti Ecclesias civitatis, quia nullæ nempe expensæ fieri debeant pro victualibus, tacite saltè derogatum est à cit. c. 3, ut declaravit Cong. Conc. teste Fagn. in hoc eod. c. n. 15.

IN SEXTO.

428. Decretalis Innoc. IV relata in cap. *Romana* 4 tribuentis §. *Procuraciones* Metropolitanis, Patriarchis et Primatibus facultatem visitandi suorum Suffraganeorum Ecclesias, moderata est sess. 24. cap. 3 de reform. hanc restringente ad causas tantum in provinciali synodo approbatas.

429. Decretalis Greg. X relata in c. *Exigit* 2 idem statuentis, moderata est ut supra.

430. Decretal. Bonif. VIII relata in c. *Felicis* 3 idem statuentis, moderata est ut supra.

431. Decretal. ejusdem relata in c. *Perpetuo* 5 idem statuentis, moderata est ut supra.

IN EXTRAV. COMM.

432. Decretal. Bened. XII relata in c. unic. *Vas electionis* extendentis tempus unius mensis ad duos pro restitutione dupli faciendæ à Visitoribus de iis, quæ indebitè occasione visitationis acceperunt, ut supra in Elencho I. n. 42 et 44, derogatum est sess. 24. cap. 3 de reform. statuente faciendam esse intra unum mensem juxta Decretalem Greg. X. *Exigit* 2. hoc eod. tit. quam speciatim innovat, ut infra Elencho IV. n. 22.

TIT. XLV —DE RELIQUIIS, ET VENERAT. SANCTOR.

433. Decretal. Innoc. III. relata in cap. *Cùm ex eo* 2 vetantis venerari sanctorum reliquias de novo inventas, nisi fuerint approbatæ à Romano Pontifice, moderata est sess. 25 de Invoc. Vener. et Reliq. Sanctor. requirente approbationem Episcopi tantum.

ELENCHUS III

Decretalium ampliatarum a S. Concilio Tridentino.

LIBER TERTIUS.

TIT. I.—DE VITA ET HONEST. CLERICOR.—IN CLEMENTIN.

9. Decretalis Clem. V: relata in cap. *Quoniam* 2. statuentis sequentes pœnaslatæ sententiæ in Clericos et beneficiatos deferentes habitum ordini Ecclesiastico incongruentem, videlicet:—1.º In beneficiatos suspensionis per sex menses à perceptione fructuum suorum beneficiorum.—2.º In non beneficiatos constitutos in sacris citra sacerdotium inhabilitatis per sex menses ad obtinenda beneficia.—3.º In obtinentes dignitatem, personatum, aut beneficium curatum suspensionis per annum à perceptione fructuum.—4.º In sacerdotes et religiosos inhabilitatis per annum ad beneficia obtinenda, ampliata sess. 14. c. 6. de reform. decernente, ut si postquam dicti omnes moniti fuerint etiam per solum publicum edictum talem habitum non deposuerint, coerceri possunt per suspensionem ab Ordinibus et beneficio ac fructibus beneficiorum: et si semel correcti iterum deliquerint, etiam per privationem officiorum et beneficiorum.

TIT. II.—DE COHABIT. CLERICOR. ET MULIERUM.

40. Decretalis relata in c. *Quisquam* 2. infligens Clerico in sacris suspecto de crimine fornicationis cum quacumque fœmina pœnam excommunicationis latæ sententiæ post tertiam monitionem, ampliata est, et respectivè moderata sess. 25. c. 14. de reform. decernente, ut quicumque Clericus beneficiatus, aut pensionarius concubinaris, vel suspectus de mala conversatione cum quacumque fœmina, sit ipso facto privatus tertia parte fructuum, obventionum, proventuum et pensionum cujuscumque sui beneficii, si primò monitus ab ea non abstinuerit. Si verò cum eadem vel alia fœmina perseverans secundò monitus non paruerit, præter amissionem ipso facto incurrendam integrorum fructuum etc., suspendendus sit ab ipsius beneficii administratione quousque Ordinario videbitur.

Si ita suspensus fœminam non expellat, perpetuò privetur beneficio et pensione, inhabilisque reddatur ad honores, dignitates, beneficia et officia obtinenda, donè post manifestam emendationem superior, cùm ei visum fuerit, ex causa dispensaverit. Si tandem intermissum consortium cum ea vel altera repetat, præter dictas pœnas excommunicetur, appellatione remota. Simplex verò Clericus concubinaris vel fornicarius pu-

nlatur pœna carceris, suspensionis ab Ordine ac inhabilitatis ad beneficia obtinenda juxta delicti qualitatem et perseverantiam in eo.

41. Decretalis Alex. III. relata in cap. *Clericos* 3. statuentis Clericos in sacris publicè retinentes concubinas suspendendos et interdicendos, si eas à se non removerint, et etiam perpetuò excommunicandos, si ad easdem redire vel recipere præsumpserint, ampliata est, ut suprâ.

42. Decretalis ejusdem relata in cap. *Sicut* 4. idem statuentis, ampliata est, ut suprâ.

43. Decretalis ejusdem relata in c. *Si autem* 6. statuentis in quoscumque Clericos beneficiatôs fornicarios pœnam privationis beneficiorum, ampliata est, ut suprâ.

44. Decretalis Greg. IX. relata in c. *Quæsitum* 10. infligentis Clerico notoriè concubinario notorietate facti vel juris pœnam totalis suspensionis latæ sententiæ, ampliata et moderata est, ut suprâ.

TIT. III.—DE CLERICIS CONJUGATIS.—IN SEXTO.

45. Decretalis Bonif. VIII. relata in cap. unic. *Clerici* statuentis Clericum conjugatum ferentem habitum et tonsuram gaudere privilegio clericali, ampliata est, ut suprâ Elencho II. num. 483.

TIT. IV.—DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS.

46. Decretalis Alex. III. relata in c. *Relatum* 4. infligentis pœnam privationis beneficii curati ferendæ sententiæ non residenti sine licentiâ sui Prælati, ampliata est sess. 23. cap. 1. et sess. 24. c. 12. de Reform., declarante præter mortalis peccati reatum, tuta conscientia non facere fructus suos pro rata temporis absentiæ, absque alia declaratione, interdicta quacumque conventionem vel compositionem pro eorumdem fructuum remissione. Extendente insuper cit. cap. 12. has easdem pœnas, nedum ad obtinentes in cathedralibus et collegiatis canonicatus, præbendas aut pensiones, sed etiam ad quoscumque Antistites quibuscumque Ecclesiis præfectos, etiam S. R. E. Cardinales, si ultra tres menses continuos aut interpolatos quotannis absque justa causa vel licentiâ non resideant, addito etiam, ut primo anno absentæ unusquisque privetur dimidia parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ et residentiæ fecit suos. Quòd si iterum eadem fuerit usus negligentia, privetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus erit. Crescente verò contumacia privandus sit beneficio, juxta c. *Clericos* 17. hoc eodem tit., ut suprâ Elencho II. n. 65., et 66. et infra num. 20.

47. Decretalis Cœlest. III. relata in cap. *Ex parte* 8. disponentis Prælatos et Clericos non residentes privandos esse beneficio, si citati non revertantur ad suas Ecclesias infra terminum eis præfixum, ampliata est, ut suprâ.

48. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *Qualiter* 9. idem disponentis, ampliata est, ut suprâ.

49. Decretalis ejusdem relata in cap. *Inter quatuor* 10. idem disponentis, ampliata est, ut suprâ.

20. Decretalis Greg. IX. relata in cap. *Clericos* 17 idem disponentis, ampliata est, ut suprâ.

IN SEXTO.

21. Decretalis Bonif. VIII. relata in cap. un. *Consuetudinem* prohibentis recipi posse ab absentibus distributiones, et etiam eas, quæ dantur pro anniversariis defunctorum, ampliata est sess. 24. c. 12. de reform. inhibente quacumque collusionem aut remissionem circa harum receptionem; ne scilicet à præsentibus eis condonentur, neque paciscantur, ut postquam sibi traditæ fuerint, illis restituantur.

Hodie ab hac Bonif. prohibitionem excipiuntur:—1.º Promovendi ad sacros Ordines, qui ex Conc. Romano celebrato sub Bened. XIII. an. 1723. tit. 30 cap. 2, tenentur per sex menses continuos ante ordinationem commorari in Seminario vel in Episcopis apud Episcopos, quo tempore lucrari debent dietas distributiones, non secus ac si Ecclesiæ inservirent; dummodò pæcisè ibi morentur ad satisfaciendum dicti Concilii præcepto, et non ob correctionem, aut ut se instructiores reddant ex declaratione Cong. Conc. in *Selina* 1 Decemb. 1731. In Thes. Resolut.—2.º Ex Decreto Clem. XI. an. 1710. relato in ejus Bullar. pag. 517. excipiuntur vacantes exercitiis spiritualibus per decem dies ad piè excolendum animum.—Vide lib. III. hoc eod. tit. alios exemptos.

22. Decretalis relata in cap. *Non liceat* 2. statuens ordinantem ad sacros Ordines aliquem sine titulo teneri necessaria ei ministrare ad vitæ sustentationem, donèc titulum habuerit, ampliata est sess. 21. c. 2. de reform. prohibente insuper, ne quisquam ad dictos Ordines promoveatur sine sufficienti beneficio vel patrimonio aut pensione, si tamen necessitas aut commoditas Ecclesiæ aliquem cum his duobus titulis expedierit ordinari: et respectu ordinati sine sufficienti titulo, si ipse solus fuit in culpa, quia finxit titulum per falsa instrumenta ex stylo Curiæ et sacre Pœnitentiariæ incurrit pœnam suspensionis latæ sententiæ ab executione Ordinum sic susceptorum inflictam à can. *Sanctorum* 70. dist. Quæpœna in cit. c. 2. Trident. innovatur.

TIT. V.—DE PRÆBENDIS.

23. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *De multa* 28. §. *Præsenti* statuentis obtinenti personatum vel beneficium curatum, et successivè aliud simile, ipso jure privatum esse primo, et contendente retinere etiam secundum, privandum esse et hoc per sententiam, ampliata est sess. 7. cap. 4. de reform. statuente ipso jure privatum esse utroque, si ea simul retinere præsumpserit, seu potius declaratum est, ut contra Thes de Pœnit. c. 7. sentit Fagn. lib. 8. ad dictum c. *De multa* num. 8., probans per hanc eandem decretalem ipso jure utroque privatum esse.—Hæc eadem ampliatio seu declaratio habetur in Extravag. *Execrabilis* §. *Si vero* et §. *Quæ omnia*.—Ampliata est etiam in hoc, quòd pœnam inflictam à dicto cap. extendit ad obtinentes plura beneficia ex quovis capite incompatibilia.—Et sess. 24. c. 17. voluit incompatibilia esse duo beneficia simplicia, quando

primum est sufficiens ad honestam Clerici sustentationem, vel quando utrumque personalem residentiam requirit.

24. Decretalis Honorii III. relata in cap. *Licet* 32. disponentis quotidianas distributiones deberi tantum interessentibus horis Canonicis, ampliata est sess. 24. cap. 12. de reform. præcipiente nedum materiale præsentiam, sed etiam formalem, hymnis nempe et canticis Dei nomen reverenter, distinctè devotèque laudando.

TIT. VI.—DE CLERICO EGROTANTE, ETC.

25. Decretalis Lucii III. relata in cap. *De rectoribus* 3. statuentis dandum esse coadjutorem Parocho ita lepra infecto, ut altari servire nequeat, ampliata est sess. 24. cap. 6. de reform. præscribente dandum etiam esse cum suspenditur ab exercitio parochiæ propter inscitiam, vel ad aliquod tempus ob scandalum ortum ex ipsius vitæ turpitudine.

TIT. VII.—DE INSTITUTIONIBUS.

26. Decretalis Conc. Arelat. relata in c. *Non amplius* 1. decernentis in monasteriis non mendicantium ulriusque sexus instituendum esse numerum recipiendorum juxta vires facultatum eorundem monasteriorum, ampliata est sess. 25. cap. 3. *de Regul.* idem statuente, etiam in monasteriis mendicantium, ut recipiendi tantum sint quot alii possint ex consuetis eleemosynis.

TIT. VIII.—DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ.

27. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *Litteras* 9. statuentis habentem præbendam in eadem Ecclesia, et recipientem dignitatem cum præbendâ, vel aliam præbendam, privatum esse prima, ampliata est, ut supra num. 23.

TIT. XXX.—DE DECIMIS.—IN CLEMEN.

28. Decretal. Clem. V. relata in cap. *Religiosi* 1. suspendentis Religiosos usurpantes, et impediētes decimas Ecclesiis debitas ab officiis, administrationibus et beneficiis, si intra duos menses dictis Ecclesiis non satisfecerint, ampliata est sess. 22. cap. 11. *de reform.* declarante eos et quoscumque alios id facere præsumentes excommunicatos, et non absolvendos nisi à Papa post integram restitutionem; privante insuper eo ipso patronos Ecclesiæ hujus delicti reos jure patronatus præter excommunicationem: Clericos verò consentientes tali delicto declarante ultra dictas pœnas eo ipso privatos beneficiis, et inhabiles ad eadem, ac suspendendos per Ordinarios ab executione suorum Ordinum.—Hæc eadem excommunicatio lata est in Bulla Cœnæ cap. 17.

TIT. XXXI.—DE REGULARIBUS.—IN SEXTO.

29. Decretalis Alex. (vel ut alii volunt Innoc. IV.) relata in cap. *Non solum* 2. statuentis professionem religiosam inter Fratres Ordinum Prædicatorum et minorum factam intra annum novitiatus esse nullam, am-

pliata et extensa est ad omnes Ordines regulares sess. 25. cap. 15. *de Regul.*

TIT. XXXII.—DE CONVERS. CONJUGAT.

30. Decretalis Alex. III. relata in cap. *Verum* 2. statuentis matrimonium non consummatum dissolvi per professionem religiosam alterius ex conjugibus, ampliata est sess. 24. can. 6. de matrim. anathematizante contrarium asserentem.

TIT. XXXV.—DE STATU MONACH.

31. Decretalis Innoc. III. relata in cap. *In singulis* 7 statuentis formam instituendi regiminis in monasteriis Cisterciensium et Canonicorum regularium immediatè subjectis Sedi apostolicæ non habentibus regulares visitatores ordinarios, ampliata est sess. 25. c. 8 de Regul. illam extendente ad quoscumque Ordines regulares dictos visitatores non habentes: tribuente insuper facultatem Metropolitanò, in cujus provincia eadem monasteria sita sunt, convocandi Capitulum quolibet triennio juxta præscripta in hæc decretali, si religiosi in his negligentes fuerint, eosque subdendo diœcesanis Episcopis, si Metropolitanò instante, adhuc ea exequi non curaverint.

IN SEXTO.

32. Decretalis Bonif. VIII. relata in cap. unic. *Periculoso* statuentis §. *Primo*, ne quis ingrediatur monialium monasterium sine causa et superioris licentia, ampliata est sess. 25. c. 5 de regul. id prohibente sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, si fiat sine superioris licentia; non tamen reservatæ.

33. Eadem decretalis prohibens §. *Sane*, ne in monasteriis monialium non mendicantium augeatur numerus ultra vires proventuum ad ipsarum sustentationem, ampliata est, ut supra n. 26, excepta pœna nullitatis, de qua in Elencho II. n. 119.

IN CLEMENTINIS.

34. Decretalis Clem. V. relata in cap. *Ne in agro* 4 præcipientis §. *Sane*, ut monachi singulis mensibus confiteantur; et sacram Eucharistiam sumant, ampliata est sess. 25. cap. 10 de regul. id extendente etiam ad moniales.

35. Decretalis ejusdem relata in c. *Attendentes* 2 statuentis monasteria monialium Episcopis subjectarum ab iisdem quotannis visitanda esse; subjectarum verò regularibus à suis Prælatibus regularibus, ampliata est sess. 25. c. 5 de regul. decernente visitari et hæc posse ab Episcopis in casu tantum clausuræ restituendæ.

TIT. XXXVI.—DE RELIGIOSIS DOMIB.—IN CLEMENTINIS.

36. Decretalis ejusdem relata in cap. *Quia contingit* 2 prohibentis §. *Ut autem* nullum hospitale concedendum esse in beneficium Clericis sæcularibus, nisi in casu, quo aliter in illius fundatione constitutum fuerit, vel nisi per electionem sit de Rectore eidem providendum, ampliata est sess. 25. c. 8 de refor. mandante, ut si hospitale ad certum peregrinorum,

aut infirmorum aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerit institutum, nec similes personæ, aut perpauca reperiantur, illius fructus in alium pium usum ejusdem hospitalis institutioni proximiorum, ac pro loco et tempore utiliorum convertantur, prout Ordinario cum duobus de capitulo peritioribus per ipsum deligendis magis expedire visum fuerit, nisi aliter etiam in hunc eventum in dicti hospitalis fundatione, aut institutione fuerit expressum.

TIT. XXXVIII.—DE JURE PATRONAT.

37. Decretalis Alex. III relata in cap. *Quia* 6 statuentis ementem jus patronatus, ut possit præsentare filium vel nepotem, sive quemcumque voluerit, eo expoliandum esse per sententiam, ampliata est sess. 25. cap. 9 de refor. declarante hoc facere præsumentem privatum esse ipso jure, subjiciendumque pœnis excommunicationis et interdicti.

TIT. XXXIX.—DE CENSIBUS.—IN SEXTO.

38. Decretalis Greg. IX relata in c. *Exigit* 2 infligentis pœnas contra Visitatores ut supra Elencho I. n. 43 ampliata est sess. 24. c. 4 de reform. addente alias, quibus absque spe veniæ mulctentur in synodo provinciali ipsius arbitrio.

TIT. XLVIII.—DE ECCLESIIS ÆDIFICAND.

39. Decretalis Alex. III relata in cap. *Ad audientiam* 3 statuentis novam parochiam construi debere intra limites antiquæ, si parochiani ob nimiam distantiam ad eam accedere nequeant sine magno incommodo ad recipienda Sacramenta et divina officia audienda, assignata portione novo paroco arbitrio Episcopi ex fructibus dictæ antiquæ parochiæ, invito etiam ipsius rectore, ampliata est sess. 21. c. 4 de reform. præcipiente ulterius, ab Episcopo tamquam delegato Sedis Apost. compelli posse populum, si opus fuerit, ad subministranda novo paroco, quæ pro ipsius sustentatione sufficiant. An autem Episcopus in hujus novæ parochiæ erectione teneatur adhibere consilium vel consensum Capituli, Fagn. hoc eod. cap. num. 50 et seqq. est in sensu teneri, si agatur de parochia non exempta: secus si de exempta; puta de parochia subjecta Regularibus exemptis.

ELENCHUS IV

Decretalium a S. Concilio Tridentino speciatim innovatarum.

LIBER TERTIUS.

TIT. I.—DE VITA ET HONESTATE CLERICOR.—IN CLEMENTIN.

9. Decretalis Clem. V relata in cap. *Quoniam* 2 infligentis pœnam in Ecclesiasticos habitum deferentes Clericali statui incongruentem, innovata est sess. 14. cap. 6. de reform. cum ampliacione, ut supra Elencho III num. 9.

TIT. III.—DE CLERICIS CONJUGAT.—IN SEXTO.

10. Decretalis Bonif. VIII relata in cap. unic. *Clerici* statuentis, ut supra Elencho III num. 15 innovata est cum ampliacione, ut ibi.

TIT. IV.—DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS.

11. Decretalis Alex. III relata in cap. *Quia nonnulli* 3 præcipientis Ecclesiam parochialem non conferendam nisi dignis et idoneis, qui in ea residere possint, et per se ipsos curam exercere sub pœna amissionis Ecclesiæ in aliter recipientes, et privationis juris conferendi in conferentes, innovata est sess. 7. cap. 3. de reformat.

IN SEXTO.

12. Decretalis Bonif. VIII relata in cap. unic. *Consuetudinem* statuentis ut supra Elencho III n. 21 innovata est cum ampliacione, ut ibi.

TIT. V.—DE PREBENDIS.

13. Decretalis relata in cap. *Non liceat* 2 statuens ut supra Elencho III n. 22 innovata est sess. 21. cap. 2. de reform. cum ampliacione, ut ibidem.

14. Decretalis Alex. III relata in cap. *Episcopus* 4 statuentis, ut in citato Elencho III n. 22 innovata est cum ampliacione, ut ibi.

15. Decretalis Innoc. III relata in cap. *Cum secundum* 16 statuentis, ut in cit. Elencho III n. 20 innovata est cum ampliacione, ut ibi.

16. Decretalis ejusdem relata in cap. *De multa* 28 statuentis, ut supra Elencho III n. 23 innovata est cum ampliacione, seu potius explicacione, ut ibi.

17. Decretalis ejusdem relata in cap. *Grave nimis* 29 statuentis suspensionem à beneficiorum collatione post secundam monitionem contra ea

conferentem indignis, infligendam à Concilio provinciali, et Papæ vel Patriarchæ reservatam, innovata est sess. 7. cap. 3. de refor.

IN SEXTO.

48. Decretalis Bonif. VIII relata in cap. *Si Episcopus* 37. statuentis ut Elencho III n. 22 innovata est cum ampliacione, ut ibi.

TIT. XXXV.—DE STATU MONACHORUM.

19. Decretalis ejusdem relata in cap. *In singulis* 7. statuentis, ut supra Elencho III n. 31 innovata est cum ampliacione, ut ibi.

IN SEXTO.

20. Decretalis Bonif. VIII relata in cap. unic. *Periculoso* mandantis accuratè servari monialium clausuram tam quoad earundem egressum, quàm quoad exterorum ingressum sine justa causa, et de Superioris licentia, innovata est sess. 25. cap. 5. de regul.

TIT. XXXVI.—DE RELIGIOSIS DOMIBUS.—IN CLEMENTINIS.

21. Decretalis Clem. V. relata in cap. *Quia contingit* 2. injungentis locorum Ordinariis, ut hospitalia quæcumque etiam exempta fideliter à suis administratoribus gubernentur, hospitalitatemque ex fructibus ad id deputatis exerceant, innovata est sess. 7. cap. 15. et sess. 25. cap. 8. de reform. cum ampliacione, ut supra in Elencho III. num. 36.

TIT. XXXIX.—DE CENSIBUS.—IN SEXTO.

22. Decretalis Greg. X. relata in cap. *Exigit* 2. prohibentis sub certis pœnis quidquam recipi ultra statutas exactiones pro visitatione, innovata est sess. 24. cap. 3. de ref. cum ampliacione, ut supra in Elencho III. num. 38.

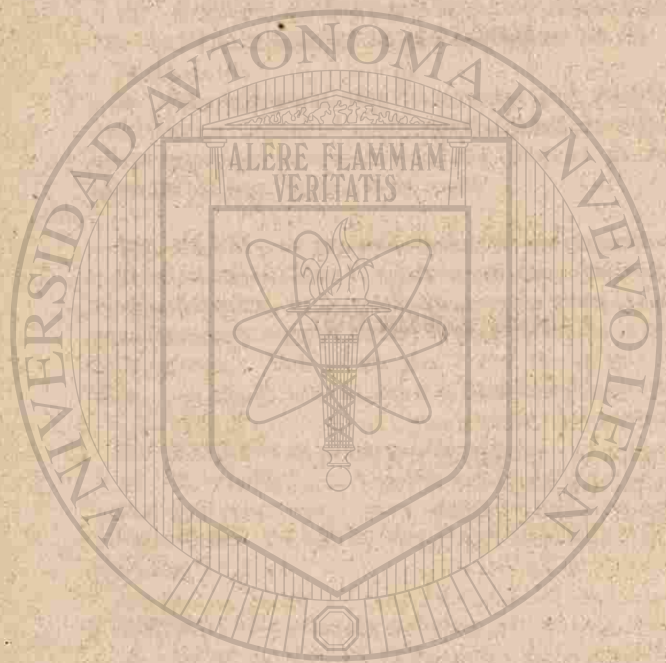
TIT. XLV.—DE RELIQUIIS ET VENERAT. SANCTOR.—IN EXTRAV. COMMUN.

23. Decretalis Sixti IV. relata in cap. *Grave nimis* 2. excommunicacionem latæ sententiæ Papæ reservatam infligentis in præsumentes asserere tam in concionibus, quàm alio quocumque modo hæreticos esse, aut mortaliter peccare credentes Beatam Virginem Mariam in sua Conceptione fuisse præservatam à peccato originali, siye ejus Conceptionis officium celebrantes: pariter hæreticos esse, aut moraliter peccare tenentes contrariam opinionem, fuisse nempe conceptam cum originali peccato, innovata est sess. 5. in decretal. de peccato originali §. *Declarat.*—Hæc eadem decretalis confirmata est à Sixto V, Paulo V et Gregorio XV in suis decretis relatis à Barbosa in hac eadem Decretali, ac insuper à S. Pio V. Constit. *Super Speculum* cum additione aliarum pœnarum, et præcipuè suspensionis à divinis ipso facto incurrendæ Papæ reservatæ. Et licet in hac Constitut. non comprehendantur Episcopi quoad dictam pœnam suspensionis, utpote specialiter non nominati in vim cap. *Periculosum* 4. de sent. excommun. in 6, comprehenduntur tamen ex Constit. Paul. V. *Regis. Thes. Verb. Conceptio* cap. 1.

TIT. XLVIII.—DE ECCLESIIIS EDIFICANDIS.

24. Decretalis Alex. III. relata in cap. *Ad audientiam* 3. præcipientis ut supra Elencho III numero 39, innovata est sess. 21. cap. 4. de reformat. cum ampliacione, ut in cit. num. 39.

FINIS SECUNDI TOMI.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL

INDEX MATERIARUM

SECUNDI TOMI

LIBER TERTIUS

DECRETALIUM GREGORII IX.

	Págs.
TIT. I.—De vita et honestate Clericorum.	1
TIT. II.—De cohabitatione Clericorum et mulierum.	5
TIT. III.—De Clericis conjugatis.	8
TIT. IV.—De Clericis non residentibus in Ecclesia vel præbenda.	10
TIT. V.—De præbendis et dignitatibus.	21
§. I. De erectione, unione, divisione, dismembratione et suppressione beneficiorum.	23
—II. De collatione beneficiorum.	26
—III. De pluritate beneficiorum.	30
—IV. De reservatione beneficiorum.	39
—V. De primis precibus Imperatoris Romanorum.	44
TIT. VI.—De Clerico ægrotante vel debilitato.	46
TIT. VII.—De institutionibus.	49
TIT. VIII.—De concessione præbendæ et Ecclesiæ non vacantis.	55
TIT. IX.—Ne, sede vacante, aliquid innovetur.	58
TIT. X.—De his quæ fiunt à Prælato sine consensu Capituli.	61
TIT. XI.—De his, quæ fiunt à majori parte Capituli.	63
TIT. XII.—Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.	66
TIT. XIII.—De rebus Ecclesiæ alienandis vel non.	68
TIT. XIV.—De precariis.	78
§. I. De natura et varietate contractus.	ibid.
—II. De culpa, casu fortuito et obligatione contractuum.	84

	Págs.
—III. De precariis.	87
TIT. XV.—De commodato.	90
TIT. XVI.—De deposito.	93
TIT. XVII.—De emptione et venditione.	96
§. I. De personis, merce, et pretio emptionis-venditionis.	97
—II. De pactis venditioni admisceri solitis.	101
—III. De obligationibus venditoris et emptoris, ac resolutione venditionis.	104
TIT. XVIII.—De locato et conducto.	110
TIT. XIX.—De rerum permutatione.	119
TIT. XX.—De feudis.	122
TIT. XXI.—De pignoribus et aliis cautionibus.	128
TIT. XXII.—De fidejussoribus.	133
TIT. XXIII.—De solutionibus.	141
De modis aliis, quibus tollitur obligatio.	144
TIT. XXIV.—De donationibus.	146
TIT. XXV.—De peculio Clericorum.	151
TIT. XXVI.—De testamentis et ultimis voluntatibus.	153
§. I. Qui et qua forma condere possint Testamentum.	159
—II. De institutionibus et substitutionibus.	166
—III. De Fideicommissis et Legatis.	173
—IV. De Codicillis.	180
—V. Quæstiones de dissolutione Testamenti, aditione et transmissione hæreditatis.	181
—VI. De exequutione ultimarum voluntatum.	183
TIT. XXVII.—De successione ab intestato.	187
TIT. XXVIII.—De sepulturis.	197
TIT. XXIX.—De parochiis et alienis parochianis.	204
TIT. XXX.—De decimis, primitiis et oblationibus.	211
TIT. XXXI.—De regularibus et transeuntibus ad religionem.	219
§. I. De novitiis.	220
—II. De religiosis professis.	226
—III. De juribus regularium.	238
—IV. De regularibus apostatis, fugitivis et ejectis.	241
TIT. XXXII.—De conversione conjugatorum.	243
TIT. XXXIII.—De conversione infidelium.	245
TIT. XXXIV.—De voto et voti redemptione.	Ibid.
TIT. XXXV.—De statu monachorum et canonicorum regularium.	252

	Págs.
TIT. XXXVI.—De religiosis domibus, ut Episcopo sint subjectæ.	256
TIT. XXXVII.—De capellis monachorum et aliorum religiosorum.	260
TIT. XXXVIII.—De jurepatronatus.	261
TIT. XXXIX.—De censibus, exactionibus et procuracionibus.	271
TIT. XL.—De consecratione Ecclesiæ vel altaris.	275
TIT. XLI.—De celebratione Missarum, et sacramento Eucharistiæ, et divino officio.	280
TIT. XLII ET XLIII.—De baptismo et ejus effectu.—De presbytero non baptizato.	287
TIT. XLIV.—De custodia Eucharistiæ, Chrismatis et aliorum sacramentorum.	288
TIT. XLV.—De reliquiis et veneratione Sanctorum.	289
TIT. XLVI.—De observatione jejuniorum.	291
TIT. XLVII.—De purificatione post partum.	297
TIT. XLVIII.—De ecclesiis ædificandis et reparandis.	298
TIT. XLIX.—De immunitate Ecclesiarum, cœmeterii et rerum ad eos pertinentium.	300
§. I. De immunitate ecclesiastica personali et reali.	301
—II. De immunitate ecclesiastica locali.	304
TIT. L.—Ne clerici vel monachi secularibus negotiis se immisceant.	315
SUMMARIÆ capitulorum in Decretalium tertio libro contentorum.	319
ELENCHUS PRIMUS.	326
ELENCHUS SECUNDUS.	333
ELENCHUS TERTIUS.	401
ELENCHUS QUARTUS.	407

